

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

ISTOPIA

THE

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ.

ΕΠΙΘΕΩΡΗΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΕΡΕΙΔΙΟΡΘΩΘΕΙΣΑ

ΤΟΜΟΣ Α.

[illegible]

ΕΚΔΟΤΗΣ Π. ΛΣΔΑΝΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ 'ΩΡΑΣ.

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΕΠΙΔΙΟΡΘΩΘΕΙΣΑ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

ΤΟΜΟΣ Α'.

Εκδόσεις ταύτης πρώτης πρὸς διαβίωσιν
ἐκ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας περιλαμβανέας ἀν-
αρχίας καὶ τῆς αὐτῆς γὰρ βλάβης καὶ κακοῦ
πολεμῶν καὶ περιστάσεων πρώτης διαβίωσης ἀπορίας
καὶ βελτιώσεων

Ἐκ τῆς ἐκδοῦ ΠΑΥΛΙΟΥ.

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΣΛΑΝΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΔΡΑΣ·

1888

Πᾶν ἀντίτυπον, μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν καὶ
σφραγίδα τοῦ ἐκδότου, θεωρεῖται κλοπιμαῖον καὶ ὡς τοιοῦτον
καταδιώκεται κατὰ τὸν νόμον.

A large, stylized handwritten signature in dark ink, written over the stamp and extending towards the right edge of the page.

Ὁ κοιδιμος ιστοριογράφος τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως
Σπυρίδων Τρικούπης μετὰ τὴν δευτέραν ἐκδοσιν τῆς ἱστορίας
του προέβη εἰς ἐπιδιόρθωσιν καὶ συμπληρώσιν αὐτῆς, προτιθέ-
μενος νὰ δημοσιεύσῃ τρίτην ἐκδοσιν.

Εὐτυχήσαντες ν' ἀποκτήσωμεν τὸ ἐπιδιορθωμένον καὶ συμ-
πεπληρωμένον ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ κείμενον, δημοσιεύο-
μεν νέαν ἐκδοσιν τοῦ μεγάλου ἔργου τοῦ ἐξοχου ἀνδρός.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΛΣΑΛΛΗΣ

ΤΗΙ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΛΗ
ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΑΥΤΗΝ
ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ
Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΜΕΤΑ την πρώτην ἐκδοσιν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐξεδόθησαν διὰ τοῦ τύπου, καὶ ἐκοινοποιήθησαν καὶ πρὸς ἐμὲ ἰδιαιτέρως, διατρίβαι καὶ ὑπομνήματα περὶ τῆς διεπραγματεύθησιν ὕλης, καὶ περὶ τινων χωρίων ἢ ὡς ἔλλειπὼν ἢ ὡς ἐσφαλμένων.

Περὶ πολλοῦ ποιούμενος τὴν ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον καὶ πληρέστερον διήγησιν τῶν γεγονότων προθύμως παρεδέχθη ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ ἐκδόσει ὅ,τι ἐξ ὧν ἐγράφησαν ἡῦρα ὀρθὸν καὶ ἀξιὸν γενικῆς ἱστορίας, τόσῳ μᾶλλον καθ' ὅσον πρὸς τὸν σκοπὸν κυρίως τοῦτον ἐξέδωκα τὸ σύγγραμμά μου ζώσης εἰσέτι τῆς γενεᾶς τῶν αγωνιστῶν· ἐπεμελήθη δὲ νὰ βελτιώσω καὶ τινὰ οἰκοθεν ὅπως δεύτεραι μελέται καὶ νέαι ἔρευναι ὑπήγορεύσαν.

Ἐπιμελῶς καὶ εὐσυνειδήτως ἐπιλαβόμενος τοῦ ἔργου μου ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς, ἀπρεπὲς ἐνόμισα χάριν παρανενοημένης φιλογενείας ν' ἀποκρύψω ἢ νὰ παραμορφώσω ἐν τῇ διηγήσει τῶν συμβάντων τὰ κακῶς ἔχοντα. Ἡ μὴ ἀληθὴς καὶ μὴ ἀμερόληπτος ἱστορία εἶναι ἀναξία ἔθνους, οὗτινος ὁ ἐν μέσῳ παντοίων δεινῶν πολυένδοξος καὶ μοναδικὸς ἄγων μεγαλύνει τὸν ἄνθρωπον, δοξάζει τὸν καθ' ἡμᾶς αἰῶνα καὶ εὐαγγελίζεται τὸ κτίσιον τέρμα τοῦ εἰσέτι ἀτελοῦς μεγάλου ἔργου.

Ἄν παντὸς ἔθνους ἱστορικὸς χρεωστῇ νὰ εἴπῃ, ἐν παντὶ καιρῷ τὴν ἀλήθειαν, χρεωστεῖ ὑπὲρ πάντα ἄλλον καὶ ὑπεράλλοτε νὰ τὴν εἴπῃ ὁ ἐν τοῖς σημερινοῖς καιροῖς συγγράφων τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως Ἕλληνας καὶ νὰ δείξῃ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων πρὸς τοὺς πασιφανῶς ὀργῶντας πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ὁμογενεῖς καὶ ὁμοπίστους ποτα τὰ αἰρετὰ καὶ ἐπαινετὰ, καὶ ποτα τὰ φευκτὰ καὶ μεμπτὰ, ὅ ὡς εἶποτε » καὶ αὐθις τὰ ὅμοια καταλάβοι, ἔχουσιν, πρὸς » τὰ προγεγραμμένα ἀποβλέποντες, εὐ χρῆσθαι » τοῖς ἐν ποσίν.»

Σ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἐν Λονδίῳ, 1860.

Π Ι Ν Α Ξ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Περὶ συγχρόνων ἱστοριῶν καὶ συλλογῆς τῆς ὕλης τοῦ συγγράμματος.—Περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος κακῶν πράξεων Ἑλλήνων καὶ Τούρκων.—Περὶ τῆς σημερινῆς γλώσσης ιγ'

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Αἷτια τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

Ἑταιρία τῶν Φιλικῶν καὶ διάδοσις αὐτῆς. — Ἀποκήρυξις τοῦ Ἀλή-
πασα Τεπελενλῆ 6

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης καθίσταται ἐπίτροπος τῆς Ἀρχῆς τῆς
Ἑταιρίας τῶν Φιλικῶν.—Ἐνέργειαι αὐτοῦ καὶ προετοιμασίαι
εἰς ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος 16

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Ἀποστασία Θεοδώρου Βλαδιμιρέσκου. — Μετάβασις Ὑψηλάντου εἰς
Μολδοβλαχίαν, καὶ τὰ κατ' ἐκείνας τὰς ἡγεμονίας συμβάντα
μέχρι τῶν ἀρχῶν Ἀπριλίου 26

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

Ἐποψις τῆς Πελοποννήσου καὶ κατάστασις αὐτῆς ἐπὶ τῶν παραμο-
νῶν τῆς ἐπαναστάσεως. — Ἐλευσις καὶ ἀπέλευσις Χουρσὶδ-
πασα καὶ χαρακτὴρ αὐτοῦ 37

ΠΙΝΑΞ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

Ἐπανάσις τῆς Πελοποννήσου 47

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ.

Τραγικά συμβάντα ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχού τῆς οὐμανικῆς αὐτοκρατορίας 61

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

Ἐξωτερικὴ πολιτικὴ πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ διαγωγὴ τῆς Ῥωσσίας πρὸς τὸν Ὑψηλάντην 79

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

Τὰ κατὰ τὸν Ὑψηλάντην διατρίβοντα ἐν Κολεντίνῃ. — Φυγὴ τοῦ ἡγεμόνος Σούτσου. — Τὰ κατὰ τὴν Πεντεδίκαν. — Μετάβασις Ὑψηλάντου εἰς Τυργόβιστον. — Συμβάντα ἐν Μολδαυίᾳ. — Μάχη Γαλατσίου 83

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ.

Εἰσὸδος Τουρκικῶν δυνάμεων εἰς Βουκουρέστι. — Ἐπιβουλὴ Σίββα. — Φόνος Βλαδιμιρέσκου ὡς προδότου. — Μάχαι Νουτσέτου καὶ Αραγασανίου. — Ἀπίλευσις Ὑψηλάντου. — Οἱ ἐναπομείναντες ὑπαρχηγοί. — Τὰ κατὰ τὴν Μολδαυίαν. — Θάνατος Γεωργάκη Ὀλυμπίου. — Ἐπιθεώρησις τῆς διαγωγῆς τοῦ Ὑψηλάντου . . . 92

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Κατάστασις τῶν νήσων Ὑδρας, Σπυτσῶν καὶ Ψαρῶν. — Αἷτια τῆς εὐτυχίας των. — Ἡ κατὰ θάλασσαν δύναμις Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. — Ἀποστασία τῶν τριῶν νήσων. — Ἐκπλοῦς τοῦ ἑλλημικοῦ στόλου. — Ἀποστασία τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Σάμου 114

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ.

Κατάστασις τῆς Σερβίης Ἑλλάδος 132

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ.

Ἀποστασία Φωκίδος καὶ Βοιωτίας. — Ἐκστρατεία εἰς Πατρασίκι. — Ἀποστασία Ἀττικῆς. — Περιγραφή καὶ ἀποστασία Θετταλομαγνητίας καὶ Εὐβοίας. — Ἀποστασία Μακεδονίας καὶ Κρήτης. 135

ΠΙΝΑΞ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ.

Διασκορπισμός τῶν περὶ τὴν Καρύταιναν Ἑλλήνων. — Συγκρούσεις
Τούρκων καὶ Ἑλλήνων περὶ τὴν Τριπολιτσάν. — Ἀπόδασις τοῦ
κεχαγιά τοῦ ἡγεμόνος τῆς Πελοποννήσου εἰς Πάτρας καὶ εὐτυ-
χῆς αὐτοῦ ἀνοδος εἰς Τριπολιτσάν. — Μάχαι Βαλτετσίου καὶ
Δολιανῶν 161

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ.

Μάχαι Θερμοπυλῶν καὶ Γραβίξ 177

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ.

Πτῶσις Ἀντώνη Οἰκονόμου. — Πλοῦς ἐλληνικῆς μοίρας πρὸς τὸν Ἑλ-
λήσποντον καὶ ἄλλης εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. — Ἐμπρησμεὶς
τουρκικοῦ δικτύου ἐν Ἑρισῶ. — Καταστροφή Κυθωνιῶν . . 183

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ.

Παθήματα τῶν Σμυρναίων, Κυπρίων καὶ Κῶων Χριστιανῶν. . . 195

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ.

Επανάστασις Αἰτωλοακαρνανίας. — Εἰσβολὴ Ἑλλήνων εἰς Βραχῶρι
καὶ κυρίευσις αὐτοῦ, Τεχέ, Πλαγιῆς, καὶ Ζαπαντίου. — Μάχαι
Μακρυνόρους καὶ Πέτα. — Καταστροφή Καλάρρύτων καὶ Συρά-
κου. — Τὰ κατὰ τὸ Καρπενῆσι καὶ τὸ Ἀσπροπόταμον. — Ἀπο-
τυχία τῆς πρὸς ἐλευθέρωσιν τῆς Πάργας ἐκστρατείας . . . 203

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ.

Οἱ Λαλιῶται. — Απόδασις Ἑπτανησίων εἰς Γαστούνην. — Μάχαι. —
Μετάδασις Λαλιωτῶν εἰς Πάτρας. — Πολιτικὴ τῆς ἀγγλοῖονικῆς
κυβερνήσεως πρὸς τὴν Ἑλλάδα 219

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ.

Συνελεύσις ἐν Καλτετσιαῖς καὶ συστάσις πελοποννησιακῆς γερουσίας.
— Ἐλευσις τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου εἰς Ἑλλάδα καὶ διενέ-
ξεις αὐτοῦ καὶ τῆς γερουσίας 235

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ 243

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Περὶ συγχρόνων ιστοριῶν καὶ συλλογῆς τῆς ὕλης τοῦ συγγράμματος.
— Περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ ἁγῶνος κακῶν πράξεων Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. —
Περὶ τῆς σημερινῆς γλώσσης.

Δυσχερέστατον κατὰ τινας, ἂν ὄχι καὶ ἀδύνατον, τὸ ἔργον τοῦ ἐπιχειροῦντος νὰ συγγράψῃ ἀπαθῶς τὴν ἱστορίαν τῶν συγχρόνων του, καὶ μάλιστα τῶν πρὸς οὓς ἔτυχε, δι' ἣν ἔλαχε μεταξὺ αὐτῶν θέσιν, νὰ σχετισθῇ ἢ ν' ἀντιπολιτευθῇ. Ὁ λόγος οὗτος δὲν μ' ἐφάνη ἱκανὸς εἰς ἀποτροπὴν τοῦ ἔργου μου. Παρετήρησα, ὅτι ὁ Θουκυδίδης, περιττόν ν' ἀναφέρω ἄλλους, συνέγραψεν ὄχι μόνον τὴν ἱστορίαν τοῦ καιροῦ του, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνθρώπων μεθ' ὧν ἐπολιτεύθη καὶ ἐπολέμησε, καὶ ὑφ' ὧν ἔπαθε καὶ ἡττήθη· καὶ ὅμως ὅλοι ὁμοφώνως τῷ ἀπέδωκαν τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ φιλοδικαίου ἱστορικοῦ, ὡς προτιμῶντι τὴν ἀλήθειαν τῶν συμπαθειῶν καὶ ἀντιπαθειῶν του. Δὲν εἶναι ἄρα ὁ συγχρονισμὸς ὁ βλάπτων τὴν οὐσίαν τῆς ἱστορίας, ὁ ἐστὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἀλλὰ, καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι προέρχεται ἐντεῦθεν ζημία εἰς τὴν εὐρεσιν ἢ τὴν διήγησιν τῆς ἀληθείας, δὲν ἀναπληροῖ ταύτην ἡ ωφέλεια ἢ ἐκ τῆς καθαρᾶς προερχομένη γνώσεως, ἣν ὁ σύγχρονος ἱστορικός ἔχει καὶ τῶν ἀνθρώπων, μεθ' ὧν ἐζήσε καὶ εἰργάσθη, καὶ τῶν πραγμάτων, ὅσα εἶδεν αὐτοψί, ἢ ἔμαθε παρ' αὐτόπτου; Ἐξαιρετικὸν καὶ μέγιστον πλεονέκτημα τοῦ συγχρόνου ἱστορικοῦ, καὶ μάλιστα ὁμοιοθυμοῦς καὶ συνεργασθέντος ἐν οἷς ἱστορεῖ, εἶναι ἡ οὕτως εἰπεῖν συνενσάρκωσις του, διότι ἐξ αὐτῆς ἀπορρέει ζῶσα καὶ ἀκμαία ἡ ἀφήγησις τῶν γεγονότων. Ἡ σύγχρονος ἱστορία ἔχει καὶ ἄλλο

(*) Περαιεμφα εἰς τὸ τέλος τοῦ συγγράμματος, ὡς εἰς οἰκειότερον τόπον, τὰ ἐπὶ τῆς πρώτης ἐκδόσεως ἐν ταῖς προλεγομένοις τούτοις χαρακτηριστικὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καθὼς καὶ τὴν ἐν τῷ ἱεραλαίῳ γενικῶν ἐπιθεωρήσεων τῆς πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν πολιτικὴς τῶν μεγάλων δυνάμεων, διότι μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ συγγράμματος δύναται νὰ κρίνῃ ὁ ἀναγνώστης περὶ τῆς ἀκριβοῦς τῶν παρατηρήσεων

μείζον καλόν· ἀναγινωσκῆται καὶ ἐπικρίνεται παρὰ τῶν εἰδότην ὅτι ἀναφέρει, καὶ μάλιστα παρ' αὐτῶν τῶν προσώπων τοῦ ἱστορικοῦ δραματός, μείγιστον συμφέρον ἔχόντων ν' ἀνκαλύπτωσι τὰ λάθη τῆς, καὶ ὅλων τῶν εἰς διόρθωσιν εὐπορούντων ἐξ ὧν οἱ ἴδιοι καὶ εἶδαν καὶ ἤκουσαν καὶ ἔπραξαν καὶ ἔπαθαν. Ἡ σφαλερὰ ἀρα ἐκθεσις τῶν συμβάντων πηγαζει ἐκ τῆς κακῆς διαθέσεως καὶ μεροληψίας τοῦ γράφοντος, ἐξ ὧν ἀπαντᾷ δυσκολιῶν εἰς εὗρεσιν τῆς ἀληθείας, καὶ ἐκ τῆς ἀνικανότητός του τῆς σφαλερᾶς του καὶ ἀδυνατοῦ κρίσεως. Ἀλλ' ὁ κίνδυνος οὗτος, κίνδυνος τῷ ὄντι πραγματικός, δὲν εἶναι μόνον τῆς σύγχρονου ἀλλὰ καὶ παντός ἄλλου, κειροῦ ἱστορίας, ὡς προερχόμενος ἐκ τῆς φύσεως τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀδυναμίας τῶν ἀνθρώπων ὅλων τῶν καιρῶν.

Ἐπίκειται καὶ ἄλλος κίνδυνος ὡς πρὸς τὴν ἐκθεσιν τῆς ἀληθείας. Πᾶς ἄνθρωπος ἔχει τὰς πολιτικὰς του δοξασίας, ὥστε δύσκολον γραφῶν νὰ μὴ ἐπηρεάζεται ἐντεῦθεν ἀνιπαίσθητως. Ἀλλὰ καὶ ὁ κίνδυνος οὗτος προέρχεται ἐκ τῶν φρονημάτων τῶν ἀνθρώπων παντὸς καιροῦ, καὶ ὄχι ἐκ τῶν περιστάσεων μόνον καθ' ἃς τὰ ἱστορούμενα συνέβησαν.

Ἄν ἀφήσωμεν μόνους τοὺς μεταγενεστέρους νὰ συγγράψωσι τὴν σημερινὴν ἱστορίαν, δὲν δύνανται νὰ τὴν συγγράψωσι βεβαίως ἐκ προσωπικῶν γνώσεων, ὡς μὴ σύγχρονοι, ἀλλ' ἐκ παραδόσεως καὶ ἀπλῆς ἁκοῆς· οἱ δὲ μέλλοντες νὰ ἐπικρίνωσι τὴν συγγραφὴν ταύτην, ἢ σύγχρονοι θὰ εἶναι τοῦ μεταγενεστέρου τούτου συγγραφέως, ἢ μεταγενέστεροι αὐτοῦ ὃ ἐστὶν οὐδεὶς ἐκ τῶν αὐτοπτῶν. Δύνανται νὰ συγγράψωσιν οἱ μεταγενέστεροι τὴν ἱστορίαν καὶ ἐκ τῶν σωζομένων ἐγγράφων τοῦ καιροῦ τούτου. Ἀλλὰ τίς ἀγνοεῖ ὅτι τὰ ἐγγράφα ταῦτα, ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων, διηγούνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄλλ' ἢ ἀντ' ἄλλων, ποτὲ μὲν ἐν γνώσει, ποτὲ δὲ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἀληθείας; Ποίας λοιπὸν πίστεως ἄξια εἴμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ἱστορία γραφεῖσα τοιοῦτοτρόπως, ὃ ἐστὶν ἀνεξέλεγκτος, ἀναπόδεικτος καὶ ὑποπτος;

Ταῦτα πάντα λαβὼν ὑπ' ὄψιν, δὲν εἰδίτασα νὰ ἐπιχειρήσω τὴν συγγραφὴν τῆς σύγχρονου μου ἐπαναστάσεως, καὶ τόσω μᾶλλον, καθ' ὅσον εἶκοσι καὶ τριάντα ἐτῶν παρόλευσις ἄφ' ὅτου τὰ ἱστορούμενα συνέβησαν ἔρχετ' ἐκ τῶν σάλων τῶν παθῶν, ὥσα διήγειραν οἱ καιροὶ ἐκεῖνοι, νὰ κατενέσκη, καὶ τὴν

ἐπὶ τῶν συμβάντων τούτων παθοῦσαν, ἰσως καὶ νοσήσασαν, τοῦ ἀνθρώπου κρίσιν σώαν καὶ ὑγιᾶ ν' ἀποκαταστήσῃ. Ἄν ἔσφαλα, δὲν ἔσφαλα ὡς σύγχρονος, ἀλλ' ὡς παντὸς καιροῦ ἀνθρώπος, καθ' ὅσον μάλιστα ἡ ἱστορικὴ αὕτη ὕλη ἦτο καὶ εἶναι εἰσέτι ἀσύνακτος καὶ ἀκαθαρίστου.

Ἐρχομαι τῶρα νὰ εἰπω καὶ ποίας ἀρχὰς ἠκολούθησα ὡς πρὸς τὴν εὐρεσιν καὶ ἐκθεσιν τῆς ἀληθείας.

Ὅσον μεμπτὸν εἶναι νὰ παραβάλλωνται οἱ μικροὶ πρὸς τοὺς μεγάλους, τόσον ἐπαινετὸν νὰ τοὺς μιμῶνται. Ὁ μέγας ἱστορικός, ὃν ἀνέφερα προ κλίγου, διηγούμενος ἐν τῷ ἀξιοθαυμάστῳ προοιμίῳ τοῦ πόθεν καὶ πῶς συνέλεξε τὴν ὕλην τῆς ἱστορίας του, λέγει·

• Τὰ δὲ ἔργα τῶν πραχθέντων ἐν τῷ πολέμῳ οὐκ ἐκ τοῦ παρατυχόντος πυθανόμενος ἠξίωσα γράφειν, οὐδ' ὡς ἐμοὶ ἐδόκει, ἀλλ' οἷς τε αὐτὸς παρὴν καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ὅσον δυνατὸν ἀκριβεῖα περὶ ἐκάστου ἐπεξεληθὼν· ἐπιπόνως δὲ εὐρίσκετο, διότι οἱ παρόντες τοῖς ἔργοις ἐκάστοις οὐ τὰ ὑτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ἔλεγον, ἀλλ' ὡς ἐκατέρων τις εὐνοίας ἢ μνήμης ἔχοι ».

Τοὺς λόγους τούτους τοῦ ἱστορικοῦ εἶχα καὶ ἐγὼ παντοτείνον ὁδηγόν μου συγγράφων· τοιοῦτους παρακαλῶ καὶ τὸν ἀναγνώστην νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν, ὁσάκις τύχῃ ν' ἀκούσῃ αὐτόπτας ὡν διηγέται ἡ παρούσα ἱστορία ἔργων μὴ λέγοντας τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν.

Πᾶς ὁ καλὰ πράττων εἶναι ἀξιέπαινος, καὶ πᾶς ὁ κακὰ πράττων ἀξιόμεμπτος· καὶ χρέος δικαίου ἱστορικοῦ εἶναι τὰς ἐν καλὰς πράξεις νὰ ἐπαινῇ, τὰς δὲ κακὰς νὰ κατακοῖνῃ, εἴτε ὅς τις εἴτε ἐχθρὸς εἶναι ὁ πράξας. Ἐντεῦθεν ὁρμώμενος ἐπεὶ νὰ ἀμερολήπτως τὰς πράξεις Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Ἀλλὰ, ἵνα δίκαιον νὰ ἐπικρίνωνται οἱ ἀνθρώποι καθ' ἣν ἔλαβαν ροφὴν, καθ' ἣς ἀπέκτησαν γνώσεις, καθ' οὓς ἐζησαν κατὰ τοὺς σκοποὺς πρὸς οὓς ὠρμήθησαν, καὶ καθ' ἃς ἄσεις εὐρέθησαν, ἂν ἵνα ἀληθές, ὅτι τὰ ἀθεμιτουργητῶν καταστρεφουσῶν τὰς κυβερνήσεις ἐπαναστάσεων εἰποὶ τῶν καταστρεφόμενων κυβερνήσεων, ὀφείλομεν νὰ μὴ εἶναι διὰ τοῦ αὐτοῦ μέτρου τὰς κακὰς πράξεις τῶν κατακτών ἀρχόντων καὶ τῶν ἐξανισταμένων ὑπεξουσιων, μηδὲ μὲν πρὸς τοῖς δούλοις τῶν δούλων τοῦ κροανίου τὰ.

κῆς καὶ ζωσῆς διαλέκτου εἰς τοὺς μὲν ἐν κοινῇ χρήσει ἰδιωτισμοὺς ἄλλης ἐλληνικῆς καὶ μὴ ζωσῆς διαλέκτου μετατρέπουσα. Ἄλλ' ὁ τρόπος οὗτος τοῦ ἀπτικίζειν τόσον ἐπλεόνασεν, ὥστε καὶ ἐγώ, ἂν καὶ τὸν ἀποδοκιμαζώ, ἠναγκάσθην, ὡς ἐπικρατήσαντα παρὰ τοῖς λογίοις, νὰ τὸν σκολοιῶσω πολλάκις παρὰ τὰς ἀρχάς, ἃς θεωρῶ μόνας ὑγιεῖς. Ἀλλὰ πάλιν τὸ λέγω, τὸ σμῆπεραιτέρων φαίνεται ὀρθὸν καὶ σωτήριον παρὰ γέγραμματα, ὃχι βεβαίως ὡς πρὸς τὸν πλουτισμὸν τῆς κοινῆς γλώσσης, ἥτις καλὴν νὰ πλουτίζεται ἀφθόνης ἐκ τῶν ἡσαυρῶν τῆς παλαιᾶς, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν μηχανισμὸν καὶ τὸν ἰδιωτισμὸν τῆς. Δυσκολεύεται ὁ λαὸς ν' ἀλλάξῃ τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν συντάξιν τοῦ λόγου του, ἀλλὰ δὲν δυσκολεύεται νὰ μανθάνῃ λέξεις τῆς προγονικῆς τοῦ γλώσσης μὲν, τὴν σήμερον ἐν χρήσει. Ἐπὶ τῇ πρακτικῇ ταύτῃ συνεισέφερα καὶ ἐγὼ πλουσιοπαροχῶς διὰ τῆς ἀνὰ χεῖρας συγγραφῆς εἰς τὸν ὕλικόν τοῦτον τῆς σημερινῆς γλώσσης πλουτισμὸν· ἀλλὰ ἐτήρησα, ὅσον ἔπρεπε, τὸν τρόπον τοῦ σχηματίζειν καὶ συντάττειν τὰ μέρη τοῦ λόγου κατὰ τὴν κοινῶς ἐπικρατοῦσαν τάξιν. Ἡ γλῶσσα εἶναι κτῆμα ὅλου τοῦ ἔθνους, καὶ ὅσον ἀξιώπαινος εἶναι ὁ πλουτίζων τὸ ἐθνικὸν τοῦτο κτῆμα, τόσον ἀξιόμεμπτος σφετεριστὴς εἶναι ὁ μεταποιῶν καὶ διαχειριζόμενος αὐτὸ κατὰ τὴν ὁρεξίν του· ὁ τοιοῦτος, ἀντὶ νὰ ἐπιταχύνῃ, παρεμποδίζει τὴν τελειοποίησιν τῆς γλώσσης του, καὶ ἀναστέλλει, ἀντὶ νὰ ἐνισχύῃ, τὴν διανοητικὴν πρῶτον τοῦ ἔθνους του. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ὁ Δάντης καὶ οἱ σοφοὶ τοῦ κειροῦ του, οἱ πατέρες τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας, εὐρεθέντες ὡς πρὸς τὴν γλῶσσάν των εἰς ἃς εὐρισκόμεθα καὶ ἡμεῖς περιστάσεις σήμερον ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν, ἐπλούτισαν, ἐλάμπρυναν, ἐκισχύρισαν καὶ ἐκανόνισαν τὴν τόσον μητροφύουσαν γλῶσσαν των· ἀλλ' ἀκριβῶς ἐτήρησαν τὸν ἰδιόζοντα χαρακτῆρα τῆς, καὶ δὲν ἀπεπλανήθησαν ἐπὶ λόγῳ τῆς πρὸς τὴν μητέρα τῆς στενῆς συγγενείας τῆς. Λυτὰ ταῦτα ἔπραξαν καὶ οἱ σοφοὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ὧν ἡ γλῶσσα ἔχει τὴν αὐτὴν τῆς ἰταλικῆς παραγωγὴν. Καὶ αὐτὸς ὁ ἀείμνηστος Κορνήλιος, ὁ φιλολογώτερος καὶ κριτικώτερος τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων, ὁ τὰ περὶ γλώσσης ὑπὲρ τινὰ ἄλλον καὶ μελετήσας καὶ διδάξας, τὴν αὐτὴν ἐβόδισεν ὁδόν, καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν νὰ βαδίσωμεν καὶ ἡμεῖς μεγάλῃ τῇ φωνῇ μὲς ἐσυμβούλευσεν.

Ἐπὶ τῇ βίβλῃ λοιπὴν τῶν ἀρχῶν τούτων, ἃς θεωρῶ μόνας

ὕγιεις, συνέταξα κ' ἐγὼ τὸ σύγγραμμά μου, καὶ πᾶσαν κατέβηλα φροντίδα, ὥστε ὁ λόγος μου νὰ ᾖ καθερὺς, εὐληπτός, ὁμολόγος, ὁμοιόμορφος καὶ κανονικός, μὴ ἀποχωριζόμενος τῆς κοινῆς συνηθείας, εἰμὶ καθ' ὅσῃν ἔλαθεν ἤδη ἀνάπτυξιν ἡ γλῶσσα, καὶ δεχόμενος μετὰ πολλῆς συστολῆς τοὺς παλαιούς ἑλληνισμούς, ὅσων ἐθειώρησα τὴν γλῶσσαν δεκτικὴν.

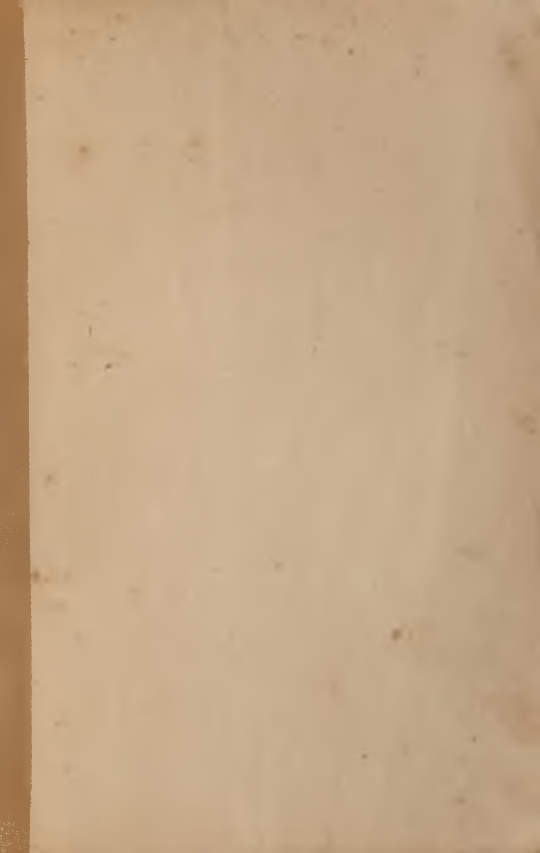
Μέμφονται τινες τῶν καθαριστῶν τὴν κοινὴν γλῶσσαν ὡς γαλιζούσαν ἐν πολλοῖς ἢ ἰταλίζουσαν. Χρὺς τῷ Θεῷ, ἡ γλῶσσα ἐκπαχρίσθη ἤδη ὅλων τῶν ξένων λέξεων· ἄλλα ποία γλῶσσα εἶναι ἀμικτός ξένων ἰδιωτισμῶν; μήπως καὶ αὕτη ἡ ἀττικὴ καθαρύνει; ἰδοὺ τί λέγει περὶ αὐτῆς ὁ ἀττικώτατος Ξενοφῶν.

« Φωνὴν δὲ τὴν πᾶσαν ἀκούοντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐξελέξαντο τοῦτο
 « μὲν ἐκ τῆς, τοῦτο δὲ ἐκ τῆς· καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἰδίᾳ μᾶλλον καὶ φωνῇ καὶ διαίτη καὶ σχήματι χρῶνται· Ἀθηναῖοι δὲ
 « κεκραμένῃ, ἐξ ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ». Το περιεργόν δέ, ὅτι λέγει ταῦτα ὁ Ξενοφῶν πρὸς ἐπαινον τῆς ἀττικῆς φωνῆς τοῦ· ἀλλ' ἡμεῖς οἱ μὲν ἀττικοὶ θέλομεν νὰ φανώμεν καὶ τῶν ἀττικῶν αὐτῶν ἀττικιώτεροι. (β')

Κᾶπου ἀνέγνωσα καὶ πολλὰκις ἤκουσα, ὅτι οἱ εἰσγόμενοι σήμερον εἰς τὴν γλῶσσαν ἀσυνήθεις ἑλληνισμοὶ θὰ καταντήσουν μετὰ πεντηκονταετίαν χυδαῖσμοι. Ἀλλοίμονον, ἂν, ἐλευθεροὶ ὄντες καὶ ἐλευθέρως φιλολογοῦντες, φιλοσοφοῦντες καὶ πολιτευόμενοι ἐν τοῖς κόλποις τοῦ σημερινοῦ φωτὸς τοῦ φωτίζοντος τὸν κόσμον ὅλον, δὲν ἀξιοθῶμεν ν' ἀποκτήσωμεν πρὸ τῆς λήξεως τῆς θαυματουργοῦ τῆς ἐκατονταετηρίδος συγγραφεῖς ἀξίους νὰ μᾶς εἰπωσιν ἀποφθεγματικῶς, « εἰ δ' οὐ· ἢ δ' οὐ· » καὶ τὴν ὁδὸν αὐτῶν ἀπαρεγκλίτως ὅλοι νὰ βαδίσωμεν.

Ἰδοὺ, φιλίστορ ἀναγνώστα, ὅσα ἐνόμισα σκόπιμον νὰ εἰπω προοιμιάζων, περὶ τοῦ ἀνὰ χεῖρας συγγράμματος· διερχόμενος δὲ σὺ αὐτό, φανοῦ ἐπεικῆς πρὸς τὰς ἀτελείας τοῦ συγγραφέως. συλλογιζόμενος, ὅτι μεταξὺ τόσων σοφωτέρων καὶ ἱκανωτέρων μου, ἀλλ' ὅχι, τολμῶ εἰπεῖν, καὶ ἀπροσωποληπτοτέρων μου, μόνος ἐγὼ ἀνεδέχθην καὶ ἔφερα εἰς πέρας τὴν γενικὴν ἐξιστόρησιν τῶν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος μεγάλων συμφορῶν καὶ μεγάλων ἀνδραγαθημάτων τῶν συγχρόνων ὁμογενῶν, ὧν ἡ μνήμη, δι' ὅσα ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τῆς πατρίδος καρτεροψύχως ὑπέμειναν ἢ φιλοκινδύνως κατώρθωσαν, διαμένει ἐν νεοαῖς, καὶ τὸ ὄνομα ζῇ ἐν εὐλογίαις.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Λεττα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως (α).

ΑΔΥΝΑΤΟΝ νὰ διατηρηθῇ ἀμετάβλητος ἡ πολιτικὴ θέσις δύο ἐθνῶν, κατοικούντων ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, ὅταν τὸ μὲν δεσπόζον διχσμένην στάσιμον, τὸ δὲ δεσποζόμενον προοδεύῃ. Ἡ πολιτικὴ τῶν ἐθνῶν τούτων μεταβολὴ καθίσταται ἔτι μᾶλλον βεβίαια, ἂν τὰ ἔθνη ταῦτα ἔχωσι διάφορον καταγωγὴν, πρεσβεύωσι διάφορον θρησκείαν, λαλῶσι διάφορον γλῶσσαν, ζῶσι μὴκρὰν πάσης συγγενικῆς ἐπιμιξίας, θεωρῶνται ἀμοιβαίως ὡς βέβηλα, καὶ μισῶνται.

Τοιαύτη ἦτον ἡ θέσις τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀλλήλους· ἡ δὲ ταχεὶα ἢ βραδεὶα φορὰ τῆς μεταβολῆς ἀπέκειτο εἰς τὸν καιρὸν καὶ εἰς τὰς περιστάσεις. Σημειώσεως ἀξίον, ὅτι ἡ Ἑλλάς, πεσοῦσα ὑπὸ τοὺς Τούρκους, δὲν ὑπέστη ὅ,τι ὑπέστησαν τὰ ὑπὸ ξένην ἀρχὴν πεσόντα ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν βερδάρων ευρωπαϊκὰ ἔθνη, ὅπου δορυκτῆτορες καὶ δορυκτῆτοι συνεμίγησαν ὑπὸ τὴν αὐτὴν θρησκείαν καὶ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, καὶ ἀποκατέστησαν, τοῦ καιροῦ προϊόντος, ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κλήσιν. Πικραζεν ὁ ἰσλαμισμὸς μέχρι φανατισμοῦ, ὅτε ἡ Ἑλλάς ἔπρεσεν εἰς χεῖρας τῶν πρεσβευσόντων τὰ τοῦ κορηνίου, ἐν ᾧ ἡ εἰδωλολατρεία τῶν ἐθνῶν, ὅσα διεχύθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἤτον εἰς τὴν παρακμὴν της, ὅτε τὴν ὑπέταξαν· διὰ τοῦτο, ἐπὶ μὲν τούτων ὑπερίσχυεν ὁ χριστιανισμὸς καὶ συνέχεε κρατοῦντας καὶ κρατούμενους, ἐπὶ

δ' ἐκείνων δὲν ὑπερίσχυσε, καὶ Μωχμεθανοὶ καὶ Ἕλληνες διέμειναν ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ἀμικτοὶ διὰ παντός, οὐδὲ τὴν αὐτὴν ἐβάδισαν ὁδὸν ὡς πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν των. Ὡς ὄντι οἱ Τούρκοι οὐδὲν ἐμχθάν καὶ οὐδὲν ἀπέμχθαν ἀφ' οὗ ἐκυρίευσαν τὴν Ἑλλάδα· ἀφιλέμποροι, ἀβιομήχανοι, σμαθεῖς, οἰηματοὶ καὶ καταφρονηταὶ πάσης εὐρωπαϊκῆς βελτιώσεως καὶ ἦσαν καὶ διέμειναν, διότι ἡ ἀντικοινωνικὴ θρησκεία των ἐθεωρεῖτο πρόσκομμα πάσης κοινωνίης πρὸς τὰ ἐτερόθρησκα ἔθνη τὰ μισούμενα παρ' αὐτῶν καὶ καταφρονούμενα. Διὰ τοῦτο διέβησαν δι' αὐτοὺς ὡς τέσσαρες ἡμέραι οἱ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως τέσσαρες θαυματουργοὶ αἰῶνες, οἱ διὰ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων καὶ διὰ τῆς προόδου τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων μετενεγκόντες τὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς βραβρότητος εἰς τὸν πολιτισμόν, οἱ βελτιώσαντες τὰ πολιτικὰ συστήματα τῆς, οἱ εἰσαγγόντες τὴν τακτικὴν εἰς τὰ στρατεύματα καὶ εἰς τὸ ναυτικόν τῆς, καὶ οἱ καταστήσαντες τὸν πόλεμον τέχνην, καθ' ἣν ἡ καλλιέργεια τοῦ νοῦς νικᾷ τὴν ἰσχὺν τοῦ σώματος.

Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες, κυψαντες ὡς νενικημένοι τὸν αὐχένα ὑπὸ τοὺς Τούρκους ὡς νικητας, δὲν ὑπεδούλωσαν ὀλοτελῶς καὶ τὸν νοῦν των· πρεσβεύοντες θρησκείαν διδάσκουσιν τὴν ὑψηλὴν ἀρχὴν καὶ τὸ ὑψηλότερον τέλος τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ συντελοῦσιν θαυμασίως εἰς τελειοποίησιν τοῦ ἀνθρώπινου νοῦς, δὲν ἔκυσαν πλατύνοντες, ὅσον ἐπέτρεπεν ἡ δουλικὴ των κατὰστασις, τὸν κύκλον τῶν ἰδεῶν των· καταγόμενοι δὲ καὶ ἐκ μεγάλων προπατόρων, ὧν τὰ συγγράμματα καὶ τὰ ἔργα οὐδέποτε τοῖς ἦσαν ὀλοτελῶς ἀγνωστα, δὲν ἦτο δυνατόν νά φανῶσι διόλου ἀναξιοὶ τῆς λαμπρᾶς, καταγωγῆς των. Κινούμενοι ἐκ τῶν δύο τούτων ὑψηλῶν ἀρχῶν, τῆς θρησκευτικῆς, λέγω, καὶ τῆς γενεαλογικῆς, ὠφελούμενοι καὶ ἐκ τῆς νωθρότητος, τῆς ἀβελτηρίας καὶ τῆς ἀπρονοησίας τῶν κρατούντων, ἐσχετίζοντο πρὸς τὰ σοφὰ καὶ βιομήχανα ἔθνη διὰ τῆς ναυτιλίας τῆς τόσον καταλλήλου εἰς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ διὰ τοῦ ἐμπορίου, πλουτοῦντες ὕλκως καὶ φωτιζόμενοι νοερώς. Σοφώτεροι οἱ κρατούμενοι Ἕλληνες τῶν κρατούντων Τούρκων ὡς ἐκ τῆς σχέσεώς των πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους καὶ τῆς πρὸς τὰ γράμματα κλίσεώς των, εὐκαμπτοι καὶ ὑποῦλοι ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς θέσεώς των, προσεκτικοὶ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

καὶ ἐπιτήδαιοι νὰ ὠφελῶνται ἐκ τῶν συμπιπτουσῶν περιστάσεων, καὶ ἔχοντες συνήγορον ἢν κρίθάνεται ἀνάγκη ὁ ἠθικῶς κατώτερος ἄνθρωπος τῆς συνδρομῆς τοῦ ἠθικῶς ἀνωτέρου, παρεισέδυσαν κατ' ὀλίγον καὶ εἰς αὐτὰ τὰ πολιτικὰ συμβούλια τῶν κρατούντων ὑπὸ διαφόρους ὑπηρεσίας, ἂν καὶ πάντοτε ὑποβλεπόμενοι καὶ κινδυνεύοντες.

Ἡ ἀγάπη τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἔμφυτος ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων· καὶ ὁσάκις ἡ κοινωνία δὲν παρέχει ἀποχρώσας ὑπὲρ αὐτῆς ἐγγυήσεις, ὁ κοινωνικὸς βίος καταντᾷ ζυγὸς βαρὺς. Πολλοὶ τότε, προτιμῶντες παντὸς ἄλλου καλοῦ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἐλευθερίας, ἂν καὶ ἀγρίας καὶ ἀκανονίστου, ἀπαρνοῦνται οἰκειοθελῶς πᾶσαν συμβίωσιν μετὰ τῶν ὁμοίων, καὶ πλανώμενοι ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς ἀγρίους τόπους, καταντοῦν, διὰ τὴν συντήρησιν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς φυσικῆς ὑπάρξεως, λυμεῶνες καὶ ὅλης τῆς κοινωνίας. Τοιαύτη κατὰστάσις τῆς κοινωνικῆς ἐλευθερίας, ἐπικρατήσασα ἐν Ἑλλάδι, ἀφ' οὗ ἡ Ἑλλάς ὑπεδουλώθη, παρήγαγε τάξιν ἀνθρώπων γνωριζομένων ὑπὸ τὸ ὄνομα κλεπτῶν. Ἡ τάξις αὕτη διεκρίνετο τῶν ἄλλων τάξεων τῶν Ἑλλήνων διὰ τὸν ἰδιαίτερον πολεμικὸν χαρακτῆρα, ὡς ἔχουσα μόνον τὸ ὄπλον καὶ πόρον καὶ δόξαν καὶ ἀσφάλειαν. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἔργον τοῦ κλεπτῶ παρὰ τοῖς νεωτέροις, καθὼς τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἔργον τοῦ ληστῶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὄχι μόνον δὲν ἐθεωρεῖτο αἰσχρὸν(6), ἀλλ' ἐνομιζέτο καὶ ἐνδοξον, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν διαπρεψάντων μετὰ τῶν ἀνδρῶν τούτων μετεδίδοντο εὐσεβείᾳ ἀπὸ γενεᾆς εἰς γενεάν, καὶ τὰ ἄθλα τῶν ἦσαν ἡ γλυκεῖα ὥδῃ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, θεωρούντων πάντοτε τὴν τάξιν ταύτην τῶν ὁμογενῶν ὡς ἄγκυραν ἐλπίδων πρὸς τὴν μέλλουσαν πολιτικὴν ἀναγέννησίν των.

Ἡ τάξις τῶν κλεπτῶν, ὁ ἐστίν, ἐνόπλων Χριστιανῶν βλαπτόντων τοὺς τόπους, οὓς περιέτρεχαν, καὶ ἐνοχλούντων καὶ τοὺς ἐγκατοίκους, παρήγαγεν ἄλλην ὁμοίαν, τὴν τῶν ἀρματοπλῶν, ὁ ἐστίν, ἐνόπλων καὶ αὐτῶν Χριστιανῶν ταπτομένων ὑπὸ τῶν ἰδίων τουρκικῶν ἀρχῶν εἰς προφύλαξιν τῶν τόπων καὶ τῶν ἐγκατοίκων ἀπὸ τῆς κακώσεως τῶν κλεπτῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἐπολλαπλασιάζοντο οἱ ἐνοπλοὶ Χριστιανοί, ἐγυμνάζοντο τὰ τοῦ πολέμου, καὶ ὑψοῦτο ὁ νοὺς των ὑπερῶν τῆς δουλικῆς καταστάσεώς των.

Ἰψοῦτο ὁ νοῦς καὶ πολλῶν μὴ ἐνοπλῶν Χριστιανῶν ὑπεράνω τῆς δουλικῆς καταστάσεως των ἐξ αἰτίας τοῦ δημογεροντικοῦ συστήματος, διαμείναντος ἐν ἰσχύϊ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἐκτὸς τῆς Κρήτης, ἐπὶ τουρκοκρατίας, χάρις εἰς τὴν ἀμάθειαν, τὴν οκνηρίαν καὶ τὴν ὑπεροψίαν τῶν κρατούντων. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ, ὅπερ δύναται τις εὐλόγως νὰ ὀνομάσῃ ἡμῖα υτονομίαν, ἰσχυροποιεῖ τοὺς εἰρηνικοὺς προὔχοντας τῶν πόλεων καὶ χωρίων ἐνώπιον τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας καὶ ἐξωποιεῖ ὁπωσοῦν τὸν τόπον ἐν μέσῳ τοῦ πολιτικοῦ θανάτου(γ).

Ἀτενίζων ὁ παρατηρητὴς εἰς τὴν ὕλικὴν καὶ νοερὰν βελτίωσιν τοῦ ἀδικουμένου καὶ προοδεύοντος ἔθνους ἀπέναντι τοῦ ἀδικούντος καὶ μὴ προοδεύοντος, προέβλεπε πρὸ πολλοῦ καὶ προέλεγε τὴν πολιτικὴν σύγκρουσίν των, καὶ τὴν μεταβολὴν τῆς τύχης των. Ἐδόθησαν δὲ καὶ περιστάσεις, καθ' ἃς ἐγένεον καὶ ἀπόπειραι καὶ κινήματα ἐνοπλά τῶν ἀδικουμένων κατὰ τῶν ἀδικούντων ἐπὶ μεταβολῇ τῆς πολιτικῆς θέσεως των· ἀλλ' ὅχι μόνον δὲν εὐδοκίμησαν, ἀλλὰ καὶ μυρία δεινὰ ἐπροξένησαν, διότι οὔτε ἡ πρόοδος ἐκείνων, οὔτε ἡ στασιμότης τούτων ἦσαν τοιαῦται, ὥστε νὰ φέρωσι τὴν ἐκ τῆς νοερᾶς καὶ ὕλικῆς καταστάσεως ἐκατέρων πολιτικὴν μεταβολήν. Ἄλλ' ἀφ' οὗ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ὁ ἐστίν, ὁ ἀπαιτούμενος βαθμὸς τῆς προόδου τοῦ ἐνός καὶ τῆς στασιμότητος τοῦ ἄλλου τῶν δύο συζώντων, ἀλλὰ μὴ συμμιγνυομένων ἐθνῶν, τότε οὔτε ἡ τελεία ἀποτυχία τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος κατὰ τὰς πρᾶδουναβίους ἡγεμονίας (δ), οὔτε ἡ ἀποκήρυξις τῆς Ῥωσσίας, οὔτε ἡ κατακρίσις τῆς ἱερᾶς συμμαχίας, οὔτε οἱ ἐπὶ τῆς ἀγίας τραπέζης ἀφορισμοὶ καὶ αἱ κατάραι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, οὔτε οἱ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως μέγιστοι κίνδυνοι, οὔτε αἱ παντὸς εἵδους στερήσεις ἀνέστειλαν τὴν πρόοδον τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως· διότι ὅσάκις ἡ πάσχουσα ἀνθρωπότης, αἰσθανομένη τὴν κάκωσίν της συναισθάνεται καὶ τὴν δύναμίν της, ἡ ὁρμὴ της εἰς βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς της καταντᾷ ἀκράτητος. Ἄλλ' ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ τῆς Ἑλλάδος ἐπήγαγε μᾶλλον ἐκ τῆς στασιμότητος τῶν Τούρκων ἢ ἐκ τῆς προόδου τῶν Ἑλλήνων. Ἡ παρατήρησις αὕτη εἶναι πολλοῦ λόγου ἀξία, ὡς μόνη δυναμένη νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ πολλὰ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως συμβάντα, μὴ ἐξηγούμενα ἢ παρεξηγούμενα ἂν ἄλλως πως θεωρηθῶσιν.

Ἄφ' οὗ δὲ ὁ πολὺς καιρὸς καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι ἀρμοδιαὶ περιστάσεις προετοιμάσωσι τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν τινος ἔθνους, χρειάζεται καὶ ἀφορμὴ τις εἰς τὴν πρώτην κίνησιν. Τὴν ἀφορμὴν ταύτην, ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν τῆς Ἑλλάδος, ἔδωκεν ἡ σύστασις τῆς Φιλικῆς Ἑταρίδος, ἥς ἐρχόμεθα τῶρα νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν πρόοδον (ε). Διὰ τῆς ἐξετάσεως δὲ ταύτης, δι' ἧς ἀνακαλύπτεται ἡ μυστηριώδους ἀλήθεια καὶ τῆς εὐτελοῦς τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν εὐτελειτέρων τῆς τρόπων, δι' ὧν προήχθησαν ἀποτελέσματα τόσον γιγαντιαῖα, ὁ μὲν εὐλαβὴς θὰ ψηλαφήσῃ τὸν δάκτυλον τοῦ Θεοῦ, οὗ ἡ δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται· ὁ δὲ πολιτικὸς θὰ παρατηρήσῃ, ὅτι μικρὰ ἀφορμὴ ἀρκεῖ νὰ ἀνατρέψῃ ἐκ θεμελίων πολυχρόνιον Ἀρχὴν μὴ ἔχουσαν βάσιν τὴν δικαιοσύνην, ἀλλ' ἐξουθενούσαν καὶ καταθλίβουσαν τὸ ὑπῆκοον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Ἐταιρία τῶν Φιλικῶν καὶ διδάσεις αὐτῆς. -- Ἀπομνημονεύει
τοῦ Ἀλήπασα Τέπελενλῆ.

ΠΕΡΙ το 1813 ἤχμαζεν ἡ ἐν Ἀθήναις Φιλόμουσος Ἐταιρία, ἥς κύριος σκοπὸς ἦτον ἡ διατήρησις τῶν φθειρομένων ὑπὸ τὴν τότε ἄμουσον κυβέρνησιν ἀρχαιοτήτων, καὶ ἡ νοερά καὶ ἠθικὴ βελτίωσις τῆς ἐλληνικῆς νεολαίας διὰ τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συστάσεως σχολείων. Ὁ φιλομαθὴς καὶ οὐδόλως πολιτικὸς σκοπὸς τῆς καὶ τὸ λαμπρὸν ὄνομα τῆς γῆς ὅπου ἔλαβε τὸ εἶναι, τὴν διέδосαν ταχέως καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ἐν μέσῳ καὶ τῶν ἐλευθέρων καὶ τῶν δεσποτικῶν ἐπικρατειῶν. Ἐν τῷ ὄντι, εὐγενεῖς καὶ σοφοί, ὑπουργοὶ καὶ βουλευταί, ἡγεμόνες καὶ ἡγεμονόπαιδες, ὅλοι ἐσεμνύνοντο φοροῦντες τὸ χαλκοῦν ἢ τὸ χρυσοῦν δακτυλίδιον, τὸ γινώρισμα τῶν συνηγόντων ἢ τῶν εὐεργετῶν τῆς Φιλομούσου Ἐταιρίας.

Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ 1814 Νικόλαός τις Σκουφᾶς, ἐξ Ἀρτης, ἀνθρώπος τιμίῳ χαρρακτῆρος, πολὺπειρος, ἀλλ' ὀλίγης παιδείας καὶ μικρᾶς σημασίας, ὑπάλληλος ἄλλοτε ἐμπορικοῦ οἴκου, συνέλαβε πρῶτος ἐν Ὁδησσῷ τὴν ἰδέαν συστάσεως πολιτικῆς ἑταιρίας, ἣν ὠνόμασεν «Ἐταιρίαν τῶν Φιλικῶν». ἀρκεῖ δὲ μόνῃ ἡ ὀνομασία αὕτη ἵνα δείξῃ ἣν εἶχε μικρὰν γνῶσιν καὶ αὐτῆς τῆς μητρικῆς γλώσσης του. Ὁ ἀσήμαντος οὗτος θεμελιωτὴς ἀσημάντους παρέλαβε συμπράκτορας κατ' ἀρχάς (α), καὶ ἀφ' οὗ τοῖς ἀνεκάλυψε τὸν σκοπὸν του συνενοήθη περὶ τοῦ τρόπου τῆς προόδου του. Ἡ ὑποκτος δὲ αὕτη καὶ ἐπικίνδυνος Ἐταιρία συνεχέετο ἐπιτηδεῖως ἐνώπιον πολλῶν μετὰ τῆς ἀνυπόκτου καὶ ἀκινδύνου τῶν Φιλομούσων· ὁ δὲ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὑπουργὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου καὶ πασίγνωστος προστάτης τῆς Φιλομούσου Ἐταιρίας, ἐπιθυροῖζετο ἐπιτηδεῖως ὡς μυστικὸς καὶ ταύτης προστάτης. Ἄν καὶ ἡ Φιλόμουσος Ἐταιρία οὐδένα ἔτρεφε κρυπτὸν σκοπόν, οἱ φροντίζοντες τὴν διάδουσι τῆς Φιλικῆς διέδιδαν, ὅτι ἔτρεφεν ὃν ἐπε-

χειρήσει νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὴ· ὥστε ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς πρώτης ἀνεφάνετο ἡ δευτέρα καὶ ἠῤῥαυαν ὡς παρὰφύας. Τοιοῦτοτρόπως ἡ σύμπτωσις αὐτὴ καὶ ἡ μυστηγορίᾳ συνέτρεξαν ὄχι ὀλίγον κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς μυστικῆς ταύτης Ἑταιρίας. Ἀλλ' ὅ,τι πρὸ παντὸς ἄλλου ἐκράτυνε τὴν ὑπόληψίν της καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἡτο τοῦ ἐξῆς.

Θρησκευτικὴ ὁμοδοξία καὶ ἀσπονδὸν μίσος πρὸς τοὺς Τούρκους συνέδεον πάντοτε Ἕλληνας καὶ Ῥώσους. Ἡ ἐκκλησία τῶν Ἑλλήνων ἐθεώρει δικαίως προστάτριάν της τὴν Ῥωσικὴν αὐλήν. Ὑπὸ τὴν Ῥωσικὴν σημαίαν οἱ ναῦται Ἕλληνες, διαρκούσης τῆς δουλείας των, ἠῤῥισκον πολλὰς ὠφελείας, καὶ οἱ ἔμποροι ἐντὸς τῆς πατρίδος των ἰσχυρὰν προστασίαν, οἱ δὲ μεταναστεύοντες εἰς Ῥωσίαν πάντοτε ἀσυλὸν καὶ παραμυθίαν, πολλάκις δὲ τιμὰς καὶ πλούτη. Παραδόσεις, Ἀποκλύψεις καὶ Ἀγαθὰγγελοι προέλεγον σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος τῶν Ξανθῶν το γένος, καὶ οἱ συχνοὶ καὶ εὐτυχεῖς πόλεμοι τῶν Ῥώσων κατὰ τῶν Τούρκων ἀνεπτέρουν πάντοτε τὰς ὑπὲρ ἀπελευθερώσεώς της ἐλπίδας. Ἄν καὶ συνέπесεν ἐκ περιστάσεως νὰ λάβῃ τὴν ὑπάρξιν της ἡ Φιλικὴ Ἑταιρία ἐντὸς τῆς Ῥωσσίας, συνέτρεξε τοῦτο μέγᾳλως εἰς διὰδοσίν της· οἱ δὲ πρῶτοι συστήται της, ὄντες ὅποιοι ἦσαν, ἡσθάνθησαν ὅτι δὲν ἐνέπνεον παρ᾿αμικρὰν πίστιν, καὶ ἔθεσαν τὴν Ἑταιρίαν ὑπὸ τὸ μυστηριῶδες ὄνομα ἀγνώστου καὶ ἀνυπάρχτου ὑπερτάτης Ἀρχῆς, ὑπαινιγνόμενοι τὴν αὐλήν τῆς Ῥωσσίας. Ἄνευ τοῦ συνετοῦ τούτου στρατηγήματος, ἡ Φιλικὴ Ἑταιρία θὰ διέμενεν ὅ,τι ἦτο, μηδέν. Συνέτρεξαν δὲ καὶ πολλὰ εἰς πιθανολογίαν τῆς ὑποτιθεμένης ὑψηλῆς καταγωγῆς της. Πρῶτον, ἡ ἐπικρατοῦσα παλαιόθεν γενικὴ ἰδέα, ὅτι ἡ Ῥωσσία ἐμελλε ν' ἀπελευθερώσῃ μίαν ἡμέραν τὴν Ἑλλάδα· δεύτερον, ἡ σύστασις τῆς Ἑταιρίας ἐντὸς τῆς Ῥωσσίας· τρίτον, ὁ συνεταιρισμὸς τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα προξένων Ῥώσων· τέταρτον, ἡ ἐν Ῥωσσίᾳ ὑψηλὴ πολιτικὴ θέσις τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου, θεωρουμένου ὡς συνδέσμου ταύτης καὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τελευταῖον, ἡ ἐπὶ τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων ἀρχηγία στρατηγοῦ καὶ ὑπασπιστοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου.

Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν θεωρήσῃ τις τὴν Φιλικὴν Ἑταιρίαν, οἰαδήποτε καὶ ἂν ὑπολάβῃ τὰ αἰτίαι ἐξ ὧν κινούμενοι οἱ συστήται της συνέλαβαν καὶ ἐπραγματοποίησαν τὴν ἰδέαν τῆς

συστάσεώς της, καὶ ὅποια τεχνάσματα εἰς διάδοσιν αὐτῆς καὶ ἂν μετεχειρίσθησαν, ὀφείλει νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι συνέδεσεν αὕτη ὅλην τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ της, καὶ προητοίμασε καὶ ἤνοιξε τὸν ἀγῶνα διὰ τῆς μυστηριώδους συνεργείας της.

Ἡ Ἑταιρία αὕτη, καθ' ἑαυτὴν οὐδὲν εἶχεν ἀξιοσύστατον. Ὁ ὀργανισμὸς της ἦτον ἀσύνητος καὶ ἀνεπιτήδειος. Εἶχεν ἑπτὰ βαθμοὺς (β)· τῶν β λ α μ ι δ ω ν (ὡς ἂν δὲν εἶχεν ἡ γλῶσσα τὴν λέξιν «ἀδελφοποιητῶν»), τῶν συστημένων, τῶν ἱερέων, τῶν ποιμένων, τῶν ἀρχιποιμένων, τῶν ἀφιερωμένων καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀφιερωμένων. Τῶν ἑπτὰ δὲ τούτων βαθμῶν, οἱ δύο τελευταῖοι θεωροῦντο ὡς στρατιωτικοὶ καὶ ἐυστήθησαν μετὰ ταῦτα.

Ἄν ἡ βαθμολογία εἰσῆχθη διὰ τὴν κατὰ τοὺς βαθμοὺς ἀνακάλυψιν τοῦ μυστηρίου, δὲν φαίνεται ὅτι διὰ ταύτης ἐπληροῦτο ὁ σκοπὸς τῆς Ἑταιρίας. Οἱ τῶν κατωτέρων τάξεων φιλικοὶ ἐγνώριζαν ὅσα οἱ τῶν ἀνωτέρων· διότι ὁ μὲν β λ α μ ι δ ω ν κατηχούμενος παρηγγέλλετο νὰ ἔχῃ ἑτοίμα τὰ ὄπλα τοῦ καὶ 50 φυσέκια ἐν τῷ κιβωτίῳ τοῦ εἰς χρῆσιν, ὅταν προστάξῃ ὁ ἀρχηγός του· ὁ δὲ συστημένος ἤκουε «μὰ χου ὑπέρ» πείστεως καὶ ὑπὲρ πατρίδος, νὰ μισήσῃς, «νὰ κατὰδιώξῃς, καὶ νὰ ἐξολοθρεύσῃς τοὺς ἐχθροὺς τῆς θρησκείας, τοῦ ἔθνους, καὶ τῆς πατρίδος σου»· ὁ δὲ ἱερεὺς ἐμάνθανεν, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς Ἑταιρίας ἦτον ἡ ἐλευθερία τοῦ ἔθνους· τὰ αὐτὰ ἐμάνθαναν καὶ οἱ τῶν ἀνωτέρων τάξεων μέχρι τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἀφιερωμένων. Καθ' ἣν δὲ ὥραν κατηχεῖτο οὗτος, τῷ ἐνεχειρίζεν ὁ κατηχητὴς σπάθην καὶ τῷ ἔλεγεν, «ἡ πατρίς σου σοὶ τὴν δίδει διὰ νὰ τὴν μετὰ χειρὶ σθῇς δι' αὐτήν»· τὸ δὲ δίπλωμα ἔφερεν ἐπὶ κορυφῆς σταυρὸν ἐφιστάμενον ἡμισελήνου κάτω κυπτούσης.

Ἡ τάξις τῶν ἱερέων ἦτο πολυπληθής. Ὁ ἱερεὺς εἶχεν ἐξουσίαν νὰ εἰσποιῇ ἀδελφοὺς καὶ ἀπονέμῃ καὶ αὐτὸν τὸν βαθμὸν τοῦ ἱερέως· καὶ ἐπειδὴ οἱ μυσταγωγούμενοι ὤφειλαν νὰ παρακαταθέτωσι χρήματα εἰς χεῖρας τοῦ κατηχητοῦ, πολλοὶ ἐλάμβαναν τὸν βαθμὸν τοῦ ἱερέως ἐπὶ ἀργυρολογίᾳ, καὶ ἐντεῦθεν προῆλθε κυρίως ἡ τόση πλημμύρα κατηχούντων καὶ κατηχουμένων. Ἄν ἀσύνητος ἦτον ἡ κατήχησις θεωρουμένη πολιτικῶς, τερατῶδες μίγμα ἀληθείας καὶ ψεύδους, εὐσεβείας καὶ ἀσε-

θείας, ἦτο θεωρουμένη θεησκευτικῶς· διότι, ἐν ᾧ ὁ ἄγων ἦτον ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως καὶ ὑπὲρ πατριδος, καὶ οἱ ὄρκοι ἐγίνοντο ἐπὶ τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου ἢ ἐπὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων, ὁ κατηγὼν ἱερεὺς ἔλεγε τῷ κατηχομένῳ, ὅτι τὸν παρεδέχετο καθ' ἣν τῷ ἔδωκεν δύναμιν οἱ μεγάλοι ἱερεῖς τῶν Ἑλ ευ σ ι ν ῶ ν. Ἡ Ἐταιρία τῶν Φιλικῶν, καθὼς καὶ ὅλοι αἱ μυστικαὶ ἑταιρίαι, εἶχε σημεῖα καὶ λέξεις εἰς ἀναγνώρισιν τῶν συν-σπαντωμένων μελῶν· εἶχε δὲ καὶ μυστικὰ γράμματα εἰς χρῆσιν τῶν ἀπόντων· ἄλλα μόνον οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ τῶν ἀνωτέρων τάξεων τὰ ἐγνώριζαν· εἰς ἀποφυγὴν δὲ προσωπικῶν κινδύνων ὑπεγράφοντο ὑπὸ πλαστὰ ὀνόματα καὶ ὑπὸ τινα σύμβολα. Τόσαι δὲ ἦσαν καὶ ἐπιστημονικαὶ γνώσεις τῶν συστητῶν καὶ ὀργανιστῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, ὥστε οἱ κατεχούμενοι ἡρω-τῶντο παρὰ τοῦ κατηγῆτοῦ ἂν ἐ γ ν ὡ ρ ῖ ζ α ν ἐ φ ε ὕ ρ ε σ ῖ ν τ ι ν α ἀ κ ο ι ν ο λ ὅ γ η ο ν. Ἡρωτῶντο δὲ τὴν ἀλλόκοτον ταύτην ἐρώτησιν, διότι οἱ συστηταὶ τῆς Ἐταιρίας ἐπίστευαν τὴν ὑπαρξιν τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου καὶ κατεγίνοντο εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τῶν ποταπῶν μετάλλων εἰς πολύτιμα.

Ἡ Ἐταιρία, ἀφ' ὅτου ἐσυστήθη μέχρι τοῦ 1817, ἔμεινεν ὁλο-τελῶς ἄγνωστος ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος· ἐκτὸς δὲ αὐτῆς ὀλίγον προ-ώδευσε καὶ ἐκινδύνευσε ἐν τῇ προόδῳ τῆς διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν.

Νικόλαός τις Γαλάτης, Ἰθακήσιος, νέος πνευματώδης ἀλλ' ἄσματος καὶ κομπαστής, ἀπερχόμενος εἰς Πετροῦπολιν πρὸς εὐ-ρεσιν τύχης, διέβη το 1816 διὰ τῆς Ὀδησσού, ὅπου ὁ θεμε-λιωτὴς τῆς Ἐταιρίας Σκουφας, ὅστις, ἀναβὰς εἰς Μόσχαν ἐπὶ τῇ συστάσει τῆς Ἐταιρίας πρὸς διάδοσιν αὐτῆς, εἶχεν ἐπανελ-θεῖ εἰς Ὀδησσὸν τὸ ἔτος τοῦτο, ἐπροθυμύθη νὰ τὸν μυστη-γωγῇ ὅχι μόνον τὰ τῆς Ἐταιρίας, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς Ἀρχῆς, ὃ ἐστὶ, τὸν παρέλαβε μέλος τῆς Ἀρχῆς. Ὁ Γαλάτης, ὅπως ἐν-θουσιῶν, καὶ θεωρῶν ὅτι τῷ ἀνεκαλύφθη ὡς συντελεστικὸν εἰς εὐρεσιν τῆς τύχης ἦν ἐθάρρυνεν, ἐνάργει ἐντὸς τῆς Πετροπό-λεως ἀπερισκέπτως ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς Ἐταιρίας, ἕως οὗ ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις, λαβοῦσα γνῶσιν τῶν ἐνεργουμένων, τὸν ἐξώρισε, καὶ διέταξε τὸν ἐν Πίλχια πρόξενόν της, ὅπου μετέ-βαινε, νὰ ἐπιτηρῇ τὴν διαγωγὴν του.

Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἀπριλίου τοῦ 1818, μετέβη ὁ Σκουφας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου αὐτὸς καὶ οἱ ἐκεῖ συμμῆσται του ἤρ-χισαν σπουδαιότερον καὶ εὐτυχέστερον νὰ ἐργάζωνται ὑπ' αὐ-

τὴν τὴν ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν, τυφλώττουσαν περὶ τὰ τοιαῦτα, ὡς μὴ ἔχουσαν αστυνομίαν πρὸς ἀνακάλυψιν. Ἐν ᾧ δὲ διέτριβεν ὁ Σκουφῆς ἐν Ὁδησσῷ, ἔτυχε νὰ διαβῶσιν ἐκεῖθεν, ἀπερχόμενοι εἰς Πετρούπολιν ἐπὶ ἀντιμισθίᾳ τῶν κατὰ τὴν Ἐπτανήσων στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν τῶν, καθ' ὃν·χειρὸν ἐτέλει αὐτὴ ὑπὸ τοὺς Ῥώσους, ὁ Ἀναγνωσταρῆς, ὁ Περραιβός, ὁ Χρυσοσπάθης, ὁ Δημητρόπουλος καὶ ὁ Φαρμάκης, οἵτινες κατηχήθησαν ὑπὸ τοῦ Σκουφῆ· ἐπὶ δὲ τῆς εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἐπανόδου τῶν ἐνεπιστεύθησαν καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἔργον ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος. Ἐχειροτονήθησαν μετὰ ταῦτα ἀπόστολοι καὶ ὁ Καμαρινός, ὁ Πελοπίδας, καὶ ἄλλοι. Διασπχρέντες οὗτοι, οἱ μὲν ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος, οἱ δὲ ἐκτὸς ὅπου ἦσαν Ἕλληνες, καὶ κατηχοῦντες ὅλοι ὑπὸ τὸ μυστηριῶδες ὄνομα τῆς ὑπερτάτης Ἀρχῆς, διέδιδον κατὰ πρῶτον προσηκτικῶς καὶ συνεσταλμένως τὸ μυστικόν· ἀλλ' εὐτυχῆσαντες κατὰ τὰς πρώτας δοκιμὰς, ἔγειναν θαρραλεώτεροι, ἐνήργουν ἀπερισκέπτως, ἐχειροτόνουν καὶ διέσπειραν ἄλλους ἀποστόλους καὶ οὗτοι ἄλλους, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ἡ Ἐταιρίᾳ ἦτο τὸ κοινόν θέμα τῶν λόγων καὶ τῶν σκέψεων τῶν Ἑλλήνων, πιστευόντων ὅτι δάκτυλος ρωσσικὸς διέταττε τὰ πάντα ἀοράτως.

Ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου τοῦ δυνάστου τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆ, ἡ Ἐταιρία ὀλίγον προώδευσεν ἐν τῇ στερεᾷ Ἑλλάδι· ἀλλ' ἡ Πελοπόννησος, ὅπου δὲν ἐπείχε τόσον τὸ ὑπήκουον ἢ σιδηρὰ χεὶρ τοῦ δεσποτισμοῦ, καὶ αἱ νῆσοι, ὅπου οὔτε ἀρχαὶ οὔτε κάτοικοι Τοῦρκοι ἦσαν, ἐγέμισαν Φιλικῶν· ὥστε ὁ ἐνθουσιασμός πολλῶν, ἡ ἀκρισία καὶ ἡ ἀθυροστομία τῶν πλείστων, καὶ ἡ ἀτιμωρησία ὅλων, ἔβαλιν πολλάκις εἰς κίνδυνον τὴν ἀδελφότητα. Ἐν τοσοῦτῳ οὔτε ἀρχὴ οὐδαμοῦ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Πελοποννήσου ἢ τῶν νήσων εἰς συστολὴν τῶν ὑπερπλεονασάντων καταχραστῶν ἐφαίνετο, οὔτε κανονισμός τις ὑπῆρχεν εἰς τακτικὴν τοῦ ἔργου πρόοδον· διὰ τοῦτο οἱ φρονιμώτεροι καὶ ἐλυποῦντο καὶ ἀνησύχαζαν. Ἦρχισαν δὲ καὶ τινες, ἐξ ὧν ἔβλεπαν, νὰ διασφάζωσι καὶ περὶ τῆς Ἀρχῆς, ἃν ἦτο τῶνόντι ὁποία ὑπετίθετο.

Κατηχηθεὶς κατὰ τὸ 1819 ὁ ἡγεμὼν τῆς Μάνης Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης τὰ τῆς Ἐταιρίας ὑπὸ τοῦ γνωρίμου του Καμαρινοῦ, καταβάντος ἐξ Ὁδησσοῦ καὶ Κωνσταντινουπόλεως, ἀπέστειλε τὸν αὐτὸν κατηχητὴν εἰς Πετρούπολιν πρὸς τὸν Κα-

ποδίστριαν, ὃν ἐπίστευον ἀμφότεροι Ἀρχὴν τῆς Ἑταιρίας, καὶ πρὸς τὸν Λύτοκράτορα Ἀλέξανδρον, ὃν ὑπέθεταν ὑποκινούντα τὸν ἀγῶνα· δι' ὧν δὲ γραμμάτων ἐφωδίασε τὸν ἀποστελλόμενον ἐμαρτύρει τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὸν μελετώμενον ἀγῶνα καὶ ἐζητεῖ τὰ εἰς ἐξόπλισιν καὶ ἐκστρατείαν τῶν Μανιατῶν ἀναγκαῖα. Ὁ Καποδίστριας, ἀναγνώσας τὰ γράμματα, δὲν ἐδίστασε καὶ τὸν Καμαρινὸν νὰ εἰδοποιήσῃ, καὶ τὸν Μαυρομιχάλην δι' αὐτοῦ ἐγγράφως νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι οὔτε ὁ αὐτοκράτωρ οὔτε αὐτὸς ἐνέχοντο εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ σχέδια, οὔδὲ τὰ ἐνέκριναν. Ἐξ ὧσων δὲ ἤκουσεν ὁ Καμαρινὸς ἐνόησε τὴν ἀπάτην, εἰς ἣν καὶ αὐτὸς ἔπεσε καὶ τὸν Μαυρομιχάλην παρέσυρε καὶ ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς φωτισμὸν τῶν ἄλλων, λέγων ἀνυποκρίτως καθ' ὁδὸν ὅλην τὴν ἀληθειαν καὶ ἐπισφραγίζων τοὺς λόγους του δι' ὧν ἔπρεπεν ἀπαντήσῃαι τοῦ Καποδιστρίου. Τοῦτο μαθόντες οἱ μὴ θέλοντες τὴν ἀνακαλύψιν τῆς ἀληθείας ἀρχηγοὶ τῆς Ἑταιρίας, ὡς ἀνατρεπτικὴν τῶν σχεδίων των, καὶ ἀναλογισθέντες, ὅτι, ἂν ἤκούοντο ἐν Ἑλλάδι οἱ λόγοι τοῦ φιλαλήθους Καμαρινοῦ, καὶ ἀνεγινώσκοντο αἱ ἀπαντήσεις τοῦ Καποδιστρίου, θὰ ἐθεατριζέτο τὸ ψεῦδος καὶ θὰ ἐματαιοῦντο οἱ σκοποὶ τῆς Ἑταιρίας, ἐδολοφύνησαν τὸν Καμαρινὸν καθ' ὁδόν, ἤρκανισαν καὶ τὰ γράμματα καὶ οὕτω διέμειναν οἱ περὶ τὸν Μαυρομιχάλην ἐν σκότει καὶ πᾶτι, ὡς καὶ πρότερον.

Ἀρχομένου δὲ τοῦ 1820, συνῆλθαν εἰς Τριπολιτσάν πολλοὶ τῶν προκρίτων τῆς Πελοποννήσου διὰ κοινὰς ὑποθέσεις, μεμνημένοι τὰ τῆς Ἑταιρίας. Ἡ συνέντευξις αὕτη τοῖς ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ συσκεφθῶσι καὶ περὶ τῆς ὑπενεργουμένης πολιτικῆς μεταβολῆς. Πατριωτισμὸς καὶ ἀδελφικὴ ἀγάπη διέκριναν τὴν πρώτην συνέντευξίν των. Ἐπειδὴ οἱ προύχοντες Τούρκοι ἦσαν εἰς δύο κόμματα διηρημένοι, διηρημένοι εἰς δύο κόμματα ἦσαν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ προύχοντες Χριστιανοί. Ἀλλ' ὁ θεσμὸς τῆς Ἑταιρίας καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ μεγάλου ἀγῶνος ἀπῆρτον τὴν ἐνωσιν ὅλων τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων καὶ τὴν ἀπὸ τῶν Τούρκων ἀπόσπασίν των. Ἠσθάνθησαν οἱ συνελθόντες τὴν ἀνάγκην ταύτην, καὶ ἀφῆσαντες τὰ τοπικὰ καὶ προσωπικά, ἠνώθησαν ὅλοι διὰ τοῦ ἐν Χριστῷ ἀσπασμοῦ, καὶ ὠρκίσθησαν κρυφίως καὶ τὰς διχονοίας των νὰ λησμονήσωσι καὶ ἀπὸ τῶν ἀλλοπίστων ν' ἀσπασθῶσι συμβοηθούμενοι εἰς τὸ ἐξῆς ὡς

ἀδελφοί. Τούτου δὲ γενομένου, ἀπεφάσισαν νὰ στείλωσιν εἰς Ῥωσσίαν ἄνδρα τῆς ἐμπιστοσύνης των εἰς ἀνίχνευσιν τῆς ὑψηλῆς καὶ ἀγνώστου Ἀρχῆς, εἰς κοινοποίησιν πρὸς αὐτὴν τῶν ἰδεῶν των περὶ τοῦ μελετωμένου ἀγῶνος, καὶ εἰς αἵτησιν τῶν διαταγῶν καὶ ὁδηγιῶν τῆς· ἡὺραν δὲ ὡς τοιοῦτον τὸν Ἰωάννην Παπαρρήγόπουλον, καὶ τῷ ἐνεπίστευσαν καὶ δύο ἐγγραφα, ἅτινα, ἀφ' οὗ ὑπέγραψαν, ἀπέστειλαν μυστικῶς τῷ τρόπῳ εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ τὰ συνυπέγραψαν καὶ οἱ λοιποὶ προεστώτες καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ τὸ μὲν συνίστα παρὰ τῆς ὑπερτάτης Ἀρχῆς τὸν ἀποστελλόμενον καὶ ἐξήγει· ἀλληγορικῶς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του, τὸ δὲ ἦτον ἄγραφον, ἵνα ἐγγράψῃ ὁ ἀποστελλόμενος ἐπὶ τῇ εὐθύνῃ ὧν ἔφερε τὴν ὑπογραφὴν ὅτι ἡ περίστασις τὸν ὠδήγει, ἀφ' οὗ ἀνεκάλυπτε τὴν κληθινὴν Ἀρχήν. τὰ σχέδιά της καὶ τοὺς πόρους της.

Πρὸ τινος δὲ καιροῦ, πρὶν ἀποφασισθῇ ἡ παρούσα ἀποστολή, ὁ Ἀλήπκας, ὑποπτέων καταδρομὴν, ἐπεθύμει νὰ σχετισθῇ πρὸς τὴν Ῥωσσίαν ὡς τὴν ἀδιάλλακτον πάντοτε ἐχθρὰν τῆς Πύλης· καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ἄλλοτε τὸν Παπαρρήγόπουλον, τολοῦντα ἔργα διερμηνέως παρὰ τῷ ἐν Πάτραις Ῥώσῳ προξένῳ, διενοήθη νὰ κοινοποιήσῃ δι' αὐτοῦ τοὺς στοχασμούς του πρὸς τὴν αὐλὴν τῆς Ῥωσσίας, καὶ τὸν ἐκάλεσεν εἰς Ποέβεζαν, ὅπου διέτριβεν. Ὁ Παπαρρήγόπουλος ὑπῆγε καὶ συνδιελέχθη, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη τὴν πρότασιν ἐπὶ λόγῳ ὅτι εἰς μάτην ἤλπιζε τὴν προστασίαν τῆς Ῥωσσίας, κινούμενος κατὰ τοῦ κυριάρχου του· ἐπανελθὼν δὲ εἰς Πάτρας, εἰδοποίησε τὸν ἀρχιεπίσκοπον Γερμανόν, συνεταῖρον, περὶ τούτων. Ὁ Γερμανὸς ἐθεώρησεν, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀπελπισθῇ ὁ Ἀλῆς, καὶ παρεκίνησε τὸν Παπαρρήγόπουλον ν' ἀναδεχθῇ τὴν ἀποστολήν. Ὁ Παπαρρήγόπουλος ἐπείσθη καὶ εἰδοποίησε τὸν Ἀλῆν, ὅτι, καθ' ὅς ἐπανελθὼν εἰς Πάτρας ἔλαβεν εἰδήσεις, ἐφρόνει ὅτι ἡ Ῥωσικὴ αὐλή, ἂν ἐβλεπε σταθερὰν τὴν ἐπιμονὴν του κατὰ τοῦ σουλτάνου, ἦτο πολὺ πιθανὸν νὰ τὸν βοηθήσῃ, καὶ ὅτι ἔτρεφε τόσον χρηστὰς ἐλπίδας περὶ τούτου, ὥστε ἕτοιμος ἦτο ν' ἀναδεχθῇ ἢ ἀπεποιήθῃ πρὸ ὀλίγου ἀποστολήν. Ἐχάρη ὁ Ἀλῆς ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ ταύτῃ καὶ πλήρης ἐλπίδων τῷ ἔστειλεν ὁδηγίαν περὶ τῆς εἰς Πετροῦπολιν ἀπελεύσεώς του· ὥστε ὁ ἀπόστολος οὗτος τῶν Ἑλλοποννησίων πρὸς τὴν Ἀρχήν, ἦτο καὶ ἀπόστολος τοῦ Ἀλῆ πρὸς τὴν Ῥωσικὴν αὐλήν, ἀγνοοῦντος τὴν ἄλλην ἀποστολήν. Αἱ

δὲ πρυτάνεις τῆς πελοποννησιακῆς ὁμηγύρεως διὰ τοῦ ἀποστόλου τούτου ἦσαν ἐν περιλήψει αἱ ἐξῆς·

Α'. Ἡ Ἀρχὴ νὰ διορίσῃ ἐφορίαν ἐκ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἀδελφῶν ἐνεργοῦσαν ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Ἀρχῆς, καὶ πληροφοροῦσαν αὐτὴν περὶ πάντων.

Β'. Νὰ διατάξῃ ὅλους τοὺς ἀδελφοὺς νὰ πείθωνται καὶ ἀναφέρωνται εἰς τὴν ἐφορίαν περὶ παντός, καὶ νὰ μὴ ἐνεργῶσι τι ἄνευ ἀδείας αὐτῆς ἐπὶ ποινῇ ἀποβολῆς ἐκ τῆς Ἑταιρίας.

Γ'. Νὰ δώσῃ διαταγὴν νὰ συναγῶσιν εἰς κοινὸν ταμεῖον ἐν Πελοποννήσῳ, ὑπὸ τὴν φροντίδα τιμίων ἀνδρῶν, ὅλαι αἱ συνεισφοραὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἀδελφῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἐν ταῖς ἰονίοις νήσοις εἰ δυνατόν, καὶ νὰ μὴ δαπανᾷται τι ἄνευ τῆς γνώμης τῶν προκρίτων ἀδελφῶν καὶ ἄνευ ἀδείας τῆς Ἀρχῆς.

Δ'. Νὰ διαταχθῇ τις τῶν ἐν Ὑδρῇ ἀδελφῶν ὅπως φροντιζῇ περὶ τῆς ἀσφαλτοῦς ἀλληλογραφίας τῆς Ἀρχῆς καὶ τῆς συστηθισομένης πελοποννησιακῆς ἐφορίας.

Τοιοῦτοτρόπως ἐφωδισμένος ὁ Παπαρρηγόπουλος, καὶ παρχηγείαν ἔχων ἰδιαιτέρως νὰ φροντίσῃ καὶ περὶ ἀνακαλύψεως τῆς μυστηριώδους Ἀρχῆς ἀπεδήμησεν.

Ἐν τούτῳ ἡ ἀνάγκη συστάσεως ἐφοριῶν εἰς συστολὴν καὶ ἐπιτήρησιν τῆς διαγωγῆς τῶν ἀδελφῶν, ἣν ἡσθάνθησαν οἱ Πελοποννήσιοι, ἔγεινε διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἐπαισθητὴ καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις· καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Ἑταιρίας, πρὶν λάβωσι τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος προσκλήσεις, ἔσπευσαν νὰ τὰς συστήσωσι κατὰ τόπους μυστικῶς.

Ἀλλ' ὅσον προώδευεν ἡ Ἑταιρία καὶ ἐπλησιάζεν ἡ ὥρα τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος, τόσον ἡσθάνοντο οἱ πατέρες αὐτῆς τὴν ἀνάγκην ν' ἀναισθηθῇ ἡ ἀρχηγία εἰς ἀνθρώπον ἱκανὸν νὰ ἐμπνεύσῃ θάρρος καὶ σέβας, καὶ ἔστειλαν ἓνα ἐξ αὐτῶν, τὸν Ἐμμανουὴλ Ξάνθον, εἰς Πετροῦπολιν διατάξαντές τον νὰ δοκιμάσῃ τὴν περὶ τούτου γνώμην τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου, καὶ νὰ τῷ προσφέρῃ τὴν ἀρχηγίαν, ἂν τὸν εὕρισκεν εὐδαιμόνιον, ἐκθέτων αὐτῷ τὰς μεγάλας προόδους τῆς Ἑταιρίας ἐντός καὶ ἐκτός τῆς Ἑλλάδος. Καθ' ὃν δὲ καιρὸν ἐσκέπτοντο καὶ ἐνέργουν περὶ τούτου, παρενέβη το ἀκόλουθον μέγα πολιτικὸν συμβᾶν ἐπιταχύναν τὸν μελετώμενον ἀγῶνα.

Συντελεστικὸν εἰς στερήσιν τοῦ κλονιζομένου οθωμανικοῦ κράτους ἐθεώρησεν ὁ σουλτάνος τὴν ἐξόντωσιν τῶν δυνατῶν

τοπαρχῶν του· ἐπερρεάζετο δὲ πρὸς τοῦτο ὅχι μόνον ὑπὸ τῆς πολιτικῆς του, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς ἐπιθυμίας του νὰ σφετερισθῇ τοὺς θησαυροὺς των.

Ὁ Ἀλῆς ἦτο καὶ δυνατὸς καὶ πλούσιος· πλήρης δὲ καὶ τόλμης, ἦν ἐμπνέει ἡ εὐτυχία, καὶ σύστημα ἔχων ν' ἀπαλλάττεται ἐχθρῶν καὶ ἀντιζήλων διὰ παντός θεμιτοῦ ἢ ἀθεμίτου τρόπου, δὲν ἐβράδυνε νὰ δώσῃ τῷ καιροφυλακτοῦντι κυριαρχίᾳ του δικαίαν ἀφορμὴν τῆς μέχρι θανάτου καταδρομῆς του διὰ τοῦ ἔξῃς τολμήματος.

Ἐπεσεν εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ σατράπου τούτου καὶ κατεδιώκετο μέχρι θανάτου ὁ συγγενὴς του καὶ ἄλλοτε ἐπιστήθιος φίλος του καὶ συνεργὸς τῶν σκοπῶν του Ἰσμάχλμπεης, ὁ καὶ Πασόμπεης. Κατέφυγεν ὁ μπέης οὗτος πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δεινῶν του εἰς πολλὰ μέρη, ἀλλὰ παντοῦ ἐκινδύνευσε· μετέβη ἐπὶ τέλους εἰς Κωνσταντινούπολιν διψῶν ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ θανασίμου ἐχθροῦ του, καὶ εὐτύχησε νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰ συμβούλια τῆς Πύλης ὡς καπουτσήμπασης, νὰ κερδίσῃ τὴν εὐνοίαν καὶ νὰ κινήσῃ κατὰ τοῦ Ἀλῆ τὴν ὀργὴν τοῦ τότε παντοδυνάμου Χαλέτ-ἐφέντη. Ὁ Ἀλῆς κατεταράχθη μαθὼν τὴν ὕψωσιν τοῦ ἐχθροῦ του, καὶ ἔτι μᾶλλον ἀφ' οὗ εἶδε μετ' ὀλίγον, ὅτι ὁ δευτερότοκος υἱὸς του Βελήπασας, ἡγεμὼν τῆς Λαρίσσης, μετετέθη ἐκ τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης ἡγεμονείας εἰς τὴν ποταπὴν τῆς Ναυπάκτου διὰ τῆς πρὸς τῷ σουλτάνῳ ἐνεργείας τοῦ Χαλέτη. Ἀκολουθῶν δὲ τὴν ἐπίβουλόν καὶ ἀσυνειδήτον πολιτικὴν του ἀπεφάσισε νὰ δολοφονήσῃ τὸν Πασόμπεην ἐντὺς τῆς βασιλευούσης, καὶ ἐμίσθωσεν ἐπὶ τούτῳ τρεῖς Ἀλβανούς, οἵτινες καιροφυλακτήσαντες τὸν ἐπιστόλισαν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἔβλαψαν, καὶ συλληφθέντες ὡμολόγησαν, ὅτι ἦσαν ὅργανα τῆς θελήσεως τοῦ Ἀλῆ. Καὶ οὗτοι μὲν ὡς κακούργοι ἐκρεμάσθησαν, ὁ δὲ Ἀλῆς μετεπέμφθη ἐντὺς ῥητῆς προθεσμίας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα ἀπολογηθῇ· παρήκουσε, καὶ ἡ Πύλη ἐκίνησεν ὅπλα κατ' αὐτοῦ, ὡς ἀπειθοῦς καὶ ἀποστάτου, καὶ ἀνέδειξε τὸν Πασόμπεην ἀρχιστράτηγον τῶν κατ' αὐτοῦ δυνάμεων καὶ ἡγεμόνα Ἰωαννίνων καὶ Δελβίνου.

Κατετάραξε τὴν Ἑλλάδα τὸ κατὰ τοῦ Ἀλῆ κίνημα, καὶ ὥπλισε τοὺς Ἑλληνας, τοὺς μὲν ὑπὲρ αὐτοῦ, τοὺς δὲ κατ' αὐτοῦ. Οἱ δὲ διευθύνοντες τὰ τῆς ἑταιρίας ἐθεώρησαν τὴν περίστασιν. τῆς τουρκικῆς τῆς αὐτῆς ἀλληλομαχίας κρυσθῆσαν εἰς

ἐναρξιν τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος, καὶ δὲν ἐσυλλογίσθησαν ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἀνέτοιμα, οὐδὲ πόσον ἐναντίαι πρὸς τὸν μελετώμενον σκοπὸν ἐφείνοντο αἱ ἐξωτερικαὶ περιστάσεις, καθ' ὃν κριρὸν ἡ ἱερὰ συμμαχία, καταπτοηθεῖσα δι' ὅσα ἐνήργησεν ὁ καρβοναρισμὸς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ εἰς ἀναισθησίαν τῶν καθεστώτων, ὅχι μόνον ἐκινήθη ἔνοπλος κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐκηρύχθη καὶ ἐπισήμως κατὰ πάσης πολιτικῆς καινοτομίας γινομένης παρὰ γνώμην τῶν κρατούντων, οἰαδὴποτε καὶ ἂν ἦσαν τὰ κινούμενα αἷτια, καὶ πρὸς οἰονδήποτε σκοπὸν καὶ ἂν ἀπέβλεπαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ὁ Ἀλέξανδρος ὕψην ἀντὶς καθίσταται ἐπίτροπος τῆς ἀρχῆς τῆς ἑταιρείας τῶν φιλικῶν. - Ἐνέργειαι αὐτοῦ καὶ προετοιμασίαι εἰς ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ δὲ ἀποσταλεὶς πρὸς τὸν Καποδίστριον Ξάνθος ἵνα τῷ προσφέρει τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἑταιρείας ὅχι μόνον δὲν ἤυρεν εὐμενῇ ὑποδοχὴν παρ' αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ κακῶς ἀπεπέμβη ὥς συνεργῶν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ ἔθνους του, καὶ ἀναγκάσθη νὰ στρέψῃ πρὸς ἄλλον τὰ βλέμματά του.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἔζη ἐν Ῥωσίᾳ· ἦτο βλαστός λαμπρᾶς οἰκογενείας καὶ υἱὸς ἡγεμόνος καταδιωχθέντος ὑπὸ τῆς Πύλης καὶ πρόσφυγος εἰς Ῥωσίαν· διέπρεψε μαχόμενος ὑπὸ τὴν Ῥωσικὴν σημαίαν· ἐν δὲ τῇ μάχῃ τῆς Δρέσδης ἀπέκονε καὶ ἡ δεξιὰ του. Ἐφερε τίτλον πρίγκηπος καὶ βαθμὴν στρατηγού, καὶ ὑπασπιστοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ εἰδείκνυε πάντοτε πολλὴν φιλογένειαν καὶ μέγαν ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Τοιαῦτα χαρακτηριστικὰ ἐθεώρησεν ὁ Ξάνθος ἄξια τῆς γενικῆς ἀρχηγίας τῆς ἑταιρείας· ὥς μυστικῶς δὲ καὶ αὐτὸς ἀρχηγὸς αὐτῆς δὲν ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τῶν συναρχηγῶν του· ἔφερον ὑπογραφήν· νην παρ' αὐτῶν σύμβασιν, ἣν ἔπρεπε νὰ προσυπογράψῃ ὁ Καποδίστριας, ἂν ἐδέχετο τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν· κατ' αὐτὴν ὤφειλεν ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς νὰ συμβουλευῇται καὶ αὐτοὺς περὶ πάντων (α). Ὁ ἀποσταλεὶς, εὐρὼν τὸν Ὑψηλάντην πρόθυμον νὰ τὴν προσυπογράψῃ, τὸν ἐχειροτόνησεν ἐπίτροπον τῆς ἀρχῆς· ὁ δὲ Ὑψηλάντης, λαβὼν ἐντεῦθεν τὴν ἀπαιτουμένην ἐξουσίαν, καὶ κατανοήσας ὅποιοι ἦσαν οἱ συνιστῶντες τὴν ἀρχὴν, ἐσφειτέρισθη ὅλην τὴν ὑπερτάτην διοίκησιν τῶν πραγμάτων, ὀλιγωρήσας μὲν τοὺς ἀρχηγούς τῆς ἑταιρείας καὶ δοτῆρας τῆς ἐξουσίας του, καὶ θεωρήσας τὴν ὑπογραφεῖσαν πρᾶξιν ὡς χηρὸν ἀγرافον, προσποιούμενος δὲ πάντοτε, ὅτι ἐνήργει ὑπὸ διαταγὰς ἀνωτέρων εἰς πλάνην τῶν μὴ εἰδότεων τὸ μυστήριον τῆς ἀνυπάρχου ἀρχῆς· ἀνέλαβε δὲ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τὴν

εικοστήν Ιουνίου 1820, καὶ ἤρχισεν ἔκτοτε νὰ ἐνεργῇ ἐντὸς τῆς Ῥωσσίας ὅ,τι ἐνόμιζεν ὠφέλιμον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ.

Ὁ δὲ Γαλάτης μετὰ τινα διαιτριδὴν ἐν Βλαχίᾳ, ὅπου πρῶτος εἰσῆξε τὴν Ἑταιρίαν, ἀφίχθη εἰς Κωνσταντινουπόλιν. Ὑποπεύσαντές τον οἱ ἐκεῖ συνάδελφοί του ὡς ἐπιβουλον, ἡ ὡς προσπαθοῦντα νὰ σφετερισθῇ τὴν ἀρχήν, τὸν ἔπεισαν ν'ἀπέλθῃ, ἐπὶ προετοιμασίᾳ δῆθεν τοῦ ἀγῶνος εἰς Πελοπόννησον ἐν συνοδείᾳ τινῶν συνεταίρων· ἀλλὰ φθάσας παρὰ τὴν Ἑρμιόνην (Καστρί) ἀντικρὺ τῶν Σπετσῶν ἐδολοφονήθη παρ'αὐτῶν, ὑπερμεσούντος τοῦ ἔτους. Τόσον δὲ ὁ ζήλος τῆς Ἑταιρίας κατέτρωγε τοὺς μύστας αὐτῆς, ὥστε ἐπλήγωσέ τις αὐτῶν καιρίως ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν Ἀναγνώστην Δηληγιαάννην ὡς ἀποδοιμαζόντα τὰ τῆς Ἑταιρίας.

Ἐν τούτοις, ὁ Παπαρρηγόπουλος ἀφίχθεις εἰς Κωνσταντινούπολιν πρῆσθη ἐνώπιον τῶν ἐκεῖ ἐφορῶν τῆς Ἑταιρίας, καὶ ἀπεστάλη εἰς Πετρούπολιν πρὸς συνέντευξιν τοῦ Ὑψηλάντου ὅπως μυσταγωγηθῇ δῆθεν παρ' ἐκείνου τὰ τῆς Ἀρχῆς καὶ τῇ ἐγχειρίσει τὰ πρὸς αὐτὴν γράμματα. Ὡς δὲ διπλοῦς ἀπόστολος, ἐπεσκέφθη καὶ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπίτροπον τοῦ Ἀλῆ πρὸς ὃν ἦτο συστημένος, καὶ δι' αὐτοῦ ἐθάρρυνεν αὐτὸς τὸν Ἀλῆν νὰ ἐπιμείνῃ εἰς ἣν ἐμελέτα πρὸς τὸν σουλτάνον ἀντίστασιν, καὶ νὰ ἐλπίζῃ πάντοτε εἰς τὴν Ῥωσικὴν ὑπεράσπισιν· τὰ αὐτὰ τῷ ἐγνωστοποίησε καὶ ἀφ'οὗ ἐφθασεν εἰς Πετρούπολιν, καὶ τῷ προανήγγειλεν ὡς ἄφευκτον τὸν πρὸς τὴν Πύλιν Ῥωσικὸν πόλεμον· μὴ εὐρῶν δὲ τὸν Ὑψηλάντην ἐν Πετρούπολει, ἔτρεξε κατόπιν τοῦ εἰς Μόσχαν, ἀκείθεν εἰς Ὀδησσόν, ὅπου τὸν συνήντησε καὶ τῷ ἀνεκάλυψε τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς τοῦ. Ἐρωτήσας δὲ αὐτὸν καὶ περὶ τῆς Ἀρχῆς πρὸς ἣν ἐπέλλετο, ἤκουσεν, ὅτι ἦτον ἀφανής, ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ πληρεξουσὸς τῆς, καὶ ὅτι αὐτῷ ἔπρεπε καὶ τὰ πρὸς αὐτὴν γράμματα νὰ ἐγχειρίσῃ, καὶ τοὺς στοχασμούς του ν'ἀνακοινώσῃ, καὶ ὅτι διὰ τοῦ πληρεξουσίου τῆς θὰ ἐμάνθανεν ἡ Ἀρχὴ τὰ πάντα καὶ δι' αὐτοῦ θὰ ἐδίδοε τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς. Ὁ Παπαρρηγόπουλος τῷ ἔδωκεν ἐπὶ τοῖς λόγοις τούτοις τὸ συστατικὸν τῶν Πελοποννησίων, τῷ εἶπεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀνέμεναν ὅλα τὰ τοῦ πολέμου πρὸς τῆς Ἀρχῆς, καὶ τὸν ἐπληροφόρησεν ἀκριβῶς περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἠπόρησεν ὁ Ὑψηλάντης ἀκούσας, ὅτι

οὔτε στρατεύματα ἦσαν μυστικῶς προωργανισμένα, οὔτε χρήματα ἀποτεταμιευμένα, οὔτε πολεμεφώδια οὐδαμοῦ συσσωρευμένα. Εἰς τόσῃν δὲ ἀπάτῃν τὸν ἔρριψαν οἱ ἀπόστολοί του, ὥστε ἐδίσταζε νὰ πιστεύῃ ὅσα ἀληθῶς τῷ ἔλεγεν ὁ Παπαρρηγόπουλος, ὅστις θεωρήσας ἐθνοφθόρον τὸν δισταγμὸν τοῦ ἔγραψε δι' ἄλλης χειρὸς ἐπὶ τοῦ ἀγραφοῦ καὶ παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ προκρίτων τῆς Πελοποννήσου ὑπογεγραμμένου χαρτίου ὅσα ἐνόμισε συντελεστικά εἰς παῦσιν τοῦ δισταγμοῦ καὶ εἰς ἀναίρεσιν τῶν ψευδολογιῶν ἐφ' ὧν ὁ ἀτυχὴς πληρεξούσιος ἐσάλεγε τὰς ἐλπίδας του καὶ ἐρριψοκινδύνευε τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἔθνους του· ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἔγγραφον ἴσχυσε νὰ ἀπκλαῖξῃ τὸν Ὑψηλάντην τῆς ἀπάτης του.

Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1820 ἐπκνήλθεν ὁ Παπαρρηγόπουλος εἰς Πάτραι καὶ ἐνεχείρισε τῷ Πατρῶν(β) τὰ παρὰ τοῦ Ὑψηλάντου ὡς πληρεξουσίου ἐπιτρόπου τῆς Ἀρχῆς ἀποκριτικὰ γράμματα πρᾶγματοποιοῦντα τὰς αἰτήσεις τῆς Πελοποννησιακῆς ὁμηγύρεως δι' ἀδείας ἐγκάταστάσεως γενικῆς εφορίας διοικούσης ἐν Πελοποννήσῳ τὰ τῆς Ἑταιρίας ὑπὸ τὴν Ἀρχὴν καὶ ἐχούσης τὴν ἀπαιτουμένην ἰσχὺν ἐφ' ὅλων τῶν ἀδελφῶν, καὶ διὰ συστάσεως γενικοῦ ταμεῖου τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον, καθ' ὅλον τὸ Αἰγαῖον καὶ κατὰ τὴν Ἑπτάνησον συνεισφορῶν αὐτῶν. Τὰ αὐτὰ γράμματα ἀνήγγελλαν ὡς ἐξ ὀνόματος τῆς Ἀρχῆς καὶ τὴν ἀναγόμεναις τοῦ Ὑψηλάντου ὡς πληρεξουσίου αὐτῆς. Οἱ Πελοποννήσιοι λαβόντες ταῦτα, ἀκούσαντες καὶ τοὺς θαρρύντικούς λόγους τοῦ ἀποστόλου τῶν ὑποπεύσαντος τὰ τοῦ Ὑψηλάντου ὡς σαθρά, ἀλλὰ μὴ στηλιτεύσαντος αὐτά, καὶ ἀναγνώσαντες μάλιστα καὶ φράσιν τῶν πρὸς αὐτοὺς γραμμάτων λέγουσαν, « ἐ ζ η τ ῆ θ η καὶ ὁ θ εν ἔ δ ει ἡ ἀ ν ῆ - ρ κ ο υ σ α β ο ῆ θ ε ι α καὶ ὑ πε ρ ἄ σ π ι σ ι ς καὶ ἐ χ ο - ρ ῆ γ ῆ θ η ἀ φ θ ὶ ν ω ς », ἐθαρρύνθησαν καὶ ἐσύστησαν τὴν εφορίαν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἰωάννου Βλασοπούλου προξένου τῆς Ῥωσσίας, ἐκ τῶν ἀρχιερέων Π Πατρῶν Γερμανοῦ, Μονεμβασίας Χρυσάνθου, Χριστιανουπόλεως Γερμανοῦ, καὶ ἐκ τῶν προκρίτων Ἀσημάκη Ζαήμη, Σωτήρη Χαραλάμπη καὶ Θεοδώρου Ῥέντη· διώρισαν δὲ καὶ ταμίαις τὸν Ἰωάννην Παπαδixμαντόπουλον καὶ τὸν Παναγιώτην Ἀρβάλην. Ἡ ἐκλογὴ αὕτη ἐψύχρανέ τινας μὴ συμπαρληθρόντας ἐν τῇ εφορίᾳ, καὶ ἐντεῦθεν ἀνεφύη ἕρις καὶ ἀντίπραξις πρὶν ἀρχίσῃ ὁ

ἀγών, καὶ ἡ ἐφορία ἔμεινεν ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τῆς νεκρά.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ ὁ ἐν Ῥωσσίᾳ Ὑψηλάντης ἤτησε παρὰ τῆς Ῥωσσικῆς κυβερνήσεως ἀδειαν ἀπουσίας, καὶ μετέβη εἰς Βεσσαραβίαν, ὅπου πολλάκις διελέχθη μετὰ διαφόρων μελῶν τῆς Ἑταιρίας ἐλθόντων πολλαχόθεν εἰς ἔντευξίν του, προετοιμάζων τὰ πάντα πρὸς ἐναρξιν τοῦ ἀγῶνος. Οἱ ἀπόστολοι τῆς Ἑταιρίας, οἱ γενικῶς τὴν ταχείαν ἐναρξιν τοῦ ἀγῶνος ἐπιθυμοῦντες, τοὺς μὲν Ἕλληνας, πρὸς οὓς ἐστέλλοντο, ἐβεβαίουν ὅτι πᾶσα βοήθεια θὰ ἤρχετο ἔξωθεν ἅμα ἤρχιζεν ἐντὸς ὁ ἀγών, τὸν δὲ Ὑψηλάντην ἐθάρρυναν λέγοντες, ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἐζήτουν εἰμὴ ἀρχηγὸν ἔξωθεν εἰς ἐναρξιν. Ὁ Ὑψηλάντης ἐπίστευεν ὅσα τῷ ἔλεγαν, διότι ἦσαν ὅσα ἐπεθύμει καὶ ἐνόμιζεν ὅτι δὲν ἐπρόκειτο ν' ἀνεγείρῃ θρόνον, ἀλλὰ νὰ καθήσῃ ἐπὶ ἡδὴ ἀνεγερθέντος. Ἄν δέ τις τῷ ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἐπιστεῖλετο· τόσον ἐφάνη εὐαπάτητος. Ἀπεφάσισε δὲ ἐν πρώτοις νὰ κατέλθῃ εἰς Ἑλλάδα, καὶ ἔστειλε καὶ τινες φέροντας μυστικὰ γράμματα εἰς τὴν Πελοπόννησον, εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα, καὶ ἔχοντας ἐντολὴν νὰ προκηρύξωσι τὴν ταχείαν ἔλευσίν του καὶ προετοιμάσῃσι τὴν ὁδόν του· διανοεῖτο δὲ ἀγνωστος νὰ καταβῇ εἰς Τεργέστην ὅπου θὰ τὸν περιέμενεν Ἑλληνικὸν πλοῖον περὶ τὴν 20 νοεμβρίου, καὶ ἀγνωστος νὰ καταπλεύσῃ εἰς τὰ παράλια τῆς Μάνης, ὅθεν ἐμελέτα ν' ἀρχίσῃ τὰ ἐνοπλα κινήματά του τὴν 25 Μαρτίου, ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ὡς εὐαγγελιζομένην τὴν πολιτικὴν λύτρωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους· ἀλλ' ἐν ᾧ κατεγίνετο παρασκευάζων τὴν εἰς Ἑλλάδα κατάβασίν του, τινὲς τῶν περὶ αὐτὸν ὑπερίσχυσαν συμβουλευόντές τον νὰ μεταβῇ εἰς Μολδοβλαχίαν, καὶ ἐκείθεν ν' ἀρχίσῃ τὸν ἀγῶνα. Εἰς ὑποστήριξιν δὲ τῆς γνώμης των τῷ ἔλεγαν, ὅτι αἱ δύο αὗται ἡγεμονεῖαι ἐθεωροῦντο ὡς ἄλλη Ἑλλάς, διότι καὶ ἡγεμόνες καὶ αὐλικοὶ ἦσαν Ἕλληνες, καὶ ὁ λαὸς ὡς ὁμόδοξος ἦτο πρόθυμος νὰ συναγωνισθῇ τὸν ὑπὲρ πίστεως ἀγῶνα, ὅτι ὁ ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας τὸν ἐδέχετο προθύμως, ὅτι ἡ ἡγεμονεῖα τῆς Βλαχίας, χηρεύουσα διὰ τὸν μεσοῦντος τοῦ ἰανουαρίου θάνατον τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀλεξάνδρου Σούτσου, ἐτέλει ὑπὸ ἀδύνατον μεσηγεμονίαν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀναρχίαν, ὅτι εὐρίσκετο ἐν ταῖς ἡγεμονεῖαις μέγας ἀριθμὸς Φιλικῶν, ὅτι Τοῦρκοι δὲν ἐνυπῆρχαν, ὅτι ὁ τό-

πος εἶχεν ἄφθονους τροφάς εἰς διατήρησιν πολυπληθῶν στρατευμάτων, καὶ ὅτι τὸ ταμεῖον τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας δὲν ἦτο κενόν. Τὸν ἐβεβλίουον δὲ ἐξ ὧν εἶχον πληροφοριῶν, ὅτι ἔτοιμοι ἦσαν νὰ συναγωνισθῶσιν ὅλοι οἱ Ἀρβανῖται. Ἀρβανῖται δὲ ἐλέγοντο οἱ ἐν ταῖς δύο ἡγεμονίαις σύμμικτοι Ἕλληνες, Βουλγαροὶ καὶ Σέρβοι συνδεόμενοι διὰ τοῦ αὐτοῦ δόγματος καὶ ποριζόμενοι τὰ πρὸς τὸ ζῆν δι' ὅπλοφώρας, τινὲς δὲ διὰ μισθώσεως προσόδων. Οἱ Φαναριῶται κινθένται, ἐξ οὗτου ἡ ἡγεμονία μετέπεσεν εἰς χεῖράς των, τοὺς μετεχειρίζοντο εἰς ἰδίαν φρουρὰν καὶ εἰς δημοσίαν ὑπηρεσίαν. Τὸ παράδειγμα τῶν αὐθεντῶν μιμούμενοι οἱ ἐντόπιοι ἄρχοντες εἶχαν καὶ οὗτοι Ἀρβανίτας καὶ εἰς ὑπηρεσίαν των καὶ εἰς φύλαξιν τῶν γαιῶν των. Οἱ σύμμικτοι δὲ οὗτοι πολεμικώτεροι τῶν ἐντοπίων, ἐλογίζοντο τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τετρακισχίλιοι. Ἐθάρρουν τὴν Ὑψηλάντην ἵνα μεταβῇ εἰς τὰς ἡγεμονίας καὶ οἱ ἐξῆς λόγοι.

Διέτριβαν ἐν Βλαχίᾳ δύο σημηντικοὶ ὀπλαρχηγοὶ Ἕλληνες, ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος ἡ Ὀλυμπιώτης ὑπηρετήσας ἄλλοτε ὑπὸ τοὺς Ῥώσους, καὶ ὁ Καμινάρης Σάββας Φωκιανὸς Πάτριος ἔχοντες ἀμφοτέρω ἱκανὸν ἄριθμὸν ὀπλοφόρων· καὶ ὁ μὲν Ὀλύμπιος, νυμφευθεὶς τὴν χήραν τοῦ περιφήμου Σέρβου Χαϊδούκου Βέλκου καὶ πολεμήσας ἄλλοτε ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν Σερβίᾳ, εἶχεν ἐκεῖ μέγα κόμμα· ὁ δὲ Σάββας εἶχε πολλὴν ἐπιρροὴν ἐν Βουλγαρίᾳ· ἀμφοτέρω δὲ οὗτοι, μέλη ὄντες τῆς Ἑταιρίας τῶν Φιλικῶν, εἰδοποίησαν τὸν Ὑψηλάντην, ὅτι ἦσαν καὶ ἔτοιμοι καὶ εὐέλπιδες νὰ κινήσωσιν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς τόπους ἐκείνους. Ἐκτὸς τούτου ἀπηγορεύετο κατὰ τὰς συνθήκας Τουρκίας καὶ Ῥωσσίας πᾶσα εἰσβολὴ τουρκικῶν στρατευμάτων εἰς τὰς ἡγεμονίας ἀνευ προηγουμένης συγκαταθέσεως τῆς Ῥωσσίας, καὶ εὐλόγως ἐσυλλογιζέτο ὁ Ὑψηλάντης ὅτι, ἂν ἐτάραττε τὰς ἡγεμονίας, ἡ Πύλη μανθάνουσα τὰς ταρχαῆς ἢ θὰ ἔστελλεν ἀμέσως διὰ τὸ κατεπεῖγον τῆς περιστάσεως κατὰ τῶν ἀποστατῶν δυνάμεις ἀνευ προηγουμένης συγκαταθέσεως τῆς Ῥωσσίας, καὶ τότε πρέθινε τὰς συνθήκας καὶ ἐδίδε δικαίαν ἀφορμὴν πολέμου, ἢ θὰ ἐζήτηι τὴν συγκατάθεσιν τῆς εἰς ἀποστολὴν στρατευμάτων, καὶ τότε πρήρχετο πολὺς καιρὸς· ὥστε ἐδύνατο ὁ Ὑψηλάντης ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ, μένων ἀνεπηρέαστος, νὰ ὀργανίσῃ ἱκανὰς δυνάμεις ἐν ταῖς ἡγεμονίαις καὶ εὐτυχῶς νὰ προοδέυῃ· ἐπίστευε δὲ ὡς κατορθωτὸν καὶ σχεδιδόν

τι σταλὲν παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφορίας καὶ ἐπιδιορθωθὲν καὶ ἐγαρθὲν παρ' αὐτοῦ, καθ' ὃ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐν ῥητῇ ἡμέρᾳ θὰ ἐκκίετο, ὁ Σουλτάνος θὰ ἐφονεύετο, ὁ στόλος θὰ ἐκυριεύετο ἢ θὰ κτεστρέφετο, καὶ οἱ βασιλικοὶ θησαυροὶ θὰ διηρπαζόντο. Τοιοῦτοι λόγοι ἐπεισαν τὸν Ὑψηλάντην νὰ προτιμήσῃ τὴν εἰς τοὺς παραδουναβίους τόπους μετὰβασιν ἐπὶ σκοπῷ πάντοτε νὰ μὴ διαμείνῃ ἐν Μολδοβλαχίᾳ, Σερβίᾳ ἢ Βουλγαρίᾳ, ἀλλὰ νὰ καταβῇ εἰς Ἑλλάδα ἀνάπτων παντοῦ καθ' ὁδὸν τὴν φλόγα τῆς ἀποστασίας. Ἐπετάχυναν δὲ τὴν ἐναρξιν τοῦ ἀγῶνος πρὸ τῆς προσδιορισθείσης ἡμέρας 25 Μαρτίου αἱ ἐξῆς χιτῆαι.

Μεταξὺ τῶν ἀποστόλων, οὓς ὁ Ὑψηλάντης ἐπέμφεν εἰς διάφορα μέρη φέροντας τὰς περὶ τῆς ἀποστασίας ἐντολάς του, ἦσαν καὶ ὁ Δημήτριος Ὑπακτρος Μετσοβίτης, καὶ ὁ Ἀριστείδης Παπᾶς ἡ Πύπ Θεσσαλός, καὶ οἱ δύο ἄλλοτε κληρικοί. Τούτων ὁ μὲν πρῶτος διέβη εἰς Θεσσαλονίκην φέρων γράμματα τοῦ Ὑψηλάντου, ἐν οἷς καὶ ἰδιόχειρα αὐτοῦ, πρὸς πολιτικούς καὶ πολεμικούς τῶν μερῶν ἐκείνων, καὶ σκοπεύειν ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἡπειρον· ὁ δὲ δεύτερος ἐστέλλετο εἰς Σερβίαν φέρων καὶ αὐτὸς γράμματα πρὸς ἐπανάστασιν τῆς ἡγεμονείας ἐκείνης. Ἀμφότεροι δὲ, συλληφθέντες καθ' ὁδὸν, ἀρχομένου τοῦ ἰκνουαρίου, ἐφονεύθησαν, καὶ τὰ γράμματα ἐπεσαν εἰς χεῖρες τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας. Ὁ Ὑψηλάντης, ἐν ἀγνοίᾳ εἰσέτι τῶν κατὰ τὸν Ἀριστείδην, ἀλλ' ἐν πλήρει γνώσει τῶν κατὰ τὸν Ὑπακτρον, κατεθουρβεῖτο ἀνυπολόγιστος ὅτι, ἂν ἡ Πύλη ἐστελλε τὰ γράμματα ταῦτα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον παρκαπονουμένη, ὅτι στρατηγὸς τοῦ ἐργάζεσθαι ἐπανάστασιν ἐντὸς τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἀπαιτοῦσα τὴν ματαίωσιν τοῦ σχεδίου του, θὰ ἠναγκάζετο ὁ αὐτοκράτωρ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ ἐκ Βεσσαρβίας καὶ νὰ τὸν κταστήσῃ διόλου ἀχρηστον· ἄρθέντος δὲ αὐτοῦ ἐκ μέσου, ἐμψυχοῦντο ὅλα τὰ σχέδια τῆς Ἑταιρίας. Ἐκτος τοῦ δεινοῦ τούτου συμβάντος, ἐγνώσθη ὅτι καὶ τις Ἀσκητικῆς Θεοδώρου Πελοποννησίου ἐπρόδωκε τὴν Ἑταιρίαν τῷ σουλτάνῳ, καὶ τις Διόγος Ἐπτανήσιος μέλος τῆς Ἑταιρίας, τὴν ἐπρόδωκε καὶ αὐτὸς τῷ Ἀλᾷ, οὗτος δὲ τὴν ἀνεκάλυψε τῇ κυριάρχει του ἐπ' ἐλπίδι νὰ εὕρῃ χάριν ἐνώπιόν του· ἔλαβε δὲ καὶ ἐξ Ἑλλάδος ὁ Ὑψηλάντης κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας γράμματα λέγοντα, ὅτι ἡ Ἑταιρία ἦτο

πασίγνωστος, ὅτι τὸ ἔθνος εὗρίσκετο ἐπὶ τοῦ χεῖλους τῆς ἀβύσσου ἐξ αἰτίας τῆς ἀνακαλύψεώς της, καὶ ὅτι ὤφειλε νὰ καλέσῃ τοὺς λαοὺς ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀναβολῆς εἰς τὰ ὄπλα.

Λήγοντος δὲ τοῦ δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, κατέβη εἰς Πελοπόννησον ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ὑψηλάντου ὁ ἐκ τῆς ἐπαρχίας τοῦ Λεονταρίου ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος Φλέσσας, ὁ κατ' ἀρχὰς ἀπόστολος καὶ μετὰ ταῦτα μέλος τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς, ἥτοι εἰδὼς τὸ μυστήριον τῆς ἀπάτης, ἀνθρώπος νεωτεριστής, μεγαλότολμος καὶ πνευματώδης, ἀλλ' ἀνίκανος νὰ ἐμπνεύσῃ σέβας διὰ τοῦ χαρακτήρος του ἢ τῆς διαγωγῆς του· διὰ ταῦτα, καὶ διότι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ προεστώτες τῆς Πελοποννήσου, γινώσκοντές τον προ ὀλίγου μικρόν, τὸν εἶδαν διὰ μιᾶς μέγαν, κκχίστην ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν ὁ ὑψηλὸς διορισμός του ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων.

Ἡ δὲ ἐν Πελοποννήσῳ τουρκικὴ ἐξουσία εἶχε συλλαβῆι πρό τινος καιροῦ μεγάλας ὑποψίας περὶ τῶν μελετωμένων. Πᾶσα ἄλλη ἐξουσία θὰ ἐξηχνίαζεν ἀκόπως καὶ ἀκριβῶς ὅλην τὴν ἀληθειαν ἐξ ὧν ἀσυστόλως ἐλέγοντο καὶ ἐνηργῶντο καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου· ἀλλ' οἱ ὑπὸ τὴν Πύλην ἡγεμόνες, καταγινόμενοι εἰς τὸ ν' ἀργυρολογῶσι μᾶλλον ἢ νὰ διοικῶσιν, ἔχοντες δὲ καὶ ἔξιν νὰ σφαῶσι καὶ καταστρέψωσιν ὁσάκις συνελάμβαναν πολιτικὰς ὑποψίας, συγχέοντες πταίστας ὑπόπτους καὶ ἀθώους, δὲν ἐφρόντιζαν συνήθως νὰ προασφαλίσωσι τὴν ἐπικράτειαν καθ' οὓς ἀπαιτεῖ ἡ προνοητικὴ πολιτικὴ τρόπους. Τὴν φύσει δὲ τυφλὴν ὡς πρὸς τὰ τοιαῦτα τουρκικὴν ἐξουσίαν ἀπετύφλωσε καὶ ἡ ἀποστασία τοῦ Ἀλῆ, ἣν δρᾶξαντες ὡς ἀφορμὴν οἱ Ἑλληνες διέσπειραν ἐπιτηδεῖως παντοῦ, ὅτι ὁ Ἀλῆς, ὃν παρωνόμαζαν ἐπονειδίστως Καρὰ - Ἀλῆν, ἠρέθειζε τὴν Πελοπόννησον, καὶ ὅτι ἀρχιερεῖς καὶ ἀρχοντες κατεγίνοντο εἰς ματαίωσιν τῶν σχεδίων του. Ἀλλὰ μόλις διεσκεδάζοντο αἱ ἐπικρατοῦσαι ὑποψίαι, καὶ ἀνεφύοντο νέαι ἰσχυρότεραι, ὥστε οἱ ἐντόπιοι Τοῦρκοι, ἔχοντες ἄλλα συμφέροντα παρὰ τὰ τῶν ἡγεμονευόντων, ἦσαν πάντοτε ἐμφοβοί. Διὰ τὰς αἰτίας ταύτας, καὶ πρὸς ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ἀποστολῆς τοῦ Δικαίου καὶ σπουδαίαν σύσκεψιν περὶ τοῦ πρακτέου, συνηλθαν εἰς Βοστίτσαν, ὡς εἰς ἀπόκεντρον μέρος, ἀρχιερεῖς τινες καὶ προεστώτες συνκινέσει καὶ τῶν μὴ παρόντων, εἰς ἀποφυγὴν ὑποψιῶν. Θέλοντες δὲ νὰ κρύψωσι καὶ οἱ ὀλίγοι οὗτοι τὴν ἀληθῆ

σκοπὸν τῆς συνελεύσεως, διέδωσαν, ὅτι συνήρχοντο κατὰ δια-
ταγὴν τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας πρὸς ἐπιτόπιον ἐπιθεώρησιν
ἀγροῦ τινος σταυροπηγιακοῦ διαφιλονεικουμένου. Ὑπὸ τὸ πρό-
σχῆμα τοῦτο συνεδρίασαν κατὰ πρώτην φορὰν τὴν 26 ἰανουα-
ρίου, καὶ ἤκροάσθησαν τὸν Δικαίον διαδίδοντα ἀσκέπτως καὶ
ἀσυστόλως ἐπὶ τῆς εἰς Ἑλλάδα καταβάσεώς του καὶ τῆς εἰς
Βοστίτσαν ἐλεύσεώς του, ὅτι ἤγγιζεν ἡ ἐναρξίς τοῦ ἁγώνος, καὶ
ὅτι ἐστέλλοντο ἐξωθεν ἄφθονα καὶ πολυειδῆ πολεμικὰ βοηθή-
ματα· ἔδειξε δὲ ἐν Βοστίτσει καὶ τὰς ὁδηγίας του καὶ τὰ πι-
στωτήριά του, δι' ὧν ἀπεκαλεῖτο παρὰ τοῦ Ὑψηλάντου «ἄλ-
λος ἐγώ». Εἰς ἀπόδειξιν δὲ τῆς πολλῆς ἀπάτης τοῦ Ὑψηλάν-
του περὶ τὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῆς σφαλερᾶς κρίσεώς του, ση-
μειοῦμεν ἐκ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ὁδηγιῶν τὰ ἀκόλουθα.

«Ἄρθρ. β'. Οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ δημογέροντες
• τῆς Πελοποννήσου νὰ ἐκλέξωσιν ἀπὸ ὅλον τὸ σύστημα τῶν
• προεστώτων δύω τοὺς δοκιμωτέρους καὶ ὑποληπτικωτέρους,
• οἱ ὅποιοι καὶ ἡμεῖς εἰς Τριπολίτσαν νὰ θεω-
• ρῶσι τὰς συμπιπτούσας κοινὰς τῆς πατρίδος ὑποθέσεις μὲ κα-
• θαρὰν συνειδήσιν, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ διοργανίσωσιν εἰς τὰς ἐπαρ-
• χίας τὸ πρᾶγμα εὐτάκτως καὶ ταχέως.

«Ἄρθρ. γ'. Τὸ στρατιωτικὸν νὰ διοργανισθῇ εὐτάκτως· ἡ
• εὐταξία φέρουσα τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ὁπλων, τότε
• θέλει φυλαχθῇ, ὅταν καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας διορισθῶσι χι-
• λίαρχοι οἱ πλέον φρόνιμοι καὶ δόκιμοι εἰς τὸ νὰ ὀπλοφορῶσι
• καὶ νὰ διοικήσωσι στρατόν. Πρέπει νὰ γενῇ κατὰ ἐπαρχίαν ἡ
• ἐκλογὴ ἐνὸς χιλιάρχου ἔχοντος τὴν ἀδείαν νὰ στρατολογησῇ
• καὶ νὰ ἐπιστήσῃ κατὰ τὴν τάξιν τῆς χιλιαρχίας τοὺς ἀξιω-
• ματικούς, ἥτοι ἐκατοντάρχους, πεντηκοντάρχους καὶ δεκάρ-
• χους. Εἰς αὐτοὺς θέλει ὑπόκειται νομίμως διοικούμενος ὁ
στρατός.

«Ἄρθρ. στ'. Ὁ γενικὸς ἔφορος (Ὑψηλάντης) δὲν κρίνει εὐ-
• λογόν, νὰ ἀρματωθῇ ὁ τυχὼν διὰ τὴν προξενουμένην σύγ-
• χυσιν καὶ ζημίαν ἀπὸ τὴν ἀπειρίαν τοῦ ὄχλου. Νὰ ἐκλε-
• χθῶσι δὲ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον ὅλην εἰκοσι πέντε
• μόνον χιλιάδες στρατὸς ἀπὸ ἀνδρᾶς ἐκλε-
• κτούς καὶ ἐμπείρους εἰς τὰ ὅπλα, διὰ νὰ
• ὁδηγηθῶσι τακτικῶς ἀπὸ τοῦτον μὲ τὴν ἀνήκουσαν ὑπακοήν
• εὐθύς ὅπου φανῇ εἰς τὴν Πελοπόννησον,

• Ἄρθρ. η'. Ἀνάγκη πᾶσα νὰ γίνη κατάλογος καθαρὸς τῆς
• ἀδελφότητος ὅλης διὰ νὰ ἐξετασθῇ ἡ κατάστασις τοῦ καθ'
• ἐνὸς καὶ νὰ υποχρεωθῇ νὰ συνεισφέρῃ ἀναλόγως, ὥστε ἡ
• καταβολὴ νὰ γενῇ ἐπέκεινα τοῦ ἐνὸς μιλιονίου. Αὕτη εἶναι
• γνώμη τοῦ γενικοῦ ἐφόρου καὶ τῆς σεβαστῆς Ἀρχῆς.

• Ἄρθρ. θ'. Οἱ χιλιάρχοι καὶ ἀξιωματικοὶ ἔχουν χρέος νὰ
• ὀρκίσωσι τοὺς στρατιώτας των ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ
• Χριστοῦ κ.τ.λ. •

Κατὰ τὰς ὁδηγίας ταύτας ὁ Ὑψηλάντης ἐπίστευεν ὅτι ἡ Τριπολιτσα, καθέδρα τῆς Πελοποννήσου, ὅλη σχεδὸν ὑπὸ Τούρκων κατοικουμένη καὶ ὑπὲρ πᾶσιν πελοποννησιακὴν πόλιν φρουρουμένη, ἦτον ὁ καταλληλότερος τόπος εἰς ἐγκατάστασιν ἐπαναστατικῆς ἀρχῆς καὶ εἰς μυστικὴν διεξαγωγὴν τῶν συμπτώσεων τῆς πατρίδος υποθέσεων, καὶ ὅτι δυνατόν ἦτο νὰ ἐκλεχθῶσι μεταξὺ τῶν Πελοποννησίων, ἀνθρώπων καταγινόμενων εἰς εἰρηνικὰς ἐργασίας, νὰ ὀργανισθῶσι μυστικῶς καὶ ὀρκισθῶσιν ἐνώπιον τῆς ἀκμαζούσης τουρκικῆς ἐξουσίας στρατεύματα εἴκοσι πέντε χιλιάδων ἐξ ἐμπειροπολέμων ἀνδρῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν ἔλεγαν αἱ ὁδηγαί. Ὁ δὲ ἄλλος ἐγὼ Δικαίος ἐπρόσθετεν, ὅτι ἡ Ῥωσσία ἐκίνει τὴν Ὑψηλάντην, ὅτι θὰ ἐκήρυττε πόλεμον κατὰ τῆς Πύλης ἄμχ ἤρχιζεν ὁ ἄγων ἐν Ἑλλάδι, καὶ ὅτι θὰ ἔστελλε τότε καὶ στόλους καὶ στρατεύματα καὶ πολεμοφόδια καὶ θησαυροὺς. Ἰδὼν δέ, ὅτι ὅσα ἐκομπορημόνει δὲν ἐπιστεύοντο, δὲν ἐσυστάλη νὰ βεβαιωσῇ ὅτι ἐφθασεν ἤδη εἰς Ὑδραν ἰκανὴ ποσότης καὶ ὀπλων καὶ χρημάτων καὶ πολεμοφοδίων ἐκ τῆς Ῥωσσίας, καὶ ὅτι ἡτοιμάζοντο καὶ πλοῖα τῆς νήσου ἐκείνης εἰς ἐκπλουν. Ἠγανάκτησεν ἡ συνέλευσις διὰ τὰς ἀναιδέεις ψευδολογίας τοῦ Δικαίου, τὸν ἐπέπληξεν αὐστηρῶς καὶ τὸν ἐφοβέρισεν, ὅτι θὰ τὸν ἐφυλάκιζεν, ἂν δὲν ἔπαυεν ἐρεθίζων τὰ πνεύματα, διαδίδων τόσῃ ψευδεὶς φήμας καὶ ριψοκινδυνεύων τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἔθνους. Πάντα ταῦτα ἔδωκαν κακίστην ιδέαν καὶ περὶ τοῦ προσωπικοῦ καὶ περὶ τῶν πόρων τῆς Ἀρχῆς. "Οχι ὀλιγώτερον εἶχε κλονίσει τὴν πεποίθησιν τῶν συνελθόντων καὶ ἡ πρό τιнос καιροῦ γενομένη καὶ ἀπορριφθεῖσα ἀπκίτησις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενικῆς ἐφορίας τοῦ ν' ἀποστείλωσιν οἱ Πελοποννήσιοι ἐκεῖ κατὰ διαταγὴν τῆς Ἀρχῆς ὅλας τὰς συνεισφορὰς των. Ἀλλὰ, καὶ ἂν ὑπώπτευσαν ὅτι αἱ μεγάλαι ἐλπίδες ἃς συνέλαβαν ἦσαν ἀπατηλαί, δὲν ἐδύναντο

μήτε αὐτοὶ νὰ ἐπισθοδρομήσωσι μήτε τὴν ὁρμὴν τῶν πολλῶν ἐνθουσιῶντων ν' ἀναστείλωσι· πεντάκις δὲ συνεδριάσαντες διέ-
 λυσαν τὴν συνέλευσιν ἀπορραΐσαντες τὰ ἐξῆς.

• Ὁ Δικαῖος ν' ἀναχωρήσῃ εἰς τὰ ἴδια καὶ νὰ ἡσυχάσῃ.

• Νὰ γείνῃ φροντίς περὶ καταγραφῆς καὶ συλλογῆς τῶν συν-
 • εισφορῶν, καὶ νὰ κατατεθῶσι παρὰ τῷ ἐν Πάτραις γενικῷ
 • ταμίᾳ, Παπαδιαμαντοπούλῳ.

• Ἡ Πελοπόννησος νὰ μὴ κινήθῃ μηδὲ ἀφ' οὗ ἔλθῃ, ὁ προσ-
 • δοκώμενος πληρεξούσιος, ἂν δὲν κινήθῃσι προηγουμένως τὰ
 • ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

• Νὰ ἐξιγνιασθῇ, διὰ νέας ἀποστολῆς εἰς Ῥωσίαν καὶ Πι-
 • σαν, ὅπου διέτριβεν ὁ μητροπολίτης Ἰγνάτιος, ὅποια ἡ
 • γνώμη τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου ὡς πρὸς τὸν μελετώ-
 • μενον ἀγῶνα, καὶ ποίαν βοήθειαν ἐδύνατο οἱ Ἕλληνες νὰ
 • προσδοκῶσιν ἐκείθεν.

• Νὰ ἐξετασθῇ ἡ διάθεσις τῶν προκρίτων Ὑδρας, Σπετσῶν
 • καὶ Ψαρῶν ὡς πρὸς τὸν ἀγῶνα.

• Νὰ ἀποποιηθῶσιν εὐσχήμως οἱ προεστῶτες τὴν εἰς Τριπο-
 • λιτσάν ἀπέλευσίν των ἂν ἐκκλοῦντο παρὰ τῆς ἐξουσίας· καὶ
 • ἂν αὕτη ἐπέμενε, νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰς Κυκλάδας ἐπὶ λόγῳ
 • μὲν ὅτι ἀπήρχοντο εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ σκοπῷ δὲ νὰ
 • ἀναμείνωσιν ἐκεῖ τὰς ἐξωθεν ἀπαντήσεις καὶ ὀδηγηθῶσι περὶ
 • τοῦ πρακτέου».

Ταῦτα ἐβουλεύθησαν, καὶ παρηγγέλλθησαν καὶ τινες αὐτῶν,
 ἐπανερχόμενοι εἰς τὰ ἴδια, νὰ τὰ κοινοποιήσωσι τοῖς πλησιε-
 στέροις συναδέλφοις των· διέταξαν δὲ καὶ τὸν μεγασπηλαιώτην
 Ἰερόθεον νὰ περιέλθῃ τὴν Πελοπόννησον μυστικῶς ἐπὶ κατα-
 γραφῇ καὶ εἰσπράξει τῶν συνεισφορῶν.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ περιστάσεις καὶ αἱ διαθέσεις τῶν ἐν Ἑλ-
 λάδι, ὅτε ὁ Ὑψηλάντης ἀπεφάσισε νὰ κινήσῃ τὴν ἐπανάστα-
 σιν. Ἐν ᾧ δὲ κατεγίνετο προετοιμαζῶν καὶ προετοιμαζόμενος,
 συνέβη τὸ ἐξῆς εἰς ἐπιθάρρυνσίν του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ἀποστασία Θεοδώρου Βλαδιμιρέσκου. -- Μετάδοσις ῥημάτων εἰς Μολδοβλαχίαν, καὶ τὰ κατ' ἐκείνας τὰς ἡγεμονείας συμβάντα μέχρι τῶν ἀρχῶν ἀπριλίου.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ τις, γεννηθεὶς ἐν τινὶ χωρίῳ τῆς μικρᾶς Βλαχίας, καὶ ἐξ οὗ ἔφερε παρασήμου τοῦ ἁγίου Βλαδιμίρου παρονομαζόμενος Βλαδιμιρέσκος, ἐστράτευσεν ὑπὸ τοὺς Ῥώσσους ἐπὶ τοῦ ἐν ἔτει 1812 παύσαντος ἐξεχέουσ Τουρκοῤῥωσικοῦ πολέμου· μετὰ δὲ τὴν γενικὴν ἀμνηστειὰν διωρίσθη, ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας Ἰωάννου Καρατσᾶ, κατὰ σύστασιν τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ γενικοῦ προξένου τῆς Ῥωσσίας τοῦ προστατεύοντος αὐτόν, Ὑποθηματάρχης, καὶ ὡς τοιοῦτος διετέλει καὶ ἐπὶ τοῦ διαδεχθέντος τὸν Καρατσᾶν Ἀλεξάνδρου Σούτσου, γνωστὸς διὰ τὸν φιλαυτοχθονισμόν του καὶ τὴν ἀνδρίαν του.

Ὁ Θεόδωρος οὗτος μετέβη δι' ἰδιαιτέρας του ὑποθέσεις εἰς Βουκουρέστι καθ' ὃν καιρόν, ἐξ αἰτίας τῆς ἀναφύσεως ἀλληλομαχίας τῆς Πύλης καὶ τοῦ Ἀλῆ, ἐφαίνετο ἐγγιζούσα ἡ ἐναρξίς τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος, καὶ οἱ ἐν Βουκουρεστίῳ Φιλικοὶ κατεγίνοντο προετοιμαζόντες τὸν ἀγῶνα κατ' ἐκείνη τὰ μέρη δι' ἐσωτερικῶν ταραχῶν ὑπ' ἄλλο πρόσχημα. Ὁ καταλληλότερος ταραξίας τοῖς ἐφάνη ὁ Βλαδιμιρέσκος, καὶ ὁ ἀρμοδιώτερος τῶν ταραχῶν καιρὸς ἡ συμπεσοῦσα μεσηγεμονία. Μεταξὺ τῶν ἐν Βλαχίᾳ σημαντικῶν Φιλικῶν διέπρεπεν, ὡς εἶπαμεν, ὁ ὀπλαρχηγὸς Γεωργάκης Ὀλύμπιος διὰ τὸν πατριωτισμόν, τὴν σύνεσιν, τὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν ἐπιρροήν του. Ὁ ὀπλαρχηγὸς οὗτος, ὁ ὑπὸ τὸν τίτλον γκιουλέρ-ἀγασῆ ὑπηρετῶν παρὰ τῷ ἡγεμόνι Σούτσῳ, κατήχησε πρό τινων μηνῶν διὰ προτροπῆς τῶν Φιλικῶν τὸν Βλαδιμιρέσκον τὰ τῆς Ἑταιρίας ἐπὶ τῇ βεβαιώσει Ῥωσσικῆς συμπράξεως, καὶ τὸν ἐβεβαίωσεν ὡς φιλόπατριν ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας ἦτο νὰ ἐπαναστατήσῃ καὶ ἐλευθερώσῃ ὅλους τοὺς ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν χρι-

στιανικούς λαούς όποιας καί ἔν ἦσαν φυλῆς. Συμβάντος δὲ τοῦ θανάτου τοῦ Σούτσου, τὸν ἐσυμβούλευσε ν' ἀπέλθῃ εἰς μικρὰν Βλαχίαν, νὰ κινήσῃ τὸν λαόν της εἰς τὰ ὅπλα, καί μὴ ἀνακαλύπτων ὅλον τὴν ἀληθῆ σκοπὸν τοῦ κινήματός του νὰ κηρύξῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὅτι ἐκινεῖτο εἰς ἀπόσεισιν τῆς φαναριωτικῆς ξενοκρατίας καὶ ἀνάκτησιν τῶν ἀρχαίων προνομίων τῆς πατρίδος του ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν πάντοτε τοῦ σουλτάνου. Ὁ Βλαδιμιρέσκος, σεβόμενος εἰς ἄκρον τὸν κατηχητὴν του, ἐδέχθη προθύμως τὰς συμβουλὰς του, ἐλαβε παρ' αὐτοῦ ὅχι πλείονους τῶν 30 στρατιωτῶν καὶ τινα χρήματα παρὰ τῆς ἐφορίας, ἐπανῆλθεν εἰς μικρὰν Βλαχίαν, ἐκάλεσε τὸν λαόν εἰς τὰ ὅπλα, καὶ διέδωκεν ὅτι ἦτο πιστὸς ὑπὸν τῆς μεγάλης καὶ κραταιᾶς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὅτι δὲν ὥπλισθη εἰμὴ εἰς παῦσιν τῶν καταχρήσεων καὶ εἰς ἀνάκτησιν τῶν ἀρχαίων προνομίων τῆς πατρίδος του καταπατηθέντων ἢ εἰς ὠφέλειαν μόνον τῶν ἀρχόντων ἀποθάντων, καὶ ὅτι ἐπάναγκες ἐθεώρει νὰ στείλῃσιν αἱ ἐπαρχίαι πρὸς αὐτὸν πληρεξουσίου εἰς σύσκεψιν περὶ τοῦ κοινοῦ καλοῦ· ἐξέδωκε δὲ καὶ προκηρύξεις καὶ ἀπέστειλε καὶ ἐκτεῖριον ἀναφορὰν πρὸς τὸν Σουλτάνον τῆς αὐτῆς ἐννόας.

Διάδοχος τοῦ ἀποθνήσκοντος ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας διωρίσθη ὁ Σκαρλάτος Καλλιμάχης. Οὗτος ἀκούσας, ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔτι διατρίβων, τὰ κατὰ τὸν Βλαδιμιρέσκον, ἔστειλεν ἀμέσως ἀνθηγεμόνας, τὸν Ἰωάννην Σαμουρκάσην, τὸν Κωνσταντῖνον Νέγγρην καὶ τὸν Στέφανον Βογορίδην πρὸς καθυσχύασιν τῆς ταραχθεῖσης ἡγεμονείας του. Φθάσαντες οἱ ἀνθηγεμόνες εἰς Βουκουρέστι ἔστειλαν τὴν Γεωργάκην καὶ τὸν φίλον του καὶ συστρατιώτην Γιαννάκην Φαρμάκην Μακεδόνα μετὰ 600 κατὰ τοῦ Βλαδιμιρέσκου, τὴν δὲ Σάββαν ἐκράτησαν παρ' αὐτοῖς ὡς ἀρχηγὸν τῆς φρουρᾶς τῆς πρωτεύουσας, ἀγνοοῦντες ὅτι οἱ ὀπληχηγοὶ οὗτοι ἦσαν μέλη τῆς Ἑταιρίας. Ἐκστρατεύσαντες οἱ περὶ τὸν Γεωργάκην καὶ τὸν Φαρμάκην, ἀντὶ νὰ κατατρέξωσι τὸν Βλαδιμιρέσκον, τὸν συνέτρεχαν κρυφίως διδόντες τῷ πᾶσι εὐκαιρίαν ὑπὸ διαφόρους προφάσεις νὰ ἐνδυναμωθῇ ἔτι μᾶλλον καὶ προοδεύσῃ. Φθάσαντες δὲ εἰς Κραϊόβαν, πρωτεύουσαν τῆς μικρᾶς Βλαχίας, ἤσαν ἐτοιμοὶ νὰ κινήθωσιν ἐπὶ τὸν Βλαδιμιρέσκον κατὰ διαταγὴν τῶν ἀνθηγεμόνων τὸν Ἰωάννην Σολωμὸν καὶ τὸν Δικμαντῆν Σιρδάρην μετὰ πολλῶν στρατιωτῶν.

ἀλλ' ὁ φιλόπατρις Γεωργάκης κατήχησε καὶ αὐτοὺς τὰ τῆς Ἑταιρίας καὶ τοὺς οὐδετέρωσεν. Ἐν τοσούτῳ ὁ Βλαδιμιρέσκος ἀσφαλισθεὶς τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ πάσης προσβολῆς, ἔχων ἱκανὸν ἀριθμὸν Πανδούρων (α) καὶ συλλέξας καθ' ὁδὸν πλῆθος ἄλλων ὀπλοφόρων καὶ ροπαλοφόρων, ὥδευεν ἀφόβως εἰς Βουκουρέστι. Ἡ εὐτυχὴς καὶ ἀκώλυτος πρόδοός του καὶ ἡ προσέγγισίς του εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἠνάγκασαν τοὺς ἄρχοντας νὰ καταφύγωσιν εἰς Τρανσυλβανίαν, τοὺς δὲ ἀνθηγεμόνας εἰς Ρουτσούκι, παραδουνάβιον πόλιν τῆς Τουρκίας. Ἀπομακρυνόμενοι δὲ οὗτοι τῆς πρωτεύουσας, διέταξαν τὸν Σάββαν θεωρούμενον πιστὸν ν' ἀσφαλίσῃ τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ ἀποστάτου. Ἐν τοσούτῳ ὁ Βλαδιμιρέσκος ἔφθασε παρὰ τὸ Βουκουρέστι τὴν 15 Μαρτίου μέγας καὶ πολὺς, καὶ κατέλυσε ἐν Κοτροτσανίῳ, μοναστηρίῳ τοῦ ἁγίου Ὁρους, ἡμιώριον πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τῆς πόλεως. Ὑψωσε δὲ κατὰ πρώτην φοράν καὶ σημαίαν φέρουσαν ἐπὶ κυανοῦ μεταξωτοῦ ὑφάσματος τὰ ὁμοιώματα τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ τῶν μεγαλομαρτύρων Γεωργίου καὶ Δημητρίου καὶ τὸ «Ζήτω ἡ Ἐλευθερία» χρυσόγραπτον. Τὴν δὲ 17 ἐξέδωκε κήρυγμα πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Βουκουρεστίου λέγων ὅσα ἔλεγε καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοιπορίας του, καὶ προσθέτων, ὅτι εἰς εὐδωσιν τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ σκοποῦ του συνήχθησαν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του δεκαεξακισχίλιοι ὀπλοφόροι, ὅτι ἡ ὑψηλὴ Πύλη ἐσκόπευε νὰ στείλῃ ἀντιπρόσωπὸν τῆς εἰς διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων, καὶ ὅτι ἀναγκαῖον ἦτο νὰ στείλωσι καὶ οἱ λαοὶ πρὸς αὐτὸν πληρεξουσίους, νὰ ἐνωθῶσιν ὡς Χριστιανοὶ μετὰ τοῦ κινήντος πληθους ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ καλοῦ, καὶ νὰ ἐτοιμάσωσι καὶ τὰ ἀναγκαῖα καταλύματα. Κατόπιν τοῦ Βλαδιμιρέσκου ἀφίχθησαν εἰς Βουκουρέστι ὁ Γεωργάκης καὶ ὁ Φαρμάκης, καὶ κατέλυσαν ἐντὸς τῆς πόλεως ὅπου διέτριβε καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς Σάββας· ὅλοι δὲ οἱ ἐντὸς καὶ οἱ ἐκτὸς ἤρχοντο συχνάκις εἰς λόγους χωρὶς νὰ συγχροῦνται.

Καθ' ὃν δὲ καιρὸν διατάραττεν ὁ Βλαδιμιρέσκος τὴν Βλαχίαν, ὁ Ὑψηλάντης, ἔχων ἐν τῇ συνοδίᾳ του τοὺς δύο νεωτέρους ἀδελφούς του, Νικόλαον καὶ Γεώργιον, τὸν συνταγματάρχην τοῦ ἐλαφροῦ ῥωσικοῦ ἱππικοῦ Γεώργιον Καντακουζηνόν (β), τὸν ταμίαν του Γεώργιον Μάνον, ἀξιωματικὸν τινὰ Πολωνόν, Γαρνύφσκη, καὶ δύο ὑπὲρτάς, ἐπέρασεν ἐν ῥωσικῇ στολῇ τὸν Προῦθον τὴν 22 Φεβρουαρίου περὶ τὴν ε' ὥραν μετὰ μεσημβρίαν, καὶ

υποδεχθείς ἐπὶ τῆς ἀποβάσεώς του καὶ συνοδευθείς παρὰ τινων ~~φειδουάριος~~ στρατιωτῶν εὐρεθέντων ἐκεῖ διὰ τῆς μυστικῆς ἐνεργείας ὀπαδῶν του προσταλέντων ἐπὶ τούτῳ εἰς Ἰάσι, εἰσῆλθε δύνοντας τοῦ ἡλίου εἰς τὴν πόλιν καὶ ἔστησε τὸ στρατοπεδαρχεῖόν του ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς Καντακουζηνῆς, αὐτὸς δὲ κατέλυσεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Γαλατᾶ ἐπὶ λόφου κειμένῳ εἰκοσι λεπτά μακρὰν τῆς πόλεως. Μόλις δ' ἔρθασε, καὶ ὅλοι οἱ ἐν τῇ πόλει ἐπλοῦρόροι Ἀρβανίται, ὄντες μυστικῶς προωργανισμένοι, ἀφῆκαν πᾶσαν ὑπηρεσίαν κοινὴν καὶ ἰδιωτικὴν, καὶ ἐτάχθησαν διὰ μιᾶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς του. Ἐτάχθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του καὶ ἄλλοι, καὶ πολλοὶ τῶν μαθητῶν αὐτοπροαίρετοι καὶ ἐνθουσιῶντες.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἡγεμόνευεν ἐν Μολδαβίᾳ ὁ Μιχαὴλ Σούτσος πρὸ ὀλίγων μόνον ἐβδομάδων κατηχηθεὶς τὰ τῆς Ἑταιρίας. Ὁ κατηχητὴς του, εἴτε θέλων νὰ τὴν ἐλευσῇ, εἴτε ἀγνοῶν καὶ αὐτὸς τὰ σχέδια τῆς Ἑταιρίας, τὸν ἐβεβίωσεν, ὅτι μῆτε αἱ ἡγεμονεῖαι θὰ ἐτραπτόντο μῆτε αἱ ἐπανάστασις θὰ ἐξεργηγύστο ἐν Ἑλλάδι πρὸ τοῦ 1825. Ὁ Σούτσος, θεωρῶν τὸ τέλος τοῦτο βραχὺ, ἐπρότεινε διὰ τοῦ κατηχητοῦ του τῇ ὑπερτάτῃ Ἀρχῇ παράτασιν μέχρι τοῦ 1827, καὶ ἔγραψε τὰ αὐτὰ κατ' εὐθεῖαν τῷ Ὑψηλάντῃ διατρέβοντι ἐν Βεσσαραβίᾳ. Ὁ Ὑψηλάντης, ὑποπεύσας ὅτι διὰ τῆς προστασεως ταύτης ὁ Σούτσος διενεεῖτο ν' ἀποκρῶθῃ ἐν ἀνέσει τὴν ἐπταετὴν ἡγεμονίαν του, καὶ φοβούμενος μὴ τὸν εὖρη ἀντίπαλον ἂν ἔναντιοῦτο, ὑπέκρυψε τοὺς κληθεὶς σκοπούς του ὥστε ὁ Σούτσος ἠπόρησε καὶ ἐταράχθη ὅτε παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἔμαθε τὴν 21 κατὰ πρῶτον, ὅτι ὁ Ὑψηλάντης θὰ ἐπέρα τὸν Προῦθεν τὴν ἐπαύριον· ἀλλ' οὔτε ἀντεῖπεν οὔτε ἀντέπραξεν· ἐξ ἐναντίας ἔδωκε πᾶσαν βοήθειαν, πιστεύων καὶ αὐτὸς ἀδιστακτικῶς, ὡς καὶ οἱ λοιποί, ὅτι ἡ Ῥωσσία τὸν ὑπεκρίνει. Ἡ διωγμὴ αὐτῇ τοῦ ἡγεμόνος ἔπεισε τοὺς ἐντοπίους ἀρχοντας, ὅτι τὸ κίνημα τοῦ Ὑψηλάντου δὲν ἦτον ἀπροσάτευτον ἐξωθεν, καὶ ὅτι προανήγαλλε ταχέειν εἰσόδον εἰς τὰς ἡγεμονεῖας ρωσικῶν δυνάμεων, καὶ μεταβολὴν τῆς πολιτικῆς τύχης των· διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ οὔτε ἀντεῖπαν οὔτε ἀντέπραξαν. Ἀλλ' ἐβλαψάν τὸν ἀγῶνα ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων του αὐτοὶ οἱ ἀγωνισταί. Τὰ πλεῖστα τῶν ἐπὶ τῶν ὀρίων τῶν ἡγεμονειῶν ρούρικῃ ἦσαν καὶ ἀνώχυρα καὶ ἀπροφύλακτα καὶ ἀνεροδίχιστα ἐξ αἰτίας τῆς συνήθους ἀμε-

λείας τῶν Τούρκων ἐνισχυομένης ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τῆς επικρατοῦσης τότε βαθείας εἰρήνης· διὰ τοῦτο ἦσαν εὐάλωτα προσβαλλόμενα αἰφνης. Ἀλλ' ἅντι νὰ προσβλήθῃ αἰφνης, καὶ ἀλωθῇ ἡ Βραίλα, ὡς ἔχουσα μικρὰν καὶ ἀδύνατον φρουράν, ὁ διατελὼν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὑψηλάντου Βασιλῆς Καραβιάς, ὀπλαρχηγὸς καὶ αὐτὸς τῶν ἐν ταῖς ἡγεμονείαις μὴ ἐντοπίων, ἐξύπνησε τοὺς Τούρκους, πράξας ἔμπροσθεν οὕτως εἰπεῖν τῶν πυλῶν τοῦ φρουρίου τούτου πρᾶξιν ἀπολίτευτον, ἀπάνθρωπον καὶ ἀδικαιολόγητον.

Καθ' ὅλας τὰς πόλεις τῆς Μολδοβλαχίας ὅπου ἐσύγχαζαν Ὑῤῥκοι, ὡς διαβάται ἢ ὡς ἔμποροι, διέτριβεν ἀξιωματικὸς Ὑῤῥκος, ἔχων παρ' ἐαυτῷ καὶ τινὰς στρατιώτας πρὸς συστολὴν τῶν ἀτακτούντων ὁμοπίστων του μὴ σεβομένων συνήθως τὴν χριστιανικὴν φρουράν. Τοιοῦτός τις διέτριβε καὶ ἐν Γαλατσίῳ παραδουναβίῳ ἐμπορικῇ πόλει τῆς Μολδαυίας, ὅπου ἦσαν καὶ τινες Τούρκοι φιλήσυχοι καὶ φιλέμποροι. Τὸν ἀξιωματικὸν τούτον, τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ ὅσους ἐκ τῶν ἐμπορευομένων Τούρκων ἐδυνήθη νὰ συλλάβῃ ὁ Καραβιάς, ὁ ὡς ἀρχιχωροφύλαξ ἐκεῖ σταθμεύων, ἐρόνευσε σχεδὸν ὅλους ἐπιπεσὼν αἰφνης ἀνευ διαταγῆς τοῦ Ὑψηλάντου τὴν προτεραίαν τῆς εἰς Μολδαυίαν περαιώσεώς του. Ἐναθρονόμενος δὲ ἐπὶ τῷ κατορθώματί του ἐσόθει διὰ τῆς αγοράς φορῶν τὴν μηλωτὴν τοῦ ρονευθέντος ἀξιωματικοῦ ὡς τὴν λεοντὴν ὁ Ἡρακλῆς.

Ἡ εἰδήσις τῆς αἰμυσταγοῦς ταύτης πράξεως, τῆς πρώτης πράξεως τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ εὐνομίας ἀγῶνος, ἔφθασεν εἰς Ἰάσι καθ' ἣν ἐσπέραν εἰσῆλθεν ὁ Ὑψηλάντης, καὶ τὴν διεδέχθη ἄλλη ὁμοίας φύσεως ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ τοῦ Ὑψηλάντου. 40 Τούρκοι ὑπὸ Ὀθωμανὸν ἀρχιφρουράρχον τῆς ἡγεμονείας διέτριβαν ἐν Ἰασίῳ, δι' οὓς λόγους διέτριβαν τοιοῦτοι καὶ ἐν Γαλατσίῳ καὶ ἄλλοι. Εἰσελθόντος τοῦ Ὑψηλάντου, οἱ Τούρκοι οὗτοι ἀρωπκίσθησαν κατὰ διαταγὴν τοῦ ἡγεμόνος καὶ ἐφυλακίσθησαν· ἐφυλακίσθησαν καὶ 30 ἔμποροι Ὀθωμανοὶ εὐρισκόμενοι ἐν τῇ αὐτῇ πόλει· ἀλλὰ τὴν νύκτα οἱ πλείστοι ἐρυνεύθησαν ἀνηλεῶς καὶ ἀναιτίως. Αἱ δύο δὲ αὐταὶ πράξεις δείξασαι ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς, ὅτι οὔτε σύνεσις ὠδήγει τοὺς ὀπλαρχηγούς, οὔτε πειθαρχία ἐπειράτει, δυσηρέστησαν εἰς ἄκρον καὶ τὸν ἡγεμόνα καὶ τοὺς αὐλικούς καὶ τοὺς ἐντοπίους ἀρχοντας. Ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης, ἀντὶ νὰ ἐκφράσῃ πανδήμως τὴν δυσἀρέ-

σκειάν του καὶ ἐλέγξῃ, ἂν ὅχι καὶ παιδεύσῃ τοὺς αἰτίους, περὶ μὲν τῶν ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς του συμβάντων ἐσιώπησε, περὶ δὲ τῶν ἐν Γαλατοσίῳ ἐξέδωκεν ἡμερησίαν διαταγὴν εὐρημῶν τὴν σθέμιτον πράξιν τοῦ Καραβιᾶ ὡς λαμπρὸν κατόρθωμα. Παρόμοιοι πράξεις ἐξ αἰτίας τῆς τοιαύτης διαγωγῆς τοῦ Ὑψηλάντου πρὸς τὸν Καραβιᾶν ἐπαναληρθεῖσαι καὶ ἀλλαχοῦ τῆς ἡγεμονείας ἠϋζήσαν ἐτι μᾶλλον τὴν γενικὴν καὶ δικαίαν δυσἀρέσκειαν, καὶ ἐσύστησαν κάκιστα ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τὸν ἀγῶνα. Ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς ὁ Ὑψηλάντης ἔπεισε καὶ εἰς ἄλλο ἀτόπημα. Ἦκουσεν ὅτι πολλὰ χρήματα τῆς Ἐταιρείας ἀπετέθησαν παρὰ τῷ ἐν Ἰκσίῳ τραπεζίτῃ Παύλῳ Ἀνδρέου. Διαιτινομένου δὲ τούτου, ὅτι τὸ ἀκουσμα ἦτο ψευδές, διέταξεν ὁ Ὑψηλάντης οὗτος μὲν καὶ ὁ παρχικὸς του νὰ φυλακισθῶσι, τὰ δὲ βιβλία του νὰ ἐξετασθῶσι. Γενομένης δὲ τῆς ἐξετάσεως ἀπεδείχθη τὸ ἀκουσμα πάντῃ ψευδές. Ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης δὲν ἀπεφυλάκισε τοὺς ἀδίκως φυλακισθέντας· εἰμὴ ἐπὶ πληρωμῇ γροσίων 60000 εἰς χρήσιν τοῦ στρατοῦ. Ἡ βία καὶ ἡ ἀρπαγὴ αὐτῇ ἐβαλὼν εἰς ἀνησυχίαν τοὺς πλουσίους τῆς ἡγεμονείας καὶ συνηργήσαν μεγάλως εἰς τὴν μετ' ὀλίγας ἡμέρας συμβῆσαν αἰφνίδιον φυγὴν τοῦ Ὅσνοθανοῦ καὶ τοῦ Στούρτσας Σαντουλάκη. Δύο τῶν πρωτίστων ἀρχόντων τῆς Μολδαβίας ἀνεκάλυψαν δὲ καὶ τὴν μηδελμότητα τῶν πόρων τοῦ Ὑψηλάντου καὶ διηγεῖραν πολλὰς ἀμφιβολίας περὶ τῆς πιστευομένης ὑποκινήσεως τῆς Ρωσσίας, ἣτις, ἂν ἐνείχετο, δὲν θ' ἄφριε τὸν Ὑψηλάντην ἀπορον. Ἰδοὺ καὶ ἄλλο κακὸν χεῖρον τῶν πρώτων. Ὁ Ὑψηλάντης ἤλθε ν' ἀνοιξῇ τὸν ἐλληνικὸν ἀγῶνα ἐντὸς ξένων τόπων χωρὶς νὰ ἔχῃ προεσχεδισμένον τί νὰ πράξῃ ὡς πρὸς τοὺς ἐγκατοίκους. Πασίγνωστον εἶναι, ὅτι ἐν ταῖς ἡγεμονείαις λαὸς δὲν ὑπάρχει· ὑπάρχουν μόνον αὐθένται καὶ δούλοι· οἱ δὲ δούλοι τόσον ἐξευτελίσθησαν ἐκ τῆς δουλείας, ὥστε ἔχασαν καὶ αὐτὸν τὸν πόθον τῆς ἐλευθερίας. Ὁ Ὑψηλάντης, ἀντὶ νὰ ἐγκολπωθῇ τὴν ἰσχυρὰν μερίδα, τὴν τῶν ἀρχόντων, καὶ διὰ τῆς συνδρομῆς αὐτῶν νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἀγῶνα, ἐμελέτησε νὰ καταργήσῃ τὰ προνόμια τῶν καὶ νὰ κηρύξῃ πολιτικὴν ἰσότητα, ὅ ἐστι, νὰ ἐπελύσῃ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν δυνατῶν χωρὶς καὶ νὰ ὠρελίσῃ ἢ νὰ προσοικειωθῇ τοὺς δούλους ὄντας ἐποίους τοὺς ἐδείξαμεν· ἀλλὰ πεισθεὶς περὶ τῆς δεινότητος τῶν ἀποτελεσμάτων τοιαύτης πράξεως παρητήθη καὶ δὲν ἐξέδωκεν ἤν

ἐμελέτα προκήρυξιν, ἀλλ' ἐξέδωκεν ἄλλην τὴν ἐπιούσαν τῇ·
 ἀφίξεώς του, δι' ἧς, ἀποτενιόμενος πρὸς τοὺς Μολδαυούς, τοῖς
 ἔλεγεν, ὅτι διέβαινεν ἀπλῶς πορευόμενος εἰς Ἑλλάδα, ὅπου τὸν
 ἐκάλει ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ δραξάντος τὰ ὄπλα κατὰ τοῦ τυράν-
 νου, καὶ τοὺς ἐθάρρυνε ν' ἀσχολῶνται ἀφόβως εἰς τὰ εἰρηνικὰ
 ἔργα των καὶ νὰ ὑπακούωσι τὴν ἡγεμόνα καὶ τοὺς νόμους των·
 ἐπρόσθετε δέ, ὅτι, ἂν τινες ἀπηλπισμένοι Τοῦρκοι ἐτόλμων νὰ
 πατήσωσι τὸ ἔδαφός των, « Ἰσχυρὰ Δύναμις εὐρί-
 σκετο ἐτοῖμη διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὴν τόλ-
 μην των ». Τὴν δὲ 24 ἐξέδωκε δύο ἄλλας προκηρύξεις
 * τὴν μὲν πρὸς τοὺς Πανελλήνιον λέγουσαν πρὸς τοὺς ἄλλους, « Κι-
 νηθῆτε, καὶ θέλετε ἰδεῖ μίαν κραταίαν
 Δύναμιν νὰ ὑπερασπισθῇ τὰ δίκαιά μας »,
 κινιττόμενος τὴν Ρωσσίαν, τὴν δὲ πρὸς τοὺς παρεπιδημοῦντας
 Ἑλλήνας. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν κατὰ προτροπὴν αὐτοῦ ἀνθέντης
 Σούττος, συγκαλέσας τὸ συμβούλιον, ἀνηγγείλεν, ὅτι ὁ πρίγκηψ
 Ὑψηλάντης διέδκινε μόνον ἀπερχόμενος εἰς Ἑλλάδα, ἀλλ' ὅτι
 ἐνδεχόμενον ἡ Πύλη ὀργισθεῖσα νὰ στείλῃ στρατεύματα καὶ ἀ-
 ρανίσῃ τὸν τόπον· διὰ τοῦτο ἔκρινεν ἀνγκαιὸν νὰ ἐκτεύσῃ
 τὴν προστάτριαν Δύναμιν ἵνα μὴ ἐπιτρέψῃ εἰσβολήν. Τὸ συμβού-
 λιον ἔγραψε τὴν προβληθεῖσαν ἀναφορὰν συστηθεῖσαν καὶ δι' ἰδι-
 αιτέρας τοῦ ἡγεμόνος πρὸς τὸν διατρέβοντα τότε ἐν Λαυδάχῃ
 αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν καὶ ὁ Ὑψηλάντης
 ὑποστηρίζων τὴν αἵτησιν τοῦ κοινοῦ, ὁμολογῶν, ὅτι τῷ ὄντι ἀνε-
 δέχθη τὸν ὑπὲρ τῆς ἰλευθερίας τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνα καὶ ἐκθετῶν
 τοὺς λόγους. Τὴν δὲ 26 ἐξέδωκε στρατιωτικὸν ὁργανισμόν, καθ'
 ὃν ἐπλάττοντο στρατηγοὶ σωματάρχαι, ὡς τοὺς ἐκάλει ὁ ὁργανι-
 σμός, στρατηγοὶ φαλαγγάρχαι, στρατηγοὶ ταγματάρχαι, χι-
 λίαρχοι, συνταγματάρχαι, ἐκατόνταρχοι καὶ τοιοῦτοι· ἔταξε
 δὲ εἰς τὴν πρώτην τάξιν τοὺς δύο ἀδελφοὺς του καὶ τὸν Καν-
 τακουζηνόν, οὐδένα εἰς τὴν δευτέραν, εἰς τὴν τρίτην τὸν Ὀρ-
 φανόν καὶ τὸν Δοῦκην, καὶ εἰς τὰς κατωτέρας ἄλλους. Ἐτοι-
 μασθεῖς δὲ νὰ ἐκτετρατεύσῃ εἰς Βλαχίαν διέταξε καὶ ἐψάλη τὴν
 28 ἐν τῷ ναῷ τῶν τριῶν ἱεραρχῶν δοξολογία, ἐν ἣ παρέστη
 ὁ στρατός καὶ αὐτός ὡς ἀρχιστράτηγος. Κατὰ τὴν τελε-
 τὴν δὲ ταύτην ὁ μητροπολίτης τὸν ἐζῶσε σπαθίην εἰπὼν μεγα-
 λυφώνως τὸ προφητικὸν λόγιον « Περὶζῶσε τὴν ρομφαίαν σου
 ἐπὶ τὴν μηρόν σου δυνατὴ τῇ ὀρμίστῃ σου καὶ τῷ κάλει

• σου, καὶ ἔντεινε καὶ κατευοδοῦ καὶ βασίλευε». Εὐλόγησε δὲ καὶ τὴν σημερινὰν του φέρουσαν ἔνθεν μὲν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, τὰ ὁμοιώματα τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τῆς ἁγίας Ἐλένης καὶ τὸ «ἐν τούτῳ νίκη»· ἔνθεν δὲ τὸν φοινίκα καὶ τὸ «ἐκ τῆς κόνεώς μου ἀναγεννώμαι». Ὅλοι δὲ ὠρμισθῆσαν πανδήμως τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος ὄρκον.

Ὁ δὲ Ὑψηλάντης, ἀρ' οὐ διέτριψεν ἔξ ἡμέρας ἐν Ἰασίῳ, καὶ διένειμε χρήματα εἰς τοὺς στρατιώτας, ἐξεστράτευσεν εἰς Κουκουράσι μετὰ 800 ἱππέων προδιπλῆξας καὶ ἐτοιμασθῶς παντοῦ τροφαὶ εἰς χρῆσιν δεκακισχιλίων στρατιωτῶν. Ἀλλ' ἡ ἐν Ἰασίῳ ἐξαήμερος διατριβὴ του οὔτε τὴν ἐπιχείρησιν του ἐτύστησεν, οὔτε αὐτὸν ὤψωσεν ἐξ αἰτίας τῆς ἀναξίας ὑπὸ ἀλληλίας του καὶ τῆς κκοηθείας τοῦ σαρφετώδους στρατοῦ, ὅστις ἀχχαλινωτός· εἰς τὰς ὁρέξεις του ἔπραττε παντὸς εἴδους καταχρήσεις ἀνυστόλως καὶ ἀρόθως ὑπὸ τὰς ὕψεις τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ ἐκίνει μέγαν γογγυσμόν· μόνη ἡ ἰδέα τῆς βωσσιχῆς ὑποκινήσεως διεσώζετο καὶ κατεῖχε τὴν γενικὴν καὶ δικαίαν ἀγανάκτησιν. Πολλοὶ δὲ τῶν κατόικων τῆς Βλαχίας, μολύντες ὅτι τὰ στρατα ταῦτα στρατεύματα μετέβαιναν ἐκεῖ, ἐροθήθησαν μὴ πάθωσιν ὅσα οἱ Μολδαυοὶ καὶ ἔφυγαν. Τοῦτο μαθὼν ὁ Ὑψηλάντης καθ' ὁδόν, ἐξέφρασε πρὸς τὸν μητροπολίτην καὶ τοὺς συγκροτοῦντας τὴν Ἀρχὴν προκρίτους τῆς Βλαχίας τὴν ἀπορίαν του, ὡς διατηρουμένης, κατὰ τὸ λέγειν του, αὐστηρῶς εὐταξίας ἐν Μολδαυίᾳ· τοῖς ἔσπελε δέ, ἐπ' ἐλπίδι καὶ τοὺς καθησυχάσῃ, καὶ τὰς πρὸς τοὺς Βλάχους προκλήσεις του εἰς δημοσίευσιν, καὶ τοῖς ἔλεγεν ὅτι ἡ προστατεύουσα τὰς ἡγεμονείας μεγάλῃ Δύναμει θὰ ἐμπόδιζε τὴν εισβολὴν τῶν βαρβάρων· εἰς πίστωσιν δὲ τούτου ἐπρόσθετεν, ὅτι ὁ στρατηγὸς Βιργενστέης διατάχθη καὶ φέρεται ἐπὶ τῶν ὁρίων τὰ ἐν Βεσσαραβίᾳ στρατεύματα, καὶ ὅτι οὐδ' αὐτὸς θὰ διέμενεν ἐν τῇ Βλαχίᾳ· τοὺς διέταττε δὲ καὶ ἐτοιμάσασιν εἰς χρῆσιν τῶν μεγάλων δυνάμεων του τροφὰς καὶ καταλύματα ἐπὶ τῆς διαβάσεως.

Μετὰ ἐπταήμερον δὲ ὁδοιπορίαν ἔρθασεν εἰς Φωξάνην, πόλιν ἐπὶ τῶν ὁρίων Μολδαυίας καὶ Βλαχίας, ὅπου ἦσαν τοὺς ὅπληρχηγούς· Ἀνκαστῶν Ἀργυροκαστρίτην καὶ Καραβιζὺν ἀναμένοντάς τον. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἔφερεν ἐκ Γαλτασίου δύο κανόνια καὶ ἔσφερε κατόπιν του καὶ πολὺν ὄχλον, ἐν ὀπλίῃσιν διὰ τοῦ παρατυχόντος, καὶ παρατάξας καθ' ἑν ὦραν εἰσῆρχετο ὁ Ὑψη-

λάντης ἐφείλκυσε πύσον τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ὡς ἄνθρωπος με-
γάλης ἀξιοῦτος, ὥστε ἀνεδείχθη στρατηγὸς ταγματάρχης(γ).
Ἐπὶ τῇ ἡμέρᾳ διέμεινεν ὁ Ὑψηλάντης ἐν Φωξάνῃ, καθ' ἣς
κατεγίνετο γυμνάζων κατὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν τάξιν πολλοὺς
νέους, πεπαιδευμένους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ αγαθῶν γονέων,
συρρέοντες κατ' ἡμέραν πολλαχόθεν ὑπὸ τὰς σημαίας του, ἐξ ὧν
συνειροτήθη τάγμα ἐπονομασθὲν «ἱερὸς λόγος». Ἐλέγοντο δὲ
οἱ ἱερολογεῖται οὗτοι καὶ μαυροφορεῖται, διότι ἐμελανοφόρουν.
Ἐφεραν δὲ ἐπὶ τοῦ πύλου κατὰ μέτωπον ὁμοίωμα κρνίου ἐπὶ
δύο κοκκάλων ἐν χικιστῷ σχήματι ὑφ' ὃ ἐπιγραφὴ «Ἐλευθερία
ἢ θάνατος». ἐφόρουν δὲ καὶ ἐθνύσημον τρίχρουν.

Μάρτιος Ἐκστρατεύσας ὁ Ὑψηλάντης ἐκ Φωξάνης ἔφθοσε τὴν 16
μαρτίου εἰς Βουζέον, πόλιν πρὸς τὸν ὁμώνυμον ποταμὸν, κά-
κειθεν ἐπρυχώρησεν εἰς Ηλιοῖστι, ὅπου διέμεινεν ὡς δέκα ἡμέ-
ρας. Τὴν δὲ 28 ἐστρατοπέδευσεν ἐν Κολεντινῇ ἡμιώριον ἀπὸ
Βουκουρεστίου ὥστε ἐχρονότριψε καθ' ὁδὸν ἀπὸ Ἰασίου εἰς
Κολεντιανὰ τέσσαρες ἐβδομάδας. Ἡ τόση χρονοτριβὴ καθ' οὗς
καιροὺς ἡ ταχύτης συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς πρόοδον τοιούτων
τολμημάτων, ἐπήγαγε κυρίως ἐξ ὧν ἐλάβθανεν ἐπὶ τῆς ὁδοι-
πορίας του μυστικῶν εἰδήσεων, ὅτι ὁ μὲν Βλαδιμιρέσκος ἐμε-
λέτα κατ' αὐτοῦ ἐπιβουλὴν, ὁ δὲ Σάββας ἐκλονίζετο διὰ τοῦτο
ὁδοιπορῶν ἐταλαντεύετο ἀν ἔπρεπε νὰ ὑπάγῃ εἰς Βουκουρέστι,
ὅπου ἦσαν ὁ Βλαδιμιρέσκος καὶ ὁ Σάββας ἔχοντες ἱκανὰς δυ-
νάμεις ἢ νὰ στρατοπεδεύσῃ ἐν Τυργοβίστῳ, ἀρχαίᾳ μητροπό-
λει τῆς ἡγεμονείας.

Τὸ Βουκουρέστι ἔκειτο ὑπὸ στρατιωτικὴν μάστιγα καθ' ὃν
καιρὸν προσήγγισεν ὁ Ὑψηλάντης διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι ἐχάρ-
ησαν ἐπὶ τῷ ἐρχομῷ του ἐλπίζοντες ἀνγκοῦφισιν τῶν δεινῶν,
οἱ δὲ σημαντικώτεροι τῶν ἐναπομεινάντων ἀρχόντων, ἐν οἷς
καὶ ὁ μητροπολίτης, ὑπῆλθον εἰς προὔπαντήσιν του παρακα-
λοῦντές τον νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθησαν
δι' ἣς συνίλαβεν υποψίας. Ἐκ δὲ τῶν ὀπλαρχηγῶν ὁ μὲν Γεωρ-
γιάδης προὔπηντησε τὸν Ὑψηλάντην κατὰ τὴν Μενζιλὴν, τὸν
συνώδευσέ τε εἰς Κολεντιανὰ καὶ διέμεινε παρ' αὐτῷ καὶ ὑπὸ τὰς
δεσποχάς του ὁμοῦ μετὰ τῶν στρατιωτῶν του· ὁ δὲ Βλαδιμιρέσκος
καὶ ὁ Σάββας οὐδὲν πρὸς ἦλθον οὐδ' ἀφ' οὗ ἐφθασεν εἰς Κολεντι-
ανὰν. Τὴν δὲ ἀπαυρογενέστατον πρὸς τὸν Σάββαν ὁ ἐξ ἀπορρήτων
ἐπὶ Ὑψηλάντην ἡλιακακίης εἰς γινώσιν τῆς αἰτίας. Ὁ Σάββας

ὑπεκρίθη κατ' ἀρχάς τὸν ἄρρωστον, ἀλλ' ἀναγκασθεὶς νὰ ἐξηγηθῇ σαφέστερον ὡμολόγησεν, ὅτι τὸ κίνημα τοῦ πρίγκηπος δὲν ἦτον ὅπουτον ἐφημιζέτο, ὅτι ἐπὶ τῇ βεβαιώσει ρωσικῆς συμπαράξεως ἀνεδέχθησαν οὗλοι τὸν ἀγῶνα, ὅτι πηρὶ λθάνοντες ἐβδομαδῆς ἀφ' οὗ ὁ πρίγκηψ ἐπέβασε τὸν Προύθον, καὶ ρωσικὴ σύμπραξις δὲν ἐφάνη, ὅτι ἐβλεπεν ἄφροντον τὸν ἀφανισμόν τῶν δύο ἡγεμονειῶν καὶ τὸν παντελὴ ὀλεθρον τῶν πρωταγωνιστῶν, καὶ ὅτι ἐδίσταζε περὶ τοῦ πρακτέου. Ὁ Λασσάνης ἐπροσπάθησε νὰ τὸν θηρύνῃ εἰπὼν, ὅτι καὶ ἐλπίδες τῆς ρωσικῆς συμπαράξεως ἦσαν βέβαιοι, ἀλλ' ἡ ὥρα δὲν ἦλθε, διότι δὲν εἰσέβαλαν εἰς τὰς ἡγεμονείας τουρκικὰ στρατεύματα, ὥστε νὰ λάβωσιν ἐντεῦθεν ἀφορμὴν νὰ ἐσθάλωσι καὶ ρωσικά. Διὰ τούτων καὶ τοιούτων λόγων ἔφερε τὸν Σάββαν ὁ Λασσάνης πρὸς τὸν Ὑψηλάντην, ὅστις τὸν ἐδέχθη φιλοφρονέστατα καὶ ὑπεστήριξε καὶ αὐτὸς τὰς δοθείσας αὐτῷ ἐλπίδας. Γενομένου δὲ λόγου περὶ τοῦ Βλαδιμιρέσκου, ὁ Ὑψηλάντης ἐξεμυστηρεύθη ὅσας ὑποψίας συνέλαβε κατ' αὐτοῦ, προσθέσας, ὅτι δις ὑπήγεν ὁ Γεωργάκης νὰ τὸν φέρῃ εἰς Κολεντίναν καὶ ἀπέτυχε. Ὁ Σάββας ἀνεδέχθη νὰ τὸν πείσῃ, καὶ τῷ ὄντι τὸ κατώρθωσε μείνας ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Βλαδιμιρέσκου εἰς ἀσφάλειαν αὐτοῦ μέχρι τῆς ἐπανόδου του. Ὁ δὲ Βλαδιμιρέσκος, παραστὰς ἐνώπιον τοῦ Ὑψηλάντου, ὑπεκρίθη τελείαν ἀφοσίωσιν εἰς αὐτὸν καὶ ζήλον πρὸς τὸν ἀγῶνα· ἐξέφρασε δὲ ἐπιθυμίαν νὰ μείνῃ αὐτὸς ὡς ὑπισθοφυλακὴ ἐν Βλαχίᾳ, ὁ δὲ Ὑψηλάντης νὰ μεταβῇ εἰς Βουλγαρίαν, ὡς προσχεδιάσθη· ἐπέμενε δὲ τόσω μᾶλλον εἰς τὸ νὰ προχωρήσῃ ὁ Ὑψηλάντης ὅσον τῆς, καθ' ὅσον εἶχεν ἔλθει εἰδήσεις, ὅτι ἡ Βουλγαρία ἐτοιμὴ ἦτο νὰ δρασθῇ τὰ ὅπλα ἐπὶ τῷ ἐμφανισμῷ αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἐπὶ τῷ σκουπῷ τούτῳ ἐστάλη ἐκεῖθεν καὶ ἔφθασεν ἤδη εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως ἀντικρὺ τοῦ Σιζτόβου Νέμενισαν ὁ Χρῆστος Παγκας, εἰς τῶν ὑπαραρχηγῶν τῆς Βουλγαρίας μετὰ 400 στρατιωτῶν καὶ τῶν εἰς περαιοῖσιν τοῦ στρατοῦ ἀναγκαιῶν πλοικαρίων. Ἀλλ' οἱ λόγοι τοῦ Βλαδιμιρέσκου δὲν ἴσχυσαν· καὶ αὐτὸς μὲν ἐπανῆλθεν ἀβλαβὴς εἰς τὰ ἴδια, ὁ δὲ Σάββας ἀπελύθη εὐρημούμενος διὰ τὸν ζήλον του.

Ὅσον δὲ τὸ σχέδιον τοῦ Ὑψηλάντου ἦτον ἐξ ἀρχῆς σαθρόν, τόσον ἡ θέσις του καθίστατο καθ' ἡμέραν κινδυνωδεστέρα. Συνέβρευσαν ὑπὸ τὰς σημαίας του καὶ καθ' ὁδὸν καὶ ἐν Κολεν-

τίνη πολλοὶ ἔνοπλοι, καὶ ἐλογίζοντο ὅλοι τρισχίλιοι· ἀλλ' ἔτακτοι ἐν γένει καὶ καταχρηστικῇ καὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ σκηνδελῶδες παράδειγμα τῶν πλείστων ὀπλαρχηγῶν, ὧν τὰ ἐν Βλαχίᾳ ἀθιμιτουργήματα ὑπερέβησαν καὶ αὐτὰ τὰ ἐν Μολδαυίᾳ, ἐγίνοντο ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἔτι μᾶλλον ἀκράτητοι. Μεταξὺ δὲ τῶν τριῶν ὀπλαρχηγῶν, τῶν ἐχόντων καὶ ἐπιρροὴν καὶ ἰκανότητα καὶ τὰ ἀνδρείότερα καὶ πολυπληθέστερα σώματα, πιστὸς ἦτο καὶ πιστὸς διέμεινε μέχρι τέλους ὁ Γεωργάκης, ἀλλ' ὁ Σάββας καὶ ὁ Βλαδιμιρέσκυς ἦσαν ἐπιβουλοὶ καὶ προδόται. Οἱ ἐντόπιοι ὅλοι ἠχθρεύοντο πρὸς τὴν Ἰψηλάντην, διότι ὁ ἀγων ἦτον ἐπ' ὠφελείᾳ ξένης γῆς καὶ ἐπὶ ρθορᾷ τῆς πατρίδος τῶν πᾶσα δὲ ἠθικὴ δύναμις, ἐξ ὧσων ἐβλέπαν καὶ ἔπασχαν, ἐξέλειπεν ὥστε ἡ τελεῖα καταστροφὴ τοῦ ἀγῶνος ἐφαίνετο ἀρעυκτος ἐπερχομένης ἐχθρικῆς δυνάμεως.

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ κατὰ τὴν Βλαχομολδαυίαν ἀρχομένου τοῦ ἀπριλίου. Ἐρχόμεθα τώρα νὰ θεωρήσωμεν καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Ἐποφίς τῆς Πελοποννήτου κατὰστασις αὐτῆς ἐπὶ τῶν παρὰ-
 μυνῶν τῆς ἐπαναστάσεως. -- Ἐλευσίς καὶ ἀπέλευσις τοῦ Σκουρτοῦ
 πατρὸς καὶ χαρακτηρισμὸς αὐτοῦ.

ΚΑΘ' ὅλα τὰ μέρη τῆς ἐλληνικῆς γῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐντο-
 πίων Χριστιανῶν ἦτον ἀνώτερος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐντοπίων
 Τούρκων. Ἀλλ' ἡ Πελοπόννησος εἶχε καὶ ἰδιαίτερα πλεονεκτή-
 ματα· περιεῖχε χριστιανικὸν λαὸν πολυπληθέστερον, εὐπορώτε-
 ρον, ἐμπορικώτερον καὶ βιομηχανιώτερον ἀναλόγως τῶν ἄλλων
 λαῶν τῆς στερεῆς Ἑλλάδος, διότι καὶ ὁ τουρκικὸς ζυγὸς ἦτον
 ἐλαφρύτερος. Οἱ στελλόμενοι εἰς Πελοπόννησον ἡγεμόνες συ-
 χνάκις ἀλληλοδιεδέχοντο, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐπὶ τοῦ τόπου
 ἰσχὺς των πολλὴ δὲν ἦτον· ἐρορευόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν διατρι-
 βόντων ἐν τῇ βασιλευσούσῃ ἀντιπροσώπων τῆς Πελοποννήσου
 ἐυσυτέλλοντο ἔτι μᾶλλον ἐν ταῖς κακοεργαίαις των. Οἱ ἀρχι-
 ρεῖς καὶ οἱ προεστώτες εἶχον μεγάλην ἐπίρροην ἐπὶ τῶν ὁμοπί-
 στων αὐτῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἦσαν ἰσχυροὶ παρὰ τῇ ἐξουσίᾳ·
 συνήρχοντο δὲ περὶ κοινῶν ὑποθέσεων εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς
 Πελοποννήσου δις τοῦ ἔτους, συνενισχυόμενοι ἐνώπιον τῆς τουρ-
 κικῆς ἐξουσίας. Ἄν καὶ γενικῶς οἱ λαοὶ τῆς Πελοποννήσου,
 καταγινόμενοι εἰς εἰρηνικὰ ἔργα, δὲν ἦσαν μάχιμοι, διέπρεπαν
 ὁμως μεταξὺ αὐτῶν ἄνδρες ἐκ τῆς τάξεως τῶν κλεπτῶν ρημι-
 ζόμενοι ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ πολεμικῇ ἐμπειρίᾳ. Ἐξῆ καὶ λαὸς πρὸς
 τὴν μεσημβρινὴν ἄκρην αὐτῆς διεισώσας πολλὰ λείψανα τῆς
 σπαρτιατικῆς καταγωγῆς του. Ἐπιτηδευσάτη εἰς ἀμυντικὴν
 πόλεμον εἶναι ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς. Οὐλοσσοτεῖχιστος ἡ
 χώρα αὕτη παρέχει μόνον τὴν στενὴν Ἰσθμὸν εἰς εἰσβολὴν ἐχ-
 θρικών στρατευμάτων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν βουνώδη πρὸς τὴν Με-
 γαρὶδαν καὶ δυσπρόσιτον. Βουνῶδη καὶ δυσπρόσιτα εἶναι καὶ
 πάμπολλα ἐντὸς αὐτῆς μέρη. Τὰ μετὰξὺ Κορίνθου καὶ Ἀργεὺς
 στενὰ τὰ κοινὰ· λιγύμενα Δερβενάκια καὶ τὸ Ἀγιονόρι, τὸ

μεταξύ Ἀργούς καὶ Τριπολιτσᾶς Παρθένι, τὸ μεταξύ Τριπολιτσᾶς καὶ Καλαμᾶτας Μακρυπλάγι, τὸ μεταξύ Ἀρχιδίης καὶ Πύργου Κλειδί, τὰ μεταξύ Κορίνθου καὶ Βοστίτης στενὰ τῆς Ἀχαΐας, τὰ μεταξύ Πατρῶν καὶ Βοστίτης Σελλά, ὁ διατέμνων τὴν Μάνην Τρύγετος καὶ τόσαι ἄλλαι ὀρεῖναι καὶ δυσβάτοι θέσεις εἰναι εὐυπερασπιστοὶ, καὶ δι' ὀλίγων ἐπιτηδεύεται εἰς πλεμπόδισιν τῆς ἀπὸ τύπου εἰς τύπον μεταβάσεως πολυῶν φρουρεῖται δὲ ἡ χερσόνησος αὕτη ὑπὸ μεγάλων προμαχώνων, ἐνθεν μὲν τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐνθεν δὲ τῶν ναυτικῶν νήσων καὶ τῆς Κρήτης· βοηθεῖται καὶ ὑπὸ τῆς παραλίου περιρρεΐας τῆς εἰς εἰσαγωγὴν ἄλλοθεν τῶν ἀναγκαίων. Ὅλα ταῦτα ἀνεδείκνυσαν τὴν Πελοπόννησον, ἣν δικαίως θεωρεῖ ὁ Στράβων ἀκρόπολιν οὗλης τῆς Ἑλλάδος, τὴν καταλληλοτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν βᾶσιν τοῦ μελετωμένου ἐπαναστατικοῦ κινήματος.

Δύο ἦσαν αἱ ἐν αὐτῇ ἐστὶναι τῆς ἐπαναστάσεως, ἡ Ἀχαΐα καὶ ἡ Μάνη· ἐκείνη μὲν πολιτικὴ, αὕτη δὲ πολεμικὴ.

Ἢ πόλεις τῶν Πατρῶν ἠκμαζεν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην τῆς Πελοποννήσου διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὸ πολυτίμητον προῖόν τῆς σταφίδος· εὐρωπάζε δὲ καὶ ὑπὲρ τὰς ἄλλας διὰ τὴν συχνὴν μετὰ τινων παραθλασσίων τῆς Εὐρώπης πόλειων ἐξ αἰτίας τοῦ ἐμπορίου ἐπιμίσχιν, καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ διαμονὴν προξένων ἰσχυόντων παρὰ ταῖς τουρκικαῖς Ἀρχαῖς καὶ πολλὰς σχέσεις πρὸς τοὺς ἐντοπίους ἐχόντων· εἶχε καὶ φιλομούσους καὶ φιλοκαλοὺς πολίτας Χριστιανοὺς καὶ ἡμέρους πολίτας Τούρκους. Τρεῖς πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Ἀρχαίας, ὁ Π. Πατρῶν Γερμανός, ὁ Ἀνδρέας Ξακήκης προεστὼς τῶν Καλαβρύτων, καὶ ὁ Ἀνδρέας Λόντος προεστὼς τῆς Βοστίτης, ἦσαν εἰλικρινῶς συνδεδεμένοι πρὶν ἔτι γνωσθῶσιν ἐν Πελοποννήσῳ τὰ τῆς Ἑταιρίας. Οἱ συνετοὶ δὲ καὶ φιλοπατρίδες οὗτοι ἄνδρες ἐν πολλῇ ὄντες ὑπολήψει, ἰσχυρὰν ἐξ αἰτίας τοῦ δεσμοῦ των καὶ τῆς ἀξίας των καὶ παρὰ τοῖς τυπικοῖς συμβουλίοις καὶ παρὰ τοῖς γενικοῖς ἔμειναν δὲ μέχρι τέλους ζωῆς, ἐν μέσῳ τόσων πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν περιπετειῶν τοῦ ἀγῶνος, πιστοὶ πρὸς ἀλλήλους πολιτευόμενοι πάντοτε τὴν αὐτὴν πολιτικὴν. Ἢ ὑπόληψις τῶν τριῶν τούτων ἀνδρῶν συνέτεινεν ὅχι ὀλίγον εἰς τὸ νὰ κατασταθῇ ἡ πόλις τῶν Πατρῶν πολιτικὸν κέντρον τῆς Πελοποννήσου.

Ἡ Μάνη, ἐξ αἰτίας τῆς ὀρεινῆς θέσεως καὶ τῆς ἀκαρπίας τῆς γῆς, δὲν ἔπρεσεν εἰς τὰς αὐτὰς πολιτικὰς περιπετείας, οὔτε

διήγειρε την φιλοδοξίαν καὶ τὴν πλεονεξίαν τῶν δορυκνητόρων, ὡς ἡ λοιπὴ Πελοπόννησος. Ὁ λαὸς τῆς, πτωχὸς ὡς ὁ τόπος ἐν κητοικεῖ, ἀριλέμπορος, ἀδιομήχανος, ἄμικτος, καὶ ζῶν ἐν σκληραγωγίαις καὶ τῇ χρήσει τῶν ὤπλων, ἐθήρευε πολλάκις τὰ πρὸς τὸ ζῆν δι' ἀρπηγῶν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θαλάσσαν. Οὐτε Ἀρχὴν τουρκικὴν, οὔτε κατοίκους Τούρκους εἶχε ποτε ἡ Μὴν· ἀπελάμβανε δὲ πλήρη αὐτονομίαν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ κατὰ κειροῦς καπηγεάμπκσα ἐπὶ ἐτησίῳ φόρῳ, σπανίως καὶ αὐτῷ ἀποδιδυμένῳ, τεσσάρων μὲν χιλιάδων γροσίων κατ' ἀρχάς, δεκαπέντε δὲ μετὰ ταῦτα. Εἶχεν ἑπτὰ ἀρχιερεῖς· καὶ ἀρχῆθεν μὲν διηρεῖτο εἰς οκτὼ καπηγεγνάτα, ἔπειτα δὲ εἰς ἑνδεκα· πᾶς δὲ καπηγεγνός ἦτο σχεδὸν ἀνεξάρτητος, καὶ διεδέχετο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν ἀξίαν τοῦ ὁ κληρονόμος του· ἀνδεικνύετο δὲ εἰς ἐξ αὐτῶν ἀνώτερος τῶν ἄλλων, παρ' αὐτῶν μὲν κατ' ἀρχάς, φέρων τὸν τίτλον Μπῆς-καπηγεγνός, μετὰ δὲ τὸ 1770 παρὰ τοῦ κατὰ καιροῦς καπηγεάμπκσα ὑπὸ τὸν τίτλον Μπῆς-μπογογός, ἀλλ' ἔκτοτε κοινῶς προσαγορευόμενος «Μανικαμπέης»· δικαίως δὲ ἐθεωρεῖτο ὁ τόπος διὰ τὰ πλεονεκτήματά του πολεμικὸν κέντρον τῆς Πελοποννήσου· ἐπρόκειτο δὲ νὰ κινηθῶσιν οἱ κητοικοὶ του προ τῶν ἄλλων, διότι εἰς ἐκείνους σπεῖθλιναν κυρίως οἱ λοιποὶ λαοὶ τῆς Πελοποννήσου διὰ τὴν φήμην τῆς ἀνδρείας των. Ἀλλ' ἡ Ἀρχὴ τῆς Ἑταιρίας, καὶ τοὶ θεωροῦσας καὶ αὕτη τὸν τόπον τοῦτον ἐστίναν τῆς ἐπαναστάσεως, οὔτε ὄπλα, οὔτε τροφάς, οὔτε πολεμιφόδια, οὔτε χρήματα ἐναπεταμίευσεν, ἀλλ' ἐστειλε μόνον κητηγεγνάς καὶ ἔδωκεν ὑποσχέσεις (α).

Τὸν δὲ νοεμβρίον τοῦ αὐτοῦ ἔτους κατέβη εἰς τὴν Πελοπόννησον ὡς ἡγεμὼν αὐτῆς ὁ Χουρσέδπασας, ἄνθρωπος μεγαλοπρεπῆς ὡς σουλτάνος, σκληροκάρδιος, πολυδάπανος ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἡγεμόνων τῆς Πελοποννήσου καὶ τρόμον τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἐμπνέων (β). διέπρεψε δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λαμπροτέρων ὑπουργιῶν τοῦ οθωμανικοῦ κράτους καὶ ὑπηρετήσε καὶ ὡς μέγας βεζίρης· ἐστάλη δὲ εἰς τὴν Πελοπόννησον κυρίως πρὸς παρρηγήσιν τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τοῦ τόπου καὶ τοῦ πνεύματος τῶν κατοίκων, καὶ διετάχθη, ἀν εὑρίσκειν ἀφορμὴν νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι ἐμελεῖσθαι τι κατὰ τοῦ κράτους, νὰ ἐνεργήσῃ τρία τινά· τὴν ἀφόπλινσιν τῶν Χριστιανῶν, τὴν μετὰπεμψιν εἰς Τριπολιτσάν τῶν ἀρχιερέων καὶ προεστώτων καὶ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον στρατευμάτων πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς

ἐξουσίας. Πολλὰ ἐθρυλλοῦντο κατὰ τῶν Χριστιανῶν ὅτε ἔφθα-
 σεν ὁ Χουρσέδης εἰς τὴν Πελοπόννησον· ἀλλ' αὐτὸς οὔτε πίστιν
 οὔτε προσοχὴν πολλὴν ἔδωκε· καὶ ἐκ τούτου φαίνεται, ὅτι ἡ
 Πύλη εἶχε μέχρι τοῦδε ἀπλὴς μόνον ὑποψίας, ἀποδίδουσα ἴσως
 καὶ αὕτη τὴν φαινομένην ἀνησυχίαν καὶ κίνησιν τῶν ἑλληνι-
 κῶν πνευμάτων εἰς τὰς ραδιουργίας τοῦ ἀποστάτου Ἀλήπασα.
 Ἀλλ' ὁ ἄγριος χαρακτήρ τοῦ νέου τούτου ἡγεμόνος, ἡ αἰμο-
 ρόρος διαθεσίς του καὶ ἡ δραστηριότης του διέσπειραν τόσον
 ρόβον, ὥστε ἡ Πελοπόννησος ἡ δὲν θὰ ἐκινεῖτο καθ' ὅλην τὴν
 διαρκείαν τῆς ἡγεμονίας του. ἡ, ἂν ἐκινεῖτο, θ' ἀπετύγχανεν
 ἀρεύκτως παρόντος αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ Πύλη, δυσαρεστηθεῖσα ἐπὶ
 τῇ διαγωγῇ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κατὰ τοὺς Ἀλῆ ἐκστρατείας, ἀνέ-
 θεσε τὴν ἀρχιστρατιγίαν ἐκείνην εἰς τὴν Χουρσέδην, ὅστις ἐξ-
 ἤλθε τῆς Πελοποννήσου ὀλίγας ἐβδομάδας ἄρ' οὐ εἰσῆλθεν.
 Ἐκλήθη εἰς τὴν ἡγεμονίαν ὁ οἰκετὸς του Κισσὲ Μεχμέτπασας.
 ἅλλὰ καὶ αὐτὸς συνηκολούθησε τὴν Χουρσέδην, ὥστε ἡ ἡγε-
 μονεῖα ἔμεινεν ὑπὸ διοίκησιν ἀνθηγεμόνος, τοῦ Μεχμέτ-Σαλή-
 χχχ, μήτε πολλὴν ἰκανότητα ἔχοντος, μήτε τὴν προσήκου-
 σαν συστολὴν ἐμπνέοντος. Τύσιν δὲ ἀνύποπτοι ἦσαν πρὸς ὅσα
 συνέβησαν μετ' ὀλίγον ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ὁ Χουρσέδης καὶ ὁ
 Μεχμέτης, ὥστε ἀμφότεροι ἄρῃσαν ἐν Τριπολιτῶν καὶ τὰς γυ-
 ναίκας καὶ τὰ πλούτη των ὡς ἐν τόπῳ ἀσφαλεῖ καὶ ἡσυχῇ· θέ-
 λοντες δὲ νὰ καθησυχάσωσι τὰ πνεύματα τῶν ἐντοπίων Τούρ-
 κων, ὑποπτευόντων καὶ φοβουμένων, ἀπέστειλαν εἰς Πελοπόν-
 νησον μετὰ τὴν ἐξοδὸν των χιλίους στρατιώτας πρὸς ἐνίσχυσιν
 τῆς ἐξουσίας καὶ ματαίωσιν ἐνδεχομένου ἀνιάρου συναντήμα-
 τος. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Πελοπόννησος ἠλευθερώθη τοῦ Χουρσέδη,
 καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀνέπνευσαν. Ἀλλ' οἱ ἐντόπιοι Τούρκοι ἦσαν
 πάντοτε ἐμφοβὸι, σχεδίαζοντες πῶς νὰ ματαιώσωσι τὰς βου-
 λὰς τῶν Ἑλλήνων· ἐφοβοῦντο δὲ πρὸ παντὸς ἄλλου τοὺς λεγο-
 μένους κλέπτας, ὧν ἐσώζοντο λείψανα ἐν Πελοποννήσῳ· διὰ
 τοῦτο ἠξεύροντες, ὅτι ὁ ποτὲ κλέπτης Ἀναγνώσταρας εἶχεν
 εἰσελθεῖ πρὸ τίνος καιροῦ κρυφίως εἰς Πελοπόννησον, καὶ ὅτι
 ὑπενήργει τι ἐν ταῖς μεσσηνιακαῖς ἐπαρχίαις, βουλὴν ἐβαλαν
 ἢ νὰ τὴν συλλάβωσιν ἢ νὰ τὴν φέρωσιν εἰς Τριπολιτῶν διὰ ρι-
 λικῶν τρόπων, ἀλλ' ἀπέτυχαν. Βουλὴν ἐβαλαν νὰ συλλάβωσι
 καὶ τοὺς τῇδε κἀκεῖσε ὀλίγους ἄλλους κληπητάνους, ὡς τοὺς
 Κουμπανιώτας καὶ τοὺς Πετμεζιδαῖς· καὶ διαδύσαντες ἐπιτη-

δαίως καὶ πανούργως ὅτι τινὲς τῶν ἀγάδων τοῦ Ἀδά, ἀπειθήσαντες εἰς τὰς διαταγὰς τῆς ἐξουσίας, ἐξωπλίσθησαν, διέταξαν τοὺς ρηθέντας νὰ ἐπιστρατεύσωσιν ἐπὶ μισθῷ, σκοπὸν ἔχοντες νὰ τοὺς συλλάβωσιν ἀπρουλάκτους ἢ νὰ τοὺς δολοφονήσωσιν. Ἄλλ' οἱ ἐπιβουλευόμενοι δὲν ἐπκρίδεύθησαν. Ἡ ἀπείθεια καὶ ἡ προφύλαξις τῶν Ἑλλήνων ἀνυσύχασαν ἔτι μᾶλλον τοὺς Τούρκους· ἀλλ' ὅ,τι ὑπερηύξησε τὴν ἀνυσυχίαν τῶν ἥτο τὸ ἐξῆς.

Ὁ μέχρι θανάτου καταδικωμένος ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, καὶ καταφυγὼν πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς Ἐπτανήσον, ἦλθε τὴν 6 ἰκνουαρίου εἰς τὴν Μάνην τὴν γενναίως καὶ φιλορρόνως τοὺς καταδικωμένους ὁμογενεῖς καὶ ὁμοπίστους χεῖποτε δεχομένην. Ἡ εἰδήσις τοῦ ἐρχομοῦ του κατὰ τὰς περιστάσεις ἐκείνας ἐφάνη τρικλὴν προμήνυμα ταραχῶν, καὶ ἡ τουρκικὴ ἐξουσία ἠρώτησε τὴν Μαυρομιχάλην περὶ αὐτοῦ καὶ τὸν παρεκίνησε νὰ τὴν συλλάβῃ ἢ ἀποδιώξῃ ὡς κακεντρέχῃ καὶ επικίνδυνον, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσε, καὶ ὁ Κολοκοτρώνης καθήμενος ἐκεῖ ἄφοβος μέχρις οὗ ἐξερράγῃ ἢ ἐπανίστασις δὲν ἔπαυεν ἀνταποκρινόμενος μετὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ οἰκείων του, καὶ προδιαθέτων αὐτοῦς εἰς τὸ νὰ δράξωσι τὰ ὅπλα τὴν 25 μαρτίου, καθ' ἣν, ὡς προσεχειρίσθη, θὰ ἐκικέτο ἡ Μάνη πρὸ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν τῆς Πελοποννήσου εἰς ἐμφύχωσιν καὶ παρὰδειγμα αὐτῶν. Ἄλλ' ὅσον παρήρχοντο αἱ ἡμέραι, τόσον τὸ πρᾶγμα ἐγίνετο σπουδαϊότερον· δὲν ἔλειπαν δὲ καὶ περιστάσεις εἰς αὐξήσιν τῶν ὑποψιῶν τῶν Τούρκων, καὶ ἡ ἀκόλουθος ὄχι ὀλίγον τοὺς ἐτάραξε.

Διάφοροι νερόμυλοι ἦσαν πρὸ πολλῶν ἐτῶν κατηδαφισμένοι ἐν Δημιτσάνῃ, κωμοπόλει τῆς Καρυταίνης. Οἱ ἀδελφοὶ Σπηλιωτόπουλοι ἀνῆγειραν τινὰς, καὶ φέροντες ἄλλοθεν ὕλην ἤρχισαν νὰ κατσκευάζωσι κρυφίως πυρίτιδα. Ἀνεκάλυψε τοῦτο ἡ τουρκικὴ Ἀρχὴ τῆς Καρυταίνης ἀρχομένου τοῦ γερουαρίου, κατεταράχθη, ἐπάτησε τὰ ὑποπτα μέρη, ἐν οἷς, ἂν δὲν ἦρε πυρίτιδα, ἦρε τὰ εἰς κατσκευαὴν τῆς, καὶ ἀνέρερε τὰ πάντα εἰς τὸν ἐν Τριπολιτσᾷ ἀνθηγεμόνα, ὅστις διέταξε καὶ κατεδάρσθησαν οἱ ἀνεγερθέντες ὑποπτοι μύλοι.

Ἡ τουρκικὴ Ἀρχὴ ὁσάκις συνελάμβανε πολιτικὰς ὑποψίας, συνείθιζε ν' ἀσφαλίζεται λαμβάνουσα ὁμήρους· ἐν τῇ παρούσῃ ἡμῶς περιστάσει ροδηθεῖσα τὴν πρᾶκτον τῶν Χριστιανῶν

ἤρκεσθη εἰς τὴν ὑπ' ἄλλην πρόφασιν κλῆσιν εἰς Τριπολιτσάν ἐν πρώτοις μὲν τῶν προεστώτων, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἀρχιερέων προσκαλουμένων συνήθως ὑσάκις ἢ πόλεμος ἐξωτερικὸς ἐπέκειτο ἢ ἐσωτερικὴ ταραχαὶ ἀνεφύοντο. Σκοπὸς δὲ τῆς ἐξουσίας ἦτο μὴδενὸς νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐξοδὸν καὶ νὰ ματαιώσῃ τοιοῦτο τρόπον ὅ,τι ἐτεκταίνετο. Ἡ συγκάλεισις αὕτη κατεθροῦθησεν ὅλους συνειδύτας τὴν ἐνοχλὴν καὶ εἰκάζοντας τὴν αἰτίαν. Μέχρι τινὸς ἀμφίβαλλαν περὶ τοῦ πρακτέου· εἶχαν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐν Βοστίτῃ συνελύσεως τοῦ νὰ μὴ ὑπάγῳσιν εἰς Τριπολιτσάν προφασιζόμενοι ἄλλ' ἀντ' ἄλλων· ἄλλ' ἐσυλλογίζοντο ἐν ταύτῃ ὅτι, ἂν παρήκουσαν, ἔσχιζαν τὸ προσωπεῖον, καὶ ὤφειλαν νὰ ὀπλισθῶσιν ἀμυνόμενοι, καὶ τοὶ ἀνέτοιμοι, ἀνεφοδίαστοι, διεσκορπισμένοι ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ μὴτε καὶ νὰ συννοηθῶσι δυνάμενοι διὰ τοὺς εἰς σύλληψιν ἀποστόλων ἢ γραχημάτων παρφυλάττοντας Τούρκους· διὰ τοῦτο νομίσαντες ἀδύνατον ἢ ὀλεθρίαν τὴν ἀντίστασιν, ἀπεφάσισαν νὰ ὑπακούσωσιν, ἐλπίζοντες διὰ τοῦ ἐμφανισμοῦ των νὰ ἐμπνεύσῃσι θάρρος καὶ διασκεδάσωσι τὰς υποψίας. "Πγγίξε δὲ καὶ τὸ Πάσχα, καθ' ὃ ἐπανήρχοντο συνήθως εἰς τὰ ἴδια, ὥστε ἡλπίζαν καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν νὰ μὴ μείνωσιν ἐν Τριπολιτσᾷ εἰμὴ ὀλίγας ἡμέρας. Οἱ Τούρκοι ἠθέλησαν νὰ λάβωσι τὰ πιστὰ καὶ πρὸς τῆς Μάνης, ἣν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἐπαρχίαν ὑπόπτευαν· ἄλλ' ἡ Μάνη δὲν ἐκρέματο ἀπὸ τῆς τουρκικῆς Ἀρχῆς τῆς Πελοποννήσου· διὰ τοῦτο ὁ Πετρόμπεης παρηγγέλην περιποιητικῶ τῷ τρόπῳ ν' ἀναβῇ καὶ αὐτὸς ὡς πιστὸς ὑπῆρκος εἰς Τριπολιτσάν πρὸς διασκεδάσιν διὰ τῆς παρουσίας του τῶν πρὸς βλάβην αὐτοῦ καὶ τοῦ τύπου του φημιζομένων. Ὁ Πετρόμπεης ἀπεποιήθη εὐσχήμως ν' ἀπέλθῃ, ἄλλ' ἔστειλε λήγοντος τοῦ φεβρουαρίου ἓνα τῶν υἱῶν του, τὸν Ἀναστάσην, καὶ ἓνα τῶν ἀνεψιῶν του, τὸν Πανάχον Πικρυλάχην(β), ὧν ἡ ἐν Τριπολιτσᾷ παρουσία ἐνέπνευσε μέγα θάρρος. Τὸ θάρρος τοῦτο ἠύξησεν ἔτι μᾶλλον ἡ κατ'ὅπιν ἀλληλοδιαδόχος εἰσδοὺς ἀρχιερέων καὶ προεστώτων, ὑποχρηνόμενων ὅλῳν ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ραδιοῦργίαι τοῦ Καρᾶ· Ἀλλῇ.

Οὐδεμία ἐπαρχία ἦτο τόσον τετραρχιμένη ὥσον ἡ τῶν Πατρῶν. Τούρκοι καὶ Χριστιανοὶ ἐπέβλεπαν καὶ παρετήρουν ἀλλήλους. Λόγοι ἀπειλητικοὶ παρ' ἐκείνων καὶ υποπτοὶ παρὰ τούτων ἐλέγοντο συχνάκις, καὶ τὸ πᾶν προεμῆνυε ταχέϊαν καὶ

βαρείαν ρῆξιν· καὶ ἄλλοι μὲν τῶν Πατρῶν Χριστιανῶν μετέ-
 ρεραν τὰ ριλιτατά των εἰς τὴν χωρίαν, ἄλλοι δὲ τὰ διεβιβαζαν
 εἰς τὴν Ἐπτανήσῃον. Οἱ δὲ Τούρκοι, περιφερόμενοι ἔνοπλοι, τοὺς
 ἐμπόδιζαν, καὶ ἐντευθεν συνέβηναν λογοτριβαὶ καὶ συγχύσεις.
 Ἀνίκανος ὁ Π. Πατρῶν νὰ καθησυχᾷ τοὺς τεταραγμένους
 Τούρκους, καὶ φοβούμενος ρῆξιν ἀνετοιμῶν τῶν Ἑλλήνων ἔτι
 ὄντων, ἐκάλεσε τὸν ἐν Βοστίτῃ ρίλον τοῦ Λόντον εἰς σύσκεψιν
 καὶ τὴν ἐπαύριον τῆς ἀφίξεώς του ἐπεσκέφθησαν ἀμφοτέροι τὸν
 διοικητὴν τῶν Πατρῶν Σελήραγαν, ἐντόπιον, καὶ κύραν παρ'
 αὐτῷ πλήρη συνέλευσιν τῶν ἐντοπίων ἀγάδων σκεπτομένων
 περὶ τῶν πραγμάτων. Ὁ Λόντος ἐνόησεν ὅτι οἱ Τούρκοι ἦσαν
 μᾶλλον φοβισμένοι ἢ ὠργισμένοι· διὰ τοῦτο τοῖς ἐλάλησε θαρ-
 ραλέως. «Ἀγάδες», τοῖς εἶπεν, «ἐπανάστασις τῶν ραγιῶδων
 • δὲν γίνεται χωρὶς νὰ θέλωμεν ἡμεῖς, οἱ πρόκριτοι· καὶ ἡμεῖς,
 • χάρις εἰς τὸν μεγαλοδύναμον Θεὸν καὶ εἰς τὸν πολυεύσπλαγ-
 • χον αὐθέντην μας, εἴμεθα πλούσιοι καὶ κτηματῖται ὡς καὶ
 • σεῖς. Ἡμεῖς ἐνθυμούμεθα ὅτι ἔμειναν γυμνοὶ καὶ πεινῶντες
 • οἱ ἀποστατήσαντες πρὸ τινων ἐτῶν πατέρες μας, καὶ δὲν
 • ἐπιθυμούμεν νὰ πάθωμεν τὰ αὐτά. Ἐπειτα τότε ἤκμαζεν ὁ
 • πρὸς τὴν ὑψηλὴν Πύλιν ῥωσσικὸς πόλεμος, σήμερον ἐξ ἑνν-
 • • τίας εἶναι παντοῦ βαθεῖα εἰρήνη καὶ κατὰδιδώεις τῶν ἀπο-
 • • στατούντων. Ὁ ἀποστάτης Ἀλῆς, Ἀγάδες, κινεῖ τὰς ταρα-
 • • χάς, καὶ σεῖς, χρεωστῶ νὰ εἴπω, τὰς ὑποθερμκίνετε δι' ὧν
 • • πράττετε, ἂν καὶ ἐν ἀγνοίᾳ. Ἰδοὺ, ἐσκορπίσθη ὁ ραγιῆς· πῶς
 • • θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ εἰσπραξὶς τῶν βασιλικῶν εἰσοδημά-
 • • των; Ἄν δὲν ἀλλάξετε διαγωγὴν, ἡμεῖς οἱ προσετώτες δὲν
 • • ἐγγυώμεθα τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου· καὶ ἐπειδὴ χρεωστοῦμεν
 • • καὶ ἡμεῖς λόγον τῇ ὑψηλῇ Πύλῃ περὶ τούτου, ἴσως ἀναγκασ-
 • • θώμεν ν' ἀπολογηθῶμεν κατ' εὐθείαν καὶ νὰ φανερώσωμεν
 • • τοὺς αἰτίους».

Οἱ Τούρκοι ὄχι μόνον δὲν ὠργίσθησαν ἀκούσαντες τοὺς ἀπο-
 τόμενους τούτους λόγους ἐκ στόματος ραγιῶ, ἀλλὰ καὶ ἐζήτη-
 σαν εὐμενῶς τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ. «Ἀγάδες», ἐπανέλαθεν ὁ
 Λόντος, «μὴ περιφρέσθε ἔνοπλοι· ἀρήσατε τοὺς ραγιῶδας
 • ἐλευθέρους νὰ μεταφέρωσι τὰς οἰκογενείας καὶ τὰ πράγματα
 • των ὅπου εὐχεστούντα, καὶ ἡμεῖς σὺς ἐγγυώμεθα τὴν ἡσυ-
 • • χίαν τοῦ τόπου, καὶ σὺς προσφέρομεν καὶ πᾶσαν συνδρομὴν
 • • εἰς τὴν εἰσπραξὶν τῶν βασιλικῶν εἰσοδημάτων, κινδυνεύόντων

• νὰ χαθῶσιν. Οἱ Τούρκοι εἰσήκουσαν τοὺς λόγους τοῦ Λόντου, καὶ ἐφάνησαν ἀνυποπόττεροι μαθόντες μετ' ὀλίγον, ὅτι ἀρχιερεῖς καὶ προεστώτες ἄλλων μερῶν τῆς Πελοποννήσου ἀπῆρχοντο πρόθυμοι εἰς Τριπολιτσάν, καὶ ὅτι καὶ οἱ τῆς Ἀχαΐας ἐμελέτων καὶ αὐτοὶ ν' ἀπέλθωσι. Τῷ ὄντι καὶ ὁ Π. Πατρῶν καὶ ὁ Λόντος ἐκίνησαν πρὸς τὴν Τριπολιτσάν, ἀφ' οὗ ἤμαθον ὅτι ἀπῆρχοντο ἐκεῖ οἱ ἄλλοι, καὶ ἀνέβησαν καὶ εἰς Καλαβρυτὰ· ἀλλὰ συσχεφθέντες μετὰ τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῶν προεστώτων τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης, δὲν ἤθρυν εὐλογον νὰ ὑπακούσωσι τὴν πρόσκλησιν τῆς ἐξουσίας, διότι οἱ σκοποὶ τῆς ἐπαινοντο οὐκ ἔμελλον. Ἐρρόνουν δὲ ὅτι ἡ παρὰ τὴν θάλασσαν μᾶλλον ἢ θὰ ἐβλάπτε καὶ τοὺς ἡδὴ προαπελθόντας, διότι θὰ ἐκυστέλλοντο οἱ Τούρκοι, ἐν ὅσῳ ἔμεναν οὗτοι ἔξω, νὰ κακοποιήσωσι τοὺς ἔσω, φοβούμενοι δικαίως μὴ τοὺς ἐκλήσωσι, καὶ συμβῇ ὅ,τι ἐπρὸς πᾶσιν νὰ ἐμποδίσωσιν. Ἐπεθύμουν δὲ νὰ λήθωσι καὶ τὰς ἐξωθεν ἀπαντήσεις, ὡς προσχεδιάσθη, καὶ νὰ πράξωσιν ἔπειτα ὅ,τι θὰ τοῖς ὑπεγόρευεν ἡ περίστασις· ἀλλὰ δὲν ἤθελαν καὶ νὰ σχίσωσιν εἰσέτι τὸ προσωπεῖον· ὅθεν ἐμεθοδεύθησαν τὸ ἀκόλουθον τέχνασμα. Ἐπλάσαν ἐπιστολὴν ἀνωμυμον ὡς στελλομένην πρὸς αὐτοὺς παρὰ τινος τῶν ἐν Τριπολιτσᾷ Τούρκων φίλων των καὶ λέγουσαν, ὅτι θάνατος τοὺς ἀνέμενεν ἐν Τριπολιτσᾷ, καθὼς θάνατος ἀνέμενε καὶ τοὺς προελαθόντας· διέταξαν δὲ τὸν κομιστὴν νὰ προπορευθῇ κρυφίως κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς Τριπολιτσᾶς, καὶ ἐπνέλθῃ εἰς ἀπὸ τῆς τῶν ὡς ἐρχόμενος ἐκ τῆς πόλεως ἐκείνης. Ταῦτα προετοιμάσαντες ἀπεχαιρέτησαν τὸν διοικητὴν τῶν Καλαβρυτῶν, συμπρέλαβαν δύο τρεῖς Τούρκους καὶ ἀνεχώρησαν τὴν 9 μυχρίου ὡς εἰς Τριπολιτσάν· ἦσαν δὲ ὁ Π. Πατρῶν, ὁ ἐπίσκοπος Κερνίτσης Προκόπιος, ὁ Ζαήμης, ὁ Χαραλάμπης, ὁ Λόντος, ὁ Φωτίλας καὶ ὁ Θεοχαρόπουλος. Ἀφ' οὗ δὲ ἐπλησίασαν ταῖς Κιτσαναῖς ἀπῆντησαν, ὡς προσχεδιάσθη, τὴν ἐπιστολιοφόρον καὶ ἔλαβον τὴν ἐπιστολὴν παρόντων τῶν συνακολουθούντων Τούρκων, ἣν ἀναγνώσαντες εἰς ἐπήκουον πάντων, ὑπεκρίθησαν ὅτι ἡγανάκτησαν καὶ ὑπῆλυν ὅλοι ὁμοῦ εἰς Καρνέσι· ἐκεῖθεν ἀνήγγειλκεν τοῖς ἐν Τριπολιτσᾷ καὶ τῷ διοικητῇ τῶν Καλαβρυτῶν ὅσα τοῖς ἐκοινοποιήθησαν κατὰ τὴν ὁδόν, παραπενοῦμενοι διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἡδίκον ἀπιστίαν τῶν ἄρχων, καὶ ζητοῦντες ἄδειαν νὰ μένωσιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις των ὡς φοβούμενοι, ἔτοιμοι πάντοτε

νὰ ἐκτελέσωσιν ὅσα κοινῇ γνώμῃ τῶν συνελθόντων θ' ἀπεφασίζοντο ἐν Τριπολιτσᾷ. Τὴν δ' ἐπιούσαν μετέβησαν εἰς τὴν μὲν τῆς Ἀγίας Λαύρας(γ), καὶ ἀπέστειλαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καλόγηρον φέροντα πρὸς τὸν πατριάρχην γράμματα εἰς κατησυχασιν τῆς Πύλης, ἂν τυχὸν διεβέβησαν παρὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ τουρκικῶν Ἀρχῶν ὡς ἀπειθεῖς καὶ κακὰ βουλευόμενοι. Διὰ τοῦ αὐτοῦ γραμματοκομιστοῦ ἐκοίνωσαν καὶ τοῖς ἐφόροις τῆς Ἐταιρίας τὴν ἀληθῆ κατὰστασιν τῶν πραγμάτων αἰτούμενοι τὰς ὁδηγίας των. Λαβόντες οἱ ἐν Τριπολιτσᾷ ἀγάδες τὰ πρὸς αὐτοὺς γράμματα τῶν Ἀρχιῶν δὲν τὰ ἐξέλκων ὡς ἀπατηλά, καὶ κατεταράχθησαν, ζητοῦντες νὰ μάθωσι τίς ἐφύθησε τοὺς γράψαντας, ὑποθέτοντες ὅτι ἦτο Τούρκος. Ἐν τούτοις ἐστάλη πρὸς αὐτοὺς διατρίβοντας ἐν τῇ ἁγίᾳ Λαύρᾳ ἀπάντησις τῶν αγάδων, τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν προσετῶτων λέγουσα ὅτι ἦσαν ὅλα ψευδῆ, καὶ θαρρύνουσα αὐτοὺς νὰ απεύσωσιν εἰς Τριπολιτσάν ἀνυπόπτως. Αὐτὰ ταῦτα τοῖς ἔγραψε καὶ ὁ διοικητὴς Κλαβρυτινὸν ἀπεστάλη δὲ πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ παρὰ τῶν ἐν Τριπολιτσᾷ καὶ ὁ Ἀνδρέας Κκλημογδάτης ἀναβὰς εἰς τὴν πύλιν ἐκείνην καθ' ὃν καιρὸν ἀνέβησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ προσετῶτες. Ἄλλ' αὐτοὶ καὶ τὸν πρέσβυν μὴ ὄντα ἐκ τῶν Φιλικῶν, ἀπέστειλαν ἄπρακτον, καὶ ἐπανελάβαν ὅσα καὶ πρότερον, προσθέσαντες, ὅτι ἐνόμιζαν ἀναγκαῖον κατὰ τὴν παρούσαν ταρχὴν τῶν πνευμάτων ν' ἀποσταλῶσιν εἰς τὰς ἐπρχίας των καὶ οἱ ἐν Τριπολιτσᾷ ἀρχιερεῖς καὶ προσετῶτες πρὸς καθησύχασιν τοῦ λαοῦ, πρὸς εἰσπραξιν τῶν βασιλικῶν φόρων καὶ πρὸς εὐδωσιν τῆς λοιπῆς υπηρεσίας· ἐπέμειναν δὲ ἐπὶ τῇ προτέρᾳ γνώμῃ, ὅ ἐστι, μῆτε νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν, μῆτε νὰ ἐπιτεθῶσιν ἔως οὗ ἐλθῶσιν αἱ ἐξωθεν αναμενόμεναι ἀπαντήσεις· ὑποπεύοντες ὁ ἔνοπλον καταδίωξιν διὰ τὴν παρακοήν, ἀπεφάσισαν νὰ στρατολογήσῃσι μυστικῶς εἰς ὑπερᾷψισιν, ἂν ἡ χρεῖα τὸ ἐκάλει. Ἐπειδὴ δὲ ἀσύμφορον ἐνόμισαν νὰ συνδιατρίβωσιν ὅλοι, μὴ τύχῃ αἴφνης καὶ συλληφθῶσι, διεχωρίσθησαν· καὶ ὁ μὲν Π. Πατρῶν καὶ ὁ Ζαήμης ἀπῆλθαν εἰς Νεζιερᾶ, ὁ δὲ Κερνίσης καὶ Φωτίλας εἰς Κερπινὴν, ὁ δὲ Χαραλάμπης καὶ Θεοχαρόπουλος εἰς Ζαρούχλιν, ὁ δὲ Λόντος εἰς Διοκοφτόν. Ἀνεκλήθη παρ' αὐτῶν καθ' ἑδὺν καὶ ὁ εἰς Τριπολιτσάν ἀπερχόμενος Γεώργιος Σισίνης προσετῶς τῆς Γαστούνης. Οἱ δὲ ἐν Τρι-

πολιτῶν μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Καλαμογῆρτου καὶ τὴν παρα-
λβὴν ὧν ἀνιέρανεν γραμμάτων ἔστειλαν πρὸς τοὺς Ἀρχιούς
δεύτερον πρέσβυν, τὸν Νικόλαον Μοθωνιόν, καὶ δευτέρᾳ γράμ-
ματι, δι' ὧν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ προεστώτες τοὺς ἐβεβήκουν
περὶ τῆς ασφαλείας των ὡς ἂν ἦσαν οἱ δυστυχεῖς ἀσφαλεῖς αὐ-
τοί· ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ δευτέρα αὕτῃ ἀποστολῇ εὐτύχησεν, οὔτε
οἱ πρὸς οὓς ἐγένετο ἀπήντησαν, διότι δὲν συνδιέτριβαν· καὶ ὁ
πρέσβυς Μοθωνιὸς ἰδὼν τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων οὐδ'
αὐτὸς ἐπκνήλθεν εἰς Τριπολιτσάν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἐκανάστασις τῆς Πελοποννήσου.

ΟΤΑΝ ὅλη εὐφλεκτος συσσωρευθῇ, σπινθήρ ἀρκεῖ νῆ πύση καὶ τὴν ἀνάπτει. Τιοῦτόν τι συνέβη ἐν Πελοποννήσῳ παρὰ τὴν θέλησιν καὶ ἀπόρρῃσιν ὧων.

Ὁ γέρον Ἀσημάκης Ζαήμης, προσετώς τῶν Κκλαβρυτων καὶ πατήρ τοῦ Ἀνδρέου, εἶχε παρ' αὐτῷ δύο παλαιοὺς κλέπτας, τὸν Χονδρογιάννην καὶ τὸν Πετιώτην, οὓς ἄλλοτε λυτρώσας τοῦ θανάτου ἤγάπα, ἐπιστεύετο, κατήχησε τὰ τῆς Ἐταιρίας καὶ προπαρεσκεύαζεν εἰς τὸν μελετώμενον ἀγῶνα. Τὴν 15 μάρ- μάρτιος τίου, ἐν ᾧ ἐγευματίζε μόνος ἐν τῷ χωρίῳ του, τῇ Κερπινῇ, ὑπηρετούντων τοῦ Χονδρογιάννη καὶ τοῦ Πετιώτη, τοὺς ἠρώ- τησε «τί νέος». Ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν, ὅτι τὴν ἐπαύριον ἀνι- χῶρε εἰς Τριπολιτσάν, φέρων χρήματα τοῦ δημοσίου, ὁ Σιηδῆς Λαλιώτης, σπαῆς, καὶ ὅτι, ἂν τοῖς ἐδίδῃ τὴν ἄδειαν, ἔτοιμοι ἦσαν νῆ τὸν κτυπήσωσι καθ' ὁδόν, καὶ ἀρπάσωσι καὶ φέρωσι τὰ χρήματα πρὸς τὸν αὐθέντην των ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ γένους. Ὁ γέρον Ζαήμης, ὀλιγολογώτερος καὶ αὐτῶν τῶν παλαιῶν Σπαρτιατῶν, τοὺς ἐκύτταξεν ἀσχετολογητικῇ, τοῖς ἔνευσε νῆ τὸν κερῶσαι, καὶ ἀρ' οὗ ἔπειν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρί-δος, ἔλαχε τὸν σταυρόν του καὶ τοῖς εἶπε, «ὅς τὴν εὐχὴν μου παιδίᾳ» (x). Οἱ δύο κλέπται, λιβόντες τὴν εὐχὴν τοῦ ἀρχον-τος καὶ παρκαθόντες καὶ τινας ἄλλους, παρεμύνευσαν ἐπὶ τῆς εἰς Τριπολιτσάν ὁδοῦ κατὰ τὴν Χελονοσπηλιάν, καὶ ἐτουρέ- νισαν τὸν Σιηδῆν διωκόμενον ἀνύποπτον καὶ ἔχοντα συνοδόν τὸν Τχαμπακόπουλον ἀναγκάζοντα καὶ αὐτὸν δι' ὑποθέσεις του εἰς Τριπολιτσάν. Ὁ Σιηδῆς δὲν ἐβλάβηθη, καὶ ἔριππος ὧν ἔφυγε καὶ διεσώθη εἰς Τριπολιτσάν δισώσας καὶ ὅσα ἔφερε χρήματα· διεσώθη, ἀβλαβῆς καὶ ὁ συνοδοιπόρος του Τχαμπακόπουλος, ἀφ' ἑκασθέντος μόνον τοῦ σκευοφόρου ἵππου του. Ἐφυγε δὲ τὴν

αὐτὴν ἡμέραν ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Τριπολιτσάν καὶ ὁ διοικητὴς τῶν Καλαβρύτων Ἰβραήμης Ἀρναούτογλους. Ὁ δὲ καταλυματίας του, προπορευόμενος εἰς ἀριστοποίησιν, καὶ πλησιάσας ὅπου ἐτουφεκίσθη ὁ Σενδής, ἔμαθε τὸ γεγονός, καὶ φοβηθεὶς κατὰ τοῦ αὐθέντου του ἑνεδρᾶν ἐπέστρεψεν ἑντρομος καὶ διηγῆθαι ὅσα συνέβησαν αὐθημερόν. Ὁ Ἀρναούτογλους, πλήρης καὶ πρότερον ὑποψιῶν, ἐθορυβήθη ἀκούσας τὸ γεγονός, ὡπισθοδρόμησεν εἰς Καλάβρυτα, ἐφόβισε τοὺς ἐντοπίους Τούρκους παρστήσας τὸ τόλμημα ὡς ἐπαναστατικὸν μᾶλλον ἢ ληστρικόν, καὶ παρκλαθὼν αὐτοὺς ἐκλείσθη καὶ ὠχυρώθῃ ἐντὸς τριῶν δυκατῶν πύργων τῶν Καλαβρύτων, ὡς ἂν ἤρχοντο κατόπιν του ἔχθροί. Συγχρόνως ἐφονεύθησαν καὶ δύο σπαῖδες Τριπολιτσῶται κατὰ τὸ Λιβάχτσι, χωρίον τῶν Καλαβρύτων. Ἡγουμένου δὲ τοῦ Νικολοῦ Σολιώτη ἐφονεύθησαν καί τινες γυφτοχαρτισαῖδες κατὰ τὸ Ἀγρίδι, χωρίον τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, καὶ τρεῖς κομισταὶ γραμματῶν τοῦ τοπυτηρητοῦ τῆς Τριπολιτσᾶς πρὸς τὸν Χουρσάδην· ἐτουφεκίσθησαν καὶ τινες ἄλλοι Τούρκοι ἀποβιβάσθέντες ἐκ Σαλώνων εἰς Ἀκράταν, καὶ ἀπερχόμενοι εἰς Τριπολιτσάν, ἐξ ὧν οἱ μὲν ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ συνελήφθησαν. Τὰ συμβάντα ταῦτα, ἂν καὶ μὴ ἐπαναστατικά, ἠύξησαν τὰς διακαίας ὑποψίας τῶν Ὀθωμανῶν.

Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ἐκλείσθησαν οἱ περὶ τὸν Ἀρναούτογλου ἐντὸς τῶν πύργων, οἱ προεστῶτες τῶν Καλαβρύτων ἀπουσίαζαν. Πρῶτος τῶν ἄλλων, ὁ Χαραλάμπης, μαθὼν τὸ γεγονός καὶ ἀγνοῶν ὅτι φοβηθέντες οἱ περὶ τὸν Ἀρναούτογλου ἐκλείσθησαν εἰς ἄμυναν μᾶλλον ἢ εἰς βλάβην, παρέλαβεν ὅσους ἐδυνήθη ἐκ τοῦ προχείρου ἐνόπλους ὑπὸ τοὺς Πετμεζάδας, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐπολιόρχησε τοὺς ἐν τοῖς πύργοις κλεισθέντας, οἵτινες παρεδόθησαν. Γενομένου δὲ γνωστοῦ τοῦ συμβάντος τούτου, ὅπερ καὶ ἡ φήμη καὶ οἱ ἐπικρατοῦντες φόβοι ἐμεγάλυνον, οἱ μὲν ἐν Βοστίτῃ Τούρκοι διεπορθμεύθησαν ὅλοι ἀβλαβεῖς καὶ ἀνεμπόδιστοι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς Γαλαξειδί, καὶ κατέφυγαν εἰς Σάλωνα ὅπου ἦσαν ἱκανοὶ Τούρκοι· οἱ δὲ ἐν Πάτραις, οἵτινες καὶ ἀφ' οὗτο ἔμαθον, ὅτι οἱ Ἀχαιοὶ ἀπειποιήθησαν νὰ μεταβῶσιν εἰς Τριπολιτσάν, εἶχαν ἀρχίσει νὰ μεταφέρωσι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ἐγκυτέλειψαν τὴν πόλιν καὶ συνεκλείσθησαν τὴν 21 ὑκρητίου, μῆτε πολεμοῦντες μῆτε πολεμούμενοι. Τὴν αὐτὴν

ἡμέραν ἀνέβησαν ἑνοπλοὶ ἕως 100 Τούρκοι ἐκ τοῦ 'Ρίου εἰς τὴν πόλιν τουφεκίζοντες· τινὲς δὲ αὐτῶν ἐμβάντες εἰς τι ρακοπωλεῖον κατὰ τὴν ἐνορίαν τῆς ἁγίας Τριάδος, ἀφ' οὗ ἐμέθυσαν, ἔχυσαν ρακὴν ἐν τινὶ λεκάνῃ καὶ ἐμβάψαντες τὰ παρευρεθέντα παλχιόπανα, τὰ ἀνέψαν, καὶ δι' αὐτῶν ἔκαυσαν τὸ ρακοπωλεῖον· ἐφόνευσαν καὶ τὸν ρακοπώλην· ἐκεῖθεν ὑπῆγαν νὰ πατήσωσι τὴν οἰκίαν τοῦ Παπαδικμαντοπούλου· ἀλλ' ἐυρόντες ἀντίστασιν, αὐτοὶ μὲν τὴν ἐπολέμουν κάτῳθεν, οἱ δὲ ἐν τῇ ἀκροπόλει τὴν ἐκκονοβοόλουν ἀνωθεν. Ἐν τοσούτῳ αἱ φλόγες τοῦ ρακοπωλεῖου διεδόθησαν καὶ πολλαὶ οἰκίαι ἐκάησαν. Ἦσαν παμπυλλοὶ Ἑπτανήσιοι ἐν τῇ πόλει, ἐξ ὧν πολλοὶ Φιλικοί. Οὗτοι ἀκούσαντες τὸν τουφεκισμὸν καὶ βλέποντες τὰς φλόγας ὠπλίσθησαν καὶ ἔτρεξαν εἰς διάφορα μέρη· τινὲς δὲ αὐτῶν, παραλαβόντες καὶ τινὰς Πατερεῖς, ἐπροχώρησεν εἰς τὸ Τάσι ὅπου συνήθως συνηθροίζοντο οἱ Τούρκοι· ἐκεῖ συνεκρούσθησαν κατὰ πρώτην φοράν, καὶ ἐσκοτώθη ὁ Κερκλλὴν Βασίλης Ὁρκουλάτος. Ἐκεῖθεν ἀπεσύρθησαν οἱ Ἑπτανήσιοι πρὸς τὴν ἐνορίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου κατοικοιμένην ὅλην ὑπὸ Χριστιανῶν κατὰ τὰ δυτικὰ ἄκρα τῆς πόλεως, ὅπου ἦσαν τὰ προξενεῖα. Τὸ δ' ἐσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ πρόξενος τῆς Ῥωσσίας Βλασσόπουλος, καὶ ὁ πρόξενος τῆς Σουηδίας Στρένης, κατοικοῦντες ὅχι μακρὰν τῆς ἀκροπόλεως καὶ φοβούμενοι τὴν ὀργὴν τῶν Τούρκων ὑποπτευόντων αὐτούς, καὶ δικαίως, ὡς συνωμότας, ἐγκατέλιπον τὰς οἰκίας των καὶ διεσώθησαν εἰς τὰ πλοῖα· ἀπέπλευσαν δὲ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, καὶ συναπέπλευσε καὶ ὁ πρόξενος τῆς Πρωσσίας Κοντογούρης, φίλος καὶ αὐτὸς τοῦ ἀγῶνος. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἦλθεν εἰς τὸ μέσον ἑνοπλος ὁ ἐντόπιος Πανχιώτης Καρατσᾶς, ἀπλοῦς τεχνίτης ἕως τότε, καὶ πολλὴν ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ κινήματος ὑπόληψιν ἀποκτήσας διὰ τὴν ἀνδρίαν καὶ τὸν πατριωτισμὸν του. Οὗτος θέλων νὰ δώσῃ καὶ ἰὸν νὰ παραμερίσωσιν οἱ Πατερεῖς τὰ φίλτατα καὶ τὰ πράγματά των διὰ νυκτός, συννοηθεὶς καὶ μετὰ τοῦ Ν. Γερακῆ, ἐνὺς τῶν ἀρχηγῶν τῶν Ἑπτανησίων, διέσπειρεν ἀνθρώπους εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως φωνάζοντας δι' ὅλης τῆς νυκτός, «γρηγορεῖτε», ἐπὶ σκοπῇ νὰ ὑποθέτωσιν οἱ Τούρκοι, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν πολλοὶ καὶ προσεκτικοί, καὶ νὰ μὴ τολμήσωσι νυκτικὴν ἐπίξοδον. Τοιοῦτοτρόπως κατωρθώθη ὁ φιλάνθρωπος οὗτος σκοπός. Τὴν δὲ ἐπαύριον (22) οἱ Τούρκοι εὐρέ-

θησαν ὅλοι συνηγμένοι ἐν τῇ ἀκροπόλει, ὅπου διέμειναν κανονοβολοῦντες τὴν πόλιν. Ἐν τούτῳ οἱ πέριξ σημαντικοὶ Ἀχαιοί, μαθόντες τὰ ἐν Πάτραις συμβάντα, ἔσπευσαν νὰ εἰσέλθωσι συμπαρλαβόντες ὅσους ἐδυνήθησαν ἐκ τοῦ προχείρου ὀπλοφόρους· καὶ πρῶτος μὲν εἰσῆλθε περὶ τὴν μεσημβρίαν ὁ Παπαδιαμαντόπουλος, μετ' αὐτόν δὲ ὁ Λόντος ὑπὸ ἐρυθρὰν σημαίαν, ἣν κητεσκεύασεν ὡς ἔτυχε καὶ ὡς ἤθελε τὴν ὥραν ἐκείνην, ἔχουσιν ἐν τῷ μέσῳ μέλανα σταυρὸν ἐφ' ἐνὸς μόνου προσώπου. Ἐξ αἰτίας δὲ τοῦ χρώματος τῆς σημαίας οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ Τούρκοι ἐξέλαβαν τοὺς εἰσερχομένους ὡς Ἀκλιώτας Τούρκους. διότι ὁ ἐπὶ τοῦ ἐνὸς προσώπου τῆς σημαίας σταυρὸς δὲν ἐφάνετο ἐκ τῆς ἀκροπόλεως· τοὺς ἐχαιρέτησαν δὲ καὶ ὡς συναδέλφους των κανονοβολοῦντες. Εἰσῆλθαν τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ὁ Π. Πατρῶν, ὁ Κερνίσης, ὁ Ζαήμης, καὶ ὁ Ροῦφος, ἐπισύροντες πλήθη ὀπλοφόρων καὶ ροπαλοφόρων· ἐπὶ δὲ τῆς εἰσόδου οἱ Πατρεῖς καὶ οἱ παρεπιδημοῦντες, Ἕλληνες ἐκράνυαζαν ἐνθουσιῶντες, Ζήτω ἡ ἐλευθερία· Ζήτωσαν οἱ ἄρχηγοί· καὶ εἰς τὴν Πόλιν νὰ δώσῃ ὁ Θεός. Εἰσελθόντες δὲ οἱ ἄρχηγοὶ κητέλαβαν τὸ πρὸς τὸν ἅγιον Γεωργίου μέρος τῆς πόλεως, ὅπου ἦσαν οἱ Ἑπτανήσιοι. Ὁ δὲ Π. Πατρῶν διέταξε καὶ ἔστησαν ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ ἁγίου Γεωργίου σταυρὸν, ὃν ἔτρεχον καὶ ἠσπάζοντο οἱ παρευρεθέντες, ὀρμιζόμενοι τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ὄρκον. Ἐμοίρασαν δὲ οἱ ἄρχηγοὶ καὶ ἐθνόσημα ἐξ ἐρυθροῦ ὑφάσματος φέροντα σταυρὸν κυανόχρουν, διέταξαν καὶ τοὺς ἰστυποιοὺς νὰ τυπώσωσι σημαίας πρὸς χρῆσιν τῶν παρόντων ὀπλοφόρων, καὶ ἀπυστολὴν εἰς ἄλλα μέρη, ἐξέδωκαν παντοῦ ἐπαναστατικὰς προκηρύξεις, ἔγραψαν ταῦς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου νὰ δράξωσι τὰ ὅπλα, καὶ ἔστειλαν πρὸς τοὺς ἐν Πάτραις ἐδρεύοντας προξένους τὴν ἀκούλουθον ἐγκύκλιον.

« Ἡμεῖς, τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τῶν Χριστιανῶν, βλέποντες
 » ὅτι μᾶς καταφρονεῖ τὸ ὀθωμανικὸν γένος, καὶ σκοπεύει ὀλε-
 » θρον ἐναντίον μας πότε μ' ἓνα πότε μ' ἄλλον τρόπον, ἀπερχ-
 » σίσκαμεν σταθερῶς ἢ ν' ἀποθάνωμεν ὅλοι ἢ νὰ ἐλευθερωθῶμεν,
 » καὶ τούτου ἕνεκα βαστοῦμεν τὰ ὅπλα εἰς χεῖρας ζητοῦν-
 » τες τὰ δικαιώματά μας. Ὅντες λοιπὸν βέβαιοι ὅτι ὅλα τὰ
 » χριστιανικὰ βασίλεια γνωρίζουν τὰ δίκαιά μας, καὶ ὅχι μόνον
 » δὲν θέλουν μᾶς ἐναντιωθῆ, ἀλλὰ καὶ θέλουν μᾶς συν-

• δράμει, καὶ ὅτι ἔχουν εἰς μνήμην ὅτι οἱ ἐνδοξοὶ πρόγονοί
 • μας ἐφάνησάν ποτε ὠφέλιμοι εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, διὰ
 • τοῦτο εἰδοποιούμεν τὴν ἐκλαμπρότητά σας, καὶ σὺν παρα-
 • κλοῦμέν νὰ προσπληθεῖ νὰ ἡμεῖς ὑπὸ τὴν εὐνοίαν καὶ
 • προστασίαν τοῦ μεγάλου κράτους τούτου».

Ἄν καὶ οἱ ἐν Πατρίαις Τούρκοι καὶ προέβλεπαν καὶ προέλε-
 γαν τὰς ταραχάς, ἡμέλησαν διόλου τὸ φρούριόν των ἐξ αἰτίας
 τῆς συνήθους ἀπρονοησίας των, καὶ μὴδὲ τὰς δεξαμενάς του
 καὶν ἐφρόντισαν νὰ καθαρίσωσι καὶ γεμίσωσιν· ὥστε μετὰ δύο
 ἡμέρας ἀφ' οὗ ἐκλείσθησαν, ἐδίψασαν, διότι οἱ Ἕλληνες ἔκο-
 ψαν τὸ ὕδραγωγέον, ἐκυρίευσαν καὶ τὰς παρὰ τὸ φρούριον
 τουρκικὰς οἰκίας, καὶ δὲν τοὺς ἄφιναν μῆτε νὰ προκύπτωσι
 μῆτε τὰ κανόνια νὰ γεμίζωσιν εἰμὴ ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτός.
 Διεκρίνετο ὡς τολμηρότερος τῶν ἄλλων ὁ Καρατασῆς· τὰ μέγι-
 στα δὲ διέπρεψε καὶ ὁ Σταμάτης Κουμανιώτης, θῦμα πεσὼν
 τῆς τόλμης του τὴν ἡμέραν τῆς εἰς τὴν πόλιν εἰσόδου. Τολ-
 μηροὶ οἱ Ἕλληνες τὰς πρώτας ἡμέρας καὶ ἐνθουσιῶντες ἔστη-
 σαν κατὰ τοῦ φρουρίου 25 κανόνια μεταχομισθέντα ἐκ τῶν ἐν
 τῷ λιμένι Ἰονίων πλοίων, καὶ ἤρχισαν νὰ ὑπονομεύωσι μετὰ
 πολλῆς προθυμίας καὶ ἐπιτυχίας εἰς ἀνατροπὴν του· ἀλλὰ μα-
 θόντες οἱ ἔμφρουροι ἐν καιρῷ πρὸς ποῖον μέρος διευθύνετο ἡ
 ὑπόνομος, τὴν ἐματταίωσαν δι' ἀνθυπονόμου ὀλίγον ἀπέχουσας
 τῶν βάρων τοῦ φρουρίου(β). Πρὶν δὲ ματαιωθῇ τὸ ἐπιχείρημα
 τοῦτο, οἱ ἀρχηγοὶ ἔλαβαν γράμματα τοῦ Πανουργιᾶ, ἐνὸς τῶν
 ὀπλαρχηγῶν τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, λέγοντα, ὅτι ἐφόνευσε καθ'
 ὁδὸν ταχυδρόμον τοῦ ἐκ Σερρῶν Ἰσοῦφη ἡγεμόνος τῆς Εὐβοίας
 ἐπανερχομένου ἐξ Ἰωαννίνων εἰς τὴν ἡγεμονεῖάν του, καὶ ἀνέ-
 γνωσε τὰ πρὸς τὰς τουρκικὰς Ἀρχάς τῆς νήσου ἐκείνης γράμ-
 ματὰ του διαλαμβάνοντα, ὅτι φθάσας εἰς Βραχῶρι ἔμαθε τὰ ἐν
 Πατρίαις συμβάντα, καὶ ὅτι διέκοπτε τὴν ὁδοιπορίαν του καὶ
 μετέβαινεν ἐκεῖ εἰς ὑπεράσπισιν τῶν ὁμοπίστων του. Κατετα-
 ράχθησαν ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ οἱ προὔχοντες Ἀχαιοί, τὴν
 ἐφύλαξαν μυστικῶς, ἵνα μὴ φοβίσωσι τοὺς ὁπαδούς των, καὶ
 ἔσπευσαν νὰ εἰδοποιήσωσι τὸν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ζυγοῦ περι-
 φερόμενον ὡς κλέπτην Μακρὴν καὶ νὰ τὸν παρακινήσωσιν ἐν
 ὀνόματι τῆς Ἀρχῆς, νὰ κτυπήσῃ τὸν Ἰσοῦφην δια-
 βαίνοντα τὰ πρὸς τὴν Ναύπακτον στενά. Ὁ Μακρὴς ἀπεκρίθη
 ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ πράξῃ τι ἄνευ τῆς γνώμης τῶν προεστώ-

των τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Αἰτωλοακαρνανίας· ἀλλ' ὁ Ἰσούφης κατήλθε μετὰ τριακοσίων ὀπλοφόρων εἰς Μεσολόγγι, καὶ κατέπλευσεν εἰς Ἀντίρριον, ὅθεν ἔστειλεν εἰς Πάτρας τὸν κεχαγιά του ὑπ' ἄλλο ὄνομα πενιχρὰ φοροῦντα ἵνα μὴ κακοπᾶθῃ γνωρισθεῖς. Ἐφερε δὲ οὗτος πρὸς τινὰς τῶν προξένων γράμματα τοῦ πασᾶ αἰτοῦντος τὴν σύμπραξιν των εἰς κατάπαυσιν τῶν ταραχῶν, καὶ εἶχεν ἐντολὴν νὰ καθησυχάσῃ τοὺς Χριστιανούς, ἐπὶ ὑποσχέσει, ὅτι θὰ ὑπεστίριζεν ὁ πασᾶς ἐντόνως τὰ δίκαια περὶ τῶν κατὰ τῶν ἐντοπίων Τούρκων.

Ὁ πρέσβυς οὗτος ἀνέβη ἀβλαβῶς ὑπὸ συνοδίαν Ἑλλήνων εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ἐν τῇ πόλει ἀνάδοι πρῶσιον προξενεῖον, ὅπου ἀνεγνώσθησαν τὰ γράμματά του· ἀλλ' ἀπεπέμφθη ἀπρακτος καὶ ἀνενόχλητος, ἀποκριθέντων τῶν Ἑλλήνων, ὅτι ἐχλεύαζαν τὰς ὑποσχέσεις, κατεφρόνουν καὶ τὰς ἀπειλάς τοῦ πασᾶ του. Ὁ πασᾶς ἀκούσας τὴν ἀπόκρισιν τῶν Πατρῶν διεβιβάσθη εἰς Ῥίον ὅπου διέμεινε δύο ἡμέρας ἀγνοῶν τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Μαθὼν δὲ τὰ πάντα καὶ ὅτι ἐν φρούριον ἔπιπτε διὰ λειψυδρίαν, ἃν δὲν ἐπρόφθανε νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, ἐκίνησε τὴν κυριακὴν τῶν Βαίων πρῶτ' (3 ἀπριλίου), καὶ εἰσῆλθεν ἀνεμπόδιστος, διότι οἱ ἐπὶ τῆς μεταξὺ ὁδοῦ τοποθετηθέντες ὑπὸ τὸν Ῥοδόπουλον Βοστυτσάνοι εἰς ἐμπόδιον τῆς μεταβάσεως ἔφυγαν ἀμαχητί, οἱ δὲ λοιποὶ οἱ πρὸς τὸ Πλατερόν, τὸ κάτω μέρος τῆς πόλεως, ἐγκατέλειψαν τὰς θέσεις των καὶ εἰσῆλθαν ἐπὶ λεηλασίᾳ εἰς τὴν πόλιν, ὅπου οἱ ἐντόπιοι Τούρκοι, κατ' ἣν ἡμέραν κατέφευγαν ἐν βίᾳ εἰς τὸ φρούριον, ἀφῆκαν τὰ δυσκόμιστα πράγματα των. Εἰσελθὼν δ' ὁ πασᾶς ἠύρε τοὺς Τούρκους ἐν ἀρχῇ ἀμνηχανίᾳ, τοὺς ἐθάρρυνε, καὶ ἐπειδὴ ἡ λύσις τῆς πολιορκίας ἦτον ἡ μόνη σωτηρία των, τοὺς παρέλαβεν ὅλους, καὶ ἐξεληθὼν ἤρχισε νὰ καίῃ πρῶτον τὰ πρὸς τὸ φρούριον ἄκρα τῆς πόλεως, καὶ πολέμων νὰ προχωρῇ καὶ νὰ καίῃ καὶ τὰ ἐνδότερα. Οἱ δὲ ὀπλοφόροι χωρικοί, ὅλοι ἀπειροπόλεμοι, ἀφιλότιμοι καὶ κωφεύοντες εἰς τὰς πατριωτικὰς φωνὰς τῶν ἀρχηγῶν, ἔφυγαν αἰσχυρῶς ἀπέμπροσθεν τοῦ ἐχθροῦ, ἀφήσαντες καὶ τὴν πόλιν καὶ τὰ κανόνια καὶ αὐτὰ τὰ πολεμικά εἰς χεῖρας του. Μόνοι οἱ ἀδελφοὶ Κουμανιώται καὶ οἱ παρευρεθέντες Ξηρομερίται Χασαπατοὶ ἐκλείσθησαν μετ' ὀλίγων ἐντὸς τινων οἰκιῶν πρὸς τὴν Ἀλεξιώτισσιν καὶ τὴν Ἀγίαν Παρασκευήν,

καὶ ἄφ' οὗ ἐπολέμησαν γενναίως καὶ εὐτυχῶς φονεύσαντές τινας ἐχθρούς, ἔφυγαν ἀβλαβεῖς. Οἱ δὲ ἀρχηγοί, βλέποντες τὴν λειποταξίαν τῶν οἰκείων καὶ τὴν πρόοδον τῶν ἐχθρῶν, ἐγκατέλειψαν καὶ αὐτοὶ τὴν κτείχην θέσιν κατὰ τὸν ἄγιον Γεώργιον, καὶ κατέλαβον ἄλλην κατὰ τὴν Ὁδηγήτριαν, ματαίως προσπαθοῦντες νὰ συγκεντρώσωσι τινας· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔφυγαν καὶ ἐκεῖθεν ἔμφοβοι καὶ περίλυποι διὰ τὴν ἀτυχὴ ἔναρξιν τῶν ἀγώνων τῶν, καὶ ἔτι μᾶλλον διὰ τὴν δειλίαν καὶ πολεικὴν ἀπειρίαν τῶν χωρικῶν, διὰ τὴν φιλῶρπαγ καὶ ἀφιλότιμον διαθέσιν των, καὶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἀρχηγούς ἀπειθειαν των. Τὸ ἐσπέρας δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐφάνη ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος τῶν Πατρῶν πλοῖον τουρκικόν, ἐχαιρέτησε τὸ φρούριον, ἀντεχαιρετήθη, καὶ ἠϋξῆσεν ἐμφανισθὲν τὴν πανικὴν φόβον. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἐμπορικωτέρα καὶ πλουσιωτέρα πόλις τῆς Πελοποννήσου, ἡ μὲν τῶν δύο ἐπαναστατικῶν ἐστιῶν, καθ' ἣν πρῶτον ὑψώθη τὸ σύμβολον τῆς ἐλευθερίας, κατεστράφη ἐκ πρώτης ἀφετηρίας παραδοθεῖσα εἰς πῦρ καὶ εἰς λεηλασίαν· καὶ οἱ μὲν δυστυχεῖς κάτοικοι, ἄλλοι ἠγμυλωτίσθησαν, ἄλλοι ἐσφάγησαν, καὶ ἄλλοι διεσώθησαν φεύγοντες γυμνοὶ καὶ ἀποροὶ εἰς Ἑπτάνησον. Οἱ δὲ ὀλίγοι Τοῦρκοι, νικηταὶ τόσοσ πληθους, διέσκορπίσθησαν εἰς τὰ χωρία, συλλαμβάνοντες καὶ φονεύοντες τοὺς φεύγοντας, καὶ φρίκην διασπεύροντες(γ).

Ἐπὶ τῶν δεινῶν δὲ τούτων περιστάσεων τινὲς τῶν προξένων, καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ τῆς Γαλλίας, Πουκεβίλλος, ἐφάνησαν ἄξιοι παντὸς ἐπαινοῦ, καὶ ἐτίμησαν τὰς σημαίας των ἀνοίξαντες τὰς οἰκίας των εἰς καταφυγὴν καὶ σωτηρίαν πλήθους ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καταδιωκομένων καὶ κινδυνεούντων, καὶ εἰς διάσωσιν τῆς περιουσίας των. Ἄλλ' ἐν ᾧ οὗτοι ἐφέροντο τόσοσ γενναίως καὶ φιλανθρωπῶς πρὸς τοὺς πάσχοντας, τινὲς, ἀπορρίμματα τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑπτανήσου, ὀπλισθέντες δὴθεν ὑπὲρ ἐλευθερίας, κατήντησαν εἰς τόσσην κακοήθειαν, ὥστε ἐφέροντο πρὸς τοὺς ἀθλίους Πατρεῖς ὡς Τοῦρκοι. Ἄλλοι δέ, ἂν καὶ ὑπὸ γαλλικὴν προστασίαν, ἠσέθησαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν προστατίαν σημείαν, ἠγωνιόνησαν καὶ εἰς αὐτὸν τὴν εὐεργέτην των Πουκεβίλλον, ἤρπασαν παρρησίᾳ τὴν διασωθεῖσσαν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Τούρκων, καὶ διατηρουμένην ἐν τῷ προξενεῖῳ περιουσίαν τῶν Πατρῶν, καὶ ἠνάγκασαν καὶ αὐτὸν τὸν Πουκεβίλλον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ προξενεῖον καὶ καταφυγῇ

εἰς τι ἄγγλικόν πλοῖον εὗρεθὲν ἐν τῷ λιμένι τῶν Πατρῶν, αἰρωντες μαιφόνον χεῖρα καὶ κατ' αὐτοῦ.

Ἄν καὶ ἀπέτυχε τὸ ἐν Πάτραις πρῶτον τοῦτο ἐπαναστατικὸν κίνημα, ἡ ἐπανάστασις διεδόθη ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Πελοποννήσου. Πρώτη ἡ Μάνη, μαθοῦσα τὰ συμβάντα ταῦτα, ἐχύθη τὴν 23 μαρτίου εἰς Καλαμάταν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Πετρόμπεη, ἀνδρὸς ἀξιοσεβάστου διὰ τὰς κοινωνικὰς ἀρετὰς του, καὶ τὴν ἐπ' ἀγαθῇ τῆς Ἑλλάδος χρήσιν τῆς ἡγεμονίας του. Ἐξεπλάγησαν οἱ ἐν Καλαμάτᾳ Τοῦρκοι ἰδόντες ἐν τῇ πόλει τόσα πλῆθη ἐνοπλίων, καὶ μαθόντες τὸν σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας, παρέδωκαν τὰ ὅπλα καὶ τὰ πράγματα τῶν, παρεδόθησαν καὶ αὐτοὶ ἐπὶ ἀσφαλείᾳ ζωῆς καὶ τιμῆς καὶ δὲν ἐκακόπαθον. Τούτου δι' ἐγεγένετο, ἐψάλη πάνδημος δοξολογία ἐπὶ τὸν παραρρέοντα ποταμόν, καὶ ἔγεινε δέησις πρὸς τὸν Κύριον τῶν Δυνάμεων ὑπὲρ ἐνισχύσεως τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγωνιζομένων. Διεσπάρησαν δ' ἐκεῖθεν διάφοροι ὀπλαρχηγοὶ εἰς διάφορα μέρη. Ὁ δὲ Πετρόμπεης, θεωρούμενος ὡς ὁ γενικὸς ἀρχηγός, ἐκάθισεν ἐν τῇ πόλει ἐκεῖνη, ὅπου ἐσυστήθη τοπικὴ διοίκησις (Γερουσία), ἣτις συνεδρίασε κατὰ πρώτην φοράν τὴν 28, καθ' ἣν ἐξέδωκε κήρυγμα πρὸς τὴν Εὐρώπην, ἐν ᾧ ἐξέθετε τὰ αἷτια τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὰς ἐπὶ τὴν συνδρομὴν τῆς Εὐρώπης ἐλπίδας τῆς ἀναδεχθείσης τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα τῆς Ἑλλάδος (δ).

Ἀφ' οὗ ἡ φωνὴ τῆς ἐλευθερίας ἤχησε καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον, οἱ ἐνδιατρίβοντες Τοῦρκοι, προηθέντες καὶ ὑποπτεύοντες ξένην χεῖρα ὑποκινούσαν τοὺς Ἕλληνας, ἐγκατέλειψαν τὰς ἀτειχίστους πόλεις, καὶ ὑπὸ μηδενὸς καταδιωκόμενοι ἔτρεχαν εἰς τὰ διάφορα φρούρια σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις πρὸς ἀσφάλειαν.

Οἱ κατοικοῦντες τὰ Μπαρδουνοχώρια τῆς Λακεδαιμονίας Τοῦρκοι εἶχαν μεγάλην καὶ δικαίαν φήμην ἀνδρίας, ἐτάρατταν συχνὰ τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐφόβιζαν καὶ αὐτὰς τὰς τουρκικὰς Ἀρχάς, ἄλλοτε ὡς ἀντιπολιτευόμενοι, ἄλλοτε ὡς ἀντάρται, ἐνίοτε δὲ καὶ ὡς λησταί. Ἀλλὰ κατὰ ταύτην τὴν περίστασιν φόβος πανικὸς κατέλαβεν αὐτοὺς ὅλους. Εἶχαν πολλοὺς καὶ δυνατοὺς πύργους καὶ τροφὰς ἀφθόνους· ἀλλ' εἰς οὐδὲν τὰ ἐλογίσθησαν ἐξ αἰτίας τοῦ ἀκολούθου περιστατικοῦ.

Παρευρέθησαν κατ' ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας πλοῖά τινα ἔλλη-

νικᾷ ἐμπορίου χάριν ἐν Μαραθωνησίῳ. Ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, ὅστις εἶχε σχέσεις πρὸς τοὺς Μπαρδουνιώτας καὶ δὲν ἔπαυε γράφων αὐτοῖς, ἀρξαμένης τῆς ἐπαναστάσεως, ὅτι ἤρχετο ἡ Φραγκία νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅτι Φράγκοι ἐκίνησαν τὴν ἐπαναστάσιν, διέτρεβεν ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐν Μαραθωνησίῳ, καὶ κραιπαλὼν διέταξε τὰ πλοῖα νὰ κανονοβολήσωσιν. Ἀκούσαντες οἱ Μπαρδουνιώται τὸν βρόντον, καὶ ἔμφοβοι δι' ὅσα ἐμάνθανον περὶ ἐπιμβάσεως τῆς Φραγκίας, ἠρώτησαν τοὺς διαβαίνοντας τί ἐσήμαιναν οἱ τόσοι κανονοβολισμοί. Ἀγωνιστὰί τινες, ἐρχόμενοι ἐκ Μαραθωνησίου, τοῖς εἶπαν, ὅτι ὁ Φραγκίας ἐκανονοβόλει. Φραγκίας δ' ἐλέγετο ὁ διοικητὴς ἐνὸς τῶν ἐν τῷ λιμένι τοῦ Μαραθωνησίου πλοίων, Μυκῶνιος. Οἱ Τούρκοι, ἢ κακῶς ἀκούσαντες, ἢ παρεξηγήσαντες τὴν ἀπόκρισιν τῶν ἀγωνιστῶν, καὶ προδικταθεῖμενοι εἰς φόβον, καὶ ὑποπτεύοντες ἐρχομὸν Φράγκων, ἐπίστευσαν ἀκούσαντες τὸ ὄνομα τοῦ πλοιάρχου, ὅτι ἦλθε τῷ ὄντι Φραγκιά εἰς ὑποστήριξιν τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος, καὶ ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, γυναῖκες ἄνδρες, νέοι γέροντες, φωνάζοντες «Φραγκιά μα εἰς ἐπὶ ἄνω», ἐγκατέλειψαν οἰκίας καὶ περιουσίαν καὶ ἔτρεχον εἰς Τριπολιτσάν μὴ τοὺς προφθάσωσιν οἱ Φράγκοι καθ' ὁδόν. Ὅδοιποροῦντες δὲ ὡς ἔτυχεν, ἐκλείσθησαν ἐν Τριπολιτσᾷ τὴν 27. Πρὸ τῆς ἐκεῖ δὲ καταφυγῆς τῶν ἐπρόλαβαν καὶ κατέφυγαν εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν καὶ οἱ Λεονταρίται Τούρκοι. Οἱ δὲ Κερυτινοὶ ρυθιθέντες μὴ συλληφθῶσι καθ' ὁδόν ἀπερχόμενοι εἰς Τριπολιτσάν, δὲν μετετόπησαν.

Οἱ δὲ Κορίνθιοι Τούρκοι, ἰδόντες ὅτι ἐκινήθησαν οἱ ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ Δερβενοχωρίτι, οἱ εἰς τὴν ὀπλοφορίαν ἐξ αἰτίας τῆς τοποθεσίας καὶ τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἡσκημένων, συμπρέλαβαν τὴν μητέρα τοῦ Κισμηλμπεη ἀπόντος εἰς Τριπολιτσάν καὶ λοιποὺς οἰκείους του, καὶ ἀνέβησαν ὅλοι ἔντρομοι εἰς τὴν Ἀκροκόρινθον (ε), ὅπου ἐλθόντες τὴν ἐπαύριον οἱ Δερβενοχωρίται καὶ ἄλλοι ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους τοὺς ἐπολιόρησαν ἡγούμενου τοῦ Ἀνταχινώστη Πετμεζᾶ. Ἐξ μόνον ἐκλείσθησαν ἐν τινὶ πύργῳ ἐπὶ τῆς ἀναβάσεως τῶν καὶ παρεδόθησαν.

Οἱ δὲ Ἀργεῖοι Τούρκοι, ταλαντευόμενοι μέχρι τινός, ἐκυριεύθησαν καὶ αὐτοὶ ὑπὸ πανικοῦ φόβου, πεσοῦτης κατὰ περίστασιν ἐν τῇ πόλει μιᾶς καὶ μόνης πιστολίας, καὶ μετέφερον τὰς οἰκογενείας τῶν εἰς Ναύπλιον· αὐτοὶ δὲ διημέρευον ἔνοπλοι ἐν

εἷς τι ἀγγλικὸν πλοῖον εὗρεθὲν ἐν τῷ λιμένι τῶν Πατρῶν, αἰ-
ροντες μαιφόνον χεῖρα καὶ κατ' αὐτοῦ.

Ἄν καὶ ἀπέτυχε τὸ ἐν Πατραις πρῶτον τοῦτο ἐπαναστατι-
κὸν κίνημα, ἡ ἐπανάστασις διεδόθη ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς
Πελοποννήσου. Πρῶτη ἡ Μάνη, μαθοῦσα τὰ συμβάντα ταῦτα,
ἐχύθη τὴν 23 μαρτίου εἰς Καλαμάταν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ
Μάρτιος ἡγεμόνος της Πετρόμπεη, ἀνδρὸς ἀξιοσεβάστου διὰ τὰς κοινω-
νικὰς ἀρετὰς του, καὶ τὴν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος χρῆσιν τῆς
ἡγεμονίας του. Ἐξεπλάγησαν οἱ ἐν Καλαμάτᾳ Τοῦρκοι ἰδόντες
ἐν τῇ πόλει τόσα πλήθη ἐνόπλων, καὶ μαθόντες τὸν σκοπὸν
τῆς ἐκστρατείας, παρέδωκαν τὰ ὅπλα καὶ τὰ πράγματα τῶν,
παρεδόθησαν καὶ αὐτοὶ ἐπὶ ασφαλείᾳ ζωῆς καὶ τιμῆς καὶ δὲν
ἐκακόπαθον. Τούτου δὲ γενομένου, ἐψάλη πάνδημος δοξολογία
ἐπὶ τὸν παραρρέοντα ποταμὸν, καὶ ἔγεινε δέησις πρὸς τὸν Κύ-
ριον τῶν Δυνάμεων ὑπὲρ ἐνισχύσεως τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ
πατριδος ἀγωνιζομένων. Διεσπάρησαν δ' ἐκεῖθεν διάφοροι ὁπλαρ-
χηγοὶ εἰς διάφορα μέρη. Ὁ δὲ Πετρόμπεης, θεωρούμενος ὡς ὁ
γενικὸς ἀρχηγός, ἐκάθησεν ἐν τῇ πόλει ἐκεῖνη, ὅπου ἐσυστήθη
τοπικὴ διοίκησις (Γερουσία), ἣτις συνεδρίασε κατὰ πρῶτην φο-
ρὰν τὴν 28, καθ' ἣν ἐξέδωκε κήρυγμα πρὸς τὴν Εὐρώπην, ἐν ᾧ
ἐξέθετε τὰ αἷτια τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὰς ἐπὶ τὴν συνδρο-
μὴν τῆς Εὐρώπης ἐλπίδας τῆς ἀναδεχθείσης τὸν ὑπὲρ ἐλευθε-
ρίας ἀγῶνα τῆς Ἑλλάδος (δ).

Ἀφ' οὗ ἡ φωνὴ τῆς ἐλευθερίας ἤχησε καθ' ὅλην τὴν Πελο-
πόννησον, οἱ ἐνδιατρίβοντες Τοῦρκοι, πτοηθέντες καὶ ὑποπτεῦ-
οντες ξένην χεῖρα ὑποκινούσαν τοὺς Ἕλληνας, ἐγκατέλειψαν
τὰς ἀτειχιστοὺς πόλεις, καὶ ὑπὸ μηδενὸς καταδιωκόμενοι ἔτρε-
χαν εἰς τὰ διάφορα φρούρια σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις πρὸς ασφά-
λειαν.

Οἱ κατοικοῦντες τὰ Μπαρδουνοχώρια τῆς Λακεδαιμονίας
Τοῦρκοι εἶχαν μεγάλην καὶ δικαίαν φήμην ἀνδρίας, ἐτάρατ-
ταν συχνὰ τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐφόβιζαν καὶ αὐτὰς τὰς
τουρκικὰς Ἀρχάς, ἄλλοτε ὡς ἀντιπολιτευόμενοι, ἄλλοτε ὡς
ἀντάρται, ἐνίοτε δὲ καὶ ὡς λησταί. Ἀλλὰ κατὰ ταύτην τὴν
περίστασιν φόβος πανικὸς κατέλαβεν αὐτοὺς ὅλους. Εἶχαν πολ-
λοὺς καὶ δυνατοὺς πύργους καὶ τροφὰς ἀφθονοὺς· ἀλλ' εἰς οὐδὲν
τὰ ἐλογίσθησαν ἐξ αἰτίας τοῦ ἀκολούθου περιστατικοῦ.

Παρευρίθησαν κατ' ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας πλοῖά τινα ἑλλη-

νικά ἐμπορίου χάριν ἐν Μαραθωνησίῳ. Ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, ὅστις εἶχε σχέσεις πρὸς τοὺς Μπαρδουνιώτας καὶ δὲν ἔπαιε γράφων αὐτοῖς, ἀρξαμένης τῆς ἐπανάστασεως, ὅτι ἤρχετο ἡ Φραγκιὰ νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅτι Φράγκοι ἐκίνησαν τὴν ἐπανάστασιν, διέτριβεν ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας ἐν Μαραθωνησίῳ, καὶ κραιπαλῶν διέτρεξε τὰ πλοῖα νὰ κανονοβολήσωσιν. Ἀκούσαντες οἱ Μπαρδουνιώται τὸν βρόντον, καὶ ἔμφοβοι δι' ὅσα ἐμύθωνον περὶ ἐπεμβάσεως τῆς Φραγκιᾶς, ἠρώτησαν τοὺς διαβαίνοντας τί ἐσήμαιναν οἱ τόσοι κανονοβολισμοί. Ἀγωγιᾶται τινες, ἐρχόμενοι ἐκ Μαραθωνησίου, τοῖς εἶπαν, ὅτι ὁ Φραγκιᾶς ἐκανονοβόλει. Φραγκιᾶς δι' ἐλέγετο ὁ διοικητὴς ἐνὸς τῶν ἐν τῷ λιμένι τοῦ Μαραθωνησίου πλοίων, Μυκωνίος. Οἱ Τοῦρκοι, ἢ κακῶς ἀκούσαντες, ἢ παρεξηγήσαντες τὴν ἀπόκρισιν τῶν ἀγωγιατῶν, καὶ προδιατεθειμένοι εἰς φόβον, καὶ ὑποπεύοντες ἐρχομὸν Φράγκων, ἐπίστευσαν ἀκούσαντες τὸ ὄνομα τοῦ πλοιάρχου, ὅτι ἦλθε τῷ ὄντι Φραγκιά εἰς ὑποστήριξιν τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος, καὶ ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, γυναῖκες ἄνδρες, νέοι γέροντες, φωνάζοντες «Φραγκιά μᾶς ἐπλάκωσε», ἐγκατέλειψαν οἰκίας καὶ περιουσίαν καὶ ἔτρεχαν εἰς Τριπολιτσάν μὴ τοὺς προφθάσωσιν οἱ Φράγκοι καθ' ὁδόν. Ὅδοιποροῦντες δὲ ὅπως ἔτυχεν, ἐκλείσθησαν ἐν Τριπολιτσᾷ τὴν 27. Πρὸ τῆς ἐκεῖ δὲ καταφυγῆς τῶν ἐπρόλαβαν καὶ κατέφυγαν εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν καὶ οἱ Λεονταρίται Τοῦρκοι. Οἱ δὲ Καρυτινοὶ φοβηθέντες μὴ συλληφθῶσι καθ' ὁδόν ἀπερχόμενοι εἰς Τριπολιτσάν, δὲν μετετόπησαν.

Οἱ δὲ Κορίνθιοι Τοῦρκοι, ἰδόντες ὅτι ἐκινήθησαν οἱ ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ Δερβενοχωρίται, οἱ εἰς τὴν ὀπλοφορίαν ἐξ αἰτίας τῆς τοποθεσίας καὶ τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἡσκημένων. συμπρέλχθαι τὴν μητέρα τοῦ Κιακμήλμπεη ἀπόντος εἰς Τριπολιτσάν καὶ λοιποὺς οἰκείους του, καὶ ἀνέβησαν ὅλοι ἔντρομοι εἰς τὴν Ἀκροκόρινθον (ε), ὅπου ἔλθόντες τὴν ἐπαύριον οἱ Δερβενοχωρίται καὶ ἄλλοι ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους τοὺς ἐπολιόρχησαν ἡγουμένου τοῦ Ἀνγκινώστη Πετμεζῆ. Ἐξ μόνον ἐκλείσθησαν ἐν τινὶ πύργῳ ἐπὶ τῆς ἀναβάσεώς των καὶ παρεδόθησαν.

Οἱ δὲ Ἀργεῖοι Τοῦρκοι, ταλαντευόμενοι μέχρι τινός, ἐκυριεύθησαν καὶ αὐτοὶ ὑπὸ πανικοῦ φόβου, πεσοῦντες κατὰ περίστασιν ἐν τῇ πόλει μὲν καὶ μόνης πιστολίας, καὶ μετέφερον τὰς οἰκογενεῖας των εἰς Νκύπλιον· αὐτοὶ δὲ διημέρευον ἐν οἰκίᾳ ἐν

Ἄργει, καὶ διενυχτέρειυν ἐν Ναυπλίῳ. Εἰς πλειοτέρων δὲ ἀσφάλειαν, ἔβηλαν κατὰ νοῦν νὰ μεταφέρωσιν εὐσχήμως εἰς Ναύπλιον τὰς οἰκογενεῖας τῶν προκρίτων Χριστιανῶν, καὶ ἦλθαν μὲ τῶν ἡμέρων 150 ἱππεῖς ἔνοπλοι εἰς Ἄργος ἐκ Ναυπλίου ἐπὶ σκοπῷ νὰ τοὺς βιάσωσιν, ἂν δὲν τοὺς ἐπειθον. Οἱ πρόκριτοι εὐχχρίστησαν ὑποῦλως τοὺς Τούρκους διὰ τὴν περὶ αὐτῶν φροντίδα, καὶ ὑπεσχέθησαν προθύμως νὰ ἐτοιμασθῶσιν αὐθημερὸν καὶ μεταφέρωσι τὰ φίλτατά των τὴν ἐπαύριον εἰς Ναύπλιον. Οἱ Τούρκοι πιστεύσαντες τοὺς λόγους των, ἐπέστρεψαν εἰς Ναύπλιον, σκοπεύοντες νὰ ἐπανέλθωσι τὴν ἐπαύριον εἰς Ἄργος καὶ νὰ τοὺς συνοδεύσωσιν· ἀλλ' οἱ πρόκριτοι ἐδραπέτευσαν τὴν νύκτα σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις, καὶ διςσπρέντες εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐνώπλιζαν τοὺς ἐπαρχιώτας. Θέλοντες δὲ νὰ διηκόψωσι πᾶσαν συγκοινωνίαν Ἀργους καὶ Ναυπλίου ἔστειλαν τὴν 2 ἀπριλίου διὰ νυκτὸς ἱκανοὺς ἐνόπλους εἰς τὸ μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων χωρίον, τὴν Δελαμανάραν, ὅπου φθάσαντες ἐκ Ναυπλίου οἱ Τούρκοι τὴν ἐπαύριον, εἶδαν χίρνης πολλῶν τουφεκιῶν στόματτα πρὸς αὐτοὺς ἐστραμμένα, καὶ ἤκουσαν καὶ φωνὴν λέγουσαν, 'πῆσω ἁ γὰρ εἰς, 'πῆσω Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι δὲ ν συζοῦν πλέον. Οἱ Τούρκοι ἐστράφησαν ὀπίσω καὶ δὲν ἐδοκίμασαν ἕκτοτε νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἄργος. Ἐπανῆλθαν τότε καὶ οἱ πρόκριτοι εἰς τὴν πόλιν, ὕψωσαν λευκὴν σημεῖαν, ὡς σημεῖον ἐλευθερίας, καὶ ἤρχισαν νὰ φροντίζωσι περὶ πολιορκίας τοῦ Ναυπλίου.

Οἱ δὲ Γαστουνεῖοι Τούρκοι ἀνεχώρησαν πρὸς τὴν 27· εἰδοποιηθέντες δὲ καθ' ὁδὸν ὅτι δὲν ἦσαν δεκτοὶ εἰς τοῦ Ἀλάχ, διότι οἱ ἐκεῖ Τούρκοι ὑπώπτευν μὴ, ἀποκλεισθέντες τόσῳ πολλοί, ἀποθάνωσι τῆς πείνας, ἐστράφησαν πρὸς τὸ Χλουμουτσί, παλαιὸν φρούριον πρὸς τὴν Γλαρέντσιν, ἄφρουρον καὶ διόλου ἀκατοίκητον. Φθάσαντες δὲ εἰς τὸ χωρίον Σαβῆτιζ καὶ Ῥουβιᾶτζ μίαν ὥραν μακρὰν τῆς Γαστούνης ἐκτυπηθήσαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὑπερίσχυσαν καὶ ἐφθασαν ἀβλαβεῖς εἰς τὸ φρούριον, ὅπου τοὺς ἀπέκλεισαν οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σισίνη καὶ τοῦ Χαραλάμπη Βιλκέτη. Ἀλλ' οἱ Λαλιῶται Τούρκοι προβλέποντες, ὅτι οἱ κλεισθέντες ἐν Χλουμουτσί θὰ περεδίδοντο μετ' ὀλίγον δι' ἑλλειψιν τῶν ἀναγκιῶν, ἐξεστράτευσαν εἰς βοήθειαν των, ὡς 400, ὑπὸ τὸν Κουτσοραῖπαγαν καὶ ἔλυσαν διὰ μίαν τὴν πολιορκίαν, καταδιώξαντες κακῇ

κακῶς τοὺς Ἕλληνας μέχρι θαλάσσης, ὅπου τινὲς ἐπνίγησαν. Λυθείσης τοιοιτοτρόπως τῆς πολιορκίας τοῦ Χλουμουτσίου, οἱ ἐν αὐτῷ Τούρκοι μετέβησαν ὅλοι εἰς Πάτρας, ὅπου εὐρόντες καλὴν ὑποδοχὴν διέμειναν μέχρι τέλους.

Οἱ δὲ Ἀρχαῖδιοι Τούρκοι(ς), ἀκούσαντες ὅτι Ἕλληνες ἑνοπλοὶ ὑπὸ σταυροφόρους λευκὰς σημείας συνήχθησαν εἰς Κεφαλάρι τοῦ Σουλιμᾶ, ὅτι διήρπασαν τὰς ἀποθήκας, ὅτι ἐκακοποίησαν τοὺς ἐπιστάτας τῶν χωρίων, καὶ ὅτι ἐμελέτων νὰ πείσωσι τὴν νύκτα τῆς 25(ζ) εἰς τὴν πόλιν, ἀνεβίβασαν αὐθις περὶ τὰς οἰκογενεῖας τῶν εἰς τὸ παλαιοφρουρίον τῶν πρῶτας δὲ γενομένης μετέφεραν αὐτὰς εἰς Μοθώνην καὶ Νεόκαστρον μῆτε ἐνοχλούμενοι ἐπὶ τῆς μεταβάσεως, μῆτε ἐνοχλοῦντες τοῖς Χριστιανοῖς, οὓς καὶ ἐπαρηγόρουν ὑποκνημένους, ὅτι ἔλυποντο ἐγκαταλειπόμενοι. Ὡπλίσθησαν τῷ ὄντι οἱ τοῦ τμήματος τοῦ Σουλιμᾶ Χριστιανοί, ἀλλ' εἰς ἄμυναν· διότι, ἐξ ὧν ἔλεγον παρρησίᾳ οἱ Ἀρχαῖδιοι Τούρκοι, ἐφοβήθησαν, ὅτι ἐμελέτων οὗτοι νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὰ χωρία, νὰ σφάζωσι καὶ νὰ καταστρέψωσιν. Ἐφοβήθησαν δὲ οἱ τοῦ τμήματος τοῦ Σουλιμᾶ μᾶλλον ἢ οἱ τῶν ἄλλων τῆς ἐπαρχίας τμημάτων, διότι ἐπ' αὐτοὺς κυρίως, ὡς πολεμικωτέρους, ἐλέγετο ὅτι θὰ ἐπιπτεν ἡ αἰμοχαρὴς οργὴ τῶν Τούρκων.

Τὴν δὲ 26 ἐκίνησαν πρὸς τὴν Τριπολιτῶν οἱ Φαναῖται Τούρκοι, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, μεθ' ὧν καὶ οἱ τοῦ Ζούρτσα τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀρκαδίας ὡς γειτονίζοντες· ἦσαν δὲ ὅλοι 2600 ψυχαί.

Ὁ δὲ Κολοκοτρώνης, ὁ καθήμενος καὶ καιροφυλακτῶν ἐν τῇ Μάνῃ, ἐθεωρεῖτο δικαίως ὡς ἐν τῶν στοιχείων τῆς πελοποννησιακῆς ἐπαναστάσεως διὰ τὴν πολεμικὴν ἐμπειρίαν καὶ φήμην του. Οὗτος συνώδευσε τοὺς Μανιάτας κατελθόντας εἰς Καλαμάταν· ἐκεῖθεν, λαβὼν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του 300 ἐξ αὐτῶν, ἐστράτευσε τὴν 24 πρὸς τὴν Σκάλαν, 4 ὥρας ἀπέχουσαν τῆς Καλαμάτας. Ὁ ἐνθουσιασμός τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ τῆς πορείας αὐτοῦ ἦτο μέγας. Ἄνδρες καὶ γυναικες τὸν ὑπιδέχοντο διαβδίνοντα εὐφημοῦντες· οἱ δὲ ἱερεῖς τὸν προὔπῃντων φέροντες εἰκόνας καὶ θυμιάματα καὶ ψάλλοντες τὸ Δὸ ξ α ἐ ν ὑ ψ ι σ τ ο ι ς Θ ε ὼ. Ὁ Κολοκοτρώνης φθάσας τὴν ἑσπέραν εἰς Σκάλαν ἔμαθεν, ὅτι οἱ Καρυτινοὶ Τούρκοι καὶ ὁ δικηκτὴς τῶν Ἐμβλακικῶν Μουσταφᾶς Ῥιζιῶτης ἐκλείσθησαν ἐν τῇ

παλαιοφρουρίῳ τῆς κώμης ἐκείνης ἐκτός ὀλίγων ὑπομεινάντων ἐν τῇ κώμῃ. Προχωρήσας ἐκεῖθεν, διεγείρων παντοῦ τὸν λαόν, θαρρύνων αὐτὸν κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ στρατολογῶν ἐκ τῶν συμπατριωτῶν του Καρυτινῶν, ἔφθασε τὴν ἐπαύριον εἰς Τετέμπεη, χωρίον μετὰξὺ Λεονταρίου καὶ Καρυταίνης, ὅπου τῷ ἐδόθη γράμμα εὐρεθὲν παρὰ τινι πεζῷ στελλομένῳ παρὰ τῶν Φαναριτῶν Τούρκων πρὸς τοὺς Καρυτινοὺς καὶ συλληθέντι. Τὸ γράμμα τοῦτο ἔλεγεν, ὅτι οἱ Φαναριῖται θὰ διέβαιον τὴν ἐπαύριον διὰ τῆς Καρυταίνης, καὶ ὅτι ἤλπιζαν νὰ ευρωσιν ἐτοιμοὺς καὶ τοὺς ἐκεῖ Τούρκους πρὸς ἀσφαλῆ συμπορείαν εἰς Τριπολιτσάν, διότι ὁ Κολοκοτρώνης ἐστράτευσε μετὰ πολλῶν χιλιάδων Μανικτῶν ἐπὶ σκοπῷ νὰ τοὺς κτυπήσῃ καθ' ὁδόν. Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ ὁ Κολοκοτρώνης κατέλαβε τὴν ἐπιούσαν τὴν δίοδον· ἀλλὰ, μὴ φανέντων τῶν ἐχθρῶν, ἐπορεύθη πρὸς τὴν Καρύττειν, ἐξ ἧς οἱ ἐναπομειναντες ὀλίγοι Τούρκοι, ἰδόντες αὐτὸν ἐρχόμενον, ἔφυγαν ἡσύχως καὶ ἐκλείσθησαν καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ παλαιοφρουρίῳ τῶν.

Τὴν δὲ ἐπαύριον ὁ Κολοκοτρώνης, ἀρῆσας ὀλίγους συντρόφους του ἐν τῇ κώμῃ, μετέβη τὰ χαράγματα εἰς τὸ πρὸς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον στενόν, παραφυλάττων τοὺς αναμεινομένους ἐχθρούς. Οἱ ἐχθροὶ ἐφάνησαν μετ' ὀλίγον ἐρχόμενοι καὶ ἀποτελοῦντες μακρὰν γραμμὴν ἐξ αἰτίας τοῦ πλῆθους τῶν φορτωμάτων καὶ τῆς στενοτοπίας. Ἰδόντες δὲ μακρόθεν ὅτι οἱ Ἕλληνες προκατέλαβαν τὴν δίοδον, ἦλθαν ἔμπροσθεν ὅλοι οἱ ἔνοπλοι, καὶ πλησιάζαντες ἐμάχοντο ἐξ ὥρας. Αὕτη ἦτον ἡ πρώτη ἐν ταύτῃ μάχῃ τῆς πελοποννησιακῆς ἐπαναστάσεως μετὰξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, καὶ συνεκροτήθη κατὰ τύχην ὑπὸ τὴν πολέμαρχον τῆς Πελοποννήσου, Κολοκοτρώνην. Οἱ Τούρκοι ἐπολέμησαν γενναίως εἰς σωτηρίαν τῶν γυναικῶν καὶ τέκνων, καὶ εἰς διαφύλαξιν τῆς περιουσίας τῶν. Οἱ Μανιάται διέπρεψαν ἐπίσης πολεμοῦντες ὀλίγοι πρὸς πολλούς· μέχρι δὲ τῆς μεσημβρίας ἐσκοτώθησαν 15 Τούρκοι καὶ 6 Μανιάται· ἐπληρώθησαν καὶ ἐκ τῶν αρχηγῶν αὐτῶν ὁ Βοϊδῆς, καὶ ὁ Δουράκης. Οἱ Μανιάται καταναλώσαντες περὶ τὴν μεσημβρίαν τὰ φυσέκια τῶν, ἀφῆκον ἦν ἕως τότε κατεῖχεν θέσιν καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τι παρακείμενον πετρώδες ὕψωμα παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ ποταμοῦ· τινὲς δὲ αὐτῶν ἀνεχώρησαν συνοδεύοντες τοὺς πληρωθέντας εἰς τὰ ἴδια. Οἱ Τούρκοι διέβησαν τὴν ἐγκαταλει-

φθείσαν θέσιν, καὶ συναχθέντες ὅλοι εἰς τὸ Κομμένον Τσαμί, ἐπροχώρουν εἰς τὴν γέφυραν· ἀλλ' οἱ ἐπὶ τοῦ ὕψους ὀλίγοι Ἕλληνες, προμηθευθέντες πολεμφοδίων, δὲν τοὺς ἀφῆκαν νὰ περάσωσι τουφεκίζοντες τοὺς. Τότε οἱ Τούρκοι ὠπισθοδρόμησαν, ἐπανῆλθον εἰς τὸ Κομμένον Τσαμί, ἐπὶ σκοπῇ νὰ περάσωσι διὰ τοῦ πρὸς τοῦ Χαλούλαγα καλοκαιρινοῦ πόρου· ἀλλ' ἐφθασαν οἱ ἀδελφοὶ Πλαπούται, Γεωργάκης καὶ Δημήτρης, μετὰ 400 καὶ τοὺς ἐκτύπησαν· τοὺς ἐκτύπησαν τότε ἐνωθέντες μετὰ τῶν περὶ τοὺς Πλαπούτας ἀναφανδὸν καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Νικολὸν Ζακροφόπουλον καὶ Τσανέτον Χριστόπουλον Φαναρίται, συνακολουθοῦντες ἐξ ἀρχῆς μακροθεν τοὺς συμπικτιώτας τῶν Τούρκους ὑπὸ πρόσχημα φίλων κατ' αἵτησιν αὐτῶν δι' ἀσφάλειαν τῶν ἐπὶ τῆς πορείας. Ἐπειδὴ δὲ μόνη σωτηρία ὁδὸς ἦτο ἡ ποταμοπορία, ἐρρίφθησαν εἰς τὴν πόρον ἐν πρώτοις ὅλοι οἱ ἄσπλοι, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά, ἄλλοι ἔρριπτοι καὶ ἄλλοι πεζοί· ἐρρίφθησαν καὶ τὰ πλείστα τῶν φορτηγῶν ζώων, οἱ δὲ ὀπλοφόροι ἔμειναν ὀπισθεν μαχόμενοι καὶ ὑπερασπίζοντες τὴν περσίωσιν. Ἐν ᾧ δὲ ἐποταμοπόρουν τουφεκιζόμενοι καὶ ρονευόμενοι, κατέβησαν οἱ ἐντόπιοι Τούρκοι ἀνωθεν τοῦ παλαιοφρουρίου, ἀπεδίωξαν τοὺς ἀπομείναντας ἐν τῇ κώμῃ ὀλίγους Ἕλληνες, καὶ ἔλθαν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ προστατεύοντες τοὺς συναδέλφους τῶν. Ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις διεπέρασαν οἱ δυστυχεῖς Φαναρίται τὸν Ῥουφιάν. Ἐκατὸν σχεδὸν ἐσκοτώθησαν, πλείοτεροι ἐπνίγησαν, μάλιστα γυναῖκες, παῖδιά καὶ γέροντες, καὶ πολλὰ ζῶα ἐζωγράθησαν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν τοὺς ἐχώρει ὅλους τὸ παλαιοφρούριον, διέμειναν οἱ πλείστοι ἔξω συσσωρευτοί.

Τὸ δὲ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐφθασεν ὁ Ἥλιος Μαυρομιχάλης μετὰ διακοσίων ἐφθασε τὴν ἐπικύριον καὶ ὁ Κανέλλος Δηληγιάννης μετ' ἄλλων τύσων ἐφθασαν κατόπιν αὐτῶν καὶ ἄλλοι καὶ πλήθη χωρικῶν ὥστε τὴν 29 ἦσαν ἔξωθεν τῆς Κρυταίνης ἐξακισχίλιοι ὀπλοφόροι ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν. Καὶ οἱ μὲν Τούρκοι, φοβόμενοι νὰ μείνωσι πλέον ἐν τῇ κώμῃ, κατήρυγαν ὅλοι περὶ τὸ παλαιοφρούριον, ὅπου οὔτε τροφὴ οὔτε πόσις σχεδὸν ἦτον· οἱ δὲ Ἕλληνες κυκλώσαντες αὐτοὺς ἀνέμεναν ὥρᾳ τῇ ὥρᾳ τὴν παραδοσίν των. Τόσον δὲ τοὺς ἐστενοχώρησαν καὶ τοὺς ἀπῆλπισαν, ὥστε τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ἔλθωσιν εἰς συνθηκολογίαν.

Τοιουτοτρόπως οἱ κατοικοῦντες τὰς ἀτειχίστους πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Πελοποννήσου Τοῦρκοι, κυριευθέντες ὑπὸ πανικοῦ φόβου, ἐγκατέλειψαν τὰς ἐστίας των καὶ συνεσωρεύθησαν ἐντὸς τῶν φρουρίων ἐν διαστήματι τριῶν ἐβδομάδων, ἀφ' οὗ τρεῖς τεσσαρες ὀπλοφόροι Καλαβρυτινοὶ ἔστησαν ἐνέδραν. Μόνοι δὲ οἱ Λαλιῶται, μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τῇ ἀνδρίᾳ των, διέμειναν τρεῖς μῆνας ἐν τῇ κωμοπόλει των πλήρεις θάρρους καὶ ἐλπίδων, ληλατοῦντες καὶ καταστρέφοντες τὰ περίχωρα.

1821

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

Τραγικά συμβάντα ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ τῆς
 ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Ἡ ΠΥΛΗ εἶχεν ἀπὸ τινος καιροῦ ἀτελεῖς καὶ συγκεχυμένως
 ἰδέας περὶ τῆς Ἑταιρίας καὶ ἀπέδιδεν ἴσως τὴν φαινομένην ἀνη-
 συχίαν τῶν ἐλληνικῶν πνευμάτων εἰς τὰς ραδιουργίας τοῦ ἀπο-
 στατοῦ Ἀλῆ· ἀλλὰ τὰ συλληφθέντα γράμματα τοῦ Ἰψηλάν-
 του, ὧν κομιστὰὶ ἦσαν ὁ Ὑπατρός καὶ ὁ Ἀριστείδης, δὲν
 ἀφῆκον ἀκριβοῦς περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς
 Ἑταιρίας καὶ περὶ τῆς ὅσον οὕτω ἐνάρξεως τοῦ ἐπανστα-
 τικοῦ κινήματος. Ἀλλὰ τόση ἦτον ἡ ἀπάθειά τῆς, ὥστε, ἂν
 καὶ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος γράμματα συνελήφθησαν περὶ τὰς
 ἀρχὰς τοῦ ἰκνουαρίου τοῦ 1821, δὲν ἔδωκε σημεῖα τῆς συνη-
 θους θηριώδους πολιτικῆς τῆς εἰμῇ ἀρχομένου τοῦ μαρτίου.

Ὅ,τι δέ, ὡς φαίνεται, τὴν κατετάρξα καὶ τὴν ἠρέθισεν ὑπέρ-
 μετρα ἦτον ἡ ἀνακάλυψις τοῦ σχεδίου τῶν Φιλικῶν εἰς κατα-
 στροφὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐξ αἰτίαις τῆς ἀνακαλύψεως
 ταύτης ἐδόθη προσταγὴ νὰ φύγωσιν ἐκεῖθεν ὅσοι τῶν Ἑλλήνων
 δὲν ἦσαν ἐγκάτοικοι· ἐγένον δὲ καὶ κατ' οἴκους ἔρευνοι εἰς εὐ-
 ρεσιν κρυπτομένων, ὡς ὑπώπτευν ἡ Ἀρχή, ὅπλων καὶ πολε-
 μευδίων· περτηρήθησαν καὶ διάφορα μέρη τῆς πόλεως, ὅπου
 ἐψιθυρίζετο ὅτι ὑπεσκάφθησαν ὑπόνομοι, ἐν οἷς ἀνθρωποι ἐκρύ-
 πτοντο, καὶ ὅπλα ἀπεταμιεύθησαν εἰς χοῦσιν, δοθέντος τοῦ
 σημείου· τόσος φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε τὴν Πύλιν· καὶ ἐν-
 τεῦθεν, φαίνεται, προήλθε κυρίως ἡ ἀπληστος αἰμάτων παρ-
 ρυσύνη τῆς. Τὸ πρῶν τῆς 1 μαρτίου ἔφθασεν ἐκ Μολδαβίας
 ἑκτακτος ταχυδρόμος πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυν
 τῆς Ρωσίας, ὅστις ἐκοινοποίησε τῇ Πύλιν κήθημερόν τὰ κατὰ
 τὴν 22 φεβρουαρίου ἐν τῇ ἡγεμονείᾳ ἐκείνῃ συμβάντα· αὐθε-
 σπερὶ δὲ τῇ ἐδόθη διὰ τῶν τακτικῶν ταχυδρόμων ἡ αὐτὴ εἰ-

μαρτίου

δησις καὶ κατ' εὐθείαν. Τὴν ἐπύριον ἔφυγαν κρυφίως σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς Ὀδησσόν οἱ ἐπίτροποι τοῦ αὐθέντου τῆς Μολδαβίας, Νικόλαος Σούτσος ἀδελφός του καὶ Ἰωάννης Σχινῆς ἐξ ἀδελφῆς γαμβρός του καὶ τινες ἄλλοι. Τὴν 3 ἀνέγνωσαν ὁ μέγας διερχομὲνός ἐν τῷ οἰκουμένικῳ πατριαρχεῖῳ φερμάνι διελκυσθάνον, ὅτι ἡ ὑψηλὴ Πύλη, μολοῦσα τὴν κατὰ τὴν Μολδαβίαν στάσιν τινῶν ἀπονενοημένων τοὺς ἐλυπεῖτο καὶ παρεκίνει τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν νὰ συμβουλευέσῃ τοὺς ὑπὸ τὴν ποιμαντορίαν τῆς πιστοῦς ὑπακόους τῆς κραταιᾶς βασιλείας νὰ μὴ ἀποπλανηθῶσι καὶ πέσωσιν εἰς τὴν δικαίαν καὶ ἀδυσώπητον ἀγανάκτησιν καὶ αὐτῆς καὶ τῶν πιστῶν Ὁθωμανῶν. Κατὰ τὴν βασιλικὴν αὐτὴν διαταγὴν ἐξέδωκεν ἡ Μεγάλη ἐκκλησία συνοδικὰ καὶ πατριαρχικὰ ἔγγραφα (α) καταρρωμένη καὶ ἀφορίζουσα τὴν Ὑψηλάντην καὶ τὸν Σούτσον ὀνομαστί, καὶ παραινέουσα πατριαρχῶς τοὺς λοιποὺς Χριστιανοὺς ὅπως οἱ μὲν πιστοὶ ἐμμείνωσι καὶ τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν πρὸς τὸν σουλτάνον πίστιν, οἱ δὲ ἀποπλανηθέντες ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν προτέραν ὑποταγὴν· ἀπέλυσε δὲ καὶ τοὺς Φιλικοὺς τοῦ πρὸς τὴν Ἐπικρίαν ὄρκου ὡς ἀσεβοῦς καὶ ολεθριοῦ. Τὰ κεραυνοφόρα δὲ ταῦτα ἔγγραφα ὑπεγράφησαν εἰς πλειοτέρην ὀρίκην ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπεζῆς καὶ ἐστάλησαν δι' ἐξάρχων εἰς τὰς ἐπαρχίας· καὶ ἐν μὲν ταῖς ἡγεμονεῖαις ἔφεραν ἀποτέλεσμα, ἀλλ' ὅχι· καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι· τοιαῦτα ἔγγραφα ἐκίνησαν ἄλλοτε τοὺς εὐλαβεῖς λαοὺς τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν κ λ ε π τ ῶ ν· ἀλλ' οἱ κειροὶ δὲν ἦσαν οἱ αὐτοί, καὶ ὁ σημερινὸς ἀγὼν ἦτον ὑψηλῆς φύσεως· διὰ τοῦτο οὔτε αἱ ἐκκλησιαστικαὶ αὐταὶ παραινέσεις ἠσύχασαν ὡς ἄλλοτε τοὺς Ἕλληνας, οὔτε αἱ ἀπειλαὶ τοὺς ἐτάρραξεν, οὔτε οἱ ἀφορισμοὶ καὶ αἱ καταράραι τοὺς ἀφώπλισαν. Τινὲς δὲ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει βλέποντες τὴν διχωγὴν τῆς Πύλης προεῖδαν τί τοῖς ἔμελε καὶ ὅτι ἡ φυγὴ ἦτον ἡ σωτηρία των. Τὴν 5 ἔφυγεν ὁ πρῶν αὐθέντης Ἀλέξανδρος Χαντσερῆς πανοικὶ καὶ κατέφυγεν εἰς Ὀδησσόν. Πανοικὶ ἔφυγαν τὴν 6 καὶ κατέφυγαν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον καὶ ὁ Γεώργιος υἱὸς τοῦ πρῶν αὐθέντου Καρατσᾶ, ὁ ἔμπορος Γεώργιος Χρηστόπουλος καὶ ἄλλοι. Τὴν 8 ἀνεγνώσθη μυστικὸν φερμάνι καθ' ὃλα τὰ ζαμία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δι' οὗ παρηγγέλλοντο ὅλοι οἱ πιστοὶ νὰ ἦναι διὰ παντὸς ἄγρυπνοι καὶ ἑτοιμοὶ πρὸς ἀντίκρουσιν τῶν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ κράτους ἐμρωλιούντων ἐχθρῶν, καὶ οἱ μὴ ἔχοντες

οπλα ν' ἀγοράσωσι πωλοῦντες καὶ αὐτὰ τὰ σκεπάσματα των, διότι ὁ κίνδυνος ἦτο περὶ τῶν ὅλων (β). Τὴν 9 διετάχθη ὁ οἰκουμενικὸς πτρίτρχης διὰ φερμανίου νὰ στείλῃ εἰς τὴν Πύλην τινὰς τῶν ἐγκριτῶν ἀρχιερέων, χωρὶς νὰ αἰτιολογηθῇ ἡ διαταγὴ αὕτη· ἐστάλησαν δὲ ὁ Ἐπίσκopus Διονύσιος, ὁ Δέρκων Γρηγόριος, ὁ Νικομηθεὺς Ἀθανάσιος, ὁ Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ, ὁ Τυρνόβου Ἰωαννίκιος, ὁ Ἀδριανουπόλεως Δωρόθεος ὁ καὶ Πρώτος, καὶ ὁ Ἀγγιᾶλου Εὐγένιος. Πραξαπαθέντες οἱ ἀρχιερεῖς οὗτοι ἐνώπιον τοῦ ρετζ-εφέντη ἀπεστάλησαν εἰς οὐμανικὴν τινα οἰκίαν ὑπὸ φύλαξιν, ἔχοντες μὲν τὰς ἀναγκύσεις των, ἀλλ' ὅχι καὶ τὴν ἀδειαν νὰ βλέπωσιν ἄλλους εἰμὴ τοὺς διακόνους των ὡς ὑπηρέτας. Συγχρόνως ἡ ἐξουσία ἔφερον εἰς τὴν βασιλεύουσαν πλῆθος Ἀσιακῶν στρατιωτῶν καὶ τὴν 14 διέταξε νὰ ὀπλισθῶσι καὶ ὅλοι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὀθωμανοί. Ἀφ' οὗ δὲ ἔστησε παντοῦ φυλακὰς, ἐκίνησεν ἀμέτῳς χειρὰ βρεῖαν καὶ μισιοφόρον καθ' ὅλων τῶν σημαντικῶν Ἑλλήνων ἀνεξετάστως καὶ ἀκρίτως· αἱ οἰκίαι καὶ οἱ γυναικωνίττι των ἐπατήθησαν, αἱ φυλακαὶ ἐγέμισαν ὑπόπτων, χίμοχαρεῖς Ἀσιακοὶ σείοντες γυμνάς τὰς βομφαίξας καὶ φρυάττοντες περιέτρεχαν πληθηδὸν τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς ἀγορὰς θύοντες καὶ ἀπολύοντες ὅσους τοῦ κοινοῦ λαοῦ ἀπήντων, ἀνευ ἀδείας τῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ καὶ ἀνευ κωλύματος· ἡ πολιτικὴ δὲ λύσσα συνώμοσε μετὰ τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ κατὰ τῶν ἀποστατῶν καὶ τῶν ἀπίστων. Ἀνευ ἀποδείξεων ἢ ἐνδείξεων ἀλλ' ἐπὶ ἀπλῇ ὑποψίᾳ εἴλκυαν κατὰ διαταγὴν τῆς ἐξουσίας τοὺς γνωστοὺς Χριστιανούς εἰς σφαγὴν καὶ εἰς ἀγχύνην· ἄλλους ἐσφαζαν ἐπὶ τῶν ὁδῶν, ἄλλους ἐκρέμων ἀπὸ τῶν πραθύρων τῶν οἰκιῶν των καὶ ἐμπροσθεν τῶν συγγενῶν των, ἄλλους παρέδιδαν εἰς τὰ βασανιστήρια· ἐκκλησίαις ἐμίαιναν καὶ ἐγύμνοναν, οἰκίας κατηδάφιζαν, περιουσίας ἐδήμευαν, γυνεῖκας καὶ κοράσια ἤρπαζαν, πλοῖα ὑπὸ ευρωπαϊκὴν σημαίαν ἐπεσκέπτοντο, καὶ τοὺς εἰς αὐτὰ καταφυγόντας Ἕλληνας ἐσυρκαν εἰς τὴν ξηρὰν ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν πρέσβειων.

Τὸ ξίφος τοῦ σουλτάνου ἔπασεν ἐν πρώτοις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλήνων τὴν 22, καθ' ἣν ἀπεκεφαλίσθησαν ὁ Νικόλαος Σικανιβῆς, ὁ Μιχαὴλ Μάνος πρώην διερχομὲνός τοῦ στόλου καὶ γαμβρὸς τοῦ Σικανιβῆ, ὁ Θεόδωρος Ρεῖζος καὶ ὁ Ἀλέκος υἱὸς τοῦ Φωτεινοῦ ἀρχιετροῦ τοῦ κινή-
 8

του τῆς Μολδαυίας. Τὰ πρῶτα ταῦτα σφάγια τῆς σουλτανικῆς μανίας διεδέχθησαν ἄλλα τὴν 26 καὶ 27, ἤγουν ὁ Λεβίδης ὁ καὶ Τσαλίκης, ὁ Στεργιαννάκης Τσουρπατσόγλους, τρεῖς καλόγηροι, τρεῖς ταχυδρόμοι τοῦ αὐθέντου τῆς Μολδαυίας καὶ Ἀπρίλιος οὕτω ἄλλοι ὀλίγον γνωστοί. Τὴν 3 ἀπριλίου ἐφθασε ταχυδρόμος ἐξ Ἀθηνῶν ἀναγγέλλων δι' ὧν ἔφερε γραμμάτων, ὅτι ἀπεστάτησεν ὅλη ἡ Πελοπόννησος. Περσῶν ἔτι μᾶλλον ἐγείνεν ὁ σουλτάνος ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ, καὶ ἤρχισε νὰ φονεύῃ ἀπὸ νῦν.

Μέγας διερμηνεὺς τῷ καίρῳ ἐκείνῳ ἦτον ὁ Κωστάκης Μουρούζης, οὗτος ὁ φιλογενέστατος οἶκος διηγενέας καὶ προσφιλέας ἔργον εἶχε τὸν φωτισμὸν τῶν ὁμογενῶν του. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ἂν καὶ κατεῖχεν ὑψηλὴν θέσιν καὶ ὑπὸ τὴν μάχαιραν ἔκειτο τοῦ θανάτου, εἰς οὐδὲν τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐλογίσθη προκειμένης τῆς ἀναστάσεως τῆς πατρίδος. Ἐν ᾧ δὲ εἰσῆρχετο μίαν τῶν ἡμερῶν εἰς τὴν Πύλην κατὰ τὸ σῶνθες, τῷ ἐδόθη παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν γράμμα τοῦ Ὑψηλάντου λέγον τὰ κατὰ τὰς ἡγεμονείας συμβάντα, καὶ θαρρύνον αὐτόν, ὡς μεμνημένον τὰ τῆς Ἑταιρίας, εἰς τὸν ἀγῶνα. Ὁ Μουρούζης λαβὼν τὸ γράμμα παρ' ἀγνωστοῦ καὶ ἐνώπιον πολλῶν, καὶ νομίσας ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ ἀποκρύψῃ μήπως κινήσῃ ὑποψία, τὸ ἐκοινοποίησε τῷ ρεῖζ-ἐφέντῃ ἀποδίδων αὐτῷ εἰς ραδιουργίαν, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀνενόχλητος· ἀλλὰ τὴν 4 μεταπεμφθεὶς παρὰ τῷ ρεῖζ-ἐφέντῃ καὶ ἀποσταλεὶς παρ' αὐτοῦ εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν ἀπήχθη ἐκεῖθεν εἰς τὸ Μπάμπι-Χουμαϊόν, καὶ ἐκεῖ ἀπεκεφαλίσθη φορῶν τὴν στολὴν του. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπεκεφαλίσεν ἡ Πύλη καὶ τὸν Ἀντωνάκην Τσιρᾶν ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας του· ἐκρέμασε καὶ ἄλλους οὕτω ἐν οἷς καὶ τὸν τραπεζίτην τοῦ πρώην αὐθέντου Ἀλεξάνδρου Σούτσου Δημήτριον Παπαρρηγόπουλον ἀπὸ τοῦ παρθύρου τῆς οἰκίας του· τὴν δὲ ἐπαύριον ἀπεκεφαλίσεν τὸν γαμβρὸν τοῦ Παπαρρηγόπουλου (γ) Δημήτριον Σκαναβῆν, τὸν Παναγιωτάκην Τσιγκῆν καὶ τὸν πρώην διερμηνέα τοῦ στόλου Μιχαλάκην Χαντσερῆν· ἐκρέμασε δὲ καὶ τὸν Γεώργιον Μυροκορδάτον καὶ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ παρθύρου τῆς οἰκίας του (δ). Τὴν 8 ἀπεκεφαλίσεν τρεῖς νεοκράτας ὡς μελετῶντας δῆθεν νὰ σφραγίσωσι τὰ νεὰ τῆς βασιλευσούσης. Τὴν δὲ 9, ἤτοι τὸ μὲγας σάββατον, ἀπεκεφαλίσεν δύο εφημερίους τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας φύλακας τῆς δομνίσεως Εὐφροσύνης Μουρούζῃ φυγού-

σης. Τὴν δὲ ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας διεσκορπίσθησαν καθ' ὅλην τὴν ἐνορίαν τοῦ πατριαρχείου, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Φαναρίου, πεντακισχίλιοι ὠπλισμένοι γενίτσαροι μηδενὸς εἰδότος τὴν αἰτίαν. Οἱ γενίτσαροι περιεφέροντο ὅλην τὴν νύκτα εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Φαναρίου μέχρι τῆς ἐνορίας τοῦ ἁγίου Δημητρίου τῆς Ξυλόπορτας καὶ τοῦ Μπαλατᾶ μηδένα ἐνοχλοῦντες. Πρὸς δὲ τὸ μεσονύκτιον ἐκραξεν ὁ κράτης τῆς ἐκκλησίας, καὶ οἱ Χριστιανοί, ἂν καὶ ἔμποδοι, συνήλθον ἀκωλύτως καὶ ἀνενοχλήτως διὰ μέσου τοῦ πλήθους τῶν γενιτσάρων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ πατριαρχείου. Ἐλειτούργησεν ὁ πατριάρχης μετὰ τῶν δωδεκα ἁρχιερέων κατὰ τὴν συνήθειαν, καὶ, ἀπολύσεως γενομένης, ἀνεχώρησαν ὅλοι εἰς τὰ ἴδια ὡς καὶ ἄλλοτε ξενόκλητοι. Ἀνέβη καὶ ὁ πατριάρχης εἰς τὰ πατριαρχεῖα ἐν ᾧ ἤρχιζε νὰ φωτιζῇ. Ἄλλα, μόλις ἀνέβη, καὶ εἰδοποιήθη ὅτι ὁ Σταυράκης Ἀριστάρχης, ὁ διαδεχθεὶς τὴν προτεραίαν τὸν ἀποκεφαλισθέντα μέγαν διερμηνέα Μουρούζην, ἤρχετο εἰς τὸ πατριαρχεῖον (ε). Ὁ πατριάρχης διέταξε νὰ τὸν εἰσάξωσιν εἰς τὸ ἰδιαιτέρον δωμάτιόν του· ἀλλ' ὁ Ἀριστάρχης ἀπεκρίθη, ὅτι ἐπρωτίμῃ νὰ εἰσαχθῇ κατ' εὐθείαν εἰς τὸ συνοδικόν, ὅπου καὶ εἰσῆχθη. Εἰσῆχθη μετ' ὀλίγην ὥραν εἰς τὸ συνοδικόν καὶ τις ὁθωμανὸς γραμματεὺς τοῦ ρεῖζ-ἐφέντη, καὶ μετ' αὐτὸν εἰσῆλθε καὶ ὁ πατριάρχης εἰς ἔντευξίν των. Ἀφ' οὗ δὲ ἐχαιρετήθησαν καὶ ἐκῆθησαν καὶ οἱ τρεῖς, ὁ μέγας διερμηνεὺς εἶπεν, ὅτι ὁ γραμματεὺς ἔορε φερμάνι καὶ εἶχε διαταγὴν νὰ τὸ ἀναγνώσῃ αὐθωρεὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἁρχιερέων, τῶν προϋχόντων καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν συντεχνιῶν. Ὁ πατριάρχης διέταξε νὰ συνέλθωσιν οἱ ρηθέντες καὶ εἰς ἐπήκοον τῶν συνελθόντων ἀνεγνώσθη τὸ φερμάνι λέγον, «Ἐπειδὴ ὁ πατριάρχης Ἰρηγόριος ἐφάνη ἀνάξιος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀχάριστος καὶ ἄπιστος πρὸς τὴν Πύλιν καὶ ραδιοὔργος γίνεται ἔκπτωτος τῆς θέσεώς του, καὶ τῷ προσδιορίζεται διαμονὴ τὸ Καδδίκιοι μέχρι δευτέρως διαταγῆς. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν συνοδευόμενος ὁ πατριάρχης ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου τοῦ πιστοῦ τοῦ ἀρχιδιακόνου, ἀπήχθη, παρὰ τὴν φράσιν τοῦ φερμανίου καὶ κατὰ διαταγὴν ὡς φαίνεται μυστικὴν, εἰς τὸ δεσμοτῆριον τοῦ Μποσταντσήμπασχη. Ἐξελθόντος δὲ τοῦ πατριάρχου ἐκ τοῦ συνοδικοῦ, ἀνεγνώσθη ἄλλο φερμάνι ἔχον οὕτως. «Ἐπειδὴ ἡ ὑψηλὴ Πύλι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ στερήσῃ τοὺς πιστοὺς τῆς ὑπηκόους τῆς πνευματικῆς κηδεμονίας τοῦ κοινοῦ πατρὸς

• των, διατάττει νὰ ἐκλέξωσι πατριάρχην κατὰ τὴν ἀνάγκην • συνήθειαν». Ἐπὶ τῇ διαταγῇ ταύτῃ ἤρχισεν ἡ συζήτησις περὶ ἐκλογῆς πατριάρχου, σιωπῶντων καὶ τοῦ διερμηνεύς καὶ τοῦ γραμματέως, καὶ ἀπεφασίσθη ν' ἀνακληθῇ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὁ ἐν Ἀδριανουπόλει δικμμένων πρώην πατριάρχης Κύριλλος· ἀλλ' ὁ γραμματεὺς ἀκούσας τὴν ἐκλογὴν εἶπεν ὅτι δὲν ἦτο δεκτὴ ἀπόντος τοῦ ἐκλεγθέντος, διότι ἡ ὑψηλὴ Πύλη δὲν ἐπεθύμει κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις μηδὲ μίαν ὥραν νὰ μένῃ ὁ πατριαρχικὸς θρόνος κενός, καὶ ἀπῆλθει νὰ ἐκλέξωσιν ἐκ τῶν παρόντων ὅποιον ἤθελαν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον μετὰ δευτέραν μακρὰν καὶ ἐπίσης ἀνεπηρέαστον συζήτησιν ἔπесεν ἡ ψῆφος ἐπὶ τὸν Πεισιδίας Εὐγένιον, ὃν ὁ μίγκας διερμηνεὺς καὶ ὁ γραμματεὺς ἀπέστειλαν ἀμέσως εἰς τὴν Πύλην κατὰ τὴν συνήθειαν· οὗτοι δὲ ἀπέμειναν ἐν τῇ πατριαρχείᾳ καθὼς καὶ ὅλοι οἱ συνελθόντες ἀνχμίνοντες τὴν ἐπάνοδόν του. Μετὰ περὶ ἑλυσιν δὲ τινων ὥρων ἐπκνήλθεν ὁ νέος πατριάρχης ὑπὸ λαμπροτέραν πρὸς τὴν συνήθη πομπήν.

Διήρκει ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος τελετὴ, ὅτε ἐξήχθη τῆς φυλακῆς ὁ Γρηγόριος, ὅστις νοήσας ἐκ τινων σημείων ὅτι ἤγγιζεν ἡ ὥρα τοῦ θανάτου του, προητοιμάζετο ἀδιαλείπτως προσευχόμενος· ἐμβὰς δὲ εἰς πλοιάριον ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ παρχίλιον τοῦ Φαναρίου. Ἐκεῖ ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπου ἐμελλε ν' ἀναβῇ, μετ' ὀλίγον, ἔκαμε τὸν σταυρόν του, ἐγονάτισε, καὶ ἔκλινε τὴν μιξότριχα κεφαλὴν του ὑπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ δημίου· ἀλλ' ὁ δῆμιος τὸν ἀνήγειρεν εἰπὼν αὐτῷ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, διότι δὲν ἦτον ἐκεῖνος ὁ τόπος τῆς ποινῆς του. Ὁδεύοντες ἐκεῖθεν ἔρθασαν εἰς τὰ πατριαρχεῖα. Ἐκεῖ ὁ δῆμιος τὸν ἐκρέμασε προσευχόμενον ἀπὸ τοῦ ἀνωφλίου τῆς μεγάλης πύλης μετὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα· ὥστε, καθ' ἣν ὥραν ἐφῆμιζαν ἄνωθεν τοῦ πατριαρχείου καὶ ἐπολυχρόνου τὸν νέον πατριάρχην οἱ τρισάθλιοι Χριστιανοὶ ψάλλοντες τὸ εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα, ἐκρεμάτο κατωθεν ὡς ληστὴς καὶ κακοῦργος ὁ προκάτοχος αὐτοῦ, ὅστις πρὶ ὀλίγων ὥρων, προσφέρων τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ὑπὲρ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, εὐλόγει τοὺς πιστοὺς ἀσπαζομένους ἐν εὐλαθείᾳ καὶ κατανύξει τὴν ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν ἁγίων ἁγιασθεῖσαν καὶ ἁγιαζουσαν διξίαν του. Αἱ τελευταὶ αἱ στιγμαὶ τοῦ Γρηγορίου ἐφάνησαν στιγμαὶ ἀκραιφνοῦς πίστεως καὶ ἀνεξίκα-

κίας, ὁποῖας προετοιμάζει ἀκηλίδωτος συνείδησις, ἀγαθοποιὸς καρδία, παράβλεψις τῆς προσκίρου ζωῆς καὶ προσδοκία τῆς μελλούσης. Τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ λειψάνου ἔγγραφον τῆς καταδίκης ἔλεγε τὰς αἰτίας δι' ἧς ἐκρίθη ἄξιος θανάτου. Ἴδου τὸ ἔγγραφον, τὸ τουρκιστὶ λεγόμενον «*Ἰ' ι α φ τ ἄ ς*»

• Χρέος τῶν ἀρχηγῶν τῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου διαφόρων
• λαῶν εἶναι νὰ ἐπαγρυπνῶσι νύκτα καὶ ἡμέραν τοὺς ὑπὸ τὴν
• ὁδήγιάν των, νὰ παρατηρῶσι τὴν διαγωγὴν των καὶ ν' ἀνα-
• καλύπτωσι καὶ ἀναφέρωσιν εἰς τὴν κυβέρνησίν μου τὰς ἀθε-
• μέτους πράξεις των. Οἱ δὲ πατριάρχαι, ὡς ἀρχηγοὶ τῶν ρα-
• γιδῶν ζώντων ἐν ασφαλείᾳ ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς αὐτοκρατο-
• ρικῆς μου ἐξουσίας, οὐδεὶς νὰ ᾔνοι ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἀνε-
• πίληπτοι, τίμιοι, πιστοὶ καὶ εἰλικρινεῖς. Ἐχοντες δὲ τὰς
• ἀρετὰς ταύτας οὐδεὶς νὰ παρατηρήσῃ κακὰς κλίσεις
• τοῦ λαοῦ των, νὰ τὶς ἐμποδίζωσι δι' ἀπειλῶν καὶ συμβου-
• λῶν, ἢ, ἂν ἀναγκαῖον, καὶ διὰ ποινῶν κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς
• θρησκείας των, καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ φαίνωνται εὐγνώμονες
• ἐν μέρει πρὸς τὴν ὑψηλὴν Πύλιν δι' ἧς ἀπολαμβάνουν χάρι-
• τος καὶ ἐλευθερίας ὑπὸ τὴν ἀγαθοποιὸν σκιάν της.

• Ἀλλ' ὁ ἄπιστος πατριάρχης τῶν Ἑλλήνων, ὁ δώσας ἄλλοτε
• δεῖγματα τῆς εἰς τὴν ὑψηλὴν Πύλιν ἀφοσιώσεώς του, ἀδύ-
• νατον νὰ θεωρηθῇ ἀλλότριος τῶν στάσεων τοῦ ἔθνους του,
• ἧς διάφοροι κακότροποι καὶ ἀναίσθητοι, παρασυρόμενοι ὑπὸ
• χιμερικῶν καὶ διαβολικῶν ἐλπίδων, διήγειραν καὶ χρέος του
• ἦτο νὰ διδάξῃ τοὺς ἄπλους, ὅτι τὸ τόλμημα ἦτο μάταιον
• καὶ ἀτελεσφόρητον· διότι τὰ κακὰ διαβούλια δὲν εἶναι δυ-
• νατὸν ποτε νὰ εὐδοκίμησωσι κατὰ τῆς μωαμεθανικῆς ἐξου-
• σίας καὶ θρησκείας, αἵτινες ἔλαβαν ὑπαρξιν θεόθεν πρὸ ὑπερ-
• χιλίων ἐτῶν, καὶ θὰ διατηρηθῶν μέχρι τῆς συντελείας τοῦ
• αἰῶνος καθὼς μὲν βεβαίουν αἱ ἀποκαλύψεις καὶ τὰ θαύματα·
• ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς διαφθορᾶς τῆς καρδίας του, οὐ μόνον
• δὲν εἰδοποίησεν οὐδ' ἐπείθευσε τοὺς ἀπατηθέντας, ἀλλὰ καθ'
• ὅλα τὰ φαινόμενα ἦτο καὶ αὐτός, ὡς ἀρχηγός, μυστι-
• κὸς συμμέτοχος τῆς ἐπικρατασίας, καὶ ἀδύνατον νὰ μὴ
• ἀφηνισθῇ καὶ πέσῃ εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ὅλον σχεδὸν τὸ
• ἔθνος τῶν Ἑλλήνων, ἂν καὶ ἐν αὐτῷ εἶναι καὶ πολλοὶ ἀθῶοι.

• Καθ' ὃν χειρὸν ἐγνώσθη ἡ ἀποστασία, ἡ ὑψηλὴ Πύλις, συμ-
• πᾶθειαν λαβοῦσα πρὸς τοὺς ἀθλοὺς βασιλέας της, ἡσχο-

• λήθη νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς πλανηθέντας διὰ τῆς γλυκύτητος
 • εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐξέ-
 • δωκε πρόσταγμα διατάττουσα καὶ συμβουλεύουσα τὸν πα-
 • τριάρχην τὰ δέοντα, καὶ προσκαλοῦσα αὐτὸν ν' ἀφορίσῃ ὅλους
 • τοὺς ἀποστατήσαντας ραγιάδας ὅπου καὶ ἂν ἦσαν· ἀλλ',
 • ἀντὶ νὰ δαμάσῃ τοὺς ἀποστάτας καὶ δώσῃ πρῶτος τὸ π-
 • ρῶδειγμα τῆς εἰς τὰ κατήκοντα ἐπιστροφῆς των, ὁ ἄπιστος
 • οὗτος ἐγένειεν ὁ πρωτοκίτιος ὄλων τῶν ἀναφυσισῶν ταραχῶν.
 • Εἰμένα πληροφορημένοι ὅτι ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ
 • ὅτι εἶναι συνένοχος ὄλων τῶν ἀταξιῶν ὅσας οἱ ἀποπλανε-
 • θέντες ραγιάδες ἐπραξάν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῶν Καλαβρύ-
 • των. Οὗτος λοιπὸν εἶναι ὁ αἷτιος τοῦ θεῖα βοηθεία ἐπικει-
 • μένου παντελοῦς ἀφανισμοῦ τῶν ἀποπλανεθέντων ραγιάδων.

• Ἐπειδὴ πανταχόθεν ἐβεβαιώθημεν περὶ τῆς προδοσίας του
 • ὅχι μόνον εἰς βλάβην τῆς ὑψηλῆς Πύλης, ἀλλὰ καὶ εἰς ὀλε-
 • θρον αὐτοῦ τοῦ ἔθνους του, ἀνάγκη ἦτο νὰ λειψῇ ὁ ἄνθρω-
 • πος οὗτος ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἐκρε-
 • μάσθη πρὸς σωφρονισμὸν τῶν ἄλλων».

Δύο αἰτίαι τῆς καταδίκης τοῦ πατριάρχου ἀναφέρονται ἐν
 τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ· ἡ μὲν «ὅτι δὲν ἐκίνησε τὰ πνευματικά του
 «ὅπλα κατὰ τῶν ἀποστατῶν»· ἡ δὲ «ὅτι καὶ αὐτὸς ἦτο συμ-
 «μέτοχος τῆς ἀποστασίας».

Ὀλίγον ἀνωτέρω διηγῆθημεν, ὅτι ἐπὶ τῇ προτάσει τῆς Πύ-
 λης καὶ τοὺς ἀρχιαποστάτας ὁ πατριάρχης ἀφώρισε καὶ ἀνε-
 θεμάτισε, καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν ποιμαντορίαν του λαοὺς εἰς τὴν
 προτέραν των πρὸς τὸν σουλτάνον ὑποταγὴν ἀνεκάλεσε, καὶ
 τοὺς Φιλικοὺς τοῦ πρὸς τὴν Ἑταιρίαν ὅρκου ὡς ἀσεβοῦς καὶ
 ὀλεθρίου ἀπέλυσε. Σωζονται δὲ καὶ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος συνο-
 δικὰ ἐγγράφα, ὥστε ἡ αἰτία αὕτη στηλιτεύεται ἐξ αὐτῶν τῶν
 πραγμάτων πάντῃ ψευδής. Πάντῃ ἀναπόδεικτος καὶ ἀνυπό-
 στατος εἶναι καὶ ἡ ἄλλη αἰτία, δηλαδή, ὅτι ὁ πατριάρχης ἦτο
 συμμετοχος τῆς ἀποστασίας. Τρίτῃ τινὰ ἐπιφέρει τὸ ἐγγραφον
 εἰς ἀπόδειξιν τῆς αἰτίας ταύτης, «ὅτι ὁ καταδικασθεὶς εἰς θά-
 • νατον ἦτο καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα μυστικὸς συμμετοχος
 • τῆς ἀποστασίας, ὅτι ἡ Πύλη π ο λ λ α χ ὀ θ ε ν ἐ β ε β α ι-
 • ὠ θ η περὶ τῆς ἐνοχῆς του, καὶ ὅτι ἐ γ ε ν ν ῆ θ η ἐ ν Π ε -
 • λ ο π ο ν ν ῆ σ ῳ ὅπου κατὰ πρῶτον ἐξεῖράχῃ ἡ ἐπανάστασις».

Πρὸς Θεοῦ! οἱ λόγοι οὗτοι «καθ' ὅλα τὰ φαινόμε-

• να, — πολλαχόθεν ἐβεβαιώθη, — ἐγεννήθη.
 • ἐν Πελοποννήσῳ, εἰναι λόγοι σπουδαῖοι; εἶναι
 ἀποδείξεις; δικαιοῦν τοιοῦτον τόλμημα; Ἄν εἶχεν ἡ Πύλη
 ἀποδείξεις τῆς ἐνοχῆς τοῦ θύματός της, ὡς διετείνετο, διατί
 δὲν τὰς ἐδήμοσιεν; δικαί δὲν τὰς ἐκοινοποιεῖταις πρεσβεΐαις
 κατὰ τὴν ρητὴν ἀξίωσιν τοῦ παρ' αὐτῇ πρέσβειος τοῦ αὐτο-
 κράτορος τῆς Ῥωσσίας εἰς δικαιολογίαν της καὶ ἀποτροπὴν
 τῶν δεινῶν ἐξ ὧν περιετοιχίζετο; Οἱ λόγοι οὗτοι δὲν ἀπο-
 δεικνύουν μᾶλλον τὸ μέγα ἀνόμημα τοῦ τιμωρήσαντος ἢ τὸ
 μέγα ἔγκλημα τοῦ τιμωρηθέντος; Ὁ πατριάρχης ἐγνώριζεν ἀναμ-
 φιβόλως τὰ τῆς Ἑταιρίας, οὐδ' ἦτο δυνατόν ν' ἀγνοῇ ὁ πνευ-
 ματικός πατὴρ ὅλων τῶν Ἑλλήνων ὅτι πλήθην πάσης τάξεως
 ἐγνώριζαν· ἀλλ' ἐταῖρος, ὃ ἐστὶ συνωμότης κατὰ τῆς τουρκι-
 κῆς εξουσίας, δὲν ἦτο· καὶ ὅχι μόνον οὐδόλως ἐπαύρυνε τὴν
 ἐλληνικὴν ἐθνεγερσίαν, ἀλλὰ καὶ πάντοτε ἀπέτρεπε τοὺς πρὸς
 οὓς διελέγετο φιλεπναστώτας, θεωρῶν ἐθνοφθόρον τὸ τοιοῦ-
 τον τόλμημα, καὶ τὴν πρὸς ὃν ἔτεινε σκοπὸν ἀνεπίτευκτον.
 Μάρτυρες τῶν λεγομένων εἶναι οἱ αὐτήκοοι τῶν λόγων τοῦ
 ἁγίου ἀνδρός, ὧν τὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν πρὸς ἐλπίδα καὶ
 ἡμεῖς ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ παρὰ διδομεν ὅπως τὴν πη-
 ρελάβομεν εἰς τὴν ἱστορίαν· δὲν κατεμήνησε δὲ ὅσα πνευματικῶ
 τῷ τρόπῳ ἐγνώριζε, διότι ἐθεώρησεν ἀναμφιβόλως τὴν κατα-
 μήνυσιν καὶ ἀναξίαν τοῦ χαρακτηρῶς του, καὶ ἐναντίον τοῦ
 πνευματικοῦ καθήκοντος του, καὶ ἱκνὴν νὰ προκαλέσῃ τὸν
 ὀλεθρὸν τῶν ὁμογενῶν του ἐνοχῶν καὶ μή.

Ἐπὶ ταύταις ταῖς αἰτίαις ἐξετελέσθη ἡ καταπλήξασα καὶ
 καταταρξάσα τὸν χριστιανικὸν ὅλον κόσμον μαιοφορία τοῦ
 ἀρχηγοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τὸ ἐβδομηκοστὸν ἔτος
 δεικνύοντος.

Τοῦτου δὲ γενομένου, ἀνεχώρησεν ἐκ τῶν πατριαρχείων ὁ
 μέγας διερμηνεύς, ὁ γραμματεὺς καὶ οἱ λοιποί. Τὸ δὲ δειλινόν
 τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Μπεντερλῆ-Ἀλήπασας, ὁ πρὸ ολίγου διο-
 ρισθεὶς ἀρχιεπίσκοπος (στ), διέβη διὰ τοῦ Φανταρίου μεθ' ἐνὸς μό-
 νου ὑπασπιστοῦ, καὶ ἐκβήσας πέντ' ἑξ λεπτὰ ἀντικρὺ τοῦ κρε-
 μαμένου πατριάρχου, θεωρῶν αὐτὸν καὶ λαλῶν πρὸς τὸν ὑπα-
 σπιστὴν του. Διέβη ἐκεῖθεν μετὰ μίαν ὥραν παρ' ἐνδεδυμένος καὶ
 ὁ σουλτάνος καὶ ἔρριψε καὶ αὐτὸς τὸ βλέμμα ἐπὶ τὸν πατριάρ-
 χην. Τρεῖς ἡμέρας ἔμεινε τὸ λείψανον κρεμάμενον· τὴν δὲ τε-

τάρτην τὸ καθεῖλεν ὁ ἀγχιονιστὴς ἐπὶ σκοπῷ νὰ τὸ ρίψῃ εἰς τὴν θάλασσαν, διότι οἱ κατὰ διαταγὴν τῆς ἐξουσίας κρεμάμενοι ἢ ἀποκεφαλιζόμενοι δὲν ἀξιοῦνται τυχῆς. Ἦλθον τότε πρὸς τὸν ἀγχιονιστὴν Ἑβραῖοι καὶ λαβόντες τὴν ἀδειάν του, κατὰ τινὰς δὲ καὶ φιλοδωρήσαντες αὐτον, ἔδωκαν τοὺς πόδας τοῦ λειψάνου, τὸ ἔσυραν ἀπὸ τῶν πατριαρχείων μέχρι τοῦ αἰγιαλοῦ τοῦ Φανχρίου χλευάζοντες καὶ βλασφημοῦντες, καὶ τὸ ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν ἐγχειρίσαντες τὸ σχοινίον τῷ ἀγχιονιστῇ, ἀναμένοντι ἐν πλοιαρίῳ. Ἀπομακρυνθεὶς οὗτος τῆς ξηρᾶς σύρων καὶ τὸ ἐπὶ τῆς θαλάσσης λείψανον, καὶ φθάσας ἐν μέσῳ τοῦ κερατίου κόλπου μεταξὺ Φανχρίου καὶ νηυστάθμου ἀπήρτησεν ἀπὸ τοῦ λειψάνου πέτραν εἰς καταποντισμόν του· ἀλλὰ τὸ λείψανον δὲν συγκατεποντίσθη, διότι δὲν ἦτο ἡ πέτρα ἱκανῶς βαρεῖα. Ἐπέστρεψε τότε ὁ ἀγχιονιστὴς εἰς τὴν ξηράν, καὶ λαβὼν ἄλλας δύο πέτρας ἐπανῆλθεν ὅπου ἐκυματίζετο τὸ λείψανον, προτεπισυνέδεσε καὶ αὐτάς, τὸ ἐλόγχευσε δις καὶ τρίς εἰς ἀπορρόφησιν νεροῦ, καὶ οὕτω κατεβυθίσθη. Μεθ' ἱκανᾶς δὲ ἡμέρας ἀνεφάνη πρὸς τὸν Γαλατᾶν μεταξὺ δύο πλοίων ἐλλειμενιζόντων ἔμπροσθεν τοῦ Καρακιοῦ, τοῦ μὲν σλαβονικοῦ τοῦ δὲ κεφαλληνίου. Πρῶτος ὁ Σλαβόνος πλοίαρχος εἶδε τὸ λείψανον, καὶ τὸ ἐσκέπασεν ἐπιρρίψας ψάθαν, ἐπὶ σκοπῷ, ὅταν νυκτώσῃ, νὰ τὸ ἀνελκύσῃ καὶ τὸ θάψῃ οὕτινος καὶ ἂν ἦτον ὡς φιλόχριστος. Γενομένης δὲ ἐσπέρας, ἐπρόλαβεν ὁ ἄλλος πλοίαρχος, ὁ Κεφαλλῆν, Σκληρός ὀνόματι, καὶ τὸ ἀνείλκυσεν· ἰδὼν δὲ ἐκ τῆς γενειάδος καὶ τῆς ἀξυρίστου κεφαλῆς, ὅτι ἦτο λείψανον ἱερωμένου, ἔφερε τὴν ἐγκύριον εἰς τὸ πλοῖόν τινος· ἔξωθεν κρυφίως, καὶ βεβαιωθείς ὅτι ἦτο τοῦ πατριάρχου, τὸ ἐσκόβάνωσε, τὸ μετεκόμισεν εἰς Ὀδησσόν, καὶ τὸ ἀπέθεσεν ἐν τῇ λοιμοκκαθαρτηρίῳ. Ἐξετασθὲν δὲ αὐτόθι καὶ ἐκ δευτέρου κατὰ διαταγὴν τοῦ διοικητοῦ ἀπεδείχθη καὶ τότε ὅτι ἦτο τῷ ὄντι τὸ τοῦ πατριάρχου.

Δοθείσης δὲ τῆς εἰδήσεως εἰς Πετρούπολιν, ἐξεδόθη διάταγμα ἵνα ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν νεκρὸν δημοσίως ὅλαι αἱ προσήκουσαι τιμαί. Συνέδραμε καὶ ἡ ἱερὰ σύνοδος τῆς Ῥωσσίας εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν λαμπρότητα τῆς κηδείας, καὶ τὴν 17 ἰουνίου συνήχθησαν εἰς τὸ λοιμοκκαθαρτήριο καὶ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ τοῦ τόπου, οἱ δύο μητροπολῖται ὁ Σιλιστρίας Κύριλλος καὶ ὁ Ἱεροπόλεως Γρηγόριος, ὁ ἐπίσκοπος Μπεντερίου καὶ Ἀκτομνίου Δημήτριος, ὁ κληρὸς ὅλης τῆς ἐπαρχίας, οἱ

δυστυχεῖς πρόσφυγες Ἕλληνες καὶ μέγα πλῆθος λαοῦ, καὶ ὑπὸ τὸν νεκρώσιμον ἦχον τῶν ἐκκλησιαστικῶν κωδῶνων, τῶν ψαλμωδῶν, τῶν πυροβόλων, τῆς στρατιωτικῆς μουσικῆς, καὶ ὑπὸ τὰς ἀδελφειπτοὺς εἰς τὸν Ὑψιστον εὐχάς, συνώδευσαν τὸ ἱερὸν λείψανον ἀλώθητον καὶ ἄοδμον εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Ὀδησσοῦ, ὅπου διέμεινε τριήμερον μέχρι τῆς 19, καθ' ἣν, ἂρ' οὐ ἐψάλη πάλιν ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία, καὶ ἐξεφωνήθη παρὰ τοῦ ἱεροκλήρυκος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχεῖου Κωνσταντίνου Οἰκονόμου κατ' ἐκκλησιαστικὸν λόγον, μετεκομίσθη ἐν μεγάλῃ καὶ αὐθις πομπῇ καὶ παρατάξει εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀπετέθη ἐν μνήματι καὶ ἐν τῷ ἐντὸς τοῦ ἁγίου βήματος πρὸς τὴν ἀρκτικὴν πλευρὰν τῆς ἁγίας τραπέζης ὡς λείψανον ἱερομάρτυρος.

«Τοιοῦτοτρόπως», λέγει ἡ ἡμιεπίσημος ἐφημερίς τῆς Περτροπόλεως, «ἀπεδόθησαν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ εὐλκχεστατοῦ αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ῥωσιῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ α', αἱ « νονομισμέναι τιμαὶ τῆς πίστεως καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης εἰς τὸν Γρηγόριον, τὸν ἅγιον πατριάρχην τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τῶν Ἑλλήνων, τὸν ὑπομείναντα τὸν « θάνατον τοῦ μαρτυρίου».

Τὴν αὐτὴν δὲ κυριακὴν τοῦ Πάσχα ἐκρέμασεν ἡ Πύλη καὶ Ἀπρίλιος τρεῖς τῶν φυλακισθέντων ἀρχιερέων, τὸν Ἐρέσου, τὸν Ἀγγιᾶλου καὶ τὸν Νικομηδείας. Ὁ τελευταῖος οὗτος, ὑπέργηρος ὢν, πρὶν θθάσῃ εἰς τὸν τόπον τῆς ποινῆς, πεσὼν κατὰ γῆς ἐξεψύχῃσεν, ἀλλὰ καὶ νεκρὸς ἐκρεμάσθη· τόσον δὲ ἐλύσσω αἱ Τούρκοι κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, ὥστε ὄχι μόνον ἐφόνευαν σωρηδὸν αὐθιχρῆτως καὶ ἀφόβως ὅσους ἀπήντων Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ, ὡς ἂν δὲν ἦρχουν εἰς χορτασμόν τὰ αἵματα τῶν ζώντων, ἐπιστόλιζαν, περιφερόμενοι ἀχαλινώτως, καὶ αὐτοὺς τοὺς κρεμαμένους, καὶ διεμέλιζαν καὶ τοὺς ἐπὶ γῆς νεκρούς. Περιήρχοντο δὲ τὰς οδοὺς καὶ τινες ζητοῦντες ἀντιμισθίαν εἰς ἀπαγωγὴν τῶν ἐν αὐταῖς πτωμάτων. Οὐδαμοῦ δὲ τῆς πόλεως ἐτόλμα Χριστιανὸς νὰ φανῇ, ἢ τῶν παραθύρων νὰ προκύψῃ. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐφαίνετο μᾶλλον κατὰ γῶγιόν ληστῶν καὶ αἰμοδόρων θηρίων, ἢ καθέδρᾳ βασιλέως καὶ δικμονῆ εὐρωπαϊῶν πρέσβειων. Πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐδραπέτευαν καὶ κατέφυγαν ὑπὸ τὴν γενναίαν καὶ φιλόχριστον περίθαλψιν τῆς Ῥωσικῆς εἰς ξένην γῆν ἀφανεῖς καὶ γυμνοὶ οἱ πρῶν ἐπιφανεῖς καὶ βαθύπλουτοι.

Ὁ μανιώδης ὄχλος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξεμάνη καὶ κατ' αὐτῶν τῶν ἱερῶν ναῶν τῶν Χριστιανῶν. Τὴν 22 συνήχθησαν πρὸς τὰ χρυάγματα νεανίαι Τούρκοι κατὰ τὸ Ἐδρηνέκκη, ἠνώθησαν καὶ τινες ἡλικιωμένοι, καὶ εἰσῆλθον ὅλοι εἰς τὴν ἐκεῖ ἐκκλησίαν διὰ τῆς βίβης, ἐσύντριψαν τὰ στασιδία καὶ ἤρπυσαν τὰ ἀσημικὰ, τὰ σκεύη τῆς καὶ τὰ ἄμφια τῶν ἐφημερίων τῆς. Παρεκλήθητο φυλακὴ καὶ τοὺς εἶδεν, ἀλλ' οὔτε τοὺς ἐπέπληξεν, οὔτε τοὺς ἐμπύδισεν. Θαρρυνθέντες οἱ ἄτακτοι, συγκαταλαβόντες καὶ ἄλλους ὁμοίους τῶν, καὶ φέροντες ἐπὶ δοκαρίων ἐν εἰδὲι σημαίων τὰ φελώνια, τὰ επιτραχηλία, καὶ ἄλλα ἱερὰ ἄμφια, ἀλαλάζοντες καὶ χλευάζοντες ὑπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἐγγρίκκη, ὅπου ἐσύντριψαν τοὺς πολυελαίους, ἔρριψαν κατὰ γῆς τὰ εἰκονοστάσια, ἔσπασαν τὰς εἰκόνας, ἐποδοπάτησαν τὰ ἱερὰ σκεύη, καὶ ἤρπασαν τὰ ἀσημικὰ· ἐκεῖθεν μετέβησαν εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Παναγίης τοῦ Μουχλιοῦ, τῆς Ξυλόπορτας, τοῦ πατριαρχείου τοῦ ἁγίου Τάφου καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Μπαλατᾶ ἀθεμιτουργοῦντες· ἐκεῖθεν ἐκίνησαν πρὸς τὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, ὅπου ρθάζαντες ἦσαν τὰς πύλας κλειστάς καὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὰς ἀνοίξωσιν οὐσας σιδηρᾶς· δύο δὲ ἐφημερίους, πkreureθέντας ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ πατριαρχείου, οἱ μανιώδεις οὗτοι ἐσκότῳσαν. Τὸ συμβᾶν τοῦτο ἰδοῦσαι γυναικες ἐκ τῶν πέριξ οἰκιῶν ἤρχισαν νὰ ὀλολύζωσιν ὑποθέσασαι, ὅτι ἡ Πύλη ἀπεφάσισε γενικὴν σφαγὴν, ὡς ἐψιθυρίζετο· γενικός δὲ φόβος κατέλαβεν ὅλην τὴν ἐνορίαν τοῦ πατριαρχείου, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Φαναρίου, ὥστε δὲν ἠκούοντο εἰρὴν ὀλολυγμοὶ Χριστιανῶν, καὶ στασιώδεις καὶ φονικαὶ κραυγαὶ ὑπερδιακοσίων Τούρκων. Οἱ Τούρκοι, μὴ δυνηθέντες νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὥρμησαν εἰς τὰ πατριαρχεῖα καὶ τὰ ἐγύμνωσαν· οἱ δὲ εὐρεθέντες ἐν αὐτοῖς καλόγηροι διεσκορπίσθησαν, καὶ πολλοὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τῆς στέγης καταφεύγοντες εἰς τὰς ὀπισθεν ὀθωμανικὰς οἰκίας. Ὁ δὲ νεοχειροτόνητος πατριάρχης κατέρυγε πρὸς τὸ μέρος τοῦ κοινοῦ τοῦ πατριαρχείου, ὅπου εὐρόντες τον οἱ κακοῦργοι, οἱ μὲν τὸν ὕβριζον καὶ τὸν ἐφοβέριζον, οἱ δὲ τὸν ἐπροστάτευον λέγοντες, ὅτι ἦτο πιστός· τὸν συνώδευσαν δὲ καὶ εἰς τὴν ἀστυνομίαν τοῦ Φαναρίου ὅπου ἦρεν ἐπὶ τέλους ἄστυλόν. Αἱ σκηναὶ αὗται ἤρχισαν περὶ τὸν ὄρθρον, καὶ μόλις ἔπυσαν τὴν δ' ὥραν μετὰ μεσημβρίαν διὰ τῆς ἐνοπλοῦ ἐπεμβάσεως τοῦ γενιτσάρχα. Τὴν

δ' ἐπιούσαν ἡ ἐξουσία ἔστειλεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον ὅσα τῶν διαρπαγέντων ἐδυνήθη νὰ διασωσῃ.

Μαινόμενος ὁ ὄχλος κατηδάφισε καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Πανηγίρας τοῦ Μπαλουκλῆ διαφερόντως τιμωμένην διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἁγίασμα.

Ἡ λύσσα δὲ τῆς ἐξουσίας δὲν ἦτο μετριωτέρα τῆς τοῦ ὄχλου. Ἄν καὶ ἐφάνη ὅτι ἀπεδοκίμαζε τὰς προῖστορηθείσας κατὰ τῶν ἱερῶν ναῶν τοῦ ὄχλου πράξεις, οὔτε τινὰ τῶν ἀτάκτων ἐπαίδευσεν, οὔτε αὐτὴ ἔπνευσε χέουσα, ὥς καὶ πρότερον, τὸ αἶμα τοῦ κληρου καὶ τῶν κοσμικῶν. Ἐν ᾧ δὲ ἔφριττεν ὅλη ἡ Εὐρώπη δι' ὅσας προανεφέραμεν μισιφόνους πράξεις τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, ὁ σουλτάνος ἐκάθρε τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μπενταρλῆ-Ἀλήπασαν διότι, ὡς διελάμβανε τὸ ἐγγράφον τῆς καθαιρέσεως (ζ), ἐφείδετο τοῦ αἵματος τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀντικατέστησε τὸν Σκληρχπασαν. Τὴν τρίτην δὲ τοῦ Μαῖου, ὁ ἐστὶ, τὴν ἡμέραν τοῦ διορισμοῦ τοῦ νέου ἀρχιεπίσκοπου, καὶ τὴν δωδεκάτην ἀφ' ἧς ἐβεβηλώθησαν οἱ ναοὶ καὶ ἐχλευάσθησαν πικρῶς τὰ ἱερά, ἀπεκεφάλισεν ἡ Πύλη τὸν ὑπερεκκτοντικτὴν ἐπίσκοπον Μυριουπόλεως, καὶ τὸν ἐννεακαιδεκάτην υἱὸν τοῦ πρώτου ἀρχοντος τῆς Ροδοστοῦ. Τὴν δὲ ἐπικύριον διέταξε νὰ κρεμασθῶσι καὶ οἱ λοιποὶ φυλακισθέντες ἄρχιερεῖς, ὁ Δέρκων, ὁ Ἀδριανουπόλεως, ὁ Τυρνόβου καὶ ὁ Θεσσαλονίκης. Οἱ φιλόχριστοι οὗτοι ἄρχιερεῖς, ἐν ᾧ μετεκομίζοντο εἰς τὸν τόπον τῆς ποινῆς ἐντὸς ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ πλοιαρίου, προητοιμάσθησαν πλήρεις πίστεως καὶ εὐλαβείας εἰς ἀποβίωσιν, ἔψαλαν οἱ ἰδιοὶ τὴν νεκρώσιμον ακολουθίαν, ἐκέτευσαν τὸν Θεὸν τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκὸς ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν αὐτῶν, καὶ εὐλόγησαν ἀλλήλους εἰπόντες τὸ «Μακαρία ἡ ὁδὸς ἡ πορεύη σήμερον». Ἀφοῦ δὲ προσώρμισε τὸ φέρον αὐτοὺς πλοιαρίον εἰς τὸ Ἀρναούτκιον, ὁ ἀγχονιστής, συμπλωτῆρ καὶ αὐτός, διέταξε τὸν Τυρνόβου ν' ἀποβῇ καὶ νὰ τὸν παρακολουθήσῃ. Ὁ Τυρνόβου κλίνας τὴν κεφαλὴν ἀπεχαιρέτισε τοὺς ἐν τῷ πλοιαρίῳ συναδέλφους καὶ συλλειτουργούς, τοὺς ἡσπᾶσθη τὸν τελευταῖον καπασμὸν, τοῖς εἶπεν ἐν συντριβῇ καρδίᾳ «καλὴ ἡ ἀντάμωσις ἀδελφοί εἰς τὴν ἀλλήν ζωήν», καὶ παρακολουθήσας τὸν ἀγχονιστὴν ἐκρεμάσθη ἀπὸ τοῦ ἀνωφλίου τῆς οἰκίας παρακειμένου τινὸς κουρείου. Ὁ δὲ μέλας τὴν μορφήν καθὼς καὶ τὴν καρδίαν ἀγχονιστής, ἐπνευλῶν εἰς τὸ

ΜΑΪΟΥ

πλοιάριον, μετέφερε τὰ ἐν αὐτῷ ἀπολειφθέντα θύματα εἰς Μέγα-
ρεῦμα ὅπου ἐκρέμασε τὸν Ἀδριανουπόλεως· ἐκεῖθεν μετέβη εἰς
Νεοχωρί ὅπου ἐκρέμασε τὸν Θεσσαλονίκης, καί κεῖθεν εἰς Θε-
ραπεῖα πρὸς ποινὴν τοῦ Δέρκων. Ὁ ὑπέργηρος οὗτος ἀρχιερεὺς,
ὁ ὑπὲρ πάντα ἄλλον τιμώμενος διὰ τὴν ἐμβρίθειαν, τὴν πολ-
λὴν ἐλευθεροστομίαν καὶ τὴν γεννησιοκαρδίαν του, φθάσας εἰς
τὸν πυλῶνα τῆς μητροπόλεως του ὅπου ἐμελλε νὰ κρεμασθῇ,
ἐζήτησεν ἄδειαν νὰ προσευχηθῇ, προσευχήθη, παρεκάλεσε τὸν ἀγ-
χονιστὴν νὰ μὴ τοῦ δέσῃ τὰς χεῖρας, καὶ λαβὼν ἦν ἐκράτει ἐκεῖ-
νος θηλειάν, τὴν εὐλόγησε τρίς σταυροειδῶς ἐκρωνήσας τὸ « εἰς
» τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ
» ἁγίου Πνεύματος », καὶ στραφείς πρὸς τὸν ἀγχο-
νιστὴν, εἶπε βαρεῖα τῇ φωνῇ, « ἐκτέλεσε τὴν ἐντο-
» λὴν τοῦ ἁσεβοῦς κυρίου σου ». Εἶπε, καὶ ἡ
ἐντολὴ τοῦ ἁσεβοῦς ἐξετελέσθη.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐκρέμασεν ἡ Πύλη καὶ τὸν πιστὸν ἀρχι-
διάκονον τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου, Νικηφόρον, καὶ τινες
κοσμικοὺς· μαθοῦσα δέ, ὅτι καὶ οἱ ἐν τῷ στόλῳ ὑπηρετοῦντες
Ὑδραῖοι ἐβουλευόντο τὸν ἐμπρησμόν του, τὸν μὲν ἀρχηγὸν αὐ-
τῶν Κωνσταντῖνον Γκιουστον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἀδελφοὺς καὶ
συγγενεῖς του ἀπεκεφάλισεν ἐπὶ τῆς δεξαμενῆς τοῦ ναυστάθ-
μου, τοὺς δὲ λοιποὺς τοὺς μὲν ἐκρέμασε, τοὺς δὲ ἐπνίξε. Με-
ληθδὺν κατέκοψεν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ ναυστάθμου μετὰ τινας
ἡμέρας καὶ τὸν διερμηνέα τοῦ στόλου, Νικόλαον Μουρούζην,
νεώτερον ἀδελφὸν τοῦ προαποκεφαλισθέντος μεγάλου διερμη-
νέως. Ἐν μέσῳ δὲ τῶν μεγίστων τούτων κακῶν, πολλοὶ ἐξωρί-
ζοντο, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐξορίᾳ κατέστρεψεν ἡ Πύλη τινὰς τῶν
ἐπισημοτέρων ἐν οἷς καὶ τὸν προ ολίγου αὐθέντην τῆς Βλαχίας
ἀναδειχθέντα Σκαρλᾶτον Καλλιμάχην. Ἐγένοντο δὲ καὶ φό-
νοι, ἄλλα ἀντ' ἄλλων, παρὰ τὴν διαταγὴν καὶ εἰς ἐμπαιγμὸν
αὐτῆς τῆς Πύλης.

Ἐκ τῶν ἐξορισθέντων ἦσαν καὶ ὁ πρῶν μέγας διερμηνεὺς
Γιαγκὸς Καλλιμάχης, ὁ Εὐστάθιος Ἄγας καὶ ὁ Γεώργιος Βο-
γορίδης. Ἡ Πύλη διέταξε ν' ἀποκεφαλισθῶσιν οἱ τρεῖς οὗτοι.
Φθάσας ὁ δῆμιος εἰς Κμισάρειον, ἀπεκεφάλισε τὸν Γιαγκὸν
Καλλιμάχην· ἀλλὰ μὴ εὐρὼν τοὺς δύο ἄλλους, καὶ ὀρεῖλιν
νὰ φέρῃ τρεῖς κεφαλὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν, συναπεκεφάλισε
τοὺς δύο ὑπηρέτας τοῦ Γιαγκοῦ Καλλιμάχη, καὶ ἔφερον εἰς

Κωνσταντινούπολιν τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, ὡς κεφαλὰς τοῦ Ἀγα καὶ τοῦ Βογορίδου. Καὶ ὁ μὲν Βογορίδης ἀπέθανεν ἐν τῇ ἐξορίᾳ μετὰ ταῦτα· ὁ δὲ Ἀγας, ὁ λογιζόμενος μεταξὺ τῶν νεκρῶν, ἐξεφανερώθη μετὰ τὴν κάθοδον τῶν ἐξορίστων ἐν μέσῳ τῶν ζώντων, καὶ ἐξετάσεως γενομένης, ἀνεκαλύφθη καὶ ἀπεδείχθη τὸ ἀνοσιούργημα τοῦ δημίου.

Ἐν ᾧ δὲ οἱ φόνοι ἦσαν ἀδιέλειπτοι ἐντὸς τῆς βασιλευούσης, οὐδένα Ἑλλήνα ἄρinen ἡ ἐξουσία νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν. Ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἀνεγνώσθη τὴν 8 φριμάνι ἐν τῷ πατριαρχείῳ διατάττον τὸν πατριάρχην νὰ προσκαλέσῃ πάντας τοὺς ὁμοπίστους του ραγιαῖδας, καὶ νὰ λάβῃ ἐγγύησιν τῆς μη φυγῆς τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως· νὰ τοὺς ὑποχρεώσῃ δὲ καὶ νὰ ἀλληλεγγυῶνται πέντε συνάμα, ὥστε, ἂν εἷς ἐκ τῶν πέντε ἔφρουγεν, οἱ λοιποὶ τέσσαρες νὰ ἦναι ἔνοχοι θανάτου. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἐν τῇ βασιλευούσῃ δυστυχεῖς Ἑλληνες ἐκινδύνευαν πάντοτε· διότι ἡ ἐφονεύοντο ἂν δὲν ἐφρουγαν, ἢ ἂν ἐφρουγεν εἷς ἐκινδύνευαν νὰ ρο-νευθῶσι τέσσαρες ἀντ' αὐτοῦ.

Πάνοντες τὴν αἵμοσταγῇ διήγησιν τῶν τραγικῶν συμβάντων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν ἣ καὶ μόνῃ δεκαχισχίλιοι Χριστιανοὶ ἐθυσιάσθησαν, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ θαυμάσωμεν τὸν μέγαν χερκατζῆρα, ὃν ὁ κλῆρος, ὁ θεὸς τῷ ὄντι κλῆρος, καὶ οἱ ἄρχοντες ἐπὶ τῆς καταδιώξεως τῶν ζειδixαν. Ἐν μέσῳ τῶν δεσμῶν καὶ τῶν βασάνων, κατέμπροσθεν τῆς ἐπονειδίστου ἀγχόνης καὶ ὑπὸ τὴν ἀνθρωποκτόνον ἀξίνην, πολλοὶ ἐξ αὐτῶν παρωρμῶντο ν' ἄρνηθῶσι τὸν Χριστὸν πρὸς διαφύλαξιν τῆς ζωῆς καὶ ἀπόλαυσιν πολλῶν ἄλλων ἐπιγείων ἀγαθῶν, ἀλλ' ὅλοι μέχρις ἐνὸς ἐπροτίμησαν τὰς βασάνους καὶ τὸν θάνατον.

Ὅτε ἐν τῇ βασιλικῇ καθέδρᾳ ἐχέετο ποταμηδὸν καὶ ἀνηλεῶς τὸ αἷμα τοῦ ἱεροῦ κλήρου, τῶν ἀρχόντων, τῶν ἐμπόρων, τῶν τεχνιτῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ ὄχλου· ὅτε διὰ μόνης τῆς φυγῆς, καὶ αὐτῆς ἐπὶ θανατικῇ ποινῇ ἀπηγορευμένης, οἱ μὲν ἄνδρες ἡλπίζαν ν' ἀποφύγῃσι τὰς βασάνους καὶ τὸν θάνατον, αἱ δὲ γυναῖκες τὴν ἀτιμίαν· ὅτε τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἐμιαίνοντο, καὶ ὅ,τι ἐσέβετο καὶ ἐπροσκύνει ὁ Χριστιανὸς ἐσυτρίβετο, ἐποδοπατεῖτο ἢ ἐχλευάζετο· ὅτε αἱ οἰκίαι ἐπατοῦντο καὶ αἱ ἰδιοκτησίαι ἡρπάζοντο· ὅτε ὅλα ταῦτα ἐπράττοντο ὑπὸ τὰς ὀψεις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν εὐρωπαϊκῶν αὐλῶν καὶ τὰ πλεῖστα διὰ τῶν διαταγῶν καὶ τοῦ τοῦ σουλτάνου, εὐκόλον εἶναι νὰ συμπε-

ρήνη τις τὰς αἱματοχυσίας καὶ τὰ πικρὸς εἶδους παθήματα τῶν δυστυχῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰ ἄλλα μέρη τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Ὅπου Τούρκοι καὶ Ἕλληνες, ἐκεῖ καὶ σφαγαὶ καὶ ἀρπυγαὶ καὶ ἀτιμίαι· ἐκορυφούντο δὲ τὰ κακὰ ταῦτα ὅπου τυχὸν συνηθροίζοντο καὶ στρατεύματα.

Ἡ Σμύρνη, ἡ δευτερεύουσα πόλις τοῦ κράτους, ἐκινδύνευσε νὰ χάθῃ ὅλη τὸν καιρὸν ἐκεῖνον. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως Τούρκοι, οἱ διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειάν της ἀφοπλισθέντες πρὸ πολλοῦ, ἐξωπλισθῆσαν ὅλοι, ἐτοιμοὶ ἀφορμῆς θαθείσης νὰ καταστρέψωσι τοὺς Χριστιανούς. Ὅ,τι δὲ ἐρριψοκινδύνευσεν ἔτι μᾶλλον τὴν πόλιν ἦτον ἡ συρροὴ πλῆθους ἐνοπλίων Τούρκων εἰς τὰ περίξ, ἐπὶ σκοπῷ νὰ πέσωσιν ἐκεῖθεν ὅπου ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις. Ὁ ἐνοπλος οὗτος ὄχλος, αἰσχος πάσης κυβερνήσεως καὶ θανάσιμος πληγὴ πάσης κοινωνίας, ἐζήτει ἀναφανδὸν τὴν γενικὴν σφαγὴν τῶν ἐν Σμύρνῃ Χριστιανῶν· ἀλλ' οἱ ἐντόπιοι Τούρκοι, ἔχοντες ἐν τῇ πόλει τὰς οἰκογενεῖας των καὶ μὴ φοβούμενοι τοὺς Χριστιανούς, ἀόπλους ὄντας, δὲν ἐπέτρεψαν τὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς τὴν εἰρηνικὴν πόλιν. Ἀλλ' οὗτος ἐπὶ τῇ ἀπαγορεύσει ταύτῃ ἐξηγριώθη καὶ ἔπεσεν εἰς τὰ περίξ τῆς πόλεως χωρὶς, ὅπου, μὴδενὸς ἐναντιουμένου, ἐσφάζοντο οἱ ἀπροστατευτοὶ χωρικοὶ ὡς πρόβατα, ἡτιμάζοντο αἱ γυναῖκες καὶ ἠρπάζετο ἡ περιουσία. Ἐντὺς δὲ τῆς πόλεως, ἂν καὶ ἦτον ἱκανὴ ἐκτελεστικὴ δύναμις ὠθωμανικὴ, φόνοι σποράδην καὶ ἀτιμίαι συνέβησαν καθ' ἡμέραν, καὶ καθ' ἡμέραν φόβος ἦτο γενικῆς σφαγῆς. Οὐδεὶς Χριστιανὸς ἐτόλμα ν' ἀντείπῃ πρὸς Τούρκον ὅ,τι καὶ ἂν ἤκουεν, οὔτε νὰ ἐξέλθῃ τὴν νύκτα τῆς οἰκίας ὅ,τι καὶ ἂν ἐχρειάζετο. Οἱ Τούρκοι θεωροῦντες ἐκυτοὺς ἐμπολέμους (σεφερλίδας) ἐνόμιζαν ὅτι ὅλα ἦσαν συγχωρητά. Τόσον δὲ ἐθρασύνθησαν, ὥστε δὲν ἐυστάλησαν νὰ ἐξυβρίσωσι καὶ κρατήσωσιν ὑπὸ φύλαξιν ὁλονυχτίως καὶ αὐτὸν τὸν ἀρχηγὸν τῆς γαλλικῆς μοίρας καὶ δύο αξιωματικούς συναπατηθέντας καθ' ὁδὸν ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς δυνάμεως τὴν νύκτα παρὰ τὴν διαταγὴν, ἂν καὶ ἐφόρουν τὴν στολὴν των· ἀλλ' ἡ θρασύτης αὕτη τοῖς ἀπέβη εἰς κακόν. Τολμηροὶ καὶ ἀλαζόνες ἐνώπιον ἀόπλων, ἐφάνησαν δειλοὶ καὶ οὐτιδανοὶ ἐνώπιον ολίγων εὐρωπαίων ἐνοπλων. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς γαλλικῆς μοίρας ἀπαίτων τὴν ἐπιούσαν ἱκνοποίησιν δι' ὅσα ἔπαθεν, ἔφερε τι πλοῖόν του ἀπέναντι τοῦ διοικητηρίου ἑτοιμὸν εἰς προσβολὴν

Ἡ πολιορκία αὕτη ἐπίδειξις ἤρκεσε μόνη καὶ τοὺς ἐπ' ἀνδρία ἐπιρομένους Τούρκους· νὰ βάλῃ ὅλους εἰς φόβον καὶ πολλοὺς εἰς φυγὴν, καὶ ἡ ζητηθεῖσα ἱκανοποίησις ἐν τῷ ἅμα νὰ δοθῇ. Ἀλλ' ὁ κίνδυνος τῶν δυστυχῶν Χριστιανῶν ἐφαίνετο καθ' ἡμέραν ἐγγύτερος.

Ὅσακις τὰ πνεύματα εἶναι ἡρεθισμένα καὶ ἐπιρρεπῆ εἰς φόβον, μικρὰ ἀφορμὴ ἀρκεῖ νὰ φέρῃ τὸ πᾶν ἄνω κάτω.

Τὴν νύκτα τῆς 30 μαρτίου ἔπесε κατὰ περίστασιν ἐν τῇ πύλει τουφεκία. Φωναὶ ἠκούσθησαν ἐν τῷ ἅμα λέγουσι «εἶ θ α λ α ν σ π α θ ῖ ο». Αἱ φωναὶ αὗται ἐπικνηθήρθησαν, ἐπιστεύθησαν, καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι Χριστιανοὶ ἐχύθησαν εἰς τοὺς παραθλάσσας πρὸς διάσωσιν εἰς τὰ πλοῖα· τινὲς δὲ ἐξ αἰτίας τοῦ κυριεύοντος αὐτοὺς φόβου ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγησαν, ὡς ἂν τοὺς κατεδίωκαν τῷ ὄντι φονεῖς· ἀλλ' ἡ πόλις διεσώθη ὡς ἐκ θαύματος κατ' ἐκείνην τὴν περίστασιν.

Δεινὰ παθήματα ἔπαθε καὶ ἡ Ἀδριανούπολις. Διέτριβεν ἐν τῇ πόλει ἐκείνη ὁ πρῶτος οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κύριλλος, μακρὰν τῶν πολιτικῶν θορύβων, φυλάττων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ μελετῶν τὰς ἱερὰς γραφάς· ἡ ὑπόληψις δέ, ἣν ἀπελάμβανε, τὴν ἀνέδειξεν, ὡς εἶδαμεν, καὶ ἀπόντα ἀξίον τῆς ὁμοφώνου ἐκλογῆς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοσμικῆς ὁμηγύρεως εἰς τὴν ἐκ δευτέρου πλήρωσιν τοῦ χηρέσαντος πατριαρχικοῦ θρόνου· ἀλλ' αὕτη ἡ ὑπόληψις τὸν ἀνέδειξεν ἐνώπιον ἐξουσίας τιμωρούσης τὴν ἀρετὴν ἀξίον θανάτου, καὶ ἀντὶ νὰ τὴν ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον κατὰ τὴν κυθόρμητον θέλησιν ὅλων, τὸν ἀνεβίβασεν εἰς τὸ πῆγμα τῆς αἰχλῆς κατὰ τὴν κυθίρετον προσταγὴν τῆς ἐξουσίας. Ἐζήτησεν ὁ ἱερός ἀνὴρ ὀλίγας στιγμὰς νὰ προσευχηθῇ· προσευχήθη μυστικῶς, εἶπε μεγαλοφώνως τὸ «Μὴ ἐσθῇ τιμοῦ Κύριε ἐν τῇ βασιλείᾳ σου», καὶ παρέδωκε τὸ πνεῦμα εἰς χεῖρας τοῦ Πλάστου. Συγχρόνως ἐκρεμάσθησαν καὶ οἱ προκρίτωτεροι Χριστιανοί, καὶ ἡ μεγαλόπολις ἐκείνη ἐπένθησε πένθος μέγα.

Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Αἴνου ἔπαθαν ἄλλου εἶδους πᾶθημα. 800 Τούρκοι ὀπλοφόροι, σταλέντες ἐκεῖ ἐξ Ἀδριανουπόλεως, κατέλαβαν ἐν πρῶτοις τὸ φρούριον καὶ ἔζωσαν τοὺς ἕως τότε ἐνοικοῦντας Χριστιανούς· μετὰ τοῦτο ἀφώπλισαν ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, τοὺς ἐπῆραν ὅτι καὶ ἂν εἶχαν, καὶ

πρὸς ἐξευτελισμὸν διέταζαν τοὺς προΐσταμένους νὰ φορέσωσιν ἀντὶ κηλπακίου μακρὴν προβίαν, καὶ σεγκούνιον ἀντὶ τοῦ συνήθους ἐπικνωφορίου· τοῖς ἔλεγαν δέ, ὅτι τοιοῦτον ἦτο τὸ φόρεμα τῶν πιστῶν ραγιαδῶν.

Τοιαύτη ἦτον ἡ κατάστασις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ὅλων τῶν μερῶν τοῦ οὐωμνικοῦ κράτους, ὅπου συνέζων αἱ δύο ἐτερόθρησκοι καὶ ἑτερογενεῖς φυλαί. Καὶ ταῦτα πάντα ἔπασχαν οἱ δυστυχεῖς Χριστιανοὶ ὄχι διότι ἐπεβουλευθῆσαν τὸν σουλτάνον, ἢ τὸν παρήκουσαν, ἢ τὸν ἐπολέμησαν, ἀλλὰ διότι ἄλλοι, κατοικοῦντες ἄλλα μέρη τῆς ἐπικρατείας του, τυχόντες νὰ ἦναι ὁμογενεῖς τῶν καὶ ὁμόθρησκοι, ἐκίνησαν ὅπλα κατ' αὐτοῦ.

Ἄλλᾳ, καθὼς ἄλλοτε ἡ χύσις τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων ἐστερέωσε τὴν κηταδιωκομένην τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, οὕτω καὶ τὰ δεινὰ παθήματα τόσων ἀθῶων ὁμογενῶν καὶ ὁμοπίστων ἐστερέωσαν καὶ σήμερον τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος, διότι ἐξῆψαν ἔτι μᾶλλον ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀγωνιζομένων τὸ πρὸς τοὺς τυράννους μῖσος, καὶ τοῖς εἶπεν, ὅτι ἡ μάχαιρα ἦτον ἡ μόνη ἐλπίς καὶ ἡ μόνη καταφυγή· ὥστε ἡ Πύλη λυσώσα καὶ μαινομένη ὑπεστήριξε τὸν κλονιζόμενον ἐλληνικὸν ἀγῶνα δι' ὧν τρόπων ἐπεχείρησε νὰ τὸν πολεμήσῃ, ἐκίνησε τὴν συμπάθειαν ὅλου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ὑπὲρ τῶν κηταδιωκομένων, ἠνάγκασε καὶ αὐτὰς τὰς φιλικὰς τῆς Δυνάμεις νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες δὲν ἦτο δυνατόν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ συζήσωσι, καὶ ἐπιθανολόγησε καὶ τὸν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ρωσσίας πόλεμον, ἐφ' ὃν οἱ ἀγωνιζόμενοι Ἕλληνες ἐσάλευσαν τὰς ἐλπίδας των. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Θεία Πρόνοια διὰ τῶν ἀνεξερευνήτων βουλῶν τῆς ρίπτει ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῶν ἀπάνθρωπα πραττόντων τὰς ἀπανθρώπικας των, καὶ προετοιμάζει ἀκχταλήπτως πως τὸ εὐτυχές μέλλον τῆς ἀδίκως πσχοῦσης ἀνθρωπότητος ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν δυστυχημάτων τῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Ἐξωτερικὴ πολιτικὴ πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ διαγωγὴ τῆς
Ῥωσσίας πρὸς τὸν Ἑψηλάντην.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΖΕΝ ἡ ἱερὰ συμμαχία ἐν Λαυδάχῃ, ἔχουσα
προσηλωμένην ὅλην τὴν προσοχὴν τῆς εἰς τὰ ἐν τῇ μεσημβρινῇ
Εὐρώπῃ μεγάλα πολιτικὰ συμβάντα, ὅτε ἐξεργάγη ἡ ἐπανέ-
στασις τῆς Ἑλλάδος. Ἡ συμμαχία αὕτῃ συστηθεῖσα ἐν Περ-
σίοις τὸ 1815, ἂν καὶ ὅλη πολιτικὴ, εἶχε πρόσχημα θρησκευ-
τικόν. Τὸ δεύτερον ἄρθρον τῆς συνθήκης τῆς ἔλεγεν.

• Οἱ ἄνγκτες Αὐστρίας, Πρωσσίας καὶ Ῥωσσίας ὁμολογοῦν,
• ὅτι ὁ χριστιανικὸς κόσμος, οὕτως καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ λαοὶ
• τῶν εἶναι μέλη, δὲν ἔχει κυρίως βασιλεία εἰμὴ τὸν Παντοκρά-
• τορα, τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν Σωτῆρα ἡμῶν καὶ
• Θεὸν Ἰησοῦν Χριστόν· διότι ἐν αὐτῷ καὶ μόνῳ ἀποταμιεύον-
• ται ὅλοι οἱ θησαυροὶ τῆς ἀγάπης, τῆς γνώσεως καὶ τῆς
• σοφίας».

Τὸ γράμμα τῆς συνθήκης ἀπέκλειε πασιφανῶς τῆς συμμα-
χίας τὴν οθωμανικὴν Ἀρχὴν ὡς ἀλλόθρησκον καὶ ἀσεβῆ, καὶ
ἐθάρρυνε τοὺς ὑπ' αὐτὴν πιστεύοντας εἰς Χριστὸν λαοὺς· ἀλλ'
αἱ πραγματικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἐφάνησαν ἐπὶ τῶν προρρηθέντων πο-
λιτικῶν συμβάντων οὔσαι ἢ ἀναλλοίωτος διατήρησις τῶν καθε-
στῶτων παντὸς κράτους ἀνιξαίρετως ὑπὸ οἰονδήποτε θρησκευ-
τικὸν σύμβολον καὶ ἂν διετέλει, καὶ ἡ ἐν αὐτῷ παραδοχὴ πο-
λιτικῶν μεταβολῶν τότε μόνον, ὅτε αὐταὶ ἐνηργοῦντο διὰ τῆς
ἀνθορμῆτου θελήσεως τοῦ ἄνγκτος. Πραγματοποιήσασα ἡ συμ-
μαχία διὰ στρατιωτικῆς ἐπεμβάσεως τὰς ἀρχὰς ταύτας ἐν
Ἰταλίᾳ, τὰς ἐκήρυξε καὶ ἐγγράφως εἰς γνώσιν ὅλου τοῦ κόσμου,
καὶ τὰς ἐφήρμοσε καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἑλλάδος.
Τοιοῦτοτρόπως, σεμνολογουμένη « Ἰ ε ρ ά », ὡς δὴθεν ἐνερ-
γοῦσα ὑπὸ τὸ σωτήριον κράτος τῆς ἀδελφικῆς ἐν Χριστῷ ἀγά-
πης καὶ τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος, ἐγκατέλειψε καὶ κατέκρινεν

ολόκληρον χριστιανικὸν λαόν, ὡς ἐπιχειρήσαντα ν' ἀποτινάξῃ ἀλλόπιστον καὶ μισόχριστον ζυγὸν ὑφ' ὃν πρὸ αἰώνων ἐστέναζε.

«Χρῆσιμοι», ἐκήρυξεν ἡ συμμαχία ἐν Λαυθάχῃ τὴν 30 Ἀπριλίου 1821, «χρῆσιμοι ἡ ἀναγκάζεται μεταβολαὶ ἐν τῇ νομοθεσίᾳ ἢ ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἐπικρατειῶν πρέπον εἶναι νὰ πηγαῖωσιν ἐκ τῆς ἐλευθέρως θελήσεως καὶ τῆς πλήρους πεποιθήσεως τῶν θεόθεν τὴν ἐξουσίαν ἐμπειστευμένων. Πάν ὅ,τι παρεκτρέπεται τῆς ἀρχῆς ταύτης φέρει ἐξ ἀνάγκης τοὺς λαοὺς εἰς ἀταξίαν, εἰς κλονισμοὺς καὶ εἰς δεινὰ βαρύτερα παρ' ὅσα προτίθεται νὰ θεραπεύσῃ. Οἱ ἀνακτες, αἰσθανόμενοι βαθέως τὴν ἀναλλοιώτον ταύτην ἀλήθειαν, δὲν ἐδίστασαν νὰ κηρύξωσι παρρησίᾳ, ὅτι σεβόμενοι τὰ δίκαια καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν ὅλων τῶν νομίμων ἐξουσιῶν, ἐθεώρησαν ὡς νομίμως μὴ ὑπάρχουσαν καὶ ὡς μὴ συνάδουσαν πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ δημοσίου δικαίου τῆς Εὐρώπης πᾶσαν λεγομένην μεταρρύθμισιν ἐνεργουμένην δι' ἀποπτασίας καὶ δι' ὀπλων. Ὡς τοιαύτης φύσεως ἐθεώρησαν ὅχι μόνον ὅσα συνέβησαν ἐν τοῖς βασιλείαις τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σαρδηνίας, ἀλλὰ καὶ ὅσα (ἦτοι τὰ τῆς Ἑλλάδος) λαβόντα ἀρχὴν ἐκ μηχανορραφίας ἐπίσης ἐγκληματικῆς, ἀνκατέστησαν ἐσχάτως τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Εὐρώπης θέατρον ἀπεράντων κακῶν».

Ἦς συμβιβάσῃ, ὅστις ἤμπορεῖ τὴν πολιτικὴν ταύτην καὶ τὰς χριστιανικὰς ἀρχὰς, ἧς ἡ ἱερὰ συμμαχία ἐκήρυξε παρρησίᾳ ὅτι ἐπρέσβευεν.

Τυφλὴ καὶ ἀξιοκατάκριτος εἶναι ἡ πολιτικὴ ὁσάκις δὲν χειραγωγεῖται ὑπὸ τῆς ἡθικῆς· ἀλλὰ καθίσταται καὶ βδελυρὰ ὁσάκις περιβάλλεται τὴν ἱερὰν θρησκείαν, ὃ ἐστὶ, τὴν ὑψίστην ἠθικὴν, εἰς καταπίεσιν τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος. Ὁμολογῆσαντες οἱ τῆς ἱερᾶς συμμαχίας ἐν τῇ ἐπὶ τῆς συστάσεως τῆς κηρύγματι, ἐν κατανύξει καὶ ταπεινότητι καρδίας, ὡς παμβασιλεία των τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐχρῆζοντων βεβαίως νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ παμβασιλέως των, καθὼς τοῦλάχιστον ἀπῆλθον νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς διαταγὰς αὐτῶν τῶν μὴ παμβασιλέων οἱ λαοί.

Τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον δὲν ἐθεωρήθη ποτὲ σχολεῖον δεσποτι-

σμοῦ καὶ δουλείας, ἀλλὰ μάθημα πρῶτης, ἀγάπης καὶ παρμυθίας τῶν πασχόντων, καὶ βιβλίον ἐλευθέρων ἀνδρῶν καὶ ἰσοτίμων. Ἐνήργοι·ν ἄρα οἱ ἄνακτες παρὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ γράμμα τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου, κινῶν·ς κατ' αὐτοὺς τῆς πολιτικῆς των, κατακρίνοντες παρρησίᾳ τοὺς πιστεύοντας εἰς Χριστὸν Ἕλληνας ὡς μὴ θέλοντας νὰ διαμύνωσι δούλοι καὶ ὑπὸ τὴν μάχαιραν μισοχρίστων δεσποτῶν. Πασίγνωστον εἶναι, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐθεώρουν καὶ μετεχειρίζοντο τοὺς Ἕλληνας ὡς δούλους, ὅχι δι' ἄλλο εἰμὶ, διότι ἦσαν Χριστιανοί. Πασίγνωστον ἐπίσης εἶναι, ὅτι οἰανδῆποτε στιγμὴν ἀπερχίσαντο οἱ Ἕλληνες Χριστιανοὶ νὰ τουρκεύσωσιν, ἐγίνοντο ἐν τῷ ᾧμα ἐλεύθεροι καὶ καθ' ὅλα ἰσοτίμοι τῶν Τοῦρκων, καθὼς ἔγεινεν ἐλεύθεροι καὶ καθ' ὅλα ἰσοτίμοι αὐτῶν οἱ ἄλλοτε Χριστιανοὶ καὶ σήμερον Μωαμεθανοὶ Ἀλβανοί, οἱ τυραννοῦντες ἡμᾶς διαμείναντας Χριστιανούς. Διὰ τριῶν τρόπων ἐδύναντο οἱ Ἕλληνες Χριστιανοὶ ν' ἀπαλλαχθῶσι τῆς δουλείας· ἡ δι' αὐθορμήτου θελήσεως καὶ πλήρους πεποιθήσεως κατὰ τὴν φράσιν τῆς ἱερᾶς συμμαχίας τοῦ σουλτάνου, ἡ δι' ὀπλων, ἡ δι' ἀρνησιθρησκείας. Οὐδεὶς βεβαίως, σώας ἔχων τὰς φρένας, ἡλπίζει ποτε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλληνικῶν Χριστιανῶν ἀπὸ αὐθορμήτου θελήσεως καὶ πλήρους πεποιθήσεως σουλτάνου· ἡ χρῆσις ὀπλων κατακρίνεται καὶ αὕτη καὶ κατετρέχετο ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συμμαχίας· δὲν ἔμενεν ἄρα ἄλλος τρόπος ἀπελευθερώσεως παρὰ τὴν ἀρνησιθρησκείαν. Τοιοῦτος ἦτον ὁ πολιτικὸς φαντασμός τῆς συμμαχίας· ἤθελε τοὺς ἀθλίους Ἕλληνας ἢ Μωαμεθανοὺς συνδεσπόζοντας ἢ Χριστιανούς δουλεύοντας !

Ἐν ᾧ δὲ οἱ συστήται τῆς ἐκήρυξεν ταῦτα κατὰ τῶν Ἑλλήνων, διέταξεν καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἡγεμονείαις ἐδρεύοντας προξένους των ν' ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῶν μεμολυσμένων ἐκεῖνων τόπων.

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, ἐν πολλὰ δειγμάτων τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος ἀποκαθίστων, ἂν καὶ ἀδίκως, ὑποπτον πρὸς τοὺς συμμάχους του, λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν αναφορῶν τοῦ Ὑψηλάντου, τοῦ Σούτσου καὶ τῶν Μολδαβῶν, ἐκήρυξεν, ὅτι ἐθεώρει τὸ κίνημα τοῦ Ὑψηλάντου ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ διακρίνοντος τὸν καιρὸν ἐκεῖνον φιλοταράχου πνεύματος, καὶ τῆς ἀπειρίας καὶ κουφότητος τῆς νεαζούσης ἡλικίας του· τὴν ἀπέβαλε δὲ καὶ τῆς ὑπηρεσίας του καὶ τὸν εἰδοποίησεν, ὅτι ἀπεδοκίμαζε τὸ ἐπιχειρήμα του, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ προσδοκᾷ

παραμικράν βοήθειαν παρὰ τῆς Ῥωσσίας, καὶ ὅτι ὤφειλε νὰ ἐγκαταλείψῃ καὶ τὸν ἀγῶνα καὶ τοὺς τόπους ἐκεῖνους (α)· διέταξε δὲ συγχρόνως τὸν μὲν ἀρχηγὸν τῶν κατὰ τὸν Προῦθον καὶ τὴν Βεσσαραβίαν δυνάμεων τοῦ Βιτγενστέην νὰ διατηρῇ αὐστηρὰν ουδετερότητα καὶ νὰ μὴ βοηθῇ τὸν ἐλληνικὸν ἀγῶνα, τὸν δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυν τοῦ νὰ κοινοποιήσῃ ταῦτα πάντα τῷ σουλτάνῳ, καὶ νὰ προσφέρῃ αὐτῷ ὄχι μόνον πᾶσαν ἠθικὴν συνδρομήν, ἀλλὰ καὶ στρατιωτικὴν βοήθειαν πρὸς κατάρπασιν τῶν ἐν ταῖς δύο ἡγεμονείαις ταραχῶν. Ὅ,τι δὲ πρὸ πάντων πρῶργισεν ὑπέρμετρα τὸν Ἀλέξανδρον κατὰ τοῦ Ὑψηλάντου, καὶ δικαίως, καὶ διήγειρε κατ' αὐτοῦ ὑποψίας παρὰ τῇ ἱερᾷ συμμαχίᾳ ἦτον ἡ ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἑλλήνας προκηρῦξις αὐτοῦ τοῦ Ὑψηλάντου φράσις λέγουσα, «κινήθητε, καὶ θέ-
• λετε ἰδεῖ μίαν κραταίαν Δύναμιν νὰ ὑπερασπισθῇ τὰ δίκαιά
• μας». Τοιουτοτρόπως ἐμκταιώθησαν οἱ αἱ ἐξωτερικαὶ ἐλπί-
δες τοῦ ἀγῶνος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Τὰ κατὰ τὸν Ὑψηλάντην διατρίβοντα ἐν Κολεντίνῃ. - Φυγὴ τοῦ ἡγεμόνος Σούτσου. - Τὰ κατὰ τὸν Παντεδέικαν. - Μετάβασις Ὑψηλάντου εἰς Τυργόβιστον. - Συμβάντα ἐν Μολδαυίᾳ. - Μάχη Γαλατσίου.

ΜΟΑΙΣ ἔφθασεν ὁ Ὑψηλάντης εἰς Κολεντίναν περιστοιχιζόμενος ὑπὸ καταχραστῶν, ἀπειθῶν καὶ ἐπιβούλων, καὶ ἔπесαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν του οἱ τρεῖς ἀπροσδόκητοι κεραυνοί· ὁ μὲν πνευματικός, ὃ ἐστίν, αἱ κατάραι καὶ οἱ ἀφορισμοὶ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας· οἱ δὲ δύο πολιτικοί, ἦτοι ἡ κατάρσις τοῦ ἀγῶνος παρ' ὅλης τῆς ἱερᾶς συμμαχίας, καὶ ἡ ἀποκήρυξις καὶ καθαιρέσεις αὐτοῦ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας. Καὶ ἡ μὲν πνευματικὴ πρᾶξις ἀπέσπασε πολλὰς εὐλαβεῖς καρδίας θεωρούσας αὐτὸν εἰς τὸ ἐξῆς ἀφωρισμένον καὶ κατηραμένον· ἡ δὲ πολιτικὴ, ἡ τῆς Ῥωσσίας, ἦν ἐδημοσίευσεν ὁ ἐν Ἰασίῳ γενικός αὐτῆς πρόξενος καθ' ἣν ἡμέραν ἐστρατοπέδευσεν ὁ Ὑψηλάντης ἐν Κολεντίνῃ, ἐστηλίτευσεν ἐπισήμως τὸ ψεῦδος, καὶ ἕκαστος ἐφρόντιζεν ἕκτοτε πῶς νὰ σωθῇ. Οἱ ἄρχοντες τῶν δύο ἡγεμονειῶν, οἱ μὲν ἔφευγαν, οἱ δὲ συνεννοοῦντο μυστικῶς μετὰ τῶν Τούρκων. Φόβος μέγας ἐπεκράτει παντοῦ, καὶ ἐσωτερικῶς ἐξ αἰτίας τῆς παντελοῦς ἀταξίας καὶ ἀναρχίας, καὶ ἐξωτερικῶς ἐξ αἰτίας ἐπαπειλουμένης εἰσβολῆς ὀθωμανῶν. Ὁ δὲ Μιχαὴλ Σούτσος, ἰδὼν ἐξ ὧν ἔλαβεν ἀπαντήσεων εἰς τὰς πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἀναφορὰς του, ὅτι ἡ ἐλπίς τῆς Ῥωσικῆς συμπτᾶξεως, ἡ μόνη ἀπομένουσα ἐλπίς ἐφ' ἧς καὶ αὐτὸς στηριζόμενος ἐγένετο συμμέτοχος τοῦ ἀγῶνος, ἐματαιώθη, ὑποπεύων καὶ τὰς μυστικὰς σχέσεις τῶν ἐντοπίων πρὸς τοὺς Τούρκους, καὶ βλέπων ὅτι ὁ τύπος ἦτο εἰς τὴν διάκρισιν ἐχθρῶν, προδοτῶν καὶ ἐπιβούλων, καὶ ὅτι οὐδεμίαν εἶχε πλέον ἰσχύν, ἀπεράσισε, φοβούμενος μὴ κρατηθῇ καὶ πνυκθῇ, νὰ φύγῃ κρυφίως καὶ μεταβῇ εἰς Ἰεσσαραβιάν, ὅπου, ὡς εἰδοποιήθη, ἐδόθησαν διαταγαὶ εἰς ὑποδοχὴν του· ἔφυγε δὲ διὰ νυκτός τὴν 30 μαρτίου ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἀρχόντων τοῦ τόπου, προὔπογράψας καὶ σφραγίσας διπλῶ-

ματα εἰς τὴν ἀνθηγεμονίαν· ἐκ τῶν μελῶν τοῦ ἐντοπίου συμβουλίου, διαρκούσης τῆς προσωρινῆς, ὡς ἔλεγεν, ἀπουσίας του, καὶ εἰς ἀντικατάστασιν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοχθόνων ἀντὶ τῶν Ἑλλήνων κυλικῶν τοῦ περχολοουθησάντων ὅλων· ἐστεῖλε δὲ τοὺς διορισμούς, ἀπὸ τοῦ διέβη τὸν Προῦθον, πρὸς τὸν μητροπολίτην, ὅπως ἐνεργηθῶσιν. Ἐγνώσθη τὴν ἐπαύριον ἡ φυγὴ τοῦ ἡγεμόνος, ἐγνώσθησαν καὶ οἱ διορισμοί, ἀλλ' ἐλογίσθησαν διορισμοὶ ὅχι ἡγεμόνος ἀπόντος, ἀλλ' ἀποστάτου καὶ φυγάδος· διὰ τοῦτο συνελθόντες οἱ ἔχοντες δικαίωμα ψήρου ἐσύστησαν ἀνθηγεμονίαν ὅπως συνειθίζεται ὡς αἱς ἐχάρουν ἡ ἡγεμονεία. Συστηθεῖσα ἡ νέα Ἀρχὴ, ἐσπευσε νὰ προσφέρῃ τὴν ὑποταγὴν τῆς τῷ σουλτάνῳ, ἀπεφυλάκισε καὶ ὥπλισεν ολίγους Τούρκους, οὓς ἐκράτει ὑπὸ φύλαξιν ὁ Σούτσος, ἵνα μὴ κακοπάσῃ καὶ οὗτοι ὡς οἱ ἄλλοι (α), καὶ διέταξε νὰ καταδιώκωνται ὡς ἐχθροὶ ὅσοι τῶν περὶ τὸν Ὑψηλάντην διέμεναν ἐντὸς τῆς ἡγεμονείας ἐπέκεινα ρητῆς προθεσμίας. Ἀλλ' ἂν ἡ ἐντόπιος ἀνθηγεμονία παρέλαβε τὴν Ἀρχὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν, δὲν ἐφάνη ἀξία καὶ νὰ τὴν φυλάξῃ παραληφθεῖσαν.

Καθ' ἃς ἡμέρας ἐυσυτήρη ἦν αὕτη, ἔφθασεν εἰς Ἰάσι ὁ Πεντεδέκας σταλείς παρὰ τοῦ Ὑψηλάντου, ἀγνοοῦντος εἰσέτι τὴν φυγὴν τοῦ Σούτσου, ἐπὶ χρηματολογίᾳ καὶ ἀποστολῇ εἰς τὸ γενικὸν στρατόπεδον τῶν προσερχομένων καθ' ἡμέραν ἔξωθεν ἐθελοντῶν. Φθάσας ὁ Πεντεδέκας εἰς Ἰάσι, ἀντὶ φιλικῆς νύρε παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἐχθρικὴν κυβέρνησιν· καὶ ἀμέσως συνέλεξεν ὅσους Ἑλληνας καὶ ἄλλους ἐδυνήθη ἐν τῇ πόλει, ὡς 200, καὶ πλήρης τόλμης ἐκυρίευσεν διὰ τῆς μικρᾶς ταύτης δυνάμεως μεσοῦντος τοῦ ἀπριλίου τὸ ἀνάκτορον, καὶ ἔλαβε μόνος αὐτὸς ὅλην τὴν πραγματικὴν δύναμιν.

Ὁ δὲ Ὑψηλάντης, ροβοῦμενος εἰσβολὴν ἐχθρῶν, ἐπειράθη νὰ τὴν ἐμποδίσῃ, καὶ εἰδοποίησε τοὺς ἀνθηγεμόνας τῆς Βλαχίας, ὅτι ἐπληροφόρησε τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσσίας περὶ τῶν κινήματων του, περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, καὶ περὶ τοῦ ἐπαπειλοῦντος τῆς δύο ἡγεμονείας κινδύνου, ἂν ἐγίνοντο κέντρον ἐνώσεως ἐχθρικῶν στρατοπέδων καὶ θέατρον πολέμου· ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς διατήρησιν τῆς γενικῆς εἰρήνης καὶ τῶν σχέσεων του τῷ παρήγγειλε μὲν διὰ γράμματος τοῦ Καποδιστρίου (β) ὅσα ἔχρινεν εὐλογον εἰς πᾶσιν τοῦ κινήματος τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ τῷ ἐγνωστοποίησε συγχρόνως ὅτι εὐηρεστήθη

νὰ προτείνῃ τῇ Πύλῃ φιλελληνικὰς προτάσεις· ἐτι ἀνευ τῆς πικραδοχῆς τῶν προτάσεων τοῦ αὐτοκράτορος δὲν κατέθετε τὰ ὅπλα· ὅτι σκοπὸν δὲν εἶχε νὰ προσβάλλῃ πρῶτος τοὺς Τούρκους, καὶ ὅτι ἐπεθύμει μὴδ' αὐτοὶ νὰ προσβάλωσιν, ἵνα μὴ πάθῃ ὁ οὐδέτερος τύπος.

Τοιαῦτα ἐγχαψεν ὁ Ὑψηλάντης, ἀλλ' οὐδὲν ὠφελήθη· διὰ μείνεις δὲ ὡς μίαν ἐβδομάδα ἐν Κολεντίνῃ, ἀν' ἡχώρησε πανστρατιὰ τὴν 1 Ἀπριλίου, καὶ τὴν ἐπ' αὐρίον ἐστρατοπέδευσεν ἐν Τουργοβίστῳ, ὅπου καὶ ὠχυρώθη· κατέλαβε δὲ διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Νικολάου καὶ τὸ Κυμπουλοῦγγι, τὸ ἐπὶ τῶν Καρπαθίων ὁρέων, ἐτοποθέτησε καὶ τὸν Γεωργάκην κατὰ τὸ Πιτέστι, τὸ ἐπὶ λοφώδους θέσεως μεταξὺ Τουργοβίστου καὶ τοῦ ποταμοῦ Ὀλτου· τὸν δὲ Κωνσταντῖνον Δούκαν ἀπέστειλεν εἰς Πλοέστι. Ἄλλ' αἱ τέσσαρες αὗται θέσεις ἦσαν τόσῳ μακρὰν ἢ μία τῆς ἄλλης, ὥστε καὶ δυσκόλως συνεβοηθοῦντο, καὶ εὐκόλως διεκόπτοντο. Ὁ Ὑψηλάντης διατρίβων ἐν Τουργοβίστῳ ἠύξησεν εἰς 450 τὴν ἱερὸν λόχον, ὠργάνισε καὶ μικρὸν πυροβολικόν, καὶ ἱππικὸν ἐκ δικασίων, καὶ ἔτρεξε τὴν δύναμιν ταύτην ὑπὸ τὸν Καντακουζηνόν. Ἀλλὰ τὸ στρατόπεδον ἐπασχεν ἔλλειψιν πολεμεφοδίων, πρὶν ἔτι ἀρχίσῃ νὰ πολεμῇ. Ἐξ αἰτίας τῆς χύστηρς ἀπαγορεύσεως τῆς αὐστριακῆς Ἀρχῆς εἰς μάτην ἐπροσπάθησεν ὁ Ὑψηλάντης νὰ μεταφέρῃ πολεμεφόδια ἐκ Τρηνσιλβανίας· εὐτύχησεν ὅμως νὰ συλλαβῇ πυρίτιδα διςχιλίας ὀκάδας στελλομένην ἐξωθεν πρὸς τὸν Βλαδιμιρέσκον κρυφίως παρὰ τινων φίλων του, ἣν ἐκράτησεν εἰς χρῆσιν τοῦ ὀλιγωρήσας τὰ πικρὰ πικράποντα τοῦ πρὸς ὃν ἐπέλλετο· μετεποίησε δὲ εἰς βόλια καὶ τὴν μολυβδίνην σκέπην τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ναοῦ τῆς πόλεως. Δὲν ἐπασχε δὲ τὸ στρατόπεδον τοῦ ὀλιγωτέρου ἔλλειψιν τροφῶν. Τῷ ὄντι, τόσῃ ἦτον ἡ ἀταξία, ἡ παραλύσις, ὁ σφετερισμὸς καὶ ἡ ἀπρονοησία, ὥστε ἐν μέσῳ τῶν εὐφορωτέρων τόπων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὅθεν ἐτρέφετο κυρίως ἡ Κωνσταντινούπολις, ὁ περὶ τὸν Ὑψηλάντην μικρὸς ἀριθμὸς ἐπείνα. Ἄλλ' ὅ,τι κατετάραχτε πρὸ παντός ἄλλου τὸν Ὑψηλάντην ἦτον ἡ πρὸς αὐτὸν ἐπίβουλος διὰθεσις τοῦ Βλαδιμιρέσκου καὶ τοῦ Σαββᾶ, ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἀναπτυσσομένη καὶ λαμβάνουσα ἐπίφοδον χαρακτῆρα. Οὐδένα λόγον ἔχομεν νὰ ὑποπτεύσωμεν τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ Βλαδιμιρέσκου κατ' ἀρχὰς τοῦ κινήματός του. Δὲν ἔλχθεν αὐθόρμητος τὰ ὅπλα, ἀλλὰ κατὰ πρότασιν καὶ διὰ συνδρομῆς

τοῦ Γεωργίῃ, τοῦ πιστοῦ ὁπκδοῦ τῆς Ἑταιρίας, καὶ τοῦ Ὑψηλάντου· μετέβηλιν ὁμως σχέδια, ὅτε εἶδεν ὅτι ὁ Ὑψηλάντης εἶχε μᾶλλον νὰ ἐλπίσῃ καὶ νὰ φοβηθῇ παρ' αὐτοῦ, ἢ αὐτὸς παρ' ἐκείνου. Ἐκτοτε κατεγίνετο σπουδαίως νὰ πραγματοποιηθῇ ὅ,τι ὡς πρόσχημα τοῦ ἀληθοῦς σκοποῦ του ἄλλοτε παρεδέχθη, ὃ ἐστὶ, τὴν αὐτονομίαν τῆς πατρίδος του ὑπ' αὐτόχθονας αὐθέντας. Ἀφ' οὗ δὲ ἡσθάνθη τὰς δυνάμεις του, καὶ εἶδεν ὁ μικρὸς οὗτος τὴν ὑψηλὴν ἀριστοκρατίαν τῆς πατρίδος του φεύγουσαν ἀπέμπροσθέν του, συνέλαβε τὴν ιδέαν καὶ νὰ αὐθεντεύσῃ, καὶ ἡγάπα νὰ λέγεται Δομνοθεόδωρος ενεργῶν τὰ πάντα ἡγεμονικῶς διὰ τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν ἐνκομεινάντων ἀρχόντων συνεδριαζόντων παρὰ τῷ μητροπολίτῃ, ἐν φοβηθέντα καὶ ἀναχωρήσαντα ἐπανάφερε βία εἰς τὴν πόλιν. Ἀλλ' ὅ,τι τὸν καταδικάζει εἶναι ἡ ὑπουλότης καὶ ἡ ἀπιστία του. Ὑπεκρίνετο τὴν ὁπαδὸν τοῦ Ὑψηλάντου, καὶ συνενόειτο κατ' αὐτὸν κρυφίως μετὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες κολακεύοντες τὴν φιλαυτίαν του τὸν παρέσυραν εἰς τὰ συμφέροντά των καὶ εἰς τὸν ὀλεθρὸν του. Οὐδεμία ἔμεινεν ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀπιστίας του, ἀφ' οὗ οἱ περὶ τὸν Ὑψηλάντην συνέλαβαν δύο ταχυδρόμους ἐπὶ τῆς οδοῦ τῆς μεταξὺ Βουκουρεστίου καὶ Γυργέβου, πόλεως ἐπὶ τὴν ἀριστερὰν ὁχθὴν τοῦ Δουνάβεως, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἐστέλλετο παρὰ τοῦ Βλαδιμιρέσκου πρὸς τὰς τουρκικὰς Ἀρχάς, ὁ δὲ ἤρχετο ἐκεῖθεν πρὸς αὐτόν, φέροντες ἀμφότεροι γράμματα μαρτυροῦντα τὴν πρὸς τὸν Ὑψηλάντην ἀπιστίαν του καὶ τὴν ἐπὶ λόγῳ ἀμοιβῆς ἀπαίτησιν τῆς ἡγεμονίας τῆς πατρίδος του. Συνέλαβαν καὶ τὸν ἱατρὸν Θεοδόσιον ἐπανερχόμενον εἰς Βουκουρέστι ἐκ τῆς ἐν Τρανσυλβανίᾳ Στρεφανουπόλεως, ὅπου ἐστάλη εἰς προτροπὴν τῶν ἐκεῖ καταφυγόντων ἀρχόντων Βλάχων ὅπως γράψωσι τῷ σουλτάνῳ κατὰ τῆς φαναριωτοκρατίας, καὶ ζητήσωσιν αὐθέντην τὸν Βλαδιμιρέσκον.

Ὁ δὲ Σαββας, ἐπίσης καὶ αὐτὸς ἀπιστος πρὸς τὸν Ὑψηλάντην, ἐφάνη ὑπουλότερος τοῦ Θεοδώρου ὡς πνευματωδέστερος καὶ ἐπιτηδειότερος. Ἐν ᾧ ὁ Ὑψηλάντης διέτριβεν ἐν Βεσσαραβίᾳ, ὁ Σαββας τὸν ἐθάρρυνεν, ὡς εἶδαμεν, νὰ μεταβῇ εἰς τὰς ἡγεμονείας, ὑποσχόμενος νὰ κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν διὰ τῆς ἐπιρροῆς του καὶ τῆς παρουσίας του τὴν Βουλγαρίαν· δὲν εἶχε δὲ τότε ὑπηρεσίαν παρὰ τῷ αὐθέντῃ Ἀλεξάνδρῳ Σούτσῳ, καὶ ἐθήρευε τύχην· ἀλλ' ἀποθανόντος τούτου κατέστη ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς

τοῦ Βουκουρεστίου· εἶχε δὲ καὶ παλαιὰς σχέσεις πρὸς τὸν νέον ἡγεμόνα Καλλιμάχην καὶ ἠλπίζε βεβαίως βελτίωσιν τῆς τύχης του· καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ἐντεῦθεν ἐπήγαγεν ἡ πρώτη μεταβολὴ τοῦ φρονήματος του· ἀλλ', ἀφ' οὗ ἡ αὐτοκρατορικὴ ἀποκήρυξις τοῦ Ὑψηλάντου ἐστηλίτευσεν τὰς ἀπατηλὰς ὑποσχέσεις τῆς Ἑταιρίας, ἐμελέτησε καὶ προδοσίαν ἐπ' ἐλπίδι· νὰ εὕρῃ πλειοτέραν χάριν παρὰ τῇ ὀθωμανικῇ ἐξουσίᾳ.

Τοιοῦτοι ἐφάνησαν κατὰ δυστυχίαν οἱ δύο ἐκ τῶν τριῶν ἰσχυροτέρων ὀπλαρχηγῶν τοῦ κατὰ τὰς ἡγεμονείας ἀγῶνος. Ἐν ᾧ δὲ οἱ δύο οὗτοι ἐπεβουλεύοντο τὸν Ὑψηλάντην ἐν ἀγνοίᾳ ὁ εἰς τοῦ ἄλλου, ἐπεβουλεύοντο καὶ ἀλλήλους ἀντιφερόμενοι θανασίμως διὰ παλαιὰ πύθη καὶ ἀνθυποβλεπόμενοι.

Ἐν τοσοῦτῳ ἡ Πύλη, μαθοῦσα τὰ κατὰ τὰς ἡγεμονείας, ἤρχισε νὰ στέλλῃ ἱκανὰς δυνάμεις πρὸς τὰ παραδουναβία φρούρια διαπραγματευομένη ἐν ταύτῳ καὶ παρὰ τῷ αὐτοκράτορι τῆς Ῥωσσίας τὴν μετάβασιν αὐτῶν εἰς τὰς ἡγεμονείας. Ὁ αὐτοκράτωρ, ἀγωνιζόμενος παντοιοτρόπως νὰ βεβαιώσῃ τὴν Πύλην καὶ τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐλὰς ὅτι δὲν ἐνείχετο εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, συγκατένευσε προθύμως εἰς τὴν περὶ τῆς στρατιωτικῆς εἰσβολῆς αἵτησιν τῆς Πύλης, καὶ οὕτως ἐκίνησαν τὰ στρατεύματά της. Καὶ ἐν πρώτοις, μεσοῦντος τοῦ ἀπριλίου, ἐπέρασαν δισχιλίοι στρατιῶται ἐκ Σιλιστρίας εἰς Καλαράσι, πρὸς τὴν ἀντικρὺ τῆς Σιλιστρίας ὀχθὴν τοῦ Δουναβέως, καὶ διὰ τὸν ὀλίγον ἀριθμὸν τῶν διέμειναν ἐντὺς τοῦ θέματος τῆς Γιαλομνίτας, οὕτινος τὸ Καλαράσι εἶναι ἡ πρωτεύουσα, συνάζοντες τροφὰς ἀλλὰ μὴδαμῶς ἐνοχλοῦντες τοὺς κατοίκους· ἄλλο δὲ μικρὸν σῶμα ἐξ 150 εἰσέβαλε μετ' ὀλίγον ἀπὸ τοῦ Ῥοστσουκίου ἐπὶ λεηλασίᾳ καὶ ἐπροχώρησε καὶ εἰς Ῥουσεδεβέδην ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Βέδη, ὅπου 200 στρατιῶται ἐκ τῶν τοῦ Γεωργάκη ἐπὶπεσόντες αἰφνιδίως τὴν 23, τοὺς μὲν ἐφόνευσαν τοὺς δὲ ἤχμαλῶτευσαν. Τὴν δὲ 30 ὁ φρούραρχος τῆς Βραίλας, Ἰσοῦφπασας Περκύφτσαλης, ἐξεστράτευσεν εἰς Γαλάτσι μετὰ 3000 ἱππέων καὶ 1500 πεζῶν.

Ἐμπροσθεν τοῦ Γαλατσίου ἦσαν τρεῖς προμαχώνες ἐγεγέρθεντες παρὰ τῶν Ῥώσων ἐπὶ τοῦ τελευταίου πολέμου, ἐξ ὧν ὁ πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Βραίλας ἦτον ὁ ὀχυρώτερος. Πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀποσταλεῖ ἐκεῖ παρὰ τοῦ Ὑψηλάντου εἰς φρούρησιν τῆς πόλεως ὁ Θανάσης Τουφεκτσῆς Καρπενησιώτης, ἀνὴρ γενναῖος

και μέχρι τούδε προσοδώνης. Οὗτος, ἀναχωρήσας ἐκ Τυργοβί-
 στου, εἶχε μόνον 60 στρατιώτας· ἀλλὰ ρηθίας εἰς Γαλάτσι
 τοὺς ἡΐξησεν εἰς 600, ἐν οἷς καὶ πολλοὶ τῶν πληρωμάτων τῶν
 ἐν τῷ λιμένι 15 πλοίων, ἅτινα ὑπὸ τουρκικῇ ὄντα σημαίαν
 καὶ τουρκικὴ ἰδιοκτησία ἐκράτησεν ὁ Καραβιζς ἐπὶ τῆς κυριεύ-
 σεως τοῦ Γαλατσίου. Οἱ 600 οὗτοι, ἂν καὶ ὀλίγοι, ἀπερξίσαν
 νὰ ἀντιπαραταχθῶσι· καὶ καθ' ἣν ἡμέραν ἐξηλήχην οἱ ἐχθροὶ τῆς
 Βραίλλας, ὁ Θανάσης καὶ ὁ Γεώργης Παπῆς ὑποπαραχηγός του,
 ὀλίγους ἔχοντες ἵππεῖς, ὑπῆλθον μέχρι τῶν πλησίων τοῦ Γαλα-
 τσίου εἰς τὴν Δουνάβην ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Σερέτη πρὸς σκό-
 πευσιν τοῦ προσερχομένου ἐχθρικοῦ στρατεύματος, καὶ ἀκροβο-
 λισθέντες ἐπανῆλθον αὐθημερὸν εἰς τοὺς προμαχῶνας. Τὴν δὲ
 αἰτία· ἐπισύσαν (1 μάλου) ἐπῆλθον οἱ ἐχθροὶ. Τούτους ἰδόντες μόνον
 ἐπερχομένους οἱ κατέχοντες τοὺς δύο ἀνωχίρους προμαχῶνας
 ἐλειποτάκτησαν ἐν τῷ ἄμχ καὶ συνελειποτάκτησαν καὶ οἱ πλεί-
 στοι τῶν ἐν τῷ ὀχυρῷ· ἐναπέμειναν δὲ ὁ Θανάσης, ὁ Παπῆς
 καὶ 43 στρατιῶται, καὶ ἐπολέμησαν γενναίως ὅλην τὴν ἡμέραν
 ἀπωθούντες εὐτυχῶς τοὺς πολλάκις ἐφορμῶντας ἵππεῖς. Ἐπελ-
 θούσης δὲ τῆς νυκτός, ἔκλυσε ἡ μάχη· καὶ ἐπειδὴ οἱ ἐγκλει-
 στοι δὲν ἔβλεπεν ἄλλον τρόπον σωτηρίας παρὰ τὴν φυγὴν, δύο
 ὥρας πρὶν φέξῃ ἔρριψαν ἐν πρώτοις ἔξω τοῦ προμαχῶνος τοὺς
 ἐπενδύτας των, οὓς οἱ Τοῦρκοι ἐκλαβόντες ὑπὸ τὸ σκότος τῆς
 νυκτός ὡς αὐτοὺς τούτους, ἐτουφέκισαν· πρὶν δὲ προφθάσῃσι καὶ
 γεμισώσῃσι ἐκ δευτέρου τὰ τουφέκια, ἐξεπῆδησαν οἱ ἐγκλειστοὶ
 ἀφ' οὗ ἐγέμισαν τὰ ἐντὸς δύο εὐχρηστὰ κανόνια καὶ ἔθεσαν ἐπὶ
 τῆς οἰῆς αὐτῶν μακρὰ φυτίλια, ὥστε ν' ἀνάρψῃ τὸ ἐν κατόπιν
 τοῦ ἄλλου μετὰ τὴν φυγὴν των, καὶ οὕτω νὰ ὑπολάβωσιν οἱ
 ἐχθροὶ ὅτι ἀπέμειναν καὶ ἄλλοι ἐν τῷ προμαχώνι καὶ νὰ μὴ ἐπι-
 πέσωσιν ὅλοι ἐπ' αὐτοὺς φεύγοντας. Τὸ στρατήγημα ἐπέτυχεν,
 οἱ Τοῦρκοι δὲν κατεδίωξαν τοὺς φεύγοντας, καὶ οὕτω διεσώθη-
 σαν ὅλοι παρὰ τρεῖς ἐπὶ μικρᾷ Χερσονήσῳ πρὸς τὴν συμβολὴν
 τοῦ Προύθου καὶ τοῦ Δουνάβεως. Τὴν δὲ ἐπικύριον οἱ Τοῦρκοι
 ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν, τὴν ἐλεηλάτησαν, τὴν ἔκλυσαν, ἐξκαρ-
 σίους ἐν αὐτῇ Μολδανοὺς ἐφόνευσαν, καὶ τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα
 κατέστρεψαν. Ἐνδιαιτρίψαντες δὲ τρεῖς ἡμέρας ἐπανῆλθον εἰς
 Ῥαίλλαν φέροντες τὰ λάφυρα. Ὀλίγοι ἵππεῖς καὶ πεζοὶ ἐξεκώ-
 πησαν καθ' ὅδον καὶ ἐπροχώρησαν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Βλαχίας
 ἐπὶ λεηλασίᾳ, ἐξ ὧν τινες πεζοὶ ἀφίχθησαν εἰς Ῥύμνικον τὸ με-

ταξὺ Φωξάνης καὶ Βουζίου, καὶ ἰδόντες Ἕλληνας ἐρίππους ἐπερχομένους, ἐκλείσθησαν χάριν ἀσφαλείας ἐν τινὶ οἰκίᾳ, ἔφυγαν μετὰ δώρον μάχην, καὶ κατέφυγαν εἰς τινα μύλον ἐξω τῆς κωμοπόλεως· ἀλλ' οἱ καταδιώκοντες αὐτοὺς ἵππεις καὶ τὸν μύλον ἔκλυσαν, καὶ τοὺς πλείστους τῶν ἐν αὐτῷ ἐθανάτωσαν.

Μετὰ δὲ τὴν φυγὴν τοῦ Σούτσου καὶ τὰ μεταξὺ τῆς ἀνθηγεμονίας καὶ τοῦ Πεντεδέκα ἐν Ἰασίῳ παρεμπεσόντα, καὶ πρὶν εἴτε γνωσθῶσιν ἐν Τυργοβίστῳ τὰ παθήματα τῶν ἐν Γαλατσίῳ, ὁ Ὑψηλάντης διέταξε τὸν Καντακουζηνὸν νὰ μεταβῇ εἰς Μολδαυίαν ὡς γενικὸς ἀντιπρόσωπός του, νὰ στείλῃ ἐκεῖθεν εἰς τὸ γενικὸν στρατόπεδον στρατιώτας, πολεμευδία, χρήματα καὶ τὰ ἐν Γαλατσίῳ κανόνια, καὶ νὰ ἐπανέλθῃ μετὰ ταῦτα καὶ αὐτός· ἐν ἀπουσίᾳ δὲ αὐτοῦ κατέστησεν ἀρχηγὸν τοῦ ἱεροῦ λόχου τὸν Καραβιζῆν.

Τὴν 9 ἀνεχώρησεν ἐκ Τυργοβίστου ὁ Καντακουζηνός, ἔχων 350 συμμίκτους ὀπλοφόρους. Πλησιάζας εἰς Φωξάνην καὶ εἰδοποιηθεὶς ὅτι ἐνδιέτριβαν 200 Τοῦρκοι ἐκ τῶν ἐπὶ λεηλασίᾳ εἰσβαλόντων, διέταξε τοὺς πλείστους τῶν περὶ αὐτὸν νὰ πέσωσι τὴν νύκτα ἐπ' αὐτοὺς κοιμωμένους. Οἱ διαταχθέντες εἰσῆλθον τὴν νύκτα τῆς 14 εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐπροχώρησαν ἡσυχῶς μέχρι τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ὅπου οἱ ἐχθροὶ διενυκτέρευον ἀνύποπτοι· ἀλλ' ἐνῶ ἡ ἐπιτυχία ἦτο σχεδὸν βεβία ἔπεσαν εἰς λογοτριβάς, διηρέθησαν, καὶ ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι. Τὴν δὲ ὑστερίαν ἐστράτευσε μετὰ τῶν λοιπῶν καὶ ὁ Καντακουζηνός εἰς Φωξάνην ἐνωθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων καθ' ὁδόν, καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐξῆλθον τοῦ μοναστηρίου 100 ἵππεις Τοῦρκοι εἰς προσβολὴν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐβίβασθησαν μετ' ὀλίγον, ἀποκρουσθέντες, νὰ ἐπανακίμψωσι. Κατόπιν αὐτῶν εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ οἱ περὶ τὸν Καντακουζηνὸν καὶ κατέσχαν μέρος αὐτῆς. Οἱ δὲ ἐχθροὶ φοβηθέντες μὴ προβῶσι καὶ πλησιέστερον, ἔκλυσαν τα· πέριξ τῶν εἰσελθόντων οἰκίας, τοὺς ἀπεδίωξαν τῆς πόλεως διὰ τοῦ πυρός, καὶ φεύγοντας τοὺς ἐκυνήγησαν· ἐφύνευσαν δὲ καὶ ἐπλήγωσαν καὶ τινὰς βοήθηθέντες καὶ πρὸ ἄλλων ἵππέων εὐρεθέντων ἐξω καὶ συνοδούντων τροφάς καὶ ἀποσκευάς.

Φυγόντες δ' ἐκεῖθεν οἱ περὶ τὸν Καντακουζηνὸν ἔρθησαν αὐθροσπερὶ εἰς Μύρα, μοναστήριον ἐπὶ ὀχυρᾷ θέσει, καὶ ἐνδιενυκτέρευον. Τὴν δὲ ἐπιοῦσαν πορευόμενοι διὰ τῶν βουνῶν ἔμαθαν ὅτι 80 Τοῦρκοι εὐρίσκοντο ἐν ἄλλῃ τινὶ μοναστηρίῳ ὀλί-

γας ὥρας ἀπέχοντι, καὶ ἐπεστράτευσαν. Ἄλλ' οἱ Τούρκοι προ-
 ειδοποιηθέντες ὑπὸ κατασκόπων ἐφυγαν ἀφήσαντες τὰς ἀπο-
 σκευὰς καὶ τὰ ζῶα των. Τὴν δὲ 22 ἔφθασεν ὁ Καντακουζηνὸς
 μετὰ τῶν συν αὐτῷ εἰς Ἰάσι ὅπου τὴν ὑπεδέχθησαν ὅλοι ἐν-
 τίμως, καὶ τὸν ἔφεραν κατ' εὐθείαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ
 ἐψάλλη εὐχαριστήριος διζολογία, ὡς ἂν ἤρχετο νικητῆς, ἐν ᾗ
 ἐφυγεν ἀπέμπροσθεν τῶν ἐχθρῶν. Ἀφ' οὗ δὲ ἐδημοσίευσεν τὴν
 δοθεῖσαν αὐτῷ παρὰ τοῦ Ὑψηλάντου πληρεξουσιότητα, ἐξέ-
 δωκε διατάγας περὶ εὐταξίας τοῦ τόπου καὶ ἐπανόδου τῶν φυ-
 γόντων εἰς τὰς ἐστίας των, περὶ στρατολογίας καὶ ἐκστρατείας,
 περὶ προμηθείας τροφῶν καὶ χρηματολογίας, καὶ περὶ κατοχῆς
 θέσεων τινων εἰς προφύλαξιν τῆς πρωτευούσης· ἀλλ' οὐδεὶς
 ἤκουεν τὰς διατάγας του. Ὅλοι οἱ ὑποφοροῦντες ἐδόθησαν εἰς
 ἀρπαγὴν, εἰς κραιπάλην, καὶ εἰς ἀταξίαν. Ὅσα ζῶα ἢ προϊόντα
 ἐκυνάζοντο ἐν ὀνόματι τῆς κυβερνήσεως, ὅλα ἐπωλοῦντο πρὸς
 ἰδιαιτέρων ὠφέλειαν· πενταπλάσια στρατιωτικὰ σιτηρεσία ἐδί-
 δοντο παρ' ὅσα πραγματικῶς ἐχρειάζοντο· τὰ στενὰ καὶ οἱ
 δρόμοι ἦσαν ἀφύλκτοι· καὶ ἂν τις ἐξεστράτευσεν, ἐπανήρχετο
 μετ' ὀλίγων εἰς Ἰάσι ἀφ' οὗ ἐγύμνουσε τοὺς δυστυχεῖς καὶ
 ἀπροστατεῦτους χωρικοὺς· οὐδεὶς δὲ ἐγνώριζεν ἄλλον ἀνώτερόν
 του· ἰδοὺ πῶς ὑπεγράφετο ὀπλαρχηγός τις μόνον 12 στρα-
 τιώτας ἔχων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του.

• Γιαννάκης Μπουκουβάλας ἀρχιστράτηγος τοῦ ἐν Χαρλοβία
 • ἐλληνικοῦ στρατοπέδου, καὶ ντζίρης τῶν πέντε καδηλικίων
 • διὰ τὴν εὐταξίαν καὶ καλὴν ἀποκατάστασιν τοῦ τόπου •.

Βλέπων δὲ ὁ Καντακουζηνὸς ὅτι οὔτε τὸν ἤκουέ τις, οὔτε
 τὸν ἐφοβεῖτο, οὔτε τὸν ἐσέβετο, καὶ μαθὼν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ
 Πεντεδέκας ἤρχισε νὰ τὸν ἀντιπολιτεύεται κυριῶς ζητήσαντα
 λόγον τῶν πράξεών του, φοβηθεὶς δὲ καὶ ἐπιβουλὰς κατὰ
 τῆς ζωῆς του ἐντὸς τῆς πόλεως, μετέβη μετὰ μίαν ἐβδομάδα
 εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ Προύθου χωρίον Στίγκαν, δύο ὥρας μακρὰν τῆς
 πόλεως, ὅπου καὶ ἐστάθμευσεν· 60 δὲ μόνον στρατιῶται τὸν
 ἠκολούθησαν. Παρηκολούθησαν καὶ 400 πεζοὶ καὶ 50 ἵππεις
 ἐκ τῶν ἐν Γαλατσίῳ πολεμούντων. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔμειναν ὅλοι
 ἐν Ἰασίῳ ἐν οἷς καὶ ὁ Πεντεδέκας ἐντρυφῶντες. Δὲν ἔπαυεν δὲ ὁ
 Καντακουζηνὸς παραινῶν τοὺς ἐν τῇ πρωτευούσῃ στρατιώτας
 καὶ αὐτὸν τὸν Πεντεδέκαν νὰ συνέλθωσιν ὅπου καὶ αὐτός· ἀλλὰ
 μὴ καρδῆσας ἐξ ἀρχῆς τὸ σέβας τῶν στρατιωτῶν, κατεφρονήθη

όλοτελῶς ἀφ' οὗ ἀνεχώρησεν ἐξ Ἰακίου, διότι οἱ ἐκεῖ ἐπίστευαν καὶ ἔλεγαν, ὅτι προητοιμάζετο νὰ φύγῃ, καὶ ὅτι διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπλησιάζε ταῖς ὄχθαις τοῦ ποταμοῦ· ἀλλ' ὁ Πεντεδέκας, μὴ θέλων νὰ ρίψῃ τὸ προσωπεῖον, ἦλθε μετ' ὀλίγον παρ' αὐτῷ καὶ διετάρχη νὰ παρκαλάβῃ τὸν παρευρισκόμενον στρατηγὸν Σέρβον Μλκδην καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, καὶ νὰ τοποθετηθῇ κατὰ τὸ Ῥώμκνον, πόλιν ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Μολδάβας καὶ Σερέτη· ἀλλ' ἀπεποιήθη ἐπὶ λόγῳ, ὅτι οἱ στρατιῶταί του δὲν τὸν ἠκολούθουν, καὶ ἀνεχώρησε μετὰ τῶν ὑπ' αὐτόν ὀλίγων κατὰ προτροπὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ Καντακουζηνοῦ, ὅστις ἐφοβήθη ἀκούσας αὐτοὺς λέγοντας κατὰ πρόσωπόν του, ὅτι δὲν τὸν ἐγνώριζαν ἀρχηγόν καὶ ὅτι τὸν ἐθεώρουν προδότην. Συνέβη δὲ καὶ ἄλλο τι εἰς ἐκχύρξιν τῆς ἐπικρατούσης ἀπειθείας καὶ ἀταξίας. Ἐτυχε νὰ εὔρεθῇ ἐν Ἰακίῳ ἐπταννήσιός τις· οὗτος μετονομασθεὶς κόμης Καποδίστρις ἐκήρυττεν ὅτι ἐστέλλετο πκρά τῶν συμμάχων Δυνάμεων ἵνα ὀργανίσῃ πολιτικῶς τὴν Μολδαυίαν, καὶ ὅτι ἐνέκρινε νὰ μὴ μετατοπισθῇ ὁ ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἐλληνικὸς στρατός· ὕβριζε δὲ ἀναφκνδὸν τὸν Καντακουζηνόν ὡς Μολδαυόν καὶ ὡς προδότην τῶν ἐλληνικῶν συμφερόντων· τόσῳ δὲ ἰσχυσκν οἱ λόγοι τοῦ ἐπιτιμειοῦ τούτου ἀγύρτου μέχρι τινός, ὥστε ὅλον τὸ στρατιωτικὸν τὸν ἠθελεν ἀρχηγόν. Τοιαύτη ἦτον ἡ κατὰστασις τῆς Μολδαυίας καθ' ἣν ὥραν ἐπέκειτο εἰσβολὴ ἐχθρῶν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Εἰσοδος Τούρκικων δυνάμεων εἰς Βουκουρέστι. - Ἐπιβουλὴ Σάββα. - Φόνος Βλαδιμιρέσκου ὡς προδότης - Μάχαι Νουντοέτου καὶ Δραγασανίου. - Ἀπέλευσις Ὑψηλάντου - οἱ ἀναπορεύοντες ὅπλαρχηγοί. - Ἡ κατὰ τὴν Μολδαβίαν. - Θάνατος Γεωργάκη Ὀλυμπίου. - Ἐπιθεώρησις τῆς διαγωγῆς τοῦ Ὑψηλάντου.

Ἡ ΕΠΙΒΟΥΛΑ ΣΑΒΒΑ καὶ τοῦ Βλαδιμιρέσκου ἐθάρρυνε τοὺς Τούρκους νὰ ὀδεύσωσιν ἀρόπως πρὸς τὸ Βουκουρέστι, ὅπου καὶ εἰ δύο διέτριβαν ἔχοντες μυστικὰς σχέσεις πρὸς αὐτοὺς, ἀλλ' ὑποβλέποντες ἀλλήλους. Ὁ πασῶς τῆς Σιλιστρίας Σελήμ-Μεχμέτης, ἐτοιμάσας διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ πασῶ τοῦ Γυργέβου ὀκτακισχιλίους ὀπλιφόρους, ἐξαπέστειλεν εἰς Βουκουρέστι, τοὺς μὲν τετρακισχιλίους ὑπὸ τὸν κεχαγῖν του Χατση-καρῶ-Ἀχμέτ-ἐφέντην τὸν καὶ ἀρχηγὸν ὅλου τοῦ στρατοῦ, τοὺς δὲ λοιποὺς ὑπὸ τὸν κεχαγῖν τοῦ πασῶ τοῦ Γυργέβου· οὗτε δὲ ὁ εἰς οὗτε ὁ ἄλλος ἀπήντησαν καθ' ὁδὸν ἐχθρόν, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν, ὁ μὲν ἀρχηγὸς τὴν 15 ὁ δὲ ὑπαρ-
 νίτος χηγὸς τὴν 17 μαΐου. Ὀλίγας δὲ ὥρας πρὶν εἰσελθῆ ὁ ἀρχηγός, ἐξῆλθεν ἡσύχως ὁ ἐν τῇ πόλει ἐστρατοπεδευμένος φρούραρχος Σάββας λέγων, ὅτι δὲν εἶχεν ἀποκρῶσαν δύναμιν ν' ἀντισταθῇ, καὶ ὅτι ὁ Βλαδιμιρέσκος ἀπεποιήθη τὴν σύμπραξίν του· ὑποκρινόμενος δὲ πᾶντοτε τὸν ὀπαδὸν τοῦ Ὑψηλάντου ἐτοποθετήθη ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Βακαρεστίου δύο ὥρας μακρὰν τοῦ Ὑργυβίστου, ὅπου σκεπτόμενος πῶς νὰ εὕρῃ χάριν ἐνώπιον τῶν μυστικῶν φίλων του ἐμεθεδεύθη νὰ παγιδεύσῃ τὸν Ὑψηλάντην διὰ τοῦ ἀκολούθου τεχνάσματος.

Ὁ Ὑψηλάντης, ἀφ' οὗτου ἔφθασεν εἰς Κολεντίαν, δὲν ἔπαυσε προτρέπων τὸν Σάββαν νὰ κηρύξῃ ἐγγράφως, ὅτι ἔλαβε τὰ ὅπλα ὑπὲρ τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς τουρκοκρατίας. Μὴ θέλων δὲ νὰ δείξῃ ὅτι ὑποπεύων αὐτὸν ἐζήτει ἐγγράφον τὴν πολιτικὴν του ταύτην ὁμολογίαν, τῷ ἔλεγεν ὅτι πολλὰκις ἐζήτησε παρόμοιον ὁμολογίαν παρὰ τοῦ Βλαδιμιρέσκου, ἐν ᾧ

Σάββας ἔλεγε πάντοτε ἐπιβουλον, καὶ πάντοτε ἀπέτυχε, διότι ὁ Βλαδιμιρέσκος ἀπεκρίνετο ὅτι, ἐν ὅσῳ ἐσιώπα ὁ ἐχθρὸς τοῦ Σάββας, ἠνυχάζετο καὶ αὐτὸς νύ σιωπᾷ. Ὁ πονηρὸς Σάββας ἔβλεπεν, ὅτι τοιαύτη πρᾶξις ἀνέτρεπε τὰς ἀρτιγενεῖς μυστικὰς τοῦ σχέσεως πρὸς τοὺς Τούρκους, καὶ τὴν ἀπεποιεῖτο ὑπὸ διαφόρους προφάσεις· ἀλλ' ἄφ' οὗ οἱ Τούρκοι εἰσῆλθαν εἰς Βουκουρέστι, αὐτὸς δὲ ἐτοποθετήθη ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Βακαρεστίου, καὶ ἐσχέτισθεν πρὸς τοὺς Τούρκους στενότερον, καὶ συνειροθήκεν ἀνκμυθῶς καὶ περὶ οὗ ἐμελέτα νὰ πράξη, ἐπαναληρθείσης τῆς προτάσεως, ὑπέγραψε. καὶ ἐξέδωκε τὴν πρᾶξιν εἰς χάραν καὶ ἐμψύχωσιν τοῦ Ὑψηλάντου· τὴν δὲ ἐπαύριον ὑπῆγε πρὸς αὐτὸν αὐτεπάγγελτος, συνέφαγε, καὶ τὸν ἐκάλεσε καὶ αὐτὸς εἰς γεῦμα τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν καὶ εἰς ἐπιθεώρησιν τοῦ λαμπροῦ τῷ ὄντι ἱππικοῦ του. Τύσον δὲ θάρρος ἐνέπνευσε δι' ὧν εἶπε καὶ ἔπραξεν, ὥστε ὁ Ὑψηλάντης ὑπεσχέθη νὰ μεταβῇ εἰς τὸ μοναστήριον κατὰ τὴν πρόσκλησίν του· ἀλλὰ λαθὼν μετὰ ταῦτα αἰτίαν νὰ ὑποπτεύσῃ δολιότητα, ὑπεκρίθη τὴν ἀσθενεῖ καὶ ἔστειλε μόνον τινὰς τῶν ἐπιτελῶν του.

Ὁ δὲ παρὰ τὸ Βουκουρέστι ἐστρατοπεδευμένος Βλαδιμιρέσκος διέμεινεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ του ὅλην τὴν ἡμέραν καθ' ἣν οἱ Τούρκοι εἰσῆλθαν εἰς τὴν πόλιν, μῆτε φανεράν συγκοινωνίαν λαθὼν, μῆτε κηρυχθεὶς ὑπὲρ αὐτῶν, τρέφων ὅμως ἐπιβούλους σκοποὺς κατὰ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ προσπαθὼν νὰ τοὺς πραγματοποιήσῃ ἐπιτηδεύων εἰς παντελεῖ ὀλεθρὸν του· τὴν δὲ ἐπιούσαν ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν μικρὰν Βλαχίαν μὴ προειδοποιήσας τὸν Ὑψηλάντην.

Μεταξὺ τῶν ὀπλαρχηγῶν τοῦ Βλαδιμιρέσκου ἦσαν τινες καὶ τὴν ἐπιβουλήν διαγωγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ των κατακρίνοντες, καὶ ἄλλην ὁδὸν παρὰ τὴν τοῦ Γεωργάκη νὰ βαδίσωσι μὴ θέλοντες. Διὰ τὸν διττὸν τοῦτον λόγον ἦσαν ὑποπτοὶ παρὰ τῷ Βλαδιμιρέσκῳ, ὅστις, σκληρὸς καὶ αἰμοβόρος, καὶ ἐξ ἀνατροφῆς καὶ ἐκ προαιρέσεως, ἐπεχείρησε ν' ἀπαλλαχθῇ τῶν ὀπλαρχηγῶν του ὅσους ὑπώπτευε, καὶ ἤρχισε καθ' ὁδὸν νὰ τοὺς φονεῖ ἄδικως καὶ κνισεστάτως. Αἱ φονικαὶ αὗται πράξεις δυσηρέστησαν καὶ ἐρύθησαν εἰς ἄχρον τοὺς ἐπιζῶντας κινδυνεύοντας νὰ πάθωσι τὰ αὐτὰ ἐξ αἰτίας τῶν ὑποψιῶν αἱ εἰδύνατο νὰ συλλάβῃ καὶ κατ' αὐτῶν· διὰ τοῦτο ἀπορασίσκοντες νὰ πράξωσι πρὶν πάθωσιν, ἐξεμυστηρεύθησαν τῷ Γεωργάκῃ τοὺς φύβους των καὶ ἐπε-

καλέσθησαν τὴν σύμπραξιν τοῦ εἰς ἀσφαλείαν τῶν χρειᾶς τυχοῦσης.

Ἐν τούτοις ὁ πανούργος Σάββας, εἰδὼς ἐξ ὧν εἶχε μυστικῶν σχέσεων πρὸς τοὺς Τούρκους τὰ σχέδια τοῦ Βλαδιμιρέσκου, τὰ ἀνεκάλυψε τῷ Ὑψηλάντῃ, ἵνα μὴ χαρῇ ὁ ἐχθρὸς τοῦ τὰς πρώτας τιμᾶς τῆς προδοσίας, ἃς αὐτὸς ἐπεθύμει. Τὰ ἀνὰ κλυφθέντα δὲ σχέδια ἦσαν, ὅτι ὁ Βλαδιμιρέσκος ὤθευε πρὸς τὴν μικρὰν Βλαχίαν εἰς προκατάληψιν τῶν ἔμπροσθεν καὶ ἐμπόδιον τῆς ἐκεῖθεν τοῦ Ὀλτου διαβάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου, καὶ ὅτι οἱ Τούρκοι ἐμελέτων, ἀφ' οὗ ὁ Βλαδιμιρέσκος ἐτοποθετεῖτο ὅπου ἔπρεπε, νὰ κινήσῃ καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸ Τυργάβιστον καὶ νὰ πέσωσιν ἐπὶ τοὺς περὶ τὸν Ὑψηλάντην ὀπισθεν, ὥστε αὐτὸν μὲν νὰ φονεύσωσιν ἢ νὰ συλλάβωσιν, τὸ δὲ στρατόπεδον νὰ ἀφανίσωσιν. Ὁ Ὑψηλάντης ἐκοινοποίησε τῷ Γεωργάκῃ διαμένοντι ἐν Πιτεσίῃ τοὺς λόγους τοῦ Σάββα, καὶ τῷ παρήγγειλε νὰ μχταιώσῃ τὰ ὀλέθρια σχέδια τοῦ Βλαδιμιρέσκου καθ' ὅσον οἰουσδήποτε ἐνόμιζε καταλληλοτέρους τρόπους· διέταξε δὲ καὶ τὸν ἐν Κυμπουλουγγίῳ ἀδελφόν του, ἐξ αἰτίας τοῦ παρακολουθοῦντος τὸν Βλαδιμιρέσκον πλήθους, νὰ καταβῇ καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Γεωργάκῃ πρὸς ἐνδυνάμωσιν του. Ὁ δὲ Σάββας ἔδραξε τὴν ἀρμοδίαν ταύτην εὐκαιρίαν ἵνα καὶ τὸν Ὑψηλάντην ἀποκοιμήσῃ καὶ τὸν ἐχθρὸν τοῦ Βλαδιμιρέσκου βλάβῃ, καὶ ἔστειλε 400 ἵππεὺς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γεωργάκῃ. Τὴν 18 ἔφθασεν ὁ Βλαδιμιρέσκος πανστρατιᾷ εἰς Γολέστι. Περὰ τὸ Πιτέστι καὶ ἀπέναντι τοῦ Γολεστίου ῥεεὶ ὁ Ἀρζήσος· τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ τούτου ζυγνύει γέφυρα, ἣν προκατέλαβεν ὁ Γεωργάκης. Εἰδοποιηθεὶς ὁ Βλαδιμιρέσκος, παρεκάλεσε τὸν Γεωργάκην ν' ἀρῇ τὸ πέραμα ελευθερον. Ὁ Γεωργάκης ἀνέβαλε τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐπαύριον, καθ' ἣν συνοδευόμενος ὑπὸ 400 ἐκλεκτῶν ἱππέων καὶ πεζῶν ὑπῆγεν εἰς Γολέστι. Ὁ Βλαδιμιρέσκος τὸν ὑπεδέχθη ἐνώπιον τῶν ὀπληρχηγῶν του. Ὁ Γεωργάκης ἤρχισε νὰ τὸν ἐπιπλήττῃ ὡς μὴ ἀντισταθέντα ἐν ᾧ εἰσῆρχοντο οἱ Τούρκοι εἰς Βουκουρέστι, ὡς ἀθετήσαντα τὰς ὑποσχέσεις του καὶ ὡς παραβάντα τοὺς ὅρκους του. Ὁ Βλαδιμιρέσκος ἠθέλησε νὰ ἐνοχλήσῃ περὶ τῆς μὴ ἀντιστάσεώς του τὸν Σάββα μὴ θελήσαντα νὰ συμπολεμήσῃ· ἀλλ' ὁ Γεωργάκης ἐπὶ κλέαθεν, ὅτι ὁ πρίγκηψ (Ὑψηλάντης) εἶχεν ἐγγράφους ἀποδείξεις τῶν μυστι-

κῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως, καὶ ἤξευ-
 ρεν ὅτι αὐτὸς τοὺς ἐθάρρυνε νὰ πατήσωσιν ἔνοπλοι τὴν ἡγεμο-
 νείαν, ὅτι διὰ τῆς πράξεώς του ταύτης ἠράνισε τὴν τόπον,
 καὶ ὅτι εἶχε νὰ δώσῃ λόγον ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· ἐστη-
 λίτευσεν ἔπειτα τὴν πρὸς τοὺς ὀπληρχηγοὺς ἐπιβουλὴν διαγω-
 γὴν του διὰ τοῦ ἀδίκου θανάτου τινῶν ἐξ αὐτῶν, καὶ παρή-
 νειρεν, ὅτι πᾶσα ἀσφάλεια διὰ τοὺς παρεστῶτας ἐξέλειψεν.
 Ἀνεγνώσθη δὲ εἰς ἐπήκουσιν πάντων καὶ μυστικῇ σύμβασιν αὐ-
 τοῦ καὶ τοῦ Βλαδιμιρέσκου, γραφεῖσα πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ
 ἐπαναστατικοῦ κινήματος, καὶ ἀπεδεικνύουσα ὅτι ὁ Βλαδιμι-
 ρέσκος ἔπραξε παρὰ τὰ συνυμολογηθέντα. Ὁ Βλαδιμιρέσκος, ὁ
 ἔχων τὴν δικαιοσύνην ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ ἐπι-
 βούλου, ἐσκουτίσθη ἐπιπληχθεῖς. Ὁ δὲ Γεωργάκης βλέπων τοῦτο,
 καὶ ὅτι πολλοὶ τῶν παρεστῶτων ἐνέκριναν ὅσα αὐτὸς ἔλεγεν,
 ἐξεκρέμασε τὴν ἐπάνωθεν τοῦ Βλαδιμιρέσκου τοιχοκορεμῇ σπᾶ-
 θῆν του εἰπὼν, ὅτι δὲν ἦεν ἄξιος νὰ τὴν φορῇ, καὶ ὅτι ἠθελε
 νὰ τὴν στείλῃ πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον. Ἡ τόλμη τοῦ Γεωρ-
 γάκη καὶ τὸν Βλαδιμιρέσκον κατεπτόησε καὶ οὐδένα τῶν πα-
 ρεστῶτων παρώργισε. Ὁ Γεωργάκης ἐτόλμησεν ἔτι μᾶλλον ἡρ-
 πασεν ἀπὸ τῆς ζώνης τοῦ Βλαδιμιρέσκου τὰς πιστόλας του,
 καὶ διέταξε νὰ τὴν μεταφέρωσιν εἰς Τυργόβιστον ἵνα ἀπολο-
 γηθῇ ἐνώπιον τοῦ πρίγκηπος. Τότε τὸν συνέλαβάν τινες τῶν
 παρόντων ὀπλιδῶν τοῦ Γεωργάκη παρὰ πάντων ἐγκαταλειφθέντα,
 τὸν ὠπισθαγκώνισαν, καὶ τὸν ἀπήγαγον ὑπὲρ φύλαξιν εἰς Πιτέ-
 στιν· ἐκεῖ τὸν παρέλαβεν ὁ Νικόλαος Ὑψηλάντης καὶ τὸν ἔφερεν
 ὑπὸ ἰκανὴν ρύλαξιν εἰς Τυργόβιστον, ὅπου ἐπιπληχθεῖς πάλιν
 πικρῶς παρὰ τοῦ Ὑψηλάντου, ἀπῆλθον ἔξω τῆς πόλεως καὶ κα-
 τεκόπη μεληδὺν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ὡς προδότης καὶ ἐπίορ-
 κος τὴν 23, μῆτε δικασθεῖς κατὰ τοὺς στρατιωτικὸς νόμους
 μῆτε καταδικασθεῖς ἐν τάξει, ἀλλὰ δυνάμει τῶν ἀνὰ χεῖρας
 τοῦ Ὑψηλάντου ἐγγράφων, ἐξ ὧν ἐφαίνετο τῷ ὄντι ἡ προδοσία
 καὶ ἡ ἐπιτοκία του.

Τοιοῦτος ἐράνη καὶ τοιοῦτον ἔλαβε τέλος ὁ Θεόδωρος Βλα-
 διμιρέσκος, ἄνθρωπος ὅστις ἐπεθύμει μὲν τὸ καλὸν τῆς πατρί-
 δος του, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς ἀκρας ἀπειδευσίας του, τῆς βαρβα-
 ροῦ ἀνατροπῆς του καὶ τῶν κηκῶν του ἔξεων ἐθεώρει θεμιτὴν
 τὴν χρῆσιν τῆς ἐπιβουλῆς, τῆς προδοσίας, τῶν ἀδίκων φόνων
 καὶ τῆς ἐπιτοκίας, δι' ὧν διεκρίθη ἡ τελευταία διαγωγή του.

Μετὰ δὲ τὸν φόνον τούτου ὁ Ὑψηλάντης διώρισεν ἀρχηγούς τοῦ στρατεύματός του τοὺς δύο σημαντικωτέρους ὀπλαρχηγούς αὐτοῦ, τὸν Χατση-Πρόδαν, Σέρβον, καὶ τὸν Μακεδόνσκη, Βλάχον, φέροντα τὸ ὄνομα τῆς μακεδονικῆς καταγωγῆς του. Συνίστατο δὲ τότε ἡ δύναμις αὐτῇ ἐκ 250 ἱππέων, Σέρβων καὶ Βουλγάρων, 4000 Πανδούρων, καὶ ἐκ 4 κανονίων. Τοὺς διέταξε δὲ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν μικρὰν Βλαχίαν, νὰ στρατολογήσῃσι καὶ νὰ καταλάβωσι τινὰς θέσεις καὶ τὴν κώμην τοῦ Δραχασανίου, διότι ἠκούσθη ὅτι δισχιλίου ἐχθροὶ ἐξῆλθον τοῦ Βιδινίου καὶ διεσπάρησαν εἰς τὴν μικρὰν Βλαχίαν. Ὁ δὲ Ὑψηλάντης φοβούμενος ὅτι οἱ ἐν Βουκουρεστίῳ Τοῦρκοι ἐμελέτων, ὥς προειδοποιήθη, νὰ τὸν κτυπήσωσιν ἐν Τυργοβίστῳ, ἀπαλλαγθεὶς καὶ τοῦ κρυφίου ἐχθροῦ τοῦ Βλαδιμιρέσκου, καὶ βλέπων πάντα χρόθεν τὰς μὲν δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ εἰς κίνησιν, τὰς δὲ ὑπ' αὐτὸν εἰς τελεῖν ἀπραξίαν, ἀπεφάσισεν ἐπὶ συμβουλίου τὴν 27 νὰ κινηθῇ καὶ αὐτὸς αὐθημερόν· καὶ ἐπειδὴ οἱ ἐξελθόντες τοῦ Βιδινίου ἦσαν οἱ ὀλιγαριθμότεροι, ἠθέλησε νὰ ἐπιπέσῃ πορευόμενος διὰ τοῦ ἐπὶ τῆς οδοῦ πρὸς τὴν μικρὰν Βλαχίαν Πιτεστίου, ὅπου τὸν ἀνέμενεν ὁ Γεωργάκης· διέταξε δὲ νὰ συγκεντρωθῶσιν ἐκεῖ διάφορα σώματα καὶ ἐπάλεσε καὶ τὸν Σάββαν, μὴ ρίψαντα εἰσέτι τὸ προσωπεῖον, νὰ συνακολουθήσῃ· ἀλλ' οὗτος, ὑποπτεύων μὴ πάθῃ ὅ,τι ἔπαθεν ὁ συνεπίβουλός του Βλαδιμιρέσκος, ἀπεποιήθη εὐσχημῶς τὴν πρόσκλησιν, καὶ ἐτυποθετήθη ἐν τῷ ὀχυρῷ μοναστηρίῳ τοῦ Μαρτσενίου. Οἱ δὲ Τοῦρκοι, ὥς 5000, ἐξεστράτευσαν, καθὼς προεσχεδιάσθη, πρὸς τὸ Τυργόβιστον τὴν 25, καὶ τὸ ἑσπέρως τῆς 26 ἐφθασαν πλησίον αὐτοῦ καὶ διενυκτέρευσαν ἐντὺς τοῦ παρακειμένου δάσους, ἀγνωσύντων τῶν εἰσέτι ἐν Τυργοβίστῳ Ἑλλήνων, ὅτι οἱ ἐχθροὶ τῶν ἦσαν τόσῳ πλησίον. Τὸ πρῶν δὲ τῆς 27, ὃ ἐστὶ καθ' ἣν ὥραν ἤρχισαν οἱ περὶ τὸν Ὑψηλάντην τὴν πρὸς τὸ Πιτέστι πορείαν, 500 ἱππεῖς ἀποσπασθέντες τοῦ κατόπιν αὐτῶν ὀδεύοντος τουρκικοῦ στρατεύματος ἐφάνησαν πορευόμενοι εἰς Νοτσέτον κατεχόμενον ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἰαννάκην Κολοκοτρώνην, ἐξαδελφον τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη. Φθάσαντες δὲ εἰς τὴν παρκακειμένην μονὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ εὐρόντες ἐλληνικὴν φρουρὰν ὑπὸ τὸν Σαχίνην καὶ τὸν Σφίκαν, ἐρώρησαν, ἀλλ' ὀπισθευδρόμησαν ἀπρακτοὶ, δεινῆς γενομένης ἀντιστάσεως. Περὶ δὲ τὸ δειλινὸν συμπληρωθέντες οἱ ἐχθροὶ εἰς 1500 ἱππεῖς, ἦλθον εἰς

Νοτσέτον, όπου είχαν ἔλθει πρὸ ὀλίγου εἰς βοήθειαν τῶν ἐκεῖ ὁ Κωνσταντῖνος Δούκας καὶ ὁ Γεράσιμος Ὁρφανός, σταλέντες παρὰ τοῦ Ὑψηλάντου μαθόντες τὰ πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο κινήματα τῶν ἐχθρῶν. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Ὁρφανὸν ἐτοποθετήθησαν παρὰ τὴν μονήν, οἱ δὲ περὶ τὸν Δούκαν ἀπώτερον ἐπὶ τινος λόφου πρὸς τὰ ἀριστερά. Οἱ ἐν Νοτσέτῳ, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ὁρφανόν, ἐμάχοντο γενναίως προΐουσης καὶ τῆς νυκτός. Σφοδρῶς ἀντέστη καὶ ἄλλο σῶμα ἐλληνικὸν ὑπὸ τὸν Ἀναστάσην Ἀργυροκαστρίτην, κατέχον λοφίσκον προφυλαττόμενον ἔμπροσθεν μὲν ὑπὸ τινος ἐκ τοῦ προχείρου ὑψωθείσης λιθῆς, ὀπίσθεν δὲ καὶ ἐκ τῶν πλυχίων ὑπὸ τοῦ δάσου. Ἀλλ' ὁ Δούκας, ἰδὼν ἀποσπασμα ἐχθρῶν ἐπερχόμενον, ἐγκατέλειπε τὴν θέσιν του, καὶ διὰ τῆςφυγομαχίας του ἐρόβισε καὶ ἠνάγκασε τοὺς ἄλλους, τοὺς εὐτυχῶς ἕως τότε πολεμήσαντας, νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν περὶ τὸ μεσονύκτιον ὡς νενικημένοι.

Ἄν καὶ ἡ πραγματικὴ βλάβη τῶν Ἑλλήνων ἦτο μικρά, ἡ ἠθικὴ ἀπέβη μεγίστη· διότι ἔφερεν εἰς μεγάλην ἀταξίαν τὸ παραπορευόμενον ὑπὸ τῶν Ὑψηλάντην στρατευμα μαθὼν τὸ συμβάν, καὶ ἐξ αἰτίας τούτου ἀποσπάσματά τινα αὐτοῦ διεσκορπίσθησαν καὶ ἐπλανήθησαν ἐν μέσῳ τοῦ νυκτικοῦ σκότους καὶ τοῦ διαχυθέντος φόβου· ἐχάθησαν δὲ καὶ τινες ἀποσκευαὶ καὶ ἰκχναὶ τροφαὶ ἐπὶ τῆς διαβάσεως τοῦ ποταμοῦ Διμποδίτσας. Ὁ δὲ Δούκας, ἐπανελθὼν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ἐπιπληχθεὶς αὐστηρῶς διὰ τὴν λειποταξίαν του, ἐγκατέλειπε τὰς ἡγεμονείας.

Πρὶν δὲ διαβῶσι τὸν Ὀλτον οἱ περὶ τὸν Μακεδόνσκην καὶ Χάτσῃ-Πρόδαν ὡς διετάχθησαν, οἱ ἐν τῇ μικρᾷ Βλαχίᾳ ἐχθροὶ ἐκυρίευσαν τὴν Κραϊύβαν· τινὲς δὲ αὐτῶν ἀπῆντησαν ἐκτὸς τῆς κώμης τοῦ Σαβιδινίου δύο σώματα, τὸ μὲν ὑπὸ τὸν Σολωμόν, τὸ δὲ ὑπὸ τὸν Ἀναστάσην Μανάκην τὸν καὶ Μιχαλόγλου, στρατεύοντα πρὸς τὸν Ὑψηλάντην, τὰ ἐκτύπησαν καὶ τὰ διεσκορπίσαν. 800 δὲ ἄλλοι Τούρκοι ὑπὸ τὸν υἱὸν τοῦ ἐπ' ἀνδρὶ γνωστοῦ Καραφειζῆ ἐτοποθετήθησαν ἐν Δραγχανιώ. Οἱ δὲ περὶ τὸν Μακεδόνσκην καὶ Χάτσῃ-Πρόδαν ἦλθαν καὶ αὐτοὶ πλησίον τοῦ χωρίου τούτου τὴν νύκτα τῆς 29, καὶ ἐπέπεσαν αἰφνης ὅπου οἱ Τούρκοι ἔβοσκον τὰ ζῶα των, ἐξ ὧν συνέλαβον 70· ἐσκότωσαν δὲ καὶ 5 Τούρκους καὶ ἐζώγρησαν δύο· ἡεροβολίσθησαν καὶ τὰς δύο ἀκολούθους ἡμέρας μετὰ τῶν ἐν Δρα-

γασανίῳ Τούρκων ἐξεληθόντων εἰς καταδίωξίν των, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπεμακρύνθησαν.

Φθίνας δὲ ὁ Ὑψηλάντης εἰς Πιτέστι ἔμχθεν, ὅτι οἱ ἐπερχόμενοι Τούρκοι ἐκ Βουκουρεστίου εἶχαν φανερόν συνγωνιστὴν τὸν Σάββαν, καὶ ἀπέστειλεν εὐθύς τὸν Φαρμάκην μετὰ 300 εἰς Ἀρζησίαν (κόρτε δὲ Ἀρζέσι) ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ ἐντὸς ὑψηλῶν ὀρέων, πρὸς ἐκχασφάλισιν τῆς θέσεως ἐκείνης· αὐτὸς δὲ ἔφθασε τὴν 1 ἰουνίου εἰς Ῥυμνίκον, πόλιν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ Ὀλτου, ὅπου ἤλθαν καὶ οἱ ὑπὸ τοὺς ὀπληρχηγούς Μακεδόνασκη, Χατσῆ-Πρύδαν, Διαιμνιτὴν Σερδάρην, Σολωμόν καὶ Μενάκην· ὥστε αἱ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὑψηλάντου δυνάμεις τὴν ὥραν ἐκείνην ἦσαν 2500 ἱππεῖς καὶ 4500 πεζοὶ συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἱεροῦ λόχου, καὶ 4 κανόνια. Ὁ Ὑψηλάντης διέταξε τὰ πλεῖστα τῶν σωμάτων νὰ προχωρήσωσι πρὸς τὸ Δραγασνί· καὶ καταλαβῶσι θέσεις τινὰς ἕως οὗ φθάσῃ καὶ αὐτός. Τὴν 3 ἐκίνησαν τὰ σώματα ὅπως διετάχθησαν· τὴν δὲ 5 παρηκολούθησε καὶ ὁ Ὑψηλάντης μετὰ τῆς ὀπισθοφυλακῆς. Ὅκτω ὥρας ἀπέχει τὸ Δραγασνί τοῦ Ῥυμνίκου· ἀλλὰ τὰ σώματα ταῦτα ὑπὲρ τὸ σύννηδες ἤργοπύρηνσαν, οὐδ' ὁμοῦ ὅλα ἔφθασαν, πεσοῦσης καθ' ὁδὸν ρυγδαίης καὶ διαρκοῦς βροχῆς· μόλις δὲ συνῆλθαν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον ἀλληλοδιαδόχως μέχρι τῆς αὐγῆς τῆς 7. Ὁ συστρατεύων Γεωργάκης ἐσκόπευεν, ἐξ αἰτίας τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν, ν' ἀποκλείσῃ τοὺς ολίγους ἐχθροὺς πνιτχόθεν, καὶ ἔστειλε διάφορα σώματα καὶ κατέλαβαν τὰς περὶ τὸ χωρίον ἐπιτηδεύεις εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον θέσεις. Ὁ δὲ Κραβιζὴς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἱππέων καὶ ὁ Νικόλαος Ὑψηλάντης, ὁ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ λόχου καὶ τοῦ πυροβολικοῦ ταχθεὶς ἐσχάτως, ἐτοποθετήθησαν ἐντεῦθεν χαρδάρης ἀντικρὺ τοῦ Δραγασνίου, ἥς τὰ δύο χεῖλη συζευγνύει γέφυρα· εἰδοποιήθησαν δὲ ὅλοι νὰ ἐτοιμαθῶσιν εἰς μάχην τὴν ἐκπύριον, καθ' ἣν ἐσκόπευε νὰ πνερυρεθῇ καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος μετὰ τῆς ὀπισθοφυλακῆς ἐκ διςχιλίων. Ὁ δὲ Γεωργάκης, ὅστις διέθεσε τὰ πάντα, ἐτοποθετήθη ἀπώτερον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ῥυμνίκου, ὅπως διαλεγθῇ πρὸ τῶν ἄλλων μετὰ τοῦ αὐθημερόν ἀνιχνευομένου ἀρχιστράτηγου. Οἱ ἐν Δραγασνίῳ Τούρκοι, κατέχοντες καὶ τὴν παρκαλειμένην μονήν, ῥοθύνθησαν πόσον δεινὴ ἦτον ἡ θέσις των καὶ ἐπεχείρησαν, ἀλλ' εἰς μάτην, νὰ διώξωσι τοὺς περὶ τὸν Ἀργυροκαστρίτην, μεταβαίνοντας ἐκεῖ μετὰ τὰ ἐν

τῷ Νοτάτέῳ συμβάντα καὶ καταλαβόντας γηλοφον πλησίον τοῦ χωρίου ἐν μέσῳ ἐλώδους θέσεως· προβλέποντες δέ, ὅτι ἡ μάχη ἦτον ἀφευκτος καὶ ἐγγύς, ἤρχισαν νὰ καίωσι τὰς εὐτελεῖς τοῦ χωρίου οἰκίας ὡς περιττὰς ἢ ἐπιζημίους. Ἀλλ' ὁ θερμουργὸς Καραβιῆς ἐθεώρησε τὸν ἐμπρησμὸν πρόδρομον φυγῆς, καὶ φοβούμενος μήπως τοῦ φύγῃ ἢ βεβχίχ, ὡς ἐφантаζετο, νίκη ἐξ αἰτίαις τῆς ἀπραξίαις του, διέβη μετὰ μεσημβρίαν σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν πέραν τῆς χαράδρας πρὸς τὸ χωρίον, μὴ προειδοποιήσας τοὺς ἄλλους ὀπλαρχηγούς, ὡς θέλων νὰ σφετερισθῇ ὅλην τὴν δόξαν μόνος αὐτός· παρηκολούθησαν δὲ ἐπὶ τῇ προτροπῇ αὐτοῦ ὁ ἱερὸς λόχος καὶ τὸ πυροβολικόν. Οἱ Τούρκοι ἐδειλιάσαν ὑπολαβόντες, ὅτι θὰ ἐφώρμων οἱ Ἕλληνες ἐκ συνθήματος πανταχόθεν· διὰ τοῦτο, ἐν ᾧ ἤρχισε τὸ πυροβολικὸν νὰ τοὺς κτυπᾷ, δὲν ἐξήλθον καὶ ἐσκέποντο διὰ ποίας ὁδοῦ νὰ φύγωσιν· ἀλλὰ βλέποντες, ὅτι ἄλλοι δὲν ἐκινήθησαν, καὶ ὅτι τὰ κανόνια δὲν τοὺς ἐβλαπταν διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν κανονοβολιστῶν, ἐξήλθαν ἐριπποὶ καὶ ἔπесαν ξιφῆρεις ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς· καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Καραβιῆν ἐλειποτάκτησαν, οἱ δὲ ἱερολοχίται ἐδειξαν ὅτι φλόγες πατριωτισμοῦ ἔκαιον τὴν καρδίαν των καὶ ἐπέμενον μαχόμενοι· ἀλλ' ἦσαν ἀπειροπόλεμοι, καὶ τὸ ἱππικὸν τοῦ ἐχθροῦ ἐπιπесὸν πανορμεὶ διέρρηξε τὰς τάξεις, ἐκυρίευσεν τὰ κανόνια, καὶ τοὺς κατέκοψεν. Ἀκουσθείσης τῆς βοῆς τοῦ πολέμου, ἔτρεξον εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης ὁ Γεωργάκης καὶ τινες ἄλλοι ὀπλαρχεγοὶ μεθ' ὧν ἐδυνήθησαν ἐκ τοῦ προχείρου, ἐτουφέκισαν τοὺς Τούρκους καταδιώκοντας καὶ κατακόπτοντας ἀνηλεῶς τοὺς ἱερολοχίτας τραπέντας ἐπὶ τέλους εἰς φυγὴν, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐλύτρωσαν τῆς σφαγῆς καὶ τῆς αἰχμαλωσίαις πολλούς, ἐν οἷς καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ ἀρχιστρατήγου κινδυνεύοντας νὰ συλληφθῶσιν. Ὅλοι δὲ οἱ ἱερολοχίται θὰ ἤσανίζοντο, ἂν δὲν ἐπρόφθαιον οἱ ἐπιβοηθοὶ οὗτοι, ἐν οἷς διέπρεψεν ὁ Βλάχος ὀπλαρχηγὸς Ἰωαννίτσας Χόρκας. Οἱ Τούρκοι, καταδιώκοντες τοὺς ἡττηθέντας μέχρι τῆς χαράδρας, ἐπληθύνοντο εἰς τὸ χωρίον νικητῇ, ἀποροῦντες καὶ αὐτοὶ δι' ὅσα παρ' ἐλπίδα κατάρθωσαν. Ὑπερδικοσοὶ Ἕλληνες ἐφονεύθησαν, ὅλοι σχεδὸν ἱερολοχίται, πεσόντες ὡς εὐθαλεῖς κλάδοι ὑπὸ τὴν κοπτερὰν ἀξίνην στιθερῶ ἑυλοκόπου· ἐφονεύθησαν καὶ οἱ ἐπ' ἀνδρείᾳ μετὰ τῶν ἀνδρείων τούτων διακριθέντες ἐκπόνταρχοι, Δημήτριος Σοῦτσος, καὶ Σπυριδων Δρακούλης, 40 δὲ ἡχμαλωτί-

σθησαν. Πανικός φόβος κατέλαβε τότε ὅλα τὰ σώματα, καὶ τὰ πλεῖστα ἐν τῷ ἅμα διελύθησαν καὶ κακὴν κακῶς διεσκορπίσθησαν. Ὁ δὲ Ὑψηλάντης, ἔμπεθε τὸ γεγονὸς καθ' ὁδὸν τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς θλιβερᾶς σκηνῆς, καὶ ἰδὼν τὸν διασκορπισμὸν τῶν στρατιωτῶν ἐπανερχομένων εἰς Ἰνιμνικὸν ὠπισθοδρόμησε, καὶ διέμεινεν ἐκεῖ τὴν νύκτα καὶ τὴν ἀκύλουθον ἡμέραν· τὴν δὲ 9 μετέβη εἰς Κόζιαν, μοναστήριον ἐπὶ τῶν Καρπαθίων ὁρέων δύο ὥρας ἀπέχον τοῦ Ρυμνίκου.

Ἐξ ὅτου ὁ Ὑψηλάντης ἔλαβε τὰς ἀπκνήσεις τῆς αὐλῆς τῆς Ῥωσσίας εἰς τὰς ἀναφορὰς του, ἔχασε πᾶσαν ἐλπίδα ἐξωτερικῆς βοήθειας ἢ ἐξωτερικῶν προσκυμμάτων εἰς τὰ κατ' αὐτοῦ στρατιωτικὰ κινήματα τῆς Πύλης· ἡ δὲ ἐσχάτως συμβῆσα ἐν Δραγασανίῳ καταστροφὴ κτέστρεψε πᾶσαν προσδοκίαν ἐσωτερικῆς εὐτυχοῦς ἀντιστάσεως· καὶ τὴν χερίστον, ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην ἐφοβεῖτο ὅχι μόνον τοὺς Τούρκους· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς στρατιώτας του, καὶ οὔτε νὰ μείνῃ ἡδύνατο, διότι ἐκινδύνευε νὰ συλληφθῇ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, οὔτε νὰ φύγῃ ἐτόλμα, διότι οἱ ὑπ' αὐτὸν στρατιῶται ἀντέτειναν· τινὲς δὲ αὐτῶν, μολύντες ὅτι ὁ κεχαγιάμπεγς ἐξέδωκε κήρυγμα, δι' οὗ ὑπέσχετο ἀντιμισθίαν πρὸς ὅποιον ἔφερε τὴν κεφαλὴν του, ἐμελέτησαν καὶ ἐπιβουλήν. Ἐνεκχ τούτου συνέλαβεν ὁ Ὑψηλάντης δεινὰς ὑποψίας· ὥστε, τριημερεύσας ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ολίγους ἐδέχετο ἐντὸς τῆς αὐλῆς, καὶ τὴν νύκτα διέμενεν αὐτός καὶ οἱ περὶ αὐτὸν προσεκτικοὶ καὶ ἀγρυπνοὶ, ὡς ἂν ἐφοβοῦντο ἔφοδον ἐχθρῶν. Τῷ ὄντι τὴν δευτέραν νύκτα τῆς ἐκεῖ ἀφίξεως τῶν ἀνεφάνη πυρκαϊᾶ ἐν τῷ προχυλίῳ τοῦ μοναστηρίου ὅπου διενυκτέρευαν στρατιῶται, οἵτινες, ὑποκριθέντες ὅτι ἐφοβοῦντο μὴ κωῶσιν, ἀνέβησαν πολλὰ χόθεν τὰ τεῖχη εἰς ἀποφυγὴν δῆθεν τοῦ κινδύνου. Ἄλλ' οἱ περὶ τὸν Ὑψηλάντην, εἰδότες προηγουμένως ὅτι οἱ ἐπιβουλευόντες τὴν ζωὴν του ἐσχεδίασαν τὸ τέχνασμα τοῦτο, τοῖς ἀπηγόρευσαν τὴν εἴσοδον ἐπὶ ποινῇ θανάτου. Ἐν μέσῳ τοιούτων ὑποψιῶν καὶ ἐπιβουλῶν ὁ Ὑψηλάντης ἀπεράσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς ἡγεμονείας. Ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἣν εἶχε τοῦ χροακτοῦ καὶ τῆς ἀξίης τοῦ Γεωργάκη, τὸν ἐθάρρυνε νὰ τῷ ἀντακλύψῃ τὸν σκοπὸν του καὶ ζητήσῃ τὴν εὐλοχίαν τῆς συνδρομῆς του. Ὁ Γεωργάκης οὔτε τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Ὑψηλάντου ἀναξίος ἐφάνη, οὔτε κωρὶς εἰς τὴν αἰτησίαν του, ἂν καὶ τὴν ἐθεωρῆσε λίαν ἐπιβλαβή, καὶ πρὸς τὸν κοινὸν ἀγῶ-

να καὶ πρὸς αὐτόν· ἀπέπεμψε δὲ τινὰς τῶν ἐκεῖ ὑποπτῶν ὀπλαρχηγῶν εἰς κατὰλήψιν δὴθεν θέσεων τινῶν πολεμικῶν, κυρίως δὲ ἵνα μὴ ἐνοχλήσῃσι τὸν Ὑψηλάντην ἐπὶ τῆς ἀπελεύσεώς του. Ἀλλ' ὅ,τι ὁ Ὑψηλάντης ἐμελέετο νὰ πράξῃ ὑποκεκρυμμένως, πᾶς πολλοὶ τῶν ὑπ' αὐτόν ἔπρατταν παρρησίᾳ τρέχοντες μετὰ τὴν ἐν Δραγασανίῳ τροπὴν πρὸς τὰ ὅρια, ὅπως διασωθῶσιν εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν. Ἐπειδὴ δὲ πᾶς χιδῶς καὶ πᾶς φόβος ἐξέλειψαν, ὁ δυνάστης κατέβηκε τὸν ἀδύνατον, μῆτε ὡς συναγωνιστὴ συμπαλῶν μῆτε ὡς ὁμοιοπαθεῖ· τινὲς δὲ τόσον ἐφάνησαν ἀσυνειδητοὶ καὶ ἀπᾶνθρωποι, ὥστε, καταλαμβάνοντες τὰ ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Τρανσυλβανίαν πορείας στενά, συνελάμβαναν, ὡς ἄλλοι Περιφῆται καὶ Κερκύωνες, τοὺς διαβαίνοντας καὶ κυρίως τοὺς ἀξιόους πάσης ἀγάπης καὶ περιθάλψεως ἱερολοχίτας, καὶ ἂν δὲν τοὺς ἐφόνευαν ὡς οἱ πικτικοὶ συντεχνεῖται τῶν, τοὺς ἐγύμνοναν. Ἐν τοσούτῳ ὁ Ὑψηλάντης, προδιαθέτων τὰ εἰς ἀπέλευσίν του, πρῶτον μὲν διέδωκεν, ὅτι ἡ Αὐστρία ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἔπειτα δὲ ὑπεκρίθη, ὅτι ἔλαβε γράμματα διπλωτικὰ τῆς ἀφίξεως ἐπὶ τῶν ὁρίων καὶ τῆς εἰς Βλαχίαν ἀνυπερθέτου μεταβάσεως αὐστριακῶν τινῶν ταγματῶν· πρὸς πίστῳσιν δὲ τῶν λεγομένων ἔδωκε πάνδημα δείγματα χαρᾶς· δικταξας νὰ τουφεκίσῃσι, νὰ φωτίσῃσι τὸ μοναστήριον καὶ νὰ εὐθυμήσῃσι πίνοντες εἰς ὑγείαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας. Ταῦτα ἔπραξε τὴν ἐσπέραν· τὴν δὲ ἐπαύριον ἐξεστράτευσεν πρὸς τὰ ὅρια εἰπών, ὅτι ἔλαβε πρόσκλησιν νὰ μεταβῇ ἐκεῖ εἰς ἔντευξιν ἀξιωματικοῦ σταλέντος παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου πρὸς διευθέτησιν τῶν ἀφορώντων τὴν εἴσοδον τῶν αὐστριακῶν στρατευμάτων. Ἐγγὺς δὲ γενόμενος τῶν ὁρίων ἠνυχκάσθη, ἀπειλούμενος, νὰ δώσῃ ἐκ τοῦ ὕψους τῷ Ἀργυροκαστρίτῃ χρήματα ἐπὶ λόγῳ καθυστροφούντων μισθῶν τῶν ὀπλῶν του, καὶ οὕτω ν' ἀπαλλαχθῇ τῶν χειρῶν αὐτοῦ· ἡμίωριον δὲ πρὶν φθάσῃ εἰς Πορτερούρμην, ὅπου ἐστάθμευεν ἢ ἐπὶ τῶν ὁρίων αὐστριακὴ Ἀρχή, ἐστάθη, καὶ ἀπέστειλε τὸν Λασσάνην, ἵνα μάθῃ ἂν ἦτο δεκτὸς ἐπὶ τῆς αὐστριακῆς γῆς· μαθὼν δὲ ὅτι ἦτο δεκτὸς ἀλλ' ὑπ' ἄλλῳ ὀνόματι, μετ' ὀνόμασθαι Ἀλέξανδρος Κομνηνός, καὶ τὴν 14 παρεδόθη εἰς τὰς αὐστριακὰς Ἀρχάς, καὶ παρεδόθησαν καὶ οἱ περὶ αὐτόν, ἡγουν οἱ δύο ἀδελφοὶ του, ὁ Ὀρφανός, ὁ Λασσάνης, ὁ Γορνόφσκις καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Καβελλάρυπουλος, μετονομασθέντες καὶ

οὔτοι, καὶ ἐκεῖθεν μετεκομίσθησαν ὅλοι εἰς Ἀράδην, πόλιν τῆς Οὐγγαρίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μιρόσχοῦ, ὅπου διέμειναν ὀκτὼ ἡμέρας προσμένοντες τὰς διαταγὰς τῆς αὐστριακῆς αὐλῆς, καὶ μὴδὲν ὑποπτεύοντες ὅσα τοῖς ἐμελλαν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ἐλπίζοντες ἐν πλήρει πεποιθήσει τὴν ἐκ τῆς αὐστριακῆς εἰς ἄλλην ἐλευθέρην γῆν μετὰβασίν των, καὶ τὴν εἰς Ἑλλάδα ταχέϊον καθοδόν των. Ἐν Ἀρχῇ διατρίβων ὁ Ὑψηλάντης ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον ἡμερησίαν διαταγὴν γραφεῖσαν ἐν Ῥυμνίκῳ τὴν 8 ἰουνίου.

• Στρατιῶται ! Ὅχι ! δὲν μολύνω πλέον τὸ ἱερόν, τὸ τίμιον
 • τοῦτο ὄνομα εἰς τὰ ὑποκείμενά σας. Ἄνδρες ἀγέλοι λαῶν.
 • Αἱ προδοσίαι σας, αἱ ἐπιβουλαὶ σας μὲ βιάζουσι νὰ σὲς ἀπο-
 • χωρισθῶ. Εἰς τὸ ἐξῆς καθὲς δεσμός μετὰξὺ ὑμῶν καὶ ἐμοῦ
 • κόπτεται· βυβαίνον μόνον εἰς τὴν ψυχὴν μου θὰ φέρω τὴν ἐν-
 • τροπὴν ὅτι σὲς ἐδιοικοῦσα. Ἐπκτῆσατε τοὺς ὄρκους σας,
 • ἐπροδόσατε Θεὸν καὶ πατρίδα, ἐπροδόσατε καὶ ἐμὲ τὴν στιγ-
 • μὴν καθ' ἣν ἠλπίζα ἢ νὰ νικήσω ἢ νὰ συνκαπολάνω μαζὶ σας
 • ἐνδόξως. Σὲς ἀποχωρίζομαι λοιπόν· τρέξατε εἰς τοὺς Τούρ-
 • κους τοὺς μόνους ἀξιους τῶν φρονημάτων σας, ἐξέλθετε ἀπὸ
 • τὰ δάση, καταβῆτε ἀπὸ τὰ βουρά τὰ ἄστυα τῆς ἀνανδρίας
 • σας, καὶ τρέξατε εἰς τοὺς Τούρκους, καταφιλήσατε τὰς χει-
 • ράς των, ἀπὸ τὰς ὁποίας στάζει ἀκόμη τὸ ἱερὸν αἷμα τῶν
 • κατὰσφαγέντων ἀπανθρώπως, τῶν κορυφίων ὑπουργῶν τῆς
 • θρησκείας, πατριάρχων, ἀρχιερέων, καὶ μυρίων ἄλλων ἀθῶων
 • ἀδελφῶν σας. Ναί ! τρέξτε, ἀγοράσατε τὴν σκλαβίαν σας
 • μὲ τὴν ζωὴν σας, μὲ τὴν τιμὴν τῶν γυναικῶν καὶ παιδιῶν σας.

• Σεῖς δὲ σκιὰ τῶν γνησίων Ἑλλήνων ἐκ τοῦ ἱεροῦ λοχοῦ,
 • ὅσοι προδοθέντες ἐπέσατε θύματα διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς
 • πατρίδος, δεχθῆτε δι' ἐμοῦ τὰς εὐχριστίαις τῶν ὁμογενῶν
 • σας. Ὀλίγοι καὶρός, καὶ στηλὴ θ' ἀνεγερθῇ νὰ δικαιοσύνη τὰ
 • ὀνόματά σας.

• Μὲ χαρακτηρὰς φλογεροῦς εἰναι ἐγχαράγμένα εἰς τὰ φίλ-
 • τρα τῆς καρδίας μου τὰ ὀνόματα τῶν φίλων ὅσοι μέχρι τέ-
 • λους μ' ἐδειξαν πίστιν καὶ εὐκρίνειαν. Ἡ ἐνθύμησίς των θὰ
 • εἰναι πάντοτε τὸ μόνον ἡρωιστικὸν ποτὶν τῆς ψυχῆς μου.

• Παράδιδω δὲ εἰς τὴν ἀπέχθειν τῆς ἀνθρωπότητος, εἰς τὴν
 • δίκην τῶν νόμων, καὶ εἰς τὴν κατάραν τῶν ὁμογενῶν τὸν
 • ἐπίορκον καὶ προδότην καμινάρον Σάββαν, τοὺς λειποτάκτας

- καὶ πρωταίτιους τῆς κοινῆς λειποταξίας καὶ φυγῆς Κωνσταν-
- τίνων Δούκην, Βασίλειον Μπαρλάν, Γεώργιον Μάνον Φανα-
- ριώτην, Γρηγόριον Σοῦτσον Φαναριώτην καὶ τὸν φυλόδιον
- Νικόλαον Σκούφον.

- Καθαρῶ καὶ τὸν Βασίλειον Καραβιζὴν ἀπὸ τῆν τάξιν τῶν
- συστρατιωτῶν μου διὰ τὴν ἀπειθείαν του καὶ διὰ τὸ ἀπρεπές
- πολίτευμά του».

Ἄφ' οὗ δὲ ἦλθαν αἱ διαταγαὶ τῆς αὐστριακῆς αὐλῆς, ἡλαξάν ὄνομα οἱ περὶ τὸν Ὑψηλάντην καὶ ἐκ δευτέρου ἀπικιτεῖται δὲ ἡ μετονομασία τῶν ἐπὶ πολιτικαῖς αἰτίαις φυλακισμένων ἐν Αὐστρίᾳ, ἕνα μὴδ' αὐτοὶ οἱ φυλάττοντες γνωρίζωσι ποιοὶ οἱ φυλακισμένοι· καὶ ὁ μὲν Ὑψηλάντης μετωνομάσθη Βαρόνος Σχονβέρδος, οἱ δὲ ἄλλοι ἄλλως, καὶ ἀπεκομίσθησαν νυχθαμαξοποροῦντες εἰς Μουνκάτσην, πόλιν τῆς Οὐγγρίας, ὅπου ἐφυλακίσθησαν καὶ ἔπαθον ὅσα δεινὸν καὶ λέγειν. Ἐν ἔτει δὲ 1823 μετεκομίσθησαν ἐκεῖθεν διὰ τὸ νοσῶδες τοῦ τύπου εἰς Θερεσιενστάδην, πόλιν τῆς Βοεμίας, ὅπου, ἐκτὸς τοῦ Καβειλαροπούλου καὶ τοῦ Γορνόφσκη ἐλευθερωθέντων τὸ 1826, τοῦ μὲν πρώτου ὡς Ἰονίου, τοῦ δὲ δευτέρου ὡς Πολωνοῦ, διέμειναν ἐν φυλακῇ μέχρι τέλους τοῦ 1827, καὶ ἡλευθερώθησαν ὅλοι διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου ἐπὶ λύγῃ τιμῇ τοῦ νὰ διαμείνωσιν, ἕως οὗ ἀπεπερατοῦντο τὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐν ὁποίᾳ τῶν τριῶν πόλεων, τῆς Βιέννης, τῆς Βενετίας, ἢ τῆς Βερώνης, εὐηρεστοῦντο· διέμειναν δὲ ἐν Βιέννῃ, ὅπου ὁ Ὑψηλάντης, πάσχων ἐξ ὧων ὑπέστη ἐν τῇ δεινῇ του φυλακίσει, ἀπέθανε τὴν 20 ἰουλίου τοῦ 1828 περὶ τὸ τριακοστὸν ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Ἡ δὲ ἀπίλευσις τοῦ Ὑψηλάντου ἐκ τῆς Βλαχίας διέλυσε τὸν πρὸς ἕνα καὶ τὴν αὐτὸν σκοπὸν τῶν ὀπληρηγῶν ἀγῶνα, καὶ ἕκτοτε ἕκαστος ἠγετο καὶ ἐφέρετο ὑπὸ τῆς φυσικῆς ροπῆς του καὶ τῶν συμπεριόντων του· καὶ οἱ μὲν ἔρηνγκν πέραν τῶν ὁρίων, οἱ δὲ ἐκλείοντο ἐντὸς ὀχυρῶν θέσεων, καὶ ἄλλοι περιτρήχοντο εἰς ὀρεινὰ μέρη ἀπορεύοντες τὴν συνάντησιν τῶν δυνατῶν καὶ εὐτυχῶν ἐχθρῶν, οἵτινες διχσπαρέντες κατεδίωκαν τοὺς ἐνκαπολιεργθέντας.

Ὁ δὲ Γεωργάκης, ἀφ' οὗ ἀπεχειρέτησε τὸν Ὑψηλάντην, μετέβη εἰς Ἀρζησίαν ὅπου ἠνώθη μετὰ τοῦ κατέχοντος τὴν θέσιν ἐκείνην Φαρμάκη. Μαθόντες δὲ οἱ δύο οὗτοι ἄρχηγοί, ὅτι

καὶ οἱ Τούρκοι καὶ οἱ περὶ τὴν Σάββαν ἐπύρουντο, ἀνεχώρησαν ἔχοντες 800 ἐπιλέκτους ἵππους, καὶ διαβάντες τὰ μεθόρια ἔπυσαν εἰς Τρανσιλβανίαν, καὶ ἔρθασαν εἰς τὸ μολδαυικὸν ὄρος, Ἰρεάτσον, ὅπου κεῖνται δύοσκατὰ τινὰ χωρία, καὶ ἐστρατοπέδευσαν. Ὁ δὲ Γεωργάκης, ἀρρωστήσας καθ' ὁδὸν, συνώδυνε τὴν στρατιάν βρασταζόμενος ἐν φρεσὶ πολλὰς ἡμέρας.

Οἱ δὲ Τούρκοι καὶ οἱ περὶ τὴν Σάββαν, ἀπεδιώξαντες πέραν τῶν ὁρίων τὸν δεινότερον τοῦτον ἐχθρόν, ἐκίνησαν κατὰ τοῦ ἐν τῇ μονῇ τῆς Βιστρίτσας, ἥ κατ' ἄλλους τῆς Κόζις, ὁχυρωθέντος Διαμκντῆ Σερχέρη. Οὗτος ἀντέστη γενναίως δύο ἡμέρας· τὴν δὲ τρίτην πιστεύσας τοὺς λόγους τοῦ Σάββα παρεδόθη ἐπ' ἀσφαλείᾳ ζωῆς καὶ δικτηρήσει τοῦ βηήμου του· ἀλλ' οἱ Τούρκοι, παρὰσπονδήσαντες, αὐτὸν μὲν ἀπέστειλαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἀπεκερρίσθη, πολλοὺς δὲ τῶν σὺν αὐτῷ ἐθνικῶσαν ἐν τῇ μονῇ. Ὁ Σάββας ἐταράχθη ἐπὶ τῇ ἀπιστίᾳ τῶν Τούρκων, καὶ παρεπονέθη ὑποπετείων μὴ πάθῃ καὶ αὐτός τὰ αὐτά· ἀλλ' ὁ Κεχαγιαμπης τὸν καθυσόχασε λέγων, ὅτι ὁ Διαμκντῆς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἔπαθον ὡς πολεμήσαντες· τοὺς Τούρκους, ἐν ᾧ αὐτὸς ἐφάνη πιστός καὶ συνεργὸς αὐτῶν θερμότατος.

Οἱ Τούρκοι ἐξήλασαν πανταχόθεν τῆς Βλαχίας τοὺς ἐναντίους εὐκόλως, ἀλλ' ἤρξαν ἀπὸ ἀντίστασιν· 400 ἀπέκλεισαν 70 ἐν τῇ κατὰ τὴν Σλάτιναν μονῇ, τοὺς ἐπολέμησαν τρεῖς ἡμερονύκτια, καὶ ἄρ' οὐ πολλοὶ ἐν οἷς καὶ ὁ ἀρχηγός, ἐφρονεύθησαν, ἔβαλαν πῦρ εἰς τὴν μονὴν καὶ ἔφυγαν, καὶ οὕτως ἐλυτρώθησαν οἱ ἔγκλειστοι. Τρεῖς ἡμέρας ἀπέκρουσαν εὐτυχῶς καὶ οἱ περὶ τὸν Μανάκην τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς μονῆς τῶν πεντεκαδικλικίων, καὶ τὴν τετάρτην ἐξήλθαν διὰ νυκτὸς καὶ διεσώθησαν εἰς Τρανσιλβανίαν.

Ἱερεὺς δὲ τις, κοινῶς κλούμενος Πάπα-Σέρβος, γνωστός διὰ τὴν ἀνδρίαν του, αὐθόρμητος ἐλθὼν ἐκ Σερβίας ἐν ἀγωνισθῇ μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου διατρίβοντος εἰσέει ἐν Τυρκοβίστῳ, συνέλεξεν ἱκανοὺς στρατιώτας, ἐτοποθετήθη ἐπὶ τῶν Καρπαθίων ἄνωθεν τοῦ Κυμπουλουγγίου, ἀπέκρουσε τοὺς ἐπελθόντας, κατέκοψε τὸ ἐπικικόν των διὰ τὸ δύσιππυ τοῦ τόπου, καὶ ἔφυγεν ἀβλαβής(α). Οἱ δὲ ὀπλαρχηγοὶ Μκεδόνσκη, Χκτσῆ-Πρόδης, Σολωμός, Καρβιῆς καὶ ἄλλοι διεσώθησαν φεύγοντες εἰς Τρανσιλβανίαν.

Ὁ δὲ κεχαγιαμπεης, ἀφ' οὗ εἶδεν ὅλην τὴν Βλαχίαν ἀπηλλαγμένην τῶν ἐχθρῶν του, ἐκάλεσεν εἰς Βουκουρέστι τὸν Σάββαν ἐπὶ λόγῳ νὰ τὸν ἀνταμείψῃ διὰ τὴν πρὸς τὸν σουλτάνον πιστὴν καὶ πολυωφελῆ ὑπηρεσίαν του. Ὁ Σάββας ἀφίχθη ὅπου ἐκλήθη ἐν πολλῇ δυνάμει, καὶ παραλαβὼν ἐκλεκτούς τινας στρατιώτας καὶ τοὺς δύο του ὑποπλαρχηγούς, Μιχάλην καὶ Ἰέντσην, ὑπῆγε τὴν 7 αὐγούστου εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ κεχαγιαμπεη, καὶ τοὺς μὲν στρατιώτας ἀφῆκεν ἐν τῷ προαυλίῳ, αὐτὸς δὲ καὶ οἱ δύο ὑποπλαρχηγοί, προχωρήσαντες ἐνδότερον, ἐδολοφονήθησαν πρὶν θηάσωσιν ἐνώπιον τοῦ κεχαγιαμπεη. Τοιαύτην ἀμοιβὴν ἔλαβεν ὁ Σάββας διὰ τὴν ἐπιουρίαν του πρὸς τὴν Ἑταιρίαν καὶ διὰ τὴν ἐπιβουλον διαγωγὴν του πρὸς τὸν Ὑψηλάντην. Ἡ δολοφονία αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ἀλληλομαχίαν τῶν ἐν τῷ προαυλίῳ στρατιωτῶν τοῦ Σάββα καὶ τῶν Τούρκων, καὶ εἰς χύσιν πολλοῦ αἵματος. Ἐν ᾧ δὲ ἡβεμιτουργούντο ταῦτα, ἀπειράριθμοι Τούρκοι, οἱ μὲν ἐφιπποὶ οἱ δὲ πεζοί, διαχυθέντες ἀδείχ τῆς ἐξουσίας εἰς ὅλην τὴν πόλιν καὶ πατήσαντες πολλὰς οἰκίας ἔπεσαν ξιφῆρεις ἐπὶ τοὺς προστυχόντας Ἀρβανίτας, ἀπροφυλάκτους διὰ τὸ ἀπροσδόκητον, καὶ κόπτοντες τὰς κεφαλὰς των, καθὼς καὶ παμπόλλων ἀθλίῶν Χριστιανῶν μὴ ἀνήκόντων εἰς τὴν τάξιν ταύτην, τὰς ἐπεσώρευαν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ κεχαγιαμπεη χάριν τῆς παρὰ τοῖς Τούρκοις συνήθους τρισευχάρου καὶ θδελυρᾶς ἀντιμισθίας. Τόσκι δὲ κεφαλὰι ἐπεσπευρέθησαν, ὥστε ὁ κεχαγιαμπεης φειδωλενόμενος ἀπεποιήθη τὴν ἀντιμισθίαν, καὶ οὕτως ἔπαυσεν ἡ ἀνηλεὲς ἐκείνη αἱματοχυσία διαρκέσασα τρεῖς σχεδὸν ὥρας. Τόση δὲ κατὰχρησις ἔγεινε τῆς φονικῆς ταύτης ἀδείας, ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποκοπειῶν κεφαλῶν ὑπερέβαινε τὸν γνωστὸν ἀριθμὸν ὅλων τῶν ἐν Βουκουρεστίῳ Ἀρβανιτῶν. Ἐπληρέθη ὁ κεχαγιαμπεης παρὰ τῆς Πύλης ὡς ἀπαλλάξας τὸν τόπον τῶν ολετήρων, καὶ ἐπροβιάσθη εἰς βαθμὸν πασῶ. Διοικούσης δὲ τῆς μαιοφονίας ταύτης, Θανάσης τις Χειμαριώτης, εἰς καὶ αὐτὸς τῶν περὶ τὸν Σάββαν, καὶ 26 στρατιῶται κατέφυγαν εἰς τὴν ἐν τῇ πόλει ἐκκλησίαν τοῦ Ὁλτενίου· ἐκεῖ ἀπεκλείσθησαν πολιορκούμεντοι καὶ πολιορκούμενοι τρία ἡμερονύκτια, ἕως οὗ, ρηιράντες τὰ πολεμεφόδια, ἤνοιξαν τὴν θύραν καὶ ἐξώρμησαν ξιφῆρεις ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν φονεύοντες καὶ φονευόμε-

νοι· τρεῖς δὲ μόνον διεσώθησαν φεύγοντες. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἐν Βλαχία.

Ἰουνίος

Ὁ δὲ ἐν Μολδαυίᾳ Καντακουζηνός, συγκαλέσας ἀρχομένου τοῦ Ἰουνίου ἐν τῷ χωρίῳ Στίγκκ τοὺς ὀπλαρχηγούς· καὶ ὑποπλαρχηγούς, καὶ εἴτε ἀγανακτῶν δι' ὅσα κατ' αὐτοῦ ἐλέγοντο, εἴτε καὶ ἀπόφασιν ἔχων ἔκτοτε νὰ φύγῃ, τοῖς ἐπρόβλεπε νὰ ἐκλεξωσιν ἄλλον ἀρχηγόν· ἀλλ' ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν ὁμορῶνως ὅτι αὐτὸν ἠθέλουν. Τοῖς ἐκοινοποίησεν ἐν ἐκτάσει τότε ὁ Καντακουζηνός τὴν σκοπὴν τῆς ἀποστολῆς του, τοῖς εἶπεν ὅσα τὸν ἐμπόδισαν νὰ τὸν προχρηματοποιήσῃ, καὶ ἐπρόσθεσεν ὅτι κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις· ἐλπίς δὲν ἦτο νὰ ἐνωθῶσι πλέον μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου διὰ τῆς συνήθους ὁδοῦ ὡς προεσχεδίσθη, καὶ ὅτι ἔκρινεν εὐλογον νὰ μεταβῶσιν εἰς Βεσσαραβίαν, νὰ παραλάβωσι τοὺς ἐκεῖ ἐτοιμούς· εἰς συνεκστρατεῖν, καὶ ἐμβάντες ὅλοι εἰς τὰ ἐν Ἰσμαίλει πλοῖα νὰ πλεύσωσιν εἰς τὴν μαύρην θάλασσαν, ν' ἀποβιβασθῶσιν ὅπου θὰ τοὺς ὠδήγῃ ἡ περίστασις εἰς ἐντευξιν αὐτοῦ, καὶ οὕτω νὰ συστηθῇ διὰ τῆς ἐνώσεως ὅλων στρατόπεδον ἀξιόμαχον· ἔλεγε δὲ ὅτι ἔκρινεν ἀναγκάσιον νὰ μὴ περάσωσιν εὐθὺς τὸν Προῦθον εἰς ἐκτελέσειν τοῦ σχεδίου τούτου ὡς φυγόμενοι, ἀλλὰ νὰ ὀχυρωθῶσι παρὰ τὸ Σκουλένι τὸ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ ποταμοῦ ἀπέναντι τοῦ ρωσικοῦ λοιμοκληκτηρίου, ὅπου εὐκολον ἦτο νὰ λαμβάνωσι τὰ ἀναγκαῖα ἐκ τῆς ἀντικρῆς ρωσικῆς γῆς· οὕτω δὲ ὠχυρωμένοι, νὰ στέλλωσι μικρὰ σώματα εἰς κατασκοπὴν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐὰν ἐπῆρχετο δύναμις ἀνάλογος τῆς δυνάμεώς των, νὰ τὴν πολεμήσωσιν, εἰ δὲ καὶ ἐπῆρχετο μεγάλη, ὡς ἐφημίζετο, νὰ μείνωσιν 100 πολεμισταὶ ἐν τῷ ὀχυρώματι καὶ νὰ μὴ ἀφήσωσι τὸν ἐχθρὸν νὰ πλησιάσῃ ἕως οὗ λάθωσι κειρὸν οἱ πολλοὶ νὰ περάσωσιν εἰς τὴν ἀντικρῆς ὀχθὴν μεταφέροντες ὅλας τὰς πολεμικὰς ἀποσκευὰς ἀκινδύνως· μετ' αὐτοὺς δὲ νὰ διασωθῶσιν ἐκεῖ καὶ οἱ λοιποὶ 100, καὶ οὕτω νὰ ἐνεργηθῇ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος· σχεδίων. Ἡ γνώμη αὕτη, σαθρὰ καὶ κοῦφη, ὡς στηριζομένη ἐπὶ ἀλλοκότου σχεδίου, καὶ ὑποθέτουσα τὴν ρωσικὴν γῆν σύμμαχον τῶν ὑπὸ τὴν Ὑψηλάντην παρὰ τὰς γνωστάς καὶ ρητάς διαταγὰς τοῦ αὐτοκράτορος, ἐνεκρίθη παρ' ὅλων τῶν πηρευρεθέντων, πιστευόντων ὅσα ἤκουον ὡς εὐκατόρθωτα· ἐστράλησαν δὲ καὶ οἱ ὑπὸ τὴν Μάδην καὶ Βασίλην Θεοδώρου, πρὸς ἐλθόντα μετὰ τινῶν καὶ αὐτόν, εἰς κατασκοπὴν τοῦ

ἐχθροῦ καὶ ἤρχισαν πολλοὶ νὰ ἐργάζωνται εἰς ὁχύρωσιν τῶν ἐν Σκουλενίῳ· ἀλλὰ μόλις ἤρχισαν, καὶ ἔμειναν τὴν εἰς Ἰάσι κατὰ τὴν 13 περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰσεδόν τῶν ἐχθρῶν μηδενὸς ἐνκν-
τιωθέντος. Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ ὁ Καντακουζηνὸς διέταξε τοὺς ἐπὶ κατασκοπῇ προκρίσταλέντας νὰ ἐπενέλθωσιν εἰς Σκουλένι, ὅπου μετέβη καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν νύκτα· τὴν δὲ ἀκόλουθον ἡμέραν ἐπέρασε τὸν Προῦθον ἐπὶ λόγῳ νὰ ἴδῃ τὴν ἐκεῖ διατρίβουσαν μητέρα του, νὰ τὴν ἀσπασθῇ τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν καὶ νὰ ἐπενέλθῃ εἰς τὸν τόπον τῆς τιμῆς καὶ τοῦ κινδύνου· ἀλλὰ καθ' ἣν ἡμέραν ἐπέρασεν εἰς τὸ ῥωσικὸν λοι-
μοκαθορτήριον, προσκαλέτας τοὺς ἐν τῷ Σκουλενίῳ ἀρχηγούς, τὸν Θανάσην, τὸν Κοντογόνην, τὸν Σοριανὸν καὶ τὸν Σφαίλ-
λον, τοῖς εἶπεν ὅτι δὲν ἔκρινεν εὐλογον ν' ἀντισταθῶσι τόσον ὀλίγοι καὶ ἀνέτοιμοι ἐντὸς τοῦ ἁδυνάτου οχυρώματος τοῦ Σκου-
λενίου, ἀλλὰ νὰ περάσωσιν ὅλοι εἰς Βεσσαραβίαν· αὐτὰ ταῦτα τοῖς πρὸς ἡγήγειλαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὁμογενεῖς βλέποντες τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον. Ἄλλ' οἱ ὀπληρχηγοὶ ἀπέρριψαν ὁμογνω-
μόνως· τὰς τοιαύτας προτάσεις, ὡς ἀναξίας ἀνδρῶν φιλελευθέ-
ρων καὶ φιλοτιμῶν, ἐπνῆλθον εἰς τὸ ὁχύρωμα ὑβρίζοντες τὸν Καντακουζηνόν ὡς δειλόν, λειποτάκτην καὶ προδότην, ὡρκί-
σθησαν ν' ἀποθάνωσι πολεμοῦντες, καὶ πλήρεις πατριωτισμοῦ καὶ χριστιανικῆς εὐλαθείας ἔραχν ἅγιον ἄρτον, ὡς προετοι-
μασίαν εἰς θάνατον, εἰπόντες, «αὐτὴ εἶναι ἡ ὁσπερινὴ τροφή μας» (β).

Ἐπὶ τῷ τῷ παρὰδειγμα τῶν ἀρχηγῶν δὲν εὐρίσκει μιμητὰς μεταξὺ τῶν ὀπιδῶν τῶν 400 ἀπεφάσισαν νὰ συναποθάνωσιν, ἀφ' οὗ οἱ ἀρχηγοὶ ἀνήγγειλαν τὴν ἀπόφασίν των. Τὸ ὁχύρωμα ἦτον ἀσθενέστατον· μόλις αἱ δύο πλευραὶ τοῦ ἦσαν ὀπωσοῦν εὐυπεράσπιστοι, τὴν δὲ τρίτην ἔσπευσαν νὰ φράξωσιν ἐπισω-
ρεύοντες ξύλα· ἐπέθεσαν δὲ καὶ οὐκ ὀλίγα κανόνια οὐδ' αὐτὰ λίαν εὐχρηστα.

Γνωστῆς δὲ γενομένης τῆς φιλομάχου ἀποφάσεως, συνέρευ-
σαν πλῆθθ θεατῶν εἰς τὴν ἀντικρὺ ὄχθην τοῦ Προῦθου, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ διοικητὴς τῆς Βεσσαραβίας, παρετάχθησαν καὶ στρατεύματα ῥωσικὰ ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς πρὸς διατήρησιν τῆς οὐδετερότητος, ὅλοι αἰσθνύμενοι καὶ δεικνύοντες συμπά-
θειαν ὑπὲρ τῶν ὀλίγων ἀντιπαρταχτομένων πρὸς πολλούς, ὑπὲρ τῶν χάριν πίστεως, πατριδος καὶ ἐξευγενισμοῦ μαχομένων πρὸς

μισοχρίστους, άλλοφύλλους, βερβάρους καὶ τυράννους. Ἡ ἀπόρριψις τῶν ἐν Σκουλενίῳ ὀλίγων Ἑλλήνων ἐφάνη ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων σταθερά, καὶ ἡ πολεμικὴ των ζέσις μεγάλη· ἀλλὰ γενικὴν ἀρχηγὸν δὲν εἶχαν· ἕκαστος ἐκινεῖτο ὅπως ἤθελε, καὶ τοῦτο τοὺς ἐβλάψε θανάσιμα.

Τῷ ὄντι, τὴν 15 ἐκίνησαν τινες ἐκ Σκουλενίου πρὸς τὸ Ἰάσι μὴ ζητήσαντες τὴν γνώμην τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἐπανῆλθαν ἄπρακτοι μετ' ὀλίγον· ἐκίνησαν καὶ ἄλλοι ἐπίσης τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, καὶ ἐν ᾧ ἐπέστρεφον καὶ αὐτοὶ ἄπρακτοι, ἀπήντησαν ἐχθροὺς πρὸς τὸν ποταμὸν Ζιζαν πρὸς τὸ ἐσπέρας, συνεκρούσθησαν, ἐχύθη αἷμα ἐκατέρωθεν, καὶ νυκτὸς γενομένης ἐπανῆλθαν εἰς τὸ οὐρύωμα. Τὴν δὲ 17 περὶ τὴν α' ὥραν ἐφάνη ἐξωθεν αὐτοῦ μικρὰ τινος ἐχθρικῆς δυνάμεις, καὶ ἐπεξήλθαν τινὲς τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ἰδόντες, ὅτι ἦτον ἡ προφυλακὴ τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου κινηθέντος ὅλου ἐπὶ τοὺς ἐν Σκουλενίῳ, ἐπανῆλθαν τουρκικοὶ, καὶ ἡτοιμάσθησαν ὅλοι εἰς μάχην θαρρύνοντες ἀλλήλους· ἔκλυσαν δὲ καὶ περικυβερτούμενα τινὰ, ἵνα μὴ τὰ κυριεύσωσιν οἱ ἐχθροὶ καὶ τοὺς πολέμους ἐκείθην. Οἱ Τούρκοι ἦσαν ὡς τετρακισχίλιοι ἵππεῖς καὶ διςχίλιοι πεζοί· ἔσυραν δὲ καὶ 25 κανόνια. Πασίγνωστον πόσον εἶναι σφοδρὰ ἡ πρώτη ὁρμὴ τοῦ τουρκικοῦ ἱππικοῦ. Οἱ Ἕλληνες ἐδειλίχσαν· ἀλλ' ἀναθαρρήσαντες κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀρχηγῶν των ἀντέστησαν γενναίως καὶ ἀπέκρουσαν τὴν πρώτην ἐφοδὸν. Οἱ Τούρκοι ἐπεχείρησαν δευτέραν, τρίτην καὶ τετάρτην ἐφοδὸν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν καθ' ὅλας, ὑπέφεραν πολλὴν φθοράν, καὶ ἀπεσύρθησαν μακρὰν τοῦ οὐρύωματος ἐξ αἰτίας τοῦ συχνοῦ καὶ εὐτυχῶς κανονοβουλίσμου τῶν ἐγκλείστων, οἵτινες, βλέποντες τοὺς ἐχθροὺς ἀποσυρομένους, ἐξήλθαν εἰς καταδίωξιν των ἀλαζύντες καὶ φωνάζοντες, ἐτσακίσαν τὰ βρωμώσικυλα ἐτσακίσαν· πάρτε τοὺς, πειδίξ, πάρτε τοὺς. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐν ἐχθρικῇ σῶμα 500 ἱππέων καὶ πεζῶν ἐφωρῆσαν, κατέλαβεν θέσιν τινὰ πλησίον τοῦ οὐρύωματος, ἐπέθηκεν 25 κανόνια καὶ ἤρχισε νὰ κανονοβολῇ εὐτυχῶς, καὶ νὰ καταδιώξῃ τὸ οὐρύωμα. Τοῦτο ἰδόντες οἱ ἀποσυρθέντες ἐχθροὶ ἐπανῆλθαν ὅλοι, ἀπώθησαν εἰς τὸ οὐρύωμα τοὺς ἐξεληθόντας, ἐφώρμησαν πανταχόθεν, καὶ τὸ ἐκυρίευσαν τὴν ἡ' ὥραν ἀφ' οὗ ἤρχισεν ἡ μάχη. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ πολλοὶ τῶν αξιωματικῶν, πιστοὶ εἰς τοὺς ὄρκους των,

ἐνεκαοτέρησαν ὅλοι, ὑπερκασιζοντες τὴν θέσιν των καὶ ἀπέθαναν κινῶντες εἰς ἐκπληξιν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς διὰ τῶν ἀνδραγαθιῶν των (γ). Συναπέθηκαν ἐνδύως καὶ τινες τῶν στρατιωτῶν οἱ δὲ πλεῖστοι αὐτῶν ἐρρίφθησαν εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ ἄλλοι μὲν ἐπνίγησαν, ἄλλοι δὲ ἐν οἷς καὶ οἱ ὀπλαρχχοὶ Γεώργης Παπῆς καὶ Δαλόςτρος καταπληγωμένοι, διεσώθησαν εἰς τὴν ἀντίπεραν οὔθην, ὅπου αἱ ῥωσικαὶ Ἀρχαὶ τοὺς ὑπεδέχθησαν φιλανθρωπῶς. Χίλιοι Τούρκοι ἔπεσαν, καὶ τριπλοῖοι Ἕλληνες ἐφρονεύθησαν καὶ ἐπνίγησαν· οὐδεὶς δὲ αὐτῶν ἤχηλωτίσθη.

Μετὰ ἡμῶριον ἔφθασαν παρὰ τὸ πεδῖον τῆς μάχης οἱ ἐπὶ κατασκοπῇ προαποσταλέντες ὑπὸ τὴν Μιχάδην καὶ τὸν Β. Θεοδώρου 450 ἱππεῖς, καὶ ἄλλοι τόσοι ὑπὸ τὸν Ἡπειρώτην Γαίον καὶ τὸν Σέρβον Σφάκτον συνενωθέντες καθ' ὁδὸν ἀγνοοῦντες δὲ τὸ γεγονός ἔπεσαν ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν, ἐποθήθησαν, καὶ οἱ μὲν ἐτρήθησαν, οἱ δὲ ἐπνίγησαν, τινὲς δὲ ἐτεποθετήθησαν ἐπὶ τινα γλῶσσαν προέχουσαν εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ πωλεμισσάντες μέχρι τῆς β' ὥρας τῆς νυκτὸς ἀνδρικώτατα, διεσώθησαν εἰς τὴν ῥωσικὴν γῆν ἐπὶ τινων πλοικρίων σκληνέτων ἐκείθεν. Ἐχάθησαν καὶ κατὰ τὴν μάχην ταύτην 90 Χριστιανοί, καὶ ἄλλοι τόσοι Τούρκοι. Μόνος τῶν ἀρχηγῶν ὁ Μιχάδης διήλθε μετ' ὀλίγων ἱππέων διὰ μέσου τῶν νικητῶν ἀβλαβής· περιπλανηθεὶς δὲ ἡμέρας τινὲς εἰς συνάντησιν τοῦ Γεωργάκη καὶ ἀποτυχῶν, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Σερβίαν.

Μετὰ δὲ τὰ συμβάντα ταῦτα ἡ Τουρκικὴ ἐξουσία δὲν εἶχεν ἐντὸς τῶν δύο Ἡγεμονειῶν ἄλλον ἀντίπαλον εἰμὴ τὸν Γεωργάκη, ὅστις διέμεινε μετὰ τοῦ ἀχωρίστου ρίλου τοῦ Φαρμάκη ἐπὶ τοῦ ὄρους Βρεάτσας μέχρι τέλους αὐγούστου εἰς ἀνάρρωσιν, διότι ἡ θέσις ἦτον ὀχυρὰ. Δὲν ἔμεινεν ὁμοῦς ἀεργὸς ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὡς πρὸς τὰ τοῦ πολέμου, διότι ἔστελλεν ἀποσπάσματα κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὁσάκις τοὺς ἤκουε περιτρεπομένους πλησίον του, καὶ τοιοιτοτρόπως καὶ τὸ πῦρ τοῦ πολέμου διετήρει, καὶ τοὺς Τούρκους ἀνησύχαζε. Τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ σκεπτεδρίου ἀναλαβὼν τὴν υγιάν του ἐξεστράτευσεν μετὰ τοῦ ἀντιπάλου Φαρμάκη ἐπὶ σκοπῶν καὶ πλησιάζει πρὸς τὴν Πισσαρβίαν, ὅθεν ἤλπιζε καὶ προμηθεύεται εὐκολώτερον τὰ εἰς διατήρησιν τοῦ πολέμου· ἀλλὰ πολλοὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν θεωρούντες ὅτι προεθετο πορεῖαν μακράν καὶ κινδυνώδη ἐλαπιστάκησαν καθ' ὁδόν, ὥστε

ἔμειναν περ' αὐτῷ 350 ὀπλοφόροι καθ' ἣν ἡμέραν ἔρθασεν εἰς Σέκον, μοναστήριον ἐν τῷ τμήματι τοῦ Νιχάτσου, ἐντὸς στενῆς κοιλάδος ἐστερνωμένης ὑπὸ συνδένδρων ὀρέων καὶ εἰσιτὴν διὰ μιᾶς καὶ μόνης τριβου, ἣν ὁ Γεωργάκης, προθέμενος νὰ διαμείνῃ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τινὰς ἡμέρας, ἀπέλειπε τὰ πρῶτα καὶ ἀνεγείρας τοὺς συνήθεις προμαχῶνας ἐν οἷς ἔταξε τοὺς πλείστους τῶν στρατιωτῶν του· αὐτὸς δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἐτοποθετήθησαν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Τὴν ὃ ἐπῆλθον 1500 Τοῦρκοι, καὶ εὐρόντες ἰσχυρὰν ἀντίστασιν ἐπὶ τῆς τάφρου ὀπισθοδρόμησαν. Αἰχμηλωτισθέντος δὲ τινος ἐχθροῦ, ἔμπεδον οἱ Ἕλληνες ὅτι πολυάριθμοι Τοῦρκοι ἐπήρχοντο. Ὁ Γεωργάκης ἐταλιντεύετο ἂν ἔπρεπε ν' ἀναμείνῃ τὴν ἐχθρὸν ἐν ἣ κατέχευε ὕδασι, ἢ ν' ἀνελθῇ διὰ τὸ ἀσφαλέστερον πάλιν εἰς Ἰρεχότσον· ἀλλὰ μὴ πιστεύων τοὺς λόγους τοῦ αἰχμηλῶτου, καὶ λαβὼν τὴν ἐπιούσαν γράμμα τοῦ ἐπισκόπου Ῥωμανοῦ προτρέποντος αὐτὸν, μετὰ τὰς συνήθεις εὐχὰς καὶ εὐλογίας, ἐπὶ δολίῳ, ὡς λέγεται, σκοπῶ νὰ μὴ ἀφήσῃ τὸ μοναστήριον ἔχον πάμπολλα κοσμητὰ καὶ ἱερὰ κεκλιτὰ καὶ ἄλλα λείψανα νὰ λεηλατηθῇ καὶ βεβηλωθῇ, ἀπερῆσσε νὰ μὴ μετατοπίσῃ. Τὴν δὲ 8 συνεισφρεύθησαν πάμπολλοι ἐχθροὶ ἐπὶ τῶν ἀνωθεν τῆς κοιλάδος ὀρέων, καὶ ἀφήσαντες τὴν κοινὴν τριβου, κατέβησαν διὰ δυσβάτων μοναστηρίων εἰς τὴν κοιλάδα ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν ἐντοπίων φροσστηρων. Τοῦτο ἰδόντες οἱ ἐντὸς τῶν προμαχῶνων τοὺς ἐγκατελειψαν, καὶ οἱ μὲν ἔγιναν ἀσαντι, οἱ δὲ ἦλθον ἐντὸς τοῦ μοναστηρίου, ἐν οἷς καὶ ὁ Φαρμάκης, καὶ κατέλαβον διαφόρους ἑσείας. Ὁ δὲ Γεωργάκης μετὰ ἑνδεκα πιστῶν ὀπκῶν του ἐκλείσθη ἐν τῷ κωδωνοστάσιῳ. Ἐπῆλθον οἱ Τοῦρκοι καὶ ἤρχισαν νὰ μάχωνται καὶ νὰ κλέψωσι τὰ ξύλινα προικιδιομηματα. Ὁ δὲ Γεωργάκης, ἰδὼν τὴν ἀπλησιμένην θέσιν του, καὶ φοβηθεὶς μὴ πέσῃ ζῶν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, Ἐ γ ὡ θ ὀ κ α ὡ, εἶπεν εἰς ἐπῆκρον τῶν συμπολεμιστῶν του, σ ε ῖ ς δ ἑ, ἂ ν θ ἑ λ ε τε, φ ὕ γ ε τ ε· ἰ ἡ ο ὕ σ α ς ἂ ν ο ἰ γ ὡ ἑ γ ὡ τ ἣ ν θ ὕ ρ α ν. Οἱ Τοῦρκοι, ἰδόντες ὅτι ἦνοιξεν ἡ θύρα, καὶ ἀγνοοῦντες τὴν ἀληθῆ αἰτίαν, διεχύθησαν εἰς τὸ κωδωνοστάσιον, καὶ αἶρνης καπνοὶ καὶ φλόγες ἀνερχόμεναι ἔνδοθεν, τὸ κωδωνοστάσιον ὡς ξύλινον ἔγεινεν ὅλον διὰ μιᾶς σωρός, καὶ οἱ ἐν αὐτῷ, ἐν οἷς καὶ ὁ Γεωργάκης, κατεστράφησαν ἐν μέσῳ τῶν φλογῶν ἐκτὸς ἐνὸς μαρτυροῦντος τὰ γεγονότα· συγκατεστράφησαν δὲ καὶ ἐχθροὶ ὄχι ὀλιγοί.

Μετὰ τὸ συμβῆν τοῦτο ἔσπεισαν οἱ Τούρκοι νὰ προβάλῃσι τοῖς περὶ τὸν Φαρμάκην νὰ προσκυνήσωσιν ἐντὸς τριημέρου ἀνκλωχῆς ὑποσχόμενοι ἀσφάλειαν· ἐγένετο δευτὴ ἡ ἀνκλωχὴ· ἀλλὰ, περελθουσῶν τῶν τριῶν ἡμερῶν, ἤρχισεν ἐκ νέου ὁ πόλεμος, καὶ πύων ἐκ δικλειμαμάτων ἐπικνελαμβάνετο ἐν δικσότηματι ἐννέα ἡμερῶν· ἔγινε καὶ πάλιν μονοήμερος ἀνκλωχὴ· ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτὴν ἐξήφθη μάχη φονικωτέρη. Τὴν δὲ 22 ἦλθε τσακούσμπαςης προτείνων ὅρους· συνθήκης εὐπροδεκτοτέρους· συνάδευε δὲ αὐτὴν ἐν στυλῇ καὶ ὁ γρχμμετὺς τοῦ αὐστρινικοῦ προξενείου Οὐδρίσκης, εὐχθρὸς ἀσπονδὸς τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος, καὶ ἐγγυήθη τὴν δικτήρησιν τῶν ὅρων ἐξ ἀνόματος τῆς αὐλῆς του. Ὑπὸ τούτην τὴν ἀπάτην ἐδέχθησαν οἱ ἐγκλειστοὶ τὴν συνθήκην καὶ ὑπεσχίθησαν νὰ παραδοθῶσι τὴν ἐπύριον· ἦσαν δὲ τότε ἕως 200, ἐξ ὧν 33 μὲν θελήσαντες νὰ δώσωσι πίστιν ἔφυγον· ξιφῆρεις τὴν αὐτὴν νύκτα καὶ διεσώθησαν ἐπὶ τῆς αὐστριακῆς γῆς ὅλοι ἀβλαβεῖς παρὰ ἕνα πληρωθέντα· οἱ δὲ ἐναπομεινάντες παρεδόθησαν τὴν ἐπύριον, καὶ ὅλοι παρὰ τὴν συνθήκην ἐσφάγησαν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκτος τῶν ὑποπληρχηγῶν σταλέντων εἰς Σιλιστρίαν, ὅπου ἐθανατώθησαν, καὶ τοῦ ἐπληρχηγοῦ Φαρμάκη, ὅστις σταλεῖς εἰς Κωνσταντινοῦπολιν σιδηροδρόμῳ ἀπεκεφαλίσθη ἀπ' οὐ σκληρῶς ἐβισανίσθη.

Ἡ μάχη τοῦ Σίκου εἶναι ἡ τελευταία σκηνὴ τοῦ κατὰ τὰς Δικτακῆς ἡγεμονεῖας πολεμικοῦ δράματος ἀρχομένου τὴν 22 φεβρουαρίου καὶ τελευτήσαντος τὴν 22 Σεπτεμβρίου, ὃ ἐστὶ δικράσκοντος ὅλου· μὴν· ἐπτά· ἐπεσφραγίσθη δὲ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Γεωργάκη, τοῦ ἐνδοξοτέρου πολεμάρχου, τοῦ τιμωτέρου ἀνδρός, καὶ τοῦ δικαιοστέρου καὶ πιστοτέρου φίλου τοῦ ἐπταμνηκίου ἀγῶνος. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ μέχρι θανάτου πάλη τοῦ ἀνδρὸς τούτου· ἐδύνάτο νὰ καταφύγῃ εἰς ξίνην γῆν καὶ νὰ σωθῇ, ὥς καὶ οἱ λοιποὶ συνκωμισταὶ του, χωρὶς νὰ λογισθῇ ρυγόμενος· ἀλλ' ἔμεινε αὐτοπροαιρέτως, ἂν καὶ τετραγυμένως ὑπὸ βρεῖας καὶ μακρᾶς ἀσθενείας, ἐπὶ τῆς ἐγκαταλειφθείσης παρ' ὅλων τῶν ἄλλων καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ αρχηγοῦ γῆς· δὲν ἔμεινε δὲ οὐδ' ἐπολέμησεν οὐδ' ἀπέθανεν ἐπ' ἐλπίδι νίκης, δὲν ἐλπὶς νίκης δὲν ὑπῆρχε πλέον, οὐδ' ἠγωνίσθη τὸν ἀγῶνα τοῦ θανάτου εἰς ὑποστήριξιν τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος, διότι ὁ ἀγὼν κατεστράφη· ἀλλ' ἔμεινεν, ἐπολέμησε καὶ ἀπέθανε διὰ τὴν στρατιωτικὴν τιμὴν του, διὰ τὴν ὅρκον

του, καὶ διὰ τὸν πατριωτισμὸν του. Ὑπὸ τοιαύταις περιστάσεσι ἡ ἀνθρωπότης υπερβίνει τὴν ἀσθενῆ φύσιν της.

Ἀφ' οὗ ἐξεθέσαμεν ὅσα συνέβησαν λόγου ἄξια ἐν ταῖς δύο ἡγεμονείαις καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ὑψηλάντου, ἐρχόμεθα ἤδη ν' ἀνακεφαλαιώσωμεν ἐν συντόμῳ τὰ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ θεωρουμένου ὡς ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ νὰ δεῖξωμεν τὰ κύρια αἵτια τῆς ἀποτυχίας του.

Ὅσον ἀσήμεντος ἦτο ἡ μυστηριώδης Ἀρχὴ τῆς Ἑταιρίας τῶν Φιλικῶν, τόσῳ πλειότερος μισθὸς ὑφέλλεται τῷ Ἀλεξάνδρῳ Ὑψηλάντῃ προθυμηθέντι νὰ περικλύψῃ τὰ ταπεινὰ σπάργανά της ὑπὸ τὴν ἐπισημότητά του γένους του καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς θέσεώς του· θερμὸς πατριωτισμὸς ἀναμφιβολῶς καὶ ὑψηλὴ φιλοδοξία τὸν ἐπέσχον ν' ἀναδεχθῇ τὸν κινδυνωδὲς στατὸν ἀγῶνα, ὑπὲρ οὗ καὶ λαμπρὰν θέσιν παρὰ τῷ αὐτοκρατορὶ πρόθυμος ἐθούσισε καὶ τὰ ἐν Τουρκίᾳ ὑπὸ ῥωσικὴν προστασίαν συμφέροντά του ὠλιγώρησε, καὶ μέγα μέρος τῆς πατρικῆς περιουσίας γενναίως ἔδωκεν. Ἀλλ' ἥττων ἐδείχθη τοῦ δυσχεροῦς ἔργου του· εὐαπάτητος καὶ πρόθυμος νὰ πιστεύῃ, ὅτι ἐπεθύμει, ἔγεινε πρίγκιπιν ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς ἰδιωτῶν, ῥαδιούργων, κκεκοῦλων καὶ προδοτῶν, καὶ ἠναγκάσθη μετ' ὀλίγον νὰ φροντίζῃ καὶ ὑπὲρ αὐτῆς τῆς σωτηρίας του (δ' ἀναποράσιτος καὶ ἀνεπίμονος ἐδείχθη καθ' ὅλα τὰ κινήματα του· ἐξώθεν μᾶλλον ἢ ἐσωθεν ἤλπιζε· παρεγνώρισε δὲ καὶ τὴν φύσιν τῶν ἐπαναστάσεων συντηρουμένων ἐκ προοιμίων καὶ κρατυνομένων δι' ἐπιθέσεως, ἀναστέλλομένων δὲ καὶ φθιρομένων δι' ἀμύνης. Λισιώτερα ἤρε τὰ πράγματα ἐν ταῖς ἡγεμονείαις παρ' ὅ,τι ἐδόνατο εὐλόγως νὰ ἐλπίσῃ, διότι καὶ ἡ Μολδαβία καὶ ἡ Βλαχία προθύμως τὸν ἐδέχθησαν, καὶ ὑπὲρ δμηνίαν εὐδαμού Τοῦρκοι ἐφάνησαν. Ἀλλὰ καὶ αἱ τόσον αἰσiai περιστάσεις, καὶ ὁ τόσῳ πολῦτιμος τῆς ἀνέσεως χαῖρὸς δὲν τὸν ὠφέλησαν. Ὅλη ἡ δύναμις του ἦτον ἡ ἐπικρατοῦσα ἰδέα ὅτι, ἀναδεχθεὶς παρρησία τὸν ἀγῶνα, ἀντεπροσώπευε μυστικῶς τὴν Ῥωσσίαν· καὶ ὁμως ἐματαιώσεν αὐτὸς τὴν σωτήριον ταύτην πλάνην, κηρύξας ὅτι μεγάλῃ τις Δύναμις ἐπροσέτανε τὸν ἀγῶνα, καὶ ἀναγκάσας τὴν Ῥωσσίαν καὶ τὸ κίνημά του πανδημῶς νὰ κατακρίνῃ, καὶ τὴν συνκρίνῃ τῆς πρὸς ἀποστολὴν οθωμανικῶν δυνάμεων εἰς τὰς ἡγεμονείας, προθύμως νὰ δώσῃ. Αἱ μᾶχαι τοῦ Δρυγασανίου, τοῦ Σκουλενίου καὶ τοῦ Σίκου, καὶ ἡ γενναία ἀντί-

στασις τούτων ἄλλων πολεμιστῶν μετὰ τὴν ἀπέλευσίν του ἀπέδειξεν, ὅτι εἶχεν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του ἄνδρας ἐτοιμοὺς καὶ νὰ τὴν δοξάσωσι, καὶ ν' ἀποθάνωσι χάριν τοῦ ἀγῶνος· ἀλλ' εἰς οὐδὲν ὠφελήθη. Ἄφ' οὗ δὲ κατέστη ἡ θέσις του τόσῳ δεινῇ, παρὲδόθη ἐπὶ ματαίᾳ ἐλπίδι εἰς ξένην καὶ δυσμενῆ ἐξουσίαν ὑφ' ἣν καὶ ἐτελείωσε πικρῶς τὰς ἡμέρας του. Τὸ κατὰ τὰς ἡγεμονείας ὅμως ἀτυχὲς κίνημά του ὠφέλησε τὰ μέγιστα τὴν κινήθεισάν Ἑλλάδα, διότι ἔφερε μέγαν στρατιωτικὴν ἀντιπερισπασμὸν καὶ βρεῖας πολιτικὰς συγκρούσεις Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, παρ' ὀλίγον δὲ καὶ ἐχθροπραξίας. Ἡ δὲ μνήμη τοῦ Ἰψηλάντου, ὅπως καὶ ἂν τὸν θεωρήσῃ τις, θὰ διαμένῃ παρ' ἡμῖν ἀγῆρατος καὶ πολυύμνητος δι' ὅσα μεγαλοφρόνως καὶ φιλοκινδύνως ἐπεχείρησε, δι' ὅσα χάριν τῆς πατρίδος ἔπαθε, καὶ διὰ τὴν ἐπὶ τέλους εὐτυχῇ ἐκβᾶσιν τοῦ ἀγῶνος, ἐν πρώτῳ ἐκίνησεν. Ἀνεπληροὶ δὲ ὁ δικακὴς καὶ εἰλικρινὴς αὐτοῦ ζήλος ὅλας τὰς πολιτικὰς καὶ πολεμικὰς ἐλλείψεις του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Κατάστροφαις τῶν νήσων. Ὑδρας. Σπεισῶν καὶ Ψαρῶν. - Αἵτια τῆς εὐτυχίας των - Ἡ κατὰ θάλασσαν δύναμις Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. - Ἀποστολαίαι τῶν τριῶν Νήσων. - Ἐκπλοὺς τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. - Ἀποστολαίαι τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Συμοῦ.

ΤΡΙΑ ἀσήμεντα νησιδὶα ἀντιπαρατάχθησαν εὐτυχῶς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ὅλης τῆς Ἑλλάδος πρὸς μεγάλην καὶ πλῆξιν αὐτοκρατορίαν, καὶ κατήσχευον στόλους χιλιῶν καὶ μυριάδων ἀνωτέρας δυνάμεως διὰ μόνων ἐμπορικῶν πλοίων, καὶ διὰ μόνων τῶν χρημάτων τινῶν τῶν κατόικων. Ὡς ἔφθασαν τὰ νησιδὶα ταῦτα εἰς τόσῃν ἰσχύν καὶ εὐπορίαν ;

Οὔτε Τούρκους κατοίκους εἶχον, οὔτε Τούρκους διοικητάς· ἀλλ' ἔζων αὐτόνομα καὶ αὐτοδιοίκητα ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην δικαιοδοσίαν τοῦ κατὰ καιρὸν καπητεμπασα ἐπὶ τινὶ κατ' ἔτος ῥήρῳ καὶ ἐπὶ ἀποστολῇ ἀριθμοῦ τινος ναυτῶν εἰς ὑπερετίαν τοῦ βασιλικοῦ στόλου. Τοιοῦτοτρόπως διοικούμενοι οἱ κάτοικοι συμφέρον δὲν εἶχον νὰ σπουδάζωσι, καὶ μακρὰν ἔζων τῆς κοινῆς καὶ τῆς δικηγορίας τῶν κρατούντων. Οὔτε γεωργοὶ ἦσαν οὔτε τεχνίται, ἀλλ' ὅλοι ναῦται καὶ ἔμποροι. Ὀλιγώτατα γράμματα ἤξευραν καὶ αὐτοὶ οἱ πρόκριτοι. Τὰ ἥθη των ἦσαν ἀπλὰ καὶ σεμνά, καὶ ἡ πρὸς τὰ θρησκευτικὰ εὐλάβειά των θερμότης. Λιτώτατοι ἦσαν περὶ τὴν δίκαιαν καὶ τιμωρῶνται περὶ τὰς συναλλαγὰς. Εἶχε σπληνικὸν τε ὁ χρηματὴρ τῶν προκρίτων τῆς Ὑδρας· ἦτον ἀγέρωχος καὶ ἐμβριθής. Ἡ νησὶς των ἦτον ἡ σημαντικωτέρη τῶν τριῶν· ἡ διοίκησις τῆς ἦτο παλαιόθεν ἀριστοκρατική, καὶ οἱ ἀριστοκράται τῆς ἔγνωρίζοντο ὑπὸ τὸ ὄνομα νοικαρυχοί· ἀνῆλθον δὲ εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὅσοι ἦσαν εὐποροὶ καὶ δὲν ἐθελούσιοι. Ἀδύριστος ἦτον ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, καὶ συχνάκις πλοῖαρχοι εἴτε διὰ γηρατείας, εἴτε διὰ ἀσθένειας, ἢ καὶ διότι εὐτύχησαν· πύοντες τοῦ νὰ ταξειδεύωσι, συγκατετάττοντο. Ἡ τάξις αὕτη συν-

ἴσταν τὸ ἀνώτατον συμβούλιον, ὅπου πᾶσα ὑπόθεσις κοινῇ ἀνε-
φίετο καὶ ἀπερχοίζετο ἄνευ συμπράξεως τοῦ λαοῦ· καθίσταν δὲ
καὶ τοὺς δημογέροντας τοῦ τόπου ἐκ τῶν μελῶν τῆς, οὓς
ἔπαιεν ὁσάκις ἤθελεν. Οἱ πόροι τοῦ κοινοῦ ἦσαν οἱ τοῦ τελω-
νίου 2 $\frac{1}{2}$ τοῖς $\frac{1}{10}$, καὶ τρεῖς γρόσις κατ' οἰκογένειαν ἑτησίως·
τὰ δὲ ἐλλείποντα εἰς συμπλήρωσιν τῆς δημοσίας δαπάνης κα-
τέθεταν μόναι οἱ νοικοκυρταὶ ἀναλόγως. Ἀρχομένου δὲ τοῦ
1803 κατέστησεν ὁ καπητεμπασκας διοικητὴν τοῦ τόπου κατ'
αἵτησιν τῶν νοικοκυρτίων, ἐπιθυμούντων διοικήσιν ἱσχυροτέραν
εἰς διατήρησιν τῆς κοινῆς ἡσυχίας ταραττομένης τότε ὑπερπλ-
λοτε, τὴν συντοπίτην των Γεώργην Βούλγαρην, ὅστις διὰ τῆς
ἐκπαιδεύσεως καὶ δραστηριότητός του ἐπανήγαγε τὴν ἡσυχίαν
εἰς τὴν πατρίδα του καὶ τὴν διετήρησε· συνεκίνησε δὲ καὶ
συμπράξει τῶν νοικοκυρτίων, ὧν παρὰ γνώμην οὐδὲν ἔπραττεν,
μετερρύθμισε τὰ τοῦ τελωνίου, ἔπαιεν τὰς συνεισφορὰς προ-
καλοῦσας συχνὰς καὶ βερεῖς διενέξεις, καὶ εἰς θεραπείαν τῶν
ἀνυχῶν τῆς πατρίδος ἔθεσε φόνον ὃ τοῖς $\frac{1}{3}$ ἐκ ὅλου τοῦ
κέρδους παντός πλοίου, ἐμπεριεχομένων καὶ αὐτῶν τῶν μερι-
δίων τῶν νηυτῶν ἐκκρόνισε καὶ τὸν τόκον τῶν κεραιχίων κατὰ
τὰς ἀποστάσεις τῶν τόπων μεθ' ὧν ἐμπορεύοντο, καὶ ὥρισε
τὸν ἀριθμὸν τῶν νοικοκυρτίων εἰς εἴκοσι τέσσαρας, ἐξ ὧν δώ-
δεκα ἐνήργουν κατ' ἔτος. Ὑπερδὴ δὲ ἐκρίθη καὶ περιττὸν καὶ
ἐπιζήμιον ὡς πρὸς τὰς ἰδιαιτέρας ὑποθέσεις των νὰ συνέρχων-
ται καθ' ἡμέραν καὶ οἱ δώδεκα, ὑποδιηγούντο εἰς τρεῖς, ὥστε
τέσσαρες μόνον εἰργάζοντο μετὰ τοῦ διοικητοῦ ὡς δημιουργόν-
τες κατὰ τετραμηνίαν διὰ τὰς συνήθεις ὑποθέσεις· ὁσάκις δὲ
συνέπιπταν ὑποδιαιρέταί, ἐκκρόντο καὶ οἱ δώδεκα, πολλάκις
καὶ οἱ εἴκοσι τέσσαρες, ἐν περιπτώσει δὲ δεινῇ τινος περιστά-
σεως, καὶ οἱ πλοίαρχοι, οὓς συνερχομένους κατ' ἰδίαν εἰδοποιοῦν
οἱ νοικοκυρταὶ περὶ ὧν ἐβουλεύοντο καὶ ἐζήτουν τὴν γνώμην
των. Τὰ πλοία τὰ ὑπὸ τῶν συγκαλουμένων πλοιάρχων κυβερ-
νώμενα ἦσαν ἀτήμητα τῶν νοικοκυρτίων, ἐπομένως καὶ ἡ ψή-
φος αὐτῶν ψήφος ἑκατέρων. Νόμους ἔχε τὸ κοινὸν τὰ ἐθιμα,
τὴν οἰκίαν λόγον, καὶ τὴν γνώμην τῶν νοικοκυρτίων· εἶχε καὶ
σφραγίδα τετραμερῆ, ἥς τὸ τετρατημόριον ἐκράτει ἕκαστος τῶν
ἐν ἐνεργείᾳ νοικοκυρτίων, οἵτινες συνερχόμενοι ἐσφραγίζαν τὰ
βουλευόμενά των ἐπισφραγίζόμενα καὶ ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ.

Τὰς αὐτὰς ἀριστοκρατικὰς βῆσεις καὶ τοὺς αὐτοὺς σχεδὸν

κανονισμούς είχε καὶ τὸ διοικητικὸν σύστημα τῶν Σπετσῶν.

Τὸ δὲ τῶν Ἑαρῶν ἦτο δημοκρατικόν. Συνήρχετο ὁ λαὸς κατ' ἔτος ὅλος καὶ ἐξέλεγε πυνδήμει 40 ἐκλέκτορας ἐκ τῶν διακρήρων τάξεων τῶν πολιτῶν· οὗτοι δὲ ἐξέλεγαν τρεῖς δημογέροντας, καὶ ἡ ὅλος ὁμοῦ, ἢ τινὲς αὐτῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ μόνοι οἱ δημογέροντες, κατ' ἐντολὴν τῶν ἐκλεξιόντων αὐτούς, θεώρουν τὴν ληψιδοσίαν τῶν πυνόντων δημογερόντων. Ἡ σφραγὶς τοῦ κοινοῦ ἦτο τριμερής· ἕκαστος τῶν δημογερόντων ἐκράτει τὸ τρίτημόριον, καὶ συνερχόμενοι καὶ οἱ τρεῖς ἐσφράγιζαν· ἐπὶ τινων δὲ περιστάσεων ἐκχλουν καὶ τοὺς προκρίτους εἰς σύσκεψιν. Εἰσοδήματα τοῦ κοινοῦ ἦσαν τὰ τοῦ τελωνίου, 10 γρόσια κατ' οἰκογένειαν ἐτησίως, καὶ 2 παρὰδες τὸ κοῖλον ἐπὶ τῷ ἀνάπλω καὶ ἐπὶ τῷ κατὰπλω ἕκαστου πλοίου.

Τοιοῦτον ἦτο τὸ διοικητικὸν σύστημα τῶν νήσων· μετῆρχοντο δὲ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον ὡς ἔξῃς.

Οὔτε ναύτας ἐμίσθονεν, οὔτε τὰ πλοία των συνθήως ἐνκύλωναν (α), ἀλλ' ἐναυτίλοντο καὶ δι' ἰδίων χρημάτων ἐμπορεύοντο ἐπ' ὠφελείᾳ ἢ ζημίᾳ κοινῇ τῶν κυρίων τῶν πλοίων, τῶν κεφαλαιούχων καὶ τοῦ πληρώματος ὅλου· ἐμοίραζαν δὲ τὰ κέρδη των κατὰ τὸν ἔξῃς τρόπον. Ἀφῆρουν ἐν πρώτοις τὰ κεφάλαια, τὸν κανονισμένον τόκον, τὰ τῆς τροφῆς καὶ ὅ,τι ἄλλο ἐδαπνούν· ἀφῆρουν ἔπειτα τὸν δημοτικὸν φόρον· ἀφῆρουν καὶ 1 τοις 0/10 εἰς χρῆσιν τοῦ μοναστηρίου των· μετὰ ταῦτα ὅσοι ἦσαν οἱ νῦνται ἄνευ διακρίσεως ἡλικίας, βραχμοῦ, ἢ ἱκανότητος, τόσα ἐλογίζοντο καὶ τὰ μερίδια, ὅλα ἴσα· ἄλλα τόσα μερίδια ἐλογίζοντο καὶ τὰ τοῦ πλοίου, εἰς 2 ἐπροστίθεντο δέκα, ἅτινα ἐδίδοντο τῷ πλοιάρχῳ πρὸς ἀντιμισθίαν τῶν ἀνωτέρων καὶ ἱκανωτέρων τοῦ πληρώματος κατὰ τὴν κρίσιν αὐτοῦ. Οὔτε τὰ ἐν τῷ πλοίῳ κερὰ καὶ ἐνεύοντο εἰς τὰς ζημίας τοῦ πλοίου, οὔτε τὸ πλοῖον εἰς τὰς τῶν κεφαλαιῶν. Ἡ διανομὴ δὲ ἐγένετο καθ' ὃν εἶπαμεν τρόπον ὁσάκις τὸ μερίδιον τοῦ νύτου ἐπιπτε τοῦλάχιστον εἴκοσι δίστηλα· ἄλλ', ἂν ὀλιγώτερον, ἐμετριζέτο ὁ κανονικὸς ἐπὶ τῶν κεφαλαιῶν τόκος. Τόσον δὲ ἐθεῖ· καὶ ἀμεμπτοὶ ἦσαν οἱ ἄνδρες· οὗτοι εἰς τὰς συναλλαγὰς των, ὥστε ἀμέτρητα ἐπὶ τῆς ἀναγωγῆς τῶν πλοίων παρέδιδαν οἱ κεραιανῦχοι τὰ εἰς κίνησιν αὐτῶν χρήματα, καὶ ἀμέτρητα τὰ παρελκόμενα ἐπὶ τῆς κατὰγωγῆς των· ἀποδεικτικὰ δὲ πηρὶ λιβύης, ἢ ξηρλατικῆς ἀποδόσεως· δὲν εἰδ.δαν, θεωροῦντες τοιαῦτα

τὸν ἄπλοῦν λόγον, καὶ ἀσφάλειαν τῶν δανειστῶν τὴν τιμὴν τῶν δανειζομένων.

Κατὰ τὸ σύστημα δὲ τοῦτο τῆς κινήσεως τῶν πλοίων, ὁ ἄπλοὺς ναύτης, ἔχων ἀναλόγως τὸ αὐτὸ συμφέρον τοῦ πλοίαρχου καὶ τοῦ κεφαλαιούχου ὡς πρὸς τὴν εὐτυχῆ ἐκβασιν τοῦ ταξειδίου του, ὡς συμμετοχὸς καὶ αὐτὸς τοῦ κέρδους, ἐκοπίαζε προθύμως, ἐρρίσκοινδύνευεν αὐτοπροκίρτως, καὶ ἐθαλχασσομάχει πλήρης ἐλπίδων· διὰ τοῦτο καὶ τὰ ταξειδία των ἦσαν καὶ συντομώτερα καὶ οἰκονομικώτερα καὶ συχνότερα τῶν ἄλλων, καὶ τὰ πλοία των εἰσέπλεον εὐτυχῶς τοὺς ἀπγορευμένους ἐν πολέμῳ λιμένας φέροντα τροφὰς ἐπὶ ὑπερόγκῳ τιμῇ, καὶ λαμβάνοντα ἐκεῖθεν ἐπὶ μετρία τὰ δυσκόλως ἐξαγόμενα ἐντόπια προϊόντα. Ἄν καὶ ναυπηγοὶ καὶ πλοίαρχοι καὶ ναύκληροὶ ἦσαν ὅλοι ἀνεπιστήμονες καὶ ὅλοι σχεδὸν ἀναλφάβητοι, ἢ μακρὰ ὅμως πείρα, ἢ καθημερινὴ ἐξίς καὶ ἡ ἀδιέλειπτος προσοχὴ ἀναπλήρου ἐπιτυχῶς πᾶσαν ἔλλειψιν ἐπιστήμης καὶ τὴν ἀρχιματιάν.

Ἡ ἐπανάστασις τῆς Γαλλίας καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ευρωπαϊκοὶ πόλεμοι ἐξῆψαν τὴν φιλοκέρδειν τῶν νησιωτῶν, καὶ τοῖς ἔδωκν ἀφορμὴν καὶ τὴν ἀριθμὸν τῶν πλοίων ν' αὐξήσῃσι, καὶ τὴν κατασκευὴν ἐπὶ τὸ ταχυπλωώτερον νὰ καλῆτερεύσῃσι, καὶ διὰ πολυαριθμοτέρων παρὰ τὸ σῶνθης πληρωμάτων νὰ ταξειδεύωσιν· ἐνοχλούμενοι δὲ ὑπὸ τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους μολυνόντων τὴν μεσόγειον Ἀλγερίνων, Τουνεζίνων καὶ Τριπολίτων, ἠναγκαζόντο νὰ ὀπλιζῷσι τὰ πλοία πρὸς ἰδίαν ὑπεράσπισιν, ὥστε μετερχόμενοι τὸ ἐμπόριον ἐν λιτότητι, προθυμία καὶ τόλμῃ, καὶ πλοῦτον πολὺν ἔφεραν εἰς τὴν πατρίδα, καὶ εἰς τὰ τοῦ πολέμου ἐγυμνάζοντο, καὶ πλήρεις θάρρους καὶ αὐτομαχίης πολεμικοὶ εὐρέθησαν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἀπέναντι ἀγυμνάστου καὶ ἀπειροπολέμου ναυτικοῦ.

Καθ' ὃν δὲ καιρὸν ἐξῆρχη ἡ ἐπανάστασις, αἱ τρεῖς νῆσοι εἶχν 176 πλοία (κρεβάτια) φορτωγῶν, ἅτινα μετεχειρίσθησαν ὡς πολεμικὰ ἐπ' ἀγαθῇ τῆς κοινῆς πατρίδος. Τὰ πλεῖστα δὲ καὶ μεγάλητερα ἦσαν τὰ τῆς Ἰδρίας, 92 τὸν ἀριθμόν· 44 ἦσαν τὰ τῶν Σπετσῶν, καὶ 40 τὰ τῶν Ψαρῶν. Τὰ μεγάλητερα δὲ τῶν πλοίων τῆς Ἰδρίας ἦσαν τρία, τὸ τρικάρτερον τοῦ Τομποζη 20 κν. νίων τῶν 12 λιτρῶν, τὸ τρικάρτερον τοῦ Λελεχού 18 κν. νίων τῶν μὲν τῶν 18 τῶν δὲ τῶν 15 λιτρῶν, καὶ

τὸ δικάκτρτον τοῦ Μισούλη 18 κωνόνων τῶν 12 λιτρῶν· τὰ δὲ ἄλλα πλοῖα εἶχεν ἀνὰ 10 ἕως 14 κωνόνια συνήθως τῶν 9 λιτρῶν. Ἐκτός τῶν ἄνωτέρω τριῶν ναυτικῶν νήσων εἶχεν καὶ ἄλλαι συναποστατήσασαι ὀλίγα πλοῖα, ὡς ἡ Κάσσος καὶ ἡ Μύκωνος, χρησιμεύσαντα καὶ αὐτὰ εἰς τὸν ἀγῶνα. Πλείοτερά εἶχε τὸ ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ Γαλξεῖδι. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν Ἑλληνῶν ναυτῶν ἦτο πολλὰ ἀνώτερος παρ' ὅσον ἐχρειάζετο ἡ κίνησις τῶν πλοίων τούτων, διότι ὅλα αἱ νῆσοι καὶ ὅλα τὰ παρχαία τῆς Ἑλλάδος ἐδημιούργουν διὰ τῆς ἀκτοπλοίας ἀκαταπόνητος ναύτας. Ἀρκεῖ δὲ νὰ ρεῖψῃ τις τὸ βλέμμα ἐπὶ τὸν γεωγραφικὸν χάρτην τῆς Ἑλλάδος ἵνα πεισθῇ, ὅτι οἱ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων, ὅσον λαμπροὶ καὶ ἂν ἦσαν, κδύναντον ἦτο νὰ εὐδοκιμήσωσιν ἄνευ τῆς εὐτυχοῦς συμπραξίως τοῦ γενναίου τούτου ναυτικοῦ. Ἀλλ' ἡ ὑπηρεσία τῶν ναυτικῶν τούτων νήσων τιμᾷ αὐτὰς διαφερόντως, διότι ἦσαν σχεδὸν αὐτόνομοι καὶ αὐτοδιοικητοὶ πρὸ τῆς ἐπικρατοῦσας, καὶ οὔτε ἤσθονοντο τὰ κακὰ τῆς τυραννίης ὡς τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, οὔτε, εὐδοκίμοῦντος τοῦ ἀγῶνος, ἐπροσθόκουν τὴν ἀπόλυσιν ὧν θ' ἀπελχόμενον καλῶν ἐκείνων· ἐδόκτασαν δὲ καὶ ὅλον τὸν ναυτικὸν ἀγῶνα διὰ τῶν ἰδιοκτητῶν πλοίων, καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη διὰ τοῦ ἰδίου πλούτου. Τινὲς τῶν πλουσίων κατοιῶσαν αὐτῶν ἐξ αἰτίας τῶν ὑπὲρ πατρίδος χρηματικῶν θυσιῶν ἐπτώχευσαν, καὶ ὅλοι ἀνεξικρέτως ἐμίκρυναν τὰς οὐσίας των. Αἱ τρεῖς ναυτικαὶ νῆσοι ἀπέκτισαν δικαίῳ τῷ λόγῳ μεγίστην ἐπιφροῦν εἰς τὰ πολιτικὰ συμβούλια τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν μετεχειρίσθησαν εἰς ὠφέλειαν τῆς κοινῆς πατρίδος.

Ἡ δὲ Θαλάσσιος δύναμις τῆς Πύλης συνίστατο, ἀρχομένου τοῦ ἀγῶνος, ἐκ 4 Τριηρότων, 13 Δικρότων, 20 Φρεγκτῶν, 22 Κορβιτῶν καὶ ἄλλων μικροτέρων πλοίων, συνυπερέτουν δὲ καὶ τινα τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἡγεμονιῶν, ἄλλ' ἀδήλων τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιεῖν αὐτῶν· διεκρίνοντο δὲ τὰ πληρώματα των ὡς μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐξελκήμενα εἰς τὴν ναυτικὴν καὶ ὡς μαχητότερα.

Πρώτη τῶν νήσων ἀπεστάτησεν ἡ τῶν Σπετσῶν· καὶ μηδὲν ἄνευ μείνειν τὴν ἀπόφασιν τῆς γείτονος καὶ συναδέλφου τῆς Ὑδρας, ἐστόλισε τὴν 23 μικροῦ κοινῇ γνώμῃ τῶν ἐντοπίων ὄλων τὰ πλοῖα τῆς διὰ τῆς νέας σημείας. Ἦτο δὲ αὕτη κυανόχροα καὶ ὁ γῦρος αὐτῆς ἐρυθρός· ἐν μέσῳ εἶχεν ἡμισέ-

λινον πρὸς τὰ κάτω βλέπουσαν καὶ ἄνωθεν αὐτῆς στχυρόν· δεξιόθεν τοῦ στχυροῦ λόγχην, ἀριστερόθεν ἄγκυραν φέρουσαν ὄφιν περιτετυλιγμένον, καὶ γύψα μετὰξὺ τοῦ στχυροῦ καὶ τῆς ἄγκυρας τρώγοντα τὴν γλῶσσαν τοῦ ὄφιος· δεξιόθεν δὲ καὶ ἀριστερόθεν τῆς ἡμισελήνου ἦσαν ἐγκαγχρυγμέναί τι λέξεις· Ἐλευθερία ἡ Ὑάνα τοιοῦτο. Ἦσαν δὲ ὅλα τὰ σύμβολα καὶ τὰ γράμματα ἐρυθρόχροα. Ὑπὸ τοιαύτην σημαίαν ἐπλευσαν τῶν Σπετσῶν τὰ πλοῖα τὰ μὲν εἰς πολιορκίαν τῆς Μονεμβασίας πολιορκουμένης ἤδη διὰ ξηρᾶς, τὰ δὲ εἰς τὸν ἀργολικὸν κόλπον, καὶ ἄλλα πρὸς καταδίωξιν ἢ σύλληψιν τῶν χερὶν ἐμπορίου περιφερομένων ἐχθρικῶν πλοίων. Τὰ πλείστα δὲ τῶν εἰς Μονεμβασίαν κατὰπλευσάντων μετέπλευσαν εἰς Μήλον καὶ Κίμωλον ὅπου ἐλλιμένιζον δύο τουρκικὰ πολεμικὰ· μία κορβέτα καὶ ἓν δικάταρτον, συνοδεύοντα ἓν φορτηγόν, φέρον πολεμικό· διὰ εἰς χρῆσιν τοῦ κατὰ τὴν Ἠπειρον στρατοῦ· συνέλαβον δὲ τὰ τρία ταῦτα αἰφνης αὐτανδρα, καὶ τὰ μετέφεραν εἰς τὴν πατριδα των, ὅπου ὁ λαὸς τὰ μὲν πληρώματα κατέστρεψε, τὰ δὲ πλοῖα ἔκλυσεν αὐτόφροντα ἐπὶ λόγῳ ὅτι οἱ συλλαβόντες αὐτὰ, ἤθελαν νὰ τὰ θεωρῶσιν ὡς ἴδια.

Κατόπιν τῶν Σπετσῶν ὕψωσαν τὴν ἐπαναστατικὴν σημαίαν τὰ Ψαρὰ κοινῇ γνώμῃ καὶ αὐτὰ τῶν κατοίκων, καὶ ἐπρεΐμικον εὐτυχῶς εἰς ὠφέλειαν τῆς κοινῆς πατρίδος κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Ἄμα γνωστῆς γενομένης τῆς ἀποστασίας τῆς Πελοποννησοῦ, ἐξέδωκεν ἡ Πύλη προσταγὰς νὰ συνεχθῶσιν ὅσον τῶν στρυτευμάτων εἰς τὰ περὶ τῆς Ἀσίας ἐκ τῶν ἐνδοτέρων, καὶ διαβιβασθῶσιν εἰς Πελοπόννησον. Συνήχθησαν τρισχilioi εἰς τὰ περὶ τῆς Σμύρνης, καὶ ἡτοιμάζοντο νὰ ἐκπλευσῶσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἀνχμενιμένου ὠθωμανικοῦ στόλου· ἀλλ' οἱ Ψαρινοί, μαθόντες τοῦτο, ἔστειλαν 7 πλοῖα εἰς τὰ περὶ τῆς ἐκεῖθεν ὑπὸ τὴν Νικολὴν Ἀποστόλην, ἅτινα αἰφνιδίως ἐπιπεσόντα ἐβύθισαν ἓν τουρκικόν καὶ συνέλαβον 4 φέροντα πολεμικὰς ἀποσκευὰς καὶ 450 στρατιώτας· μετέφεραν δὲ καὶ τὰ πλοῖα καὶ τοὺς στρατιώτας ἀβλαβεῖς εἰς τὴν νήσον των, καὶ ἐκεῖθεν διεσκόρπισάν τινες αὐτῶν εἰς ἄλλας νήσους. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, μαθόντες τὰ περὶ τῶν συνεδέλφων των, διεσχορπίσθησαν, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐμπακίωθη ἡ κατὰ τῆς Πελοποννησοῦ πρώτη ἐκστρατεία.

Ἐντὸς τοῦ κόλπου τῆς Αἴνου ἐπὶ νησιδίου ὄχι μακρὰν τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς ἀντικρῆς ξηρᾶς, ἐσώζοντο κηνονοστάσια ἀνεγερθέντα ἄλλοτε καὶ ὀπισθέντα εἰς προφύλαξιν τῶν φρουρίων τοῦ Ἑλλησπόντου ἀπὸ ἐνδεχομένου ἐχθρικοῦ κινήματος. Οἱ Ψαριανοί, πλήρεις τόλμης καὶ ἐνθουσιασμοῦ, καὶ θέλοντες νὰ ὀχυρώσωσι τὴν πκτρίδα των, ἐστειλαν 4 πλοῖα ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Γιαννίτσην, ἐξ ὧν ἀπεβιβάσθησαν τὴν 2 μαζοῦ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐπὶ τοῦ νησιδίου τινὲς ὀπλοφόροι· οἱ δὲ φυλάττοντες τὰ κηνονοστάσια Τοῦρκαι, ὡς 70, ἐφυγαν μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν, καὶ οὕτως οἱ Ψαριανοὶ μετέφεραν εἰς τὴν πκτρίδα των 23 κανόνια, τὰ μὲν τῶν 15, τὰ δὲ τῶν 30 λιτρῶν, 2 βρουβοβόλους καὶ ἑκατὸν πολυμερῆδιν. Κκτ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας δύο ἄλλα πλοῖα των κατεδίωξαν δύο ἐχθρικά κατὰ τὴν Θεσσαλονίκην, ἅτινα ἔρριψαν οἱ ἐμπλέοντες εἰς τὰ παρχία τοῦ ἁγίου Ὁρους καὶ τὰ ἔκκυσαν· αὐτοὶ δὲ διεσώθησαν φεύγοντες. Οἱ Ψαριανοὶ μετέφεραν τὰ κανόνια καὶ τῶν πλοίων τούτων εἰς τὴν νησὶν των καὶ περιέπλεαν τὰ παρχία τῆς πλησίον Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, ὡς ἂν ἦσαν κύριοι τῶν μερῶν ἐκείνων, φοβίζοντες τοὺς κατοίκους των Τοῦρκους καὶ θορρύνοντες τοὺς Χριστιανούς.

Ἡ Ὑδρα ὕψωσεν ἡ τελευταία τὴν ἐπικναστικότηταὺν σημαίαν ὑπὸ περιστάσεις ἀξιοσημειώτους, κινήθέντος τοῦ λαοῦ πρὸς γνῶμην τῶν προκρίτων.

Εἰς τῶν δευτερευόντων τῆς Ὑδρας πλοιάρχων, ὁ Ἀντώνης Οἰκονόμου, ναυηγῆσας πρὸς τὰ Γαδεῖρα, ἐπνηλλθεν εἰς τὴν πκτρίδα του, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ εὕρῃ χρήματα ἐπὶ κτήσει ἄλλου πλοίου, μετέβη πρὸς εὐρετιν αὐτῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου μυσταγωγηθεὶς τὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ σχετισθεὶς πρὸς τοὺς ἐνδικατρίβοντας ἐπιτρόπους αὐτῆς ἐπανάστρεψεν εἰς Ὑδραν ἄπρακτος μὲν ὡς πρὸς τὴν σκοπὸν του, ἀλλὰ ὅλος ἐνθουσιῶν ὑπὲρ τῆς μελετωμένης πολιτικῆς μεταβολῆς. Ὅλιγοι ἦσαν οἱ ἐν Ὑδρᾷ φιλικοί, καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς τάξεως τῶν πλοιάρχων ἦσαν καὶ τινες νέοι ἐκ τῶν ἀνωτέρων οἰκογενειῶν ἂν δὲ ἐπεθύμουν καὶ ἐμελεῶν τὴν ἀποστάσιν τῆς πκτρίδος, ἤθελαν εἰς εὐόδωσιν τοῦ κινδυνώδους τούτου τολμήματος νὰ ἐνεργήθῃσι τὰ δέοντα γνῶναι καὶ συμπράξει τῶν ἰσχυρῶν προκρίτων τοῦ τόπου· ἀλλ' οὗτοι τόσον ἀπέχον τοῦ σκοποῦ τούτου, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἐπικναστικὴν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Σπει-

τῶν ἔστειλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν τοὺς ἐπὶ βρασιλικῇ ὑπηρεσίᾳ πεμπομένους κατ' ἔτος ναύτας, οὓς προρθάσαντες καλῇ τύχῃ εἰς Μήλον ἐν χειρὶ ἐμπόδισαν, διότι ἄλλως θὰ ἐγίνοντο ὅλοι θυμκτα, ὡς ἐγένοντο οἱ ἐν τῇ αὐτῇ ὑπηρεσίᾳ συναδελφοί των. Ὁ δὲ Οἰκονόμος ὑποστηριζόμενος παρὰ τοῦ Γκίκα, ἐνεργοῦντος ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πατρὸς του, Θεωδώρου Γκίκα, ἐνὸς τῶν προκρίτων, καὶ ἔχων θερμούς συνεργούς τὸν συμπολίτην του Πέτρον Μαρκεζίνην καὶ τὸν Γεώργιον Ἀγαλλόπουλον Πελοποννήσιον κα- τοικοῦντα ἐν Ἰδρᾷ, ἐπροσπθεὶ νὰ διαταράξῃ τὸν τόπον καὶ παρὰ τὴν θέλησιν τῶν προκρίτων. Νεκρὸν ἦτο τὸν καιρὸν ἐκείνον τὸ ἐμπόριον τῆς Ἰδρας καὶ ὡς καὶ τὸ τῶν ἄλλων ναυτικῶν νήσων, καὶ τὰ πλεῖστα των διέμεναν ἐν τῷ λιμένι ἀργαί· ὄθιν καὶ πλοῖαρχοι καὶ ναῦται συνεσωρεύθησαν εἰς τὰς νήσους των κατχαστανοχωρούμενοι. Ἡ περίστασις αὕτη συνέτρεξε μεγάλως εἰς τὸ νὰ ἀκούσωσιν οἱ πλοῖαρχοι καὶ ἄλλοι κατώτεροι εὐμενῶς τοὺς λόγους τοῦ Οἰκονόμου, δελεαζόμενοι ἐν μέσῳ τῆς δυστυχίης ὑπὸ χρηστῶν ἐλπίδων. Τὰ πνεύματα ἦσαν τοιουτοτρόπως προητοιμασμένα ὅτε τὸ δειλινὸν τῆς 27 μαρτίου ἔφθασεν εἰς Ἰδραν πλοῖαρχιον ἀναγγέλλον, ὅτι οἱ Κορινθιοὶ καὶ οἱ Μεγάρεις ἀπέκλεισαν τοὺς Τούρκους ἐν Ἀεροκορίνθῳ. Ὁ Οἰκονόμος ἐστρατολόγει πρὸ τινων ἡμερῶν ἐν Ἰδρᾷ ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς Πελοπόννησον, ἥς τὰ κινήματα ἦσαν ἤδη γνωστά· ἄλλ' ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀγγελίη ἐμεγάλυνε ταῦτα, ἐναθουσίσει τὸν λαόν καὶ τὸν κατέστησεν ἀκράτητον. Ὁ Οἰκονόμος, ὅστις ἐκαιροφυλάχτει, ἰδὼν τὴν διέθεσιν τοῦ λαοῦ παρήτησε τὸ σχέδιον τῆς ἐκστρατείας του, καὶ ἀπεφάσισε νὰ διεγείρῃ καθημερινὸν τοὺς συμπολίτας του εἰς ἐπανστάσιν· καὶ ἔμχ ἐνύκτωσεν, ἤχησεν ὁ κώδων τῆς πόλεως· κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ, καὶ κήρυκες περιέτρεχον τὰς οδοὺς φωνάζοντες «στ' ἄρματα ὅλοι, στ' ἄρματα» καὶ οἱ μὲν πρόκριτοι ἐροθήθησαν ἐπὶ τῷ ἤχῳ τοῦ κώδωνος καὶ ἐπὶ τῇ κραυγῇ τῶν κηρύκων καὶ δὲν ἐξῆλθον τῶν οἰκιῶν δι' ὅλης τῆς νυκτός· ὁ δὲ λαὸς συνήχθη ὅπου ἐλήθη, καὶ ἀκούσας εἰς τί ἡ κλήσις, ὤρμησέν ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Οἰκονόμου καὶ ἐπάτησε τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα, ἔδραξε τὰ ἐν αὐτοῖς ὅπλα, καὶ ὁ ἐπιχειρηματίας καὶ μεγάλότατος Οἰκονόμος, εὐρεθεὶς τὴν ἐπαύριον ἀρχηγὸς πεμπόλλων ὀπλοφόρων, κατέβη εἰς τὸ διοικητήριον καὶ ἐξεθρόνισε τὸν Νικολὸν Κοκοβίαν διοικητὴν τοῦ τόπου, ἀλλοχίζον-

μαρτίου

τος τοῦ λαοῦ. Οἱ δὲ πρόκριτοι τῆς νήσου, Λάζαρος Κουντουριώτης, Δημήτρης Τσαμαδός, Βασίλης Μπουντούρης καὶ Γαίλας Γαϊώνης, οἵτινες συνήλθον ὡς δημογέροντες τῆς περιόδου ἐκείνης ἡμέρας γενομένης εἰς τὸ μοναστήριον, ὅπως συσχεθῶσι περὶ τῶν πραγμάτων, ἀκούσαντες ἔξωθεν πολλὴν οὐλοδοίην, καὶ μχθόντες· καὶ τὸν ἐλθρονισμόν τοῦ διοικητοῦ, ἐρρίφθησαν ἔξω τοῦ μοναστηρίου διὰ τῶν θυρίδων ἐντρομοὶ καὶ διεσκαρπίσθησαν· ὥστε πᾶσι ἐξουσίαι πολιτικῇ στρατιωτικῇ καὶ ναυτικῇ ἀρίθῃ εἰς τὸν Οἰκονόμον. Οὗτος ὑπώπτεισεν ἔξ ὧν εἶδε, μήπως οἱ πρόκριτοι, ὧν ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀκουσίᾳ ἐκινήθη ἡ ἐπανάστασις, φύγῃσι καὶ στερήσῃσι τὸν τόπον τῆς χρηματικῆς συνδρομῆς τῶν διὰ τοῦτο τοὺς περιφύλαττεν· ἤξουνεν οὐτε αὐτὸν ὡς ὅμοιον κατεδέχοντο, οὐτε πρὸς τὸ ἐπανάστατικὸν κίνημα ἦσαν εὐδιόθετοι, καὶ εἰς ἐπιτυχίαν ἀνέθεσι τὰς ἐλπίδας τοῦ εἰς τὸν λαόν, ὃν συνήλθοισεν ἐνὸς πλοῦν ἐκ νέου, καὶ μέγα συμῆρον ἔχων καὶ οἰκιοποιήθη. ἀπῆγει δὲ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν προκρίτων ἐν ταῖς οἰκίαις κρυπτομένων χρημάτων εἰς διανομήν ἐντὸς τῆς ἡμέρας. Οἱ πρόκριτοι ἔστειλιν αὐθωρεὶ πολλὰ· «ὁ δὲ ν μ α ς φ θ α ν ο υ ν» ἐφώναζεν οἱ ὀπλοφόροι σείοντες τὰς ῥομφαίας, «θ ἐ λ ο μ ε ν κ α ἰ ᾱ λ λ α»· ἔστειλιν καὶ ἄλλα, καὶ πάλιν ἄλλα, ἕως οὗ συνεπληρώθησαν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν δίστηλα 130 χιλιάδες, καὶ οὕτως ἡσύχασε τὸ πλῆθος εὐρημοῦν τοὺς καλούς καὶ γενναίους προκρίτους. Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἀλλοτρίου καὶ τῆς δημεγεροῦς ἐρχήσαν ἐξωθεν τῆς Ἰδρίας δύο πλοῖα σπετσιστικὰ ὑπὸ τὴν ἐπανάστατικὴν σημαίαν, ἔξ ὧν τὸ ἐν ἤρχετο καὶ περὶ τὴν Γαῖαν Μάξην πρόκριτον τῶν Σπετσῶν, εὐρεθέντα τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἐν Ἰδρίᾳ περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων. Ὁ κυματισμὸς τῆς νεοφροῦς σημαίας καθ' ἣν ὦραν τὰ πνεύματα ἦσαν τόσον ἐξημεμένα ἐνεθουσίχασεν ἔτι μᾶλλον τὸν ἀτρόμητον τοῦτον λαόν, ὅστις ἀπῆγει καὶ ὀπλισθῶσι καὶ τὰ πλοῖα τῆς πατρίδος τοῦ καὶ ἐκπλεύσῃσι ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας. Τὴν 31 ἐνομιμοποιήθη δὲ ἐπισήμου πράξεως ἡ πληρεξουσιότης, ἣν ἤρπασε ὁ Οἰκονόμος διὰ τῆς μηχανῆς τοῦ (6)· ἀλλ' ἡ εὐλικρινὲς συμπράξις τῶν προκρίτων ἦτο πάντοτε ἀνεγκύρις, καὶ ὁ Οἰκονόμος τὴν ἀπῆγει ἐπιμόνω· οἱ δὲ πρόκριτοι ἀπεκρίνοντο, ὅτι ἔτοιμοι ἦσαν καὶ καὶ συμπερῆσαι καὶ καὶ συγκινδυνεύσῃσι καὶ καὶ θυσιάσῃσι τὰς κατὰ τὰς εἰς τὸν ἐλευθερίαν τοῦ ἔθνους, ἂν ἤθελεν ὁ ἐπανάστατικὸς καὶ βαδίσῃ τα-

κτικώτερον καὶ συστηματικώτερον. Ὁ Οἰκονόμος, ὅστις ἐβλεπεν ὅτι οἱ πρόκριτοι δὲν ἦσαν οἱ φυσικοὶ σύμμαχοί του, ἐβλεπεν ἐπίσης, ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ τοὺς παρaxyωνίσῃ, διότι ὑπεστηρίζοντο παρὰ τῶν εἰς αὐτοὺς ἀφοσιωμένων κυβερνητῶν τῶν πλοίων των, ἀνδρείων ὡς αὐτόν, ἐπιρροὴν μεγάλην ἐχόντων ἐπὶ τῶν ναυτῶν, καὶ ἐταίμων νὰ πρᾶξωσιν ὑπὲρ τῶν προκρίτων ὅ,τι διὰ τὸ αἰφνίδιον δὲν ἐπραξάν τὰς πρώτας ἡμέρας. Διὰ τὰ αἰτιατὰ ταῦτα ἐδίδχθη τοὺς λόγους τῶν προκρίτων, συνηνώθη διατηρῶν πάντοτε τὴν ὑπεροχὴν του, καὶ τὴν παρὰσκευὴν τῆς διακκνησιμίου, ὃ ἐστὶ τὴν 15 ἀπριλίου, συνήχθησαν οἱ πρόκριτοι καὶ ὁ λαὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐψάλη παρὰκλήσεις καὶ δυσυλογία ὑπὲρ τοῦ ἀρξάμενου ἐθνικοῦ ἀγῶνος, καὶ ὑψώθη κατὰ πρώτην φασὶν ἡ σημαία τῆς ἐλευθερίας ἐν μεγάλῃ πομπῇ ὑπὸ τὴν κανονοβολισμὸν τῶν ἐν τῷ λιμένι πλοίων.

Συνενωθεῖσαι αἱ τρεῖς θαλασσοκράτορες νῆσοι ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημαίαν, ἀπεφάσισαν νὰ κινήσωσιν ἐκ συμφώνου τὰς δυνάμεις των εἰς διχόσιν τοῦ ἀγῶνος, καὶ ὀργανίσωσι καὶ τὸ ναυτικὸν πρεπόντως· καὶ ὡς πρὸς τὴν τελευταίαν τοῦτον σκοπὸν ἐφωδίσαν τὰ πλοῖα διὰ διπλωμάτων ὑπογεγραμμένων παρὰ τῶν τοπικῶν Ἀρχόν(γ), ἐν οἷς ἐξέθεταν τὰ αἰτιατὰ καὶ τὴν σκοπὸν τοῦ κινήματος, αἰτούμενοι καὶ τὴν συνδρομὴν τῶν οὐδετέρων Δυνάμεων· ὑπέγραψαν ἐν ταύτῃ καὶ διάταξιν περὶ διανομῆς τῶν λειῶν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν πλοίων, τῶν ναυτῶν καὶ τοῦ κοινοῦ(δ), καὶ ἐξέδωκαν καὶ ἐγκυκλίους ἐδηγίαις παρaxyέλλοντες τοῖς πλοιάρχοις νὰ προστατεύωσι πνυτοῦ τοὺς Ἑλληνας καὶ νὰ σεβωνται τὴν οὐδετείαν σημαίαν ὡς σεπαζούσαν καὶ αὐτὰς τὰς ἐχθρικὰς παρaxyκτείας, νὰ ἐμποδίζωσι δὲ τὰ ὑπὸ τοιαύτην σημαίαν πλοῖα μόνον ὅταν μεταφέρωσι στρατεύματα ἢ πολεμικὰς ἀποσκευὰς, ἀλλὰ καὶ τότε νὰ λαμβάνωσι μὲν τὰς πολεμικὰς ἀποσκευὰς ἀποδίδοντες τὸν νύκλον, ν' ἀποπέμπωσι δὲ τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα ἀνεύχλητα ἐπὶ τῶν αὐτῶν οὐδετέρων πλοίων εἰς τοὺς λιμένας ὅπου ἐπεβίβασθῃσαν(ε).

Ὡς πρὸς τὴν διχόσιν δὲ τοῦ ἀγῶνος ἐξέδωκαν ἐπικυρτωτικὰς προκηρύξεις πρὸς ὅλους τοὺς κατοίκους τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν παρχλιων, πρὸς τὴν κλήρον καὶ πρὸς ὅλον τὸ ἔθνος(στ), λέγοντες ὅτι ἐπιστεῦκαν καὶ αὐτοί, δηλαδὴ, ὅτι ὁ πόλεμος ὤργανισθῇ ὑπὲρ ἐπισήμων ἀνδρῶν, ὅτι δὲν ἦτο λεηστρικὸς, ἀλλ' ἐθνικὸς καὶ θρησκευτικὸς κατὰ τυράννων καὶ ἀσεβῶν, καὶ ὅτι:

χιλιάδες καὶ μυριάδες κατέβαινον ἐκ Δουνάβιως εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τὴν ἀρχιστράτηγον πρίγκηπα Ὑψηλάντην πρὸς καταστροφὴν τοῦ θρόνου τοῦ σουλτάνου· ἐκάλουν δὲ ὅλους εἰς τὰ ὅπλα ἐνθυμιζόντες τοὺς ὅσα ὑπέφεραν ὑπὸ τὴν ἀλλοθνή καὶ ἀλλόπιστον ζυγόν, καὶ τὰ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν πίστιν ἱερὰ καθήκοντα, καὶ στείγματιζόντες τὸν πρὸς τὸν κοινὸν τοῦτον πόλεμον ἀδιέφορον ὡς ἐθνοκτάρτατον καὶ ὡς βδίλυγμα ἀνθρώπων καὶ ἐξουθένημα λαοῦ. «Ἐνδύσασθε», ἔλεγον τοῖς κληρικοῖς, «ἐνδύσασθε τὴν πενοπλίαν τοῦ οὐρανοῦ βασιλείας, «εὐλογεῖτε, ἐνθάρρυνετε τὸν λαόν, μάχεσθε οἱ ἴδιοι κατὰ τῶν
 • βλασφημούντων τὸ ὄνομα τοῦ Ὑψίστου, κατὰ τῶν βεβη-
 • λούντων τοὺς θεοὺς ναοὺς του, κατὰ τῶν ἀρπάζαντων τὸν
 • θρόνον, τὸν ὁποῖον ἔστησεν ὁ μέγας καὶ εὐσεβέστατος αὐτο-
 • κρίτωρ τῶν Χριστιανῶν Κωνσταντῖνος, μιμήθητε τὸν Μωϋ-
 • σῆν τὸν καταβαλόντα τὸν Αἰγύπτιον, τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ
 • τὸν καταπολεμήσαντα τοὺς Ἀμυλκήτας, τὸν Θεσβίτην
 • Ἡλὶν τὸν ἐν στόματι μαχαίρας ἐξερνήσαντα τοὺς ἱερεῖς
 • τῆς Αἰσχύνης· δὲν ἔπαιον δὲ συμβουλευόντες καὶ τοὺς κο-
 • σμικοὺς νὰ ἐνώσωσιν ἀνδρίαν καὶ τιμὴν, δι' ὧν διακρίνονται οἱ
 • ἀληθεῖς φίλοι τῆς ἐλευθερίας, νὰ μὴ ἐνοχλῶσι τοὺς ὁμοπίστους
 • καὶ ὁμογενεῖς καὶ νὰ σέβωνται τῶν ζήνων Δυναμῶν τὰ ση-
 • μαίαις καὶ τοὺς ὑπηκόους ἐπὶ ποινῇ τοῦ νὰ λογίζεται ἐχθρὸς
 • τοῦ ἔθνους καὶ τιμωρῆται ὅστις τολμήσῃ νὰ καταδιώξῃ ἀδί-
 • κως καὶ ληστρικῶς πλοῦτον ἐλληνικόν ἢ ὑπ' οὐδέτερον σημεῖον
 • ἢ νὰ πειράξῃ χριστιανόν. Ταῦτα ἔλεγον καὶ ταῦτα ἐφρόνον
 αἱ Ἀρχαὶ τῶν νεωτερικῶν νήσων ἀρχαμένου τοῦ ἀγῶνος.

Ἡ δὲ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας φωνὴ τῶν ἀντήχῃσας κατ' ὅλας τὰς Κυκλάδας καὶ πολλὰς τῶν Σποραδῶν. Μόναι αἱ καρδίαι τῶν τοῦ δυτικοῦ δόγματος Ἑλλήνων ἐκώφευσαν. Ἐρχίνη κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ δόγματος τούτου ὅλη ἡ ἀσχημοςύνη τοῦ φανατισμοῦ προτιμήσαντος τὴν ἡμισέληνον τοῦ στυχοῦ καὶ τὴν δουλείαν τῆς ἐλευθερίας.

Οὐδεὶς τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ τῇ στερεῇ Ἑλλάδι Ἑλλήνων πρεσβεύει τὸ δυτικὸν δόγμα. Ἐνδεκτικισχίλιους τοῦ δόγματος τούτου περιεῖχον αἱ τέσσαρες νῆσοι τοῦ Αἰγίου, Σύρα, Ἱλνός, Νάξος καὶ Σαντορίνη. Ἐξαιρουμένων δὲ πολλὰ ἐλίγων φανέντων ἀλλοθῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος, οἱ λοιποὶ καὶ ἀντίπαυ καὶ ἀντίπραξιν φανεροὶ καὶ κρυφίως, καὶ σχεσεῖς

ἔλαβον μυστικὰς πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ἔθνους, καὶ χάραν μεγάλην ἀνυστόλως ἔδειξαν ἐπὶ ταῖς ἀποτυχαίαις τῶν ὁμογενῶν. Ἄλλ' ὅποια καὶ ἂν ἦτον ἡ διάθεσις καὶ τυφλότης των πρὸς τὴν ἐθνικὴν τιμὴν καὶ τὰ κοινωνικὰ αὐτῶν συμφέροντα, ἔκλιναν καὶ οὗτοι τὸν αὐχέναν ὑπὸ τὴν γενικὴν θέλησιν ὅλων τῶν ὁμογενῶν, τῶν μέχρι θανάτου ἀγωνιζομένων πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς ἐθνικῆς ἰσονομίας καὶ ἰσοτιμίας ἀνευ διακρίσεως δόγματος καὶ μακρὰν πάσης καταθλίψεως συνειδότος. Τόσῃν δὲ κλίσειν ἔδειξαν πρὸς τοὺς Τούρκους οἱ δυτικόφρονες ἐν γένει καὶ κατ' ἐξοχὴν οἱ τῆς Σύρας, οὓς εὐτύχησεν ἡ ἱπανόστασις, καὶ τόσον ὀλίγην πεποιθῆσιν εἶχαν ἐπὶ τῇ εὐδωσει τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος, ὥστε συνεισέεσαν διπλοὺς φόρους, τοὺς μὲν ἐξ ἀνάγκης χάριν τῶν Ἑλλήνων, τοὺς δὲ ἐκ προαιρέσεως χάριν τῶν Τούρκων. Τόσον τὸ μίσος τῶν αἱρέσεων, σφοδρότερον πολλῶς τοῦ μίσους τῆς ἑτεροθρησκείας(ς), σκετίζει τὸν νοῦν καὶ πνίγει πᾶν αἴσθημα εὐγενές! Μακάριον τὸ ἔθνος τὸ πρεσβεῖον ὅλον ἐν καὶ τὸ αὐτὸ δόγμα. Κάτοχοι, χάρις τῷ Θεῷ, εἰμεθα τοιοῦτου εὐτυχήματος, καὶ ἐθνοκτάρματος ἔστω ὅστις δι' οἰκνῆν ποτε αἰτίαν θείλῃσι δι' ἑτεροδιδασκαλίας ἢ δι' ἄλλου τρόπου νὰ ἐπιβουλευθῇ τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως τῶν Ἑλλήνων.

Ἐν ᾧ δὲ ἀκόμη ἀντιφέρουντο οἱ πρόκριτοι τῆς Ὑδρας πρὸς τὸν Οἰκονόμον, οἱ στολίσκοι τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν Ψαρῶν, ἐτοιμασθέντες μετὰ πολλῆς σπουδῆς, ἠγκυροβόλησαν ἀντικρὺ τῆς Ὑδρας ἀνχμύνοντες καὶ τὸν ὕδραϊκόν, ὅστις συνηκωθὴ ἀφ' οὗ ἐωρτάσθη ἡ σύμπνοια τῶν προκρίτων καὶ τοῦ Οἰκονόμου. Ἡ κοινότης τῆς Ὑδρας δὲν διώρισεν ἀρχηγὸν τοῦ στολίσκου τῆς, ἀλλ' ἀφῆκε τὴν ἐκλογὴν τοῖς πλοίαρχοις του. Ἐξ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Γιακουμάκης Τομπάζης, εἰς τῶν προκρίτων. Τοῦτον αὐθόρμητοι οἱ πλοίαρχοι τοῦ στολίσκου ἀνέδειξαν ἀρχηγόν. Εἶχε δὲ καὶ ἕκαστος τῶν δύο ἄλλων στολίσκων ἀρχηγόν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Ὑδρα εἶχεν ἀδικατελεύτητον τὰ πρωτεία, ὁ δὲ Τομπάζης ἐτιμᾶτο παρὰ πάντων καὶ δικαίως, ἐδόθη αὐτῷ ἡ γενικὴ ἀρχηγία τῆς ναυτικῆς ταύτης δυνάμεως καὶ παρὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν δύο ἄλλων στολίσκων.

Ἐλλιμένιζεν ἐκεῖναις ταῖς ἡμέραις ἔμπροσθεν τοῦ Μούρτου ἀντικρὺ τῆς νήσου τῶν Κορυφῶν ναυτικὴ τις μοῖρα σταλίσσῃ πρὸς ἐκεῖνα τὰ μέρη παρὰ τῆς Πύλης ἐπὶ τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἀλλῆ. Ἡ μοῖρα αὕτη, ἐξ ἧς εἶχεν ἀποσπασθῇ τὸ πρὸ τινων ἡ-

γικά συμβάντα καὶ τὴν ἀγγλὴν τοῦ πατριάρχου καὶ ἐξηγριώθη. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπῆντησε μετὰξὺ Τήνου καὶ Μυκόνου τρία ἑλληνικά πλοῖα συλλαβόντα ἐν κρητικῇν ὑπὸ σημαίαν τουρκικὴν καταβάνον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, μεταφέρον ζυλείαν, καὶ ἔχων 13 ναύτας, ἐξ ὧν 7 Χριστιανοὶ καὶ 6 Τούρκοι· καὶ οἱ μὲν Χριστιανοὶ συμπρελήφθησαν εἰς τὰ πληρώματα τῶν ἑλληνικῶν πλοίων, οἱ δὲ δυστυχεῖς Τούρκοι ἐρονεύθησαν. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἐφθασεν ὁ στόλος εἰς Ψαρά, ὅπου διέτριψε μέχρι τῆς 26. Ταῖς δύο δὲ ταύταις ἡμέραις οἱ μὲν ἀρχηγοὶ τοῦ στόλου καὶ οἱ πρόκριτοι τῶν Ψαρῶν συνεσκέποντο περὶ τοῦ πρακτέου· πολλὰ δὲ πλοῖα περιέπλειαν εἰς καταδίωξιν τῶν ὑπὸ ἑθρικὴν σημαίαν· καὶ τὰ μὲν ὑδραϊκὰ ἐβύθισαν ἐν ἐμπροσθεῖν τοῦ Φρουρίου τῆς Χίου, ὅπου εἶχε καταφύγει σέρον πολεμιφόδισ, τὰ δὲ ψαρικὰ συνέλαβαν ἄλλο πῆρον 250 ἐπιβήτας Τούρκους ἀνδρας καὶ γυναῖκας, ἐν οἷς καὶ 140 προσκυνητάς· καὶ τὸ μὲν πλοῖον ἐκράτησαν, τοὺς δὲ ἐπιβήτας ἀπεβίβασαν ὅλους σχεδὸν ἀβλαβεῖς εἰς τὰ παρχλικά τῆς Ἀσίας. Τὴν 27 ὁ στόλος κατέπλευσεν εἰς τοῦ Πισᾶ τὴν βρῦσιν πρὸς τὸ βόρειον μέρος τῆς Χίου, καὶ τὴν ἐπισύσαν ὁ ναύαρχος Τομπάζης ὠρκήσθη ἐνώπιον τῶν πλοισάρχων τῆς πατρίδος του τὸν ἀκόλουθον ὅρκον.

- Ὁρκίζομαι εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν, τὸν ὑπερασπίζομενον τὸν δίκαιον, τὸν ἐκδικούμενον τὸν κακὸν καὶ παραβάτην τῶν ἡ-
- θικῶν τοῦ Ευαγγελίου ἀρετῶν· ὀρκίζομαι εἰς τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν
- Εὐαγγέλιον· ὀρκίζομαι εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ εἰς τὴν μέλλου-
- σαν τοῦ ἔθνους ἀνέγερσιν, παρόντων τῶν αξιοτιμῶν κλητα-
- νάων τῆς πατρίδος μου Ὑδρας, νὰ φυλάξω ὅσα ἀκολουθοῦν.

- σαν. Νὰ ἀναδεχθῶ τὴν προσωρινὴν ἀξίαν τοῦ ναυάρχου τοῦ ναυτικῆς Ὑδρας ἕως οὗ νὰ τελειώσῃ ἡ ἐκστρατεία μας εἰς
- τὴν ὑποίαν ἡ πατρίς μᾶς ἐστείλε, κατὰ τὴν κοινὴν ψῆφον τῶν
- συμπατριωτῶν μου κλητανάων, τὴν ὑποίαν ἀναδέχομαι προ-
- ὅμως καὶ μὲ τὴν ἀνγκαιάν φιλογένειαν.

- βον. Νὰ ἀκούω τὰς διαταγὰς τῆς Βουλῆς τῆς Ὑδρας ὅπου
- ἤθελε τύχει νὰ μᾶς πέμψῃ.

- ογν. Νὰ κινήσω τὸ ναυτικὸν τῆς Ὑδρας κατὰ τοῦ βασιλέ-
- ρου τυράννου τῆς πατρίδος καὶ τῶν σπαδῶν του χωρὶς νὰ
- βλάψω ἄλλον ὅπου κριθῇ εὐλογον ἀπὸ τὴν κοινὴν συμβούλιον

- δον. Εἰς ἀναγκάτους τόπους ἢ εἰς ἐχθρικὸν πλοῖον νὰ σέ-
- βωμαι τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ἀθῶων ὁμογενῶν μας, τῶν εὐ-

• ρωπαίων ὑπηκόων καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων, ὅταν
• περὶδιδῶσι τὰ ὅπλα χωρὶς πόλεμον.

• ε.ν. Ἐπειδὴ τὸ ναυτικὸν μὴ εἶναι ἐνωμένον μὲ τὰ πλοῖα
• τῶν ἄλλων δύο νησιῶν, νὰ συνεργῶ μετ' αὐτῶν εἰς τὴν κοινὴν
• σκοπὴν κατὰ τὴν ἀπόρριψιν, ἥτις θέλει γίνεσθαι εἰς τὰ πολε-
• μικά μὴ συμβούλια κατὰ καιροὺς.

• ο.στ.ν. Νὰ φέρω ἢ νὰ στείλω εἰς Ὑδραν τὸ μέρος τῶν λα-
• φύρων ὅπου ὁ πκρὼν στόλος ἤθελε κἄρει διὰ νὰ τὸ μοιράσῃ ἢ
• πατρίς κατὰ τοὺς διορισθέντας νόμους.

• ζ.ν. Ἄν δὲ περὶ τὴν ἄνω ἐκτεθέντα ὄρκον μου, κηρύτ-
• τομαι ἀνὰ χεῖρας τοῦ ἐμπιστευθέντος μοι ὑπουργήματος καὶ
• ὑπόχρεως νὰ δώσω λόγον εἰς τὴν Θεόν, εἰς τὴν πατρίδα μου
• καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ γένους.»

Ἀντεγράψαμεν ὁλόκληρον τὴν ὄρκον ὡς δεικνύοντα πόθεν καὶ
ὑπὸ ποίους ὅρους ἐλάβεν ὁ ναύαρχος τὴν Ἀρχήν, ποῖα τὰ κα-
θήκοντα του, ποῖα ἡ ἐξουσία του καὶ ποῖα ἡ διαθεσις του ὅχι
μόνον πρὸς τοὺς ὑποτέτους, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς παρα-
διδόντας τὰ ὅπλα ἐχθροὺς· ἀλλὰ, ἂν ἡ διαθεσις ἦτο πρόθυμος
εἰς συστολὴν τῶν καταχρήσεων, ἡ χεὶρ ἦτον ἀσθενής.

Τὸ σκοπούμενον δὲ σχέδιον μετὰ τὴν ἀφίξιν τῆς ναυτικῆς
δυνάμεως εἰς Χίον ἦτο νὰ ἐπαναστατήσωσι τὰ χωρία, καὶ
νὰ κινήσωσιν οἱ χωρικοὶ διὰ ξηρᾶς πρὸς τὴν πόλιν, συγχρόνως
δὲ νὰ προσβάλῃ αὐτὴν καὶ ὁ στόλος. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ
ἔστειλεν ὁ ναύαρχος ἄνθρωπον εἰς τὰ χωρία φέροντα προλήρυ-
ξιν τῆς Ὑδρας λέγουσαν, ὅτι ὅλον τὸ ἔθνος ἦτον εἰς τὰ ὅπλα
ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας του· ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι ἀπέκλεισεν ἐν
τοῖς φρουρίοις ὅλους τοὺς Τούρκους, ἀδυνάτους, ἀνετοιμούς καὶ
περιφρούτους· ὅτι πολλὰ τουρκικὰ φρούρια ἦσαν ἐγγὺς νὰ παρα-
δοθῶσιν· ὅτι ὁ ἐλληνικὸς στόλος διεσπάρη εἰς πολλὰ μέρη καὶ
ἐμελέτα νὰ κλείσῃ τὰ Δαρδανέλια, ὥστε νὰ μὴ δύνηθῃ νὰ ἐξέλθῃ
ἐχθρική δύναμις· ὅτι αἱ τρεῖς ναυτικαὶ νῆσοι δὲν ἐδύναντο νὰ
βασταζῶσι μόναι ὅλον τὸ βάρος τοῦ στόλου, καὶ ἀνάγκη νὰ
συντρέξῃ ὁ εἰς τὴν ἄλλαν κατὰ τὴν ἱερὴν τοῦτον ἀγῶνα, καὶ
ὅτι ἡ Χίος, ὡς ἡ πλουσιωτέρα τῶν ἄλλων νήσων, ἔχρεωσται νὰ
δειξῇ τόσῃν προθυμίᾳ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους, ὅσῃν
ἐδείξε φιλογένειαν ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ του. Ταῦτα ἔγραψαν οἱ
Ὑδραῖοι πρὸς τοὺς Χίους συγκερυνόντας μετὰ τῶν προτροπῶν
ἀπειλᾶς. Ἄλλ' ἐν ᾧ ὁ στόλος ἀνέμενε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προ-

κηρύξεως, ἤλθιν εἰδήσεις, ὅτι οἱ Τοῦρκοι, ἰδόντες ἐρχόμενα τὰ πλοῖα, κατεταράχθησαν καὶ ἔφεραν ἐνώπιόν των τοὺς δημογέροντας· ὅτι οἱ δημογέροντες ἀπεκρίθησαν ἐρωτηθέντες, ὅτι οὐδεμίαν εἰδήσιν περὶ τοῦ ἐρχομοῦ τῶν πλοίων εἶχον, οὔτε ἐνυχλὴν οὐδεμίαν ὑπώπτευον τῶν ἐντοπίων χριστιανῶν· ὅτι ὁ μouteσελίμης τοῖς παρέστησεν ὡς ἀνυχάτεον νὰ προσκληθῶσι καὶ ἄλλοι πρόκριτοι εἰς σύσκεψιν περὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ τόπου· ὅτι ἀνύκτικοι οὗτοι περὶ ὧν ἐμελέτα ὁ μouteσελίμης καὶ πρόθυμοι νὰ ἐξελίψωσι πᾶσαν ὑποψίαν ἐκάλωσαν ὅσους καὶ ὁποίους ὑπέδειξεν ὁ μouteσελίμης ἐπὶ τῇ προτάσει τῶν ἐντοπίων Τούρκων· ὅτι ἀφ' οὗ ὅλοι οἱ κλητοί, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Πλάτων, συνῆλθον ἀνυπόπτως, ἀντὶ νὰ συσκεφθῶσι περὶ ὧν ἐκλήθησαν, μετεκομίσθησαν εἰς τὸ Φρούριον ὑπὸ φύλαξιν ὡς ὁμηροὶ κατὰ τὴν ἐπὶ τῶν τοιούτων περιστάσεων τουρκικὴν συνήθειαν, καὶ ὅτι ἄλλοι μὲν τῶν Τούρκων ἡγρόπουνον νύκτα καὶ ἡμέραν εἰς φύλαξιν τοῦ φρουρίου, ἄλλοι δὲ διεσπάρησαν εἰς τὰ χωρία πρὸς ἀφοπλισμὸν τῶν κατοίκων. Τὴν δὲ 29 ἐπανῆλθεν εἰς τὸν στόλον ὁ ἀποσταλεὶς εἰς τὰ χωρία καὶ ἀνέφερε καὶ αὐτὸς ὅτι μεταξὺ τῶν χωρικῶν ὀλίγην προθυμίαν ἤρε πρὸς ὅσα ἐμελετώοντο. Διὰ τὰς αἰτίας ταύτας ὁ στόλος, ἐνδιατρίψας ἑνδεκα ἡμέρας καὶ φοβηθεὶς μὴ διακινδυνεύσῃ τὴν ζωὴν τῶν ὁμηρευόντων, ἀπέπλευσεν ἀπρακτος τὴν 7 μαΐου. Τοιοῦτοτρόπως ἡ πρώτη νυκτικὴ ἐκστρατεία ἀπέβη ἀνωφελής, παρεκτραπέειν τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ κατὰ τοῦ ἐν Μούρτῳ ἐχθρικοῦ στολισκου, ὅστις ἀνέτοιμος καὶ ἀφροντὶς δυσκόλως θὰ διέφευγε τὴν ἄλωσιν ἢ τὸν ἐμπρησμόν.

Ἐν ᾧ δὲ τὸ πλεῖστον τοῦ στόλου ἐλλιμένιζεν ἐμπροσθεν τῆς Χίου, διάφορα πλοῖα τοῦ περιέπλεον εἰς βλάβην τῶν θαλασσοπορούντων ἐχθρῶν. Τὴν 28 ἀπριλίου οἱ ὑπὸ τοὺς πλοιάρχους Λαζκρον Πινότσην καὶ Σαχτούρην πρόπλοι συνέλαβον ἐχθρικὸν πλοῖον φέρον πολύτιμα δῶρα τοῦ Σουλτάνου πρὸς τὸν Μεχμέτ-Ἀλῆν, καὶ μεταβιβάζον εἰς Αἴγυπτον πανέστιον τὸν πρὸ ὀλίγου ἔκπτωτον γενόμενον καὶ ἀποπεμπόμενον σεχουλιελάμην, ὡς ἀποπεινῆθέντα, κατὰ τὰ λεγόμενα, τὴν ἑλθοσιν φεφρὴ εἰς γενικὴν σφαγὴν τῶν Ἑλλήνων· καὶ τὰ μὲν ἐν τῷ πλοίῳ πλούτη, ἐν οἷς καὶ τὰ τοῦ σεχουλιελάμη, διήρπασαν οἱ συλλαβόντες τὸ πλοῖον καὶ τὰ ἐμοιράσθησαν μὴ παρελαβόντες συμμετόχους τοὺς ἀπόντας κατὰ τὴν σύλληψιν αὐτοῦ ἄλλους συνα-

γωνιστάς των, μηδὲ χωρίζοντες τὸ κνονικὸν μερίδιον εἰς χρῆσιν τοῦ κοινού· τοὺς δὲ ἐπιβάτας Τούρκους, ἐν οἷς καὶ τὸν ἄξιον εὐγνωμοσύνης σεχουλιστὴν, ὅλους ἀνηλεῶς κατέσφαξαν διακιοιολογούμενοι ἐφ' οἷς ἔπαθον οἱ ἄθωοι ὁμογενεῖς των καὶ ὁ πκτριάρχης ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς ἂν διακιοιολογῇ ἀπάνθρωπος πράξις κατὰ μὲν πταίσαντος ἄλλην ἀπάνθρωπον πράξιν κατ' ἄλλου ἐπίσης μὴ πταίσαντος· σημειωτέον ὅμως, ὅτι πρὸ τῆς ἀγγύνης τοῦ πκτριάρχου οἱ Ἕλληνες καὶ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐφέροντο φιλικνθρωπότερον πρὸς ὅλους τοὺς συλλαμβανομένους Τούρκους. Ἦ δὲ ἄνω ρηθεῖσα πλουσίᾳ λεῖα σφιτερισθεῖσα τοιοιυτρόπως ἐκίνησε δίκαια παρὰ πῦνα καὶ διετράχεῖ τὰ πληρώματα τῶν ἄλλων πλοίων. Οἱ Ἕλληνες προσέβηκαν τὴν 1 μαιὸν ἐχθρικὴν τινὰ γολέτταν ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Χίου πλέουσιν ἐκ Σμύρνης εἰς Κρήτην· οἱ δὲ ἐν αὐτῇ Τούρκοι ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅσα θὰ ἐπύθηνον παρκαθιδόμενοι, ἐπολέμησαν γενναίως καὶ βυθισθέντες τοῦ πλοίου ἐπνίγησαν. Τὴν δὲ 4 κατέδωξεν οἱ Ἕλληνες ἄλλο μικρὸν πλοῖον, οἱ δ' ἐν αὐτῷ Τούρκοι τὸ ἐρρίψαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἀπέφυγαν διὰ τῆς εἰς τὰ ὄρη φυγῆς τὰς φονικὰς τῶν κατὰδιωκόντων χεῖρας. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν συνέλαβον δύο ἄλλα πλοῖα, τὸ μὲν φέρον πίσσαν, τὸ δὲ ἐπιβάτας, οὓς ἐθανάτωσαν εἰς ἐξελέωσιν, ὡς ἔλεγον, τοῦ πκτριάρχου. Ἀνχωρήσαντος δὲ τοῦ στόλου ἐκ Χίου, ἐκνέπλευσεν ἐκαστὴ μοῖρα εἰς τὸν λιμένα τῆς.

Ἡ νῆσος ἡ μετὰ τὰς τρεῖς νδυτικὰς κατὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα διαπρέψασα, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην διὰ τὴν πρὸ τῶν πυλῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας θέσιν ὡς προφυλακὴ ὅλης τῆς ἀποτακτησάσης Ἑλλάδος ριψοκινδυνεύσασα εἶναι ἡ Σάμος.

Ἡ νῆσος αὕτη χωρίζεται ἀπὸ τῆς Ἀσίας διὰ πορθμοῦ ἐνὸς μιλίου ὡς ἔγγιστα τὸ πλάτος· εἶχεν 25 χωρία μικρὰ μεγάλᾳ καὶ ἐξαισιχυλικᾶς χριστιανικᾶς οἰκογενείας· διετέλει ὑπὸ τὸν σεχουλιστὴν καὶ ἀπειλόμενον ἄλλοτε πολλὰ πρόνομια διοικουμένη καὶ τὸν ὅμοιος πρὸς τῶν αὐτοχθόνων ἐπὶ μικροῖς φόροις. Ἀπὸ τινος δὲ χειροῦ ἐστέλλετο ἀγὰς καὶ κηδὺς καὶ ἡγεμένησιν καὶ οἱ φόροι τοῦ γκρχαίου, τοῦ οἴνου καὶ τοῦ τελωνίου. Ἐπεκράτουν δὲ ἐν τῇ νήσῳ δύο φατρίαι ὑπὸ τὸ ὄνομα ἡ μὲν τῶν καλῶν καὶ τῶν κακῶν ἢ τῶν εὐχρηστικῶν, ἡ δὲ τῶν καρμανιόλων ἢ τῶν δημοτικῶν· ἡ ἐπικρατέστερα δὲ

φκτρίχ ἀρχομένης τῆς ἐπικρατασσεως ἦτον ἡ τῶν *καλιχαν-τσάρων*.

Τὴν 17 ἀπριλίου ἔρριψαν ἄγκυραν εἰς τὸ στενὸν τῆς Μυκάλης δύο σπετσιωτικὰ πλοῖα. Ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν ὑπὸ τὴν νεοφρηλὴ σημαίαν τῆς ἐλευθερίας ἐβλάεν ἀνω κάτω τὴν Σάμον ὅλην, καὶ ἐγένινεν ἀφορμὴ ν' ἀποστατήσῃ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὸ Βαθύ. Τὴν δὲ ἐπελθοῦσαν νύκτα ὤκησαν τινες τῶν κατοίκων τῆς κωμοπόλεως ἐκείνης καὶ ἔσφαξαν τοὺς ἐνδικτριβοντας χάριν ἐμπορίου φιλησέχους Τούρκους ἀντὶ νὰ τοὺς ἀποδιβάσωσιν ἀδελφεῖς εἰς τὴν ἀντικρὺ ξηράν, ὡς μῆτε ἀντιτείναντας μῆτε ἐπιφύβους ὄντας. Μετὰ δὲ τὴν σκληρὰν τχύτην καὶ ἀδικαιολόγητον πράξιν ἡτοιμάσθησαν νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν *Χώραν*, πρωτεύουσάν τῆς Σάμου, κατοικημένην ὑπὸ 1500 ψυχῶν ἐπὶ σκοπῷ νὰ φονεύσωσι τοὺς ἐνδικτριβοντας Τούρκους καὶ τὸν ἄγην καὶ τὴν κεδὴν. Ἀλλ' οἱ προεστῶτες τῆς *Χώρας*, μὴ θέλοντες τὴν ἐπικράτασιν, καὶ συστήσαντες φρουράν ἐξ 100 ὀπλοφόρων, ἐμαρτύωσαν τὴν ἐπαπειλουμένην εἰσβολὴν καὶ τὴν μελετωμένην φθοράν τῶν Τούρκων· παρεκάλεισαν δὲ καὶ τὸν ἐν Κουστανταίῳ Ἐλέζογλουν καὶ τὸν μπένν τῆς Ρέδου νὰ στεῖλωσιν, ὁ μὲν πρῶτος χιλίους στρατιώτας, ὁ δὲ δεύτερος πλοῖον εἰς πῦσιν τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀναφυσειῶν τετραγῶν καὶ εἰς σύλληψιν τῶν ἀποστατῶν· ἰδόντες ὅμως μετ' ολίγον, ὅτι τὸ ἐπικρατατικὸν πνεῦμα διεχέετο καθ' ὅλην τὴν νῆσον, δὲν ἀνέμειναν τὴν ζητηθεῖσαν δύνανμιν, ἀλλ' ἀπέπεμψαν τοὺς πρὸ αὐτοῖς Τούρκους κρυφίως ἐπὶ τὴν ἀντικρὺν Ἀσίαν εἰς λύτρωσιν ἀπὸ ἀρεῦκτου καὶ ἀδίκου θανάτου. Τοῦτου γενομένου, ὅλη ἡ νῆσος καὶ αὐτὴ ἡ *Χώρα*, ἦσαν ἐντὸς ολίγων ἡμερῶν εἰς πλήρη ἐπικράτασιν παρὰ τὴν γνώμην τῶν προεστῶτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

Κατάστασις τῆς στεριᾶς Ἑλλάδος.

Ἡ ΣΤΕΡΕΑ Ἑλλὰς κατεπιέζετο καὶ ἐξηντλεῖτο πολλὰ ἔτη ὑπὸ τὸν Ἀλὴν. Ὑπὸ διαφόρους προφάσεις ὁ πλοῦσιος, εἴτε Τούρκος εἴτε Χριστιανός, ἐγυμνοῦτο, καὶ ὁ δυνάτὸς πάντοτε ἐμνηδενίζετο, συγχάκεις δὲ καὶ ἐφονεύετο. Ὁ ἀσυνείδητος οὗτος σατράπης εἰκίνει τοὺς Τούρκους κατὰ τῶν Χριστιανῶν, τοὺς Χριστιανούς κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τοὺς οἰκείους κατὰ τῶν οἰκείων· ἐβράβευε τὴν κακίαν, ἐπκίδευε τὴν ἀρετήν, διέφθειρε τὸν λαὸν ὅλον, καὶ ἐθεώρει καὶ αὐτὴν τὴν οἰκιακὴν τιμὴν τῶν ἀθλίων ραγιαδῶν καθημερινὸν παίγιον τῶν αἰσχροῶν καὶ ἀπληστων ἐπιθυμιῶν του· ἐν ἐνὶ λόγῳ οὐδὲν ὄριον ἐπέθετο, καὶ οὐδὲν ἀνόσιον ἀπεστρέφετο· ἀγωνιζόμενος δὲ πάντοτε νὰ ἐκτείνῃ τὰ ὅρια καὶ τῆς αὐθαιρέτου ἐξουσίας του καὶ τῆς τοπarchίας του, καὶ νὰ βάλῃ ὑπὸ τὰς θελήσεις του τοὺς ἀπειθεῖς ἢ ἀντιπάλους του, εἶχε πάντοτε περὶ ἑαυτὸν μεγάλαις δυνάμεις ὡς ὄργανα τῶν φιλορχῶν καὶ πλεονεκτικῶν σκοπῶν του. Ἐπειδὴ ἔξ αἰτίας τῆς τυραννικῆς ἐπλεόναζεν ἡ ληστεία, ὁ Ἀλὴ εἰς ἐξόντωσιν αὐτῆς εἶχε χρεῖαν μεταρχτικῶν ὀπλοφόρων· καὶ ἡ χρεία αὕτη διетήρει τὰ πολυθρόλλητα καπητανάτα τῶν μερῶν ἐκείνων. Οἱ κάτοικοι, καταπιεζόμενοι ἐν ταῖς εἰρηνικαῖς των ἐργασίαις, ἡσπάζοντο τὸν στρατιωτικὸν βίον, εὐρίσκοντες ἐν αὐτῷ ἡσφάλειαν, ἀνεσιν, τιμὴν καὶ κέρδος· ὥστε αὐτὸς ὁ δεσποτισμὸς καὶ αὐτὴ ἡ τυραννία τοῦ Ἀλὴ ἐγύμναζαν πολὺ μέρως τῶν κατοίκων εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὀπλων, καὶ προετοιμάζον ἁπλοῶς τὴν εὐτυχὴ ἀνέγερσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἢ καταδρομὰ τοῦ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς γενικὴν ἐφόδισιν τῶν βουλομένων καὶ δυναμένων Ἑλλήνων νὰ φέρουσιν ὄπλα, τῶν μὲν ὑπὲρ αὐτοῦ, τῶν δὲ κατ' αὐτοῦ ὥστε ἡ Στερεὰ Ἑλλὰς ἐφρίνετο κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ὅλη στρατόπεδον. Οἱ δὲ Ἐταῖροι,

δράξαντες ἐπιθεξίως τὴν εὐκαρίαν τῆς καταδρομῆς του, καὶ θεωροῦντες τοὺς σκοποὺς των συμβιβάζομένους πρὸς τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ, τῷ ἀνεκάλυψεν τὸ μυστήριον τῆς Ἑταιρίας, καὶ τὸν ἐθάρρυναν λέγοντές τῷ, ὅτι δάκτυλος ῥωσικὸς ὑπεκίνει τὰ πάντα. Ὁ πκνουργὸς σπυρῆς ὑπεκρίθη προθυμίαν καὶ εἰλικρίνειαν ἐξ αἰτίας τῆς δεινῆς θέσεώς του· ἀλλ' ἐπιθυμῶν πκντοίοις τρόποις νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν κυριάρχην του, πρὸς ἣν καὶ ἄλλοτε εἶχεν ἀνακοινώσει ὅσα ἔμαθε περὶ τῆς Ἑταιρίας, τῷ ἐγνωστοποίησε τὰ πάντα, ὑποσχόμενος, ἂν ἀμνηστύετο, νὰ σβίσῃ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τὴν ἀνάψκσαν ἐν Πελοποννήσῳ φλόγα τῆς ἐπκνκστάσεως. Ἀλλ' ἡ Πύλη ἀπέρριψε τὰς προτάσεις του ἀλαζονευομένη ἐπὶ τῇ ὑπεροχῇ τῆς καὶ ἀπιστοῦσα εἰς τὸν ψευδῆ χαρχατῆρα του. Ἀν κατεδέχετο ἡ Πύλη νὰ πολιτευθῇ τὸν Ἄλῃν, ἡ ἐλληνικὴ ἐπκνκστάσις θὰ ἐπνίγετο ἐν τοῖς σπαργάνοις τῆς, διότι εἶχεν ὁ ἀνὴρ οὗτος τόσῃν φήμῃν, τόσῃν ἐπκρροήν, τόσῃν πκρχματικὴν ἰσχύν, τόσῃν πκσωπικὴν γνῶσιν καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν τόπων, τὸ ὄνομά του διέσπειρε τόσον τρόμον καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ὥστε τὸ πκν θὰ ὑπέκυπτεν, ἂν ἐκινεῖτο. Ἡ κατ' εὐτυχίαν ἀπόρριψις τῆς προτάσεώς του ἔφερε τὸ ἐκκντῖον ἀποτέλεσμα· ἀντὶ κολεμίου τὴν ἀνέδειξε σύμμαχον τῆς Ἑλλάδος· καὶ ἡ ἐξ ἀνάγκης ἀντκρσία του τὴν ὠφέλησε τὰ μέγιστα, διότι κατ' αὐτὴν τὴν ἐκρηξιν τῆς ἐπκνκστάσεως ἐν Πελοποννήσῳ, καθ' ἣν ὁ Πελοποννήσιος Ἕλληκν ἦτον εἰσέτι καὶ ἀτολμος καὶ ἀπειροπόλεμος καὶ ἀνεφοδίστος καὶ ἀβέβκιος, ἡ ἀντίστασις του ἀνεχίτισε πολλὰς τῶν ἐν τῇ στερεῇ Ἑλλάδι σουλτκνικῶν δυνάμειν ἐτοιμοὺς νὰ πέσωσιν εἰς Πελοπόννησον καὶ ἱκκνὰς νὰ τὴν ὑποτάξωσιν.

Ἡ Ἑταιρία, ὡς εἶπκμεν, εἶχεν ὀλίγους ὀπαδοὺς κατὰ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα διὰ τὴν φόβον τοῦ Ἀλῃ· ἀλλὰ τὰ ὑπ' ὅψιν τῶν στερεοελλαδικτῶν μεγάλα κατὰ τὴν Πελοπόννησον, τὴν γείτονά των, συμβῆντα ἐφέλκωναν ὅλην τὴν πκρσοχὴν των, καὶ τοὺς ἐρέθιζαν ἔτι μᾶλλον καὶ ἀκκτᾶπκυστοι τῶν Πελοποννησιῶν προτροπκὴ εἰς συμμεθεξιν τοῦ ὑπὲρ πκτρίδος ἀγῶνος. Ἡ θέσις τῆς στερεῆς Ἑλλάδος ἦν ἡτκν ὅποια ἡ τῆς Πελοποννήσου. Ἀν καὶ εἰς ἐκκνπκον κίνησιν ἐξ αἰτίας τῆς ἀλλκκλομκχικῆς τοῦ σουλτάνου καὶ τοῦ Ἀλῃ, ἡ ἀβεβκιότης τῆς ἐκβάσεως τοῦ ἐμυλίου τούτου πολέμου, ὁ εὐλογος φόβος καὶ ἡ ἐπκκρκτοῦσα ὑποψία συμβιβκσμοῦ τῶν ἀλλκκλομκχκνντων, ἱκκνοῦ νὰ ἐπικέρῃ ἀρεῦκτως τὴν

ἀποτυχὶν πικρῶς ἐπανάστατικοῦ κινήματος, ἔτι δὲ καὶ ἡ ἐν αὐτῇ προυνεία τόσων στρατευμάτων ἦσαν ἰσχυρὰ αἰτίαι ν' ἀναστείλῃσι τὴν εἰς τὴν ἐπανάστασιν βρόχην τῆς.

Ὁ Ἀλῆς ἐκυρίευεν ἐπὶ τῶν λαμπρῶν ἡμερῶν τοῦ Σουλῆ, καὶ ἠνέγκασε τοὺς Σουλῶτας νὰ καταφύγῃσιν εἰς ξένην γῆν καὶ νὰ ψωμοζήτῳσιν. Ὑποχείριόν του ἦτο κατ' ὄν κειρὸν ἀπεκηρύχθη· μεγάλως δὲ θὰ ἐχρησίμευε τῇ Πύλῃ ἡ σύμπραξις τοῦ τολμηροῦ καὶ ἐμπειροπολέμου τούτου λαοῦ, διψῶντος τὴν ἀνάγκησιν τῆς γῆς του, καὶ πνέοντος ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ θανασιμου ἐχθροῦ του Ἀλῆ. Ἀλλ' ὁ ἀρχιστράτηγος αὐτῆς Ἰσμαήλ-πασκας ὁ ἄλλοτε Ἰσμαήλμπεης, ὁ καὶ Πασόμπεης, κάκιστα ἐπολιτεύθη τοὺς νέους τούτους φίλους τῆς· ἐρωράθη δὲ καὶ ἐπιβουλευόμενος αὐτοὺς, εἴτε διότι οἱ ἀντιζηλοὶ των Ἀλβανοὶ ἐρριδιούργησαν, ὥστε νὰ δυσπιστῇ πρὸς αὐτοὺς, εἴτε διότι ἔκρινε τὴν κατὰ τὰς προύσας περιστάσεις ὠφέλειαν τῆς ὑπηρεσίας των· πολὺ κατωτέραν τῆς πρὸς τὰ τουρκικὰ συμφέροντα μετὰ ταῦτα βλάβης, ἐκ τῆς ἐπινόδου χριστιανικοῦ καὶ ἀνδρείου λαοῦ εἰς τόπον τόσον ὀχυρόν. Ὁ ἄσκνος καὶ προσεκτικὸς Ἀλῆς ὠφελήθεις ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Σουλῶτας κακῆς διχθέσεως τοῦ ἀντιπάλου του, καὶ ἐγκολπωθεὶς αὐτοὺς, τοῖς ἀπέδωκε τὴν πατρίδα των, τοὺς ἐμίσησεν ὡς συναγωνιστάς του καὶ ἀντήλλαξεν εἰς ἀμοιβαίαν ἀσφάλειαν καὶ ὁμήρους. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐνηγοῦντο, οὔτε ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις εἶχεν ἐκραγῇ, οὔτε οἱ Σουλῶται ἐγνώριζαν τὰ τῆς Ἑταιρίας· διὰ τοῦτο ἀνεδέχθησαν ἀπλῶς καὶ εἰλικρινῶς ἐπὶ λόγῳ τοπικῶν καὶ ἰδιαιτέρων συμφερόντων τὸν ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ ἀγῶνα· καὶ ἅψ' οὐ ἐξερρήγη ἡ ἐπανάστασις, καὶ ἐμυήθησαν τὰ τῆς Ἑταιρίας, οὐδὲ καὶ τότε ἐρνήθησαν ἐξ αἰτίαις τῶν περιστάσεων ἀλλοτρίωντες σκοπῶν, οὐδὲ σημάζιν ἐθνικὴν ὑψωσαν, ἂν καὶ ἐσωτερικῶς ἐφρόνουν ὅσα καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες ὑπὲρ τῆς γενικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους. Ὁ ὑπὸ τοιαύτην ὁμῶς μορφήν ἐνεργούμενος πόλεμος ὑπέφινε τὸν ἀληθινόν του χαρακτηρὰ πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, ὅτιναις ἀτενίζοντες μακρόθεν εἰς τὴν ἀκρότομον Κιχράν πολεμοῦσαν καὶ πολεμουμένην, τὴν ἐβλεπν διὰ τοῦ λογισμοῦ των ὡς λαμπρὰ καίονμένην ἐφ' ὑψηλῆς περιωπῆς εἰς φωτισμὸν τῶν ἐν τῷ σκότει τῆς δουλείας καθημένων καὶ εἰς χειραγωγίαν των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

*Αποστασία Φωκίδος καὶ Βοιωτίας. - *Εκστρατεία εἰς Πατραγαίαν. -
 *Αποστασία Ἀττικῆς. - Περιγραφή καὶ ἀποστασία Θεσσαλομαγνη-
 σίας καὶ Εὐβοίας. - *Αποστασία Μανεδονίας καὶ Ἀρήτης.

ἌΝ καὶ ἀπέναντι τῶν ἐν Πελοποννήτῳ μεγάλων συμβάντων διεγερύντων ἐν ταῖς καρδίαις τῶν στεροελλαδιτῶν ἐνθουσιασμόν, ἀμιλλαν καὶ φιλοτιμίαν, ἡ Λίτωλοκκρηνκία δὲν ἡσπασθη διὰ μίαν τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, ἐξ αἰτίας τῆς ἐπὶ τῶν πυλῶν τῆς Ἱπείρου ὅπου ἦσαν τὰ μεγάλῃ ἐχθρική στρατόπεδα θέσεώς της, ἅλλα ὅμως τῆς στερεῆς Ἑλλάδος μέρη, ἀπώτερον κείμενα, τὸν ἡσπασθησαν θαρραλέως· ἀλλ' οὐδ' αὐτὰ ἐκ κοινού συνθήματος ἢ ἐκ κοινῆς προμελέτης, ὡς προερρέθη, ἀν καὶ λόγος ἐγένετο πολὺς περὶ τούτου μυστικῶς παρὰ τοῖς ὀπλαρχηγοῖς καὶ τοῖς προκρίτοις.

Ὁπλαρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Σαλῶνων ἦτον ὁ Πανουργιζς, ὅστις, ἅμα ἐπολιορκηθὲν ὑπὸ τῶν βασιλικῶν ὁ Ἀλῆς, ἔφυγεν ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ἦλθεν εἰς Σάλωνα. Τὴν 24 μαρτίου, ὁ ἐστὶν ἀρ' Μάρτιος οὐ ἐμνησθὲν ὅτι ἐκινήθη ἡ Ἀχαΐα, διέτριβε μετὰ τῶν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του 60 ἀρματωλῶν ἐν τῇ μονῇ τοῦ προφήτου Ἡλίου μίαν ἡμισυ ὥραν μακρὰν τῶν Σαλῶνων, ὅπου ἐκάλεσε τοὺς προσεστώτας τῆς πόλεως καὶ τῶν χωρίων εἰς γενικὴν συνέλευσιν, καθ' ἣν ἀπεφασίσθη ὁμοφώνως νὰ προσδύλωσι τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τούρκους. Διέταξε δὲ συγχρόνως τὸν μὲν γαμβρόν του καὶ ὑποπλάρχηγόν του Θανάσην Μανίαν νὰ στρατολογήσῃ κατὰ τὸ τμήμα τῶν Βλαχχωρίων τοὺς Ιακνοὺς νὰ φέρωσιν ὅπλα, τὸν δὲ ἐξάδελρόν του Ἰάκνην Γκούραν, ὅστις ἀφανὴς τότε διέκρινε μετὰ ταῦτα, ν' ἀπέλθῃ εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον ἐπὶ στρατολογίᾳ, καὶ νὰ συνονηθῇ μετὰ τῶν κατοικίων τοῦ Γαλαξειδίου, οἵτινες μηδὲν ἔχοντες συγκατοικον Τούρκων καὶ ἐρεθιζόμενοι κατ' ἐκαστην ὑπὸ τῶν Πατέρων, πολλὰν ἐπὶρροὴν παρ' αὐτοῖς ἐχόντων διὰ τὰς πολλὰς ἐμπορικὰς σχέσεις, ἀνυπόμονοι ἦσαν

ν ἀποτινάζωσι τὸν ζυγόν. Ἀφ' οὗ δὲ συνενόηθησαν, ἐκίνησαν τὴν νυκτα τῆς 26, οἱ μὲν ἐξ ἐνός οἱ δὲ ἐξ ἄλλου μέρους, ἐξημερώθησαν εἰς Σαλῶνα καὶ ἐπολιορκήσαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πανουργιᾶ τὸ φρούριον, ὅπου ὑποπεύοντες· οἱ Τούρκοι ἐπρόλαβαν καὶ ἐκλείσθησαν ὅλοι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, καὶ συνεκλείσθησαν καὶ ὅλαι αἱ ἐκεῖ μετὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς Ἀχαΐας μεταβῆσαι τουρκικαὶ οἰκογένειαι τῆς Βοστίτης· ἦσαν δὲ μεταξὺ ὅλων αὐτῶν 600 ἑνοπλοι. Ὁ ἐνθουσιασμός τῶν κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη Ἑλλήνων ἦτο μέγας, κυρίως δὲ ὁ τῶν Γαλαξειδιωτῶν, μεταφρονόντων εἰς εὐσῶσιν τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος ψιλὰ ὄπλα, πολεμιφόδια καὶ κανόνια ἐκ τῶν πλοίων. Ἄν καὶ οἱ Τούρκοι ἦσαν δυνατοί, οἱ Ἕλληνες ἐπέπεσαν τόσον ὀρμητικῶς, ὥστε ἐκυρίευσαν τὴν πρώτην ἡμέραν τὸ πρὸς τὴν ρίζαν τοῦ φρουρίου νερόν. Οἱ δὲ ἔμφρουροι, ἀπρομήθευτοι τῶν ἀναγκαιῶν καὶ διψῶντες, ἐξώρμησαν τὴν 8 ἀπριλίου ἐπ' ἐλπίδι νὰ κυριεύσωσι καὶ τὴν παρὰρρέουσαν πηγὴν, ἀλλ' ἀπέτυχαν καὶ ἐφρονεύθησαν 13, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐπ' ἀνδρὶ γνωστός Χιτῖδας. Πεινῶντες οἱ δυστυχεῖς καὶ διψῶντες παρεδόθησαν ἐν ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα (10 ἀπριλίου), ἐπ' ἀσφαλείᾳ ζωῆς καὶ τιμῆς, καὶ παρέδωκαν καὶ τὰ ὄπλα τῷ Πανουργιᾷ, ἔμπροσθεν τῆς πύλης καθήμενῳ, καὶ παρὰλαμβάνοντι αὐτά· καὶ οἱ μὲν ἔμειναν ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν ἀνεπηρέεστοι, οἱ δὲ εἰς πλειοτέραν ἀσφαλείαν ἠθέλησαν νὰ κατοικήσωσι μεθ' ὧν εἶχαν σχέσεις Χριστιανῶν. Τὸ φρούριον δὲ τῶν Σαλῶνων ἦτο τὸ πρῶτον τῶν κυριευθέντων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Γνωσθεῖσης τῆς πολιορκίας τῶν Σαλῶνων, ὁ Δῆμος Σαλατσεῖς, ὀπλαρχηγὸς Λιδωρικίου καὶ Μαλανδρίνου, συννοηθεὶς μετὰ τοῦ Ἀναγνώστη Λιδωρίκη, τοῦ Παπᾶ Γεωργίου Πολίτη, καὶ λοιπῶν προεστώτων τῶν δύο ἐπαρχιῶν, ἔχων καὶ αὐτὸς 60 ἀρματωλοὺς καὶ συμπαραλαβὼν τοὺς δυναμένους νὰ φέρωσιν ὄπλα χωρικοὺς, ὑψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας τὴν 28 μαρτίου· καὶ αὐτὸς μὲν εἰσῆλθε τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὑπὸ τὴν ἡχον τῶν τυμπάνων εἰς Λιδωρίκι, ἀπέστειλε δὲ τὸν ὑποπλάρχηγόν του Θεοδωρὴν Χαλβατσῆν εἰς Μαλανδρίνον. Οἱ Τούρκοι καὶ οἱ ἐν Λιδωρικίῳ καὶ οἱ ἐν Μαλανδρίνῳ ἐκλείσθησαν ἐντὸς τινῶν οἰκιῶν, καὶ ἀνέστησαν· ἀλλὰ μετὰ δύο ἡμέρας, ἀφ' οὗ ἐφρονεύθησάν τινες αὐτῶν, κατέθεσαν τὰ ὄπλα καὶ παρεδόθησαν ὡς καὶ οἱ ἐν Σαλῶνοις.

Κατόπιν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων ὑψωσε τὴν ἑλληνικὴν ση-

Ἀπρίλιος

Μάρτιος

μαίαν ἢ τῆς Λεβανδίας ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ τῆς Θανάσης Διάκου, σκοπεύοντος νὰ τὴν ὑψώσῃ πρὸ τῶν ἄλλων συνκεδήρων του, ἀλλ' ἐμποδισθείς διὰ τὰς τῶν προκρίτων τῆς πρωτεύουσας τῆς ἐπικρίσεως ἐκείνης διχονοίας. Οὗτος, ἔχων 100 συντρόφους καὶ στρατολογήσας καὶ πολλοὺς Ἀρχαγυβίτας καὶ ἄλλους ἐξ ἄλλων χωρίων τῆς ἐπικρίσεως, κατέλαβε διὰ νυκτὸς τὰς θέσεις τοῦ Ζαγαρᾶ καὶ τοῦ προφήτου Ἑλίου ἄνωθεν τῆς πόλεως Λεβανδίας, καὶ ἐκεῖθεν ἐστειλε πρῶτον καὶ ἀπέκλεισε διόδους τινὰς εἰς διακοπὴν πύσεως κοινωνίας τῶν ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν Τούρκων· ἔπειτα φιλιώσας τοὺς διαφωνοῦντας προσετώτας τῆς Λεβανδίας εἰσῆλθε τὴν 30 εἰς τὴν πόλιν ὑπὸ τὰς σημαίας τῆς ἐλευθερίας. Ἰδόντες δὲ τὴν ἐνοπλον εἰσβολὴν τχύτην οἱ ἐν τῇ πόλει Τούρκοι, οἱ μὲν ἀνέβησαν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς τὸ φρούριον, οἱ δὲ ἐκλείσθησαν ἐν ταῖς δυνωτωτέραις οἰκίαις τῆς πόλεως· συνεκλείσθησαν δὲ καὶ οἱ ἐκεῖ εὐρεθέντες πολλοὶ Ἀλβανοί· ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν δυνωμένων νὰ φέρωσιν ὄπλα ἐγκυτοίκων Τούρκων καὶ τῶν Ἀλβανῶν ἀνέβαινον εἰς 800. Τὴν 31 συνήρθη μάχη καὶ διήρκεσε πέντε ἡμέρας. Ὁ Ρούκας καὶ τινες ἄλλοι ἀνέβησαν διὰ νυκτὸς εἰς τὸ φρούριον, ἐλπίζοντες νὰ τὸ κυριεύσωσιν· οἱ Τούρκοι τοὺς ἐνόησαν, τοὺς ἀντέκρουσαν, ἐπληρώσαν τινες καὶ τοὺς ἀπεδιώξαν· ἀλλ' ἡ ἑλλειψὶς τῆς τροφῆς καὶ τοῦ νεροῦ τοὺς ἠνάγκασε μετ' ὀλίγον ν' ἀπλώσωσι λευκὴν σημαίαν, νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα καὶ νὰ παραδοθῶσιν ὡς καὶ οἱ ἐν Σαλώνοις. Ὁ δὲ Διάκος ἐρχόμενος ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς πνέων θερμὸν πατριωτισμὸν, καὶ ἀνώτερος πνεύματος ὕψους συμπερόντος· συνέχευε τὰ παραδοθέντα ὅπλα καὶ λάφυρα τὰ παρέδωκεν ὅλα εἰς χεῖρας τῶν προκρίτων πρὸς ἀγορὰν τροφῶν καὶ πολεμεροδίων τοῦ στρατοῦ, αὐτὸς δὲ ἐξεστράτευσε μετὰ 600 κατὰ τὴν Βοδωνίτσαν καὶ Θερμοπύλας, διότι ἐπιθυροῖτο, ὅτι στρατεύματα ἑθελίκα συνθηροῖζοντο ἐν Ζητουνίῳ.

Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ἤνοιζεν ὁ πόλεμος ἐν Λεβανδίᾳ, διέταξεν ὁ Διάκος καὶ τὸν ἐν τῇ ὑπὸ τὴν ὀπλαρχηγίαν του ἐπικρίαν τοῦ Ταλκντίου Ἀντώνην Κοντουσόπουλον, ἐξαδελφόν του, νὰ πρᾶξῃ καὶ αὐτὸς ἐκεῖ τὰ αὐτὰ συννηθελῆς μετὰ τῶν προκρίτων τοῦ τόπου. Τὴν 31 ὑψώθη καὶ ἐκεῖ ἡ σημαία τῆς ἐλευθερίας.

Τὴν δὲ 1 ἀπριλίου ὁ ὀπλαρχηγὸς Μπουσγος μετέβη κατὰ Ἀπρίλιος διαταγὴν τοῦ Διακού εἰς Θήβας, καὶ ἔστησε καὶ αὐτὸς ἐκεῖ

τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν ἑμαχητί, διότι οἱ Θηβαῖοι Τοῦρκοι προβλέποντες ὅ,τι συνέβη, πρέλαβαν πρὸ τοῦ ἐρχομοῦ του τὰς γυναῖκας, τὰ τέκνα καὶ τὰ πρᾶγματά των καὶ μετέβησαν ἑσύχως εἰς Εὐβοίαν.

Μεθ' ὧν καὶ ὁ ὀπλαρχηγὸς τῶν ἐπαρχιῶν Ζητουνίου, Βοδωνίτης καὶ Τουρκοχωρίου, Γιάννης Δυοδινιώτης, ὅσα ἐπράχθησαν κατὰ τὰς ἄλλας ἐπαρχίας καὶ ἔχων 50 συντρόφους ἐστρατολόγησεν ἄλλους 500 ἐκ τῶν κατοίκων τῶν ὑπὸ τὰ ὅπλα τοῦ ἐπαρχιῶν, ὕψους τῆς ἐπαναστάσεως τὴν σημαίαν, ἂν καὶ ὁ υἱὸς του ἦτον ὑποχείριος τοῦ Ἀλῆ, καὶ τὴν 8 ἐπολιόρκησε τὸ φρούριον τῆς Βοδωνίτης, ὅπου ἐκλείσθησαν αἱ ἐν αὐτῇ 70 τουρκικαὶ οἰκογένειαι. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἦλθεν εἰς ἐπικουρίαν καὶ ὁ Κορνᾶς Τράικς, σταλὲς παρὰ τοῦ Πανουργιά. μετὰ 200, καὶ ὁ Διάκος μετὰ τῶν περὶ αὐτόν, καὶ ὤρμησαν ὅλοι ἐπὶ τὸ φρούριον, ὅπερ, ἂν καὶ μικρόν, δὲν ἦτο ἀλώσιμον εἰρὴ διὰ τῆς πείνης ἢ τῆς δίψας ὡς κείμενον ἐπὶ δυνάτης θέσεως· διὰ τοῦτο οἱ ρηθέντες ὀπλαρχηγοί, ἀρήσαντες δύνανται τινε εἰς διατήρησιν τῆς πολιορκίας, ἀνεχώρησαν εἰς Ζητοῦνι, καὶ τὴν 10 ἐρθασαν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Σπερχιοῦ γέφυραν, ὅπου, δευτέρως σκέψει· γενομένης, ἀπερρίσσαν νὰ μὴ προχωρήσωσι, πρὶν συννοηθῶσι καὶ μετὰ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ τῆς ἐπαρχίας τοῦ Πατρατσικίου Μίτσου Κοντογιάννη, ἔχοντος καὶ δύνανται ἰκνὴν καὶ ἐπύρρον· μετέβησαν δὲ ἐκεῖθεν εἰς Κομποτάδας πλησίον τοῦ Πατρατσικίου, ὅπου καὶ ἐστρατοπέδευον. Ἦλθεν ἐκεῖ καὶ ὁ Πανουργιάς μετὰ 500, ὥστε, συρρευσάντων καὶ ἄλλων, ὅλος ὁ στρατὸς συνηριθμεῖτο εἰς 2000. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἐκέλευον τότε τὸν Κοντογιάννην εἰς συνεκστρατεῖν· δὲν τοὺς ἤκουσε· τὸν ἐκέλευον καὶ ἐκ δευτέρου· οὐδὲ καὶ τότε τοὺς ἤκουσεν. Ἡ παρakoή του, ἀφορμὴν ἔχουσα τὸ κινδυνῶδες τοῦ ἐπιχειρήματος, δὲν ἦτον ἄλογος, ἀλλ' ἦτο πράκτικος καὶ βλαπτικὴ πρὸς τοὺς ἀποστατήσαντας λαοὺς καὶ πρὸς τοὺς συνκδήλους τοῦ ὀπλαρχηγού· τὸν ἐκέλευον καὶ ἐκ τρίτου, ἔστειλαν καὶ πραινέτας τὴν Γεώργην Δεσποτόπουλον καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Διᾶκου, Καλύβην καὶ Μπακογιάννην, οἵτινες τὸν ἀπήντησαν κατὰ τὴν Κοῦκον 25 ὥρας μακρὰν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου· ἀλλ' οὔτε αὐτοὶ τὸν ἔπεισαν· ὥστε τὸ ἑλληνικὸν στρατόπεδον ἐκλήθητο ἀργὸν οκτῶ ἡμέρας. Ἀλλ' ὅ,τι δὲν κατώρθωσαν αἱ προσκλησεις καὶ παραινήσεις, κατώρθωσαν ὁ ζήλος καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν ἀνε-

ψιῶν του καὶ ὑποπληρχηγῶν του, καὶ ἡ γνωσθεῖσα ἀπόφασις τῶν λοιπῶν ὀπληρχηγῶν νὰ προσβάλῃσι τὸ Πατρατσίκι καὶ παρὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ. Ἀφ' οὗ δὲ ἠνώθη καὶ ὁ Κοντογιάννης, οὐδεὶς ὀπληρχηγὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος (α) ἔμενεν ἔκτος τοῦ ἀγῶνος, καὶ ἐκ συμφώνου ἀπεφασίσθη νὰ κινηθῶσιν εἰς ἄλωσιν τοῦ Πατρατσειῶν καὶ ὁ μὲν Κοντογιάννης νὰ προσβάλῃ διὰ τοῦ δυτικοῦ μέρους, οἱ δὲ λοιποὶ διὰ τοῦ ἀνατολικοῦ. Ἐν τούτοις παρεδόθη τὸ φρούριον τῆς Βοδωνίτης.

Ἀφ' ἧς ἡμέρας οἱ ἐν Πατρατσειῷ Τούρκοι, ἐν οἷς ἦσαν 800 ὀπλοφόροι, ἐντόπιοι, Ἀλβανοὶ καὶ ἄλλων ἐπρχιῶν, ἔμαθον τὰ ἐν Σαλῶνις, ἡτοιμάσθησαν εἰς μάχην, ὠχύρωσαν τὰς δυνατωτέρας οἰκίας, τὸ ὠρολογιοστάσιον, τὸ ζακίον, τὴν ἐκκλησίαν, τοὺς πύργους καὶ ἄλλα μέρη, ἐφρξαν τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς στενωπούς, καὶ ἐξῆλθον πλεῖττοι πρὸς τὸν ρύακα τοῦ προαστείου τῶν Μπογομύλων προσμένοντες τοὺς ἐχθροὺς ἐντὸς τῶν ἐκεῖ ὀχυρωμάτων. Οἱ δὲ κατὰ τοὺς Κομποτάδας Ἕλληνες ἐπέπεσαν τὴν 18 τόσον ὀρμητικοί, ὥστε διὰ τοῦ πρώτου τουφεκισμοῦ τοὺς ἠνέγκασαν νὰ ἀφήσωσι τοὺς Μπογομύλους, καὶ νὰ περιορισθῶσιν, ἐν τῇ πόλει ἔκχυσαν δὲ καὶ τὰς οἰκίας τῶν Μπογομύλων καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν πολεμοῦντες καὶ καίοντες. Καθ' ὃν δὲ καιρὸν ἐκινήθησαν οἱ ἀνωτέρω ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους, ἐκινήθησαν καὶ οἱ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Ἀγάθωνας ὑπὸ τὴν Κοντογιάννην, καὶ διαβάντες τὸν Ξηριῶν ἔπασαν εἰς Μισαλῶν, ἀπεδιώξαν τοὺς ἐκεῖ ὀχυρωθέντας Τούρκους καὶ εἰσῆλθον καὶ οὗτοι εἰς τὴν πόλιν πολεμοῦντες καὶ καίοντες· ἀλλ' οἱ κλεισθέντες ἐν τοῖς ὀχυροῖς κτιρίοις Τούρκοι ἀντείχον γενναίως. Περί δὲ τὸ μεσονύκτιον, καθ' ἣν ὥραν ἐξησθένησεν ὁ πόλεμος, εἶδον οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τῆς πεδισδος κατὰ τὸ Λιανοκλάδι παμπληθῆ πυρὰ τῶν ἐχθρῶν ἐλθόντων ἐκεῖ διὰ νυκτός, καὶ φεβηθέντες μὴ ἀποκλεισθῶσιν ὑπὸ τοῦ συνεχολουθοῦντος ἱππικοῦ ἀνεχώρησαν τὴν ἐπύριον, ὁ μὲν Κοντογιάννης εἰς τὰ ἴδια, οἱ δὲ λοιποὶ ὀπληρχηγοὶ εἰς Κομποτάδας ἀφῆσαντες τὴν πόλιν ἡμίκαυστον. Ἐπὶ τῆς ἐπιδρομῆς δὲ ταύτης ἐσκοτώθησαν 6 Ἕλληνες καὶ ἐπληγώθησαν 5 ἐν οἷς καὶ ὁ Ρούκας. Ἐσκοτώθησαν καὶ 10 Τούρκοι καὶ ἐπληγώθησαν ἄλλοι τόσοι.

Οὔτε ἡ ἡποτυχία τῆς ἐκστρατείας ταύτης, οὔτε ἡ ἐμρῆνις τῶν ἐχθρῶν κατὰ τὸ Λιανοκλάδι ἔστησαν τὴν πρόοδον τῆς ἐπακστασίως κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Ἀττικὴ ἦτον ἡ μόνη ἐπαρχία ἐκείνου τοῦ μέρους, ἡ ἕως τότε μὴ ἀποστατήσασα. Εἶδμεν ὅτι αἱ ἐπαρχίαι τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ἀνηγέρθησαν διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν ὀπλαρχηγῶν τῶν ἀλλ' ἡ Ἀττικὴ ἦτον ἡ μόνη τῶν ἐπαρχιῶν τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος ἡ μὴ ἔχουσα ἑκπαλιν ὀπλαρχηγόν, διότι οὔτε ἡ θέσις τῆς οὔτε τὰ βουνὰ τῆς ἐθιστοῦντο κατὰλληλος, φωλεῖ καλεπτῶν καθ' ὧν ἐσυστήθησαν τὰ ἀρματωλίκια· διὰ τοῦτο αἱ Ἀθηναῖοι, ἐν ᾧ ἀπεστάτησαν τὰ γειτονικὰ μέρη, διέμειναν μέχρι τίνος ὑπὸ τὴν πλήρη κυριότητι τῶν Τούρκων κυμινόμεναι μεταξὺ ἐπιθυμιῶν καὶ φόβων.

Ὁ Μελέτης Βασιλεῖου, κάτοικος τῶν Χασιῶν, χωρίου τῆς Ἀττικῆς κειμένου, κατὰ τὴν ὀνομασίαν του, ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ πελαίου δήμου τῶν Χαστιέων καὶ πλησίον τῆς Φυλῆς, ἦν ἄλλοτε κατέλαβαν οἱ καταλύσαντες τὴν τυρκενίαν τῶν Τριάκοντα, ἄνθρωποι φιλόπαιδες, γενναῖοι καὶ πολλὰν ἔχων ἐκεῖ ἐπιρροήν, θέλων ν' ἀπαλλὰξῃ τὸ χωρίον του τῶν κακῶν ὅσα ὑπέφερον ὅλη ἡ Ἀττικὴ καὶ πρὸς τοῦ διοικητοῦ τῆς καὶ παρὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Εὐβοίας, οὐτινος ἡ δικαιοδοσίᾳ ἐξετείνετο καὶ εἰς αὐτήν, κατώρθωσεν ἄλλοτε καὶ ἀπέκρυψεν αὐτὸ τῆς λοιπῆς ἐπαρχίας ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἦτο δ ε ρ θ έ ν ι ἐξ αἰτίας τῆς ἐπὶ τῆς ἀνόδου τοῦ Πάριου θέρσεως του, καὶ τὸ ἐποικίσαι δι' ὧν προημέων ἐποικίζοντο τὰ τῶν τοιούτων θέσεων χωρία, ὧν τὴν φύλαξιν ἦσαν ἐμπειστυμένοι ἐντόπιοι, ἔχοντες τὴν ἀδελφὴν τοῦ ὀπλοπορεῖν. Ἡ περίστασις αὕτη ὑπέκρυψεν εὐσχήμως, ὅτε ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς γενικῆς ἐπαναστάσεως, τοὺς ἀληθεῖς σκοποὺς τοῦ Μελέτη, ὅστις, μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, ἀφ' οὗ εἶδεν ὅσα συνέβησαν ἐν ταῖς πλησιοχώροις ἐπαρχίαις, ὥπλισε τὴν 1 ἀπριλίου τοὺς χωρικοὺς του ἐπὶ λόγῳ, ὅτι θὰ ὑπερῃκοῦν τὸν τόπον του ἀπὸ πάσης ἐνδεχομένης ἐπιδρομῆς καλεπτῶν, ἔστησε τὸ μικρὸν του στρατόπεδον ἐν Μενιδίῳ, συμπρέλαβε συναγωνιστὰς του τοὺς Μενιδιώτας ὑπὸ τὸν Χαστῆ-Ἀναγνώστην Τσουκατιώτην, καὶ τινὰς Σαλαμινίους ἐλθόντας πρὸς αὐτὸν ἀνθορμήτως, καὶ τὴν 18 ἐκτύπησεν ἐν τῷ ἀντικρὺ τῆς Εὐβοίας χωρίῳ τῆς Ἀττικῆς, Καλῆμῳ, τοὺς περὶ τὸν Κηρύστιον Ὁμήρμπεην μεταβάλλοντας ἐκεῖ ἐξ Εὐβοίας εἰς παρατήρησιν τῶν κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη νῶστί συμβάντων. Θέλοντες δὲ ὁ Μελέτης καὶ οἱ λοιποὶ νὰ ἐνωθῶσιν ὑπὸ ἑνὸς καὶ τὸν αὐτὸν ἀρχηγόν, ἀντιπροσωπεύοντα τὴν Ἐταιρίαν, παρεκάλεσαν

τοὺς ἄρχοντας τῆς Λεβαδείας νὰ τοῖς στείλῃσι τοιοῦτον. Οἱ ἄρχοντες εὐρόντες κατάλληλον τὸν Δῆμον Ἀντωνίου, κατηχητὴν πρὸ ὀλίγου τῆς Ἑταιρίας, ευρωπαϊκῶς ἐνδεδυμένον, τῷ ἔβαλαν ἐπωμίδας καὶ περικεφαλαίαν καὶ τὸν ἔστειλαν εἰς Μενίδι, ὅπου τὸν ὑπεδέχθησαν οἱ Ἀττικοὶ ὡς ἄνδρα ὑπερέχοντα ἐξ αἰτίας τῆς ἀσυνήθους στολῆς του, καὶ ἐτέθησαν ὑπ' αὐτὸν μεθ' ὅσης ἄλλοτε ἀφοσιώσεως ἐτέθησαν οἱ Σπαρτιᾶται ὑπὸ τὸν χωλὸν συμπατριώτην τοῦ Μελέτη Τυρταῖον.

Οἱ κάτοικοι Τοῦρκοι τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν 400 οἰκογένειαι· περὶ οὐδὲν ἴσμεν καὶ 60 Ἀλβανοὶ ὡς ἀστυνομικὴ δύναμις· ἀνησύχαζαν δὲ δικαίῳ τῷ λόγῳ βλέποντες τὰ κινήματα τῶν πλησιοχώρων ἐπαρχιῶν· ἀλλ' ἰδόντες καὶ τὰ χωρία αὐτῆς τῆς ἐπαρχίας των εἰς ἔνοπλον κίνησιν, καὶ τοὺς χωρικοὺς ἀρπάζοντας ποίμνια ὑπὸ τὰ τείχη τῆς πόλεως, κατεταράχθησαν καὶ ὠργίσθησαν· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν συνέλαβαν τὴν κοινὴν ιδέαν νὰ σφάξωσιν ὅλους τοὺς ἐν Ἀθήναις ἰδυνμένους νὰ ὀπλοπορῶσι Χριστιανούς· ἀλλὰ βλέποντες, ὅτι τοῦτο οὔτε πολιτικὸν ἦτον, οὔτε εὐκατόρθωτον, καὶ ὅτι ἐδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ ὅ,τι ἤθελαν ν' ἀποφυγῶσι, παρητήθησαν· ἤρχισαν ὅμως νὰ προετοιμάζωνται ἀνακομίζοντες τροφὰς καὶ τὰ πράγματα τῶν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καθιζήσαντες μίαν τῶν δύο εὐχρήστων ἀλλὰ πρὸ χειροῦ μὴ ἐν χρήσει δεξαμενῶν καὶ μετακομίζοντες ἐκ τῆς πόλεως νερόν. Πεισθέντες δὲ ἐξ ὧσων ἤκουαν καὶ ἔβλεπαν, ὅτι οἱ ἔξωθεν κλέπτει θά ἐφώρμων, συνέλαβαν αἰφνης τὴν 11 τοὺς τρεῖς προσετῶτας καὶ 10 ἄλλους περιφερομένους εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, τοὺς ἀνεβίβασαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τοὺς ἐφυλάκισαν. Ἡ σύλληψις αὕτη ἐφόβισε τοὺς ἄλλους προὔχοντας καὶ τοὺς ἰνάγκασε νὰ κρυβῶσιν· ἀλλὰ τοὺς ἰνάγκασεν ἐν ταύτῃ καὶ νὰ συνονηθῶσι κρυφίως μετὰ τῶν ἔξω καὶ τοὺς προτρέψωσι νὰ ἐμβῶσιν ἔνοπλοι εἰς τὴν πόλιν· ὥστε ὅ,τι ἔπραξαν οἱ Τοῦρκοι εἰς προφύλαξιν των ἀπέβη εἰς βλάβην των.

Ἀπρονοήτοι δὲ καὶ ἀσυνεπεῖς, φυλάκισαντες ἐν τῇ ἀκροπόλει τοὺς προσετῶτας καὶ λοιπούς, δὲν ἐφρόντισαν νὰ ἔχωσιν ἱκανοὺς φυλάκας ἐν τῇ πόλει, ἐν ᾧ ἔβλεπαν τόσους ὀπλοφόρους Χριστιανούς ἐκτὸς αὐτῆς· ἀλλ' ὅ,τι διακρίνει ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὴν μωρίαν των εἶναι, ὅτι, ἐξαιρουμένων τῶν πυλῶν τοῦ τείχους φυλαττομένων ὑπὸ Τοῦρκων, ἐρροῦρουν τὰ λοιπὰ μέρη αὐτοῦ κατὰ δικταγὰν αὐτῶν Χριστιανοί.

Τὴν νύκτα τῆς 25 συσσωματωθέντες οἱ ἐξώθεν Χριστιανοὶ ἐν Μειδίῳ, ὡς 600, ἄλλοι φέροντες ὅπλα, ἄλλοι λόγχης, καὶ ἄλλοι ρόπαλα, ἐστράτευσαν πρὸς τὴν πόλιν δύο ὥρας πρὶν ἐξημερώσῃ, ἀνέβησαν ἡσύχως τὸ μετὰ τῶν πυλῶν τῶν ἀγίων Ἀποστόλων καὶ τῆς Μπουμπουνίστρας τείχος, εἰσεπήδησαν ἀνεκποδίστως, ἐφύνευσαν τοὺς ἐπὶ τῶν δύο πυλῶν ολίγους Τούρκους, καὶ διεσπάρησαν εἰς τὴν πόλιν τουφεκίζοντες καὶ ἀλαλῶντες. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Τούρκοι ἀνέβαιναν πᾶσαν ἐσπέραν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ολίγοι εὐρέθησαν ἐν τῇ πόλει, δι' οὗ καὶ ολίγοι ἐχάθησαν. 36 δέ, ἄνδρες, γυναῖκες, παῖδιά, ἐκ τῶν ἐνευρεθέντων κατέφυγαν εἰς τὰ προξενεῖα καὶ διεσώθησαν. Οἱ Ἀττικοί, κυριεύσαντες τὴν πόλιν, ἔστησαν τὴν 28 τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τοῦ διοικητηρίου, ὅπου ἐκάθησαν καὶ οἱ ὀπλαρχηγοί, ἐν οἷς καὶ ὁ πρωταθλητὴς τῆς Ἀττικῆς Μελέτης.

Μόλις διεδόθη εἰς τὰ περίξ ἡ εἰδήσις τῶν συμβάντων τούτων, καὶ συνέρρευσε εἰς Ἀθήνας ἱκανὸς ἀριθμὸς Αἰγινητῶν, Κεῖων, Θερμιωτῶν καὶ Ὑδρυνίων ὀπλοφόρων. Κιτόπιν αὐτῶν ἦλθαν καὶ τινες Κεφκαλλῆνες (ἡ μάκου) φέροντες καὶ κανόνια· ὥστε ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ἀθήναις ὀπλοφόρων συνηριθμεῖτο εἰς τρισεχιλίους.

Οἱ ἐγκλειστοὶ Τούρκοι, βλέποντες μετὰ τῶν πολιορκητῶν πολλοὺς φραγκοενδεδυμένους, τινὰς δὲ φοροῦντας καὶ στιλὰς, ἠπόρησαν καὶ ἠρώτησαν διὰ γράμματος τοὺς προξένους, ἂν οἱ Φράγκοι βρασιλεῖς ἐκήρυξεν πόλεμον κατὰ τοῦ σουλτάνου. Οἱ πρόξενοι τοῖς ἔγραψαν τὴν ἀλήθειαν· ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, μαθόντες τὰς ὑποψίας καὶ τοὺς φόβους τῶν, συνέλεξαν ὅσους ἵππους, ὄνους καὶ ἡμιόνους ἦρχον, καὶ ἄλλοι καθήσαντες ἐπ' αὐτῶν, τῶν μὲν ἐχόντων τῶν δὲ μὴ ἐχόντων ἐφίππια, ἄλλοι δὲ πεζοί, καὶ οἱ πλεῖστοι φραγκοφοροῦντες καὶ σκιαδοφοροῦντες, περιῆλθαν μετὰ τῶν ἡμερῶν τὴν ἀκρόπολιν ὑπὸ τὴν κράτον ευρωπαϊκῶν τυμπάνων καὶ σαλπίγγων ἐπιδεικνύμενοι δῆθεν τὸν ευρωπαϊκὸν τῶν· ἀλλὰ μία κανονία, πεσοῦσα ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ φονεύσασα ἕνα, διέλυσε ἐν τῷ ᾧ τὴν γελοίαν αὐτὴν σκηνὴν.

Δράξαντες οἱ Ἀθηναῖοι τὰ ὅπλα ἐπεμελήθησαν νὰ τακτοποιηθῶσι πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς ὥσον ἐπέτρεπεν ἡ περίστασις· καὶ ἐπειδὴ ἐστεροῦντο πολεμικῆς ὕλης, ἀπέσπασαν τὴν ἐπὶ τῶν θόλων τῶν ἐν τῇ πόλει ζαμιῶν μόλυβδον, ἔχυσαν βό-

λα, καὶ ἔβαλαν εἰς κίνησιν καὶ τοὺς σωζομένους πυριτομύλους· ἔστησαν δὲ κατὰ τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει διὰ τῆς θερμῆς συνδρομῆς καὶ τῶν ἄλλοθεν ἐλθόντων Ἑλλήνων ἐπὶ τὰ κανόνια ἐπὶ διαφόρων θέσεων, τῆς Πηνυκός, τοῦ Μουσείου ὕπου τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου, πλησίον τῶν θεάτρων τοῦ Βάαχου καὶ τοῦ Ἡρώδου, καὶ πρὸς τὸν νχόν τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Κατ' αἵτησιν δὲ τῶν Ἀθηναίων ἦλθε τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐνοπλίσεως τῶν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ὑδραϊκὴν πλοῖον 11 κανονίων, σταλὲν παρὰ τῶν ἀδελφῶν Κουντουριωτῶν ὑπὸ τὸν Ἰεωργὴν Νέγκαν.

Ἐκτός δὲ τοῦ κήτωνθεν εἰς μίαν τῶν δεξαμενῶν μετακομισθέντος νεροῦ, εἶχεν εἰς χρῆσιν οἱ Τούρκοι καὶ τὸ μόλις πόσιμον ἐνὸς τῶν πριῶν πηγαδίων τῶν ἐν τῷ παρτατειχίσματι (σερπεντσέ)· καὶ ἐπειδὴ τὸ τῆς δεξαμενῆς θὰ κατηνάλισκετο ἐντὸς ὀλίγου, οἱ πολιορκηταὶ προσεπᾶθον κατ' ἀρχὰς νὰ σπᾶσιν διὰ κανονίων τὸ παρτατειχίσμα ἐπ' ἐλπίδι νὰ το κυριεύσωσι καὶ στερήσωσι τοὺς ἐχθροὺς τῶν τοῦ ἐν κήτῳ νεροῦ, διότι διὰ μόνης τῆς δίψας ἢ τῆς πείνης ἠλπιζέτο ἡ κυρίευσις τῆς ἀκροπόλεως. Ἐν τοσοῦτῳ πολιορκηταὶ καὶ πολιορκούμενοι ἐκανονοβόλουν καὶ ἐκανονοβολοῦντο, μῆτε βλάπτοντες μῆτε βλαπτόμενοι. Ἐβριπταν δ' ἐνίοτε οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει καὶ βόμβας εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ πάντοτε ἄβλαβεῖς διὰ τὴν ἀνεπιτηδειότητα τῶν ριπτόντων.

Ἐν τοσοῦτῳ ἡ ἐπανάστασις ἔβασκε κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ὡς πυρκαϊὰ καὶ διεχύθη καὶ εἰς Μαγνησίαν.

Ἡ νῦν Μαγνησία, ἡ τὸ πάλαι μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πηνειοῦ κοινῶς Σαλαμπριάς ἐκτεινομένη καὶ περιλαμβάνουσα τὴν Ὀσσαν ἦτοι τὸν Κίεσσαβον, περιλαμβάνει μόνον τὸ Πήλιον ὄρος, ἦτοι τὸ βουνὸν τῆς Ζαγοράς, καὶ σχηματίζει γλῶσσαν προέχουσαν εἰς τὴν θάλασσαν μεταξὺ τοῦ Θερμαϊκοῦ, ἦτοι τοῦ Θεσσαλονικοῦ κόλπου, καὶ τοῦ Παγασσητικοῦ, ἦτοι τοῦ κόλπου τοῦ Βώλου· ἔχει δὲ πρὸς μὲν ἄρκτον ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ὄρια τὴν μετὰ τὸν Πηλίου καὶ τῆς Ὀσσης κοιλάδα, ἦτοι τὸν κάμπον τῆς Ἀγυιάς, πρὸς δὲ δύσιν τὴν Βοιωτικὴν λίμνην, τὴν κοινῶς Κάρλιν, καὶ μικρὰ τινα ριζοβούνια τοῦ Πηλίου, δι' ὧν χωρίζεται ἀπὸ τῆς περιοχῆς τοῦ Βελεστίνου καὶ τοῦ Ἀρμυροῦ· διαιρεῖται δὲ ἐκ φύσεως εἰς ἀνατολικὴν ὀρειὸν καὶ δυτικονότειον· καὶ ἐκείνη μὲν εἶναι ὀρεινοτέρα, κρημνωδεστέρα, κατάρυτος, καστανῶν καὶ ὀλίγον κερποφόρος· αὕτη δὲ ὁμαλωτέρα καὶ εἰς

πορωτέρα. Ἐχει δὲ ὅλη ἡ Μαγνησία 47 χωρία περιέχοντα κατοίκους 50 χιλιάδας, ἐξ ὧν 1750 Τούρκοι· ὅλα δὲ τὰ χωρία εἶναι χριστιανικά· πλὴν τοῦ Βώλου καὶ τῶν Λεχωνίων κατοικουμένων τοῦ μὲν ὑπὸ μόνων Τούρκων, τῶν δὲ ὑπὸ Τούρκων καὶ Χριστιανῶν. Τὸ πλῆθος δὲ τῶν κατοίκων δεικνύει πόσον πολυάνθρωπα ἦσαν πολλὰ τῶν χωρίων· τὸ πολυανθρωπότερον δὲ ἦτον ἡ Μακρυνίτσα. Παρὰ τὴν εἰσοδὸν δὲ τοῦ κόλπου τοῦ Βώλου καὶ ἐπὶ τῆς παραλίας μικρὰς χερσονήσου, συνδεομένης ἐν σχήματι ἀγκῶνος μετὰ τῆς νοτιοδυτικῆς ἄκρας τῆς λοιπῆς Μαγνησίας διὰ πετρώδους καὶ δυσπροσίτου ἰσμοῦ μίτς ὥρας σχεδὸν μῆκος ἔχοντος, κεῖνται τὰ Τρίκερα ἢ Τρίκερη.

μάτος

Τὴν 5 μαίου ἐφάνησαν πρὸς τὰ παράλια τῶν Τρικέρων καὶ τοῦ Ἀρμυροῦ πλοῖα Ὑδρας καὶ Σπετσῶν.

Πρὸ τινων ἐτῶν διέτριβεν ἐν Μαγνησίᾳ, σχολαρχῶν ἐν Μηλιαῖς, ὁ Ἀνθίμος Γαζής, μέλος τῆς Ἀρχῆς τῶν Φιλικῶν, καὶ προετοιμαστῆς κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη τῆς ἐπαναστάσεως. Οὗτος καιροφυλακτῶν ἐκίνησεν εἰς ἐπανάστασιν ἐπὶ τῇ ἐμφανισμῇ τῶν ρηθέντων πλοίων, ἦτοι τὴν 7, τοὺς κατοικοῦντας τὴν Μαγνησίαν Χριστιανούς, ἐξ ὧν οἱ μὲν ἐπροοιμίασαν σκοτώσαντες τὴν διοικητὴν τινων χωρίων ἐπανερχόμενον ἕκ τινος ἐπὶ συλλήψει ὑπόπτων προεστώτων περιοδίας, οἱ δὲ ἐκινήθησαν ὑπὸ τὸν Κυριακὸν Μπαστέκην κατὰ τῶν κατοικούντων τὰ Λεχώνια Τούρκων, καὶ ὅλους σχεδόν, ὡς 600, ἐξωλόθρευσαν. Πληγωθέντος δὲ τοῦ Μπαστέκη, ἀνεδείχθη διάδοχος τὸ πρωτοπαλλήκαρόν του ὁ Κοντονίκος. Ἐκεῖθεν ἐστράτευσαν οἱ Ἕλληνες εἰς πολιορκίαν τοῦ Βώλου, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν ρηθέντων πλοίων καὶ τινων τρικεριωτικῶν· καὶ οἱ μὲν ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὸ προύριον, οἱ δὲ ἐπὶ τινος λόφου πυραμοειδοῦς, κοινῶς καλουμένου ἐξ αἰτίας τοῦ σχήματός του « Πιλὰρ - Τεπέ », σκοπεύοντες νὰ κόψωσι διὰ τῆς κατοχῆς ἐκείνης τῆς θέσεως πᾶσαν συγκοινωνίαν τοῦ πολιορκουμένου Βώλου καὶ τοῦ Βελεστίνου καὶ Ἀρμυροῦ· ἐσύστησαν δὲ συγχρόνως καὶ τοπικὴν διοίκησιν, Βοὺ λ ἡ ν Θ ε τ τ α λ ο μ α γ ν η σ ί α ς, ἐδρεύουσιν ὅπου τὸ δεύτερον στρατόπεδον μετ' ὀλίγον δὲ ἔστησαν καὶ τρίτον πλησιέστερον τοῦ Βελεστίνου, ἐν τῷ ἀγίῳ Γεωργίῳ, καὶ πλήρεις θάρρους καὶ ἐλπίδων ὤρμησαν ἄλλοι διὰ τῆς πεδιάδος καὶ ἄλλοι διὰ τῶν βουνῶν εἰς Βελεστίνον, τὸν ἐπάτησαν, τὸν ἔκαυσαν, ἠγάγκασαν τοὺς ἐν αὐτῷ Τούρκους νὰ κλεισθῶσιν ἐντὸς τεισάρων πύργων,

κειμένων ἐν μέσῳ εὐρυχώρων ἀνολογύρων, καὶ μηδενὸς ἐναντιομένου ἐδόθησαν ὅλοι εἰς ἄρπυγὴν καὶ εἰς κραιπάλην. Κατὰ τὴν ἔφοδον δὲ ταύτην ἐπληρώθη ὁ Κοντονίκος, ὃν διεδέχθη ὁ Παναγιώτης Μπαστέκης. Ἄλλ' οἱ ἔγκλειστοι, βλέποντες τὴν παράλυσιν τῶν Ἑλλήνων, ἐθαρρύνθησαν τόσον, ὥστε 60 μόνον ἔφιπποι ἐξήλθον, καὶ διαβάντες διὰ μέσου τῶν Ἑλλήνων χιλίων ὄντων ὅλοι ἀβλαβεῖς ἔγεινυν ἄφροντοι· μετὰ δέ τινος ὥρας ἡ κηθημένη ἐπὶ τινος ὑψώματος ἑλληνικὴ σκοπιὰ ἀνήγγειλεν, ὅτι στρατεύμα πολὺ ἐφαίνετο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Λαρίσσης ἐρχόμενον πρὸς τὸν Βελεστῖνον. Πανικὴς τότε φόβος κατέλαβε τοὺς Ἕλληνας· ὅλοι ἐγκτελείψαν τὴν κωμόπολιν καὶ ἔτρεχαν πρὸς τὸ ἐν τῷ ἀγίῳ Γεωργίῳ στρατόπεδον· βλέποντες δὲ καὶ οἱ ἐν τοῖς πύργοις Τοῦρκοι τοὺς ἐχθροὺς των φεύγοντας ἐπέπεσαν, τοὺς κατεδίωξαν μέχρι τοῦ στρατοπέδου καὶ ἐσκότωσαν 60· οἱ δὲ λοιποὶ, ὑποπεύοντες ὅτι καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς, διεσκορπίσθησαν κακὴν κακῶς. Μετὰ τέσσαρας δὲ ἡ πέντε ἡμέρας ἐχύθησαν ἐντὸς τῆς Χερσονήσου πολυᾶριθμα τουρκικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν Μαχμούτπασαν Δράμαλην, διέλυσαν τὴν πολιορκίαν τοῦ Βώλου, κατέστρεψαν τὰ χωρία Κανάλια καὶ Κύπουρνα, ἔπεσαν εἰς Μακρυνίτσαν, ἐκυρίευσαν τὸ ἐπάνω μέρος αὐτῆς φυγόντων τῶν κατοίκων, ἐκυρίευσαν μετὰ ταῦτα καὶ τὸ κάτω, ἐπάτησαν καὶ ἄλλα χωρία, ἔκαυσαν, ἤρπασαν, ἐφόνευσαν, ἤχμαλῶτευσαν, καὶ οἱ δυστυχεῖς Χριστιανοὶ κατέφευγαν πανταχόθεν πρὸς τὰ Τρίκερη. Ὁ δὲ Δράμαλης, ἀφήσας στρατεύμα εἰς φύλαξιν τοῦ Βώλου, ἐπανῆλθεν εἰς Λάρισσαν· ἀλλὰ, μαθὼν ὅτι ἐσυστήθη ἐκ νέου ἑλληνικὸν στρατόπεδον κατὰ τὸ Μαλάχι πλησίον τῶν Λεχωνίων, ὡπισθοδρόμησε, συνῆψε μάχην, ἐνίκησε καὶ κατεδίωξε τοὺς ἐχθροὺς του μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τῶν Τρικέρων, ὅπου εὐρὼν ἀντίστασιν ἐπανῆλθεν εἰς Λάρισσαν. Μόλις δὲ ἀπηλλάχθησαν οἱ Ἕλληνες τοῦ δεινοῦ τούτου ἐχθροῦ, καὶ ἐσύστησαν πάλιν ἄλλο στρατόπεδον ἐν Λιθοκάστρῳ, πλησίον τοῦ μεγάλου χωρίου τῆς Ἀργαλεστῆς, καὶ ἔμειναν ἕκτοτε ἀνεπηρέαστοι, διότι ὁ Δράμαλης ἐθεώρει τὸ μὲν νεοσύστατον στρατόπεδον μικροῦ λόγου ἀξίον, τὴν δὲ Μαγνησίαν ὑπεξούσιον· καὶ τῷ ὄντι τέσσαρα μόνον χωρία, ὁ Λαῦκος, τὸ Προμίρι, ἡ Ἀργαλεστὴ καὶ τὰ Τρίκερη δὲν εἶχαν προσκυνῆσαι· περιεῖχαν δὲ ψυχὰς ὀκτακισχιλίας.

Ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ τῶν Τρικέρων καὶ τοῦ στομίου τοῦ μα-

λιακοῦ κόλπου, ἀντικρὺ τῆς Λοκρίδος, τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Ἀττικῆς μέχρι τῶν Πρασιῶν (πόρτο Ῥάφτη) περρατείνεται νοτιοανατολικῶς ἢ μακρὰ καὶ στενὴ νῆτος Εὐβοίᾳ, κοινότερον Εὐρίπος, μῆκος ἔχουσα 160 μιλίων ἀπὸ τοῦ ἄκρωτηρίου Κήναλου (Λιθαδᾶς) μέχρι Γεραιστοῦ (Πλατυνιστοῦ), μέγιστον δὲ πλάτος 40 ἀπὸ Χαλκίδος μέχρι Κούμης. Ἡ νῆτος, αὕτη χωρίζεται τῆς ξηρᾶς διὰ πορθμοῦ, πλάτος ἔχοντος ἐπὶ μὲν τοῦ πρὸς τὸν Γεραιστὸν στόματος 34 μιλίων, ἐπὶ δὲ τοῦ πρὸς τὸ Κήνχιον τριῶν. Ὁ τερπνότατος οὗτος καὶ μακρὺς πορθμὸς, ποῦ μὲν πλατὺς, ποῦ δὲ στενός, κἄπου δὲ φαινόμενος κλειστός καὶ σχηματίζων λίμνην, καθίσταται στενότατος πρὸς τὴν Χαλκίδα. Ἐπὶ δὲ τῆς πλησίον Βοιωτικῆς γῆς ἔκειτο ἡ Αὔλις, ὅθεν ἀπέπλευσε το πάλαι εἰς Τρωάδα ὁ πολυάριθμος καὶ πανελλήνιος ἐκεῖνος στόλος. Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ στενοτάτου μέρους τοῦ πορθμοῦ ἀναδύει βράχος διχοτομῶν τὸν πορθμόν, ἐφ' οὗ ἐκτίσθη πυργοειδὲς οὐρύωμα· καὶ τὸ μὲν πρὸς τὴν Βοιωτίαν εἶναι πλατύτερον καὶ ρηχότερον, τὸ δὲ πρὸς τὴν Χαλκίδα στενότερον καὶ βαθύτερον, δι' ὃ καὶ εὐπλευστότερον· ζευγνύεται δὲ ὁ βράχος μετ' ἐκεῖνης μὲν διὰ λιθινῆς γεφύρας, ὡς 70 ποδῶν τὸ μῆκος, μετὰ ταύτης δὲ διὰ ξυλινῆς καὶ κινητῆς κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον μακρᾶς· ἡ ὑποκάτωθεν δὲ ρύμη τῆς περιφήμου παλιρροίας κατατέρπει τὴν ὄρασιν καὶ τὴν ἀκοήν. Κεῖται δὲ ἡ πόλις αὕτη, ἡ θεωρουμένη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ πρ' ἡμῖν οὕσα μητρόπολις τῆς νήσου, ἐπὶ τῆς ἄκρας πλατεῖας γλώσσης, ὅλη περιτειχισμένη, καὶ φέρουσα εἰσέτι τὰ σύμβολα τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐπὶ τοῦ τείχους· καὶ ἡ μὲν ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς χωρίζεται τῆς ξηρᾶς διὰ τινος χαρνακώματος, αἱ δὲ τρεῖς ἄλλαι εἶναι θαλασσόθρεκτοι· ἐκεῖθεν δὲ τοῦ προαστείου ὑπὸ Χριστιανῶν κατοικουμένου περιεχράκωσεν οἱ Τοῦρκοι ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἱκανὴν γῆν χρήσιμον εἰς βοσκήν. Τόσω δὲ σημαντικῇ ἐθεωρεῖτο πάντοτε ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος πόλις διὰ τὴν θέσιν τῆς, ὥστε πένδ ας τῆς Ἑλλάδος ἐκάλει ταύτην καὶ τὴν Κόρινθον Φίλιππος ὁ Μακεδών, ἐπὶ δὲ σμους δὲ συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Δημητριάδος, ὡς κυρίας τῶν πρὸς τὰ Τέμπη παρόδων, οἱ μεταγενέστεροι τοῦ Φιλίππου. Ἀντικρὺ δὲ τῆς Χαλκίδος ἐπὶ τῆς Βοιωτικῆς ξηρᾶς καὶ ἐπὶ λόφου 130 ποδῶν ὕψος ἔχοντος κεῖται τὸ φρούριον τοῦ Καρχαμπαμπᾶ, ἐπέχον τὸν ἀκροπόλεως ὡς ὑπερκείμενον τῆς Χαλκίδος. Τῷ ὄντι ὁ κύ-

ριος αὐτοῦ εἶναι καὶ κύριος αὐτῆς. Θαυμάσιος εἶναι ὁ ἔμπροσθεν τῆς Χαλκίδος κυκλοειδὴς καὶ ὅλος φαινόμενος ἀνείσοδος λιμὴν. Δύο ὁρούρια εἶχε πρὸ τῆς ἐπικνηστικῆς ἡ νῆσος, τὸ τῆς Χαλκίδος, καὶ τὸ τῆς Καρύστου τὸ πρὸς τὸν Γεραιστόν, ὑπὸ τὸ ὄρος τῆς Ὀχης, τὸ κοινῶς ἅγιον Ἡλίαν, διὰ τὴν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἐκκλησίαν τοῦ προφήτου· ἐν οὐδετέρῳ δὲ τῶν φρουρίων ἐπετρέπετο ἐπὶ τουρκοκρατίας διαμονὴ Χριστιανῶν.

β. Ἐν τῶν σημαντικωτέρων χωρίων τῆς Εὐβοικῆς εἶναι ἡ Λίμνη, ἀντικρὺ τοῦ ὀπουντίου κόλπου, ἥτοι τοῦ κόλπου τοῦ Ταλχυντίου. Οἱ πρόκριτοι τοῦ χωρίου τούτου ἔχοντες καὶ τινὰ πλοῖα, καὶ ἄλλων τινῶν χωρίων, μαθόντες τὰ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, ἀπεφάσισαν νὰ ὑψώσωσι τὴν ἐπικνηστικὴν σημαίαν, καὶ συνενοήθησαν μετὰ τῶν Τρικεριωτῶν. Τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ μαΐου οἱ καλοὶ οὗτοι γείτονες ἤλθον εἰς βοήθειαν των, φέροντες τέσσαρα πλοῖα, πολεμοφόδια καὶ τινὰς στρατιώτας ὑπὸ τὸν Βερούσην Ἀνδρίτσου. Βλέποντες οἱ ἐν Εὐβοίᾳ Τοῦρκοι ὅσα συνέβησαν πλησίον αὐτῶν, ὑπώπτευσαν μὲν ἀπόδοσιν εἰς τὴν νησὶν των, ἀλλὰ τύσον δὲν ὑπώπτευσαν τοὺς ἐντοπίους Χριστιανούς, ὥστε θέλοντες νὰ φυλάξωσι παρχαλίους τινὰς θέσεις, ὡς τὰ Κανάτια καὶ τὸν ἅγιον Νικόλκον, παρέλαβον συναγωνιστὰς πολλοὺς Χριστιανούς. Ἰδόντες δὲ ἐρχόμενα τὰ τρικεριωτικὰ πλοῖα πρὸς ἐκεῖνα τὰ παρχαλῖα ἤρχισαν νὰ τὰ τουφεκίζωσιν· ἀντετουφεκίσαν τότε καὶ οἱ καιροφυλακτοῦντες Λίμνιοι καὶ οἱ τῶν γειτονικῶν χωρίων, καὶ οὕτως ἤρχισε καὶ ἐκεῖ ὁ ἀγὼν. Οἱ Ἕλληνες ὑπερίσχυσαν κατὰ τὴν πρώτην ταύτην σύγκρουσιν, ἀπέβησαν καὶ οἱ ἐπὶ τῶν πλοίων, συγκατεδίωξαν τοὺς ἐχθρούς, ἐφόνευσαν ὀλίγους, καὶ ἠνάγκασαν τοὺς λοιποὺς νὰ φύγωσιν. Μετὰ δὲ τὴν φυγὴν των συνῆλθον οἱ πρόκριτοι πολλῶν χωρίων εἰς Ξηροχωρί, διώρισαν τρεῖς ὀπλαρχηγούς, τὸν Βερούσην Μουσταφᾶν, τὸν Νικολὸν Ζαγωρικνὸν καὶ τὸν Γιαννιὸν Χαλκιαν, συνέλεξαν 2000 ἐντοπίους ἐνοπλους, καὶ τοὺς ἀπέστειλαν τοὺς μὲν διὰ ξηρᾶς τοὺς δὲ διὰ θαλάσσης εἰς ἀποκλεισμὸν τῆς Χαλκίδος διὰ τῆς συμπράξεως καὶ τῶν πλοίων τῶν Τρικέρων καὶ τῆς Λίμνης· ἀλλ' οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ τούτῳ Τοῦρκοι ἐξῆλθον καὶ συνῆψαν μάχην κατὰ τὸν Τροχὸν διαρκέσασαν πανήμερον. Οἱ Ἕλληνες ἐτράπησαν· καὶ πρῶτον μὲν κατέλαβον τὸ Δερβένι, ἐκείθεν δὲ μετέβησαν εἰς τὴν παραθαλάσσιον θέσιν Βρυσάκια, ὅπου καὶ ὠχυρώθησαν· ἔμειναν δὲ εἰς ἀποκλεισμὸν τὰ ἐντόπια

πλοῖα τῆς Λίμνης· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦσαν μικρὰ καὶ ἀδύνατα, ἐπεκράτει δὲ ἐν τῷ στρατοπέδῳ δυσχρέσκεια κατὰ τοῦ Βερούση, τοῦτον μὲν ἀπέβαλαν καὶ τὸν ἀντικτέστησαν προσωρινῶς ὑπὸ τοῦ Σταύρου Βασιλείου Τομαρᾶ, μετὰ ταῦτα δὲ ὑπὸ τοῦ συμπολίτου των Ἀγγελῆ Νικολάου Γοβρίνα, ἀνδρὸς γενναίου, ἐμπειροπολέμου καὶ φιλοπάτριδος· ἐμίσθωσαν δὲ καὶ μετέφεραν ἐκ τοῦ λιμένος τῆς ἁγίας Μαρίας ὡς δυνατώτερον καὶ καταλληλότερον διὰ τὸν ἀποκλεισμόν τῆς Χαλκίδος, τὸ πλοῖον τοῦ Ἀλεξανδρῆ Κριεζῆ ὑδρῆλου. Κατ' ἐκείνης τὰς ἡμέρας, ὁ ἐστὶ τὸν μάϊον, ἦλθεν εἰς Εὐβοίαν καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀγγελῆ καὶ ὁ Νικολάος Κριεζώτης Εὐβοεύς, μετερχόμενος ἐν Ἀσίᾳ τὸ ποιμενικὸν ἔργον.

Ἄν καὶ τὸ κατὰ τῆς Χαλκίδος σχέδιον δὲν εὐδοκίμησεν, ἡ πρὸ μικροῦ ὅμως ἀναρθεῖσα λαμπὰς τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Εὐβοίᾳ δὲν ἐσβέσθη διὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ἢ τὴν δύνημιν τοῦ ἐχθροῦ· ὀλίγον ὅμως ἔλειψε νὰ σβεσθῇ διὰ τὴν διχόνοιαν τῶν Ἑλλήνων, ἐλθόντων κατ' αὐτὰς τὰς πρώτας ἡμέρας εἰς ἀλληλομυχίαν, διότι ὁ πρὸ ὀλίγου ἀποβληθεὶς τῆς ἀρχηγίας Βερούσης, ξεναλογήσας τετρακοσίους, ἦλθεν εἰς Λίμνην ἐπὶ σκοπῷ νὰ τὴν καύσῃ πρὸς ἐκδίκησιν· ἀλλ' ἀπέτυχε καὶ ἔφυγε χάρις εἰς τὸν ἀρχηγὸν Ἀγγελῆν καὶ εἰς τὸν συνχρῳαστὴν τοῦ Κριεζώτην. Μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα, ὁ ἐστὶ κατὰ τὸν ἰούνιον, οἱ ἐν Χαλκίδι Τοῦρκοι ἐστράτευσαν πάλιν κατὰ τῶν ἐν Βρυσακίοις Ἑλλήνων, σύροντες κανόνια, τοὺς συνήντησαν εἰς Μάνικα, παράλιον θέσιν μίαν ὥραν μακρὰν τοῦ φρουρίου, καὶ ἐπολέμησαν ὅλην τὴν ἡμέραν. Οἱ Ἕλληνες, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν πλοίων, ἔθραυσαν τοὺς ἐχθροὺς φονεύσαντες καὶ πληγώσαντες σχεδὸν 100· ἐξ αὐτῶν δὲ ἐφονεύθησαν 11 καὶ ἐπληγώθησαν 15. Μετὰ δὲ τὴν μάχην ταύτην οἱ μὲν Τοῦρκοι ἐπανήλθαν εἰς Χαλκίδα, οἱ δὲ Ἕλληνες εἰς τὸ στρατόπεδον.

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Εὐβοίας ὅλη ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλάς ἦτον εἰς πλήρη ἐπανάστασιν καὶ εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ἑλλήνων ἐκτὸς τινων ἐν αὐτῇ φρουρίων καὶ τῶν πόλεων Πατρασιχοῦ καὶ Ζητουνίου.

Τὰ σπέρματα τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας πεσόντα ἐν καιρῷ εἰς τὴν γῆν τῆς Μακεδονίας, ἐκρποφόρησαν. Καθ' ὃν χρόνον ἐξεργάγη ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις ἡ Θεσσαλονικὴ ἐτίλει ἐν ἐλλείψει πρῶτον ὑπὸ μουτσελελήμην, τὸν Ἰσοῦμπεην, ἄνθρωπον κα-

κεντρεχῇ καὶ χιμοβόρον. Οὗτος λαβὼν ἀφορμὴν νὰ ὑποπτεύσῃ, ὅτι ἦσαν συνωμότες καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἁγίῳ Ὄρει, ἐκάλεσε τοὺς προεστῶτας τῶν ὑπὲρ τὴν δικαιοδοσίαν του ἐπαρχιῶν, σκοπεύων νὰ ζητήσῃ κατὰ τὴν τουρκικὴν συνθήκειαν ὁμηροὺς εἰς ἀσφάλειαν, ἴσως δὲ καὶ νὰ κρηττήσῃ αὐτούς· ἀλλ' οἱ προεστῶτες, ἐν γνώσει ὅσων ἐμελετῶντο, δὲν ὑπῆλθον· ἀπέστειλαν δὲ δευτερεύοντάς τινας, καὶ ἐκ τῆς τάξεως αὐτῶν ἐδόθησαν οἱ ζητηθέντες ὁμηροί. Τοῦτο ἐπηύξησε τὰς ὑποφίας τῆς τουρκικῆς Ἀρχῆς. Τὸ μέρος δὲ τὸ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἀνησυχάζον τὸν Ἰσούφμπην ἦτο τὸ ἅγιον Ὅρος, ὅπου ὁ Ἐμμανουὴλ Παπᾶς, προεστὴς τῶν Σερρῶν καὶ θερμὸς ὁπαδὸς τῆς Φιλικῆς Ἐττικίρας, εἶχε πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς προσηλύτους· ἀλλ' ἐπειδὴ δυνάμει ἀρχαίων προνομίων ἀπηγορεύετο ἡ εἰσὸς οὐθωμανικῶν στρατευμάτων, ὁ Ἰσούφμπης ἔστειλε κατ' ἄρχάς στρατεύματα μόνον πρὸς τὸν ἰσθμὸν τοῦ ἁγίου Ὄρους, μεγάλως ἐνοχλοῦντα τοὺς κατοίκους τῶν μερῶν ἐκείνων· ἠθέλησε μετὰ ταῦτα νὰ πιάσῃ καὶ τοὺς προεστῶτας τοῦ Πολυγύρου, πρωτενούσης τῶν Χασικῶν χωρίων, ὡς ὑποκινούντας ταραχάς, καὶ διέταξε νὰ στρατεύσῃ πρὸς τὴν ρηθειῶσαν κωμόπολιν ὁ μὲν ἀρχηγὸς τῆς πολιτοφυλακῆς τῆς Παζαρούδας, Τσιρίμπασης, μετὰ 500 διὰ τῶν ὁρέων, ὁ δὲ ταμίης τοῦ Ἰσούφπασα τῶν Σερρῶν Χασάνχας, ὁ διοικῶν τὰ Χάσιχα χωρία, μετ' ἄλλων 500 διὰ τῆς πεδιάδος, καὶ εἰσελθόντες τὴν 17 μαΐου νὰ συλλάβωσι τοὺς προεστῶτας, ν' ἀφοπλίσωσι τοὺς κατοίκους, καὶ νὰ ἐνδιαμείνωσιν· ἀλλ' οἱ προεστῶτες, μαθόντες ὅσα ἐτεκταίνοντο, ἐξῆλθον τὴν 16 ἀνὰ θέσαντες εἰς ἄλλους τὴν προμήθειαν τῶν ἀναγκαίων τροφῶν καὶ καταλυμάτων τοῦ ἐρχομένου στρατοῦ. Τὴν ἐσπέραν δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας στρατιῶται τοῦ διοικητοῦ τῆς κωμοπόλεως περιφερόμενοι ὕβριζαν τοὺς προστυγόντας, καὶ ἐτουφέκισαν καὶ τινας νέους. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο καὶ οἱ ἀπειλητικοὶ τῶν Τούρκων λόγοι, ἔτι δὲ καὶ φόνοι συμβάντες σποράδην ἐντὸς τοῦ πασαληκίου, ἔδωκαν ἀφορμὴν νὰ πιστεύσωσιν οἱ κάτοικοι, ὅτι ὅλοι θ' ἀπένθησκαν ἐν στόματι μαχαίρας ἐπὶ τῆς εἰσόδου τῶν στρατευμάτων. Εἰς πρόληψιν δὲ τοῦ κακοῦ ἔδραξαν τὰ ὅπλα, ἐπάτησαν τὸ διοικητήριον τὴν ἐπαύριον, ἐφόνευσαν τὸν διοικητὴν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν 18 στρατιώτας καὶ ἐστράτευσαν αὐθημερὸν εἰς προφύλαξιν τῆς κωμοπόλεως, οἱ μὲν κατὰ τοῦ Τσιρίμπαση, οἱ δὲ κατὰ τοῦ

Μάιος

τισταν, 2 ὥρας ἀπέχουσιν τῶν Βασιλικῶν ἀνκτολικῶς. Οἱ Τούρκοι ἔκασυν καὶ τὴν κώμην ἐκείνην, τοὺς δὲ ἐν αὐτῇ Χοιστιανούς, τοὺς μὲν ἐρόνευσαν, τοὺς δὲ ἠνδραποδίσαν. Οἱ Ἕλληνες μετὰ τὰ δυστυχήματα ταῦτα ἀπεσύρθησαν, οἱ μὲν εἰς Κασσάνδραν, οἱ δὲ εἰς ἅγιον Ὅρος, καὶ τινες εἰς τὰ ἐπὶ τῆς Σιδωνίας χωρίᾳ, Παρθενῶν καὶ Συκιάν.

Ἡ χερσόνησος Κασσάνδρα ἡ ἐλληνικώτερον Κασσάνδρεια, εἵκει ἢ τὸ πάλαι γνωστὴ Πελλήνη καὶ παλαιότερον Φλέγρα· προέχει εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ τοῦ θερμαϊκοῦ καὶ τορωναίου κόλπου ὡς 40 μίλια μέχρι τοῦ κρηνηρίου Κανάστρου, κοινῶς λεγομένου Πελιοῦρι. Ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ δὲ τῆς χερσονήσου ταύτης κεῖται τὸ χωρίον Πινκα, ὅπου ἔκειτο ἄλλοτε ἡ Ποτίδαια, ἡ τόσων λογομαχιῶν καὶ κακῶν πρόξενος μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ Μακεδόνων· το δὲ πλάτος τοῦ ἰσθμοῦ εἵκει περίπου 450 ὀργυίων. Οἱ Ἕλληνες, ἀφ' οὗ συνηθροίσθησαν ἐντὸς τῆς χερσονήσου, ἔκοψαν τὸν ἰσθμὸν τοῦτον· ἐντεῦθεν δὲ τῆς τομῆς ὥχυρῶθησαν κατ' ἀρχὰς 2700 ὀπλοφόροι ἐντόπιοι στήσαντες καὶ κανόνια ἐκ Ψαρῶν μετακομισθέντα· ἐβοηθοῦντο δὲ καὶ ὑπὸ δυνάμει Λιμνίων πλοίων· εἰσῆλθον μετὰ ταῦτα εἰς τὴν χερσονήσον καὶ 400 Ὀλύμπιοι ὑπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς Λιακόπουλον καὶ Μπίνον. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἁγίου Μάμαντος ἀντεστρατοπέδωσαν καὶ ὥχυρῶθησαν τριπλάσιοι Τούρκοι, οἵτινες ἀποῦ ἄπαξ ἐπὶ ἀποχείρα ἐφόδου ἐπλησίισαν μέχρι τῆς τομῆς καὶ ἀπεκρούσθησαν, περιωρίσθησαν εἰς ἀκροβολισμοὺς ἀποδιδόντες συνήθως πρὸς βλάβην των. Οἱ δὲ ἐντὸς τῆς χερσονήσου Ἕλληνες, ἔχοντες τὰ ἀνωτέρω πλοῖα καὶ ἱκανὰ πλοιάρια, ἀπέβαινον συχνάκις εἰς διάφορα μέρη διὰ νυκτὸς καὶ ἠνόχλουν τοὺς ἐχθρούς. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν Μακεδονίαν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ.

Μεταβλίνοντες δὲ ἤδη εἰς τὰ τῆς Κρήτης, κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ θεωρήσωμεν πρῶτον τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν αὐτῆς.

Οὐδαμοῦ τῆς ἀποστατησάσης Ἑλλάδος ὁ ἀριθμὸς τῶν Τούρκων ὡς πρὸς τὸν τῶν Χριστιανῶν ἦτο τόσον πολὺς, ἢ ὁ χαρακτὴρ αὐτῶν τόσον κακοποιός, ἢ τὸ σύστημα των τόσον ὀλέθριον, ὅσον ἐν Κρήτῃ· 290,000 ἐλογίζοντο ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς νήσου, ἐξ ὧν οἱ μὲν 160,000 ἦσαν Χριστιανοί, οἱ δὲ 130,000 Τούρκοι (6). Ἄλλ' οἱ Χριστιανοὶ οὐδεμίαν εἶχον τῶν δημοτικῶν ἐλευθεριῶν, ὧν ἀπελάμβαναν οἱ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος ὁμόπιστοί των· ὡς εἰλωτες ἐθεωροῦντο, καὶ εἰλωτες

ἦσαν· τὰ τέκνα των ἠρπάζοντο καθ' ἡμέραν ἢ εἰς ὑπηρεσίαν των Τούρκων ἢ εἰς θεραπείαν τῶν αἰσχυρῶν ὀρέξεων των, καὶ οἱ ἰδρωῶτες των ἐχρησίμευαν εἰς τροφὴν καὶ ἡδυπάθειάν των. Ὑπὸ τρεῖς πασάδες ἐτέλει ἡ νῆσος. Τὸ Μεγάλον Κάστρον (Ἡράκλειον), ἡ Ἰεθούμνη, καὶ τὰ Χανιά (Κυδωνία) ἦσαν αἱ πόλεις ὅπου ἔδρευαν· ἀλλ' οὐδεὶς τῶν τριῶν, ἐξ ὧν ὁ τοῦ Μεγάλου Κάστρου ἔφερε τίτλον βεζίρη, ἐξουσίαζε τὴν Κρήτην· τὴν ἐξουσίαζεν ἡ μάχιρα τῶν ἐντοπίων Τούρκων φοβίζουσα πολλάκις καὶ αὐτοὺς τοὺς πασάδας· ὁ τυχὼν Τούρκος, διότι ἦτο Τούρκος, ὕβριζεν, ἐξύλιζεν, ἐπιστόλιζεν, ἐγύμνονε τὸν τυχόντα Χριστιανόν, διότι ἦτο Χριστιανός, καὶ ποτὲ δὲν ἐπαιδεύετο ὅσον ἀξιοποινος καὶ ἂν ἦτο ἡ διαγωγὴ του· οἱ ἀγάδες ἠγόραζαν διὰ βίου τὰς προσόδους τῶν χωρίων, καὶ τοιουτοτρόπως μετήρχοντο, μηδενὸς ἐναντιουμένου, πᾶσαν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν, ὡς αὐθένται ἐπὶ δούλων (γ)· ἐπὶ τῷ θανάτῳ δὲ τῶν πατέρων διεδέχοντο συνήθως τὴν ἐξουσίαν οἱ υἱοί, ὥστε ἡ δουλεία ἀπέβαινε κληρονομικὴ. Ἐντεῦθεν εὐκόλως δύναται τις νὰ συμπεράνῃ πόσον ἔπασχεν ὁ χριστιανικὸς λαός. Μόνοι οἱ ὀρεσίτροφοι ἀπέφευγαν τὰ κακὰ ταῦτα· μεταξὺ δὲ τούτων διέπρεπαν οἱ Σφακιανοὶ κατοικοῦντες τραχεῖαν καὶ βουνώδη γῆν ὑπὸ τὰς κορυφὰς τῶν Λευκῶν ὀρέων. Ὁ ὀλίγος οὗτος λαὸς εἶναι ἀνδρεὺς καὶ ἐμπειροπόλεμος, ἀλλ' ἄτακτος καὶ φιλάρπαξ, καθὼς ὅλοι οἱ μὴ ζῶντες ὑπὸ νόμον, καὶ μᾶλλον ἀδιοίκητος ἢ αὐτοδιοίκητος.

Ἡ Κρήτη ἔπαθε θρησκευτικῶς ὅ,τι δὲν ἔπαθεν ἄλλο μέρος τῆς ἀποστατησάσης Ἑλλάδος, διότι οὐδὲν ἄλλο ὑπέστη ὅσα πολιτικὰ κακὰ ὑπέστη ἡ νῆσος ἐκείνη.

Πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τῆς πτώσεως τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν ὀθωμανικὸν ζυγόν, ἐν ἔτει 653 μετὰ Χριστόν, ἐπατήθη ἡ Κρήτη ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Μοάβιον στρατηγόν τοῦ Ὀσμάν-καλίφη Ἀράβων· κατεξουσιάσθη δὲ ὑπὸ τῶν ἐξ Ἰσπανίας καταδιωχθέντων καὶ κατασταθέντων μέχρι τινὸς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμοφύλων αὐτῶν μεσοῦντος τοῦ 1' αἰῶνος, καὶ διέμεινεν ὑπεξουσίως ἕως οὗ τοὺς ἐξήλασε Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ, ἐγγόνου Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος. Ὑπὸ τὴν μακρὰν δὲ ταύτην ἀραβικὴν ἢ σφακινὴν ἐξουσίαν πάμπολλοι τῶν ἐγκατοίκων ἠλλαξοπίστησαν, ἀλλ' ἐπανῆλθαν εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων των ἐπανελθούσης τῆς πατρίδος των ὑπὸ τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν· ἠλλαξοπίστησαν δὲ πάλιν πε-

σύσης τῆς πατρίδος των ὑπὸ τὸν ὀθωμανικὸν ζυγόν.

Σκληροὶ καὶ αἰμοῦργοι πάντοτε οἱ Κρήτες Τοῦρκοι, καθὼς τοὺς παρεστήσαμεν, εὐκολον εἶναι νὰ συμπεράνη τις πύσον ἐξέ- μάνησαν κατὰ τῶν Χριστιανῶν, μαθόντες τὰς ἐν Πελοποννήσῳ ταραχάς. Ὑποπτεύοντες ὅμως ὅτι δάκτυλος ῥωσσικὸς τὰς ὑπε- κίνει, δὲν ἐκακοποίησαν τοὺς Χριστιανούς κατ' ἀρχὰς εἰμῇ σποραδην, καὶ ἔβαλαν κατὰ νοῦν νὰ προφυλαχθῶσι μᾶλλον ἢ νὰ βλάψωσι· διὰ τοῦτο ἀφώπλισαν τοὺς κατὰ τὰς πόλεις καὶ τὰ πέριξ χωρία, τοὺς κατεδίκασαν νὰ ἐργάζωνται καθ' ἡμέραν ὑπὸ ἐργυδιώκτας εἰς ἐπισκευὴν καὶ ἐφοδιασμόν τῶν φρουρίων, καὶ μετεκάλεσαν εἰς τὸ Μεγάλῳν Κάστρον τοὺς ἀρχιερεῖς τῶν ἀνα- τολικῶν ἐπαρχιῶν.

Ἄν καὶ ἡ ἐπανάστασις ἐξηπλώθη καθ' ὅλην τὴν Πελοπόν- νησον καὶ διεδύθη καὶ εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἂν καὶ πλοῖα ὑπὸ ση- μαίναν ἑλληνικὴν ἐφαίνοντο κατὰ τὰ παράλια τῆς Κρήτης, οἱ κάτοικοι αὐτῆς Χριστιανοὶ καὶ οἱ ἐπὶ τῶν πεδινῶν καὶ οἱ ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν τύπων δὲν ἐσείσθησαν παντάπασιν· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς κατέβαλαν πᾶσαν φροντίδα εἰς δικτήρησιν τῆς ἡσυχίας καθ' ὅλην τὴν νῆσον ἐκδῶσαντες ἐγκυκλίους πρὸς τοὺς ὑπὸ τὴν ποι- μαντορίαν των, δι' ὧν ἐξύμνουν τὰς ἀπειρους πρὸς αὐτοὺς ἀγα- θοεργίας τῆς ὑψηλῆς Πύλης, καὶ τοὺς ἐσυμβούλευαν νὰ προσέ- χωσιν αὐστηρῶς μὴ τύχη καὶ διὰ κακοβούλων καὶ ἀπατηλῶν εἰσηγήσεων ἀποπλανηθῶσιν, ὥς οἱ ἀχάριστοι Πελοποννήσιοι, ἀπὸ τῆς σωτηρίου ὁδοῦ τῆς πρὸς τὴν Πύλιν ὑποταγῆς των ἐνήργουν δὲ ἐν εἰλικρινείᾳ, διότι ἔβλεπαν πᾶν κίνημα ἐπανα- στατικὸν τείνον εἰς ἐξολόθρευσιν τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἐσπευδαν νὰ μαλαξῶσι τὴν σκληρὰν καὶ αἰμοχαρῆ καρδίαν τῶν ἐντο- πίων Τοῦρκων διὰ πλουσιῶν δωρεῶν· ἀλλὰ τὰ θηρία δὲν ἀν- θρωπίζοντι.

Πρὶν οἱ καιροὶ εἶχαν συστηθῇ ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν Χανιῶν καὶ τῆς Ῥεθύμνης δύο ἀλληλοδιδικητικὰ σχολεῖα. Ἄν καὶ ἡ περὶ τῆς συστάσεως αὐτῶν ἀδεια ἡγοράσθη δι' ἄδρᾶς δα- πνῆς, καὶ ἡ διδασκαλία ἦτον ἡ συνήθης, τὰ σχολεῖα ταῦτα ἐθεωρήθησαν σχολεῖα ἀποστασίας καὶ πολέμου, ἐκλείσθησαν μεσοῦντος τοῦ μαρτίου, καὶ οἱ διδάσκαλοι ἐφυλακίσθησαν. Κατ' αἰτησιν δὲ τοῦ ὄχλου ἐφυλάκισεν ὁ πασῶς τῶν Χανιῶν, Λατίφης, ἀρχομένου τοῦ μαΐου, καὶ τὸν ἐπίσκοπον Κισάμου, Μαΐου ὡς δὴθεν ὑποκινοῦνται εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Χριστιανούς· μετὰ

δὲ τινὰς ἡμέρας, ὀχλαγωγίας δευτέρας γενόμενης, φοβηθεὶς παρέδωκε τὸν δυστυχῆ ἐπίσκοπον εἰς τὸν ὄχλον ἐπ' ἐλπίδι νὰ τὸν καθησυχάσῃ μὴ ἀναλογισθεὶς ὅτι ὁ ἐνδίδων εἰς παράφορον καὶ μανιωδῇ ὄχλον τὸν θρασύνει καὶ τὸν φέρει εἰς δεινότερα. Παραλαβὼν ὁ ὄχλος τὸν ἐπίσκοπον, τὸν ἐβασάνισε, τὸν ἐπόμπευσεν ἡμίγυμνον διὰ τῶν ὁδῶν καὶ τὴν 19 τὸν ἐκρέμασεν ἔξω τῆς πόλεως· ἐκρέμασε συγχρόνως καὶ τὸν διδάσκαλον τοῦ ἀλληλοδιδασκικοῦ. Τοῦτου δὲ γενομένου ἐζήτει ὁ θηριώδης ὄχλος τὴν ἀδελαν νὰ σφάξῃ καὶ ὅλους τοὺς ἐν τῇ πόλει Χριστιανούς· ἐπελόντος ὁμῶς τοῦ ραμαζανίου, ἀνεβλήθη ἡ γενικὴ σφαγὴ. Ἀλλὰ τὴν 17 ἰουνίου ἠνοιχθησαν αἱ ὀπλοθῆκαι εἰς ἐφοπλισμὸν τῶν Τούρκων, ὑψώθησαν καὶ περιεφέροντο εἰς ὅλην τὴν πόλιν σημαῖαι πολέμου, καὶ ἐπρουιμίαςε τὴν μέλλουσαν καταστροφὴν ὁ φόνος δυστυχοῦς τινος σιδηρουργοῦ ἐν ᾧ εἰργάζετο. Τὴν δὲ ἀκόλουθον ἡμέραν, ὅ ἐστι τὴν τελευταίαν τοῦ ραμαζανίου, ἐξεδόθη ὁ πρὸ πολλοῦ ζητούμενος ὀρισμὸς τοῦ πασᾶ καὶ ἀνεγνώσθη καὶ φετῆς εἰς ἐξολόθρευσιν τῶν Χριστιανῶν. 30 ἐξ αὐτῶν (διότι οἱ ἄλλοι ἐπρόλαβαν καὶ ἔφυγαν) εἶχαν ἀπομείνει ἐν τῇ πόλει ὑπὸ τὴν προστασίαν ἀγάδων τινῶν, καὶ τοὺς 30 ὁ ὄχλος ἐθανάτωσεν αὐθημερόν, ἐν οἷς καὶ τὸν διερμηνέα τοῦ πασᾶ, ἐγύμνωσε δὲ καὶ τὴν μητρόπολιν ἀρπάσας τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ τὰ ἄμφια· τὴν δὲ ἐπιούσαν νύκτα ἐξῆλθε τῆς πόλεως, 20 χωρία καὶ πολλὰ μοναστήρια ἔκαύσε, ὅσους Χριστιανούς ἤρυν ὅλους ἐξολόθρευσε πνίξας σφαξας καύσας καὶ κρεμάσας, καὶ δι' ὅλης δεκαπενθημερίας ἐπώλει ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Χανιῶν γυναικας· ἐν ἐνὶ λόγῳ πᾶσα ἡμέρα ὀλοκλήρου μηνὸς ἦτον ἡμέρα φρίκης, καὶ ἡ ἐξοχὴ τῶν Χανιῶν θέατρον καταστροφῆς καὶ ἐρημώσεως (δ).

Ἡ δεινὴ αὕτη θέσις τῶν τρισαθλίων Χριστιανῶν ἠνάγκασε πολλοὺς κατοικοῦντας τὰ πεδινὰ ν' ἀναβῶσι χάριν ασφαλείας εἰς τὰ ὄρη, καὶ νὰ καταφύγῃσι κυρίως εἰς Σφακίαν. Ἐράνη δὲ κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐν τῇ νήσῳ τῆς Κρήτης ὅ,τι οὐδαμοῦ ἐράνη τῆς Ἑλλάδος. Καθ' ὅν καιρὸν οἱ εἰδωλολάτραι αὐτοκρατορες κατεδίωκον τοὺς Χριστιανούς, πολλοὶ εἰς ἀποφυγὴν βασιάνων ἐλάτρευαν παρρησία τὰ εἰδῶλα, ἀλλ' ἐν κρυπτῷ τὸν Χριστὸν τοιοῦτόν τι συνέβη ἐν τῇ Κρήτῃ ἐπὶ τῆς τελευταίας ὑποδουλώσεώς της. Τινὲς τῶν πλουσιωτέρων οἰκογενειῶν τοῦ μεγάλου Κίστρου καὶ τῶν γειτονικῶν αὐτοῦ μερῶν ἐδέχθησαν

Ἰουνίος

μὲν ἀναφανδὸν τὸν ἰσλαμισμόν εἰς ἀσφάλειαν ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας, ἐπρέσβευαν ὅμως μυστικῶς τὰ τοῦ εὐαγγελίου, καὶ ἀνέτρεφον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὰ τέκνα των. Τοιοῦτοι ἀνέφνησαν, ἀρχομένης τῆς ἐπικρατείας, εἰς ἑκστασιν Τούρκων καὶ Χριστιανῶν, μεταξὺ ἄλλων καὶ οἱ ἰσχύοντες Κουρμούλαι, οἵτινες ὁμολογήσαντες παρρησίᾳ τὴν ἐν κρυπτῷ χριστιανικὴν θρησκείαν των, καὶ δρᾷζαντες τὰ ὄπλα, μετέβησαν ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς εὐκάρπου πεδιάδος τῆς Μεσαρᾶς χωρίου των Κουσέ αἰς Σφακιά, ἐγκαταλείψαντες ὅλην τὴν πλουσίαν περιουσίαν των, καὶ ἐτοιμοὶ νὰ χύσωσι τὸ αἷμά των ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ· μετέφεραν δὲ εἰς Σφακιά καὶ ὅλους τοὺς χωρικοὺς των Χριστιανούς. Ἦσαν δὲ οἱ μεταναστάντες ψυχαὶ 1200.

Μόλις τὸν τελευταῖον μάρτιον ἔλαβον οἱ Σφακιανοὶ ἀμυδρὰν τινα ἰδέαν τῆς Ἑταιρίας, ἐλθόντος πρὸς αὐτοὺς Νικολάου τινὸς Βαρελζόγλου ἢ κατ' ἄλλους Καρατσλ, ἀποστόλου τῆς Ἑταιρίας. Τοῖς εἶπεν ὁ ἀπόστολος ὅ, τι ἔλεγαν οἱ λοιποὶ, δηλαδὴ ὅτι ὅλα τὰ βοηθήματα θὰ ἤρχοντο ἐντὸς ὀλίγου ἐκ τῆς Ῥωσσίας· διὰ τοῦτο οὐδεμίᾳ ἐτοιμασίᾳ προὔπηρχεν. Εἶχε καταπλεύσει εἰς Λοῦρον, λιμένα τῶν Σφακιῶν, μεσοῦντος τοῦ ἀπριλίου, πλοῖον φέρον πρὸς αἰτούς δωρεάν, ἀλλ' ἐπὶ πλαστῇ πωλήσει διὰ τὴν ἀνυποπτον, ἱκανὴν ποσότητα πυρίτιδος καὶ μολύβδου· ἀλλὰ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς πολεμικῆς ταύτης ὕλης διεσκόρπισαν οἱ Σφακιανοί, πιστεύοντες ὅσα τοῖς ἔλεγεν ὁ ἀπόστολος. Ἐν τοσούτῳ εἴτε ἐτοιμοὶ εἴτε ἀνέτοιμοι δὲν ἠμπόρουσαν νὰ μείνωσιν ἀκίνητοι. Τὰ παθήματα τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν τῆς Κρήτης τοῖς ἔλεγαν καθαρὰ τί θὰ ἐπάθαιναν καὶ αὐτοί· ἤξευραν ὅτι οἱ Τούρκοι ἐμελέτων νὰ πατήσωσιν ἐπὶ τοῦ μπαϊρακίου τὰ βουνά των, ἂν δὲν παρέδιδον ὡς οἱ ἄλλοι τὰ ὄπλα· ἤρξαν δὲ προθύμους συναγωνιστὰς καὶ τοὺς Ῥιζίτας, ὁ ἑστὶ τοὺς ἐπὶ τῆς ἀρκτικῆς ὑπωρείας τῶν αὐτῶν βουνῶν Χριστιανούς, ἐν οἷς διέπρεπαν οἱ κατοικοῦντες τὰ σημαντικώτερα δύο χωρία, Λάγκους καὶ Θέρισον· συνηνώθησαν καὶ οἱ Μεσαρίται, Ἀποκωρονῖται, Ἀγιοθασιλιῖται καὶ ἄλλοι, διηρέθησαν εἰς διάφορα σώματα καὶ πρῶτοι οἱ περὶ τὸν Γιάννην Χάλην, τὸν Παππαχονδρέαν καὶ τὸν Μουστογιαίνην προσέβδελαν τὴν 14 ἐχθροὺς ἐξελθόντας ἐπὶ λεηλασίᾳ κατὰ τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Χανιῶν Λοῦλον, τοὺς ἐβλαψαν καὶ τοὺς ἐτρέψαν. Τούτου γενομένου, ὁ μὲν Γεώργιος Δασκαλάκης ὁ καὶ Τηλεπής, ὁ Σήφακας Κωνσταντουδάκης, ὁ Ἀνδρέας

Φασούλης, οἱ κατὰ τὸ Λοῦλον ἀριστεύσαντες καὶ ἄλλοι ἐστράτευσαν εἰς Κερκμεῖα, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ αὐτὰ τῶν Χανιῶν, ἐκτύπησαν τοὺς ἐκεῖ ἐχθροὺς καὶ τοὺς διεσκόρπισαν· κατέλαβον δὲ καὶ διαφόρους πλησιοχώρους θέσεις· ἐν αἷς καὶ τὸ ορεινὸν χωρίον Μαλαῆζαν, ὅπου πολλάκις ἐφορμήσαντας τοὺς ἐχθροὺς ἀπέκρουσαν συνεργεῖα καὶ τοῦ παρασκηνοῦντος Ἀναγνώστη Παναγιώτου. Οἱ δὲ ὑπὸ τὸν Ῥοῦσον Μπουρδουμπᾶν, τὸν Ἀναγνώστην Παπαδάκην, τὸν Ἀντώνην Μελιδώνην, τοὺς Δεληγιαννάκας, τοὺς Σουδεροὺς καὶ ἄλλους, ἐν οἷς καὶ ὁ εἰς τῶν δύο ἀδελφῶν Κουρμούλων, ὁ ἄλλοτε Χουσεΐναγας, καὶ νῦν Μιχάλης καὶ οἱ δύο τοῦ υἱοῦ, ἐπάτησαν τὰς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου, Ῥεθύμνης καὶ ἁγίου Βασιλείου, ἔπесαν ἐπὶ τὸ ὄχυρῶμα τοῦ Ἀρμυροῦ καὶ τὸ ἐκυρίευσαν, ἀπέκλεισαν ἐντὸς δυνατοῦ πύργου κειμένου ἐν τῷ Προσνέρφῳ ἑκατὸν Τούρκους ὑπὸ τὸν Ἀληδάκην μετακομίσαντες ἐκ τοῦ Ἀρμυροῦ καὶ κανόνια, συνῆψαν δεινὴν μάχην παρὰ τὰς Καλύβας, ὅπου ἐστάθμευαν ἐχθροὶ ἐξελθόντες τῶν Χανιῶν, ἔπαθαν καὶ ἐκινδύνευσαν κατ' ἀρχάς, ἀλλ', ἐπιτεθέντων ὀπισθεν τῶν περὶ τὸν Δασκαλάκην καὶ Σήφακαν, ἐκραταιώθησαν καὶ ὑπερίσχυσαν. Οἱ αὐτοὶ ἀπήντησαν μετ' ὀλίγον διχκοσίους ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς ἐπὶ κακουργία γνωστοὺς Ἰσμαήλ Κουντουρην καὶ Γλυμίδην κατὰ τὸν Ἀϊγιάννην (Κρυμμένον), τοὺς περιεκύκλωσαν, ἐπῆραν δύο σημαίας καὶ ἐσκότωσαν ἀμφοτέρους τοὺς ἀρχηγοὺς ἀνδρείως μαχομένους. Καὶ ἄλλαι ἄλλων Τούρκων καὶ Χριστιανῶν συγκρούσεις πολλαχοῦ κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς συνέβησαν, ἐν αἷς οἱ Χριστιανοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπερίσχυσαν. Μετὰ δὲ τὴν κατὰ τὸν Ἀϊγιάννην μάχην ἐπροχώρησαν οἱ νικηταὶ εἰς Ἀμπαδιὰν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμαρίου, ἔτρεψαν τοὺς ἀγρίους κατοίκους τῶν χωρίων αὐτῆς, συνέλαβαν ζῶντα τὸν ἐπ' ἀνδρὶα ὀνομαστὸν Ντελῆ-Μουσταφᾶν, τὸν ἐρόνευσαν μὴ θελήσαντα νὰ βηπτισθῇ καὶ ἔκαυσαν τινὰ τῶν χωρίων. Ἐκείθεν ἔπесαν εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν ἐκ τριακοσίων σχεδὸν οἰκιῶν συγκειμένην, τῶν πλείστων τουρκικῶν, ἔκαυσαν πολλὰς αὐτῶν, ἔκαυσαν τὸ ἐν αὐτῇ ζυμίον καὶ τὴν πλουσίαν τουρκικὴν βιβλιοθήκην καὶ ἐρόνευσαν καὶ τινὰς φθασκντες δὲ εἰς Ἀτσιπόπουλον ἐκυκλώθησαν αἶφνης ὑπὸ δισχιλίω Τούρκων ἐφορμησάντων ἐκεῖθεν, ἐπολεμήθησαν καὶ ἵναγκάσθησαν νὰ ἐξέλθωσι τοῦ χωρίου, ἀλλ' οὔτε ἀπεμακρύνθησαν, οὔτε ἔπαυσαν ἐντοχλοῦντες τοὺς πλησίον ἐχθροὺς. Παρέπλεαν

δὲ καὶ τινὰ Κάσσια πλοῖα ὑπὸ τὸν Θεοδωρὴν Κωνταρτσὴν εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος.

Ἀνίκηνοι δὲ οἱ Χανιώται καὶ οἱ Ἰεθύμιοι Τούρκοι νὰ βλάψωσιν αὐτοὶ μόνοι τοὺς ἐχθροὺς των, οὓς ἐπρῶατταν βλέποντες ἐξώθεν σχεδὸν τῶν πυλῶν τῶν φρουρίων, ἐπεκαλέσθησαν τὴν σύμπραξιν τῶν Καστριῶν καὶ ἄλλων εἰς καταδίωξιν των.

Ἐμελλεν ἐν τούτοις, ἀφ' οὗ τόσον ἄθων χριστιανικὸν αἷμα ἐχύθη τῇδε κῆκεῖσε ἐντὸς τῆς Κρήτης, νὰ χυθῇ καὶ τὸ ἱερώτερον καὶ πολυτιμότερον ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, καθ' ἣν ὥραν ἐδοξολογεῖτο ὁ Ὑψιστος.

Ἐδρευναν ἐν τῷ Μεγάλῳ Κάστρῳ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς νήσου Γεράσιμος καὶ ὁ ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι ἐπίσκοπος Διουπόλεως· εἶχαν προσέλθει ἐπὶ τῇ προσκλήσει τῆς τουρκικῆς Ἀρχῆς καὶ εἰ ἐπίσκοποι τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν, ὁ Κνωσσοῦ, ὁ Χερωνήσου, ὁ Λάμπης καὶ ὁ Σιτείης. Ὅλοι δὲ οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ Χριστιανοί, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, μὴδ' αὐτῶν τῶν ἀρχιερέων ἐξαιρουμένων, ἐργάζοντο εἰς τὰ τοῦ φρουρίου ὄχι μόνον τὰς καθήμενὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐορτὰς μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας. Τὴν 23 πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἐκλείσθησαν αἷφνης αἱ πύλαι, ὥρμησε πλῆθος αἰμαχικῶν Τούρκων φρουρατῶν καὶ ξιφηφορούντων εἰς τὴν μητρόπολιν, καὶ ἀπαντήσαντες καθ' ὁδὸν δύο Χριστιανοὺς, Χαλκωμακταδὰς ἐκονομαζομένους, πορευομένους καὶ αὐτοὺς εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, τοὺς ἐφόνευσαν. Ἐντεῦθεν προσιμίσσαντες ἐχύθησαν ἐντὸς τῆς μητροπόλεως καὶ κλείσαντες τὸν πυλῶνα ἐπείσαν κατὰ τῶν ἐν αὐτῇ Χριστιανῶν ὡς λέοντες ὀρυόμενοι· καὶ πρῶτον μὲν ἐφόνευσαν 75 κοσμικοὺς, προσμένοντας ἐν τῇ αὐλῇ τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα συναπέλθωσιν εἰς τὰς συνήθεις ἐργασίας των· μετὰ ταῦτα δὲ ἀνέβησαν ἄλλοι μὲν εἰς τὸ ἐπάνω, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ κάτω συνοδικόν, καὶ ἐφόνευσαν τὸν ἀρχιεπίσκοπον καὶ τοὺς πέντε ἐπισκόπους. Μεθύσαντες ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῶν, ἐπάτησαν καὶ αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν, ἐν ᾧ ἐψάλλετο ἡ ἀκολουθία, καὶ ὁ τόπος τῶν θείων δοξολογιῶν, τῶν οἰκτιρῶν καὶ τῆς ἀγιότητος ἔγεινε τύπος βλασφημιῶν, αἱμάτων καὶ πάσης βδελυρίας· εἰσῆλθαν μετὰ ταῦτα εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ αἱματὸβόησαν τὸ ἀντίμακτον θυσιαστήριον, μυχικοκόψαντες τὸν ἱερουργοῦντα· καὶ τὰ μὲν σώματα τῶν ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν εἰσέτι σπαράττοντα ἔριψαν εἰς τὰς ὁδοὺς, ἔκοψαν δὲ τὴν γηραιὰν κεφαλὴν τοῦ ἀρ-

χιεπισκόπου, καὶ ἄλλοι μὲν ἐμπήξαντες αὐτὴν ἐπὶ ξύλου τὴν ἐπόμεψυσαν διὰ τῆς πόλεως καὶ τὴν ἔφεραν ἐνώπιον τοῦ βεζίρη Σερήφπασα, ἄλλοι δὲ ἐχύθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως σπῶντες τὰς θύρας τῶν χριστιανικῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ἐργαστηρίων, καὶ τοὺς μὲν ἄνδρας φονεύοντες, ἐν οἷς καὶ τοὺς δύο ἀδελφούς τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τὰς δὲ νέας γυναῖκας καταισχύνοντες, πολλὰ δὲ παῖδια περιτέμοντες. Ἡ πόλις ἐν ἐνὶ λόγῳ ὡμοίαζε τρεῖς ὥρας πόλιν δορυάλωτον. Μετὰ ταῦτα ἡνοίχθησαν αἱ πύλαι καὶ διεσπάρησαν οἱ ἀνθρωποκτόνοι εἰς τὰ χωρία, φονεύοντες ὅλους τοὺς ἄνδρας ὅσοι δὲν ἐπρόφθασαν ν' ἀναβῶσιν εἰς τὰ ὄρη. Σκοπὸς δὲ αὐτῶν ἦτον οὐδ' ἓνα ἄνδρα Χριστιανὸν ζῶντα ν' ἀφήσῃ· διὰ τοῦτο καταφθάσαντες 27 ἐν τῷ χωρίῳ Βενεράτῳ, καὶ τοὺς 27 ἐθανάτωσαν. Μόλις τὸ δειλινὸν ἐξέδωκεν ὁ βεζίρης ὀρισμὸν νὰ παύσῃ ἡ ἀνθρωποκτονία, καὶ νὰ φυλακισθῶσιν οἱ ἐναπομεινάντες Χριστιανοί, ὡς ἀναγκαῖοι νὰ ἐργάζωνται· ἔκτοτε ἔπαυσαν οἱ ἐν τῇ πόλει φόνοι· ἀλλ' ἡ διαρπαγὴ τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ἐργαστηρίων διήρκεσεν ὅλην τὴν νύκτα καὶ ὅλην τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν. 730 ἐλογίσθησαν οἱ ἐν τῷ Μεγάλῳ Κάστρῳ θανατωθέντες κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Παυσάσης δὲ τῆς σφαγῆς, ἤρχισεν ἡ φυλάκισις· οἱ κρυπτόμενοι Χριστιανοὶ ἀνευρισκόμενοι ἐσύροντο εἰς τὰς φυλακάς, καὶ τύσον ἀπανθρώπως ἐρραβδίζοντο, ὥστε τινὲς ἀπέθαναν πρὶν φυλακισθῶσι· πολλοὶ δὲ τῶν φυλακισθέντων ἐξεψύχθησαν βασανιζόμενοι.

Τὰ συμβάντα ταῦτα μαθὼν ἄγας τις, ἔχων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ χωρίου τινὰ ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κρήτης, Σιτεία, ὁ Χατσῆ-ἄφεντάκης, ἐμάνδρευσεν ἐντὸς τῆς αὐλῆς τοῦ τοῦς χωρικοὺς τοῦ Χριστιανούς ὡς δικχοσίους, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἠθελε νὰ τοῖς λαλήσῃ, καὶ κλείσας τὴν αὐλόθυραν τοὺς ἐφόνευσεν, ἔχων συνεργούς τοὺς συγγενεῖς τοῦ, τοὺς ἐπιστάτας τῶν χωρίων τοῦ καὶ ἄλλους Τούρκους· ὁ δὲ πασῶς, μαθὼν τὸ γεγονός, ὑπερεπήνεσε τὸν πολὺν ζῆλον καὶ τὴν ἀφιλοκέρδειαν τοῦ χριστιανοδόρου ἁγᾶ. Μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας ὁ ἐν Ῥεθύμνῃ Ὁσμάμπασας ἐκάλεσε καὶ αὐτὸς τοὺς ἡγουμένους διαφόρων μοναστηρίων καὶ διαφόρους ἱερεῖς τῶν ἐν τοῖς χωρίοις τῶν ἐπαρχιῶν Μυλοποταμοῦ καὶ Ἀμαρίου ἐπὶ λόγῳ νὰ διανείμῃ δι' αὐτῶν τοῖς ὁμοπίστοις των ἐγγραφά του εἰς ἀσφάλειάν των· συνελθύντας δὲ τοὺς ἐθανάτωσεν ὅλους· ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων μεγάλων συμφορῶν τῶν ἐν Κρήτῃ Χριστιανῶν, χίλιοι

τούλάχιστον ἄθωοι, ἐν οἷς καὶ ἑπτὰ ἀρχιερεῖς, ἐθανατώθησαν ταῖς θλιβεραῖς ἐκεῖναις ἡμέραις.

Οἱ δὲ Ῥεθύμνιοι καὶ Χανιώται Τούρκοι, πάσχοντες διὰ ξηρᾶς, οὐδὲ τὴν διὰ θαλάσσης συγκοινωνίαν εἶχαν ἐλευθέραν, διότι τὴν διέκοπταν παραπλέοντα μεταξὺ τῶν δύο φρουρίων τὰ πλοῖα τῆς Κάσσου. Ἀλλ' εὐρόντες προθύμους ἀντιλήπτορας τοὺς Καστρινοὺς, τοὺς Κισαμίους καὶ τοὺς Σελινιώτας, ὧν τὴν σύμπραξιν ἐπεκαλέσθησαν, ἀπεφάσισαν νὰ πατήσωσι τὰ Σφακιά οἱ μὲν ἐντεῦθεν οἱ δὲ ἐκεῖθεν. Ὀλίγοι ἦσαν οἱ ἐνδιαμέμοντες ὀπλοφόροι Χριστιανοί, διότι οἱ πολλοὶ ἦσαν ἤδη διεσπαρμένοι εἰς ἄλλας θέσεις· διέμεναν δὲ οἱ πλεῖστοι ἐν τῷ χωρίῳ Ἀσκύφῳ, κατεῖχαν τινὲς καὶ τὸν Καλλικράτην. Ἀρχομένου τοῦ Ἰουλίου Ἰουλίος ἐξεστράτευσαν πρῶτοι οἱ Καστρινοὶ καὶ οἱ Ῥεθύμνιοι, συνηνωμένοι, οὓς ἰδόντες ἐφορμῶντας οἱ κατέχοντες τὸν Καλλικράτην, τὸν ἐγκατέλειψαν, οἱ δὲ Τούρκοι τὸν ἔκαυσαν, καὶ καταλαβόντες τὴν ἐπαύριον τὸν Ἀσκύφον κατέστρεψαν τὰ πέρειξ. Ἀλλ' οἱ καταλιπόντες τὰ δύο χωρία ὀπλοφόροι Χριστιανοί, ἐνισχυθέντες μετ' ὀλίγον ὑπὸ τινῶν ἄλλων πολλαχόθεν προσελθόντων, τοὺς προσέβαλαν αἰφνης ἐν ἀφοβίᾳ διάγοντας καὶ ἀμεριμνία, καὶ τοὺς ἀπεδίωξαν. Ἐπῆλθαν ἄλλοθεν καὶ οἱ Κισαμίοι καὶ οἱ Σελινιώται, ἀλλ' εὐρόντες ἀντιπάλους κατὰ τὰ Ποροσάγια ἐτράπησαν καὶ αὐτοί. Τὴν δὲ 4 ἐξεστράτευσαν οἱ Χανιώται ὑπὸ τὸν Ὀσμάρπασαν φέροντες καὶ 4 κανόνια· πορευόμενοι δὲ εἰς Λάγκους καὶ Θέρισον ἀπήντησαν τὴν ἐπαύριον λίαν πρῶι κατὰ τὸ χωρίον Φουρνές, τοὺς περὶ τὸν Δασκαλάκη, τὸν Βασίλην Χάλην καὶ τὸν Φασούλην, καὶ προχωροῦντες εἰς τὸ δάσος πρὸς τὸ χωρίον Μεσολά, ἐπολέμουν ἀμφιρρεπῆ καὶ δεινὸν πόλεμον μέχρι τοῦ δειλινοῦ· ἀλλ' ἐπελθόντων ἄλλοθεν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τῶν περὶ τὸν Ἀναγνώστην Παναγιώτου, τὸν Ἀνδρέαν Παπαπωλάκη καὶ τὸν Σταμάτην Ἀνωγεινόν, ἠναγκάσθησαν νὰ τραπῶσιν, ἐγκαταλείψαντες ζῶα, πολεμεφόδια, σημαίας καὶ τὰ 4 κανόνια. Ὑπερτριακόσιοι ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν καὶ 40 ἄχμαλωτίσθησαν· ὅλοι δὲ οἱ αἰχμαλωτισθέντες ἀπέθαναν ἐν στόματι μαχαίρας· ἐφονεύθησαν καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων 20, καὶ ἐπληρώθησαν 40· διεκρίθησαν δὲ ἐπ' ἀνδρία οἱ Λακκιῶται, καὶ ἐξόχως ὁ Σαφειδαντώνης καὶ ὁ Νικολουδάκης· ἦσαν δὲ ὅλοι οἱ συγκρουσθέντες, Χριστιανοὶ μὲν ἑννεακόσιοι, Μωαμεθανοὶ δὲ ὑπερδισχίλιοι. Καὶ οὗτοι μὲν ἐπανῆλθαν πανταχό-

θεν κκτησχυμένοι εἰς τὰ ἴδια, οἱ δὲ Χριστιανοὶ κατέλαβαν καὶ αὐτοὺς τὰς προτέρας θέσεις ἀγαλλόμενοι. Ἐπεχείρησαν πολλοὶ Καστρινοὶ καὶ τινες Ῥεθύμνιοι νύαν ἐκστρατεῖαν μεσοῦντος τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εἰς Σφακιά ὑπὸ τὸν ἐπ' ἀνδρῆα τιμώμενον Κκούσην· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν εὐδοκίμησαν καὶ κατέλαβαν τὴν 16 καὶ τὴν Ἀσχύρον· ἀλλὰ δεινῶς προσβληθέντες ὑπὸ τοῦ Πρωτοπικχδάκη, τοῦ Ρούσου, τοῦ Πωλογιωργάκη, τοῦ Παπαδάκη καὶ τοῦ Δασκχλῶκη, ἠναγκάσθησαν νὰ στρέψωσι τὰ νῶτα, καὶ διερχόμενοι τὸ στενὸν τοῦ Κατρίω, πολλὰ ἐπαθον· παραλαβόντες δὲ τοὺς ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Ἀληδάκη, ἐν οἷς Ἕλληνες μετὰ ταῦτα ἀνέτρεψαν, ἐπανήλθον εἰς τὰ ἴδια. Παρήκολούθησαν τοὺς, ἀγνοοῦντες τὴν τροπὴν των, ἄλλοι ἄλλοθεν Καστρινοὶ ὑπὸ τὸν Γερλῆ-κεχαγιᾶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἡττηθέντες κατὰ τὴν Ἀμπελον, καὶ αἰχμαλωτισθέντες καὶ φονευθέντες τοῦ ἀρχηγοῦ, ἐπαλινδρόμησαν εἰς τὰ φρούρια. Ἐξώρμησαν τὴν 25 τινὲς τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν Χανιῶν ἐπὶ τοὺς πρασκηνοῦντας Ἕλληνας, ἀλλ' οὐδὲν οὐδ' αὐτοὶ κατώρθωσαν.

Τοιαύτη ἦτον ἡ πολεμικὴ θέσις τῶν Κρητῶν λήγοντος τοῦ Ιουλίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Διςσκορπισμός τῶν περὶ τὴν Καρύταιναν Ἑλλήνων - Συγκρούσεις Τούρκων καὶ Ἑλλήνων περὶ τὴν Τριπολιτσάν. - Ἀπόβασις τοῦ μεγάλου τοῦ ἡγεμόνος εἰς Πελοπόννησον εἰς Πάτρας καὶ εὐτυχὴς αὐτοῦ ἄνοδος εἰς Τριπολίτσαν. - Νάχαι Βαλκετείου καὶ Δολικινῶν.

ΕΝ ᾧ οἱ Ἕλληνες ἀνέμενον, ὥς εἶπαμεν, ὦρα τῇ ὦρα τὴν πτώσιν τοῦ πλαιοφρουρίου τῆς Καρυταίνης καὶ διεπραγματοῦντο περὶ τοῦτου, ἐμάχοντο οἱ ἐν Τριπολίτσει Τούρκοι τὴν δεινὴν θέσιν τῶν ἐν αὐτῷ περὶ δύο χωρικὰ ἐνδυσθέντων καὶ διὰ νυκτὸς ἐξεληόντων ἐκεῖθεν, ἐξεστράτευσαν 700 ἵπποις καὶ 2000 πεζοὶ τὸ πρωὶ τῆς 30 μαρτίου, καὶ προχωροῦντες ἔκχυσαν τὸ ἐπὶ τῆς οδοῦ χωρίον Σάλεσι, δύο ὥρας μακρὰν τῆς Καρυταίνης. Ὁ Κολοκοτρῶνης, ἰδὼν τοὺς κηπούς τοῦ κειμένου χωρίου, ἀνέβη εἰς Φλωριόν, καὶ παρατηρήσας διὰ τοῦ τηλεσκοπίου, ὅτι ἤρχοντο ἐχθροί, τὸ ἐγνωστοποίησε διὰ συνθήματος, καὶ ἐν τῷ ἅμα οἱ περὶ τὴν Καρύταιναν Ἕλληνες, ἂν καὶ ἐξαισχυλίοι, ὅλοι σχεδὸν διςσκορπίσθησαν τρέχοντες εἰς τὰ βουνὰ καὶ εἰς τὰ σπήλαια· ὥστε ὁ Κολοκοτρῶνης κατὰ κράτος ἀπὸ τοῦ Φλωριοῦ ἤυρε μόνους ἐγκυρτεροῦντας καὶ πολεμοῦντας ἐντεῦθεν μὲν τοῦ φρουρίου τοὺς περὶ τὸν Ἰλίαν Μκυρομιχλὴν, ἐκεῖθεν δὲ τοὺς ἀδελφοὺς Πλαπούτας, ἀλλὰ καὶ οὗτοι μετ' ὀλίγον ἀνεχώρησαν. Ἀνεχώρησαν τελευταῖοι καὶ οἱ περὶ τὸν Κολοκοτρῶνην, οἵτινες καὶ συνεπληρώθησαν καθ' ἑδὼν εἰς διακοσίους· ἀπέφυγαν δὲ τὸν κίνδυνον χρυπτόμενοι καὶ νυκτοποροῦντες διὰ τινῶν ἀποκρήμων καὶ ἀγνώστων μονοπατίων, ἀνευρισκομένων παρὰ τοῦ Κολοκοτρῶνη ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς εἰς ἑκτασίαν τῶν συνοδοιπόρων του, ἂν καὶ δεκαεπτὰ παρῆλθον ἔτη ἀφ' οὗτοῦ εἶχε διαβῆ ἐκεῖθεν, ὃ ἐστὶν ἀφ' οὗτοῦ ἐκχυσε νὰ περιφέρεται εἰς Πελοπόννησον ὡς κλέπτης. Οἱ δὲ Τούρκοι, ρηθασάντες εἰς Καρύταιναν, παρέλαβον ἐν ἡσυχίᾳ ὅλους τοὺς ἐγκλειστούς καὶ τοὺς συνώδευσαν εἰς Τριπολίτσαν· ἐπανερχόμενοι δὲ ἀπῆντησαν πρὸς τὸ Καλογεροβούνι τοὺς ὑπὸ τὴν Κύριχού-

λην Μαυρομιχάλην, τὸν ἀδελφόν του Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Νικήταν Σταματελόπουλον, καὶ ἔτρεψαν καὶ αὐτοὺς φονεύσαντες καὶ τὸν γυναικάδελφον τοῦ Γιατράκου. Τόσον δὲ παράλογος τρόμος κατέλαβε τοὺς Ἕλληνας ἐξ αἰτίας τῆς ἐξόδου ταύτης τῶν ἐχθρῶν, ὥστε 17 μόνον ἑνοπλοὶ Τούρκοι συνώδευσαν κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἰς Τριπολιτσάν 200 τροφοφόρα ζῶα διὰ δυσβατίων καὶ ἐπιφόβων ὁδῶν ἀπὸ τόπου ἀπέχοντος ἐξ ὥρας μηδένα ἑνοπλον ἀπαντήσαντες Ἕλληνα.

Ἀφ' οὗ δὲ ἡ τόση πληθὺς τῶν περὶ τὴν Καρύταιναν διεσκορπίσθη τόσον αἰσchrῶς, οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἀπομείναντες σχεδὸν ὅλοι ἀνευ ὁπαδῶν συνήλθαν οἱ πλεῖστοι διὰ διαφόρων ὁδῶν εἰς Στεμνίτσαν, ὅπου συνήχθησαν ἔνθεν κάκειθεν καὶ τινες τῶν ὁπαδῶν των, καὶ ὠδευσαν εἰς Χρυσοβίτσι ὅλοι τριακόσιοι, ἐπ' ἐλπίδι νὰ καταλάβωσι τὴν θέσιν Λαγκαδάαν καὶ κτυπήσωσι Τούρκους τινὰς ἐπανερχομένους διὰ τοῦ μέρους ἐκείνου εἰς Τριπολιτσάν· ἀλλ' οἱ ἑκατὸν ἐλειποτάκτησαν καθ' ὁδόν. Φθάσαντες δὲ οἱ λοιποὶ εἰς Χρυσοβίτσι ἔμαθαν, ὅτι οἱ Τούρκοι εἶχαν ἤδη διαβῆ. Τότε πολλοὶ τῶν ὀπλαρχηγῶν ἀπεφάσισαν νὰ μεταβῶσιν εἰς Λεοντάρι, καὶ ἐκεῖθεν νὰ καταβῶσιν εἰς Μεσσηνίαν ἐπὶ στρατολογίᾳ· παρεκίνουν δὲ καὶ τὸν Κολοκοτρῶνην νὰ συνακολουθήσῃ. « Δὲν ἔρχομαι », τοῖς εἶπεν οὗτος ὁλος περίλυπος, « θέλω νὰ μὲ φάγουν τὰ πουλιὰ ποῦ μὲ γνωρίζουν ». Ἐν τοσούτῳ οὔτε ἀνθρωπον εἶχε παρ' αὐτῷ οὔτε κἂν τὸ τουφέκι του, διότι ἔχασε καὶ αὐτὸ ἐπὶ τῆς φυγῆς. Εἶπε τότε ὁ Δικαῖος πρὸς τινὰ τῶν Μανιατῶν· « Μεῖνε μαζὶ τοῦ μὴ τὸν φάγῃ ὁ λύκος ».

Ἀφ' οὗ δὲ ἀνεχώρησαν οἱ ὀπλαρχηγοί, ὁ Κολοκοτρῶνης ἐμβῆκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ ἔμεινε πολλὴν ὥραν σὺννοος. Ἐπειτα ἀσπασθεὶς τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, « Παναγία μου », εἶπε, « βοήθησε τοὺς Χριστιανοὺς· τοὺς ἐπήραμε ἐστὶ λαιμό μας » καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐκίνησε πρὸς τὴν Πιάναν ὁλος ἀπηλπισμένος συνοδίτην ἔχων μόνον τὸν Μανιάτην του.

Ὁ δὲ Κανέλλος Δηληγιάννης, φεύγων καὶ αὐτὸς ἐκ Καρυταίνης ὡς καὶ οἱ λοιποί, μετέβη εἰς τὴν πατρίδα του, τὰ Λαγκαδία, καὶ ἦν ὅλον τὸ χωρίον ἔρημον, καὶ αὐτὴν του τὴν οἰκογένειαν φυγοῦσιν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῶν Καλαβρύτων· ἔδραμε δὲ κατόπιν αὐτῆς πεζὸς καὶ ἀνυπόδητος; τὴν ἐπρό-

φθασεν εἰς τὸ Σωποτόν, καὶ τὴν συνώδευσεν εἰς μέγα-Σπήλαιον. Ἐμεῖ μαθὼν, ὅτι οἱ ἐπαρχιωταὶ τοῦ ἀπελπισθέντες ἀπεφάσισαν νὰ προσκυνήσωσιν, ἀπέστειλεν εἰς πρόληψιν τοῦ κακοῦ τὸν ἀδελφόν του Δημητράκην εἰς Λαγκαδία μεθ' ὅσων ἐδυνήθη νὰ συλλέξῃ στρατιωτῶν. Φθάσας ἐκεῖ οὗτος ἤρε τοὺς ἐντοπίους Τούρκους συνηθροισμένους ὅλους ἀόπλους ἐν τῇ ἀγορᾷ, διότι τὴν ἡμέραν τῆς ἐπαναστάσεως τοῖς ἀφῆρσαν τὰ ὅπλα οἱ περὶ τὸν Κανέλλον, καὶ τοὺς ἐπεδίκλωσαν, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐφυλάκισαν· ἤρε δὲ σὺν αὐτοῖς καὶ πολλοὺς χωρικοὺς Χριστιανοὺς ἐτοιμοὺς, ἐπὶ τῇ προτροπῇ τῶν Τούρκων, νὰ προσφέρωσι, διὰ πρεσβείας πρὸς τοὺς ἐν Τριπολιτσᾷ, τὴν ὑποταγὴν τοῦ λαοῦ. Ὁ Δημητράκης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, διότι πολλοὶ τῶν διεσκορπισμένων συνεπαρχιωτῶν τοῦ τὸν ἠκολούθησαν καθ' ὁδόν, περιεκύκλωσαν τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ Τούρκους, τοὺς ἐτουφέκισαν καὶ τοὺς ἐφόνευσαν ὅλους, ἀναγκάσαντες τοὺς συνεπαρχιώτας τῶν νὰ γένωσι καὶ αὐτοὶ συμμέτοχοι τοῦ φόνου, ὥστε νὰ μὴ τολμήσωσι πλέον καὶ προσκυνήσωσι φοβούμενοι τὴν ἀγανάκτησιν καὶ ἐκδίκησιν τῶν τουρκικῶν Ἀρχῶν. Τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ διασκορπισμοῦ τῶν περὶ Καρύταιναν καὶ ὡς πρὸς τὸ στρατιωτικόν καὶ ὡς πρὸς τὸν λαόν.

Ἐν τοσοῦτῳ, ὅσον ἡ θέσις τῶν Ἑλλήνων ἦτο δεινὴ, τόσῳ προθυμότερον ἡγωνίζοντο οἱ ἀρχηγοὶ νὰ τὴν καλῆτερεύσωσι στρατολογοῦντες ἀκαμάτως, φαινόμενοι γενναῖοι ἐν μέσῳ τοῦ πανικοῦ φόβου καὶ προκινδυνεύοντες. Τῷ ὄντι διὰ τῶν ἀξιωμακίων προσπαθειῶν καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἐπισκόπου Βρεσθένης Θεοδωρήτου, τοῦ Σαριγιάννη, τοῦ Παναγιώτη Ζαφειροπούλου, τοῦ Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη, τοῦ Κοντάκη καὶ ἄλλων, συνήχθησαν κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἕως 1500 ἄνθρωποι, Μιστριῶται, Ἀγιοπετρίται, Τριπολιτσιῶται καὶ Μανιάται εἰς Βέρβενα, θέσιν βουνώδη καὶ δυνατὴν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ ἁγίου Πέτρου, ὅπου καὶ ὠχυρώθησαν, κτίσαντες τέσσαρας πύργους· συνήχθησαν καὶ ὑπὸ τὸν Κολοκοτρώνην Ικανοὶ εἰς Πιάναν, 3 ὥρας ἀπέχουσιν τῆς Τριπολιτσᾶς· ἀλλὰ θάρρος δὲν ἐλάβαν οἱ συναζόμενοι Τούρκους ἤκουαν καὶ πάραυτα ἔφρουγαν. Τὴν 5 ἀπριλίου οἱ Τριπολιτσιῶται Τούρκοι ἐξεστράτευσαν κατὰ Ἀπρίλιος τῶν ἐν Πιάνᾳ, τοὺς διεσκορπίσαν μολὶς φανέντες, καὶ ἔκασαν τὸ χωρίον· ὁ δὲ Κολοκοτρώνης, ἀπολειφθεὶς μόνος, μετέβη εἰς τὸ μεταξὺ Ἀλωνίσταινας καὶ Βυτίνας διάσελον· ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ

ὑπῆλθαν καὶ ἐκεῖ, ἐσκόρπισαν τοὺς συνελθόντας, ἔτρεψαν καὶ αὐθις τὸν Κολοκοτρῶνην, ἔκλυσαν τὸ χωρίον καὶ μετέφεραν τὰς ἐκεῖ ἀποτεταμιευμένους τῶν Ἑλλήνων τρεφάς εἰς Τριπολιτσάν. Ἐνῆμερα δὲ τοῦ Πάσχα ἐστράτευσαν εἰς Βλαχευρασίαν, χωρίον 4 ὥρας μακρὰν τῆς Τριπολιτσᾶς, ὅπου κατεῖχαν ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, καὶ ὁ Ἀντώνης Νικολόπουλος Λακεδαιμόνιος μετὰ 800 συντρόφων· ἀλλὰ μόλις ἐπλησίασαν, ἐλειποτάκτισαν ὅλοι οἱ ὑπὸ τὸν Κυριακούλην· οἱ δὲ ὑπὸ τὸν Νικολόπουλον ἀντέστησαν κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ φονευθέντος αὐτοῦ ἐτράπησαν καὶ οὗτοι καὶ ἀνέβησαν τὰ ὄρη· ἐφονεύθησαν δὲ διαρκούσης τῆς μάχης καὶ ὁ Παναγῆς Βενετσιανῆκος, καὶ ἄλλοι. Οἱ δὲ Τοῦρκοι κρύσαντες τὸ χωρίον, ἐπανῆλθαν εἰς Τριπολιτσάν.

Ἐξ αἰτίας δὲ τῶν δεινῶν τούτων περιστάσεων συνῆλθαν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Κολοκοτρῶνη καὶ τοῦ Κανέλλου Δηληγιάννη, εὐρισκομένων τότε ἐν Μακρυερᾷ, διάφοροι ὅπλαρχηγοὶ εἰς Πάπρι, 4 ὥρας ἀπέχον τῆς Τριπολιτσᾶς, καὶ κοινῆς σκέψεως γενομένης, συνωμολόγησαν, ὅτι δύσκολος ἦτον ἡ στρατολογία, καὶ ἔτι δυσκολωτέρα ἢ μὴ λειποταξίαι τῶν στρατολογουμένων. Εἰς διόρθωσιν δὲ τοῦ κακοῦ ἀνηγόρευσαν ὅλοι ὁμωγνυμόνως τὸν ἐν Καλαμάτᾳ διατρίβοντα Πετρόμπεην ἀρχιστρατηγὸν τῆς Πελοποννήσου, καὶ τὸν παρεκάλεσαν νὰ συνάξῃ ὅσους ἐδύνατο Μανιάτας, ὑποσχόμενοι αὐτοῖς τροφάς καὶ μισθοὺς, καὶ νὰ συνανθῇ καὶ αὐτὸς κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὥστε νὰ βιάσῃ τοὺς χωρικοὺς διὰ τῶν Μανιατῶν νὰ ὀπλοφορήσῃσι, νὰ ἐστρατεύσῃσι καὶ νὰ διατηρήσῃσι τὰς θέσεις των. Τούτου γενομένου διελύθη ἡ συνέλευσις· καὶ ὁ μὲν Δηληγιάννης καὶ ὁ Τσαλαρχτίнос ἐτοποθετήθησαν κατὰ τὸ διάσελον τῆς Ἀλωνίσταινας, ὅπου ὑπῆγε μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Πλαπούτας ἐπ' ἐλπίδι νὰ ἐμποδίσῃσι τὸν ἐχθρὸν, ἂν ἐδουχίμαζε νὰ πέσῃ ἐκεῖθεν εἰς ἄλλης ἐπικρίχης, οἱ δὲ λοιποὶ μετέβησαν εἰς Βαλτέτσι, χωρίον ὀρεινόν, 2 ὥρας ἀπέχον τῆς Τριπολιτσᾶς.

Κατ' ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας 800 Κηλχβρυτινοὶ ὑπὸ τὸν Χραλάμπην, καὶ τινες Τριπολιτσιῶται ὑπὸ τὸν Ἀρβᾶλην, μαχόντες τὰ ἐν Κηρυτσίῃ δυστυχῆματα, ἐστρατοπέδευον ἐν Λεβιδίῳ. 5 ὥρας μακρὰν τῆς Τριπολιτσᾶς, εἰς ἐγκαρδίωσιν τῶν ὀλιγοψυχισάντων συνδέλφων. καὶ εἰς ἐμπόδιον τοῦ ἐχθροῦ, ἂν ἐπερείσει νὰ διχθῇ ἐκεῖθεν πρὸς τὰ Κηλχβρυτικὰ· ἀλλ' οἱ Τριπολιτσιῶται Τοῦρκοι, μαχόντες τὸν ἐρχόμενον αὐτῶν, ἐξίστρα-

τεύσαν τὴν 13 διὰ νυκτὸς καὶ τοῖς ἐπλησίασαν ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. Ἐποχθήσαν οἱ Ἕλληνες πρὶν φθίσωσιν οἱ ἐχθροί. καὶ ἀνέβησαν εἰς τὰς πλησίον ὄρεινὰς θέσεις· μόνοι δὲ 60 ὑπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς Νικολὸν Σολιώτην, Ἀνγκινώστην Στριφτόμπολιν, Γεώργην Κουλοχέρην καὶ Γιαννάκην Πετμεζῆν, ἐκλείσθησαν ἐντὸς τινῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου καὶ ἐπολέμησαν ἀντέχοντες γενναίως εἰς τὰς ἀλλεπκαλληλοὺς προσβολὰς τῶν πολλῶν ἐχθρῶν 7 ὥρας. Ἐν ᾧ δὲ ἐκινδύνευον, ἦλθαν ἐξωθεν εἰς βοήθειάν των ὁ Πλαπούτας, ὁ Τσαλαφάτινος, ὁ Νικολὸς Πετμεζῆς καὶ ἄλλοι, κατέβησαν καὶ ολίγοι ἐκ τῶν καταφυγόντων εἰς τὰ ὄρη, καὶ οὕτως ἐλυτρώθησαν οἱ ἐγκλειστοὶ προσβληθέντων ὀπισθεν τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀναγκασθέντων νὰ φύγωσιν. Ἐφορεύθησαν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ὁ Στριφτόμπολας, ὁ ὑποπλαρχηγὸς Σωτήρης Σολμενίκος καὶ τρεῖς στρατιῶται. Ἡ ἀντίστασις τῶν ολίγων τούτων καὶ ἡ γενναιότης τῶν ἐξωθεν ἐπιβοηθησάντων καθ' ὃν καιρὸν ἡ δειλία κατέλαβε τὰς ψυχὰς ὅλων εἶναι ἀξία παντὸς ἐπαίνου.

Μετά δὲ τὴν μάχην τοῦ Λεβιδίου ὁ Πλαπούτας καὶ ὁ Τσαλαφάτινος, συνενωθέντος καὶ τοῦ Δηληγιάννη, μετέβησαν εἰς τὸ διάσελον τῆς Ἀλωνίσταινας καὶ ἐκείθεν εἰς Πιάναν, ὅπου ἦρχεν ἑστρατοπεδευμένον τὸν Ἀντώνην Κολοκοτρώνην. Οἱ δὲ λοιποὶ διέμενον ἐν Βαλτετσίῳ.

Οἱ Τριπολιταῖοι· Τούρκοι ὑπήγαιναν συνήθως εἰς τοὺς μύλους τῆς Δαβιᾶς καὶ ἄλλων. Τοῦτο παρατηρήσαντες οἱ ἐν Πιάνᾳ καὶ Βαλτετσίῳ Ἕλληνες ἔστειλαν τὸν Ἀντώνην Κολοκοτρώνην μετὰ 80 εἰς ἔνεδρον· ὁ Ἀντώνης ἐνήργησε ὅσα διετάχθη, καὶ τὴν 18 ἐκτύπησε τοὺς Τούρκους ἐρχομένους πρὸς τοὺς μύλους, ἐφόνευσε 10 καὶ συνέλαβεν ὀλίγα ζῶα. Ἐξῆλθαν οἱ ἐν Τριπολίτῃ εἰς τιμωρίαν τῶν ολίγων ἐκείνων Ἑλλήνων. Βλέποντες αὐτοὺς ἐξερχομένους ἐξῆλθαν καὶ οἱ ἐν Πιάνᾳ καὶ Βαλτετσίῳ Ἕλληνες εἰς ὑπερξίπσις τῶν περὶ τὸν Ἀντώνην καὶ οὕτως συνεκρούσθησαν Ἕλληνες καὶ Τούρκοι πρὸς τὴν Σιλίμναν. Οἱ Ἕλληνες ὑπερίσχυον καὶ ἐσκότωσαν 20 Τούρκους, ἐν οἷς καὶ τὸν ἐπ' ἀνδρίᾳ φημιζόμενον Ὁμέραγην Τριπολιταίωτην· δύο δὲ Ἕλληνες ἐσκοτώθησαν καὶ δύο ἐπληγύθησαν. Μετὰ τὴν σύγκρουσιν ταύτην οἱ μὲν Τούρκοι ἐπανῆλθαν εἰς Τριπολίτσαν, οἱ δὲ Ἕλληνες εἰς Πιάναν καὶ Βαλτετσίον ὁπωσοῦν θορρακωτέροι. Ἐθαρρύνθησαν ἔτι μᾶλλον μετ' ὀλίγον καὶ διὰ τοῦ ἐξῆς ἀρι-

στεύματος. Ὁ Νικήτας καὶ τινες τῶν ὁπαδῶν του εἶδαν ἐπὶ τῆς πεδιάδος μίαν ὥραν καὶ τέταρτον μακρὴν τῆς Τριπολιτσᾶς 20 Τούρκους, καὶ καταβάντες τοὺς ἐκτύπησαν καὶ ἐφόνευσαν ἕξ, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπώθησαν εἰς τὴν πόλιν φωνάζοντας ὅτι πρὸ τῶν πυλῶν τῆς ἐφορεύοντο Τούρκοι. Ἐξῆλθαν ἱππεῖς πρὸς καταδίωξιν τῶν περὶ τὸν Νικήταν, ἀλλ' οὗτοι σκυλεύσαντες τοὺς φονευθέντας ἀνέβησαν ἀβλαβεῖς εἰς Βέρβена, ὅπου τοὺς ἐφήμισε τὸ στρατόπεδον, ὥς τολμήσαντας νὰ φανῶσι κατὰ τὸν δεινὸν ἐκεῖνον καιρὸν τόσον πλησίον τῆς Τριπολιτσᾶς.

Τὴν δὲ 24 ἐξεστράτευσαν οἱ Τούρκοι κατὰ τῶν ἐν Βαλτεταίῳ, τοὺς διεσκόρπισαν καὶ διεσπάρησαν συναζόντες ζῶα· ἀλλ' ὠπισθοδρόμησαν μετ' ὀλίγον ἀφήσαντες καθ' ὁδὸν τὰ ζῶα, διότι ἐπῆλθαν οἱ ἐν Βερβένοις καὶ Πιάνα. Ἐπανελθόντων δὲ τῶν Τούρκων εἰς Τριπολιτσάν, ὁ μὲν Κολοκοτρῶνης ἐσύστησεν ἄλλο στρατόπεδον εἰς Χρυσοβίτσι, ὁ δὲ Γιατράκος, ὁπλαρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας τοῦ Μιστρά, εἰς Βέρβена, ὅπου ἐψηφίσθη ὁμογυμνῶς τὴν 5 μαίλου ἀρχηγὸς τοῦ στρατοπέδου ἐκείνου ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ἐπισκόπου Βρεσθένης· ἄλλοι δὲ ἐκ τῶν ὁπλαρχηγῶν μετέβησαν εἰς Λεοντάρι καὶ ἔστειλάν τινας εἰς τὰς ἐπαρχίας, ὅπου ἕκαστος εἶχεν ἐπιρροήν, ἐπὶ στρατολογίᾳ. Οἱ δὲ Τούρκοι, διασκορπίσαντες τὸ στρατόπεδον τοῦ Βαλτεταίου, περιήρχοντο ἀνύποποι καὶ ἀνενόχλητοι πέραξ τῆς Τριπολιτσᾶς συναζόντες ζῶα, καὶ ἐμπαιζόντες μακρόθεν τοὺς φυγομάχους Ἑλλήνας.

Τοιαύτη ἦτον ἡ κατάστασις τῶν περὶ τὴν Τριπολιτσάν Ἑλλήνων, ὅτε τοῖς ἦλθεν εἰδήσεις, ὅτι ὁ Μουσταφάμπεης, κεχαγιάς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Πελοποννήσου, μετὰ 3500 ἐκλεκτῶν στρατιωτῶν, ὅλων σχεδὸν Ἀλβανῶν, ἀπέβη εἰς Πάτρας.

Ὁ Χουρσέδης, ὡς προείπαμεν, κατεγίνετο εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἀλλή πολέμον καθ' ὃν καιρὸν ἐξερράγη ἐν Πελοποννήσῳ ἡ ἐπανάστασις. Ἐκτός τοῦ πρὸς τὸν σουλτάνον χρέους του ἀναγκάζοντος αὐτὸν νὰ κινήσῃ δυνάμεις κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, εἶχε καὶ ἰδιαίτερον αἰτίον· ἀφῆκεν ἐν Τριπολιτσᾷ ἀναχωρῶν τὰς γυναῖκας του καὶ τοὺς θησαυροὺς του. Ὁ ἀγέρωχος χαρακτήρ του, ὃν ἐξιστορήσαμεν, ἀρκεῖ νὰ δείξῃ τὴν ἀγανάκτησιν τῆς ψυχῆς του μαθόντος, ὅτι καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ θησαυροὶ του ἐκινδύνευαν νὰ πέσωσιν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἀπίστων· μόλις δὲ ἔμαθε τὰ συμβῆντα ταῦτα, καὶ ἔστειλεν ἀμέσως τὰς ἀνωτέρω δυνάμεις ὑπὸ τὴν κεχαγίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Πελοποννήσου,

πολλῆς ἰκανότητος ἄνδρα καὶ ἐμπειροπόλεμον, ὅστις ἀπέβη εἰς Πάτρας μεσοῦντος τοῦ ἀπριλίου, ἐθάρρυνε τοὺς ἐκεῖ ὁμοπίστους· **Ἀπρίλιος** του εἰπών, ὅτι παρηκολούθουν καὶ ἄλλαι δυνάμεις, καὶ μετέβη εἰς Βοστίτσαν, ὅπου οὔτε στρατιώτας ἤρεν, οὔτε κατοίκους, ἀλλὰ πολλὰς τροφὰς ἐτοιμασθείσας πρὸ τῆς αποστασίας, ἐπὶ σκοπῷ νὰ σταλῶσιν εἰς τὸ ἐν Ἰωαννίνοις ὑπὸ τὸν Χουρσήδην στρατόπεδον. Διέμεινε δὲ ἐκεῖ μίαν ἐβδομάδα ἐκδίδων ἀμνηστήρια (συγχωροχάρτια) πρὸς τοὺς Καλαβρυτινοὺς καὶ Βοστιτσάνους, ἀλλὰ μὴ εἰσακουόμενος· μαθὼν δὲ ὅτι ἐν σῶμα Καλαβρυτινῶν ὑπὸ τὸν Ζαήμην ἐστάθμευε παρὰ τὴν μονὴν τῶν Ταξιρχῶν, ἔστειλε 500, τὸ διεσκόρπισε, καὶ παρὰ μικρὸν ἡχμαλώτισε καὶ τὸν Ζαήμην ἐναπομείναντα μετ' ὀλίγων, διότι οἱ πολλοὶ ἐλειποτάχτησαν· ἔκαυσε ἔπειτα τὴν Βοστίτσαν μὴ ἐλθόντων τῶν κατοίκων τῆς εἰς προσκύνησίν του, ἐλεηλάτησε τὰ περίξ, ἤρπασε πολλὰ ζῶα καὶ ὤδευσε πρὸς τὴν Κόρινθον. Ἐκεῖ εἶχε μεταβῆ πρὸ τινων ἡμερῶν ὁ Δικαῖος, ἵνα συμπραξῇ εἰς τὴν πτῶσιν τῆς Ἀκροκορίνθου· ἐπὶ δὲ τῷ ἐρχομῷ τοῦ κεχαγιστοῦ ἐπροσπάθει νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς στρατιώτας εἰς ἀντίστασιν, ἀλλ' οὐδὲν κατῴρθωσεν· ὅλοι ἀφῆκαν καὶ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν πόλιν καὶ ἀνεχώρησαν αἰσχυρῶς. Τότε ὁ Δικαῖος ἀπελπισθεὶς ἔκαυσε τὴν μεγαλοπρεπῆ οἰκίαν τοῦ Κιαμήλμπεη καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Σωφικόν. Ἡ δὲ ἐντὸς τῆς Ἀκροκορίνθου μήτηρ τοῦ Κιαμήλμπεη, ἰδοῦσα τὸν ἐμπρησμὸν τῆς οἰκίας, ἐφρύαξε, καὶ διέταξε ν' ἀποκεφαλίσωσι τὸν διόλου μὴ πταίσαντα Ἀνδρίκον Νοταρᾶν, ὃν εἶχε συμπαραλάβει ἐν τῇ ἀκροπόλει καθ' ὃν καιρὸν ἐκλείσθη ἐν αὐτῇ. Τόσον δ' αἰφνιδίως εἰσέβαλεν εἰς Κόρινθον ὁ κεχαγιστής, ὥστε ὁ ἐν αὐτῇ εὐρεθεὶς ἐπίσκοπος Δαμαλῶν, Ἰωνᾶς, ἐκινδύνευσε φεύγων νὰ πιασθῇ, ἀποτινάξεντος αὐτὸν τοῦ ζώου ἐφ' οὗ ἐκάθητο. Συνελήφθησαν δ' ἔξω τῆς πόλεως καὶ ἐφονεύθησαν ὁ διάκονός του καὶ τινες ἡγούμενος. Διαιτρίφας δὲ ὁ κεχαγιστής ἐν Κορίνθῳ μίαν ἡμέραν, ἀφῆκεν εἰς ἐνδυνάμωσιν τῆς ἀκροπόλεως τινὰς τῶν συνακολουθούντων αὐτὸν Ἀλβανῶν, καὶ ἐστράτευσε πρὸς τὸ Ἄργος τὴν 24, προπορευομένων τῶν πρὸς τοὺς προεστώτας καὶ κατοίκους τῆς πόλεως ἐκείνης ἀμνηστηρίων.

Ἀφ' οὗ οἱ Ἀργεῖοι Τοῦρκοι περιωρίσθησαν ἐν Ναυπλίῳ, ἤλθαν ἱκανοὶ Κρανιδιώται καὶ Καστριῶται καὶ τὸ ἐπολιόρκησαν μετὰ τῶν ἐν Ἀργολίδι χριστιανῶν. Οἱ Τοῦρκοι, ἐμποδιζόμενοι

καὶ ἐξέλθωσιν εἰς τὴν ξηράν, ἐπεχείρησαν ἐνήμερα τοῦ Πάσχα ἀπόδωκαν εἰς τοὺς ἀντικρὺ τοῦ Ναυπλίου μύλους ἐπὶ συλλογῇ τροφίμων· ἀλλ' εὐρόντες τὴν θέσιν ἐκείνην κατεχομένην ἐπέστρεψαν εἰς Ναύπλιον ἀπρακτοί. Ἐξ αἰτίας δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ Πάσχα οἱ διὰ ξηρᾶς πολιορκοῦντες ἰδóθησαν εἰς τὴν κρασιπάλην. Τοῦτο παρατηρήσαντες οἱ Τοῦρκοι ἐπέπεσαν αἰφνης, ἐσχότωςάν τινας, διεσχόρπισαν τοὺς ἄλλους, καὶ συλλαβόντες τὸν Κρηνιδιώτην Γεώργην Λεμπέσην, τὸν ἐσοῦθλίσαν.

Ἐν τῶν ἐπὶ πολιορκίᾳ τοῦ Ναυπλίου καταπλευσάντων πλοίων ἦτο καὶ τὸ τῆς χήρας Μπουμπουλίνης, ἐφ' οὗ ἐπέβη καὶ ἡ ἀνδρόρρων αὕτη καὶ ἀρειμάνιος γυνὴ ὀπλοφοροῦσα καὶ ἐνθουσιῶσα ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος· συνοδευομένη δὲ ὑπὸ τοῦ ἀξίου τοιαύτης μητρὸς υἱοῦ τῆς καὶ ἄλλων συμπολιτῶν τῆς ἀνέβη τὴν τετραδὴν τῆς διακαινησίμου εἰς Ἄργος, ὅπου ὑπεδέχθη ὡς βασιλίσσα· ἀνέβη κατόπιν εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν εὐφημοῦντος τοῦ λαοῦ καὶ ὁ πρόκριτος τῶν Σπετσῶν, Γκίκης Μπότσης, συμπολιορκητῆς καὶ αὐτὸς τοῦ Ναυπλίου. Ἡ ἀνάγκαις αὐτοῦ καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ πρωτοφανὴς παρουσίᾳ γυναικὸς ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ πολέμου, καθ' ὃν κχιρὸν οἱ ἄνδρες ἔφευγαν ἀπέλπροσθεν τῶν ἐχθρῶν, ἀνεθάρρυναν τοὺς Ἀργεῖους πρὸς ἐπικλήψιν τῆς λυθείσης πολιορκίας τοῦ Ναυπλίου· τὴν δὲ 23 μυχόντες τὴν θριαμβευτικὴν εἰσοδὸν τοῦ κεχχαγὶ εἰς Κόρινθον ἡτοιμάσθησαν καὶ τὸν ἀντικρούσωσιν ἀναβαίνοντα εἰς Ἄργος (α).

Ὅλίγα βήματα ἐξωθεν τῆς πόλεως πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Κορινθοῦ σώζεται τεῖχος ἐπὶ τῆς κοίτης τοῦ χειμαρρῶδους Χαράδρου, τοῦ κοινῶς Ξηριᾶ, εἰς προφύλαξιν τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς ἐν χαιρῷ χειμῶνος καταφορᾶς τῶν ρευμάτων. Οἱ Ἕλληνες, ἀπειροὶ εἰσέτι, ἐτοποθετήθησαν ὕπισθεν τοῦ τεύχους ἀφήσαντες ἀνοικτὰ τὰ πλάγια· τόσῳ δὲ ἦσαν βέβαιοι, ὅτι θὰ ἐνίκων, ὥστε ὅλοι οἱ ἐν τῇ πόλει ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐχόθησαν εἰς τὰ πηλοῖον ὑψώματα θεωροὶ τῆς νίκης. Οἱ Τοῦρκοι, ἰδόντες μακρόθεν τόσον λαὸν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων, ὑπέθεσαν, ὅτι ἦσαν τόσοι ὅπλιφόροι καὶ ἐροβήθησαν. Φθίσαντες δὲ μετὰ πίσης προφυλάξεως εἰς τὴν περὶ τὸ τεῖχος ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου Νικολάου, ἐγνώρισαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἠπόρησαν ἰδόντες τὸ θάρρος τῶν ἐναντίων· διηρέθισαν τότε εἰς τρία· καὶ οἱ μὲν πεζοὶ ἐτάχθησαν ἐν τῷ κέντρῳ, οἱ δὲ ἵππει· ἄλλοι δεξιόθεν καὶ ἄλλοι ἀριστερόθεν, καὶ οὕτως ἐκίνησαν ἐπὶ τοὺς κατέχοντας τὸ τεῖχος ὅλοι

ταυτοχρόνως. Οἱ Ἕλληνες, ἀνυπόμονοι νὰ πολεμήσωσι, τοὺς ἐτουφέκισαν πρὶν ἔλθωσιν ἐντὸς βολῆς. Τότε οἱ ἱππεῖς τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος, κεντήσαντες τοὺς ἵππους καὶ εὐρόντες τὰ πλάγια ἀφύλακτα, ἐκύκλωσαν τοὺς πρωτοπείρους Ἕλληνας καὶ τοὺς διεσκόρπισαν φονεύσαντες πολλοὺς, ἐν οἷς καὶ τὸν υἱὸν τῆς Μπουμπουλίνας. Ὁ νέος οὗτος ἔρριψε κατὰ γῆς ἔφιππον Ἀλβανόν, τὸν Βελήμπεην· ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμήν ἐξέτεινε τὴν δεξιὰν εἰς σφαγὴν τοῦ, ἔπεσε νεκρὸς ἐπ' αὐτοῦ φονευθεὶς παρ' ἄλλου. Ἡ ἥττα αὕτη ἐπέφερε τὴν διασκορπισμὸν τῶν ἐπανκλαβόντων τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου, καὶ τὴν τροπὴν τῶν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων θεατῶν, ἐξ ὧν ἄλλοι ἤχημαλώτισθησαν, ἄλλοι εἰς τοὺς μύλους διεσώθησαν, πολλαὶ δὲ οἰκογίνειαι καὶ τινες ὀπλοφόροι ἐκλείσθησαν ἐν τῇ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν μονῇ τῆς Κεκρυμμένης. Οἱ δὲ Τούρκοι, εἰσελθόντες εἰς τὴν πόλιν τὴν 25, ἐπολιορκήσαν τοὺς ἐν τῇ μονῇ, προσπαθοῦντες νὰ τοὺς πείσωσι νὰ παραδοθῶσιν ἐπὶ πλήρει καὶ τελείᾳ ἀμνηστεία· ἀλλ' ἐκεῖνοι ἐμψυχούμενοι παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ ὀλίγων ὀπλοφόρων ἀπέρριψαν τὰς πρώτας προτάσεις, καὶ ἀντεστάθησαν εὐτυχῶς τρεῖς ἡμέρας· ἡ ἔλλειψις ὁμως τοῦ νεροῦ τοὺς ἠνάγκασε νὰ προσκυνήσωσιν. Εἰς τῶν ἐγκλειστων ἦτο καὶ ὁ Κρανιδιώτης Παπαλ-Ἀρσένιος, ἀνὴρ πλήρης ζήλου καὶ τόλμης, ὅστις, παρευρεθεὶς ἐν τῇ προλαβούσῃ μάχῃ κατὰ τὸ τεῖχος, τόσον διέπρεψεν, ὥστε ὁ κεχαγιάς ἐπανκλαβὼν τὰς προτάσεις του, ἐπέμενε νὰ ἐξιρεθῇ μόνος αὐτὸς τῆς γενικῆς ἀμνηστείας. Ὁ Ἀρσένιος, ἰδὼν ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς δίψης ἀδύνατον ἦγον οἱ ἐγκλειστοὶ ν' ἀνθέξωσι, τοῖς εἶπε νὰ δεχθῶσιν αὐτὰς καὶ ἀνοιξῶσι τὰς πύλας τὴν ἐπύριον· αὐτὸς δὲ θὰ ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἰδίας ἀσφαλείας του. Τῷ ὄντι τὴν νύκτα ἐξῆλθε τῆς μονῆς ξιφήρης, διέσχισε τοὺς πέριξ ἐχθροὺς καὶ διεσώθη ἀβλαβῆς εἰς τοὺς μύλους. Ὁ δὲ κεχαγιᾶς ἐδέχθη φιλοφρόνως τοὺς προσκυνήσαντας, καὶ ἐξ αὐτῶν, ἀποδιδόντων τὰ αἶτια τῆς ἀποστασίας εἰς τοὺς ἀπόντας προκρίτους, κατέστησε δύο πρεσβύτας καὶ τοὺς ἐφύρεσε τὰ συνήθη καθέχδια· ἀπηλευθέρωσε δὲ καὶ ὅλους τοὺς κατεχομένους Χριστιανοὺς ἀπὸ τῶν συλλαβόντων αὐτοὺς Τούρκων ἐκτὸς πέντε νεκνίδων, διακρινομένων διὰ τὸ κάλλος, μὴ δυνηθεὶς νὰ τὰς ἀποσπασῇ ἐκ τῶν χειρῶν τῶν κατεχόντων αὐτὰς Ἀλβανῶν.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ κεχαγιᾶς κατεγίνετο νὰ εὐτακτήσῃ τὰ τοῦ Ἀρ-

γους, οἱ ἐν Λεβιδίῳ τότε σταθμεύοντες ὀπλαρχηγοί, Σκαλ-
τσας, Ὑσλαφατῖνος καὶ Μπελιδας, μαθόντες τὴν ἐκ Κορίνθου
εἰς Ἄργος ἀνάβασιν του, ἐκίνησαν μετὰ 500, παρέλαβαν καθ'
ὁδὸν τὸν Νταγρὲν καὶ ἔφθασαν τὴν 27 ἔξω τοῦ Ἄργους ἐν
ἀγνοίᾳ τῶν ἐχθρῶν. Ἄφ' οὗ δὲ ἐνύκτωσεν, ἀπεφάσισαν νὰ εἰς-
έλθωσιν εἰς τὴν πανέρημον ἀκρόπολιν, ὅπου οὔτε τουρκικὴ
οὔτε ἐλληνικὴ ἦτο φρουρά. Ἐκ τῶν 500, μόλις 90 ἐπροθυμή-
θησαν νὰ συνακολουθήσωσιν· ἀλλ' ἐμβάντες ἄνευ ἀντιστάσεως
ἢ συγκρούσεως ἐξῆλθαν πάλιν ἡσύχως πρὶν φέξῃ, ὄντες ὀλίγοι,
καὶ ἠνώθησαν μετὰ τῶν ἔξω ἀπομεινάντων. Τὴν δὲ ἡμέραν
ἐκείνην, ὃ ἐστὶ τὴν 28, ἦλθεν ὅπου ἦσαν οἱ προειρημένοι ὁ
Σταῖκος Σταϊκόπουλος, ἀνεψιὸς τοῦ Κολοκοτρῶνη. Γενναῖος ὁ
ἀνὴρ ὡτός καὶ ἐνθουσιώδης(β), ἀπέκτισεν, ἂν καὶ ξένος τῆς
ἐπαρχίας τοῦ Ἄργους, τόσῃν ἐπιρροῇ διὰ μίας, ὥστε ἐτάχθησαν
ὕπὸ τὴν ὀδηγίαν του 600 Ἀργεῖοι. Ἡ νέα αὕτη δύναμις ἐθάρ-
ρυνε τοὺς ἀπροθύμους ἄλλους στρατιώτας· ὥστε, πρὶν βρα-
δυάσῃ, ἀνέβησαν ὅλοι εἰς τὴν ἀκρόπολιν τουφεκίζοντες ἐν ᾧ
εἰσῆρχοντο. Οἱ ἐχθροὶ ἐφοβήθησαν, καὶ ὑποπεύσαντες νυκτι-
κὴν ἔφοδον ὠχυρώθησαν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν καὶ ἔκαυσαν τὴν μη-
τρόπολιν. Τὴν δὲ 30 ἠκούσθη πολὺς τουφεκισμὸς κατὰ τὸ Κου-
τσοπόδι· ἦσαν δὲ οἱ Πετμεζᾶδες καὶ ὁ Δικαῖος ἐρχόμενοι κατὰ
τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔχοντες 400 ὀπλοφόρους. Ἀνυπόμονος ὁ με-
γαλότολμος Δικαῖος ν' ἀνδραγαθήσῃ παρέλαβε 15 στρατιώτας
καὶ ἐκίνησε τὸ καταμεσήμερον πρὸς τὴν ἀκρόπολιν, ὅπου ἀνέβη
ἀβλαβὴς ἐν μέσῳ κινδύνων καὶ τουφεκισμῶν. Ἀλλ' ἡ ἀκρόπο-
λις ἦτον ἀπρομήθευτος τροφῶν· διὰ τοῦτο οἱ ἐν αὐτῇ, ἐν οἷς
καὶ ὁ Δικαῖος, ἔφυγαν ἐκεῖθεν τὴν ἀκόλουθον νύκτα.

Ἐν τοσούτῳ οἱ ἐν Τριπολιτσᾷ Τοῦρκοι, μαθόντες τὸν ἐρχο-
μὸν τοῦ κεχαγιᾶ, ἔστειλαν 800 ἱππεῖς εἰς προὑπάντησίν του·
ἔφθασαν δὲ εἰς Ἄργος οἱ σκληνέτες ἀνενόχλητοι διὰ τοῦ Παρ-
μάτος θενίου, καὶ τὴν 1 μαΐου ἀνέβησαν ὅλοι ὁμοῦ εἰς Τριπολιτσάν
διὰ τοῦ Τουρνικίου ἐπίσης ἀνενόχλητοι. Τόσος δὲ φόβος κατέ-
λαβε τοὺς ἔξωθεν τῆς πόλεως ἐκείνης ἐστρατοπεδευμένους, ὥστε
οὔδεις ἐτόλμησε καν νὰ φανῇ ἐπὶ τῆς ἀναβάσεως τοῦ κεχαγιᾶ
κατὰ τὸ Παρθέني ἢ τὸ Τουρνίκι. Μόνος ὁ Νικῆτας, εὐρεθείς ἐν
Λεονταρίῳ καθ' ἣν ὥραν ἠκούσθη ἡ ὅσον οὐκ ἀνάβασις αὐ-
τοῦ εἰς Τριπολιτσάν, ἐπροθυμήθη αὐθόρμητος νὰ ὑπάγῃ εἰς
κατάληψιν τοῦ Παρθενίου· τῷ ἐδόθησαν δὲ ἐκ τῶν στρατοπέ-

δων καὶ 300 βοηθοί, ἀλλὰ μόνον 150 τὸν ἡκολούθησαν, καὶ ἐξ αὐτῶν οἱ 130 καθ' ὁδὸν ἐλείποτάκτησαν. Τοιαύτη ἦτον ἡ πολεμικὴ διὰθεσις τῶν Πελοποννησίων τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας.

Τὰ πρῶτα δοκίμια λαῶν ἀπὸ βαρέως καὶ πολυχρονίου ζυγοῦ αὐθορμήτως ἀνεγειρομένων εἶναι ἄξια πολλῆς προσοχῆς· διὰ τοῦτο ἱστορήσαμεν λεπτομερῶς τοὺς περιστοιχίσαντας τὴν ἑλληνικὸν ἀγῶνα ἐπὶ τῆς ἐνάρξεώς του μεγάλους κινδύνους ὡς διδάσκοντας διὰ τῶν πραγμάτων τοὺς ἐπιχειροῦντας τὰ αὐτά, ὅτι δὲν πρέπει μαχόμενοι ὑπὲρ πατρίδος ν' ἀπελπίζωνται ἀποτυχάνοντες. Ἐνδεκαπλᾶσιοι τῶν Τούρκων ἦσαν οἱ Χριστιανοὶ (γ) ἐν Πελοποννήσῳ· ἄλλ' οἱ Τούρκοι ἐξουσίαζαν ὅλα τὰ φρούρια παρέχοντα καὶ ὅπλα καὶ πολεμεφόδια καὶ ἀσφάλειαν· ἦσαν παιδιόθεν εἰς τὸ ὅπλοφορεῖν συνειθισμένοι· ἐθεώρουν τὸν Ἑλληνα ὡς οὐτιδανὸν ραγιᾶν καὶ εἶχαν ἥν διδὲι ἡ ἐξουσία ἐπὶ τῶν ἐξουσιαζομένων ὑπεροχὴν. Ἐξ ἐναντίας οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐστερημένοι καὶ ὅπλων καὶ πολεμεφοδίων· κατεῖχαν ἀτείχιστα καὶ εὐπρόσβλητα μέρη· ἦσαν ἀσυνεῖθιστοι εἰς ὀπλοφορίαν· ἰππικὸν δὲν εἶχαν ὡς οἱ ἐναντίοι· ἐθεώρουν τοὺς ἐχθροὺς των ὡς ἀνωτέρους των· Τούρκον ἤκουαν καὶ ἔτρεμν· τρανώτατα δὲ μαρτυροῦν τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων αἱ δύο ἀδύνατοι εἰσβολαὶ τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἡ μὲν ὑπὸ τῶν Ἰσοῦφπασαν, ἡ δὲ ὑπὸ τῶν κεχαγιᾶν, καὶ τὰ περὶ τὴν Κάρυταιναν συμβάντα. 300 Τούρκοι ὑπὸ τῶν Ἰσοῦφπασαν μετέβησαν, ὡς εἶδαμεν, ἀπὸ Ρίου εἰς Πάτρας ἀνενόχλητοι ἐν μέσῳ χιλιαδῶν Ἑλλήνων, καὶ 3500 ὑπὸ τῶν κεχαγιᾶν ἀνέβησαν ἐκ τῆς ἐσχατιᾶς τῆς Πελοποννήσου εἰς τὸν ἡμυχλὸν τῆς νικηταὶ καὶ τρισευτυχεῖς 6000 δὲ ὀπλοφόροι Ἕλληνες περὶ τὴν Κάρυταιναν, ἰδόντες μόνον τὸν κηπνὸν μακρόθεν τινῶν καιομένων καλυβῶν καὶ τινὰς ἐχθροὺς ἐπερχομένους διεσκορπίσθησαν εἰς τὰ ὄρη ὅλοι, μηδενὸς καταδιώκοντος αὐτούς· καὶ σημειωτέον, ὅτι οἱ φυγόντες ἦσαν Καρυτινοί, Λεονταρίται, Μανιάται καὶ Κουτσουκμανιώται, ἡγουν ἐκ τῶν ἀνδρειοτέρων λαῶν τῆς Πελοποννήσου. Τόσον ἐπτοήθησαν οἱ Πελοποννήσιοι κατ' ἀρχάς· ἀλλὰ νικῶμενοι ἔμαθαν νὰ νικῶσι χάρις εἰς τοὺς ἀκαμάτους καὶ καρτερικοὺς ἀρχηγούς των.

Οἱ δὲ μεταβάντες εἰς Λεοντάρη καὶ Μεσσηνίαν ὀπλαρχηγοί, στρατολογήσαντες ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ὅπου ἕκαστος ἔσχευεν, συνενεοτήθησαν μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη, καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐκ νέου ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κυριακούλη Μαυρομιχάλη ἐν Βαλ-

τεταίσω, ὅπου, φοβούμενοι μὴ πάθωσιν ὅσα ἄλλοτε ὠχυρώθησαν ἐντὸς τεσσαίων λιθοκτιστῶν προμαχώνων ὑπεράνω τοῦ χωρίου καὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας· καὶ ἐντὸς μὲν τοῦ ἐνὸς ἐκλείσθησαν ὁ ἀρχηγὸς Μαυρομιχάλης μετὰ 120, ἐντὸς δὲ τοῦ ἑτέρου ὁ ἀντιφύς του Ἰλλίς, οἱ ἀδελφοὶ Φλέσαι, ὁ Σιόρης καὶ ὁ Εὐμορφόπουλος μετὰ 250, κατέλαβον δὲ τοὺς δύο ἄλλους τὸν μὲν ὁ Ἰωάννης Μαυρομιχάλης, ὁ Παπατσώνης, ὁ Παναγιώτης Κεφάλας καὶ ὁ Μητροπέτροβος μετὰ 350, τὸν δὲ ὁ Τσαλκφάτινος μετὰ 80, ὠχυρώθη καὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ὁ Κατσάνος καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ Μπουρζοὶ μετὰ 80· ὥστε οἱ ἐν Βαλτετσίῳ ἦσαν ὅλοι 880. Ἐκτος δὲ τοῦ στρατοπέδου τούτου ὑπῆρχαν, ὡς εἰρηται, ὄχι μακρὰν τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ τρία ἄλλα μικρά, τὸ μὲν ἐν Χρυσοβιταίῳ ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Παπαδιαμαντόπουλον, τὸ δὲ ἐν Πιάνα ὑπὸ τὸν Πλαπούταν, καὶ τὸ τρίτον ἐν Βερβίνοις ὑπὸ τὸν Γιατράκον· ἦσαν δὲ καὶ τὰ τέσσαρα πλησίον τὸ ἐν τοῦ ἄλλου εἰς συμβοήθειαν ἐν καιρῷ ἀνάγκης· εἶχον δὲ μεταβῆ κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας καὶ 350 ὑπὸ τὸν Νικητάν, τὸν Γιάννην Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Κωνσταντῖνον Μαυρομιχάλην εἰς Ἄργος, ὅπου ἐσώζοντο δύο δημόσιαι κτίρια μελυβδοσκεπητὴ ἐπὶ μεταφορᾷ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Βερβίνων μέρους τῆς πολεμικῆς ἐκείνης ὕλης, ἥς τὸ στρατόπεδον ἐπασχε μεγάλην ἔλλειψιν.

Ὁ δὲ κεχχιγίς, φθίσας εἰς Τριπολιτσάν, διέσπειρε διαφόρους ἀποστόλους του Χριστιανοὺς εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου, κηρύττοντας μετάνοιαν καὶ φέροντας ἀμνηστῆρια καὶ προτρεπτικὰ εἰς ὑποταγὴν γράμματα τῶν ἐγκλειστῶν ἀρχιερέων καὶ προεστώτων· παρήγγειλε δὲ καὶ ταῖς τουρκαῖς Ἀρχαῖς τῆς Πελοποννήσου, ὅπου εἰσηκούοντο αἱ διαταγαὶ του, ἀνοχὴν καὶ φιλανθρωπίαν πρὸς τὸν ραγιά· ἀλλὰ δὲν ἐκέρδισε διὰ τοῦ τρόπου τούτου εἰμὴ τοὺς κητοίκους τινῶν τῶν πέριξ τῆς Τριπολιτσᾶς χωρίων. Τὴν δὲ 12 ἀνήγγειλαν αἱ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων ἑλληνικαὶ σκοπικαὶ διὰ σημείων, ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐκινεῦντο πρὸς τὸ Βαλτέτσι.

Οὕτε τὸσον πλῆθος ἐχθρῶν συνεξεστράτευσεν ἐν Πελοποννήσῳ ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος μέχρι τούδε, οὔτε τοιοῦτον πολεμικὸν σχέδιον ἐσχεδιάσθη. Ὁ κεχχιγίς διήρесе τὸν στρατὸν του εἰς τέσσαρα· χιλίους ἄστειλεν εἰς τὸ Κηλογεροβοῦνι, ἵνα ἐμποδίσῃ δι' αὐτῶν τὸ στρατόπεδον τῶν Βερβίνων τοῦ νὰ βοηθήσῃ τὸ τοῦ Βαλτετσίου μετὰ τὴν ἐναρξιν τῆς μάχης· ἐξεκκοσίους ἄστειλεν

ὀπισθεν τοῦ Βαλτετσίου εἰς αἰχμαλωσίαν ἢ ὀλεθρον τῶν Ἑλ-
 λήνων φευγόντων, βέβαιος ὦν ἐκ τῶν προηγουμένων περὶ τῆς
 φυγῆς των φανέντος τοῦ ἐχθροῦ· ἔστειλε καὶ τὸν γνωστὸν ἐπ'
 ἀνδρίαν καὶ πολεμικῇ ἐμπειρίᾳ Ῥουμπῆν Μπαρδουνιώτην μετὰ
 τρισχιλίων πεντακοσίων ἐπὶ τοὺς ἐν Βαλτετσίῳ· αὐτὸς δὲ ἔχων
 χιλίους πεντακοσίους ἵππους προσεφέδρευεν. Ὁ Ῥουμπῆς ὥρμη-
 σεν ὡς μινόμενος ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας τὴν β' ὥραν μετὰ τὴν
 ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, οἱ δὲ σημαιοφόροι ἐχύθησαν πρῶτοι, ἀλλὰ
 14 ἔπесαν διὰ μιᾶς. Οἱ Ἕλληνες παρὰ τὴν συνήθειάν των καὶ
 τὴν προσδοκίαν τῶν ἐχθρῶν ὄχι μόνον δὲν ἐλειποτάκτησαν,
 ἀλλὰ καὶ γενναίως ἀντίστησαν, ἀποκρούοντες εὐτυχῶς τὰς ἀλ-
 λεπαλλήλους ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν καὶ συνενισχυόμενοι. Μετὰ
 μίαν ἡμισυ ὥραν ἔφθασαν ἐπικουροὶ ὁ Κολοκοτρώνης, μετ' ὀλί-
 γον δὲ καὶ ὁ Πλαπούτας, ἔχοντες ἀμφότεροι 1200, καὶ ἐτο-
 ποθετήθησαν ὀπισθεν τῶν ἐχθρῶν κόψαντες τὴν συγκοινωνίαν
 αὐτῶν. Ὁ κεχαγίς, βλέπων τὴν ἀπροσδόκητον ἀντίστασιν τῶν
 ἐν Βαλτετσίῳ καὶ τὴν ἐπελθοῦσαν ἐπικουρίαν, ἐπλησίωσεν ὅπου
 ἡ μάχη ἐλκων δύο κανόνια, καὶ ἤρχισε νὰ κανονοβολῇ· ἀλλ' ὁ
 κανονοβολισμὸς ἐξ αἰτίας τῆς θέσεως τῶν κανονίων καὶ τῆς
 ἀπειρίας τῶν κανονοβολούντων δὲν ἐβλαπτε τοὺς Ἕλληνας.
 Ἦλθε μετὰ ταῦτα εἰς τὸ πεδίου τῆς μάχης ὅλον τὸ εἰς αἰχ-
 μαλωσίαν ἢ ὀλεθρον τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς προσδοκουμένης
 φυγῆς των σταλὲν ἐχθρικὸν σῶμα· ἦλθε καὶ τὸ σῶμα τὸ προ-
 καταλαβὼν τὸ Καλογεροβουνι, καὶ ὁ πόλεμος διήρκει σφοδρὸς
 ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἐπελθούσης δὲ τῆς νυκτὸς εἰσῆλθαν εἰς τὸ
 χωρίον ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Πλαπούτας εἰς ἐμφύχωσιν τῶν
 μάχομένων, ἀλλ' ἐπληθύνθησαν ὅπου καὶ πρότερον· καὶ οἱ μὲν Ἕλ-
 ληνες ἠλπίζαν ὅτι οἱ Τούρκοι ἀποτυχόντες θ' ἀνεχώρουν, οἱ δὲ
 Τούρκοι ὅτι οἱ Ἕλληνες μὴ ἔχοντες ἄλλον τρόπον σωτηρίας θὰ
 ἐφευγαν· ἀλλὰ διετήρησαν ἀμφότεροι τὰς θέσεις των πολεμοῦν-
 τες καὶ τὴν νύκτα ὡς ἐπολέμησαν τὴν ἡμέραν. Περὶ δὲ τὸ με-
 σονύκτιον ἐπεβοήθησαν τοὺς Ἕλληνας περίπου ἑξαχύσιοι ἐκ
 τοῦ στρατοπέδου τῶν Βερβένων ὑπὸ τὸν Ἀντωνάκην Μαυρομι-
 χάλην, τὸν Πέτρον Μπαρμπιτσιώτην καὶ τὸν Σακελλάριον Κη-
 λογωνιώτην, καὶ ἐφόδισαν τοὺς ἐχθροὺς τουφεκίζοντές τους
 ἀπροσδοκῆτως ὀπισθεν· ὁ δὲ Μπαρμπιτσιώτης, ἀναλογιζόμενος
 ὅτι οἱ ἐν τῷ Βαλτετσίῳ συνδέλφοί του ἦσαν ἀπηυδημένοι πο-
 λεμοῦντες ἀκταπαχύστως 16 ὥρας, ἡὕρε 17 στρατιώτας ἀν-

δρείους ὡς αὐτόν, διέσχισε ξιφῆρης τοὺς μεταξὺ σωροὺς τῶν ἐχθρῶν, εἰσῆλθεν ἀβλαβῆς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς τὸ χωρίον ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς καὶ ἐνδιέμεινε μαχόμενος. Περὶ δὲ τὰ χαράγματα ἦλθεν ἄλλη ἐπικουρὶς ἐκ Βερβίνων ὑπὸ τὸν Γιατράκον, καὶ ἡ μάχη ἐξήφθη ἔτι μᾶλλον. Ἄρ' οὐ δὲ ἐξημέωσεν, ὁ κεχχιγὶς παρετήρησεν, ὅτι ὁ Ῥουμπῆς ἦτο πανταχόθεν κατεστενοχωρημένος, καὶ ὅτι οὐδεμίαν ἐλπίδα νίκης εἶχε διὰ τοῦτο ἐσήμανε περὶ τὴν α' ὥραν τῆς ἡμέρας τὴν ἀνάκλησιν, καὶ ὁ Ῥουμπῆς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ὤρμησαν νὰ φύγωσι διὰ μέσου τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτο βλέποντες οἱ ἐγκλειστοὶ ἐρρίφθησαν ὅλοι ἐξω τῶν προμαχῶνων ἐπὶ τοὺς φεύγοντας κτυποῦντας αὐτοὺς ὀπισθεν, ἐν ᾧ τοὺς ἐκτύπουν οἱ ἄλλοι ἔμπροσθεν. Οἱ ἐχθροὶ ἔπιπταν σωρηδὺν καὶ, ἐπ' ἐλπίδι νὰ μὴ καταδιώκωνται φεύγοντες, ἐρρίπταν ἔμπροσθεν τῶν Ἑλλήνων τὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ τῶν ὅπλα εἰς ἀρπυγὴν. Τὸ τέχνησμά τοῦτο εὐδοκίμησεν ἐν μέρει, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἔπαιον οἱ φεύγοντες ὅσην θορὰν ἄλλως θὰ ἐπάθοντο. Ἄρ' οὐ δὲ οἱ ἐχθροὶ κατέβησαν εἰς τὴν πεδιάδα, ἐράνησαν ἐρχόμενοι πρὸς τὸ πεδῖον τῆς μάχης οἱ ἐπὶ μετακομίσαι τοῦ μολύβδου προκαταβάντες εἰς Ἄργος Ἑλλήνες, οἵτινες, φθίσαντες τὴν προτερσίαν, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἰς Δολιχνὰ, ἔμεινον καὶ ἤκουσαν τὴν ἐν Βαλτετσῷ μάχην, καὶ μηδόλως ἀναπνεύοντες ἔτριξον ἐκτὶ νυκτοποροῦντες, ἀλλ' ὕστέρησαν. Ἡ μάχη διήρκεσεν 23 ὥρας· ἐξακόσιοι ὑπελογίσθησαν οἱ σκοτωθέντες καὶ πληγωθέντες Τοῦρκοι, τέσσαρες δὲ οἱ σκοτωθέντες καὶ δεκαπέντε οἱ πληγωθέντες Ἕλληνες· ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν καὶ πέντε σημαῖσι. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ἔφυγαν οἱ Τοῦρκοι, ἔρθεσαν εἰς τὴν Πιάναν ὁ Χατήμης, ὁ Κανκάρης, ὁ Χαρκλάμπης καὶ οἱ Πετμεζίδες μετὰ χιλίων ἐκ Λεβιδίου, ὅπου ἐστρατοπέδευαν εἰς φύλαξιν τῆς θέσεως ἐκείνης· καὶ ἔν δὲν ἀνεχώρουν οἱ ἐχθροὶ, ὁ παντελής ἀρπνισμὸς τῶν ἡτον ἀφροντος. Περαιτωθείσης τῆς μάχης ἐδημηγόρησεν ὁ Κολοκοτρώνης καὶ παρήγγειλε νὰ νηστεύσωσιν ὅλοι τὴν ἡμέραν ἐκείνην παρασκευὴν, δοξολογοῦντες καὶ εὐχαριστοῦντες τὸν δοτῆρα τῆς νίκης Θεόν.

Εἰδόμεν τοὺς Ἕλληνας ἕως χθὲς διασκορπιζομένους καὶ φεύγοντας ἀπὲμπροσθεν τῶν ἐχθρῶν ὁσάκις καὶ ὅπου τοὺς συνήντων· ἐπὶ δὲ τῆς περὶ ἣς ὁ λόγος μάχης βλέπομεν αὐτοὺς τοὺς νικῶντας διὰ τῆς ἐπιμονῆς τῶν καὶ γενναιότητος· καὶ τὸ

παραδοξότερον, τοὺς βλέπομεν νικῶντας ἀφ' οὗ τρισχιῖοι ἐκλεχτοὶ Ἕλληνοὶ ἐπεδυνάμωσαν τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ἐν ᾧ πρώτην φορὰν ἐγένετο πόλεμος ὑπὸ τὴν γενικὴν ὁδηγίαν ἀρχηγοῦ ἐμπείρου καὶ δυνάμενου ὡς ἐκ τῆς ὑψηλῆς θέσεώς του νὰ βραβεύσῃ τοὺς νικητάς. Ἡ παραδοξὸς αὕτη μεταβολὴ δὲν προήλθεν ἐξ ἐλλείψεως τῶν Τούρκων, ὧν καὶ τὸ πολεμικὸν σχέδιον ἦτον ὀρθόν, καὶ ἡ γενναιότης μεγάλῃ· ἀλλ' ορεῖλεται ὅλη εἰς τὴν γενναίαν ἀπόφασιν τῶν ἐν τῷ χωρίῳ ὀλίγων Ἑλλήνων νὰ νικήσωσιν ἢ ν' ἀποθάνωσιν, εἰς τὴν θερμὴν συνδρομὴν τῶν ἔξωθεν ἐπιβοηθησάντων, καὶ εἰς τὸ ἐκ τῆς συχνῆς συναντήσεως τῶν ἐχθρῶν γεννώμενον κατ' ὀλίγον θῆρος. Ἡ νίκη αὕτη ἐνίσχυσε τὸν κλονιζόμενον ἀγῶνα.

Κατησχυμένος ὁ κεχαγισ δι' ὅσα ἔπαθεν, ἔσπευσε νὰ συνάψῃ νέαν μάχην ἐπ' ἐλπίδι ν' ἀπονίψῃ τὸ αἰσχρὸς του.

Ὁκτῶ ἡμέρας μετὰ τὰ ἐν Βαλτετσίῳ παθήματα του, ὃ ἐστὶ τὴν 23 μαΐου, ἐξεστράτευσαν τετρακισχιῖοι Τούρκοι ἐπὶ τὸ ἐν Βερβένοις στρατόπεδον σύροντες καὶ κανόνιζ. Τὴν δὲ προτερσίαν ὁ Κολοκοτρώνης, πρὸ ὀλίγου κληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Ἀργεὶ νὰ στείλῃ στρατιωτικὴν βοήθειαν καὶ ἀρχηγὸν τῆς πολιορκίας τοῦ Ναυπλίου, διώρισεν ὡς τοιοῦτον τὸν Νικήτην, τῷ ἔδωκε 50 στρατιώτας ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Βαλτετσίου, καὶ τὸν διέταξε νὰ παραλάβῃ καὶ ἄλλους τόσους ἐκ τοῦ τῶν Βερβένων καὶ καταβῇ εἰς τὸ Ἀργεῖο. Ὁ Νικήτας συμπληρώσας ἐν Βερβένοις τὴν ἀκολουθίαν του εἰς 120, εὐρέθῃ ἐκείθεν τοῦ χωρίου τῶν Δολιανῶν, μίαν ἡμισὺ ὥραν ἀπέχοντος τῶν Βερβένων, ὅτε ἤκουσε, Τοῦρκοι, Τοῦρκοι· ἐπέστρεψε τότε μετὰ τῶν ὀλίγων ἑπαδῶν του εἰς Δολιανὰ, καὶ ἐκλείσθη ἐντὺς τῶν δυνατωτέρων οἰκιῶν ἔτοιμος εἰς μάχην. Οἱ Τούρκοι διαβάντες ἐκείθεν, τινὲς μὲν ἐνδιέμειναν καὶ ἐπολέμουν τοὺς ἐγκλείστους, οἱ δὲ πολλοὶ ἐξηκολούθησαν τὴν εἰς Βέρβεναν πορείαν των. Τὸ στρατόπεδον τῶν Βερβένων συνίστατο τότε ἐκ δισχιλίων πεντακυσίων· οὗτοι ἀκούσαντες τὴν ἐν Δολιανοῖς μάχην, ἔτρεξαν σχεδὸν ὅλοι πρὸς ἐκεῖν, τὸ μέρος· ἀλλ' αἰφνης εὐρέθησαν ἐν μέσῳ τῶν ἐμπροσθεν ἐπερχομένων ἐχθρῶν καὶ πολλῶν ἱππέων προκταλαβόντων ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν τὰ ὀπισθεν καὶ παρακολουθούντων. Οἱ Ἕλληνες φοβηθέντες ἔσπευσαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν θέσιν των, καὶ πολεμοῦντες τοὺς ὀπισθεν ἱππεῖς, μὴ δυνάμενους νὰ τοὺς βλάψωσι διὰ τὸ δύσβατον, ἔφθασαν εἰς Βέρβεναν ἀβλαβῶς· οἱ δὲ

Τούρκοι ἐλθόντες κατόπιν τοὺς ἀπέκλεισαν, καὶ ὁ ἀνδρειότερος τῶν σηματοφόρων ὀρμήσας ἔστησε τὴν σημαίαν του ἐπὶ τινος τῶν ὀχυρωμάτων τῶν Ἑλλήνων, καὶ τοῖς ἐπροξένησε φόβον μέγαν· ἀλλὰ δύο τολμηροὶ Ἕλληνες ἐξῆλθαν ἔρποντες, ἔρριψαν τὴν σημαίαν, καὶ ἐσκότωσαν τὸν σηματοφόρον. Ἄλλος σηματοφόρος ἔστησεν ἄλλην σημαίαν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς καὶ ἡ σημαία του ἔπαθαν τὰ αὐτά. Τότε οἱ δειλιῶντες Ἕλληνες ἔλαβαν θάρρος, καὶ οἱ θαρραλέοι Τούρκοι ἐδειλίασαν, καὶ ἐξέλαβαν τὰ τῶν σημαίων οἱ μὲν ὡς καλὸν οἱ δὲ ὡς κακὸν οἶωνόν. Οἱ Τούρκοι δὲν ἤθελαν νὰ παραταθῇ ἡ μάχη φοβηθέντες μὴ διὰ τυχοῦσης ἐπιθέσειws ἄλλων Ἑλλήνων ἐκ τῶν πλησίον στρατοπέδων πάθωσιν ὅσα ἐν Βαλτετσίῳ, καὶ ἤρχισαν ν' ἀναχωρῶσι. Τότε ἐπέπεσαν οἱ ἐν Βερβένις Ἕλληνες καταδιώκοντές τους μέχρι τῶν Δολιανῶν· ἠνώθησαν μετὰ τῶν φευγόντων καὶ οἱ πολεμοῦντες τοὺς περὶ τὸν Νικήταν ἐχθροί, ἔφυγαν ὅλοι, ἐγκατέλειψαν τὰ κανόνια, ἔχασαν τρεῖς σημαίας, καὶ τινες φεύγοντες ἔοριπταν, ὡς καὶ ἐν Βαλτετσίῳ, ἔμπροσθεν τῶν καταδιωκόντων αὐτοὺς Ἑλλήνων τὰ πολύτιμα ὅπλα των. Ἐφονεύθησαν δὲ 70 Τούρκοι, 2 δὲ μόνον Ἕλληνες, ὁ Ἀναγνώστης Ῥόρης Δολιανίτης καὶ ὁ Γεωργάκης Διγενῆς Τσάκων, καὶ ἐπληρώθησαν 12· ὁ δὲ Νικήτας ἔδωκε τρᾶνὰ δεῖγματα ἀνδρίας. Τοιουτοτρόπως οἱ μὲν Τούρκοι κατησχυμένοι διεσώθησαν ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς εἰς Τριπολιτσάν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπανῆλθαν εἰς Πιέρβενι ψάλλοντες ἐκ δευτέρου τὰ νικητήρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

Μάχη θερμοπυλῶν καὶ Γραβιάς.

Ὁ ΔΕ ΧΟΥΡΣΗΔΗΣ, μαθὼν τὰ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἐπαναστατικὰ κινήματα, διέταξε τὸν Ὁμέρπασαν Βρυώνην, ἡγεμόνα τοῦ Μπερκτίου, καὶ τὸν Κιοσέ - Μεχμέτπασαν ἡγεμόνα τῆς Πελοποννήσου, νὰ συνάξωσιν ἐν Ζητουνίῳ ὅσον πολυαριθμότερον στράτευμα ἐδύναντο, καὶ νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν ἐπαναστατήσαν Ἑλλάδα· ἡτοιμάσθησαν δὲ μεσοῦντος τοῦ ἀπριλίου ἐπτακισχίλιοι εἰς ἐκστρατείαν. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, μαθόντες τὴν μελετωμένην εἰσβολήν, διέταξαν παρὰ τὰς σπονδὰς νὰ φονεύσωσιν ὅλους τοὺς ἐπὶ ἀσφαλείᾳ ζωῆς παραδοθέντας καὶ διασπαρέντας εἰς τὰς ἐπαρχίας Τρύρκους, τοὺς δυναμένους νὰ ὀπλοφορῶσι, προφασίζόμενοι, ὡς ἂν ἔλειψάν ποτε προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις, ὅτι ἐπιβλαβὲς ἦτο νὰ ἔχωσιν ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν ἔξωθεν ἐχθρῶν καὶ ἄλλους ἐχθροὺς ἐντός. Κατὰ τὴν ἀπάνθρωπον αὐτὴν διαταγὴν ολίγοι τῶν δυστυχῶν ἐκείνων ἀπέφυγαν τὸν θάνατον, εὐρόντες παρὰ τοῖς δυνατοῖς προστατάς. Οἱ δὲ ὀπλαρχηγοί, οἱ μετὰ τὴν κατὰ τὸ Πατρατσίκι ἀποτυχίαν ὑποχωρήσαντες εἰς Κομποτάδας, θέλοντες νὰ μάθωσιν ἀκριβέστερον τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτοιμῶν νὰ εἰσβάλωσιν ἐχθρῶν, ὑπέπεμψαν τὴν ἐσπέραν τῆς 19, καθ' ἣν ἔφθασαν εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον, τινὰς τῶν τολμηροτέρων στρατιωτῶν ἐπὶ κατασκοπῇ, παραγγείλαντές τοις αὐστηρῶς μὴ τύχη καὶ προρρηγίσωσι τοὺς ἐχθροὺς τουφεκίζοντες ἢ ἄλλως πῶς ἐνοχλοῦντες αὐτούς, διότι ἤθελαν νὰ λάβωσι καιρὸν καὶ τὰς δυνάμεις των ν' αὐξήσωσι, καὶ θέσεις ὀχυράς νὰ προκαταλάβωσιν. Ἀλλ' οἱ σταλέντες, πλησιάζαντες διὰ νυκτὸς εἰς τὰ ἄκρα τοῦ στρατοπέδου ἀφανεῖς, ἐζώγρησαν δύο ἐχθροὺς καὶ 8 ἵππους, καὶ πρὸς τὰ χαράγματα ἐτουφέκισαν καὶ ἐπανήλθαν εἰς τὸ στρατόπεδον καυχώμενοι ἐπὶ τοῖς ἔργοις των. Οἱ ὀπλαρχηγοί, λυπηθέντες διὰ τὸ γεγονός, μετέβησαν ἐν βίᾳ ὅλοι

Ἀπρίλιος

όμοῦ τὴν 20· εἰς Χαλκωμάταν, τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῶν Σαλωνων, ὅπου διηρέθησαν συνυποσχεθέντες νὰ βοηθήσωσιν ὅποιον καὶ ἂν προσέβαλεν ὁ ἐχθρός· καὶ ὁ μὲν Πανουργιάς ἔμεινεν ἐκεῖ, καὶ κατέσχε καὶ τὸ χωρίον Μουσταφάμπεη μεθ' ὅλων τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Σαλωνιτῶν, ὡς 600, ἔχων συναγωνιστὴν καὶ τὸν ἀξιοσέβαστον ἐπίσκοπον Σαλώνων Ἰσαΐην, ὅστις πλήρης ζήλου ἠκολούθει τὸ στράτευμα εὐλογῶν καὶ θαρρύνων αὐτὸ εἰς τὸν προκείμενον ἀγῶνα· ὁ δὲ Δυοβουνιώτης μετὰ 400 κατέλαβε τὴν γέφυραν τοῦ Ἰοργοποτάμου, ὁ δὲ Διάκος μετὰ 500 τὴν τοῦ Σπερχειοῦ, τὸ κοινῶς γεφύρι τῆς Ἀλαμάνας, καὶ τὴν ἀγούσαν εἰς Θερμοπύλας ὁδὸν ἀπέναντι τῆς γεφυρας ταύτης πρὸς τὰ Ἱορί·α. Πρὸ τοῦ δὲ προφθάσῃ καὶ ὀχυρωθῶσιν οὗτοι ἐκινήθη τὴν 22 τὸ κατὰ τὸ Λιανοκλαδὶ στρατόπεδον ἀπὸ πρῶτας, προπορευομένων τῶν πεζῶν καὶ ἀκολουθούντων τῶν ἱππέων, ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Βρυῶν· ἐκινήθη καὶ τὸ ἐν Ζητουνίῳ κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν ὑπὸ τὴν ἀμεσον ὁδηγίαν τοῦ Μεχμέτη. Τὸ σῶμα τοῦ Δυοβουνιώτη, ἰδὼν τοὺς ὑπὸ τὸν Βρυῶν· ἐπερχομένους, καὶ ἀνέικανον ν' ἀντιπαρακαχθῇ πρὸς τόσον πεζικὸν καὶ ἱππικόν, ὑπεχώρησε καὶ κατέλαβε τὴν στενὴν θέσιν, Δέμα. Ὁ Βρυῶν· καταδιώξας τὸ σῶμα τοῦτο ἕως οὐ δὲν ἐδύνατο νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω τὸ ἱππικόν του διὰ τὴν κακοτοπίαν, ὥπισθοδρόμησε· πλησιάσας δὲ εἰς τὸ χωρίον Μουσταφάμπεη τὸ ὑπὸ τοῦ Παπᾶ Ἀνδρέα Κοκοβιστιανοῦ καὶ τοῦ Κομνᾶ Τράχα, ἀξιωματικῶν τοῦ Πανουργιά, κατεχόμενον, καὶ εὐρὼν τοὺς ἐν αὐτῷ καλῶς οχυρωμένους ἐντὸς τῶν οἰκιῶν, τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ μύλου, καὶ ἀφοβους, δὲν τοὺς ἐκτύπησεν· ἀλλὰ ἔμεινεν ὀλίγον ἐπὶ τῆς πεδιάδος, ὅπου, ἀφ' οὐ συνῆλθεν ὅλον τὸ στράτευμά του, ἠνεγνώσθη ἡ συνήθης προπόλεμος εὐχή, καὶ διηρέθη τὸ στράτευμα εἰς τρία· καὶ τὸ μὲν ἔπεσεν ἐπὶ τὸ ἐν Χαλκωμάτα σῶμα ὅπου ἦτο καὶ ὁ Πανουργιάς, τὸ δὲ ἐπὶ τὸ ὑπὸ τὸν Διάκον· ὥστε δὲν ἐδύνατο νὰ δώσῃ βοήθειαν τὸ ἐν τῇ ἄλλῃ· τὸ δὲ τρίτον ἔτρεξε καὶ κατέλαβε τὰ ὀρεινὰ μέρη. Κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ἐφθασε παρὰ τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ Σπερχειοῦ καὶ τὸ ὑπὸ τὸν Μεχμέτην πέραν τοῦ ποταμοῦ ἐχθρικόν στρατόπεδον, καὶ ἤρχισε νὰ προσβάλλῃ καὶ αὐτὸ τοὺς φυλάττοντας τὴν γέφυραν· ὥστε ἔπεσαν οἱ ἐχθροὶ ἄθρόοι ἐπὶ τὰ ἑλληνικὰ ταῦτα σώματα. Κατ' αὐτὴν τὴν πρώτην ἐφοδὸν οἱ ἐν Χαλκωμάτα ἐτράπησαν καὶ ἐκινδύνευσεν καὶ αὐτὸς ὁ Πανουργιάς· συνελή-

φθησαν δὲ καὶ πολλοὶ καὶ ἐσφάγησαν· ἐσφάγησαν συλληφθέντες καὶ ὁ Σαλωνων Ἰσαίας, ὁ ἀδελφὸς του καὶ ὁ ἀνεψιὸς του. Ὁ δὲ Διάκος, ἐν ᾧ ἐπολέμει πρὸς τὰ Ποριᾶ, περετῆρει καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γεφυρᾶς κινήματα τῶν συντρόφων του· καὶ ἰδὼν ὅτι ἤρχισαν καὶ οὗτοι νὰ φεύγωσι, διέταξε τὸν Καλύβαν καὶ τὸν Μπκκογιάννην ν' ἀπέλθωσιν ἐκεῖ πρὸς ἐμψύχωσιν. Ἐτρεξαν ἀτρόμητοι οἱ δύο οὗτοι ἀξιωματικοί, καὶ ἤρξαν πολλὰ ὀλίγους εἰσέτι μαχομένους· ἀλλὰ καὶ οἱ ὀλίγοι οὗτοι ἔφυγαν. Τότε ὁ Καλύβας, ὁ Μπκκογιάννης καὶ δύο ἄπλοι στρατιῶται εἰσεπηδήσαν εἰς τὸ ἀντικρὺ τῆς γεφύρας· ξενοδοχεῖον, ἔκλεισαν τὴν θύρην καὶ ἐτουφέκιζαν τοὺς ἐχθροὺς ἐπὶ τῇ μπαταίᾳ ἐλπίδι νὰ μὴ ἀφῆσται τόσην δύναμιν νὰ περάσῃ τὴν γέφυραν καὶ πῆσῃ καὶ αὕτη ἐπὶ τὸν Διάκον.

Ἐν τοσούτῳ ἀπεδειλιάσαν καὶ αὐτοὶ οἱ πολέμουντες κατὰ τὰ Ποριᾶ, καὶ ἐζήτησαν ἐν τῇ φυγῇ τὴν σωτηρίαν των. Μόνος ὁ Διάκος καὶ ὀλίγοι τῶν οὐκδῶν του, μιμούμενοι τὸ παράδειγμά του, ἡσθάνθησαν ὅτι ἐκεῖ ἀπέθανεν ὁ Λεωνίδας. Τῷ ὄντι, ὅτε ὁ ψυχουὸς του, βλέπων λειποτακτοῦντας τοὺς ἄλλους, τὸν περικεῖναι ἐγκαταλειπόμενον νὰ φύγῃ καὶ αὐτὸς εἰς ωφέλειαν ἐν ἄλλῃ περιστάσει τῆς πατρίδος, καὶ τῷ ἔφερε τὸν ἵππον, ἐκεῖνος ἀπεκρίθη, ὁ Διάκος δὲν φεύγει. Ἐν τοσούτῳ ἐπιπίπτουν οἱ ἐχθροί, φονεύεται ἔμπροσθέν του ὁ ἀδελφὸς του, ἐμπλέκεται αὐτὸς ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν καὶ μόλις μετὰ 10 στρατιωτῶν μεταβιβάζει εἰς τινὰς τραχείας πέτρας, τὰ Μανδροστάμκτα τῆς μονῆς τῆς Δαμάστας, ὅπου τοποθετεῖται καὶ μέχεται ὁλόκληρον ὥραν. Φονεύονται οἱ ἀκόλουθοί του ἐκτὸς τοῦ ψυχουιοῦ του, τραυματίζεται καὶ αὐτὸς εἰς τὸν δεξιὸν ὦμον, πίπτει τῇ τουφέκι του, ἀνθίσταται βραστῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τὴν πιστόλαν, γνωρίζεται, περικυκλοῦται, καὶ συλλαμβάνεται ζῶν καὶ καταματωμένος.

Οἱ δὲ κλεισθέντες τέσσαρες ἐν τῷ ξενοδοχείῳ καὶ τουφεκίζοντες τοὺς διεισδύνοντας τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν γέφυραν, ἰδόντες μετ' ὀλίγον διὰ τῶν θυρίδων ὅτι οὔτε ὁ Διάκος, οὔτε ἄλλος τις ἐφάνετο, ἤνοιξαν τὴν θύρην καὶ ὤρμησαν ξιφηρεῖς διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν θαυμαζόντων τὴν ἀνδρίαν των· εὐρέθησαν δὲ τὴν ἀκύλουθον ἡμέραν νεκροὶ πλησίον τῆς θέσεως, ὅπου ἐπιάθη ὁ Διάκος. Τριακόσιοι Ἕλληνες ἐσκοτώθησαν τὴν ἡμέραν

ἐκείνην καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐπληγώθησαν· ὀλιγώτατοι δὲ Τούρκοι ἐχάθησαν.

Τελειωθείσης τῆς μάχης, οἱ πασάδες ὤδευσαν πρὸς τὸ Ζητοῦνι, συνεπάγοντες μετὰ τοῦ ψυχουιοῦ καὶ τὸν Διάκον, ὃν διέταξαν νὰ ὑδεύῃ περὶ ἐμπροσθέν των χάριν τῆς κενοδοξίας των. Ἀλλὰ φοβούμενοι μὴ κρυβῇ ἡ φύγη, τὸν ἐκάθησαν μετ' ὀλίγον ἐφ' ἡμιόνου πεδικλωμένον· τὴν δὲ νύκτα ἀφ' οὗ ἐφθασαν εἰς Ζητοῦνι, τὸν ἔφεραν ἐμπροσθέν των, παρόντος καὶ τοῦ ἐντοπίου Χαλήμπη, καὶ ἐζήτησαν νὰ μάθωσι τὰ περὶ τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Διάκος τοῖς εἶπεν ἀφόδως, ὅτι τὸ ἔθνος ὅλον τῶν Ἑλλήνων ἀπεφάσισε νὰ χαθῇ ἢ νὰ ἐλευθερωθῇ. Θαυμάσας ὁ Μεχμέτης τοῦ ἀνδρός τὴν παρρησίαν, τῷ εἶπεν, ὅτι πρόθυμος ἦτο νὰ τὸν ἰατρεύσῃ, ἂν ἤθελε πιστῶς νὰ τὸν ὑπηρετήσῃ. « Δὲν σὲ ὑπηρετῶ », ἀπεκρίθη ὁ Διάκος. « Ἀλλὰ καὶ ἂν σὲ ὑπηρετοῦν, δὲν θὰ σὲ ὠφέλουν ». « Θὰ σὲ σκοτώσω », ἐπάνελαθεν ὁ πασᾶς, « ἂν δὲν μὲ ὑπηρετήσῃς ». « Ἡ Ἑλλάς », ἀπήντησεν ἐκεῖνος, « ἔχει πολλοὺς Διάκους ». Τὴν ἀκόλουθον δὲ ἡμέραν (24 ἀπριλίου) ἐξεδόθη ἀπόφασις νὰ σουβλισθῇ (α)· ὁ δὲ κοινοποιήσας αὐτῷ τὴν σκληρὰν ἀπόφασιν, τῷ ἔδωκεν εἰς χεῖρας καὶ τὸ ἀτιμον καὶ ὀδυνηρὸν ἐργαλεῖον τοῦ θανάτου, καὶ τῷ εἶπε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ βαστῶν αὐτό. Ὁ Διάκος τὸ ἔρριψε κατὰ γῆς ἀγανακτῶν, καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς περιεστῶτας Ἀλβανούς, « δὲν εὐρίσκεται τίς », εἶπε, « νὰ μὲ σκοτώσῃ; διατί ἀφίνετε τοὺς Ἀνατολίτας νὰ μὲ παιδεύωσιν; ἐγὼ κακοῦργος δὲν εἶμαι ». Ἀκούσας δὲ ὅτι ἂν ἐτούρκευεν ἐσώζετο, « Χριστιανός », ἀπεκρίθη, « ἐγεννήθηκα, καὶ Χριστιανὸς θ' ἀποθάνω ». Ὁδεύων δὲ εἰς τὸν τόπον τῆς ποινῆς ἐστάθη, καὶ ρίψας τὸ βλέμμα ἐπὶ τὴν γελῶσαν φύσιν κατὰ τὴν ἐαρινὴν ἐκείνην ὥραν, εἶπε τὸ ἐξῆς δίστιχον.

« Γὰρ ἰδὲ χεῖρὸς ποὺ διέλεξεν ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ,
Τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαδιὰ καὶ βγάν' ἡ γῆ χυρτάρι ».

Ἠκολούθησε δὲ μετὰ ταῦτα τὴν πορείαν του καὶ ὑπέστη καρτεροφύχως πολυῶδον θάνατον τρεῖς ὥρας βατανιζόμενος.

Καὶ τὰ μὲν ἐχθρικά στρατεύματα ἀφ' οὗ ἀνεπαύθησαν ὀλίγας ἡμέρας ἐν Ζητουνίῳ, ἐξεστράτευσαν τὴν 7 μαΐου ἐπὶ σκοπῇ νὰ εἰσβάλωσιν εἰς Σάλωνα.

Οἱ δὲ ὀπλαρχηγοί, Πανουργιᾶς καὶ Δουβουνιώτης, ἀφ' οὗ

ἔχασαν τὸν συναδελφον Διάκον, συνῆλθον μετὰ τῶν στρατευ-
 μάτων αὐτῶν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Γραβιᾶς, τὸ ἐπὶ τῆς πρὸς
 τὰ Σάλωνα δημοσίας ἑδοῦ, καὶ 4 ὥρας ἐκεῖθεν ἀπέχον, ὅλον
 πλινθόκτιστον· σκοπὸν δὲ συνελθόντες εἶχαν νὰ σκεφθῶσι πῶς
 νὰ στήσωσι τὴν ὁρμὴν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐμψυχώσωσι τὸ δειλιά-
 σαν στρατιωτικόν. Ἐν ᾧ δὲ συνεσκέπτοντο, ἔρθασαν ἀπροσδο-
 κήτως πλήρεις ζήλου ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσου
 καὶ ὁ Χρῆστος Κασμᾶς, ἔχοντες ἀμφότεροι 120. Ὁ Πανουργ-
 γιάς καὶ ὁ Δουβουνιώτης ἐγνωμοδότησαν τότε, ὁ μὲν Ὀδυσ-
 σεὺς νὰ κλεισθῇ ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἅμα φανῇ ὁ ἐχθρὸς, καὶ νὰ
 συμπαράλῃ καὶ τοὺς ἀξιωτέρους στρατιώτας, αὐτοὶ δὲ μεί-
 ναντες ἔξω νὰ καταλάβωσιν ἐκατέρωθεν τὰ στενὰ τῆς ὁδοῦ εἰς
 προφύλαξιν αὐτοῦ. Τὴν δὲ 8 περὶ τὴν δ' ὥραν μετὰ τὴν ἀνα-
 τολὴν τοῦ ἡλίου, ἐφάνησαν ὁ Μεχμέτης καὶ ὁ Βρυώνης ὁδεύον-
 τες μετὰ ὀκτακισχιλίων πρὸς τὸ ξενοδοχεῖον· ἐν ᾧ δὲ ἐπλησία-
 ζαν, συνῆλθον οἱ ὀπλαρχηγοὶ Ἑλλήνες ἐκ δευτέρου καὶ ἀπε-
 φάσισαν ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς νὰ εἰσέλθῃ εὐθὺς εἰς τὸ ξενοδοχεῖον,
 ὁ δὲ Πανουργιάς καὶ ὁ Δουβουνιώτης νὰ καταλάβωσι τὰ ἀρι-
 στερά τῆς ὁδοῦ, ὁ δὲ Κασμᾶς τὰ δεξιὰ, βοηθοῦντες τοιοῦτο-
 τρόπως τοὺς ἐγκλειστους. Εἶπε τότε πλήρης τόλμης ὁ Ὀδυσ-
 σεὺς, «ὅποιος θέλει νὰ μ' ἀκολουθήσῃ ἅς πιασθῇ κητόπιν μου
 » εἰς τὸν χορόν· καὶ ἤρχισε νὰ πυρριχίζῃ. Ἐπιάσθησαν κητό-
 πιν αὐτοῦ ἑκατὸν, ἐν οἷς καὶ ὁ Γκούρας, ὁ Παπα-Ἀνδρέας, ὁ
 Τράκας, ὁ Ἀναστάσης Μάρος, ὁ Ἀγγελῆς Γουβίνας, καὶ ὁ Π.
 Μπουτούνης, ὅλοι ἀξιωματικοί, οἱ μὲν τοῦ Πανουργιά, οἱ δὲ
 τοῦ Δουβουνιώτη· ἐπιάσθησαν καὶ πολλοὶ Γαλαξειδιῶται, καὶ
 οὕτω, χειροκρατούμενοι οἱ ἑκατὸν καὶ συγχορεύοντες εἰσῆλθον
 εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, προπορευομένου τοῦ Ὀδυσσεως, καὶ ἐν ξοπῇ
 ὀφθαλμοῦ ἐπέτρωσαν ἔσωθεν θύρας καὶ θυρίδας, ῥηνοῖζαν ὁλόγυρ-
 τὰς συνθήεις πολεμίστρας καὶ ἀνέμεναν τὸν ἐχθρὸν ἑτοιμοὶ εἰς
 μάχην. Κατέλαβαν δὲ καὶ οἱ ἔξω ὀπλαρχηγοὶ τὰς θέσεις των
 καὶ ὠχυρώθησαν. Ἐν τούτοις ἐπλησίασαν οἱ ἐχθροὶ ἡνγκασ-
 μένοι νὰ διαβῶσι παρὰ τὸ ξενοδοχεῖον ἐπὶ τῆς εἰς Σά-
 λωνα πορείας των. Ἐστάθησαν ἐν πρώτοις ὀλίγον, ἀφ' οὗ δὲ
 ἀνεγνώσθη ἡ προπόλεμος εὐχή, διηρέθησαν εἰς τρία, καὶ τὸ
 μὲν ἐκινήθη πρὸς τὰ ἀριστερά τῆς ὁδοῦ ἐπὶ τὸν Πανουργιᾶν
 καὶ τὸν Δουβουνιώτην, τὸ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπὶ τὸν Κασμᾶν,
 τὸ δὲ τρίτον πρὸς τὸ κέντρον, ὃ ἐστὶν ἐπὶ τὸ ξενοδοχεῖον. Μό-

λις ἤρχισεν ἡ προσβολή, καὶ διεσκορπίσθησαν οἱ περὶ τὸν Πανουργιᾶν, τὸν Δουβουνιώτην καὶ τὸν Κασμάζ· ἀπέμειναν δὲ μόνοι ἐνώπιον ὅλης τῆς δυνάμεως οἱ κλεισθέντες ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἐκτὸν. Ὁ Ὀδυσσεύς, ὅστις διέταξε νὰ μὴ τουφεκίσῃ τις πρὶν τουφεκίσῃ αὐτός, εἶδε διὰ τινος ὀπλῆς προπορευόμενον τοῦ ἐπερχομένου στρατοῦ γηραιὸν Δερβίσην ἔφιππον. Τὸ ἐχαιρέτησεν ἀλθανιστὶ καὶ ἀντεχαιρετήθη, τὸν ἐχλεύασε καὶ ἀντεχλεύασθη, τὸν ὕβρισε καὶ ἀνθυβρίσθη, τὸν ἐτουφέκισε καὶ τὸν ἐσκότωσεν(β). Οἱ διηρημένοι Τούρκοι συνηνώθησαν τότε καὶ ὤρμησαν πνυστρατιᾷ ἐπὶ τὸ ξενοδοχεῖον μαϊνόμενοι διὰ τὸν φόνον τοῦ ἁγίου ἀνδρός. Ὡς ἂν ἤθελαν δὲ ν' ἀναρπάσωσιν ὅλους τοὺς ἐγκλείστους, ὠθουν τὰ τοιχία διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ὤμων καὶ τὰ ἐτρύπων καὶ διὰ τῶν μαχαिरῶν. Ἀροβοὶ οἱ ἐντὸς ἐτουφέκιζαν ἀκαταπαύστως πνταχόθεν ἐπὶ τὸν σωρὸν καὶ ἐφόνευον πολλούς, ὥστε οἱ Τούρκοι ἰδόντες τὴν φθορὰν τῶν ἀπεσύρθησαν. Ἐφώρμησαν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην φοράν· ἡ δὲ τρίτη ἐφορμὴ ἔγεινε τόσοσφοδρά, ὥστε κατῶρθωσαν νὰ ἐμπήξωσι σημικίς ἐπὶ τῶν τοιχιῶν. Μετὰ δὲ τὴν μεσημβρίαν ἰδὼν ὁ Βρυώνης τὴν τόσσην ἀποτυχίαν, συγκαλέσας τοὺς ὀπλαρχηγούς του, τοὺς ἐπέπληξε, τοὺς ἐθάρρυνε καὶ τοὺς ἐκίνησεν ὅλους ἱππεῖς καὶ πεζοὺς εἰς νέαν ἐφοδον. Ἀλλὰ καὶ κατὰ ταύτην οἱ ἐχθροὶ κατῆσχύνθησαν, καὶ τὰ γύρωθεν τοῦ ξενοδοχείου πτώματ' αὐτῶν συσσωρευόμενα ἐγίνοντο καὶ αὐτὰ προσκόμματα τῆς ἐφορμῆσεώς των. Δύσαντος δὲ τοῦ ἡλίου διέταξεν οἱ πρῶτοι τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ ξενοδοχείου, καὶ ἐστεῖλαν καὶ τινὰς εἰς Ζητούνην ἐπὶ μετακομίσει κνονίων πρὸς κατεδαφισμόν του. Ἐν τοσούτῳ ἡσύχασαν καὶ οἱ ἐντὸς καὶ οἱ ἐκτὸς διαρκούσης τῆς νυκτός· ὄρθρου δὲ βραθείως ἐν ᾧ οἱ ἐχθροὶ ἀπηυδνημένοι ἐκοιμῶντο, οἱ ἐντὸς ἐξεπέτρωσαν ἡσύχως τὴν κατω θύραν καὶ διηλθαν ἀταράχως ὅλοι ἀβλαβεῖς. Δύο μόνον ἐφρονεήθησαν ἐντὸς ἐπὶ τῶν προσβολῶν, οἱ αξιωματικοὶ Θανάσης Καστάνης καὶ Θανάσης Σεφέρης, καὶ δύο ἐπληγώθησαν. Οἱ ἐχθροὶ διέμειναν μετὰ τὴν μάχην ἐν τῷ ξενοδοχείῳ δὴμέρας πρὸς ἀναψυχὴν, θάπτοντες ἐν ταύτῳ τοὺς νεκροὺς καὶ στέλλοντες εἰς Ζητούνην τοὺς τραυματίαις.

Ἡ τόσον εὐτυχὴς αὕτη καὶ ἀπροσδύκητος ἀντίστασις ἐκτὸν ριλοκινδύνων ἀνδρῶν πρὸς τόσον ἱππικὸν καὶ πεζικὸν κατ' αὐτὰ τὰ προοίμια τῆς ἐπαναστάσεως, συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς ἐμφύχωσιν τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐμεγάλυνε δικαίως τὸν Ὀδυσσεά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Πτώσις Ἀντώνη Οἰκονόμου. - Πλοῦς ἑλληνικῆς μοίρας πρὸς τὸν Ἑλλησποντον, καὶ ἄλλης εἰς τὸν κορινθιακὸν κόλπον - Ἐμπρησμός τοῦρκιου δικρότου ἐν Ἐρισῶ. - Καταστροφή Κυδωνιῶν.

Ἡ ΠΡΩΤΗ ναυτικὴ ἐκστρατεία ἀρῆκεν ἐν Ὑδρα τὸν Οἰκονόμον μέγαν καὶ πολύν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐπιστροφῆς τῆς δὲν τὸν ἡῦρε τοιοῦτον. Εὐδοκιμοῦν δημεγέρται κατὰ τῶν ἰσχυρῶν ἀριστοκρατῶν, ὁσάκις κκλοῦν τὸν λαὸν εἰς ἀνάκτησιν τῆς πολιτικῆς του ἰσονομίας, ἣν ἡ ἀριστοκρατία ἀφῆρπασεν, ἢ εἰς διανομὴν τῆς κοινῆς γῆς, ἣν ἐσφετερίσθη· ἀλλ' ἡ ἀριστοκρατία τῆς Ὑδρας ἦτον ἀγαθοποιὸς πρὸς τὸν λαόν, διότι ὅχι μόνον οὐδὲν τοῦ ἀφῆρπασεν, ὅχι μόνον δὲν ἐτρέφετο παρ' αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς κινήσεως τῶν ἰδιοκτητῶν πλοίων τῆς καὶ διὰ τῆς χρήσεως τῶν διὰ τοῦ ἐμπορίου ἀποκτηθέντων χρημάτων τῆς ἔτρεφεν ὅλον τὸ πλῆθος, πολλοὺς δὲ καὶ εὐτύχει. Ἐπέτυχεν ὁ Οἰκονόμος, διότι τὸ κίνημά του ἦτον ἀπροσδόκητον, καὶ ὁ λαὸς ἤθελε τὴν ἐπανάστασιν, καὶ ἐζήτει νὰ εὕρῃ ἐν καιρῷ ἀργίας πόρον ὑπάρξεως. Ἀλλ', ἀφ' οὗ καὶ ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη, καὶ οἱ πρόκριτοι εἰλικρινῶς τὴν ἠσπάσθησαν, καὶ ὁ πόρος εὐρέθη διὰ τῆς γενναίας αὐτῶν καταβολῆς καὶ διὰ τῆς κινήσεως τῶν πλοίων, ἡ πᾶλη τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀριστοκρατῶν ἔπαυσε φυσικῶ τῷ λόγῳ, καὶ ἡ ἐξουσία θὰ ἐπανήρχετο ὅπου καὶ πρῶτον καὶ ὅθεν πρὸς καιρὸν ἀφῆρέθη. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὴν ὕψωσιν τοῦ Οἰκονόμου παρηκολούθησεν ἡ πτώσις του. Τὰ ὄργανα τῆς ἐπιρροῆς τῶν προκρίτων παρὰ τῷ λαῷ ἦσαν οἱ πλοίαρχοι των. Οὗτοι ἦσαν ευπειθεῖς πρὸς αὐτοὺς καὶ εἶχαν καὶ πιστοὺς τινας ὁπαδοὺς, ὡς οἱ τῆς ξηρᾶς ὀπλαρχηγοί. Ὁ Οἰκονόμος ἐπεχείρησε νὰ βάλῃ ἐπὶ τῶν πλοίων φίλους καὶ ὁμόφρονάς του πλοίαρχους, καὶ δι' αὐτῶν νὰ ἄγῃ καὶ νὰ φέρῃ τοὺς ναύτας. Ἀλλ' οὔτε τὰ πλοῖα ἦσαν ἐθνικά, οὔτε οἱ κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Οἰκονόμου ἐξωθούμενοι νόμιμοι πλοίαρχοι ἔστεργαν, διότι ἔχαν καὶ τιμὴν καὶ ἐπιρροὴν καὶ πόρον. Διὰ τοῦτο ἀπέτυχεν ἡ

ἀντικατάστασις αὐτῇ, καὶ οἱ κινοῦντες ἐν μέρει τὸν λαὸν πλοῖ-
 αρχοι, οὓς ἐμελέτα ὁ Οἰκονόμος νὰ παύσῃ, ἔγειναν ὅλοι ἐχθροὶ
 του. Μεμπτύς δὲν ἦτον ὁ Οἰκονόμος ὡς πρὸς τοῦτο, διότι τὸ
 ἀπῆται ἡ θέσις του· ἀλλ' ἀστόχαστος ἐδείχθη ὡς πρὸς τὸ ἐξῆς.
 Διαρκούσης τῆς πρώτης ναυτικῆς ἐκστρατείας ἔφεραν τινες εἰς
 Ὑδραν λείας, ἃς ἠθέλησαν νὰ οἰκαιοποιηθῶσιν ἀθετοῦντες τὸν
 περὶ τῆς διανομῆς κανονισμόν. Οἱ πρόκριτοι παρεκίνησαν τὸν
 Οἰκονόμον, ὡς εἰσακουόμενον, ν' ἀπαιτήσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ
 κανονισμοῦ. Τὴν ἀπῆτησεν· ἀλλ' οἱ ναῦται ὄχι μόνον τὸν πα-
 ρήκουσαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὕβρισαν καὶ τὴν ἠπειλήσαν. Τὸ μόνον
 ὑποστήριγμά του ἦτον ὁ λαός. Ἀναμφιβόλως ἡ ἀπαιτήσις τῆς
 ἐκτελέσεως τοῦ κανονισμοῦ ἦτο δικαία καὶ ἐπαινετὴ· ἀλλὰ δὲν
 ἐσυλλογίσθη ὁ Οἰκονόμος ὀρθῶς, ἀπαιτήσας αὐτὸς τὴν ἐκτέ-
 λεσίν του καὶ ψυχράνας τοιοιυτοτρόπως τὸν λαόν. Ἀπὸ τῆς ὥρας
 ἐκείνης ἔπεσε, διότι ἔμεινεν ἀνευ ὑποστηρίγματος ἐν μέσῳ τόσῳ
 δυνατῶν ἐχθρῶν.

Ἐλαττωθεὶς τῆς δημοτικότητός του, δύο μεγαλότολμοι
 πλοῖαρχοι Ὑδραῖοι, ὁ Λάζαρος Παναγιώτας καὶ ὁ Θεόφιλος
 Δρένιας, μὴ ἀνεχόμενοι νὰ βλέπωσι τοὺς προκρίτους, οὓς ἐσέ-
 βοντο, περιφρονουμένους, φορολογουμένους καὶ κινδυνεύοντας,
 οὐδὲ τὴν πατρίδα των εἰς χεῖρας δημεγέρτου, ἀπεφάσισαν νὰ
 τὸν σκοτώσωσι, καὶ μηδενὶ ἀνακαλύψαντες τὴν ἀπόφασίν των
 ἐκίνησαν τὴν 12 μαΐου πρὸς τὸ διοικητήριον ὅπου ἦτον ὁ Οἰ-
 κονόμος. Καθ' ὁδὸν ἀπῆντησαν τὸν Ἀντώνην Κριεζῆν, καὶ τὸν
 ἐμυσταγώγησαν. Ὁπλισθεὶς ἐν τῷ ἅμα καὶ αὐτός, καὶ ὀπλίσας
 καὶ δέκα συγγενεῖς του ἔτρεξε κατόπιν. Ἀναβαίνοντες δὲ οἱ
 δύο πρῶτοι εἰς τὸ διοικητήριον ἀπῆντησαν τὸν Οἰκονόμον ἰστά-
 μενον ἀνωθεν τῆς κλίμακος ἐν μέσῳ δώδεκα ὀπλοφόρων, ἐν οἷς
 καὶ ὁ υἱός του καὶ ὁ τολμηρὸς Κολοδήμας. Ὁ Οἰκονόμος ἀπεί-
 κασεν εἰς τί ὁ ἐρχομός των καὶ ἀμέσως ἐπυροβολήσῃ τὸν Δρέ-
 νιαν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐπῆρε. Μετὰ τὸν πυροβολήσαντα πατέρα
 ἐπυροβολήσῃ τὸν αὐτὸν καὶ ὁ υἱός καὶ τὸν ἔρριψε νεκρόν. Ἐπυ-
 ροβολήσαν καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἐπλήγωσαν τὸν Παναγιώταν πυ-
 ροβολήσαντα καὶ αὐτὸν καὶ πλήγωσαν τὸν Κολοδήμαν.
 Ἐφθασεν ἐν τούτοις καὶ ὁ Κριεζῆς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ
 ἔμεινεν ὑπὸ τὸ διοικητήριον πυροβολῶν καὶ πυροβολούμενος,
 ἀλλὰ μήτε βλάπτων μήτε βλαπτόμενος. Τὸ κατὰ τοῦ Οἰκονό-
 μου κίνημα ἀνδρῶν ἐχόντων ὑπόληψιν ἀπέσπασε πολλοὺς τῶν

οπαδῶν του. Βλέπων δ' ἐκεῖνος τὴν δεινὴν θέσιν του, ἐφώναξε μεγαλοφώνως ἔσωθεν τοῦ διοικητηρίου, «βοήθεια, παιδιά, βοήθεια». Ἐτρεζάν τινες ἔξωθεν εἰς βοήθειαν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Κριεζὴν ἔτρεξαν καὶ ἐκ δευτέρου ἀκούσαντες τὴν αὐτὴν φωνήν, ἀλλὰ καὶ ἐκ δευτέρου ἀπεκρούσθησαν. Τότε οἱ περὶ τὸν Κριεζὴν ὑποπτεύσαντες μὴ γίνωσιν οἱ ἔξω ολίγοι πολλοὶ καὶ ὁρμήσωσιν ἐπ' αὐτοὺς ολίγους ὄντας, ἀνέβησαν εἰς τὴν παρακειμένην οἰκίαν τοῦ Βούλγαρη καὶ ἐκεῖθεν ἐτουφέκιζαν τὸ διοικητήριον. Συγχρόνως τὸ ἐτουφέκιζαν καὶ ὁ Μανώλης Τομπάζης καὶ ὁ Ἀναστάσης Κριεζῆς καὶ ὁ Τερσανᾶς ἐκ τῶν οἰκιῶν αὐτῶν. Ἐμβὰς καὶ ὁ Γεώργης Σαχτούρης εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Κριεζῆ, προσωρμισμένον εἰς ἐπισκευήν, ἤρχισε νὰ κανονοβολῇ καὶ αὐτὸς τὸ διοικητήριον, καὶ συνεκκανονοβόλουν καὶ δύο ἄλλα πλοῖα. Ὁ Οἰκονόμος, δεινῶς πολεμούμενος καὶ κινδυνεύων, ἐξῆλθε τοῦ διοικητηρίου διὰ τινος στενωποῦ· ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Κριεζὴν ἐρρίφθησαν κατόπιν καὶ τὸν κατέφθασαν ὑπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ Γεώργη Γκιώνη, ὅπου ἐντὸς 10 βημάτων τὸν ἐπιστόλιτεν ὁ Κριεζῆς συνοδευόμενον ὑπὸ πέντε, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐκτύπησε. Τούτου γενομένου, διεσκορπίσθησαν οἱ ἀκολουθοῦντες τὸν Κριεζὴν. Ὁ δὲ Γκιώνης, ἀκούσας ἄνωθεν τῆς οἰκίας τὸν πιστολισμόν, καὶ ἰδὼν τὸν Κριεζὴν σχεδὸν ἀπομεμονωμένον καὶ κινδυνεύοντα, κατέβη καὶ τὸν ἀνέβασεν εἰς τὴν οἰκίαν του. Τρέχοντες δὲ οἱ περὶ τὸν Οἰκονόμον ἐμφοβοὶ, διότι ἐπήρχοντο πολλοί, κατέλαβαν οἰκίαν τινὰ ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τῆς πόλεως, καὶ οὕτως οἱ μαχόμενοι διεχωρίσθησαν, καὶ ὁ Κριεζῆς κατέβη εἰς τὴν ἀγοράν, ὅπου ἦρε 500 ετοίμους νὰ κινηθῶσι κατὰ τοῦ Οἰκονόμου, ἐν οἷς καὶ τὸν Ἀναστάσην Ὑσαμαδόν, τὸν Μανώλην Τομπάζην καὶ τὸν Γεώργην Σαχτούρην. Ὁ Οἰκονόμος μαθὼν τὴν κατ' αὐτοῦ ἐκστρατείαν καὶ βλέπων ὅτι δὲν εἶχεν ἐλπίδα σωτηρίας ἐντὸς τῆς νήσου, μετέβη εἰς τὸ Καμίνι, καὶ ἐμβὰς εἰς ἀλιάδα ἐπέβη ἐπὶ τῆς ἐκεῖ εὐρεθείσης ἀνευ νευτῶν γολέττας τοῦ Τομπάζη καὶ ἀπέπλευσε. Τοῦτο ἰδόντες οἱ καταδιώκοντες αὐτὸν ἔστειλαν εἰς σύλληψιν τῆς γολέττας πλοῖον, ἐφ' οὗ ἐπέβη καὶ ὁ Μανώλης Τομπάζης. Κινδυνεύων τότε ὁ Οἰκονόμος ἐπόδισε κατὰ τὸν Παλαμιδᾶν πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς νήσου, ἐγκατέλειψε τὴν γολέτταν πλέουσαν, ἀπέβη εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἀνέβη εἰς τὸ βουνόν. Ἀλλὰ τὸν ἐκύκλωσαν ἐκεῖ οἱ ἀντίπαλοί του καὶ τὸν προσεκάλεσαν ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ παρῇ

δοθῇ· παρεδόθη, ἐπεβιβάσθη ἐπὶ τινος τῶν ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Ὑδρας πλοίων, καὶ ἐκεῖθεν εἰς λιμένας ἔχουσιν 10 ναύτας διαταχθέντας νὰ τὸν μεταφέρωσιν εἰς τὴν ἀντίπορθμον τῆς Πελοποννήσου γῆν καὶ νὰ τὸν θανατώσωσιν. Ἀλλὰ μετὰ τῶν 10 ναυτῶν ἔτυχον καὶ συγγενεῖς τοῦ Οἰκονόμου, οἵτινες ὑπερισχύοντες τὸν ἀπέλυσαν ἐπὶ τῆς πελοποννητικῆς ξηρᾶς ἀβλαβῆ. Τοιοῦτοτρόπως σωθεὶς ὁ Οἰκονόμος κατέφυγεν εἰς Κρανίδι, ὅπου ἤρρεν εὐμενῇ ὑποδοχὴν· ἐφοβέριζε δὲ νὰ ἐπκνέλθῃ εἰς Ὑδραν, καὶ νὰ θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ.

Ἐτύχε νὰ φθάσῃ κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἰς Ὑδραν ὁ Σωτήρης Θεοχαρόπουλος, ἐπικαλούμενος ἐξ ὀνόματος τῶν Ἀχιωῶν ἀποστολὴν ναυτικῆς δυνάμεως εἰς τὸν κορινθιακὸν κόλπον. Οἱ πρόκριτοι ἀπεκριθίσαν, ὅτι ἐν ὧσ' ὁ Οἰκονόμος διετρίβεν ἀντικρὺ τῆς νήσου τῶν ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου, ὀχλαγωγῶν καὶ ἀπειλῶν, δὲν ἐνεκρίναν ν' ἀπομκρυθῶσι τὰ πλοῖα τῶν. Ὁ Θεοχαρόπουλος, ἀνὴρ δραστήριος, λαβὼν γράμματα τῶν ἀρχόντων τῆς Ὑδρας πρὸς τοὺς Κρανιδιώτας ἀποποιουμένους ἕως τότε καὶ νὰ παραδώσωσι τὸν Οἰκονόμον καὶ νὰ τὸν ἀποπέμψωσι, μετέβη εἰς Κρανίδι, τὸν παρέλαβε καὶ τὸν ἐφυλάκισεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Φονιά, ὅπου διέμεινε μονάζων ἐν μέσῳ τῶν καλογήρων, καὶ προσποιούμενος μὲν τὸν μετανοοῦντα, παραφυλάττων δὲ τὴν ευκαιρίαν ν' ἀναγκρῇ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς. Τοιοῦτοτρόπως ἡσύχασεν ἡ Ὑδρα, κινδυνεύουσα νὰ πεσῇ κατ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς δεινὴν ἀλληλομαχίαν. Ἡ πτώσις καὶ ἡ ἀπουσία τοῦ Οἰκονόμου ἀπέδωκεν ἐκ νεοῦ ὅλην τὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς συνετοὺς καὶ φιλοπάτριδας προκρίτους τῆς Ὑδρας μετελθόντας αὐτὴν εἰς πρόοδον καὶ ευόδωσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος.

Μετὰ τὸν μῦρίων ἄλλων ὁμοίων περιστάσεων συντείνει καὶ ἡ τοῦ ἐγκαταλειφθέντος Οἰκονόμου ν' ἀποδείξῃ ποσὸν ἄστατος εἶναι ἡ εὐνοία τοῦ λαοῦ, τὴν μίαν ἡμέραν θυμιάζοντος τῷ εἰδωλόν του, καὶ τὴν ἄλλην καταρρίπτοντος καὶ συντρίβοντος αὐτό.

Ὁ δὲ ἐλληνικὸς στόλος, ἅφ' οὗ ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια μετὰ τὴν πρώτην ἐκστρατείαν, ἡτοιμάσθη μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας· καὶ εἰς δευτέραν, καὶ ἐξέπλευσε τὴν 18, διαιρεθεὶς εἰς δύο μοίρας. Συνίστατο δὲ ἡ μία ἐκ 18 πλοίων ὑδραϊκῶν ὑπὸ τὸν Γαλακμάχην Τομπάζην (α), 7 σπαρσιωτικῶν ὑπὸ τὸν Γάλακ Τσοῦπαν, 27 ψαριανῶν, καὶ τινων μιστικῶν ὑπὸ τὸν Ἀποστό-

λην, ἐνὸς Λιμνίου καὶ ἐνὸς τῆς Αἴνου. Σκοπὸν δὲν εἶχεν ἡ μοῖρα αὕτη νὰ ἐπαναστατήσῃ ὡς ἄλλοτε τόπους, ἀλλὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἐκπλοῦν ἢ νὰ μὲταιώσῃ τὰ σχέδια τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ὥστις ἐτοιμασθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐστέλλετο, ἵνα ἐπαγαγάῃ εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ σουλτάνου τὸ Αἶγαιον, καὶ προστατεύσῃ τὴν μετὰβασιν τουρκικῶν στρατευμάτων ἐξ Ἀσίας εἰς τὰ ἀποστατήσαντα τῆς Ἑλλάδος μέρη. Ὁ τουρκικὸς στόλος, ἀπειρος εἰσέτι τῆς τόλμης τῶν Ἑλλήνων, ἐπερείδετο διακαίως ἐπὶ τῇ ὕλικῇ ὑπεροχῇ του· εἰ δὲ Ἕλληνες, ἂν καὶ εἶχαν τόλμην, ἦσαν ἐν ἄκρα ἀμηχανίᾳ πῶς νὰ τὸν βλάψωσιν.

Τὴν 26 ἡ ἐλληνικὴ μοῖρα ἀπῆντησεν ἐχθρικὸν δίκροτον, προφυλικίδα τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου πλείοντος πρὸς τὰ πηράλια τῆς Ἀσίας. Τινὰ τῶν ἐλληνικῶν πλοίων τὸ ἐπιλησίασεν καὶ ἐκκνονοδόλησεν, ἀλλ' ἀνέκρινε ἦσαν νὰ τὸ βλάψωσι. Τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας τὸ δίκροτον κατέπλευσεν εἰς Ἐρισόν, περακολουθούμενον ὑπὸ τῶν ἐλληνικῶν πλοίων. Ὁ πλοίαρχος αὐτοῦ, φοβούμενος νυκτερινὴν ἔφοδον, παρέλαβεν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἱκανοὺς Τοῦρκους εἰς ὑπεράσπισίν του. Οἱ δὲ πλοίαρχοι Ἕλληνες συνῆλθον ἐπὶ τῆς νυσαρχίδος εἰς συμβούλιον πεπεισμένοι, ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἐδύναντο νὰ βλάψωσι τὸν ἐχθρόν, ἀλλ' οὔτε κἂν νὰ τὸν φοβίσωσι διὰ τῶν ἀδυνάτων κανονίων των. Διχόφρα τεχνάσματα ὑπεβλήθησαν, ἀλλ' ὅλα ἀπερρίφθησαν, ἢ ὡς ἀνίσχυρα ἢ ὡς παράτολμα. Ὁ δὲ ναύαρχος Τομπάζης εἶπε τότε, ὅτι ὁ διοικητὴς πολεμικοῦ ἀγγλικοῦ πλοίου, ὁπερ ἀπῆντησεν ἡ ἐλληνικὴ μοῖρα πρὸς τὸν Κιφφρέα, τὸν ἠρώτησεν εἰς τί ἡ νυκτικὴ αὕτη ἐκστρατεία· καὶ ἀκούσας ὅτι ἀνέβαινε τὸν Ἑλλήσποντον εἰς ἀντιπαράταξιν πρὸς τὸν τουρκικὸν στόλον, ματαίως, εἶπε, θὰ κοπιήσητε, ἀναμφιβόλως δὲ καὶ θὰ βλαφθῆτε ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης ἀνισότητος τῶν δυνάμεων· ναῦτας ἀξιούς καὶ τολμηροὺς ἔχετε, μετὰχειρίσθητε δὲ αὐτῶν κατὰ τῶν ἀναξίων, ἀπειροθαλάσσων καὶ δειλῶν ἐχθρῶν σας τὰ πυρπολικά, καὶ βεβχίως θὰ ὑπερισχύσετε. Ταῦτα, εἶπεν ὁ Τομπάζης, ἤκουσα, καὶ ταῦτα λέγω, λυπούμενος, ὅτι δὲν ἠρώτησα τὸν Ἀγγλὸν πλοίαρχον πῶς περασκευάζονται τὰ περὶ ὧν ἀνέφερε πυρπολικά. Ἐπὶ τούτοις ὁ Ἀποστόλης εἶπεν, ὅτι καὶ ἐν τῇ νήσῳ τῶν Ψαρῶν ἐγένετο λόγος περὶ πυρπολικῶν, διότι ἔζων διάφοροι ναῦται, παρεννεθίντες καθ' ὅν καιρὸν οἱ Ῥώσσοι ἔκλυον ἐν τῷ λιμένι τοῦ Τσεσμέ τὴν τουρκικὴν στόλον δι' αὐτῶν.

ἀλλ' οὐδείς ἤξευρε πῶς παρσκευάζοντο. Ἐν τούτοις ἡ λέξις Μπουρλότον ἔτρεχεν ἐξ ἑνὸς εἰς ἄλλο στόμα ἐν τῷ συμβουλίῳ μηδενὸς τῶν παρενρισκομένων πλοιαρχῶν εἰδότης τὰ περὶ παρσκευῆς αὐτοῦ, καὶ ἔφθασε καὶ εἰς τὴν ἀκοὴν τῶν μὴ ἐν τῷ συμβουλίῳ αξιωματικῶν. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ τις Γιάννης Πάργιος, ἐπονομαζόμενος Πατατοῦκος, χάτοικος Ψαρῶν, ὅπου ἐπηγγέλετο τὸν διδάσκαλον τῆς πρακτικῆς νηυτικῆς. Οὗτος εἶπεν, ὅτι ἤξευρε πῶς παρσκευάζεται τὸ πυρπολικόν, καὶ παρσκευάσεν ἐν τῷ ἄμκ ἐν τῶν πλοίων τῆς ἐκστρατείας, ὅπερ ἐρρίφθη ἐπὶ τὸ δίκροτον τὴν νύκτα, ἀλλὰ δὲν ἐκύλλησε καὶ ἐκῆ εἰς μάτην. Ὁ Πατατοῦκος παρσκευάσεν ἄλλο σταλὲν ἐπὶ τοιαύτῃ χρήσει ἐκ Ψαρῶν, μετεποίησε καὶ ὁ Καλαφάτης Ψαριανὸς τὸ πλοῖον τοῦ εἰς πυρπολικόν, καὶ τὴν 27 ἐρρίφθησαν ἀμφότερα ἐπὶ τὸ δίκροτον τρίτην ὥραν πρὶ μεσημβρίας, συνοδευόμενα ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς μοίρας κανονοβολούσης αὐτὰ ἐκατέρωθεν. Καὶ τὸ μὲν τοῦ Καλαφάτη, ἀνεπιτηδεῖως παρσκευασθὲν, ἐκῆ ἀνωφελῶς, τὸ δὲ ἄλλο ὑπὸ τὸν Δημήτρην Παπᾶ-Νικολᾶ, Ψαριανὸν καὶ αὐτόν, ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πρῶραν τοῦ δικρότου, ἐκύλλησε καὶ μετέδωκεν ἐν τῷ ἄμκ τὰς φλόγας (β). Μετὰ τρεῖς τέταρτα τῆς ὥρας ἐπυρσοκρότησεν ἡ πυριτοθήκη, τὸ δίκροτον διερράγη, καὶ οἱ ἐν αὐτῷ ἐπνίγησαν ἐκτὸς ὀλίγων διακολυμβησάντων ἢ ἐμβάντων εἰς τὰς λέμβους. Ἦσαν δὲ ἐπὶ τοῦ δικρότου καὶ ναῦται Χριστιανοί, οὓς πεσόντας εἰς τὴν θάλασσαν διέσωσαν αἱ λέμβοι τῶν Ἑλλήνων. Τὸ νεοφανὲς τοῦτο καὶ ὅλως ἀπροσδόκητων κατόρθωμα κατεφόβισε τοὺς Τούρκους, ἐξίππασε καὶ αὐτοὺς τοὺς Ἑλληνας καὶ ἐπλήρωσε χρηστῶν ἐλπίδων τὰς καρδίας των.

Τὴν δὲ ἀκόλουθον ἡμέραν ἐφάνη πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος ὁ λοιπὸς ἐχθρικός στόλος ἐξ ἑνός δικρότου, τριῶν φρεγατῶν, μίας κορβέτας καὶ δύο δικατάρτων. Ἐπέπεσεν ἡ ἐλληνικὴ μοῖρα ἐμψυχωθεῖσα ὑπὸ τῆς προσφάτου ἐπιτυχίας· ὁ δὲ στόλος, ἔντρομος δι' ὅσα ἔπαθε τὸ δίκροτον, ἔφυγε πλησίςτιος πρὸς τὸν Ἑλλησποντον καὶ τὴν ἐπαύριον προσωρμίσθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἐκεῖ φρουρίων. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἡ ἐλληνικὴ μοῖρα προσωρμίσθη καὶ αὐτὴ ἐν τῷ λιμένι τῆς Ἰμβροῦ εἰς ὕδρευσιν.

Ἴδιον τῶν ἀδυνάτων, τῶν δειλῶν καὶ τῶν τυραννικῶν κυδερνήσεων εἶναι, ὅσας δὲν δύνανται νὰ ἐκδικῶνται τοὺς παίστας, νὰ παιδεύωσι τοὺς ἀθώους. Ὅσας ἐνίκων οἱ ἑνοπλοὶ Ἕλλη-

νες, οἱ ὑπὸ τοὺς Τούρκους ἄσπλοι καὶ ἀβλαβεῖς ὁμογενεῖς των ἔπασχον. Τὰ αὐτὰ ἀνομήματα, αξιοκατάκριτα βεβαίως ὅπως καὶ ἂν θεωρηθῶσιν, ἔπραξαν καὶ οἱ Ἕλληνες· ἀλλ' οὗτοι ἦσαν εἰς πλήρη ἐπανάστασιν καὶ εἰς ἀναρχίαν. Πῶτε καταδυναστεύομενον ἔθνος, λαθὼν ὅπλα κατὰ τοῦ καταδυναστεύοντος, δὲν ἠνόμησεν, ἢ δὲν ἔχυσεν αἵματα πταιστών καὶ ἀθῶων ἀνεξετάστως; Σπανίως κατὰ δυστυχίαν ὑπεῖκει εἰς τὰ ἐντάλματα τῆς μετριότητος ἢ αἰχμάλωτός τοῦ πάθους τῆς ἐκδικήσεως ἀνθρώπινος ψυχῇ. Ἀλλ' ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ σουλτάνου, αὐταὶ αἱ Ἀρχαὶ ἦσαν αἱ χεῖρες τῆς ἀνομίας καὶ τῶν αἱμάτων. Οἱ Μιτυληναῖοι Χριστιανοὶ καὶ οἱ κατὰ τὰ πλησιόχωρα παράλια τῆς Ἀσίας ὄχι διότι ἦσαν συμμέτοχοι τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ δικρότου, ἀλλὰ διότι ἔτυχε νὰ κατοικῶσι γῆν, παρ' ἣν τὸ δίκροτον ἐκάη, ἔγειναν οἱ τρισάθλιοι θύματα τῆς μανίας τῶν τουρκικῶν Ἀρχῶν, σφαζόμενοι ἀνηλεῶς, γυμνούμενοι καὶ πωλούμενοι ὡς ἀνδράποδα. Ἀλλ' ἡ γειτονία ἐκείνη ἐμελλενὰ γένῃ συγχρόνως θέατρον ἄλλων δεινότερων συμφορῶν. Πόλις, περιέχουσα ψυχὰς 30 χιλιάδας, ἐμελλε ν' ἀφανισθῇ ὅλη, ὄχι διότι ἔλαβεν ὅπλα κατὰ τῆς ὑπόπτου εξουσίας, οὔτε διότι ἐφάνη ἄλλως πως ἄξια κατατροφῆς, ἀλλὰ διότι ἦτον ὅλη χριστιανικὴ καὶ ἱκανὴ καὶ τὴν αἰμοχαρῇ δίψῃ τῆς εξουσίας νὰ σβέσῃ, καὶ τὴν ἐξ ἀδίκων πλουτεῖν ἐπιθυμίαν τῆς νὰ πληρώσῃ. Ἡ πόλις αὕτη εἶναι αἱ Κυδωνιαί, γνωσταὶ διὰ τὴν αὐτονομίαν καὶ εὐνομίαν, διὰ τὰ φιλόανθρωπα καταστήματα, διὰ τὸ φιλοσοφικὸν σχολεῖον καὶ τὴν φιλοκαλίαν καὶ εὐζωίαν τῶν κατοίκων.

Οἱ Κυδωνιεῖς ἐξ αἰτίας τῆς ἐπὶ τῆς Ἀσίας θέσεως των ἐνώπιον τόσων μυριάδων Τούρκων, ὄχι μόνον δὲν ἐπεχείρησαν ν' ἀπελευθερωθῶσιν, ἀλλ' ἐφρόντισαν καὶ νὰ καθησυχάσωσι τὰς ὑποψίας τῶν Τούρκων διὰ τῆς διαγωγῆς των. Ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀπεστάτησαν τὰ Παρά, ἡ τουρκικὴ Ἀρχὴ τῆς Περγάμου, εἰς ἣν ὑπέκειντο αἱ Κυδωνιαί, ὑποπτεύουσα πόλιν τόσον πολυάνθρωπον, καὶ ὅλην χριστιανικὴν, ἔστειλεν εἰς προφύλαξιν τετρακισχιλίους ὀπλοφόρους, σκηνώσαντας κατ' ἀρχὰς ἐκτός αὐτῆς, ἀλλὰ πολλοὺς μετὰ ταῦτα παρεισελθόντας. Ὅπου συρροὴ τουρκικῶν στρατευμάτων, ἐκεῖ καὶ ἀταξίαι ἀτιμώρητοι ἐν καίρῳ πολέμου· ἠνοχλοῦντο λοιπὸν καθ' ἡμέραν οἱ Χριστιανοί, καὶ ἐκινδύνευαν παρὰ τὴν θέλησίν των νὰ ταραχθῶσιν ἐξ αἰτίας τῆς διαγωγῆς τῶν εἰς προφύλαξιν ἐλθόντων. Ὁ προεστὼς τῆς

Ἰουλίαν

πόλεως Χατση-Θανάσης ὑπῆγεν εἰς Πέργαμον ἐπ' ἐλπίδι νὰ πείσῃ τὴν Ἀρχὴν εἰς ἀνάκλησιν τῶν ἀτακτῶν στρατευμάτων, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη. Τὴν 2 ἰουνίου ἡ ἐλληνικὴ μοῖρα ἔπλευσεν εἰς τὰ ἔμπροσθεν τῶν Κυδωνιῶν Μοσχονήσια. Ὁ λαὸς τοῦ μόνου κατοικουμένου νησιδίου, ὅλος χριστιανικός, ὡς καὶ ὁ τῶν Κυδωνιῶν, εἶχεν ἓνα μόνον Τούρκον, τὸν ἀγῶν, ὃν ἀπεδίωξεν ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τῶν ἐλληνικῶν πλοίων, ὤψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας καὶ κατέλαβε τὸ Κλειδί, ὃ ἐστὶ τὴν συζευγνύουσαν τὸ νησίδιον καὶ τὴν ξηρὰν γέφυραν, εἰς ἐμπόδιον εἰσβολῆς Τούρκων. Τὸ συμβᾶν τοῦτο ἐξηγρίωσεν ἔτι μᾶλλον τὰ στρατεύματα καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς νέους φόβους καὶ κινδύνους. Οἱ δὲ Κυδωνιεῖς βλέποντες ὅτι θὰ ἐπάθαιναν τὰ πάνδεινα, εἴτε ἡσυχάζοντες εἴτε ἐπαναστατοῦντες, ἀπεφάσισαν νὰ ρύγῳσι, καὶ ἔστειλαν εἰς τὰ Μοσχονήσια τὸν διδύσκαλον Βενιχμίν, περκαλοῦντες τὸν νύχρχον νὰ προντίσῃ περὶ μεταφορᾶς τοῦ κινδυνεύοντος λαοῦ εἰς Ψαρά καὶ ἐπειδὴ πλοῖα δὲν δύνανται νὰ εἰσπλεύσωσι διότι τὰ νερά εἶναι ρηχὰ πρὸς τὸ λιμενοστόμιον, ἐστάλησαν λέμβοι εἰς τὸ ἀκραθαλάσσιον τὴν 4, καὶ οἱ Κυδωνιεῖς ἤρχισαν νὰ κηταβιθάζωσι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν. Ταῦτα βλέποντες οἱ Τούρκοι καὶ ἐκλημβάνοντές τι ἴσως ὡς πολεμικὰς προετοιμασίας, ἐμποδίζαν βικίως τοὺς φεύγοντας. Οἱ κάτοικοι ἠναγκασθησαν ν' ἀποκρούσωσι τὴν βίαν διὰ τῆς βίας· αἱ δὲ λέμβοι ὅσαι εἶχαν κηρόνια, τὰ μετεχειρίσθησαν καὶ αὐταὶ κατὰ τῶν ἐνοχλούντων τοὺς Χριστιανοὺς Τούρκων, καὶ οὕτως ἤρχισαν ἐντὸς τῆς πόλεως τὴν 4 σφαγὴν, ἀρπαγὴν, αἰχμαλωσίαν καὶ πυρκαϊὰν· τὸ παραθλαστόσιον ἐσκεπάσθη προσφύγων, πολλαὶ γυναῖκες ἐπιπταν εἰς τὴν θάλασσαν, ἵνα μὴ πέσωσιν εἰς χεῖρας Τούρκων, ἡ πόλις ἐκαίετο, καὶ ὅσαι αἱ λέμβοι καὶ ὅλα τὰ μικρὰ πλοῖα τῶν Μοσχονησιωτῶν μετέφεραν ἀδιακόπως καὶ ἐπεσώρευαν εἰς τὰ πλοῖα τοὺς δυστυχεῖς Κυδωνιεῖς, βλέποντας φλεγόμενας τὰς οἰκίας τῶν καὶ θρηνοῦντας τὴν μεγάλην συμφορὰν τῶν. Τοιοῦτοτρόπως κηταστράφη ἡ λαμπρὰ τῶν Κυδωνιῶν πόλις, καὶ οἱ κάτοικοί της, ὅσοι κητέφυγαν εἰς τὰ πλοῖα, μετεκομίσθησαν καὶ διεσπάρησαν εἰς διαφόρους νήσους, βιούντες βίον ἀβίωτον. Κυβέρνησις, ὅχι μόνον μὴ παρέχουσα ἀλλὰ καὶ ἀφαιρούσα τὰ εἰς προφύλαξιν καὶ διάσωσιν κινδυνεύοντος λαοῦ καὶ καταστρέφουσα ἐπὶ ἀπλαῖς ὑποψίας αὐτόν, εἶναι

ἀξία τῆς κατάρας καὶ τοῦ ἀναθέματος ὅλων τῶν ἐθνῶν καὶ ὅλων τῶν αἰώνων.

Ἐπὶ δὲ τῇ συμφορᾷ τῶν Κυδωνιῶν κατεφοβήθησαν ὅλοι οἱ κατοικοῦντες τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας Χριστιανοὶ καὶ κατέβαιναν σωρηδὸν εἰς τὰ παραθαλάσσια, ἵνα διασωθῶσι δι' ὧν ἐδύναντο τρόπων εἰς τινὰς τῶν ὑπὸ τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν νήσων. Ἐγκτελείψαν καὶ οἱ Μοσχονησιῶται τὴν πατρίδα των, καὶ κτέφυγαν καὶ αὐτοὶ ὅπου ἠμπόρεσαν· ὥστε ὅλη ἐκείνη ἡ ἕως χθὲς ἀνθηρὰ ἀκτὴ, ἔγεινε τόπος ἐρημώσεως. Τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τῶν δεσποτικῶν, τῶν τυραννικῶν καὶ τῶν βαρβάρων κυβερνήσεων.

Τὰ δ' ἐλληνικὰ πλοῖα, ἀφοῦ ἐλύτρωσαν τόσον πλῆθος, ἐπλεύσαν τὴν 7 πρὸς τὴν Τένεδον, καὶ ἐπανάπλευσαν ἐκείθεν εἰς τὰ ἴδια· κατῆραν δὲ τὴν 12 τὰ ὑδραϊκὰ εἰς τὸν λιμένα των.

Οἱ θρασεῖς ἐνώπιον τῶν ἀδυνάτων εἶναι δειλοὶ ἐνώπιον τῶν δυνατῶν. Ἐν ᾧ τόσα κακὰ ὑπέφεραν οἱ ἄσπολοι Χριστιανοί, αἱ τουρκικαὶ Ἀρχαὶ τῆς Μιτυλήνης τόσον ἐφοβήθησαν τοὺς γείτονας των Ψαριανοὺς ἐξ αἰτίας τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ δικρότου, ὥστε τοῖς ὑπεσχέθησαν φόρον, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ ἐνοχλῶσι τὴν Μιτυλήνην καὶ τὸ μικρὸν ναυτικόν τῆς.

Τοιαύτη ἦτον ἡ κατάστασις τῶν μερῶν ἐκείνων μεσοῦντος τοῦ ἰουνίου.

Ἡ δὲ ἄλλη μοῖρα τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου συγκεκλιμένη ἐκ 12 πλοίων, ἦτοι 6 ὑδραϊκῶν ὑπὸ τὸν Δημήτρην Βῶκον Μιαούλην, καὶ 6 σπετσιωτικῶν ὑπὸ τὸν Νικολῶν Μπότασην, ἐπλεύσειν ἐπὶ τῇ ἐπιμὸνῃ αἰτήσῃ τῶν Πελοπονησίων κατὰ τὸν κορινθιακὸν κόλπον πρὸς καταδίωξιν ὀλίγων τουρκικῶν πλοίων ἀποσπασθέντων τῆς ἐν Μούρτῳ ναυτικῆς δυνάμεως καὶ μεταπλευσάντων εἰς τὸν λιμένα τῶν Πατρῶν, καὶ πρὸς ἄλλωσιν τῆς Ναυπάκτου καὶ τοῦ Ἀντιρρίου διὰ τῆς συμπράξεως καὶ τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων. Ἐκ τῶν 12 δὲ τούτων πλοίων, 2, τὸ τοῦ Ἀναστάση Καλανδρούτσου καὶ τὸ τοῦ Ἀναγνώστη Κουλάτση, ἔμειναν κατὰ τὸν διάπλουν ἔμπροσθεν τοῦ Νεοκαστροῦ καὶ τῆς Κορώνης πρὸς ἀποκλεισμόν τῶν φρουρίων ἐκείνων· τὰ δὲ ἄλλα, προχωρήσαντα κατὰ τὰς Πάτρας, εἶδαν τὴν 20 μαῖου πλέοντα ἔμπροσθεν τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Πάππ εἰς ἀποκλεισμόν τῶν Πατρῶν ὑπὸ σημαίαν ἐλληνικὴν 6 δικάταρτα, ἐξ ὧν τὰ 5 γαλαξειδιωτικὰ καὶ τὸ ἐν κεφαλληνίῳ (γ), καὶ δύο κανονοφόρους· εἶδαν

καὶ μίαν κορβέταν τουρκικὴν πλέουσαν πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἐπε-
 πλευσαν· ἀλλ' αὕτη φοβηθεῖσα ἐστράφη πλησιέστερος πρὸς τὴν
 Ναύπακτον. Ἀνηχθήσαν ἐν τῷ ἄμυχ καὶ τὰ ἐν τῷ λιμένι τῶν
 Πατρῶν 4 τουρκικὰ δικάταρτα ἐπὶ τῇ διὰ σημείων προσ-
 κλήσει τῆς κορβέτας, καὶ κατέφυγαν καὶ αὐτὰ ὑπὸ τὴν Ναύ-
 πακτον. Τάσαν δὲ ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τῆς ἐλληνικῆς ταύτης μοί-
 ρας ἐραβήθη ὁ ἐν Πάτραις Ἰσούφης, ὥστε ἀνήγγειλε τοῖς εἰσέτι
 ἐνδιαμένουσι προξένοις, ὅτι δὲν ἡγγυατο εἰς τὸ ἔξης τὴν ἀσφα-
 λειάν των καὶ ἐπεθύμει ν' ἀναχωρήσωσιν αὐθημερόν, διότι ἡναγ-
 κάζετο νὰ καύσῃ τὰς κατοικίας των, μὴ τὰς κατασχῶσιν οἱ
 ἐχθροὶ του. Ἐπὶ τῇ προσκλήσει ταύτῃ καὶ τῇ ἀπειλῇ οἱ προξε-
 νοὶ ἀνεχώρησαν ὅλοι αὐθημερόν ἐμβάντες εἰς τὴν ἐν τῷ λιμένι γαλ-
 λικὴν φρεγάταν *Arriège*. Τὰ δὲ ἐλληνικὰ πλοῖα, ἅτινα ἐχαίρε-
 τησαν εἰς τὴν Ἑλληνέαν ἀνωθεν τῶν βουνῶν ἀνέψαντες πυρὰ, διεπέ-
 ρασαν ἀβλαβῶς τὸ στενὸν στόμιον τοῦ κόλπου ὑπὸ τὸ ἐχθρικὸν πῦρ
 τῶν φρουρίων, τὰ μὲν καθ' ἣν ἔφθασαν ἐμπροσθεν τῶν Πατρῶν
 ἐσπέραν, τὰ δὲ τὴν ἐκαύριον ἐπειράθησαν οἱ ἐν αὐτοῖς νὰ βλά-
 ψωσι τὰ ἐχθρικά, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθησαν ἐξ αἰτίας τῆς ὑπὸ τὸ
 πῦρ τοῦ φρουρίου τῆς Ναυπακτου θέσεώς των, καὶ ἀγκυροβο-
 λήσαντες πλησίον ἔστησαν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς τρία κανόνια, δι' ὧν
 ἐκτύπουν, ἂν καὶ ἀβλαβῶς, καὶ τὴν Ναύπακτον καὶ τὰ πλοῖα.

Εἶχαν ἤδη καταβῆ πρὸς ἐκεῖνα τὰ παραθαλάσσια ἱκανὰ στρα-
 τεύματα εἰς πολιορκίαν τῆς Ναυπακτου καὶ τοῦ Ἀντιρρίου.
 Στερούμενα παντὸς ἐπιτηδείου εἰς προσβολὴν φρουρίων καὶ πρό-
 θυμα νὰ ἐπιχειρησώσι τι, ἔδραζαν τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐμφανί-
 σεως τῶν ἐλληνικῶν πλοίων, ἤλθαν πλησιέστερον τῆς Ναυπά-
 κτου τὴν 24 καὶ τὴν ἐκαύριον ἤρχισε σφοδρότατος τουρκεσμός
 καὶ κανοναβολισμός διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης· τόσον δὲ ἐφοβή-
 θησαν οἱ Τοῦρκοι, ὥστε ἔβαλαν πῦρ εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀνέβη-
 σαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Τὴν δὲ 26 ὑπῆγαν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ἐλ-
 ληνικοῦ στρατοπέδου εἰς τὴν στόλον, καὶ, συσέψεως γενομέ-
 νας, ἀπεφασίσθη ἡ ἐξ ἐρόδου ἄλωσις τοῦ Ἀντιρρίου. Ἐπὶ τῷ
 σκοπῷ τούτῳ ἡτομασθήσαν ἐπὶ τῶν πλοίων 10 κλίμακες, 10
 πηχῶν ἐκάστη, αἱ παραλαβόντες οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοπέδου
 ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηράν. Δευτέρου δὲ συμβουλίου γενομένου,
 ὠρίσθη ἡμέρα ἐφόδου ἡ 6 ἰουνίου. Προτείναντος δὲ τοῦ Δια-
 μαντζ. Χορμώβη, ἐνὸς τῶν ἀρχηγῶν, ν' ἀναβῇ πρῶτος τὸ τεύ-
 χος, καὶ αἰτήσαντος νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν ὅσοι προηρῶντο,

ὑπεσχέθησαν 400 ναυ. συγκινδυνεύσωσιν. Ἀλλ' ἄφ' οὗ ἤλθεν ἡ ὥρα τῆς ἐφόδου καὶ τοῦ κινδύνου καὶ ἐπλησίασαν τὸ τεῖχος, ὁ μὲν Διαμαντῆς ἀνέβη καθ' αὐτὸν ἐπρότεινεν, ἀλλ' ὀλιγώτατοι τὸν ἠκολούθησαν, καὶ ἐφονεύθησαν αὐτὸς καὶ τινες τῶν ὁπαδῶν του. Μετὰ δὲ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην οἱ ναῦται, μιμούμενοι τοὺς ἐν τῇ Ἐριφῷ, ἀπέθεσαν ἐν τινι γαλαξειδιωτικῷ πλοίῳ ἀνεπιτηδεῖως ὕλας καυστικὰς, καὶ ἀνάψαντες αὐτὰς τὸ ἔρριψαν τὴν 10 ἐπὶ τὰ τουρκικὰ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἐνὸς καὶ μόνου ἀνδρός, τοῦ Γεωργίου Παξινουῦ βαστῶντος τὸ πηδάλιον· ἀλλὰ πρὶν κολλησθαι τὸ πλοῖον, περιεφλογίσθη ὁ πηδαλιούχος καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν, οἱ δὲ ἐχθροί, συλλαβόντες αὐτόν, τὸν ἔψησαν ζῶντα ματαιώσαντες καὶ τὸ ἐπιχείρημά του. Μετὰ πέντε δὲ ἡμέρας ἐξέπλευσεν ἡ ἑλληνικὴ μοῖρα, ἀναπλέουσα εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἔμειναν ἐντὸς τοῦ κόλπου τὸ κεφαλληναῖον, τὰ 5 γαλαξειδιωτικὰ, ἐν σπετσιωτικῶν καὶ αἱ κανονοφόροι· διεπέρων δὲ τὰ πλοῖα ταῦτα συχνῶς καὶ ἀφόβως τὸ στόμιον τοῦ κόλπου ἐνισχύοντα ποτὲ μὲν τὰ ἐντός, ποτὲ δὲ τὰ ἐκτος κινήματα τῶν κατὰ ξηρὰν Ἑλλήνων, ἐκπλέοντα μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Πάπα καὶ ἐμποδίζοντα πολλάκις τὰ ἐξωθεν ἐρχόμενα πρὸς τοὺς ἐν Πάτραις Τούρκους βοηθήματα, καὶ τὴν διάβασιν μάλιστα τῶν Τούρκων εἰς τὰς ἰονίους νήσους καὶ εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἠπείρου, ἀλλὰ μηδὲν σεβόμενα τὴν ἰόνιον σημαίαν· ἐφ' ᾧ ὀργισθεῖσα ἡ ἀρμοστεία ἐξάπέστειλε ναυτικὴν δύναμιν, ἥτις, εὐροῦσα τὴν νύκτα κατὰ τὴν Γλαρέντσαν μίαν τῶν δύο κανονοφόρων καὶ αἰφνης ἐπιπεσοῦσα ἐφόνευσε δύο ναύτας, συνέλαβε δύο ἄλλους καὶ μετέφερεν εἰς Ζάκυνθον καὶ αὐτοὺς καὶ τὴν κανονοφόρον ἐγκαταλειφθεῖσαν ὑπὸ τῶν λοιπῶν ναυτῶν τῆς, εἰς τὴν ξηρὰν διασωθέντων. Μετὰ τρίμηνον δὲ φυλάκισιν ἀπελύθησαν οἱ συλληφθέντες.

Ἄν ἡ εἰς τὸν κορινθιακὸν κόλπον ναυτικὴ ἐκστρατεία δὲν ἔφερε τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα, ἐχρησίμευσεν ὅμως μεγάλως εἰς ἐμψύχωσιν τῶν Ἑλλήνων καὶ τρόπον τῶν Τούρκων ἐκεῖνου τοῦ μέρους, ἐξ αἰτίας τῆς διὰ πορθμοῦ, ἐνὸς καὶ ἡμῖσι μιλίου πλάτος ἔχοντος, τολμηρᾶς καὶ εὐτυχοῦς διαπεραιώσεως τῶν πλοίων μεταξὺ δύο φρουρίων ἀκαταπαύστως κα-
νονοβολούντων· συνέτρεξε δὲ τὰ μέγιστα καὶ εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Αἰτωλοακαρνανίας. Ἐν τούτοις, μαθόντες τὰ τῆς ἐκστρατείας ταύτης οἱ ἐν τῇ κατὰ τὸν Μοῦρτον τουρκικῇ μοίρᾳ,

συνέλαβαν αἰφνης τινὰς ἐμπλέοντας Ὑδραίους καὶ τοὺς ἐθανάτωσαν, ἐν οἷς καὶ τὸν Μανώλην Γχιούστον, τὸν μόνον ἐπιζῶντα ἀδελφὸν τῶν ἐν τῷ ναυστάθμῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄλλοτε ἀποκεραλισθέντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'

Παθήματα τῶν Σμυρναίων. Κυπρίων καὶ Κῶν Χριστιανῶν.

ΚΑΘ' ὃν δὲ καιρὸν καὶ τρισάθλια Κυδωνιαὶ ἔγειναν τόπος ἐρημώσεως, δεινὰ δυστυχήματα ἔπαθεν ἡ Σμύρνη. Ἐφάνησαν τὸν μακρὸν ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει δύο δερβίσαι, οἵτινες περιφερόμενοι τὰς ὁδοὺς καὶ τὰ καφενεῖα καὶ παριστάμενοι ὡς θεόπνευστοι, ἠρέθιζαν τοὺς Τούρκους εἰς καταστροφὴν τῶν Χριστιανῶν, ὡς ἐχθρῶν τῆς πίστεώς των καὶ τοῦ σκήπτρου των. Καλὴ τύχη ἡ μουτεσελήμης τῆς Σμύρνης ἀπεμάκρυνε τοὺς ταραξίους εὐσχήμους. Τὸν αὐτὸν μῆνα συνηθροίσθησαν ἐπὶ τῆς πλησίον τοῦ ἐπιθαλασσίου φρουρίου πεδιᾶδος πᾶμπολλοὶ Ἀσιανοὶ Τούρκοι, οἱ μὲν ἐπὶ προφυλάξει τοῦ μέρους ἐκείνου ἀπὸ ἐνδεχομένου ἐπαναστατικοῦ κινήματος, οἱ δὲ ἐπὶ μεταβάσει εἰς ἄλλα ἀποστατήσαντα μέρη. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατεύματος τούτου, καθήμενος ἐντὸς τῆς πόλεως, τὸ διέταξε νὰ διακμείνῃ ἐκτός. Ἄλλ' ἐν ᾗ οὗτος ἀπελάμβανε τὰς τρυφὰς τῆς μεγαλοπόλεως ἐκείνης, καὶ εἰς προμήθειαν τροφῶν ἐπέβηκε συχναὶς βχρεῖς φόρους, τὸ στράτευμά του ἐλίμωτε, καὶ ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας διασπάρη εἰς ὅλα τὰ περὶχωρ. ἐχύθη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν τὴν 23 πκρὰ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀνωτέρου του, ἔτρεξεν εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν ἀρτοποιῶν καὶ λοιπῶν τροφοπωλῶν, ἔπραξε παντὸς εἶδους ἀταξίας, ἐφόνευσε δύο Χριστιανούς καὶ ἠείλει αὐθημερὸν γενικὴν καταστροφὴν. Οἱ Χριστιανοί, ἔμβροβοι καὶ ἀπροστάτευτοι, ἀφῆκαν ὅλοι τὰ ἔργα των, ἄλλοι ἐκλείσθησαν ἐν ταῖς οἰκίαις των, ἄλλοι ἔτρεχν εἰς τὸ πικραθαλάσσιον, καὶ ἡ μεγάλῃ ἐκείνῃ πόλει ἐφκίνητο μεγάλῃ ἐρημία. Τὴν ἐσπέραν δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας εἰς τῶν περιζερομένων γενιτσάρων, διψῶν χριστιανικὸν αἷμα καὶ μὴ εὐρίσκων Χριστιανῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἔρριψε μίαν πιστολίαν ἀπὸσέκτως καὶ ἀσκόπως καὶ ἐκτύπησε κατὰ τὴν διὰ τὴν δολοφονίαν τινος μωαμεθανὸν Κρῆτη. Ὁ γενίτσας

πάτος

ρος, φοβούμενος μὴ πάθῃ ὡς φονεὺς, ἢ προθέμενος ἴσως τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως, ἐρωτηθεὶς περὶ τοῦ συμβάντος, εἶπεν, ὅτι ἡ πιστολία ἔπεσεν ἔκ τινος χριστιανικῆς οἰκίας. Ἡ ψευδὴς αὕτη μαρτυρία τοῦ ἐνόχου ἤρκεσε νὰ ἐκθέσῃ ἐν τῷ ἅμα εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον τὴν ἐν ἣ ἐγένετο ὁ φόνος συνοικίαν, καὶ τόσος ἦτον ὁ ἐπικρατῶν τρόμος, ὥστε οἰκογένεια τις τοῦ δυτικοῦ δόγματος, ὃ ἐστίν, ὁ ἀνὴρ, ἡ γυνή, ὁ υἱός, τέσσαρες θυγατέρες καὶ ἓν βρέφος θηλαζόν, φοβούμενοι μὴ πέσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν κακούργων, σπώντων τὰς θύρας τῶν γειτονικῶν οἰκιῶν, ἀνέβησαν ἐπὶ τῆς ὀροφῆς τῆς οἰκίας των ὅλοι, καὶ πηδῶντες ἀπὸ παρωροφίδος εἰς παρωροφίδα ἐφθασαν εἰς τινὰ ἀπολήγουσαν εἰς στενωπὸν· συνέδεσε τότε ὁ δυστυχὴς πατὴρ τὴν παρωροφίδα ταύτην καὶ τὴν ἀπέναντι ἐπιρρίψας σανίδα, καὶ τοιοῦτοτρόπως τρέμοντες μὴ πέσωσι κάτω καὶ συντριβῶσιν, ἐπέρασαν ὅλοι πατοῦντες ἐπὶ τοῦ σειομένου ἐκείνου συστεγάσματος, καὶ τουφεκιζόμενοι κάτωθεν ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡς πτηνὰ πετῶντα, κατήντησαν εἰς τινὰ εὐρωπαϊκὴν οἰκίαν, ὅπου διεσώθησαν.

Ὁ δὲ διοικητὴς, ἀφ' οὗ εἶδεν ὅτι αἱ προσταγαὶ καὶ αἱ ἀπειλαὶ τοῦ δὲν ἴσχυσάν, ἐξῆλθε μεθ' ὅλης τῆς φρουρᾶς εἰς παῦσιν τῶν δεινῶν, καὶ μόλις κατῴρθωσε νὰ περιορισθῶσιν οἱ ἄτακτοι ἐντὸς τῆς τουρκικῆς συνοικίας, ἀφ' οὗ τρεῖς ὥρας διήρκεσαν αἱ ἀταξίαι, εἴκοσιν οἰκίαι ἐπατήθησαν καὶ ἐγυμνώθησαν καὶ εἴκοσιν ἀθλοὶ Ἕλληνες ἐφονεύθησαν. Μετὰ τὰ παθήματα ταῦτα πολλοὶ τῶν Χριστιανῶν ἤρχισαν νὰ ἐπανερχῶνται εἰς τὰς οἰκίας των, θάρρυνθέντες ὑπὸ τῆς καλῆς διαθέσεως τῆς τοπικῆς Ἀρχῆς, ἀλλ' ἔπαθαν μετ' ὀλίγον χειρότερα (α).

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας διεδόθη φήμη, ὅτι ἡ Ῥωσσία ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἡ ψευδὴς αὕτη φήμη ἔβαλε πάλιν ἄνω κάτω τὴν πόλιν· καὶ οἱ ὑπὸ τὴν Ῥωσσικὴν προστασίαν, φοβηθέντες, κατέφυγαν οἱ μὲν εἰς ἄλλα προξενεῖα, οἱ δὲ εἰς πλοῖα· οὐδ' αὐτὸς δὲ ὁ πρόξενος τῆς Ῥωσσίας ἦτον ἀσφαλὴς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς. Οἱ δὲ δυστυχεῖς Ἕλληνες, οὓς ἐθεώρουν οἱ Τούρκοι ὅλους Ῥώσσους, ἐκρύπτοντο ὅπου ἤμπόρουν. Δισχίλια ψυχὰ κατέφυγαν εἰς μόνον τὸ ὑπὸ τὸν γενναῖον καὶ φιλόανθρωπον Δαυὶδ γαλλικὸν προξενεῖον. Μύλις ἐφεύσθη ἡ περὶ τοῦ πολέμου φήμη, καὶ συνέπεσαν κακῇ τύχῃ ἄλλα περιστα-

τικά, εξαγριώσαντα πάλιν τοὺς διψῶντας τὴν καταστροφὴν τῶν Χριστιανῶν.

Πρὸ πολλῶν ἡμερῶν εὐρίσκετο ἐν τῷ λιμένι τῆς Σμύρνης ρωσικὸν πλοῖον ἐμπορικόν. Τὴν 3 ἰουνίου, ὁ ἐστὶ τῆς ἡμέρας Ἰουνίος τῶν ταραχῶν, τὸ πλοῖον ἡτοιμάσθη εἰς ἀπόπλουν. Ἐπὶ τῇ εἰδήσει αὐτῇ συνήχθησαν οἱ Τούρκοι εἰς τον αἰγιαλόν, τὸ ἐμπόδισαν λέγοντες, ὅτι μετεκόμιζε πολεμεφόδια εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐζήτησαν τὴν ἀδειαν νὰ τὸ ἐπισκεφθῶσι· τὸ ἐπεσκέφθησαν δις καὶ τρίς· καὶ μὴ εὐρόντες, ὅτι ὑπώπτευσαν, τὸ ἀπέλυσαν. Ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐγνώσθη ὁ ἐν Ἐρσιῶ ἐμπρησμὸς τοῦ δικρότου. Οἱ Τούρκοι ἐξεμάνησαν ἐπὶ τούτῳ, ἐχύθησαν εἰς διαφορά μέρη τῆς πόλεως καὶ ἐφόνευσαν ἀδιακρίτως τοὺς προστυχόντας Χριστιανούς, ἀνυπόπτως ἐν τῇ πόλει περιφερομένους. Τὴν νύκτα ἦλθεν ἡ εἰδήσις τῆς καταστροφῆς τῶν Κυδωνιῶν. Ἡ εἰδήσις αὕτη ἦλθε παρηλλαγμένη ἢ ἐξ ἀγνοίας ἢ ἐκ κακοβουλίας· ἐλέγετο, ὅτι οἱ Κυδωνιεῖς, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶ ἐλληνικοῦ ναυτικοῦ, ἔδωκαν τὴν πρώτην ἀφορμὴν σφάζαντες τοὺς ἐν τῇ πόλει Τούρκους καὶ προκαλέσαντες τὴν εἰσβολὴν τῶν ἐξω τουρκικῶν στρατευμάτων. Μόλις ἐξημέρωσε, καὶ ἤρχισε νέα σφαγὴ ἐξ αἰτίας τῆς εἰδήσεως ταύτης, καὶ τόσον αἷμα ἀθῶον ἐχύθη, ὥστε οἱ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἡμερῶν φόνοι ἐφαίνοντο μικροῦ λόγου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εὐρίσκαν πλέον οἱ δῆμιοι Χριστιανούς ἐν ταῖς ὁδοῖς εἰς σφαγὴν, ὑπῆγάν τινες αὐτῶν νὰ πατήσωσι τὸ ρωσικὸν προξενεῖον. Οἱ δὲ εἰς φύλαξιν αὐτοῦ γενίτσαροι ἐφοβήθησαν καὶ ἔφυγαν ἀφήσαντές· τὸ ἀπροστάτευτον. Καλὴ τύχη ἦλθαν λέμβοι ἔνοπλοι διαφόρων ἐυρωπαϊκῶν πλοίων εἰς ὑπεράσπισίν του, ἔπесе καὶ μία κανονία ἐκ τινος πολεμικοῦ ἐυρωπαϊκοῦ πλοίου εἰς ἀπλὸν φόβον, καὶ τοιοῦτοτρόπως οἱ μὲν ἀπειλοῦντες τὸ προξενεῖον διεσχορπίσθησαν, ὁ δὲ πρόξενος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν διεσώθησαν εἰς τὰ πλοῖα κακῶς ἔχοντες. Οἱ κακοῦργοι ὑπῆγαν μετ' ὀλίγον εἰς τὸ γαλλικὸν προξενεῖον ζητοῦντες νὰ τοῖς παραδοθῶσιν οἱ εἰς αὐτὸ καταφυγόντες διαχίλιοι Χριστιανοί· Ἀντέστη ὁ πρόξενος γενναίως· ἦλθαν καὶ ἔνοπλοι λέμβοι βασιλικοῦ τινος γαλλικοῦ πλοίου εὐρεθέντος ἐν τῷ λιμένι, καὶ οὕτω διεσώθησαν οἱ κινδυνεύοντες. Μὴ ευχαριστούμενοι δὲ οἱ ἄνθρωποι τῶν αἱμάτων νὰ φονεύωσι σποράδην, συνέλαβαν τὴν τρομερὰν ἰδέαν γενικῆς σφαγῆς· ἀλλ' εἰς πραγματοποιήσασιν τοιοῦτοῦ τολμήματος ἔκριναν ἀναγκαστὴν νὰ προκαλέσωσι πρᾶξιν νο-

μιμοποιούσαν τὸ μελετώμενον καὶ ὑπῆξαν πρὸς τὸν μουλαν ζητοῦντες τὸν ἀνγκαιὸν φετρᾶν· ἀνετριχίασεν ὁ εὐσυνειδήτος μουλᾶς ἀκούσας τοιαύτην αἴτησιν, τὴν ἀπέριψε, καὶ τοὺς ἐπίπληξεν. Ἐφρύαξαν οἱ ἐπιπληχθέντες διὰ τὴν παρχοῖν τοῦ μουλᾶ· καὶ, ἐν ᾧ αὐτὸς ὁ σουλτάνος σέβεται τὸ τάγμα τῶν ἀνθρώπων τούτων ὡς τάγμα ὑπηρετῶν τοῦ νόμου καὶ τῆς θρησκείας, οὗτοι τὸν ἐσκότωσαν. Μετὰ τὸ μέγα τοῦτο ἀνοσιούργημα ἐσκότωσαν καὶ τὸν ἀγιάνην καὶ ἄλλους Τούρκους κατακρίνοντας τὰς πράξεις των· ἀβλαβεῖς δὲ ἀφήκην τὸν μουτεσελήμην καὶ τὸν ἀρχηγόν των· διότι ὁ μὲν πρῶτος, φοβούμενος τὴν ὀργὴν των, δὲν ἐφέρετο ὡς πρότερον, ὁ δὲ ἄλλος ἐθεωρεῖτο ὡς ὑποκινήτης τῶν πραττομένων. Ἐξ ὧσων δὲ συνέβησαν, ἐνόμιζεν ἕκαστος τῶν ἐν Σμύρῃ, ὅτι ἔφθασεν ἡ τελευταία ὥρα ὧν ἐκεῖ Χριστιανῶν· ἀλλὰ ἔπχυσαν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν οἱ ῥόνοι περὶ τὴν ἐσπέραν, καὶ ἡ πόλις ἀπέφυγεν ὡς ἐκ θαύματος τὰ ἐπαπειλούμενα δεινά.

Τὴν δὲ ἐπιούσαν ἠθέλησαν οἱ ἀλιτήριοι νὰ ἐπισκεφθῶσι καὶ τετάρτην φορὰν τὸ ὑπὸ ρωσικὴν σημαίαν πλοῖον, ἀνακομισθὲν εἰς τὸν λιμένα τὴν παρελθούσαν νύκτα· ἀλλ' οὐδὲ τότε ἤνραν πολεμεφόνδια· ἤνραν ὁμῶς κατὰ δυστυχίαν 50 ἐπιβάτας Ἑλλήνας, ἐν οἷς καὶ τινες Ἴονες· καὶ τούτους μὲν παρέδωκαν ἀβλαβεῖς τῷ προξένῳ τῆς Ἀγγλίας, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπεβίβασαν, καὶ τοὺς μὲν ἐσφαζαν, τοὺς δὲ ἐδημοπράτησαν.

Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας, ἐπειδὴ ἀπηγορεύετο πᾶς εἰσπλους καὶ ἐκπλους, ἔρριπεν ἄγ. ὕραν ἐκτὸς τοῦ λιμένος πλησίον τοῦ φρουρίου σαρδηνικὸν πλοῖον, καὶ ἤρχισε νὰ ἐπιβιβάζῃ κρυφίως ἐπὶ ἄδρᾳ τιμῇ Ἑλλήνας, ἵνα τοὺς μετακομίσῃ εἰς τινὰς τῶν ἐλευθέρων νήσων πρὸς ἀσφάλειαν. Ἐμπόδισεν ἡ Πύλη πρό τινων ἡμερῶν διὰ φερμανίου τὴν φυγὴν τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀπηγόρευσε νὰ δέχωνται τοὺς φυγάδας εὐρωπαϊκὰ πλοῖα· διέταξε δὲ καὶ νηοψῖαν καὶ ἐπέβαλε ποινὴν τὴν δήμευσιν τῶν δεχομένων τοιούτους ἐπιβάτας· διέταξε δὲ ταῦτα πάντα συναινέσει τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβων, οἵτινες ἀπέστειλαν τοιαύτας ὁδηγίας πρὸς ὅλους τοὺς κατὰ τὴν ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν προξένους· ὁ μόνος δὲ ὁ τῆς Ῥωσσίας δὲν συνήνεσεν. Αἱ τουρκικαὶ Ἀρχαὶ ὧν τῶν μερῶν τῆς ἐπικρατείας ἐγίνωσκον καὶ τὴν διαταγὴν τῆς Πύλης καὶ τὰς περὶ τούτου δουθείας τοῖς προξένοις ὁδηγίας. Δι' ὃ μαθούσκι αἱ τῆς Σμύρνης, ὅτι τὸ σαρδηνικὸν πλοῖον

μετήρχετο τὸ ἀπηγυρευμένον τοῦτο ἔργον, ἔστειλαν δικάταρτον ἀλγερινὸν εὐρεθὲν ἐν τῷ λιμένι εἰς σύλληψίν του. Τὸ σαρδηνικὸν εἶχεν ἀνελκύσει τὴν ἄγκυραν πρὸ μιᾶς ὥρας, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη ν' ἀπομακρυνθῇ διὰ τὴν ἐπικρατούσαν νηνεμίαν· βλέπον δὲ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον κατέφυγεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς γαλλικῆς φρεγάτας Jeanne d'Arc. Ὁ Ἀλγερινὸς ἀπῆτει τὸ πλοῖον· ἀλλ' ὁ διοικητὴς τῆς φρεγάτας ἀνένευεν· ἐπὶ τέλους ἐνεκρίθη ν' ἀποφασισθῇ τί μέλλει γενέσθαι παρὰ τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας καὶ τῶν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς τουρκικῶν Ἀρχῶν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα διεπραγματεύοντο, οἱ ἐπὶ τοῦ σαρδηνικοῦ πλοίου διακόσιοι ἐπιβάται Ἕλληνες μετεκομίσθησαν ἀσφαλείας χάριν εἰς τὴν φρεγάταν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐστάλησαν εἰς τὴ γαλλικὴν προξενεῖον πρὸς ἀποφυγὴν τῆς εἰς τὸν πλοίαρχον ἐπικειμένης εὐθύνης. Ὁ δὲ πρόξενος, μὴ δυνάμενος ν' ἀντείπῃ εἰς τὰς ὁδηγίας του, καὶ πιστεύσας εἰς τὰς ἀπατηλὰς υποσχέσεις τῶν τουρκικῶν Ἀρχῶν περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν ἀνθρώπων· βοθηθεὶς δὲ μὴ πατηθῇ καὶ τὸ προξενεῖον καὶ δοθῇ ἀφορμὴ νὰ κατ' ἴσως καὶ ἡ πύλις, καθὼς ἐλέγετο, ἂν ἐπροστώτευσεν τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους, ἐνέδωκεν ἐν ἀρχῇ θλίψει, καὶ παρέλαβαν οἱ Τούρκοι τοὺς ἐπιβάτας καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ σαρδηνικοῦ πλοίου· καὶ οἱ μὲν ἐπιβάται, ἄλλοι ἐφονεύθησαν καὶ ἄλλοι ἐξηγοράσθησαν· ἐκ δὲ τῶν τοῦ πληρώματος, ἐπτά μετὰ τοῦ πλοιάρχου, ὑπηκόων ὧλων ξένης Δυνάμεως, τρεῖς ἀπεκεφαλίσθησαν, δύο κατεσπαράχθησαν, ὁ δὲ πλοίαρχος καὶ εἰς ναύτης ἐκρεμάσθησαν· εἰς χλευασμὸν δὲ τῆς Ευρώπης ἐβαλαν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οἱ ἀγχιονιστὰι σιγάρων (β). Τοιοῦτον ἔφερεν ἀποτέλεσμα ἡ αἰσχρὰ καὶ ἀδικαιολόγητος συναίνεσις εἰς τὰς ὁρέξεις τῆς Πύλης τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβειων, κατὰισχυανάντων τὰς σημαίας τῶν βασιλέων αὐτῶν ἐπ' ὀλίθῳ τῆς καταδικωμένης καὶ πασχούσης ἀνθρωπότητος. Ἠμάρτησαν οἱ πρέσβεις φιλανθρώπων καὶ Χριστιανῶν βασιλέων ἀμάρτημα μέγα συντρέξαντες χάριν τῆς Πύλης εἰς τὰ δεινὰ τῶν ὁμοπίστων αὐτῶν διὰ τῶν πρὸς τοὺς προξένους εἰς χρῆσιν τοῦ δικαίωματος τῆς νηοψίας ὁδηγίων, διότι ἤξευραν, ἐξ ὧν ἤκούον καὶ ἐβλεπον, ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς νηοψίας ἦτο πρὸς τοῖς Τούρκοις δικαίωμα σφαγῆς. Χρεὸς εἶχαν νὰ προστατεύωσιν ἀδιακρίτως ἀθώους καὶ ἀόπλους εἴτε Τούρκους εἴτε Χριστιανούς, μὴ κατὰδικαζομένους ὑπὸ τινος νόμου, ἀλλὰ προστρέχοντες ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν σημειῶν των εἰς

ἀποφυγὴν τῆς φανεραῆς καὶ ἀδίκου σφγχῆς ἢ τοῦ ἀνδραποδισμού.

Ἐκ τῶν ἐν Σμύρνῃ ὀδυνηρῶν συμβάντων μεταφέρομεν τὸν λόγον εἰς τὰ ἐν Κύπρῳ καὶ Κῶ ὀδυνηρότερα· παρατρέχομεν δὲ ἄλλα ἄλλων μερῶν εἰς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν δεινῶν, καὶ διότι ὅσα διηγούμεθα εἰναι ἱκνὰ αὐτὰ μόνα νὰ δείξωσιν ὑπὸ ποίας τέγρεις ἐτέλουν οἱ ἄθλιοι Χριστιανοί.

Ἡ Κύπρος εἶχεν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως κατοίκους ἑκατὸν χιλιάδας, ἐξ ὧν εἰκοσακισχίλιοι ἦσαν Τούρκοι, οἱ δὲ λοιποὶ, ἔκτος ὀλίγων Ἑβραίων, Χριστιανοί. Δεκακισχιλίους Τούρκους καὶ πεντακισχιλίους Χριστιανούς εἶχεν ἡ Λευκωσία, ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου· ἔδρευε δ' ἐν αὐτῇ ὁ μουτεσελήμης τῆς νήσου, ὁ ἀλαήμπεης, ὁ γενιτσάραγας, ὁ μουφτῆς, οἱ γενικοὶ δημογέροντες καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ὁ καὶ μακρυώτατος. Ἡ νήσος εἶχε καὶ ἄλλους τρεῖς ἀρχιερεῖς, τὸν Πάφου, τὸν Κιτίου, καὶ τὸν Κερηνίας ἐδρεύοντας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῶν.

Ἡ Πύλη ἐπὶ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως διέταξε τὸν πασὰν τοῦ Ἀκρίου νὰ μεταβιβάσῃ εἰς Κύπρον στρατεύματα καὶ ἔδωκε συγχρόνως πλήρη ἀδειαν τῷ μουτεσελήμῃ νὰ σφάξῃ ὅσους τῶν Χριστιανῶν ἔκρινεν ἄξιους σφγχῆς.

Λαβὼν ὁ τότε μουτεσελήμης Κουτσούκ-Μεχμέτης τοιαύτας διαταγὰς, τὰς ἐκοινοποίησε τοῖς ἐντοπίοις Τούρκοις ἐπὶ μυστικοῦ συμβουλίου. Πρόθυμοι οὗτοι νὰ θεραπεύσωσι τὴν κατὰ τῶν Χριστιανῶν λύσσαν τῶν καὶ ν' ἀσφαλίσωσιν ἱσως, ὥς ἐνόμιζαν, καὶ τὰ συμφέροντα καὶ τὴν ὑπαρξίν τῶν, ἐπήνεσαν ὡς σωτήριον τὴν πρόνοιαν τῆς κυβερνήσεως καὶ ἐγνώμοδότησαν νὰ θυσιάσθωσιν εἰς πλήρη διατήρησιν τῆς ἀσφαλείας τῆς νήσου ὅχι μόνον οἱ τέσσαρες ἀρχιερεῖς καὶ ὀλίγοι τινὲς τῶν ἐγκρίτων Χριστιανῶν κατὰ τὴν πρότασιν τοῦ μουτεσελήμη, ἀλλ' ὅλοι ὅσοι, εἴτε διὰ περιουσίαν εἴτε διὰ παιδείαν εἴτε δι' ἄλλην αἰτίαν, εἶχαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ὁμοεθνῶν τῶν καὶ ἐδύναντο νὰ τοὺς ωθήσωσιν εἰς ἐπανάστασιν. Ἐπὶ τούτοις συνέταξαν μακρὸν κατάλογον προγραφῆς συμπαραλαμβάνοντες ἀναμφιβόλως καὶ ὅσους ἕκαστος ἐμίσει ἢ ὧν ἐπεθύμει νὰ οἰκειοποιηθῇ ἐπὶ μικρᾷ τιμῇ τὴν περιουσίαν. Ὁ μουτεσελήμης ἠῦρεν ὑπέρμεγαν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ καὶ ἀνωφελῆ τὴν θυσίαν πολλῶν ἐξ αὐτῶν ὡς ἀσημάντων· ἀλλ' οἱ ἐντόπισι Τούρκοι, ἰδόντες ὅτι ἐδίσταζε, τὸν ἠπέλγησαν λέγοντες, ὅτι ἦτον ὑπεύθυνος

νος, ἂν ἕνεκα τῆς τοιαύτης ἐπικεικίας ἀπεστάται ἡ νῆσος. Διακούσης δὲ τῆς λογοτριβῆς περὶ τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ ποιοῦ τῶν θυμάτων, κατήχθη εἰς τὴν νῆσον ὁ ἀρχιμανδρίτης Θεοφύλακτος Θησεὺς Κύπριος, καὶ μείνας ἐπὶ τοῦ πλοίου διεδωκεν ἐπιστολάς καὶ προκηρύξεις προτρεπτικὰς εἰς ἐπανάστασιν. Αἱ προκηρύξεις ἔπεσαν εἰς χεῖρας τοῦ μουτεσελήμη καὶ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ τὸν πείσωσι νὰ ἐκτελέσῃ τὰς διαταγὰς τῆς κυβερνήσεώς του καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῶν ἐντοπίων ἀγάδων· ἄλλα, βοηθεῖς μήποτε ἡ θυσία τοσούτων καὶ τοιούτων ἐπιφέρῃ ταραχὴν, ἀνέβαλε τὴν ἐκτέλεσιν μέχρι τῆς ἀφίξεως τῆς ἀναμενομένης στρατιωτικῆς δυνάμεως.

Τὴν 3 καίου ἔφθασαν τετρακισχίλιοι, καὶ μετὰ τὴν ἀφιξίν αὐτῶν ὁ μουτεσελήμης ἐκάλεσεν εἰς Λευκωσίαν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ λοιποὺς προὔχοντας ἐπὶ λόγῳ ὅτι, ἐπαναστατησάντων ἄλλοι τῶν ὁμοθρήσκων των, ἐπάναγκες ἦτο πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν, πιστῶν ὄντων, νὰ στείλωσι κοινὴν ἀναφορὰν εἰς τὴν Πύλην βεβαιοῦντες τὴν ἀκλόνητον εἰς τὸν θρόνον τοῦ σουλτάνου πίστιν καὶ ἀφοσίωσίν των· ὑπέσχετο δὲ νὰ ἐπικυρώσῃ τὰ γραφόμενα δι' ἰδιαιτέρας τοῦ ἀναφορᾶς. Πολλοὶ ἐπίστευσαν τοὺς λόγους τοῦ καὶ ὑπῆλθαν εἰς Λευκωσίαν· τινὲς δὲ συνετώτεροι ὑπώπτευσαν καὶ κατέφυγαν εἰς Λάρνακα, πόλιν ἔχουσαν ἑξακισχιλίους κατοίκους, τοὺς πλείστους ὁμοθρήσκους, καὶ ἐκρύβησαν ἐν τοῖς ἐκεῖ προξενείοις. Ὅσοι δὲ προὔχοντες τῆς Λάρνακος καὶ τῆς Λεμισοῦ δὲν ἔλαβαν τὴν πρόνοιαν νὰ κρυφθῶσιν, συνεληφθῆσαν ἐξερχόμενοι τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἐστάλησαν δέσμιοι εἰς Λευκωσίαν. Ὁ δὲ μουτεσελήμης, ἀφ' οὗ συνήθροισεν ἐν τῇ πρωτευούσῃ ὅσους ἠμπόρεσεν, ἔρριψε τὸ προσωπεῖον καὶ ἐφανέρωσε τοὺς φονικοὺς σκοποὺς του, ἂν καὶ οἱ δυστυχεῖς Χριστιανοὶ οὐδεμίαν ἔδωκαν αἰτίαν.

Τὴν 9 ἰουλίου ἔφεραν οἱ ὑπηρέται τῆς ἐξουσίας εἰς τὴν ἔμ-προσθεν τοῦ διοικητηρίου πλατείαν τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κυπριανὸν καὶ τοὺς τρεῖς ἄλλους ἀρχιερεῖς· καὶ τὸν μὲν ἐκρέμασαν ἀπὸ τινος δένδρου ἀπέναντι τῆς πύλης τοῦ διοικητηρίου, τοὺς δὲ ἀπεκεφάλισαν. Συναπεκεφάλισαν καὶ τινὰς τῶν προκρίτων Χριστιανῶν καὶ ἀφῆκαν κατὰ γῆς ἐρριμένα τὰ πτώματα ὅλων ἡμέρας τινάς· δὲν ἔπαυσαν δ' ἕκτοτε ἐν διαστήματι, 30 ἡμερῶν σφάζοντες καὶ πολλοὺς κόπτοντες μεληδὺν ζῶντας. Διακόσιοι προὔχοντες πόλεων καὶ χωρίων ἐθυσιάσθησαν, καὶ μόνοι σχεδὸν

οὐ φυγόντες διεσώθησαν· τὰ δὲ ὑπάρχοντα ὅλων καὶ θανατωθέντων καὶ φυγόντων ἐδημεύθησαν καὶ ἐπωλήθησαν. Φιλανθρωπότατοι ἐφάνησαν ταῖς θλιβεραῖς ἐκείναις ἡμέραις οἱ πρόξενοι, καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ τῆς Γαλλίης Μεχαινῆς, πρέχοντες ἐν πρώτοις τὰ προξενεῖα ἄσυλα τοῖς κταδιωχομένοις, καὶ ἀποπέμποντες αὐτοὺς μετὰ ταῦτα δι' ευρωπαϊκῶν πλοίων.

Πάνδεινα ἔπαθον συγχρόνως καὶ οἱ δυστυχεῖς Κῶοι.

Δωδεκισχίλιοι Τούρκοι καὶ ἑξακισχίλιοι Χριστιανοὶ ἦσαν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ταύτης, διεσπαρμένοι εἰς 2½ μέρη, τὴν κυρίως λεγομένην Χώραν, καὶ τὰ χωρία Κέφαλον, Ἀντιμύχειαν, Πηλετον, Ἀσφενδιον καὶ Κερμετήν.

Οἱ ἐντόπιοι· Τούρκοι, ἂν καὶ ὑπερίσχυαν καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ κατ' ἄλλα, μετέφεραν τὸν ἀπρίλιον εἰς τὴν νήσον ἐκ τῶν τῆς Ἀσίας μερῶν κατὰ διαταγὴν τῆς Πύλης διὰ φόβον ἐνδεχομένης ἐξωτερικῆς ἐπιδρομῆς Ἑλλήνων ἐξακοσίους ὀπλοφόρους. Ἀταξίαι, ἀρπαγαὶ καὶ ρόνοι σποράδην συνέβαινον ἑκτοτε καθ' ἡμέραν· ἀλλὰ τὰ κακὰ ἐκορυφώθησαν τὴν 11 Ἰουλίου. Ἐκ μόνων τῶν κτοίκων τῆς Χώρας ἐσφάγησαν 98, ὅλοι δὲ αἱ οἰκίαι ἐγυμνώθησαν, οἱ ναοὶ κατεπατήθησαν καὶ ἐβεβηλώθησαν, τὰ ἱερὰ ἐγχευάσθησαν, αἱ νύκτες γυναῖκες, ὅσαι δὲν κατέφυγαν εἰς τὰ ὄρη, ἐκρατήθησαν καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀπελύθησαν· πᾶσα αἰδῶς ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐξέλειψε, καὶ πᾶς σπινθὴρ ἐλέους ἐσβέσθη· καὶ ταῦτα πάντα ἐπράχθησαν εἰς βλάβην λαοῦ, ὃχι μόνον ἁθώου καὶ μὴ δώσαντος σημεῖον ἐπαναστατικῆς διαθέσεως, ἀλλὰ μῆτε ἀκούσαντος ἂν ὑπῆρχε Φιλικὴ Ἑταίρια, μῆτε ἔχοντος κἄν ὄπλα, διότι ἀπηγορεύετο ἀνέκασθεν τοῖς ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ Χριστιανοῖς ἢ κτῆσις καὶ χρήσις αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

Ἐπανόστασις Αἰτωλοακαρνανίας.-Εἰσβολὴ Ἡλλήνων εἰς θραχώρι καὶ κυρίους αὐτοῦ, Τερέ, Πλαγίδες καὶ Ζαπαντίου.-Μάχαι Μακρυνόρους καὶ Πέτα.-Καταστροφὴ Καλαβρύτων καὶ Σαραίου.-Τὰ κατὰ τὸ Καρπενθίαι καὶ τὸ Ἀσπροπόταμον.-Ἀποτυχία τῆς πρὸς Ἀλευθέρωσιν τῆς Πάργας ἐκστρατείας.

ΕΠΙΑΜΕΝ τὰς αἰτίας δι' ἃς ἐβράδυνε νὰ κινηθῇ ἡ Αἰτωλοακαρνανία, ὡς πλησιεστέρα τῶν μεγάλων ἐχθρικῶν δυνάμεων. Τὸ πρῶτον σύμπτωμα τῶν ταραχῶν ἐκείνου τοῦ μέρους ἐφάνη ἀρχομένου τοῦ μαρτίου. Ἐστέλλετο ἐκ Μεσολογγίου εἰς Ναυπακτον ἐπὶ μετακομίσει εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ συνήθης ἐτήσιος φύρος. Ὁ Μακρῆς, καταλαβὼν τὴν Σκάλαν τοῦ Μαυρομματι, στενὴν δίοδον πρὸς τὴν Ναύπακτον, ἐκτύπησε τὴν ὁμαρτίου τοὺς συνοδεύοντας τὰ χρήματα, καὶ αὐτοὺς μὲν ἐρόνευσεν ἐκτὸς ἐνός, ὅστις στραφεὶς εἰς τὸ Μεσολόγγι ἀνήγγειλε τὸ γεγονός, τὰ δὲ χρήματα ἤρπασεν. Ἡ τουρκικὴ Ἀρχὴ τῆς πόλεως ἐθεώρησε τὸ κοινὸν τοῦ Μεσολογγίου ἔνοχον τῆς πράξεως καὶ υπεύθυνον τῆς ἀρπαγῆς καὶ ἐλογομάχει μετὰ τῶν προεστώτων ἀρνούμενων πᾶσαν ἐνοχίαν καὶ ἀποποιουμένων πᾶσαν ἀπόδοσιν. Διήρκει ἡ ἀπικίτησις τῆς Ἀρχῆς καὶ ἡ ἀποποίησης τῶν προεστώτων, ὅτε ἦλθεν εἰδήσις ὅτι ὕδραιοσπετσιωτικὰ πλοῖα κατεπλεον ὅσον οὐκ εἰς τὴν κορινθιακὴν κόλπον. Ἡ εἰδήσις αὕτη ἤρεθισεν εἰς ἄκρον τὴν φιλοτιμίαν τῶν εἰσέτι ὑπὸ τὴν ζυγὸν Μεσολογγιτῶν καὶ ἔδωκεν ἄφορμὴν νὰ συνελθῶσι μυστικῶς οἱ προεστώτες καὶ συσκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου. Ὁ διοικητὴς ἠθέλησε νὰ συλλάβῃ αὐτοὺς ἐν τῇ διοικητηρίῳ, ὅπου τὸν ἐπεσκέπτοντο συνήθως τὴν πρωτὴν ἐκάστης ἡμέρας· ἀλλ' οὗτοι ὑποπτεύσαντες, δὲν τὴν ἐπεσκέπτοντο ἑκτοτε ὅλοι ὁμοῦ.

Ἐν τοῖς μεταξὺ Μεσολογγίου καὶ Ναυπακτου χωρίοις, Γαλατὰ καὶ Μποχωρίῳ, ἐστάθμευε τουρκικὴ φρουρά. Διδόθη λόγος ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ὅτι ἤρχετο κατ' αὐτῆς ὁ Κώστας Χορμόβας μεθ' ἱκανῶν παλληκαρίων· ἐπὶ δὲ τῷ λόγῳ τούτῳ

μάτος

κατέφυγεν αὕτη εἰς Μεσολόγγι. Τὴν ἐπιούσαν διεφημίσθη πάλιν ὅτι τὰ βουνὰ τοῦ Ζυγοῦ ἐσχεπάσθησαν ὑπὸ κλεπτῶν καταβαινόντων εἰς κυρίευσιν τοῦ Μεσολογγίου. Ὅστις φοβηθῇ, πιστεύει εὐκόλως ὅ,τι ἐπίφοβον ἀκούσῃ· οἱ δὲ ἐν Μεσολογγίῳ ὀλίγοι Τούρκοι εὐλόγως ἐφοβοῦντο, διότι εἶχαν ὑπ' ὄψιν τὰ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι συμβάντα. Τοιοῦτοτρόπως προδιατεθειμένοι, ἀκούσαντες καὶ πιστεύσαντες τὰ λεγόμενα, παρέλαβαν ἐν εἰρήνῃ καὶ οἱ ἐντόπιοι καὶ οἱ πάροικοι Τούρκοι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των, διεβιβάσθησαν διὰ τῆς λίμνης ἀντικρὺ τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ μετέβησαν εἰς Βραχῶρι μὴτ' ἐνοχλοῦντες μὴτ' ἐνοχλούμενοι (α'). Κατόπιν αὐτῶν μετέβησαν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ ὁ διοικητὴς καὶ ἡ φρουρὰ τοῦ Μεσολογγίου ἡσύχως, καὶ τὴν 20 μαΐου, καθ' ἣν ἐφάνησαν εἰσπλέοντα τὸν κόλπον τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, κατέλαβαν οἱ Χριστιανοὶ τὸ ἐγκαταλειφθὲν διοικητήριον, ἀνεστήλωσαν τὴν ἐπαναστατικὴν σημαίαν χαίροντες καὶ ἀλαλάζοντας, ἐκάλεσαν τὸν ἔξω περιφερόμενον Μακρῆν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀνήγγειλαν τοῖς προκρίτοις καὶ ὀπλαρχηγοῖς τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος τὰ συμβάντα, προσκαλοῦντες αὐτοὺς νὰ κινηθῶσι καὶ προκαταλάβωσι τὰ στενὰ τοῦ Μακρυνόρους εἰς ἀντίκρουσιν πάσης δι' ἐκείνου τοῦ μέρους ἐχθρικῆς ἐισβολῆς. Ἡ προσκλησις εἰσηκούσθη, καὶ ὁ μὲν Μακρῆς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν τὸ μεσονύκτιον, καὶ τὴν ἐπαύριον μετέβη εἰς Ἀνατολικόν, ὅπου ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν οἱ ἐντόπιοι Τούρκοι παρέδωκαν τὰ ὅπλα καὶ ἀνεχώρησαν καὶ αὐτοὶ εἰς Βραχῶρι σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις ἀνενόχλητοι. Οἱ δὲ ὀπλαρχηγοὶ καὶ προεστῶτες τῶν ἄλλων μερῶν ἡτοιμάσθησαν, οἱ μὲν νὰ καταλάβωσι τὰ στενὰ τοῦ Μακρυνόρους, οἱ δὲ νὰ πέρσωσιν ἐπὶ τὴν Βόνιτσαν, καὶ ἄλλοι νὰ ἐκστρατεύσωσιν εἰς Βραχῶρι καὶ Ζαπάντι κατοικοῦμενα ὑπὸ πολλῶν Τούρκων.

Τὸ Βραχῶρι, Ἐβραιοχωρὶ, ἡ Βλωχοχωρὶ, κείμενον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Βλωχοῦ ἐν μέσῳ πεδιάδος, ἦτον ἡ πρωτεύουσα τοῦ Καρλελίου, ἦτοι τοῦ πλείστου μέρους τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, καὶ κατοικία πλουσιῶν καὶ ἰσχυρῶν Τούρκων, ὧν αἱ μεγαλοπρεπεῖς οἰκίαι περιείχοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐντὸς διπλοῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ τριπλοῦ, περιφραγματος κατέφυγον ὁ ἐκεῖ, καθὼς εἴπαμεν, ὡς εἰς ἀσφαλὲς μέρος, οἱ ἐκ Μεσολογγίου καὶ Ἀνατολικοῦ ἀναχωρήσαντες Τούρκοι καὶ ἄλλοι ἐξ ἄλλων γειτονι-

κῶν μερῶν. Εὐρίσκετο κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὡς μουτεσελήμης καὶ δερβένχης τῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ Καρ-
 λελίου, ὁ Ἀλβανὸς Νούρχης Σέρβανης, ἔχων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν
 του πολλὴν καὶ ἐκλεκτὴν φρουρὰν ἐξ Ἀλβανῶν· κατὰ πρόσ-
 κλησιν δὲ αὐτοῦ ἀφίχθη ἐκεῖ καὶ ὁ ὁμογενὴς του Ταχῆρ-Πα-
 πουλίας, δερβένχης· καὶ αὐτοὶ τῶν Κραββαίων καὶ τοῦ Ἀπο-
 κούρου· ὥστε ἦσαν ἐν τῇ πόλει, ἐντόπιοι καὶ μὴ, χίλιοι Τοῦρκοι
 μαχημοὶ, προσεκτικοὶ μὲν καὶ περιποιητικοὶ πρὸς τοὺς ἔξω
 Ἕλληνας, οὓς ἐφοβοῦντο, βαρεῖς δὲ καὶ ἀπειλητικοὶ πρὸς τοὺς
 ἐντός, οὓς κατεφρόνουν. Ὁπλαρχηγὸς τῆς ἐπαρχίης τοῦ Βλαχωῦ
 ἦτον ὁ Ἀλεξάκης Βλαχόπουλος, ὅστις δὲν ἔπαυεν, ἐξ ὅτου
 ἐξεργάγη ἡ ἐπανάστασις ἐν Πελοποννήσῳ, ἐρεθίζων μυστικῶς τοὺς
 ὀπλαρχηγούς καὶ προεστώτας τῶν μερῶν ἐκείνων εἰς τὸ νὰ σχί-
 σωσι τὸ προσωπεῖον. Μετὰ δὲ τὰ ἐν Μεσολογγίῳ συμβάντα καὶ
 τὰς ἐκεῖθεν προτροπὰς ἀπεφασίσθη ἡμέρα ἐκστρατείας εἰς Βραχωρί
 ἡ 28. Κατὰ τὴν ἀπόφασιν δὲ ταύτην ἐπλησίασαν τὴν 26 καὶ 27
 αἱ μέλλοντες νὰ ἐφορμήσωσιν ὀπλαρχηγοὶ καὶ ἐτοποθετήθησαν ὁ
 μὲν Μακρῆς μετὰ 700 Μεσολογγιτῶν, Ἀνατολικιωτῶν καὶ Ζυ-
 γιωτῶν παρὰ τὰ γεφύρια τοῦ Ἀλαήμπεη πρὸς τὴν πόλιν· ὁ δὲ
 Σαδῆμας, ὀπλαρχηγὸς τοῦ Ἀποκούρου, μετὰ 500 συνεπαρχιω-
 τῶν του, καὶ ὁ Ἰρίβης μετὰ 200, κατὰ τὸ Δογρί· ὁ δὲ Βλα-
 χόπουλος ἐν τῷ πλκιοφρουρίῳ ἄνωθεν τῆς πόλεως μετὰ 500
 ἐκ τῆς ἐπαρχίης του καὶ τινων ἄλλων ἐκ τῶν ὑπὸ τὸν Τσόγ-
 κην, ὀπλαρχηγὸν τῆς Βονίτης. Τὴν δὲ 28, πρὶν φέξῃ, εἰσῆλ-
 θαν πρῶτοι οἱ ὑπὸ τὸν Μακρῆν καὶ Βλαχόπουλον ἐκ δικφύρων
 μερῶν κραυγαῖοντες καὶ τουφεκίζοντες. Ἦτο ραμαζάνι, καὶ οἱ
 Τοῦρκοι ἦσαν ὅλοι ἔξυπνοὶ καὶ ἔτρωγαν· ὥστε, ἂφ' οὗ ἡκούσθη-
 σαν αἱ κραυγαὶ καὶ οἱ τουφεκισμοί, οἱ κατοικοῦντες τὰ ἄκρα
 τῆς πόλεως Τοῦρκοι ἤρπασαν τὰς γυναικὰς καὶ τὰ τέκνα των
 καὶ ὑπεχώρησαν εἰς τὰ ἐνδότερα ἀφήσαντες ἐστρωμένας καὶ
 αὐτὰς τὰς τραπέζας· οἱ δὲ Ἕλληνες ἦσαν κενὰς τὰς πρώτας
 οἰκίας, τὰς ἐλαφυραγώγησαν καὶ τὰς ἔκασαν· προχωροῦντες
 δὲ καὶ πάντοτε καίοντες ἀπῆντησαν οἱ ἐντεῦθεν τοὺς ἐκεῖθεν
 μετ' ὀλίγον εἰσβελόντας συναδέλφους των· ἀπῆντησαν καὶ τοὺς
 κατοίκους τοῦ Βραχωρίου Χριστιανούς ἐνόπλους κατὰ τὸ μέρος
 ὅπου προεσχεδιάσθη νὰ εὐρεθῶσι, καὶ ὅλοι ὁμοῦ ἔτρεξαν πρὸς
 τὸ κέντρον ὅπου ἦσαν αἱ δυνατώτεραι οἰκίαι, καὶ ὅπου ὁ Νούρ-
 κας, ὁ Ταχῆρ-Παπούλιας καὶ οἱ μπέηδες τοὺς ἀνέμεναν ἐγκλει-

στοι. Ἐκεῖ ἤρχισε σφοδρὸς καὶ πεισματώδης ἀμοιβαίος τουφεκισμός· καὶ ἄφ' οὗ ἐξημέρωσεν, εὐρέθησαν τέσσαρες Ἕλληνες νεκροὶ καὶ πολλοὶ τραυματαῖαι. Οἱ δὲ Τούρκοι τόσον ἦσαν πληρεῖς θάρρους, ὥστε ἡτοιμάσθησαν νὰ ἐπεξέλθωσι ἐρεθιζόμενοι δι' ἀμοιβίων ὑβρεων. «Καρτερεῖτέ μας παληοραγιάδες», ἔλεγαν οἱ Τούρκοι. «Ἐλᾶτε βρωμόσκυλα, ἂν ᾔσθε παληκάρια», τοῖς ἀπεκρίνοντο οἱ Ἕλληνες.

Ἐν ᾧ δὲ ἐλογομάχουν ὁμηρικῶς προκαλοῦντες καὶ προκαλούμενοι, ἠκούσθησαν μακρόθεν πολλοὶ τουφεκισμοὶ περὶ τὴν α' ὥραν μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου. Ἦσαν δὲ οἱ περὶ τὸν Σαδῆμαν καὶ τὸν Γρίβαν φθάσαντες τὴν ὥραν ἐκείνην καὶ τουφεκίζοντες ἐπὶ τῆς εἰσελεύσεώς των. Οἱ Τούρκοι ἐδειλίσαν, καὶ ἀποροῦντες ἡρώτων τοὺς Ἕλληνας πόθεν τοῖς ἦλθε τόση νέα δύναμις· «ἄλλη τόση θὰ μᾶς ἔλθῃ αὐριον», ἀπεκρίθησαν οἱ Ἕλληνες· «καὶ ἂν δὲν προσκυνησῇτε σήμερον, ὅλους θὰ σᾶς κόψωμεν αὐριον». Οἱ Τούρκοι ἐζήτησαν περὶ τὴν μεσημβρίαν νὰ ἔλθωσιν εἰς λόγους μετὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ εἰσακουσθέντες ἔστειλαν ἀξιωματικόν, ὃν οἱ Ἕλληνες ἐδέχθησαν φιλοφρόνως, καὶ ἀκούσαντες αὐτὸν λέγοντα ἐξ ονόματος τῶν δερβεναγᾶδων καὶ τῶν μπέηδων ν' ἀπομακρυνθῶσι καὶ ἡσυχάσωσιν, «εἰπέ», ἀπεκρίθησαν, «τῷ δερβένχαχ· ὅτι ἡμεῖς ἤλθομεν ν' ἀποδιώξωμεν τοὺς Τούρκους, καὶ ἐπειδὴ ἔχομεν παλαιὰς σχέσεις πρὸς αὐτόν, εἴμεθα πρόθυμοι νὰ τῷ δώσωμεν συνοδίαν ἕως εἰς τὸ Μακρινόρος εἰς ἀσφάλειάν του, ἂν θέλῃ φιλικῶς νὰ φύγῃ». Ἀποτυχούσης τῆς ἐπικηρυκείας, ἡ μάχη ἐξήφθη σφοδροτέρα. Ὁ δὲ Νούρκας καὶ οἱ ἐν τῷ διοικητηρίῳ ἐγκριτώτεροι μπέηδες τόσον ἐφοβήθησαν ἐπὶ τῇ ἐφορμῇ, ὥστε ἔφυγαν ὅλοι διὰ τοῦ ὀπισθεν μέρους καὶ ἐκλείσθησαν ἐντός τινων γειτονικῶν οἰκιῶν· τὸ δὲ ἐγκαταλειφθὲν διοικητήριον ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐλαφυραγωγῆθη καὶ ἐπυρπολήθη. Ἐγκατελείφθη μετ' ὀλίγον καὶ ὅλη ἡ πόλις, καὶ οἱ Τούρκοι περιωρίσθησαν εἰς πέντε ἢ ἑξ οἰκίας ἀφήσαντες καὶ αὐτὰς τὰς τροφαποθήκας των. Ἐν τοσοῦτῳ συνέβηεν καθημερινῶς εἰς πολιορκίαν τοῦ Βραχωρίου Βαλτινοὶ καὶ Ξηρομερίται. Τὴν 30 ἦλθεν ὁ Γιώτης ἀδελφὸς τοῦ ὀπλαρχηγοῦ τοῦ Ξηρομέρου Γεωργάκη Βαρνακιώτου, τοῦ σημαντικωτέρου τῶν ὀπλαρχηγῶν ὅλης τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος· μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἦλθε καὶ αὐτός ὁ Βαρνακιώτης· ὥστε τὴν 3 ἰουνίου συνηριθμοῦντο 4000

οἱ αὐτοὶ οὐλοφόροι Ἕλληνες· ἀλλ' ἔπασχαν ἑλλειψιν πολεμεφοδίων· ἐστενοχωροῦντο δὲ καὶ οἱ Τούρκοι ἔτι μᾶλλον καθ' ἡμέραν, πάσχοντες καὶ οὗτοι ἑλλειψιν τροφῶν.

Ἐπλεε κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας πρὸς τὸν λιμένα τῶν Πατρῶν ἀγγλικὸν πλοῖον ἐμπορικόν, φέρον ὑπὸ τὴν ἀσφαλῆ σκέπην τῆς οὐδετέρως τοῦ σημαίας πολεμεφοδία εἰς πώλησιν. Κατὰ τύχην ἔμπθεν ὁ πλοίαρχος ἔξω τοῦ λιμένος τοῦ Μεσολογγίου τὰ τοῦ Βραχωρίου, καὶ ἦν ἔπασχαν οἱ Ἕλληνες ἑλλειψιν πολεμεφοδίων, ἔριψεν ἄγκυραν, ἀπεβίβασε τὰ πολεμεφοδιά του καὶ ἐν ἐλαφρὸν κανόνι, καὶ τὰ συνώδην εἰς Βραχωρί ὅπου τὰ ἐπώλησεν. Ἐφοδιασθέντες τοιουτοτρόπως οἱ Ἕλληνες ἐμάχοντο σφιδρότερον. Οἱ δὲ Τούρκοι, μὴ προσδοκῶντες ταχεῖαν ἔξωθεν βοηθεῖαν εἰς λύσιν τῆς πολιορκίας, διότι ἤκουσαν ὅτι οἱ Ἕλληνες κατέλαβον τὰ στενὰ τοῦ Μαρυνόρου, κατακλωσάντες καὶ ὅλας σχεδὸν τὰς τροπὰς ἀπερχοίσκειν νὰ συμβιβασθῶσι καὶ ἐζήτησαν δευτέραν συνέντευξιν. Ὁ Νούρκας, ὡς ἄνθρωπος γνωστός, τινῶν δὲ τῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ φίλος, ὑπῆγε πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐσυμβιβάσθη, αὐτὸς μὲν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Ἀλβανοὶ νὰ ἐξέλθωσι τὴν ἐπαύριον ἀβλαβεῖς καὶ ἐνοπλοὶ ὑπὸ τὴν συνοδίαν καὶ ἐγγύησιν τῶν Ἑλλήνων φέροντες καὶ τὰ πράγματα των, οἱ δὲ λοιποὶ Τούρκοι νὰ συνθηκολογήσωσιν ἰδίως μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἂν ᾔθελαν· τοῖς παρέδωκε δὲ ὡς ὁμηρον καὶ τὸν υἱόν του. Τοιουτοτρόπως ὁ αἰσχρὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ σουλτάνου, πρᾶβας τὸ πρὸς αὐτὸν χρέος του καὶ καταπατήσας τὴν τιμὴν του, ἐγκατέλειπε τοὺς συμπάσχοντας ὁμοπίστους του ἐπ' ἀσφαλεῖα καὶ ὠφελείᾳ μόνον ἐκτουτοῦ καὶ τῶν οἰκείων του. Ἀναιδὴς εἰς τοὺς λόγους του καὶ ἀτιμος εἰς τὰς πράξεις του, εἰδοποίησε τοὺς μπένδης, ἐπιστρέψας, ὅτι αὐτὸς καὶ οἱ Ἀλβανοὶ του θ' ἀνεχώρουν τὴν ἐπαύριον ἐπὶ συνθήκῃ. « Ἀμ' ἡμᾶς ποῦ μὰς ἀφίνεις; » τὸν ἠρώτησαν οἱ μπένδης· « Κάμετε », τοῖς ἀπεκρίθη ψυχρά, « ὅ, τι σὰς φωτίσῃ ὁ Θεός », καὶ διέταξεν αὐτοὺς καὶ τοὺς πλουσίους Ἑβραίους νὰ τῷ φέρωσι τὰ πολυτιμὰ των πράγματα καὶ τὰ χρήματα, εἰπὼν ὅτι ἀρεστότερον τοῖς ἦτο νὰ τὰ ἐπάρῃ αὐτὸς ὁ φίλος των σήμερον, ἢ νὰ τὰ ἐπάρωσιν οἱ ἐχθροὶ των αὔριον. Οἱ μπένδης καὶ οἱ Ἑβραῖοι, ἀκούσαντες τοὺς λόγους τούτους, ἀπηλπίσθησαν, διότι ἐβλεπαν ὅτι ἐπρόκειτο νὰ γυμνωθῶσι σήμερον ὑπὸ τῶν φίλων των, καὶ νὰ πέσωσιν αὔριον γυμνοὶ εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν των· ὑπεί-

κοντες δὲ εἰς τὴν ἀνάγκην ἔδωκαν μὲν πολλὰ τῶν πολυτίμων πραγμάτων τῷ Νούρκῃ, ἀλλ' εἰδοποίησαν κρυφίως τοὺς γνωρίμους τῶν ὀπλρχηγοὺς Ἑλλήνας διὰ τινος Ἑβραίου, ὅτι ὁ Νούρκας τοὺς ἐπῆρεν ὅσα σκοπὸν εἶχαν νὰ τοῖς δώσωσιν εἰς λύτρωσίν των. Οἱ ὀπλρχηγοὶ εἰδοποίησαν τὸν Νούρκαν, ὅτι ἔμαθαν τὰς πράξεις του, καὶ διελάλησαν ἐν τῇ πόλει, ὅτι ὅστις Ἀλβανός, μικρὸς ἢ μεγάλος, ἐφωρᾷτο ἐπὶ τῆς ἐξόδου ἀπάγων ὁποιοῦδήποτε εἶδους πράγματα τῶν ἐντοπίων Τούρκων ἢ Ἑβραίων θὰ ἐφονεύετο ὡς παραβάτης τοῦ συμβιβασμοῦ. Ὁ Νούρκας ἀπεκρίθη, ὅτι ἔτοιμος ἦτο ν' ἀποδώσῃ αὐτὸς πρῶτος ὅσα ἐπῆρε, καὶ νὰ ὑποβληθῇ καὶ ὑποβάλλῃ καὶ ὅλους τοὺς συντρόφους του τὴν ἐπαύριον ἐπὶ τῆς ἐξόδου εἰς ψηλᾶρῃσιν· περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον ἐδραπέτευσεν μεθ' ὅλης τῆς συνοδίας του ἀπάγων ὅσα ἤρπασεν. Οἱ μπέηδες ἐγνωστοποίησαν ἀμέσως τὴν δραπέτευσίν του, καὶ οἱ Ἕλληνες ἔστειλαν εἰς καταδίωξιν τὸν Κώσταν Βλαχόπουλον κατὰ τὸ Μακρυνόρος. Ὁ Νούρκας ἀνέβη δρομικῶς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Καρπενησιου, προθέμενος νὰ μεταβῇ εἰς Πατρατσίκι· ἀλλ' ἔπεσε καὶ αὐτός, ἔπεσαν καὶ ὅσα ἤρπασεν εἰς χεῖρας τῶν ἀδελφῶν Γιολδασαίων, ὀπλρχηγῶν τοῦ Καρπενησιου, εἰδοποιηθέντων ἐν καιρῷ περὶ τῆς δραπετεύσεώς του καὶ προκαταλαβόντων τὰς διόδους. Οὕτως ἡ θεῖα δίκη ἐπέκλεισε τὸν παρβάτην τῶν καθηκόντων του καὶ τὸν προδότην τῶν ὁμοθρήσκων του. Οἱ δὲ ἐν Βραχωρίῳ Τούρκοι καὶ Ἑβραῖοι πρεδότησαν τὴν 9 ἐπὶ ἀσφαλεῖς ζωῆς καὶ τιμῆς· καὶ οἱ μὲν μπέηδες δὲν ἐκάκωπαθαν, ὡς ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν δυνατῶν ὀπλρχηγῶν, καὶ οὐδεὶς τῶν ἄλλων Τούρκων ἐφονεύθη· οἱ δὲ Ἑβραῖοι ὑπέφεραν τὰ πάνδεινα, καὶ οἱ πλείστοι ἐφονεύθησαν ἀνηλεῶς ἐπὶ προφάσει, ὅτι οἱ ὁμόπιστοί των ἔσυραν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ σῶμα τοῦ πατριάρχου, καὶ κατεμήνυσαν τοὺς κρυπτομένους Χριστιανούς. Τοιουτοτρόπως Χριστιανοὶ καὶ Τούρκοι ἐφάνησαν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως πολλάκις μαθηταὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σχολείου, ἀλλὰ σχολείου τουρκικοῦ διδάσκοντος νὰ παιδεύωνται διὰ πταίσματα ἄλλων οἱ μὴ πταίσαντες.

Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ἐπάτησαν οἱ Ἕλληνες τὸ Βραχωρί, ἔπεσε καὶ ὁ Τσόγκας αἰφνης ἐπὶ τοὺς ολίγους Τούρκους τοὺς κατέχοντας τὰ ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἐσχάτης τῆς Ἀκαρνανίης ἀντικρὺ τῆς ἁγίας Μαύρας τειχίδια τοῦ Τεκὲ καὶ τῆς Πλαγιᾶς, καὶ

ταῦτα μὲν ἐκυρίευσεν, τοὺς δὲ ἐν αὐτοῖς ἄλλους ἐσκότωσε, καὶ ἄλλους ἀπέστειλεν εἰς Ἄρταν ἐπὶ ἀνταλλαγῇ· προσέβαλε μετὰ ταῦτα καὶ τὴν πόλιν τῆς Βονίτσης καὶ τὴν ἐπάτησεν ἔρημον μείναςαν, διότι οἱ μὲν κάτοικοι αὐτῆς Χριστιανοὶ ἔφυγαν πρὸ τῆς εἰσβολῆς του, οἱ δὲ Τούρκοι ἐκλείσθησαν ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς. Μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ τὴν διατηρήσῃ, ὡς πολεμούμενος ἄνωθεν, τὴν ἐγκατέλειπεν.

Οἱ Ἕλληνες ἀφ' οὗ ἐκυρίευσαν τὸ Βραχῶρι, ἐγκατέστησαν προσωρινὴν Ἀρχὴν καὶ ἐστράτευσαν πρὸς τὸ Ζαπάντι, μικρὰν κωμόπολιν, ὅλην ὑπὸ Τούρκων κατοικουμένην καὶ τρία τέταρτα τῆς ὥρας ἀπέχουσαν τοῦ Βραχωρίου. Βλέποντες οἱ ἐν αὐτῇ Τούρκοι τὰ κατὰ τὸ Βραχῶρι προεῖδαν τί τοῖς ἔμελλεν· ἀλλὰ προσδοκῶντες πάντοτε βοήθειαν πρὸς τοῦ ἐν Ἀρτῇ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ περιτειχίσθησαν ἐκ τοῦ προχείρου καὶ ἡτοιμάσθησαν εἰς ἀντίστασιν· ὠχύρωσαν καὶ δύο ζαμιά καὶ τέσσαρας δυνκτοὺς πύργους καὶ τοὺς περιετάρφρυσαν. Τριακόσιοι ἦσαν οἱ πολεμισταί, ἐν οἷς καὶ τινες Ἀλβανοί, καὶ δις ἀπέριψαν τὰς περὶ παραδόσεως προτάσεις τῶν Ἑλλήνων. Τὴν δὲ 16 ἐφορμήσαντες οἱ Ἕλληνες ἀπεκρούσθησαν καὶ μεγάλως ἐβλάβηθησαν· μετέφεραν τότε δύο κxonία ἐκ Μεσολογγίου, ἀλλ' οὐδ' ἐξ αὐτῶν ὠφελήθησαν διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν κανονοβολιστῶν καὶ τὴν ἔλλειψιν καταλλήλων σφαιρῶν· μετὰ ταῦτα κατεσκευάσαν πύργον ὑψηλὸν καὶ ἐκεῖθεν ἐκτύπουν τοὺς ἐχθρούς· ἀλλὰ καὶ οὕτως οὔτε τοὺς ἐβλαπταν οὔτε τοὺς ἐφόβιζαν· ἤνοιξαν ὑπόνομον, τὴν ἀνάψαν τὴν 18, κατηδάφισαν μέρος τοῦ περιτειχίσματος καὶ ἐφώρμησαν συγχρόνως πολλαχόθεν, ἀλλ' ἀντεκρούσθησαν καὶ τότε ὑπὸ τῶν ὀλίγων ἀντιπάλων, φανέντων τόσον ἀνδρείων, ὥστε μετὰ τὴν ἔφοδον καὶ τὴν ἀποτυχίαν τῶν Ἑλλήνων ἐξῆλθαν πολλαχόθεν ξιφῆρεις καὶ ἔτρεψαν οἱ ὀλίγοι τοὺς πολλοὺς εἰς φυγὴν. Κατὰ δὲ τὴν ἐξοδὸν ὁ Βλαχόπουλος, ἀπομείνας μετὰ τινων ἐν τῇ θέσει του, εἶχεν ἔμπροσθέν του ἓν μικρὸν κανόνι, καὶ οἱ Τούρκοι ὥρμησαν ὑπὸ τὸν ἀρχηγόν των Ἰσοῦφην Σουλευκάρχαγαν νὰ τὸ ἀρπάσωσιν· ἤλθαν δὲ τόσον πλησίον, ὥστε ἐφίνευσαν ἓνα ἐκ τῶν φυλασσόντων αὐτό· ἀλλ', ἐν ᾧ κατεγίνοντο νὰ σκυλεύσωσι τὸν φονευθέντα, ὁ Βλαχόπουλος ἐτουφέκισεν ἐνδοθεν τοῦ προμαχώνα του εὐστόχως καὶ ἔρριψε νεκρὸν τὸν Σουλευκάρχαγαν, διακρινόμενον διὰ τῆς χρυσῆς ἐνδυμασίας του. Τότε οἱ πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος Τούρκοι ἐκύκλω-

σαν τον νεκρόν, ἀγωνιζόμενοι νὰ τὸν σηκώσωσιν ὑπὸ τὸ πῦρ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσαν, διότι μετὰ τὸ συμβᾶν τοῦτο ἐπανεληθάν τινες τῶν φυγόντων Ἑλλήνων εἰς ἣν κατεῖχαν οἱ περὶ τὸν Βλαχόπουλον θέσιν καὶ σφοδρῶς κτυποῦντες τοὺς ἐφορμῶντας Τούρκους καὶ φονεύοντες τοὺς ἡνέγκασαν νὰ ἐπανεέλθωσιν ἐντὸς τοῦ περιτειχίσματος τῶν ἀπρακτοὶ ὑπεχώρησαν δὲ συγχρόνως ἐντὸς αὐτοῦ καὶ οἱ λοιποὶ ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν ἐξ αἰτίας τοῦ συμβάντος τούτου. Πέντε Ἑλληνες ἐφονεύθησαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ δεκατρεῖς ἐπληρώθησαν· ἐφονεύθησαν καὶ δεκαοκτὼ Τούρκοι. Οἱ Ἑλληνες κατὰ τὰ διδάγματα τῶν αὐθεντῶν καὶ διδασκάλων τῶν ἐκοψαν τὰς κεφαλὰς τῶν φονευθέντων καὶ τὰς ἐκρέμασαν ἐξωθεν τοῦ πύργου τῶν κατέναντι τῶν πολιορκουμένων δυστυχῶν συγγενῶν τῶν. Οἱ δὲ Τούρκοι, στερηθέντες τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ μηδεμίαν βλέποντες ἐξωθεν βοήθειαν, ἔχασαν καὶ τὰς ἐλπίδας καὶ τὸ θάρρος καὶ πηρεδύθησαν τὴν ἐπαύριον ἐπὶ ἀσφαλείᾳ τιμῆς καὶ ζωῆς, παρέδωκαν καὶ τὰ ὅπλα καὶ δὲν ἐκκρόπαθον· καὶ οἱ μὲν ἐντόπιοι διεσπάρησαν ὅπου ἠθέλησαν, οἱ δὲ Ἀλβανοὶ ἐστάλησαν διὰ τοῦ Μακρυνόρους εἰς Ἄρταν ἀσφαλεῖς, ἀλλ' ἄσπολοι.

Ὁ δὲ Χουρσήδης, λαβὼν γνῶσιν τῶν ἐν Μεσολογγίῳ κατὰ τὴν 20 μαΐου συμβάντων, διέταξε τὸν Ἰσμαήλπασαν Πλιάσαν νὰ εἰσβάλῃ μετὰ 1800 εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ Μακρυνόρους πρὸς ἀντίληψιν τῶν πασχόντων ὁμοπίστων του. Πύλη τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Ἡπειρον εἶναι τὸ Μακρυνόρος· ἔχει δὲ δύο διόδους, τὴν μὲν διὰ τῆς Παληοκούλιας, τὴν δὲ διὰ τῆς Λαγκαᾶδος, διαχωριζομένας πρὸς τοὺς πρόσοδας παρά τινι ρύκκῃ διὰ τῆς μεταξὺ τοῦ ὄρους καὶ τοῦ Κομποτίου κοιλάδος βέοντα· κεῖται δὲ ἡ Παληοκούλια πλησιέστερον τῆς θαλάσσης.

Μεθὼν ὁ Ἀνδρέας Ἰσκος, ὀπλαρχηγὸς τοῦ Βάλτου, τὴν μελετωμένην εἰσβολὴν καὶ ἀνέτοιμος εἰσέτι, ἔτρεξε μετὰ μόνων 43 πρὸς τὸ Μακρυνόρος ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι θὰ πηρηκολούθουν ὁ Βαρνακιώτης καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοί. Τὴν 27 ἡ προφυλακὴ τοῦ Ἰσμαήλη ἐκ 200 ἀνέβη τὰ στενὰ τοῦ Μακρυνόρους. Ὁ Ἰσκος προκαταλαβὼν τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Λαγκαᾶδος δυνατὴν θέσιν, Γυφτοπήδημα, ἀντέστη καὶ ἀπέκρουσεν εὐτυχῶς τὴν προφυλακὴν· μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς Παληοκούλιαν, ἀντέστη καὶ

ἐκεῖ καὶ ἐμπόδισε τὴν αὐτὴν προφυλακὴν δοκιμάσασιν νὰ διαβῇ ἐκεῖθεν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς.

Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες συνειθίζον, ἐν ᾧ ἐμάχοντο, νὰ συνομιλῶσι. «Ποῦ παρ πασῶ;» ἐφώνησεν ὁ Ἰσκος ἐκ τῆς θύρας τοῦ μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἀντίστασιν, «θα χαθῶς» ὅλον τὸ Κάρλελι ἔπιασε τ' ἄρματα». «Ἀλήθεια καπητὰν Ἀνδρέα;» τὸν ἠρώτησεν ὁ πασῶς, «αλήθεια πασῶς», ἀπεκρίθη ὁ Ἰσκος, «εἰς τὴν πίστιν σου;» «εἰς τὴν πίστιν μου». Ὁ Ἰσμηλῆς, πιστεύσας τοὺς ἀληθεῖς λόγους τοῦ Ἰσκου, δὲν ἔκρινε πρέπον νὰ ριψοκινδυνεύσῃ εἰσβάλλων εἰς τὰ ἐνδότερα, καὶ ἂν διέβαινε καὶ τὰ στενὰ τοῦ Μακρυνόρου, διὰ τοῦτο ὠπισθοδρόμησε πνυστρατιὰ αὐθημερὸν καὶ ἐστρατοπέδευσεν ἐν Κομποτίῳ σκοπεύων νὰ εἰσβάλῃ μετὰ ταῦτα ἐν πολλῇ δυνάμει.

Ἀφ' οὗ δὲ ἀνεχώρησαν οἱ Τοῦρκοι, μετέβη καὶ ὁ Ἰσκος εἰς Λαγκάδαν, ὅπου ἦλθον μετ' ὀλίγον ὁ Κερκισκῆς καὶ ὁ Γῶγος Μπακῶλας. Συνῆλθον ἐκεῖ καὶ ἄλλοι ἄλλοθεν.

Ἡ φήμη, ἡ πολλάκις μεγαλύνουσα τὰ συμβάντα, διέδωκεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες, ἀφ' οὗ ἀπώθησαν τοὺς Τούρκους, ἐχύθησαν κατόπιν αὐτῶν καὶ κατέλαβον τὸ Κομπότι. Ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ ταύτῃ Ἕλληνέστινες καὶ ὁ Ἀλβανὸς Σουλειμάνης Μίτος, ἐχθρὸς τῆς Πύλης ὡς ἀληπεσιζών, ἤρχοντο πρὸς τὸ Κομπότι ἀνύποπτοι, ἵνα ἐνωθῶσι μετὰ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων. Οἱ ἐν Λαγκάδᾳ τοὺς εἶδαν μακρόθεν ἐρχομένους, ὑπέθεσαν ὅτι ἐλανθάσθησαν, καὶ πειδόντες τὸν ἀπροσδόκητον κίνδυνόν των ἐδραμαν εἰς βοήθειάν των ἐπέδραμν καὶ οἱ ἐν Κομποτίῳ Τοῦρκοι, καὶ οὕτω συνεκρούσθησαν Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι κατὰ τὸν Ἀνιόν. Ἐσκοτώθησαν τινες ἀμφοτέρωθεν κατὰ τὴν σύγκρουσιν, ἐπληγῶθη καὶ ὁ Κερκισκῆς καὶ μετέβη εἰς Λουτράκι πρὸς Ἰσιν.

Τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν ἀφ' ἧς οἱ Ἕλληνες ἐκτύπησαν τοὺς ἐν Βραχωρίῳ Τούρκους, οἱ Γιολδασχοὶ καὶ ὁ ὀπληρχηγὸς τοῦ Σοβολάχου Γιάννης Μπράσκις ἐστράτευσαν ἐπὶ τοὺς ἐν Καρπενησίῳ Τούρκους. Οὗτοι, ὡς 70 οἰκιστὲς, ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῶν δυνατωτέρων οἰκιῶν τῆς κωμοπόλεως καὶ ἀνθίσταντο γενναίως, εἰδοποιήσαντες κρυφίως τὸ ἐν Ἰωαννίνοις στρατόπεδον περὶ τῆς καταστάσεώς των. Οἱ δὲ πολιορκοῦντες Ἕλληνες τόσον ἦσαν ἀπλοὶ καὶ ἀνείδεοι, ὥστε μετεχειρίσθησαν τὰ ἐξῆς πολεμιστήρια· ἔσχισαν τὸ στέλεχος μίξ ἀγριπικηδίξ καὶ τὸ

ἐκοιλαναν πλὴν τοῦ κάτω μέρους· συνήρμωσαν ἔπειτα τὰς δύο σχίζας καὶ τὰς ἐσιδήρωσαν ἐν εἰδει κανονίου εἰς ἐκπόρθησιν τῶν οἰκιῶν· βλέποντες δὲ ὅτι τὸ πυροβόλον τοῦτο ἐκαίετο μᾶλλον ἢ ἔκαie, κατεσκευάσαν σιδηρὰς διχάλας, αἷ ἐφαρμόζοντες πε-
 πυρωμένας εἰς τὸ στόμα τῶν τουφεκιῶν ἔρριπταν ἐπὶ τὰς ἐχ-
 θρिकास οἰκίας, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι ἔσθεαν τὰ φλογερὰ ταῦτα βέλη
 προσάπτοντες ὅπου ἐκόλλων βρεκτὰ ξυλοσπόγγια (6).

Τὴν δὲ 19 μαθόντες οἱ πολιορκηταί, ὅτι ἤρχοντο στρατεύ-
 ματα ὑπὸ τὸν Βελήμπεην Πρεμιετινον εἰς βοήθειαν τῶν πολιορ-
 κουμένων διηρέθησαν· καὶ οἱ μὲν ἔμειναν ὅπου ἦσαν, οἱ δὲ κατέ-
 λαβαν τὰ Καγγέλια, βουνὰ δύο ὥρας μακρὰν τῆς κωμοπόλεως,
 ἀλλ' ἐπελθόντες οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἔτρεψαν φονεύσαντες καὶ τὸν
 Κατσιοχογιάννην· ἐπορεύθησαν καὶ εἰς τὴν κωμόπολιν καὶ τὴν
 ἔκαυσαν ἐν μέρει· οἱ δὲ ἐν αὐτῇ Ἕλληνες ἔφυγαν διὰ νυκτός
 καὶ συνῆλθαν εἰς τὸ χωρίον, ἅγιον Ἀνδρέαν, τρεῖς ὥρας μα-
 κρὰν τοῦ Καρπενησίου, δημοπρατοῦντες ὅσα ἤρπασαν τοῦ Νούρ-
 κα, ὡς ἂν ἦσαν ἐν πλήρει εἰρήνῃ· ἀλλὰ μαθόντες ὅτι παρηκο-
 λούθουν οἱ Τοῦρκοι, κατέλαβαν τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Καρπενη-
 σίου χωρίον Μπιάραν, ὅπου προσβαλόντες αὐτοὺς γενναίως τοὺς
 διεσκόρπισαν· διεσκόρπισαν μετ' ὀλίγον καὶ τοὺς κατασχόντας
 τὰ Καγγέλια. Ἐν ᾧ δὲ ἐπολέμουν, οἱ πολιορκούμενοι μὴ θεω-
 ροῦντες ἑαυτοὺς τοῦ λοιποῦ ἀσφαβεῖς, ἔφυγαν τὴν νύκτα διὰ
 δυσβάτων ὁδῶν εἰς Ἡπειρον.

Συγχρόνως σχεδὸν ἀπεδίωξαν καὶ οἱ Ἀγραφιῶται τοὺς ἐν τῇ
 ἐπαρχίᾳ αὐτῶν ὀλίγους Τοῦρκους ἀβλαβεῖς, καὶ συσσωματω-
 θέντες ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ των Σταμούλη Γάτσου
 ἔπесαν εἰς Θεσσαλίαν καὶ ἔκαυσαν τὰ ἐπὶ τῶν μεθορίων δύο κο-
 νιαροχώρια, Φράγκον καὶ Λοξάδαν. Ἐν ᾧ δὲ ἡτοιμάζοντο νὰ
 προχωρήσωσι καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα, ἐπῆλθαν οἱ ἐν Λαρίσση Τοῦρ-
 κοὶ καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ὀπισθοδρομήσωσι καὶ ἀναβῶσιν εἰς
 τὰ χωρία Μπλάζον καὶ Κανάλια· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ τοὺς προσέβα-
 λαν καὶ τοὺς ἐνίκησαν· τοὺς κατεδίωξαν καὶ εἰς τὰ χωρία Κε-
 ρασιὰν καὶ Στοῦγκον ὅπου ἀπεσύρθησαν, τοὺς ἐπολέμησαν καὶ
 ἐκεῖ, τοὺς ἀπώθησαν εἰς τὰ ὀρεινότερα μέρη καὶ κατέλαβαν τὴν
 Ῥεντίαν. Μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας κατέβησαν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ
 τῶν ὀρέων, ἐπολιόρχησαν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ λογοθέτου Ζώ-
 του τοὺς καταλαβόντας τὴν Ῥεντίαν Τοῦρκους, καὶ ἔκαυσαν
 μέρος αὐτῆς· ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι ὑπερίσχυσαν ἐπὶ τέλους, διεσκόρ-

πισαν καὶ αὐθις τοὺς ἐχθροὺς των. ἤχμαλώτευσαν μεταξύ ἀλλων καὶ τὸν Κώσταν Βελήν, ὃν ἀπέστειλαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐθανατώθη, καὶ διέμειναν ἕκτοτε ἐν Ῥεντίνῃ ἀνενόχλητοι.

Ὁ δὲ κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας στρατοπεδεύων ἐν Κομποτίῳ τουρκικὸς στρατός, συμπληρωθεὶς εἰς τετρακισχιλίους ὑπὸ τὸν Ἰσμηλπασαν Πλιάσαν, τὸν Ἀχμέτπασαν Βρυώνην, τὸν Χασαμπεην, τὸν Μπεκήραγαν Τσογαδόρον καὶ τὸν ἀρχιταμίαν τοῦ Χουρσήδη, ἐστράτευσε τὴν 17 πρὸς τὰ στενὰ τοῦ Μακρυνόρους.

Οἱ Ἕλληνες ἐγκαρδιωθέντες ἐκ τῶν προτέρων κατορθωμάτων, λαβόντες καὶ ἱκανὰ πολεμοφόδια σταλέντα πρὸς αὐτοὺς ἐκ Μεσολογίου διὰ τοῦ Γεωργάκη Βαλτινοῦ, ἡτοιμάσθησαν εἰς ἀντίστασιν. Δύο ἦσαν τότε οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸ Μακρυνόρος, ὁ Γῶγος καὶ ὁ Ἰσκος. Οὗτοι δὲν ἤξευραν κατ' ἀρχὰς ἂν οἱ Τούρκοι ἐσκόπευαν νὰ εἰσβάλῃσι διὰ τῆς Παληοκουλίας ἢ διὰ τῆς Λαγκάδας· ἀλλ' ἰδόντες αὐτοὺς ὁδεύοντας πρὸς τὴν Παληοκούλιαν, ἐτοποθέτησαν τοὺς πλείστους τῶν στρατιωτῶν ἐκεῖ, τοὺς δὲ λοιποὺς κατὰ τὴν Λαγκάδαν. Οἱ Τούρκοι προχωρήσαντες πρὸς τὴν Παληοκούλιαν, ἐστράφησαν αἰφνης εἰς τὸ ἄλλο στενόν, καὶ ἔπесεν ἡ προφυλακὴ ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας ὅχι πλείστους τῶν εκατὸν ὑπὸ τὸν Γῶγον κατὰ τὴν ἀγίαν Παρασκευήν. Ἡ θέσις αὕτη εἶναι πολλὰ στενὴ, καὶ δὲν ἦτο δυνατόν πολλοὶ Τούρκοι νὰ πολεμήσῃσι διὰ μίας. Ὁ Γῶγος, ἀρξαμένης τῆς μάχης, ἐφάνη ἄξιός τῆς πολεμικῆς του φήμης καὶ ἐνέπνευσε τοῖς ὁπαδοῖς του θάρρος ὡς πρόμαχος. Ἐν ᾧ διήρκει ἡ μάχη καὶ οἱ προχωροῦντες ἀλληλοδιαδόχως Τούρκοι ἐπιπταν ὑπὸ τὸ πῦρ τῶν Ἑλλήνων, ἔπесε θανασίμως πληγωθεὶς καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς τουρκικῆς προφυλακῆς. Οἱ Τούρκοι, ἰδόντες αὐτὸν πεσόντα καὶ ψυχομαχοῦντα, ἔτρεξαν νὰ τὸν σηκώσῃσι, καὶ πολλοὶ αὐτῶν ἐθανατώθησαν. Κατ' ἐκείνην τὴν ᾠραν ἠκούσθησαν τουφεκισμοὶ μακρόθεν. Οἱ δὲ τουφεκίζοντες ἦσαν οἱ κατέχοντες τὰς ἄλλας θέσεις Ἕλληνες, οἵτινες βλέποντες, ὅτι ὅλοι οἱ Τούρκοι ἔπесαν πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἔτρεξαν καὶ αὐτοὶ ἐκεῖ. Οἱ Τούρκοι, ἀψυχήσαντες δι' ἣν ἔπαθαν φθορὰν καὶ ὑποθέσαντες ἐκ τοῦ πολλοῦ τουφεκισμοῦ, ὅτι ἐπῆρχετο πολλὴ δύναμις, ἐγκατέλειψαν τὸν ψυχομαχοῦντα ἀρχηγὸν καὶ τὰ δύο κανόνια καὶ ὠπισθοδρόμησαν τόσοι πολλοὶ ἀπέμπροσθεν τόσων ὀλίγων. Οἱ Ἕλληνες ἐσκύλευσαν τοὺς φονευθέν-

τας καὶ ἐπῆραν πάμπολλα φορτηγὰ ζῶα φέροντα τροφὰς εἰς χρῆσιν τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ δὲ τραπεῖντες εἰς φυγὴν Τούρκοι τόσον φόβον, ἐπανελθόντες εἰς τὰ ἴδια, διέσπειραν ὡς πρὸς τὴν δίον τοῦ Μακρυνόρους, ὥστε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν δεκαπέντε ἀκολουθῶν μηνῶν Τούρκος μὴδὲ κἄν νὰ φανῇ ἐτόλμησε πρὸς τὸ ὄρος ἐκεῖνο.

Εἴπαμεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, θέλοντες νὰ ἀποκοιμίζωσι τοὺς Τούρκους περὶ ὧν ἐμελέτων ἐπαναστατικῶν κινήματων, διέδιδαν ἐπιτηδεῖως, ὅτι ὁ ἀποστάτης Ἀλῆς ὑπεκίνει τὰς ταραχὰς διὰ τὰ συμφέροντά του. Ὁ λόγος οὗτος, ἂν καὶ ψευδής, ἐπιστεύετο ἐν γένει καὶ κυρίως ὑπὸ τῶν πολεμούντων κατὰ τὴν Ἠπειρον ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ Ἀλβανῶν, καὶ μάλιστα ἄφ' οὗ οἱ Σουλιῶται ἐπολέμουν ἀνερχυνδὸν ὑπὲρ αὐτοῦ· τόσον δὲ ἐπιστεύετο, ὥστε ἅμα ἔμαθαν οἱ προὔχοντες τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ἀκρνανῶν, ἐσυγχάρησαν τοὺς Σουλιώτας. Μόνος ὁ Ἀλῆς, ἐν γυνώσει τῶν τῆς Ἐταιρίας, ἐγίνωσκε τὸν ἀληθεῖ χαρακτήρα τῶν ἐλληνικῶν κινήματων· ἀλλὰ δὲν ἔκρινε πρέπον νὰ τὸν ἀνκαλύψῃ· ὥστε οἱ ἀληπασίζοντες Ἀλβανοὶ ἔμεναν ὑπὸ τὴν ἀπάτην, θεωροῦντες ὡς συμμέχρους τῶν τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἰδίας πατρίδος πολεμοῦντας Ἕλληνας.

Δεινὰ ἔπαθαν μετὰ τὴν λαμπρὰν μάχην τοῦ Μακρυνόρους καὶ τινες ἄλλοι Τούρκοι κατὰ τὸ χωρίον Αὐτί, ὅπου ὁ σὺν αὐτοῖς στρατεύων ὀπλρχηγὸς Πουλῆς ἐζωγρήθη ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Γιαννάκην Ῥάγκον καὶ ἐθανατώθη. Περὶ τὸν αὐτὸν δὲ καιρὸν 200 Ἕλληνες ὑπὸ τὸν Φλώρον Γρίβην καὶ τὸν Τραγουδάραν κατέλαβαν τὸ χωρίον τοῦ Πέτα· ἀλλ' ἐπιστρατεύσαντων τῶν ἐν Ἄρτῃ Τούρκων, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ διατηρήσωσι τὴν θέσιν των, ἦν μῆτε κἄν νὰ ὀχυρώσωσιν ἐφρόντισαν, καὶ κατέφυγαν κακῶς ἔχοντες εἰς Μακρυνόρος. Ἐφρονεύθησαν δὲ καὶ τινες αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Τραγουδάρας γενναίως μαχόμενος.

Μετ' ὀλίγης δὲ ἡμέρας ὁ Γῶγος ἐτοποθετήθη μετὰ 250 ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ τοῦ Πέτα. Τὴν δὲ 15 ἰουλίου ἐπεστράτευσαν πάμπολλοι ἐχθροὶ ἐξ Ἄρτης καὶ ἐπεχείρησαν ἐπανειλημμένας κατ' αὐτοῦ ἐφόδους, κατέχοντος ὑψηλὴν θέσιν κατέμπροσθεν τοῦ χωρίου, ἀλλὰ καθ' ὅλας ἀπέτυχαν. Ἡ τόλμη τοῦ ὀπλρχηγοῦ τούτου τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔφερεν εἰς θάμβος καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς του, οὓς, ἐπταπλασίους ὄντας, ἔτρεψεν εἰς φυγὴν προπορευόμενος

ξιφήρης. Ἐξ αἰτίας δὲ τῶν τόσῳ λαμπρῶν ἀνδραγαθημάτων του ἔλεξαν ἔκτοτε καὶ φίλοι καὶ ἐχθροί, ὅτι οὐ ποὺ ὁ Γ' ὦ γ' οἰ, ἐκεῖ καὶ ἡ νίκη.

Ἐν τοσοῦτῳ ἡ ἐπανάστασις διεδόθη καὶ περσιτέρῳ. Πρὸς διατήρησιν τῆς ἐλευθέρου κοινωνίας τῶν ἐν Ἰωαννίνοις καὶ Θεσσαλίας στρατοπέδων εἶχαν σταλῆ παρὰ τοῦ Χουρσέδη 750 Τούρκοι ὑπὸ τὸν Ἰδρατὺμ Πρεμέτην εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ Πίνδου δύο μεγάλας Βλαχοκωμοπόλεις, τὴν τῶν Καλαρρῦτων καὶ τὴν τοῦ Συράκου, τρία μίλια ἀπ' ἀλλήλων ἀπεχούσας, ὧν ἡ μὲν πρώτη περιεῖχε 680, ἡ δὲ δευτέρα 750 οἰκογενείας, ὅλας χριστιανικάς. Οἱ κάτοικοι αὐτῶν, καταθλιβόμενοι, φορολογούμενοι καὶ ὑβριζόμενοι παρὰ τῶν Τούρκων, ὑποκινούμενοι δὲ καὶ ὑπὸ τῶν θελόντων τὴν διάχυσιν τῆς ἐπαναστάσεως προκρίτων, Κωνσταντίνου Τουρτούρη, Πρωτοπαπᾶ Σγούρου, Ἰωάννου Κωλέττη καὶ Νικολάου Γιαννίκου, βουλὴν ἔβλαχν ν' ἀποστατήσωσι καὶ προσκαλέσαντες κρυφίως εἰς βοήθειάν των τὸν ὀπλαρχηγὸν Γιαννάκην Ῥάγκον ἀπέκλεισαν δύο περίπου ἑβδομάδας πρὸ τῆς μάχης τοῦ Πέτα τοὺς ὑπὸ τὸν Πρεμέτην ἐντός τινων οἰκιῶν καὶ τοὺς ἠνάγκασαν μετὰ δέκα ἡμέρας ν' ἀνχωρήσωσιν ἐκλαβεῖς ὑπὸ συνθήκας (γ). Ἄλλ' οὗτοι ἀπερχόμενοι ἀπήντησαν καθ' ὁδὸν στρατεύματα ἐρχόμενα εἰς τὰς δύο κωμοπόλεις ἐπὶ τῇ διαταγῇ τοῦ Χουρσέδη, μαθόντες τὰ συμβάντα, καὶ ἐστράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω. Οἱ Συρακιῶται ἐφύλατταν τὴν πρὸς τὰ Ἰωάννινα ὁδὸν εἰς ἀπόθῃσιν τῶν ἐπερχομένων· ἀλλ' οὗτοι εὐρόντες προθύμους ὁδηγοὺς τοὺς κατοικοῦντας τὸ χωρίον Γότισταν, 4 ὥρας ἀπέχον τοῦ Συράκου, καὶ νυκτοπορήσαντες διὰ τινος στενοῦ καὶ ἀνυπόπτου μέρους ἐβίβρεσαν αἰφνης ὀπισθεν τοὺς φυλάττοντας τὴν ὁδὸν Συρακιώτας καὶ τοὺς ἔτρεψαν· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ οἱ λοιποὶ κάτοικοι τῶν δύο κωμοπόλεων ἔσπευσαν νὰ μεταφέρωσιν εἰς ἀσφαλὲς μέρος τὰ πολυάρθμα ποίμνια των καὶ ἔφυγαν καὶ αὐτοὶ ὥς καὶ ὁ ὀπλαρχηγὸς Ῥάγκος, καταφοβηθέντες, ἀπελπισθέντες καὶ κακῶς ἔχοντες· μόνος δ' ὀπλαρχηγὸς Γερομπαλωμένος, Συντεκνιώτης, ἐπέμενε πολεμῶν γενναίως ἱκανὴν ὥραν, ἔχων μόνον 8 παλληκάρια. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἐχθροὶ ἐκυρεύσαν τὰς δύο κωμοπόλεις ἀναιμωτί, τὰς ἔκαυσαν καὶ ἥρπασαν τὰ ἐναπομείναντα πράγματα τῶν φευγόντων, ἐξ ὧν συνέλαβαν μόνον δέκα

Τὸν αὐτὸν καιρὸν ἔδραξε τὰ ὅπλα καὶ τὸ Ἀσπροπόταμον.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει 67 χωρία μικρὰ μεγάλα, ὅλα χριστιανικά. Γενικός ἀρχηγὸς τῶν ὀπλῶν τῆς ἐπαρχίας ἦτον ὁ Νικολὸς Στουρνάρης καὶ εἶχεν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του τοὺς ὀπλαρχηγοὺς τῶν χωρίων Χριστόδουλον Χατσῆ Πέτρου, Νάσον Μάνταλον, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, Στέριον, Γεῶργον, Κώσταν καὶ Μῆτρον, καὶ τὸν γαμβρὸν του Γρηγόρην Λιακατᾶν, ὀπλαρχηγὸν τοῦ Κλενοβοῦ. Ἄπαντες δὲ οὗτοι ἐστράτευσαν ἀρχομένου τοῦ ἰου-
 *Ιουλίου λίου μετὰ τρισχιλίων ἐπὶ τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ βασιλικούς στρατιώτας ὅχι φανερὰ ὑπὸ τὸ σύμβολον τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος, ἀλλ' ἐπὶ λόγῳ ἀληπασισμοῦ. Καὶ πρῶτον μὲν ἐφόνευσαν ἀναιτίως 66 Τούρκους διεσπαρμένους εἰς τὰ χωρία, ἔπειτα δὲ ἡτοιμάσθησαν νὰ πείσωσι πολλοὺς εἰς τὰ Τρίκκαλα καὶ ἐζήτησαν ὡς πρὸς τὴν μελετωμένην ἐκστρατείαν καὶ τὴν σύμπραξιν τοῦ Σταμούλη Γάτσου· ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπαρνηθεὶς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα μετὰ τὰ κατὰ τὰ Ἀγραφα συμβάντα, ἀντέπραξε παρρησίᾳ καὶ ἔφερε Τούρκους εἰς προσβολὴν τῶν Ἀσπροποταμιτῶν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ σχέδιον ἐματαιώθη, καὶ οἱ ὀπλαρχηγοὶ τοῦ Ἀσπροποτάμου κατέλαβαν ἐπὶ τῶν ὁρίων τῆς ἐπαρχίας διαφόρους θέσεις πρὸς ἀσφάλειαν. Ἀλλ' οἱ ἐν Τρικκάλαις Τούρκοι, μαθόντες τὰ γενόμενα, ἐκινήθησαν οἱ μὲν κατὰ τοῦ Λιακατᾶ, φυλάττοντος τὰ ἐπὶ τοῦ Κλενοβοῦ στενά, οἱ δὲ κατὰ τοῦ Χατσῆ Πέτρου, κατέχοντος τὸν Πρόδρομον, καὶ ἄλλοι κατ' αὐτοῦ τοῦ Στουρνάρη, στρατοπεδεύοντος ἐν τῷ χωρίῳ Πόρτα· ἀλλὰ καθ' ὅλας τὰς προσβολὰς τῶν ἀποκρουσθέντες ἐστράφησαν κακῶς ἔχοντες.

Ἐν τοσοῦτῳ οἱ ἐξ Ἰωαννίνων στρατεύσαντες, ἀφ' οὗ κατέστρεψαν τὰς κωμοπόλεις Καλαρρύτων καὶ Συράκου, ἐπορεύθησαν πρὸς τὸ Ἀσπροπόταμον καὶ ἔφθασαν ἐπὶ τῶν ὁρίων τὴν 29 ἰουλίου. Τὴν δὲ ὑστεραίαν ἐξημερώθησαν αἰφνης κατὰ τὴν Πόρταν ἄλλοι 2000 Τούρκοι ἐκ Τρικκάλων ἱππεῖς καὶ πεζοὶ ἔλχοντες καὶ δύο κανόνια, ἐπολέμησεν τὸ ἐκεῖ ἐλληνικὸν στρατόπεδον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ τὸ ἔβλαψαν· τὴν δὲ νύκτα πάμπολλοι Ἕλληνες ἐλειποτάκτησαν. Τοῦτο ἰδὼν ὁ Στουρνάρης ὡπισθοδρόμησε πρὸς τὰ ἐνδότερα τοῦ Ἀσπροποτάμου, καὶ κατέλαβε τὰς δυνατάς θέσεις τῆς Μαύρης Πούλιας καὶ τοῦ Κόρμπου, 8 ὥρας μακρὰν τῆς Πόρτας. Ἀλλ' οἱ Τούρκοι, πλήρεις θάρρους διὰ τὴν λειποταξίαν καὶ ὀπισθοδρόμησιν τῶν Ἑλλήνων, ἔδραμαν κατόπιν, καὶ καύσαντες τὰ μεταξὺ χωρία

ἔφθασαν εἰς Κόρμπον, ὅπου τοὺς ἐκτύπησαν πάλιν· νυκτὸς δὲ γενομένης ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν κατὰ τὴν Πόρταν, φοβούμενοι νὰ ἐνδιανυκτερεύσωσιν ἐξ αἰτίας τῶν στενοτοπιῶν.

Ἐν τούτῳ, ἀφ' οὗ κατεστράφησαν αἱ κωμοπόλεις Καλαρρύτων καὶ Συράρχου, ἀφ' οὗ ὑπερίσχυσαν οἱ ἐχθροὶ κατὰ τὰ Ἀγραφα, καὶ ἀφ' οὗ τὸ Ἀσπροπόταμον εὐρέθη ἐν μέσῳ δύο ἐχθρικῶν στρατοπέδων, καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ διαχυθέντος φόβου ἐπὶ τῇ καταστροφῇ τῶν δύο κωμοπόλεων δὲν εἶχε δύναμιν ἀξιομαχὸν ν' ἀντιτάξῃ, οἱ Ἀσπροποταμίται, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ἐσυμβιβάσθησαν μετὰ τῶν Τούρκων, αὐτοὶ μὲν νὰ ἡσυχάσωσι καὶ νὰ στέλλωσι τοὺς συνήθεις φόρους, Τούρκος δὲ νὰ μὴ πατήσῃ τὰ χῶματά των.

Καθ' ὃν δὲ καιρὸν ἀπετύγχαναν τὰ ἐπὶ τοῦ Πίνδου κινήματα τῶν Ἑλλήνων, ἡτοιμάζετο ἐκστρατεία εἰς ἀνάκτησιν τῆς Πάργας, ἥς τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους εἶχε πρὸ ολίγου ἀποδιώξει πανεστίους ἢ ὑπερίσχύσασα πολιτικὴ τοῦ Ἀλῆ.

Ἐφρούρουν τὴν πόλιν αὐτὴν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις 100 Ἀλβανοὶ ὑπὸ τὸν Χουσεῆμπεην Δελβινιώτην, υἱὸν τοῦ Μουσταφάπασα· 170 δὲ Πάργιοι, ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοι ἔφυγαν κρυφίως ἐκ Κορυφῶν, καὶ 50 Σουλιώται ὑπὸ τὸν φρούραρχον τῆς Ρενιάσης Περραιβὸν μετεβιβάσθησαν ὅλοι τὴν νύκτα τῆς 24 εἰς Παγωνιάν, λιμένα πλησίον τῆς Πάργας, καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ 2ν τέταρτον τῆς ὥρας ἀπέχον τῆς Πάργας ὅρος, ἀγίαν Ἑλένην, ὅπου ἐκῆθησαν ἀφανεῖς ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἀφ' οὗ δὲ ἐνύκτωσεν, εἰσῆλθαν ἡσύχως εἰς τὸ προάστειον καί, εὐρεθέντων τῶν Τούρκων ὅλων ἐν τῇ πόλει ὡς μὴδὲν ὑποπτευόντων, τὸ ἐκυρίευσαν ἀναιμωτὶ καὶ ἐνδιέμειναν πολεμοῦντες καὶ πολεμούμενοι. Τὴν δὲ 27 ἐφάνησαν ἐξωθεν τῆς Πάργας ἐχθρικά πλοῖα ἐκ τῆς κατὰ τὸν Μοῦρτον μοίρας καὶ συνέλαβαν 4 μικρὰ ἑλληνικά ἐκ τῶν μεταβιβάσαντων εἰς τὴν Παγωνιάν τοὺς προθεμένους τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς Πάργας· συνέλαβαν δὲ ἐν αὐτοῖς καὶ τινὰς Παργίους. Τὴν ἐσπέραν δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀπέβησαν εἰς τὸν ἄγιον Ἰωάννην 500 Ἀλβανοὶ ἐκ Πρεβέζης, καὶ μετέβησαν εἰς Μαργαρίτι, ὅπου προσῆλθαν αὐθημερόν καὶ χίλιοι Τσαμίδες· ὅλοι δὲ οὗτοι ἐστράτευσαν τὴν ὑστεραίαν πρὸς τὴν Πάργαν. Οἱ δὲ Ἕλληνες μὴ δυνάμενοι νὰ διατηρηθῶσιν ἐν τῷ προαστείῳ καὶ προσδοκῶντες πάντοτε νέαν βοήθειαν ἐκ Σουλίου, μετέβησαν εἰς ὅρεινὰς θέσεις. Ἄλλ' οἱ ἐχθροὶ ἐπιτεσόντες τοὺς ἔβληκαν

εἰς μέγαν κίνδυνον ολίγους ὄντας καὶ μῆτε ν' ἀνθέξωσιν εὐτυχῶς μῆτε νὰ φύγωσιν εὐκόλως δυναμένους. Καλὴ τύχη ἔφθασαν διαρκούσης τῆς μάχης ὀπισθεν τῶν ἐχθρῶν διακόσιοι Σουλιῶται ὑπὸ τὸν Γιώτην Δαγκλῆν, τὸν Διαμαντῆν Ζέρβαν καὶ τὸν Νάσον Φωτομάραν καὶ τοὺς ἐλύτρωσαν. Τοιουτοτρόπως τὸ σχίδιον τῆς ἐκστρατείας ἀπέτυχε παντάπασιν. Οἱ δὲ ἐκστρατεύσαντες Πάργιοι ἐπανελθόντες εἰς Κορυφούς, ὅπου ἦσαν αἱ γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα των, ἀπικέμφθησαν κατὰ διαταγὴν τοῦ μεγάλου ἀρμύστοῦ ἐκδυθεῖσαν τὴν 27 Σεπτεμβρίου καὶ λέγουσιν·

«Οἱ Πάργιοι, οἱ παρχαῖντες τοὺς καθ' ὅλας τὰς εἰνομουμένους ἐπικρατείας ἐν χρήσει νόμους καὶ παρακούσαντες τὴν κυδέρνησιν ὑφ' ἣν ἔζων, ἀποβάλλοντες τῆς Ἑπτανήσου· ἀφ' ἧς δὲ ἡμέρας ἐκδοθῇ ἡ παρούσα, τοῖς δίδεται δεκαήμερος προθεσμία ὅπως συμπαραλάβωσι τὰ πράγματα των καὶ τὰς οἰκογενεῖας των, ἂν αὐταὶ θέλωσι νὰ συνακολουθήσωσιν· ἂν δέ τις ἐξ αὐτῶν τολμήσῃ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς νήσους τὰς τας, ὑπόκειται εἰς αὐτὸν ὁ νόμος ποινᾶς». Τοιουτοτρόπως οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἄτυχεῖς Πάργιοι οὔτε τὴν πατρίδα των ἀνέκκτησαν, καὶ τοῦ τόπου τῆς καταφυγῆς των ἐστερήθησαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

οἱ Λαλιῶται. - Ἀπόδοσις Ἑπταννησίων εἰς Γαστούνην. - Μάχαι -
 Μετάδοσις Λαλιωτῶν εἰς Πάτρας. - Πολιτικὴ τῆς ἀγγλοφρονικῆς
 Κυβερνήσεως πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

ΔΙΗΓΗΘΗΜΕΝ ἤδη, ὅτι μεταξὺ ὄλων τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον Τούρκων τῶν μὴ κατοικούντων φρούρια μόνοι οἱ Λαλιῶται διέμειναν ἐν τῇ κωμοπόλει των βλάπτοντες τοὺς περικοιῶντας Ἑλληνας, καὶ ὅτι, ἂν διὰ τὴν ἐνδεχομένην ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων δὲν ἐδέχθησαν παρ' αὐτοῖς τοὺς Γαστουναίους Τούρκους, ἔτρεχον ὁμῶς εἰς βοήθειαν των, τοὺς ἐλύτρωσαν πολιορκουμένους ἐν Χλουμουτσίῳ καὶ τοῖς ἡνοῖξαν τὴν εἰς Πάτρας ὁδόν· ἐπειδὴ δὲ διεκρίθησαν τῶν λοιπῶν ἐν Πελοποννήσῳ Τούρκων, κρίνομεν δίκαιον νὰ ἐπωμέν τινα περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς καταστάσεως αὐτῶν, ἀρχομένης τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἐπὶ τερπνῆς καὶ ὑψηλῆς θέσεως τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Γαστούνης ὄρους τῆς Φολόης κεῖται ἡ κωμόπολις τοῦ Λάλα, κατοικηθεῖσα ὑπὸ Ἀλβανῶν ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων καθὼς καὶ τὰ Μπαρδουνοχώρια καὶ ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννησου. Ὀλίγοι ἦσαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐν ἔτει 1769 Τουρκοβωσικῷ πολέμου, καθ' ὃν ἐχύθησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον πλῆθη Ἀλβανῶν, καὶ κυρίως ἐπὶ τῆς μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου τοῦτου καταστροφῆς των, ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τοῦ Λάλα ἐπερίσσευσε, διότι κατέφυγαν ἐκεῖ ἱκανοὶ τῶν κατατρεχθέντων.

Ἀφ' οὗτου ἡ Πελοπόννησος ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἡ ἐπαρχία τῆς Γαστούνης ἐκληρουχίσθη εἰς τοὺς ἐκ τῆς σουλτανικῆς γενεᾶς Ὀθωμανίδας. Οἱ δὲ ἐνοικούντες ἀνδρεῖοι καὶ ἐμπειροπόλεμοι Λαλιῶται ἔζων κατ' ἀρχὰς ἢ ὡς λησταὶ ἢ ὡς ὑπομίσθιοι αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρὸς ὑπομίσθιος δὲν ἀργεῖ νὰ γένῃ πρῶτον εὖνους, μετ' ὀλίγον φίλος, ἔπειτα ἰσότημος, καὶ τελευταῖον, ἀνώτερος τοῦ ἀνισχύρου μισθοδότου. Τοιοῦτοτρό-

πως οἱ ἀνέστιοι οὗτοι ἄνδρες, ὧν ἡ τύχη ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐβελτιοῦτο ἐξ αἰτίας τῆς ἀνδρίας καὶ φιλοπονίας αὐτῶν, καὶ τῆς ἡδυπαθείας καὶ ἀκηδίας τῶν Ὀθωμανιδῶν, κατήντησαν καὶ νὰ συγγενεύσωσι καὶ νὰ τοὺς ἀντικαταστήσωσι μεταπεσούσης καὶ τῆς ἐπὶ τὰς ἐπαρχίας Γαστούνης καὶ Πύργου ἐξουσίας, μετὰ τὴν ἐξάλειψιν τῶν ἀρρένων τῆς σουλτανικῆς γενεᾶς, εἰς τοὺς διαπρέψαντας ἀδελφούς Μουσταφάγαν καὶ Σεήδαγαν καὶ τὸν περὶφημον συγγενῆ των Ἀλῆ-Φαρμάκην, ὡς κληρονόμους ἐξ αἰτίας τῶν ἐκ τοῦ γένους ἐκείνου γυναικῶν των καὶ ὡς δυνατούς· ἀνηγέρθησαν δ' ἔκτοτε λαμπραὶ καὶ δυναταὶ οἰκοδομαὶ ἐν τῇ κωμοπόλει ἐν μέσῳ εὐρυχώρων περιοχῶν· ὥστε αἱ 800 οἰκίαι τοῦ Λάλα περιεῖχαν πολλὴν γῆν, καὶ τὴν γῆν ταύτην ἐσκέπζαν καρποφόρα δένδρα. Εὐκραέστατος εἶναι ὁ ἀῆρ τοῦ τόπου τούτου, ὑγιέστατα τὰ νερά, καὶ εὖρωστοι καὶ μακρόβιοι οἱ κάτοικοι. Ὀλίγος καιρὸς ἦτον ἀφ' οὗ ἐδόθησαν εἰς τὰς τρυφὰς καὶ τὰς ἀναπαύσεις ἐξ αἰτίας τοῦ ἐπιρρεύσαντος πλούτου· διὰ τοῦτο ἐφύλατταν εἰσέτι ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως διὰ τῆς ἀδιακόπου χρήσεως τῶν ὄπλων τὸν πρῶτον πολεμικὸν χαρακτῆρα καὶ ἐφάνησαν ἀξιοὶ τῆς ἀνδρικῆς κτταγωγῆς των.

Ἡ εὐτυχὴς ἐκστρατεία αὐτῶν εἰς λύσιν τῆς πολιορκίας τοῦ Χλουμουτσίου τοὺς ἐθάρρυνε νὰ ἐπιχειρήσωσι καὶ ἄλλας πλείονος λόγου ἀξίας· καὶ ἐπειδὴ ἦσαν δυνατοί, ἐπλάκωσαν ὅλα τὰ περίξ τοῦ Λάλα χριστιανικὰ χωρία, παρέλαβον βία 200 ἐκ τῶν ἐγκατοίκων ὡς συναγωνιστάς, καὶ συσσωματωθέντες, ὅλοι ὑπερχίλιοι, ἐστράτευσαν εἰς Πύργον τὴν 2 ἀπριλίου.

Ἐντὸς τοῦ Πύργου ἦσαν 550 Ἕλληνες ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς, ἐν οἷς διέπρεπαν ὁ Χαραλάμης Βιλαέτης ἐντόπιος, καὶ ὁ Ἀλέξης Μοσχούλας ἐξ Ἀγουλινίτης· παρευρίσκοντο δὲ καὶ οἱ Ζακύνθιοι ἀδελφοὶ Κεμπκασαῖοι Παναγιώτης καὶ Δημήτρης, καὶ οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Κολοκοτρώνη Πάνος καὶ Γιάννης, διαβιβασθέντες ἐκ Ζακύνθου εἰς τὸ Πυργί τὴν 25 μαρτίου καὶ ἀπερχόμενοι πρὸς τὸν πατέρα των· ἦσαν δὲ καὶ χίλια ἀδύνατοι ψυχαί.

Οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσισαν νὰ δεῖξωσι στήθος πρὸς τοὺς ἐπερχομένους καὶ ἠθέλησαν ν' ἀντισταθῶσιν ἐκτος τῆς πόλεως· καὶ οἱ μὲν Λαλιῶται ἐτοποθετήθησαν, καθ' ἣν ἡμέραν ἐξεστράτευσαν, μίαν ὥραν μακρὰν αὐτῆς καὶ ἐκαλεσαν διὰ γραμματος τοὺς Πυργίους νὰ προσκυνήσωσιν· οἱ δὲ Πύργιοι ἀπεκρίθησαν,

ὅτι ἦλθεν ὁ καιρὸς νὰ προσκυνήσῃ ὁ Τούρκος τὸν Χριστιανόν. Διὰ τῆς ἀλληλογραφίας ταύτης διήλθεν ἡ ἡμέρα. Τὴν δὲ ἐπύριον διηρέθησαν οἱ Λαλιῶται εἰς τρία σώματα, ἔπεσαν ἐπὶ τὰ ἔξω ὀχυρώματα, καὶ μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν, 300 Ἕλληνες καὶ διάφοροι ἀρχηγοὶ τῶν ἐδραπέτευσαν καὶ κατέφυγαν εἰς Σκαφιδιὰν καὶ εἰς ἄλλους πλησίον λιμένας κακῶς ἔχοντες, οἱ δὲ λοιποὶ 250 ὑπὸ τὸν Βιλκέτην, τὸν Μοσχούλαν, τοὺς υἱοὺς τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοὺς Καμπασαίους ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐκλείσθησαν ἐντὸς διαφόρων δυνατῶν οἰκιῶν, ὅπου τοὺς παρηκολούθησαν οἱ Λαλιῶται καὶ ἔβαλαν πυρ εἰς διάφορα μέρη φονεύοντες καὶ αἰχμαλωτίζοντες· ἀλλ' οἱ ὀλίγοι Ἕλληνες διετήρησαν μέχρι τέλους τὴν θέσιν τῶν γενναίως ἐν μέσῳ τῆς πυρκαϊᾶς. Ἐπτά ὥρας διήρκεσεν ἡ μάχη· καὶ οἱ μὲν Λαλιῶται, μικρὰν παθόντες καὶ πολλὴν προξενήσαντες ζημίαν, ἐπανήλθαν εἰς τὰ ἴδια δουλαγωγῶντες ὑπὲρ τοὺς 100 καὶ ἀπελαύνοντες ζῶα· οἱ δὲ Πύργιοι ἔμειναν ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων τῶν.

Τὰ εὐτυχῆ κινήματα τῶν Λαλιωτῶν ἀπέδειξεν ὀφθαλμοφανῶς πόσον ἐσφαλαν οἱ ἐν Πελοποννήσῳ λοιποὶ Τούρκοι, καὶ μάλιστα οἱ Μπαρδουνοχωρίται, ἀφήσαντες δι' ἀπλοῦν φόβον τοὺς τόπους τῶν, ὅθεν ἐδύναντο νὰ βλάπτωσι καιρίως τοὺς ἐχθροὺς τῶν. Κλεισθέντες ἐν τοῖς φρουρίοις ὅχι μόνον δὲν ἐβελτίωσαν τὴν πολεμικὴν κατάστασιν αὐτῶν, ἀλλ' ἐπετάχυνεν καὶ τὴν πτώσιν τῶν διὰ τῆς ταχειᾶς καταναλώσεως τῶν ἐν αὐτοῖς τροφῶν.

Ὅλίγαις δὲ ἡμέραις μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἐγνώσθη, ὅτι τὰ μεσημβρινὰ φρούρια Μεθώνης καὶ Νεοκάστρου, στενὰ πολιορκούμενα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐκινδύνευον νὰ πέσωσιν. Οἱ Λαλιῶται, ἐπηρμένοι ἐπὶ τῇ ἀνδρίᾳ καὶ ταῖς ἐπιτυχίαις τῶν, καὶ ὡς ἂν ἦσαν οἱ γενικοὶ ἀντιλήπτορες τῶν πασχόντων ὁμοθρήσκων τῶν, ἀπεφάσισαν νὰ ἐκστρατεύσωσιν εἰς λύσιν τῶν πολιορκιῶν ἐκείνων, καὶ διαβάντες τὸν Ἀλφειὸν μεσουντος τοῦ ἀπριλίου ἐκινήθησαν πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ ποταμοῦ Ἀγουλινίτσχ. Ἐμαθαν οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες ἐν καιρῷ τὸ σχέδιον, καὶ ὠχυρώθησαν ὑπὸ τὸν Μοσχούλαν, ἦλθαν καὶ ὀλίγοι Ἀρκαδιοὶ ὑπὸ τὸν πρωτοσύγγελον Ἀμβρόσιον Φραντσῆν καὶ κατέλαβαν τὴν δυσδιάβατον θέσιν τοῦ Κ λ ε ι δ ι ο υ, δι' ἧς θὰ ἐπέρων οἱ ἐχθροὶ ἀπερχόμενοι πρὸς τὰ φρούρια. Οἱ Λαλιῶται ἐκτύπησαν τοὺς ἐν τῇ Ἀγουλινίτση, ἀλλ' ἦσαν πολλὴν ἀντίστασιν, καὶ ἀπολέσαντες 9, ἐπέστρεψαν αὐθημερὸν εἰς τὰ ἴδια,

διαδοθέντος ψευδοῦς λόγου, ὅτι ἐπήρχετο πλῆθος Ἀρκαδίων.

Ὁ Πύργος εἶχεν, ὡς εἶδαμεν, ἓνα γενναῖον ἄνδρα, τὸν Χα-
ραλάμπην Βιλαέτην, στρατεύσαντα ἄλλοτε ὑπὸ τοὺς ἐν τῇ
Ἑπτανήσῳ Γάλλους καὶ Ἀγγλους. Φραγμὸν ἐπεθύμει οὗτος νὰ
στήσῃ εἰς τὴν κατὰ τῆς Γαστούνης καὶ τοῦ Πύργου ὁρμὴν τῶν
Λαλιωτῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν τὸν ἐβοήθει ἡ μεταξὺ τοποθεσία,
οὔσα ὅλη ἐπίπεδος, ἐστρατοπέδευσε μετὰ 500 κατὰ τὸ ἐπὶ
ἀκρολοφίας κείμενον καὶ 4 ὥρας ἀπέχον τοῦ Λάλα Στρέφι, καὶ
κατέσχευεν ὡς προφυλακὴν καὶ τὸ πλησιέστερον τοῦ Λάλα Λαν-
τσόϊ ἐγκατατάξας, ἄλλους 100. Πεδινὸν εἶναι τὸ χωρίον τοῦτο·
πεδινὴ καὶ ἡ διαχωρίζουσα αὐτὸ καὶ τὸ Στρέφι γῆ· παρὰ δὲ τὸ
Λαντσόϊ πρὸς μεσημβρίαν ῥεεῖ ἐντὸς χάσματος χεῖμαρρος· μετ'
αὐτὸν εἶναι ἄμπελοι καὶ πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος σειρὰ συν-
δένδρων λόφων· ὁ διαιρῶν δὲ τὴν σειρὰν ταύτην καὶ τὸ Στρέφι
τόπος, δύο μίλια πλατὺς, εἶναι καὶ αὐτὸς ὀμαλός. Τοιαύτη
ἦτον ἡ τοποθεσία τοῦ μικροῦ στρατοπέδου τοῦ Βιλαέτη.

Χίλιοι Λαλιῶται ἐξεστράτευσαν τὴν 2 μαΐου εἰς Λαντσόϊ,
ὅπου φθάσαντες λίαν πρῶτῃ καὶ καταλαβόντες οἰκίας τινὰς ἐπο-
λέμουν τοὺς ἄλλας οἰκίας τοῦ αὐτοῦ χωρίου κατέχοντας Ἑλ-
ληνας καίοντες καὶ τὰς μετὰξὺ. Ἀκουσθέντος τοῦ τουφεκισμοῦ,
εἶπεν ὁ Βιλαέτης τοῖς περὶ αὐτόν, «ὅποιος εἶναι Χριστιανὸς καὶ
παλληκάρι ἄς μ' ἀκολουθήσῃ», καὶ ἔδραμε διὰ τῆς πεδιάδος
εἰς βοήθειαν τῶν πολεμουμένων πρὸς τὸ μέρος τῶν λόφων, ὅπου
ἦτο μύλος δέκα λεπτὰ τοῦ Λαντσοῦ ἀπέχων. Οἱ Τούρκοι
ιδόντες αὐτὸν ἐρχόμενον ἐξέδραμαν καὶ αὐτοὶ πρὸς ἐκεῖνο τὸ
μέρος καὶ τὸν συνήντησαν πρὸς τὸν μύλον. Ἑκατὸν μόνον ἀκο-
λούθους εἶχεν ὁ Βιλαέτης καὶ γενναίως ἀντέστη πρὸς ὑπερπεν-
τακοσίους οὓς καὶ ἀπέκρουσεν, ἀλλ' ἐπληρώθη ὁ σηματοφόρος
του καὶ ἐφονεύθη καὶ ὁ Σπῦρος Σαρενίτης, εἰς τῶν ὀπλαρχηγῶν
τῶν συμπολεμούντων Ἀρκαδίων· αὐτὸς δὲ προχωρῶν καὶ κατα-
διώκων ἔφθασε παρὰ τὴν χεῖμαρρον, ἀλλὰ μετ' ὀλίγων ὀπλοφό-
ρων, ἀποκόψαντος τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ τοὺς πλείστους, ἀναγ-
κασθέντας ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας ν' ἀναβῶσιν εἰς τινὰς λόφους
ἐκεῖθεν τοῦ χάσματος· ἰδὼν δὲ ὅτι οἱ περὶ αὐτὸν ἦσαν ὀλίγοι,
ἤλλαξε σχέδιον καὶ ἔτρεξε νὰ καταλάβῃ ἄμπελόν τινα ἔχουσιν
πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τὸ χάσμα· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ μετὰξὺ ἦτο
πεδινὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου πολλὰ ἐπικίνδυνον, μόνον 26 τὸν
ἠκολούθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐλειποτάκτησαν, καὶ ἄλλοι μὲν αὐ-

τῶν διεσώθησαν, ἄλλοι δὲ ἐφονεύθησαν. Ὁ δὲ Βιλαέτης καὶ οἱ 26 κατέλαβαν μὲν τὴν ἄμπελον ἀλλὰ διὰ τὴν ὀλιγότητα τῶν ἀφῆκαν τὰ νῶτα ἀφύλακτα ἐλπίζοντες ἴσως καταβῶσιν οἱ ἐπὶ τῶν λόφων Ἕλληνες εἰς φύλαξιν. Ἀλλ' ἐπρόλαβαν οἱ Τούρκοι, τὰ κατέλαβαν καὶ ἐπολέμουν τοὺς ὀλίγους Ἕλληνας ἔμπροσθεν καὶ ὀπισθεν. Ὁ Βιλαέτης ἐπληγώθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν κεφαλὴν, ἀλλὰ καὶ πληγωθεὶς ἐμάχετο θαρρύνων τοὺς ὀλίγους συμμαχητάς του ἕως οὐ ἐφονεύθησαν αὐτὸς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ὅλοι ἐκτος ἐνὸς τρωθέντος εἰς τὸν πόδα καὶ κρυβέντος ἐντὸς κουφώματος δένδρου. Οἱ Τούρκοι ἔκοψαν κατὰ τὴν συνηθειαν τὰς κεφαλὰς τῶν φονευθέντων, καὶ στήσαντες ἐπὶ ξύλου τὴν τοῦ Βιλαέτου ἀνεχώρησαν χαίροντες, διότι ἐλυτρώθησαν τοιοῦτου ἐχθροῦ, γνωστοῦ διὰ τὴν ἐν πολέμῳ ἀφοβίαν καὶ ἐμπειρίαν.

Ἀφ' οὗ δ' ἔλειπεν ὁ ἐχθρὸς οὗτος, οἱ Λαλιῶται ἔγειναν τολμηρότεροι, κατέτρεχαν ὅλα τὰ περὶ τοῦ Λάλα, τὰ ἐλεηλάτου, καὶ ἔκαιαν τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας. Τόσον δὲ ἦσαν ἀφοβοί, ὥστε ἐπροχώρουν θύοντες καὶ ἀπολλύοντες καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ὅρια τῆς ἐπαρχίας τῶν Πατρῶν, ὅπου ἦσαν διάφορα σώματα Ἑλλήνων. Μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τούτων ἦτο καὶ ὁ Γεώργης Γιαννόπουλος Προστοβιτσιώτης, διακρινόμενος διὰ τὴν τόλμην του. Οὗτος, συμπλακείς ἐν τινὶ ἐπιδρομῇ τῶν Λαλιωτῶν πρὸς τὴν Κασσαρῶν, ἐφονεύθη, καὶ συνεφονεύθησαν καὶ 8 σύντροφοί του.

Ἡ Ἐπτανήσος (α), ἂν καὶ πολιτικῶς ἀποχωρισμένη τῆς ἀδελφῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐπροθυμήθη νὰ βοηθήσῃ τὴν ἐκραγεύσαν ἐπανάστασιν καὶ διὰ τῶν γενναίων συνεισφορῶν τῆς καὶ διὰ τῶν ἀνδρείων βραχιόνων τῆς. Ἡ κυβέρνησις τῆς, ἥ μετ' ὀλίγον ἐξαγριωθεῖσα, ἐξεθαμβήθη μόνον κατ' ἀρχὰς, καὶ δὲν ἔδειξε πρὸς τὸν ἀγῶνα κακὴν διάθεσιν. Αὐθόρμητοι οἱ Ἰακύνθιοι καὶ οἱ Κεφαλλῆνες ἀντιλήπτορες τῶν ἀραμένων ὅπλα ὁμογενῶν καὶ ὁμοπίστων, παρωρμήθησαν ἔτι μᾶλλον καὶ δι' ὧν ἐπιστολῶν ἐπεκαλοῦντο οἱ Πελοποννήσιοι τὴν φιλογενεὴ ἀντίληψίν των. Οἱ Ἰακύνθιοι ἔτρεξαν πρῶτοι τῶν Ἐπταννησίων εἰς τὴν φωνὴν τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, καὶ οἱ μὲν ἀπέβησαν εἰς τὴν Μεσσηνίαν ὑπὸ τὸν Μερκάτην, οἱ δὲ εἰς τὰ ἀντικρὺ τῆς τερπνῆς καὶ χαριτωμένης πατρίδος των παράλια. Ἐξ αὐτῶν ἕως 150, ὑπὸ τὸν Δημήτηρην Πεθαμένον καὶ τὸν Παῦλον Ἀντιστείρην Κεφαληνόν, μετέβησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Πα-

υἱός

τρῶν, ἄλλοι δὲ 100 ὑπὸ τὸν Γεώργην Σολωμόν, Διονύσιον Σεμπριχόν, Ἀναστάσην Γιαννικέσσην καὶ Παναγιώτην Στούρτσαν, ἀπέμειναν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Γαστούνης. Περί δὲ τὰ τέλη τοῦ ἀπριλίου ἀπέβη πρῶτος ἐκ Κεφαλληνίας εἰς Γλαρέντσαν ὁ Εὐαγγέλης Πανᾶς μετὰ 100 ὀπλοφόρων, καὶ τὴν 9 μαΐου ἐφθασαν ἐκεῖθεν εἰς τὸν αὐτὸν λιμένα ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, ὁ Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς, καὶ ὁ Γεράσιμος Βίκτωρος Φωκᾶς ἐπὶ τοῦ ἐντοπίου των ἐνόπλου πλοίου τοῦ Ἀναστάση Φωκᾶ ὑπὸ τουρκικὴν σημαίαν, φέροντος ἱκανὰ πολεμεφόδια καὶ 350 ὀπλοφόρους. Ἀφ' οὗ δὲ ἐλλιμένισε τὸ πλοῖον, κατέβασαν οἱ ἐν αὐτῷ τὴν τουρκικὴν σημαίαν, ὑψωσαν τὴν ἐπαναστατικὴν, ἐκανονοβόλησαν, παρετάχθησαν οἱ ὀπλοφόροι ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἐψάλη ἐπὶ τοῦ πλοίου δοξολογία ὑπὸ δύο ἱερέων ἀκολουθούντων τὸ στρατεὺμα, καὶ ἀπέβησαν οἱ ρηθέντες ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ὑποδεχθέντες ὑπὸ τῶν ἐντοπίων φιλοφρονέστατα. Τὴν δὲ ἐπιούσαν διατάξαντες τὸ πλοῖον νὰ παραπλήρῃ τὰς ἀκτὰς τῶν Πατρῶν, καὶ ἀφήσαντες ἐν αὐτῷ 70 ὀπλοφόρους διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, ἀνεχώρησαν μετὰ τῶν λοιπῶν 280, καὶ ἐφθασαν τὸ ἑσπέρας εἰς Μανολάδαν, ὅπου ἦσαν τὸν Σισίνην καὶ τὸν Εὐαγγέλην Πανᾶν. Ἡ ὑπεραυξησασα δὲ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν φήμη διέδωκεν, ὅτι ἦλθαν οἱ ἐπισημότεροι ἄνδρες τῆς Κεφαλληνίας φέροντες πολλὰ βοηθήματα χρηματικὰ καὶ πολεμικὰ, καὶ ἔβαλεν εἰς νέαν κίνησιν τοὺς κατοίκους τῶν ἐπὶ τῇ ἐπαρχίᾳ, οὓς κατεφόδισαν αἱ ἕως τότε ἀλλεπάλληλοι εὐτυχεῖς ἐπιδρομαὶ τῶν Λαλιωτῶν. Ὑπεστήριξε τὴν φήμην ταύτην καὶ τις πομπώδης προκήρυξις, ἣν ὑπέγραψαν οἱ προϊστάμενοι ἐπονομαζόμενοι ἀρχηγοὶ καὶ στρατηγοὶ τῶν ἠνωμένων δυναμειῶν τῆς Ἑπτανήσου. Διεκρίνετο δὲ τὸ σῶμα τοῦτο τῶν ἄλλων δι' ἣν ἐτήρει ἐν ταῖς στρατοπεδείαις του τάξιν, ἥτις, καθ' οὓς καιροὺς μία ἐπωμὶς, ἢ μία περικεφαλαία ἐκίνει θαυμασμόν, δὲν ἦτο ματαία ἐπιδειξις. Ἰδοὺ δὲ ἡ ταῖς. Τὴν γ' ὥραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐψάλλετο ἡ παράκλησις, ἐκρούοντο τὰ τύμπανα, ἐτάττοντο φυλακαὶ κράζουσαι ἐκ διαλειμάτων «γρηγορεῖτε», ἔπιπτε μία κανονία, καὶ οἱ στρατιῶται ἀπεχώρουν εἰς τὰς θέσεις των· τὸ πρῶν ἐψάλλετο πάλιν ἡ παράκλησις, ἐκρούοντο τὰ τύμπανα, ἤχουν αἱ σάλπιγγες καὶ ἐπιπτεν ἄλλη κανονία.

Μεταβαῖνον δὲ τὸ σῶμα τοῦτο ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον, ἐφθασε

την 26 εἰς Στρέφι καὶ Κούκουρα καὶ διέτριψεν ἐκεῖ μέχρι τῆς 30 ἐτοιμαζόμενον, ὡς πλησίον τοῦ ἐχθροῦ. Ἐκεῖ ἠϋξησηεν ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ, ἐνωθέντων καὶ τῶν Ζακυνθίων καὶ πολλῶν ἐντοπίων. Τὴν δὲ 31 ᾤδυσαν ὅλοι πρὸς τὴν Κάπελν καὶ ἔφθασαν τὸ ἑσπέρας εἰς Γούμερον· ἐπειδὴ δὲ ἐσκόπευαν νὰ πατήσωσι τὴν ἐπιοῦσαν τὴν μεγάλην πεδιάδα, ἔστειλαν αὐτονυκτὶ εἰς διαφόρους θέσεις σκοπίας, καὶ πρωίας γενομένης ἐξεστράτευσαν ἔχοντες ἐν τῷ κέντρῳ 4 κανόνια, τὰ πολεμεφῶδια καὶ τὰς ἀποσκευὰς των.

Πρὸς τὴν θέσιν, Μποδίνη, κεῖται λόφος. Ἐν ᾧ ἔφθασαν εἰς αὐτὸν ἀνυπόπτοι, ὡς πεποιθότες ἐπὶ τὰς σκοπίας των, ἠκούσθησαν αἰφνης πολλαὶ τουφεκίαι καὶ κραυγαὶ λέγουσαι, Λαλιῶται, Λαλιῶται· ἐπὶ μόνῃ τῇ κραυγῇ ταύτῃ χωρικοὶ τινες ἐκ τῶν συνηκολουθούντων Γαστουναίων ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, οἱ δὲ λοιποὶ καὶ οἱ Ἑπτανήσιοι ἔτρεξαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, καὶ ἰδόντες τοὺς Λαλιώτας ἐλθόντας εἰς τοὺς πρόποδας, τοὺς ἐκανονοβόλουν προξενούντες φόβον μᾶλλον ἢ βλάβην. Ἦρχισε δὲ μετ' ὀλίγον καὶ ὁ τουφεκισμὸς, καὶ οἱ μὲν Ἑπτανήσιοι καὶ οἱ ἐντόπιοι, τουφεκίζοντες τοὺς Λαλιώτας ἄνωθεν, τοὺς ἐβλαπταν· οὗτοι δὲ ἀντειχάν γενναίως, ἂν καὶ ἡ θέσις των ἦτο κακίστη, ἕως οὐ εἶδαν τοὺς ἐχθροὺς των κινουμένους πρὸς τὰ κάτω, καὶ τότε ἐπέστρεψαν διὰ τοῦ Πυρναρίου εἰς Λάλα φεύγοντες, οἱ δὲ Ἑπτανήσιοι τοὺς ἐπεδίωξαν, ἔπεσαν καὶ εἰς τὴν πεδιάδα ἕως οὐ ἐφάνη πλῆθος ὀπλοφόρων τουφεκίζόντων μακρόθεν, καὶ τότε ὑποπτεύσαντες, ὅτι ἦσαν ἐνεδρεύοντες ἐχθροί, ἐστάθησαν καὶ κατέλαβαν τὰ πλησίον δένδρα πρὸς συνασπισμὸν· ἀλλ' οἱ τουφεκίζοντες ὀπλοφόροι προχωροῦντες ἐγνώσθησαν, ὅτι ἦσαν Καλαβρυτινοὶ ἐρχόμενοι κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ· ἦσαν δὲ ὡς χίλιοι· ὑπὸ τὸν Ἀσημάκην Φωτίλαν, προεστῶτα τῶν Καλαβρύτων, τὸν Λεχαυρίτην, καὶ ἄλλους. Τὸ εὐτυχές συμβᾶν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐγέμισε χαρᾶς τὰς καρδιας τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐτίμησε δικαίως τοὺς Ἑπτανησίους, διότι ἦτον ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν ἐξ αἰτίας αὐτῶν κατησχύνθησαν οἱ φόβον καὶ τρόμον παντοῦ καὶ πάντοτε ἐνσπεύοντες Λαλιῶται.

Ἀφ' οὗτου ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις τῆς Πελοποννήσου πολλοὶ Καρυτινοὶ εἶχαν καταλάβει τὰ χωρία, Μπέτσι καὶ Ῥένεσι, ὑπὸ τοὺς ἐμπειροπολέμους ἀδελφοὺς Πλαπούτας. Σκοπὸς τῆς κα-

τοχῆς ἦτον ἡ προφύλαξις τῆς ἐπαρχίας των ἀπὸ ἐνδεχομένων ἐπιδρομῶν τῶν γειτόνων Λαλιωτῶν· ἀλλ' ἀφ' οὗ διεσκορπίσθησαν οἱ πολιορκηταὶ τοῦ φρουρίου τῆς Καρυταίνης, διεσκορπίσθησαν καὶ οἱ κατέχοντες τὰ δύο ταῦτα χωρία. Περί τὴν 20 ὁμῶς ἀπριλίου ἐσύστησεν ὁ Γεώργης Πλαπούτας πάλιν στρατόπεδον κατὰ τὴν Συκιάν, δύο ὥρας μακρὰν τοῦ Λάλα, ἐκ Καρυτινῶν, Φαναριτῶν καὶ Ἀρκαδίων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Δημητράκη Δηληγιάννη· λήγοντος δὲ τοῦ μαίου μετεστρατοπέδευσεν ἐκεῖθεν εἰς Ποῦσι, ἡμίωριον μακρὰν τοῦ Λάλα, ὅπου ἀφίχθησαν, κατὰ πρόσκλησιν αὐτοῦ, τὴν νύκτα τῆς 1 ἰουνίου οἱ Ἐπτανήσιοι, οἱ Καλαβρυτινοὶ καὶ οἱ Γαστουναῖοι. Συστρατοπεδεύσαντες δὲ ὅλοι οὗτοι ἤρχισαν τὴν ἐπαύριον νὰ ὀχυρώωσι τὰς θέσεις των, καὶ ἔστησαν ἐκ τοῦ προχείρου τόσας καλυβας, ὥστε τὸ ἐσπέραις ἡ ῥάχις ελεΐνη ἐφαίνετο κώμη. Οἱ Λαλιῶται ὠχυρώθησαν καὶ αὐτοὶ ἐκτός· ἀλλὰ πολλὰ πλησίον τοῦ Λάλα. Τὴν δὲ ἐπιούσαν οἱ Ἕλληνες πλήρεις θάρρους κατέβησαν εἰς τὴν πεδιάδα εἰς χορτολογίαν καὶ σκόπευσιν. Οἱ Λαλιῶται δὲν ἐκινήθησαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην· τινὲς μόνον ἱπποκόμοι καὶ ποιμένες ἐφάνησαν πρὸς τὸ πέραν μέρος τοῦ Λάλα βόσκοντες θρέμματα.

Οἱ Ἕλληνες, ἀσυνήριστοι ἕως τότε νὰ νικῶσιν, ἐξετίμησαν τὴν ἀνδραγαθίαν των ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τῆς, καὶ ἐπίστευσαν τῷ ὄντι, ὅτι κατεπόνεσαν τὰ θηρία τοῦ Λάλα· ἐπὶ δὲ τῇ πίστει ταυτῇ συνέλαβαν ἐλπίδα, ὅτι οἱ Λαλιῶται θὰ ἐπροσκύνουν, καὶ ἀπέστειλαν τὴν 4 πρὸς αὐτοὺς τὸν Παναγιώτην Μεσσάρην Κεφαλλῆνα. Οἱ Λαλιῶται βλέποντες τὸν ἀποσταλέντα ἐρχόμενον ὑπὸ λευκῇ σημαίαν τὸν ὑπεδέχθησαν καὶ τὸν ἠρώτησαν εἰς τί ὁ ἐρχομός του. Ὁ Μεσσάρης τοῖς ἐνεχείρισε γράμμα τῶν ἀρχηγῶν τῶν Κεφαλλήνων καὶ τῶν Ζακυνθίων λέγον αὐτολεξὶ τὰ ἑξῆς. « Διαταταγμένοι ἀπὸ τοῦ ἐλληνικὸν ἔθνος καὶ ἀπὸ τὸν
 • γενικὸν ἐπίτροπον, πρίγκηπα Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ἡλθα-
 • μεν ἐνταῦθα νὰ σας πολεμήσωμεν ὡς ἐχθροὺς τῆς πίστεως καὶ
 • τῆς πατρίδος· ἀλλ' ὡς ἀνέκαθεν καλοὶ φίλοι σας καὶ γείτο-
 • νες, σας προβάλλομεν, ὅτι, ἂν θελήσητε νὰ παραδοθῆτε χω-
 • ρὶς πόλεμον εἰς ἡμᾶς, σας ὑποσχόμεθα ἀσφάλειαν ζωῆς, τι-
 • μῆς καὶ ἰδιοκτησίας· ἄλλως, ἀφ' οὗ ἐκάμαμεν τὸ χρέος μας,
 • τὸ κρίμα ἅς ἦναι εἰς τὸν λαϊμόν σας. »

Περιποιηθέντες οἱ Λαλιῶται τὸν γραμματοφόρον, τὸν ἐξεπρό-
βόδησαν δώσαντές τω τὴν ἀκόλουθον ἀπάντησιν.

• Πρὸς σὰς κυρ Μεταξᾶ καὶ λοιποὶ φίλοι μας καπετανεῖοι
• Κεφαλωνῆτες καὶ Ζακύνθιοι. Ἐλάβομεν τὸ γράμμα σας καὶ
• εἶδαμεν ὅσα μᾶς γράφετε· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ οἱ μπέηδες καὶ οἱ
• ἀγάδες εἶναι τριγύρω στοῦ Λάλα μὲ τὰ ἀσκέρια, δὲν ἔμπο-
• ροῦμεν νὰ σᾶς ἀποκριθοῦμεν σήμερον μὲ τὸν ἐδικὸν σας κυρ
• Παναγιώτην, ἀλλ' αὔριον μὲ ἐδικὸν μας ξεμοτόχου ἐλτσῆν.
• Λάβετε ὡς τόσον ὀλίγα κεράσια τοῦ Λάλα καὶ δύο ρεβανιὰ
• διὰ ἀγάπην, καὶ μένομεν.»

Τὸ γράμμα τοῦτο εἶχε τὰ σφραγίσματα ὑποκάτω πρὸς τι-
μὴν τῶν πρὸς οὓς ἐστέλλετο.

Τὴν δὲ ἐπαύριον ἐφάνη ἱππεὺς ἐρχόμενος ἀπὸ τοῦ Λάλα
πρὸς τὸ ἐλληνικὸν στρατόπεδον, βαστῶν πρασίνην σημαίαν,
καὶ ὠδηγήθη ὅπου ἦσαν οἱ Ἑπτανήσιοι ἀρχηγοί, πρὸς οὓς
ἐπέδωκε τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν.

• Πρὸς τοὺς φίλους μας καπεταναεῖους Κεφαλόνιτας καὶ Ζα-
• κυνθίους. Καθὼς χθὲς σας ἐγράψαμεν μὲ τὸν ἐδικὸν σας Πα-
• ναγιώτην, ἰδοὺ ἐξαποστέλλομεν τὸν ἐδικὸν μας Μπέικον Κε-
• χαγιᾶν, ἀνθρωπὸν ὅστις χαίρει ὅλην τὴν ἐμπιστοσύνην μας
• διὰ νὰ σας ὁμιλήσῃ καὶ στοματικῶς ὅσα δὲν ἔχομεν τὸν
• καιρὸν νὰ γράψωμεν πλατύτερα. Εἶναι ἀλήθεια, καθὼς λέ-
• γετε, ὅτι ἐσταθήκαμεν φίλοι καὶ καλοὶ γείτονες, ἀλλ' ἴσια
• ἴσια διὰ τοῦτο δὲν ἐλπίζαμέν ποτε, ὅτι πιστεύοντες τὰ ψεύ-
• ματα τῶν Μωραϊτῶν καὶ ξεχωριστὰ αὐτοῦ τοῦ ψευτο-Γεώργη
• (ἐνόουν τὸν Γεώργην Σισίνη) νὰ ἔλθετε νὰ μᾶς φορτωθῆτε
• μέσα εἰς τὰ σπήτιά μας. Ὅ,τι ἐγείνεν, ἐγείνεν· ὅσα μᾶς λέ-
• γετε εἶναι χάλτια, τὰ ὅποια δὲν στοχαζόμεθα πῶς καὶ ἐσεῖς
• πιστεύετε· διὰ τοῦτο λοιπὸν σας λέγομεν νὰ ἔλθετε εἰς τοῦ
• Λάλα, ὅπου θέλει σας δεχθοῦμεν ὡς καλοὺς φίλους, καὶ θέλει
• σας συνοδεύσομεν ἕως τὸ Κατὰκωλον ἢ τὴν Γλαρέντσαν διὰ
• νὰ πάτε στὰ σπήτιά σας καὶ νὰ μένωμεν πάντα φίλοι· ἀλ-
• λ' ἐπεὶ καὶ δὲν ἀκούσετε αὐταῖς ταῖς φιλικαῖς συμβουλαῖς μας,
• τὸ κρίμα ἂς ᾖ ἡναι στον λαιμόν σας.

• Λάλα, 5 ἰουνίου, 1821 •.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ἢ μὴ ὁμοιάζουσα τὴν προσταλεῖσαν κατὰ
τὸ ὕφος, δὲν τὴν ὠμυῖαζεν οὔτε καὶ κατὰ τὴν θέσιν τῶν σφρα-
γισμάτων ὡς φέρουσα αὐτὰ ἐπὶ κεφαλῆς εἰς ἐνδειξιν, ὅτι ἐγρά-

φετο παρ' ἀνωτέρων πρὸς κατωτέρους. Ἀφ' οὗ δὲ ἀνεγνώσθη, ἔλαβε τὸν λόγον ὁ ἀπεσταλμένος καὶ ἐπανελάβε τὰ αὐτὰ ἐν-
 τῶνας, προσθέσας ὅτι, ἂν οἱ Ἑπτανήσιοι ὑπήγαιναν εἰς τοῦ
 Λάλα, οἱ μπέηδες καὶ ἀγάδες ἦσαν πρόθυμοι νὰ τοὺς δεχθῶσι
 καὶ νὰ τοὺς φιλοδωρήσωσιν· εἰδὲ καὶ εἶχαν ἀπόφασιν νὰ μεί-
 νωσι· καὶ νὰ πολεμήσωσιν, ἔπρεπε νὰ φέρωσι 40,000 καπέλλα
 εἰς εὐόδωσιν τοῦ σκοποῦ των. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἑπταν-
 νήσιοι ἀπεκρίθησαν διὰ στόματος τοῦ Ἀνδρέου Μεταξᾶ τὰ
 ἑξῆς· «ὦ φίλοι ἐστοχάσθημεν νὰ σᾶς προβάλλωμεν νὰ παρα-
 » δοθῆτε χωρὶς πόλεμον, διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν νὰ σᾶς προφυ-
 » λάξωμεν ἀπὸ τὴν δικαίαν ὀργὴν καὶ ἀγανάκτησιν τοῦ ἑλλη-
 » νικοῦ λαοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ μπέηδες καὶ οἱ ἀγάδες μᾶς ἐστο-
 » χάσθησαν ποταποὺς καὶ ἀνοήτους, τὸ κρίμα ἅς ἦναι εἰς τὸν
 » λαιμόν των. Αὕτη εἶναι ἡ ἀπάντησίς μας καὶ αὖριον ἔχομεν
 » πόλεμον».

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ἀπέπεμψαν οἱ Ἑπτανήσιοι τὸν
 κηρυκα, δώσαντές τω εἰς ἀμοιβὴν τῶν προσταλέντων αὐτοῖς
 φαγωσίμων γλυκίσματά τινα καὶ ποτὰ τῆς πατρίδος των.

Ἀποτυχούσης τῆς διακηρυκείας, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν διαφόρων
 ἑλληνικῶν σωμάτων, ἰδόντες ὅτι συνηθροίσθησαν ἐκ διαφόρων
 ἐπαρχιῶν πεντακισχίλιοι σχεδὸν οπληφόροι περίξ τοῦ Λάλα,
 ἀπεφάσισαν νὰ προκαλέσωσι τὸν ἐχθρὸν εἰς μάχην, καὶ τὴν 6
 κατέβησαν εἰς τὴν πεδιάδα ἐκ διαφόρων μερῶν ἕως 300, ἡκρο-
 βολίσθησαν μετ' ὀλίγων ἱππέων καὶ πεζῶν ἐπελθόντων, καὶ τὴν
 ἐσπέραν ἐπανηλθαν εἰς τὸ στρατόπεδον. Οἱ Ἕλληνες ἔδωκαν
 δευτέραν ἀφορμὴν τὴν ἐπιούσαν, ἀλλ' εἰς μάτην. Θαρρυνθέντες
 δὲ ἐκ τῆς ἀπραξίας τῶν ἐχθρῶν ἀπεφάσισαν νὰ προσβάλωσιν
 αὐτὴν τὴν κωμόπολιν τοῦ Λάλα· καὶ ὁ μὲν Γεώργης Πλαπού-
 τας μετὰ τῶν Καρυτινῶν καὶ Φαναριτῶν νὰ πύση ἀπὸ τοῦ μέ-
 ρους τοῦ Μπασταρᾶ, οἱ δὲ Καλαβρυτινοὶ καὶ τινες Γαστουναῖοι
 καὶ οἱ Ἀρκάδιοι νὰ προχωρήσωσι πρὸς τὸ μικρὸν χωρίον Δούκα,
 οἱ δὲ Ἑπτανήσιοι μετὰ τῶν Πυργίων καὶ λοιπῶν Γαστουναίων
 νὰ ὀρμήσωσι πρὸς τὸ κέντρον. Ταῦτα ἀποφασίσαντες ἐκινήθη-
 σαν τὴν 9 ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν τυμπάνων καὶ σαλπίγγων ἐπὶ τοὺς
 ἔξω τῆς κωμοπόλεως προμαχῶνας τοῦ ἐχθροῦ· ὁ ἐχθρὸς ἀπε-
 σύρθη εἰς τὴν κωμόπολιν, καὶ ἡ ὀπισθοδρόμησις αὕτη, ἂν καὶ
 στρατηγηματικῇ, ὑπεληφθῇ ἀποτέλεσμα δειλίας, καὶ ἐθάρ-
 ρυνε τοὺς Ἕλληνας νὰ προχωρήσωσιν. Ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐπλησία-

σαν, ὥρμησαν 200 ἵππεῖς ἐπὶ τοὺς Καρυτινοὺς καὶ Φαναρίτας, καὶ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν τοῦς ἔτρεψαν ὅλους εἰς φυγὴν. Ἡ τροπὴ αὕτη ἐματαίωσε τὸ σχέδιον τῆς ἐφόδου, ἔβαλεν εἰς σύγχυσιν ὅλα τὰ σώματα καὶ ἠνάγκασε τοὺς Ἑπταννησίους νὰ σημάνωσι τὴν ὑποχώρησιν τοῦ κέντρου καὶ τῆς πρὸς τὸ χωρίον Δούκα πτέρυγος, καὶ οὕτως ἀπεμακρύνθησαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἀβλαβεῖς, ἀλλ' ἀπρακτοὶ καὶ κατησχυμένοι. Ὁ δὲ φιλότιμος Πλαπούτας, ἀπομείνας τελευταῖος καὶ κινδυνεύων νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, τόσον ἔτρεξε καὶ τόσον ἐλυπήθη διὰ τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην τροπὴν, ὥστε ἔφθασεν ἡμιθανὴς εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ μετ' ὀλίγον ἐξεψύχησεν.

Ὁ θάνατος ἀρχηγοῦ ἀτακτων γίνεται συνήθως πρόξενος τροπῆς ὅλου τοῦ σώματος αὐτῶν. Ἐν τῇ περιστάσει δὲ ταύτῃ συνεβη συγχρόνως καὶ ἡ ἀποτυχία τοῦ κινήματος, ἃν καὶ ἐξ οὐδεμιᾶς εὐλογοφανοῦς αἰτίας διὰ τοῦτο τὴν ἀκόλουθον νύκτα τὰ δυο τρίτα τοῦ στρατοπέδου ἐλειποτάκτησαν.

Τὸν ἄξιον ἀρχηγὸν Γεώργην Πλαπούταν διεδέχθη ὁ ἀξιώτερος του ἀδελφὸς Δημήτρης φθάσας εἰς τὸ στρατόπεδον τὴν 12· ἀλλ' οὔτε ἡ παρουσία τοῦ γενναίου τούτου ἀνδρὸς ἐθάρρυνε τοὺς δειλιάσαντας, τρέμοντας καὶ ἐντὸς τῶν ὀχυρωμάτων ἐκουράσθησαν καὶ οἱ Λαλιῶται πολεμοῦντες καὶ νικῶντες, διὰ τοῦτο η̄συχάζαν· βεβαιωθέντες δὲ ὅτι ὄχι μόνον ὅλη ἡ Πελοπόννησος, ἀλλὰ καὶ ἡ στερεὰ Ἑλλάς καὶ αἱ ναυτικαὶ νῆσοι καὶ ἄλλα μέρη ἐκινήθησαν, καὶ πληροφορηθίντες ὅτι ἐλληνικὸς στόλος ἐφάνη ἔμπροσθεν τῶν Πατρῶν καὶ διέπλευσεν ἀβλαβῆς τὸν δυσείσβολον κορινθιακὸν κόλπον, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ κινδυνεύωσιν ἀνωφελῶς αὐτοὶ μόνοι, ἐν ᾧ ὅλοι οἱ συναδελφοὶ των ἐκλείσθησαν ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος ἐν τοῖς φρουρίοις· διὰ τοῦτο ἀνεχώρησε τὴν 12 ὁ Κουτσοραϊτῆρας ἀπὸ τοῦ Λάλα μετὰ 4 μόνον ἱππέων, καὶ φθάσας εἰς Πάτρας ἀνεπηρέαστος καθ' ὅλην τὴν μακρὰν πορείαν του, ἀνεκοίνωσε τῷ Ἰσοῦρῃ τὴν βουλὴν τῶν ἀποστειλάντων αὐτὸν τοῦ νὰ μεταβῶσιν ἐκεῖ καὶ ἐζήτησε βοήθειαν διὰ τὴν ἀσφαλῆ μετακόμισιν τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῆς περιουσίας των. Ὁ παστὴρ διέταξεν ἀμέσως νὰ συσκευασθῶσι 700 ἵππεῖς εἰς συνοδίαν τῶν Λαλιωτῶν. Ἡ ἐδῆσις αὕτη διεδόθη εἰς τοὺς περὶ τὰς Πάτρας Ἕλληνας· ἀλλ' οὔτοι, ἀντὶ νὰ ἐτοιμασθῶσιν εἰς ἀντίστασιν, ἀπεσύρθησαν, κα ἀναγγεῖλαντες τοῖς ἔξω τοῦ Λάλα συναγωνισταῖς των ὅσα ἔμα-

θαν τοῖς παρήγγειλαν νὰ καταλάβωσιν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ οχυράς θέσεις καὶ κτυπήσωσι τὸν ἐχθρὸν ἔμπροσθεν, ὑποσχόμενοι νὰ τὸν κτυπήσωσι καὶ αὐτοὶ ὀπισθεν.

Ἐν τοσούτῳ ὁ Ἰσούφης ἐξεστράτευσε μετὰ τῶν 700 ἰππέων τὴν 20 καὶ εἰσέβη εἰς τοῦ Λάλα δύνοντος τοῦ ἡλίου, μηδενὺς Ἑλλήνος καθ' ὁδὸν μήτ' ἔμπροσθεν μήτ' ὀπισθεν φανέντος. Προεῖδαν οἱ Ἕλληνες, ὅτι οἱ Λαλιῶται ἐνισχυθέντες διὰ τῆς νέας βοήθειας θὰ τοὺς ἐκτύπουν, καὶ ἀπέστειλαν διὰ νυκτὸς τὸν Κωνσταντῖνον Μεταξᾶν καὶ τὸν Γεώργην Σολομὸν εἰς Τριπολιτσάν αἰτούμενοι ἐπικουρίαν.

Τὴν δὲ 24 τὸ πρωὶ ἤρχισαν νὰ ἐξέρχωνται ἀπὸ τοῦ Λάλα ἰππεῖς καὶ πεζοί. Οἱ Ἕλληνες ὑπέθεσαν, ὅτι οἱ ἐξεληθόντες ἤρχοντο κατεπάνω των, καὶ ἡτοιμάσθησαν εἰς μάχην· ἀλλ' εἶδαν μετ' ὀλίγον, ὅτι, ἀντὶ νὰ ἔλθωσι πρὸς τὸ Πουσί, ὑπήγαιναν πρὸς τὴν Κάπελν διὰ τῶν ἀπέναντι λόφων, καὶ ὥς ἐκ τούτου ὑπέλαβαν, ὅτι ᾤδευαν πρὸς τὰς Πάτρας σὺν γυναίξι καὶ τέκνοις φέροντες καὶ τὰ ψιλὰ πράγματα τῶν. Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ταυτὶ ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς καὶ ὁ Γεράσιμος Φωκᾶς, παραλαβόντες ἕως 100 ἐπιλεκτοὺς Ἑπταννησίους καὶ ἱκανοὺς Πελοποννησίους, ἔδραμαν εἰς τὴν κορυφὴν τινος τῶν πλησίον τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοπέδου λόφων πρὸς παρατήρησιν τῶν κινήματων τῶν ἐχθρῶν· καὶ ἰδόντες ἐστημένην ὄχι μακρὰν μεγάλην σημαίαν καὶ ὀλίγους Τούρκους περίξ ἐπλησίασαν καὶ ἤρχισαν νὰ τουφεκίζωσιν. Οἱ ἐχθροὶ δὲν ἀντετουφέκισαν κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἠκούσθη πολὺς ἀλαλαγμός, ἐκινήθη ἡ μεγάλη σημαία, καὶ ἀνεφάνη πλῆθος ἰππέων καὶ πεζῶν ὁρμώντων ἐπὶ τοὺς τουφεκίζοντας. Οἱ Ἕλληνες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, καὶ ἄλλοι μὲν, ἐν οἷς καὶ ὁ Μεταξᾶς καὶ ὁ Φωκᾶς, ἔδραμαν εἰς τὸ οχυρῶμά των, ἄλλοι δὲ διεσχορπίσθησαν τῇδε κακέισε εἰς τὴν πεδιάδα, ἐνθα τινὲς αὐτῶν ἔμειναν δύο ἡμέρας ἄσιτοι. Οἱ Τούρκοι ἐπεδίωξαν τοὺς φεύγοντας μέχρι τοῦ στρατοπέδου των ἀνεμπόδιστοι, καὶ ἐκεῖ συνεκροτήθη γενικὴ μάχη, ἐλθόντων καὶ τῶν λοιπῶν Τούρκων διὰ τῆς πεδιάδος τοῦ Λάλα, καὶ ἐντεῦθεν ἐφάνη, ὅτι οἱ πρὸς τὴν Κάπελν ὀδεύοντες Τούρκοι ἐμελέτων νὰ ἐπιπέσωσι δι' ἐκείνου τοῦ μέρους, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι ἤρχοντο διὰ τοῦ ἔμπροσθινου. Ἀρξαμένης δὲ τῆς μάχης ἐξώρμησε τοῦ οχυρώματός του ὁ Λεχουρίτης, ἀλλ' ἀπεκρούσθη, καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐπανέλθῃ εἰσῆλθεν εἰς τὸ τοῦ Πλαπούτα·

ἐγκατέλειψαν ἄμχ προσβληθέντες τὸ οὐρύωμα τῶν καὶ οἱ Φαναρίται· ἐν ᾧ δὲ ἔφρουγαν διὰ τινος κοιλάδος πρὸς τὴν Κάπελιν, 40 ἐξ αὐτῶν συνελήρθησαν παρὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐσφάγησαν ὅλοι ἐν τῷ ἄμα. Κυριεύσαντες οἱ ἐχθροὶ τὰ δύο οὐρυώματα, ὥρμησαν πολλάκις ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτοῦ τοῦ Ἰσούφη εἰς κυρίευσιν καὶ τῶν ὑπὸ τὸν Πλαπούταν καὶ τοὺς Ἑπτάνησιους, ἀλλὰ κατησχυμένοι ὠπισθοδρόμησαν· ἐπειδὴ δὲ ἐκλινεν ἡ ἡμέρα, ἀφῆκαν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης ἀκροβολιστὰς τινας, τὸ δὲ πλῆθος κατέβη κατ' ὀλίγον εἰς τὴν πεδιάδα, καὶ περὶ τὴν 5 ὥραν μετὰ μεσημβρίαν ἐδόθη τὸ σημεῖον τῆς ὑποχωρήσεως, καὶ εἰσῆλθαν ὅλοι εἰς τὴν κωμόπολιν. 70 Ἕλληνες ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν, καὶ πενταπλάσιοι ἐχθροί, ὡς ὀρμῶντες ἀνώχυροι ἐπὶ ὠχυρομένους. Ἐφονεύθη πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ ὁ Σιλιχτάρης τοῦ Ἰσούφη. Μεταξὺ δὲ τῶν πληγωθέντων Ἑλλήνων ἦσαν διάφοροι ἀξιωματικοί, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς πληγωθεὶς εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὁ Διονύσιος Σεμπριχὺς. Οἱ Τοῦρκοι ἦσαν τύσον βέβαιοι ὅτι θὰ ἐνίκων, ὥστε ἔφεραν καὶ σχοινία εἰς δέσμευσιν τῶν αἰχμαλῶτων.

Τελειωθείσης τῆς μάχης, οἱ Ἕλληνες εἶδαν, ὅτι δὲν ἐδύναντο πλέον νὰ διατηρήσωσι τὴν θέσιν τῶν· εἶχαν δὲ ἀνάγκην καὶ ἱατρικῆς ἐπισκέψεως οἱ τραυματαῖαι· ὅθεν, θάψαντες τὴν νύκτα τοὺς νεκροὺς, ἀνεχώρησαν τὴν α' ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐγκαταλείψαντες καὶ τὰ κανόνια· καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Πλαπούταν ὑπῆγαν εἰς Μπέτσι, οἱ δὲ λοιποὶ εἰς τὴν μεγάλην Δίβρην, ὅπου ἔμειναν μέχρι τῆς 27 καὶ ἐκεῖθεν διεχωρίσθησαν. Τὴν αὐτὴν δὲ νύκτα, καθὼν ἔφρουγαν οἱ Ἕλληνες, ἔκαυσαν καὶ οἱ Ἀλιωταὶ τὰ δυσκόμιστα πρᾶγματά τῶν, καὶ τὰ ἐξημερώματα σουβλίσαντες αἰχμαλώτους τινὰς ἀνεχώρησαν ὅλοι σὺν γυναίξϊ καὶ τέκνοις εἰς Πάτρας ὑπὸ τὸν Ἰσούφην κατὰ τὸ σχέδιόν τῶν, καίοντες τὰ καθ' ὁδὸν χωρία· γνωσθεῖσης δὲ τῆς φυγῆς τῶν, εἰσῆλθαν οἱ περίεξ Ἕλληνες εἰς τὴν κωμόπολιν, τὴν ἐλεηλάτησαν καὶ τὴν ἔκαυσαν.

Ἀνεκτικὴ ἐφάνη ἡ ἀγγλοῖονικὴ πολιτικὴ, ὡς προείπαμεν· ἀρξαμένου τοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ δυσμενῆς μετ' ὀλίγον. Ἕκτος τῆς γενικῆς τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀποστροφῆς ὄλων τῶν αὐλῶν πρὸς πᾶν ἐπαναστατικὸν κίνημα, ἐπηρέασαν ἰδίως τὴν ἀγγλοῖονικὴν πολιτικὴν κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ὅχι μόνον ἡ παντοτεινὴ ἐπιθυμία τῆς Ἀγγλίας νὰ διατηρηθῇ ἡ ἀκεραΐτης τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ

θερμῇ συμπάθεια τῶν Ἰόνων πρὸς τοὺς ἀποστατήσαντας, ἔτι δὲ καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα σφοδρὰ ὑποψία ὅτι δάκτυλος ρωσσικὸς ὑπεκίνησε τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐπὶ τέλους τὸ ἀσπονδὸν μῖσος τοῦ μεγάλου ἀρμοστοῦ πρὸς τὸν Καποδίστριαν, ὃν ὑποθέτων κρύφιον ἀρχηγὸν τῆς ἐπαναστάσεως ἠθελε διὰ τῆς ἀποτυχίας αὐτῆς νὰ κατασιχύνῃ. Ἐμίσει δὲ ὁ μέγας ἀρμοστής τὸν Καποδίστριαν, διότι κατεμήνυεν οὗτος ἐκείνον ἐνώπιον τῶν αὐλῶν ὡς διοργανίσαντα ἐπὶ τὸ δεσποτικώτερον τὴν Ἑπτάνησον παρὰ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς συνθήκης, δι' ἧς ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν. Ὁμοία ἡ ἀγγλοϊονικὴ πολιτικὴ πάσης ἄλλης, κρυπτούσης τοὺς ἀληθεῖς σκοποὺς τῆς ὑπὸ ἐν ἡ ἄλλο εὐσχημον κάλυμμα, ἐκηρύχθη οὐδετέρα πρὸς τοὺς ἀλληλομαχοῦντας Ἕλληνας καὶ Τούρκους, ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως· καὶ ἡ πρώτη περὶ οὐδετερότητος πράξις τῆς ἐξεδόθη τὴν 9 ἀπριλίου. Ἡ πράξις αὕτη, ἀποτετινομένη πρὸς τοὺς διατρίβοντας ὅπου ἐξεργάγη ἡ ἐπανάστασις Ἴονας, ἔλεγεν, ὅτι ὅστις ἐξ αὐτῶν συνηγωνίζετο, ἐστερεῖτο τῆς ἀγγλοϊονικῆς προστασίας καὶ πάσης ὑπὲρ αὐτοῦ μεσολαβήσεως τῆς κυβερνήσεώς του πρὸς τὰς τουρκικὰς Ἀρχάς, ἂν ἡχμαλωτίζετο. Τὴν δὲ 18 Ἰουλίου, ἐξ αἰτίας τῆς μεταβάσεως εἰς Πελοπόννησον τῶν Ζακυνθίων καὶ τῶν Κεφαλλήνων, ἐξεδόθη ἄλλη πράξις λέγουσα, ὅτι πολλοὶ Ἴονες ἐξέδωκαν προκήρυξιν τὴν 1 Ἰουνίου, δι' ἧς αὐτονομάζονται ὀδηγοὶ τῶν Κεφαλλήνων καὶ τῶν Ζακυνθίων καὶ ἐκτελεσταὶ διαταγῶν τινος ξένου· ὅτι ὑπὸ τὸν ψευδῆ τοῦτον καὶ ἐγκληματικὸν χαρακτῆρα ἐτόλμησαν μετὰ πολλῶν ἐνόπλων Ἰόνων νὰ συμμεθέξωσι τοῦ πολέμου τῆς Πελοποννήσου, ἐνεργοῦντες τοιοῦτοτρόπως παρὰ τὸ κοινὸν δίκαιον τῶν ἐθνῶν, καὶ παραβαίνοντες τὴν ἀρχὴν τῆς οὐδετερότητος τῆς ἰονίου κυβερνήσεως· ὅτι, ἂν οἱ ὀδηγοὶ οὗτοι δὲν ἐπανήρχοντο εἰς τὰ ἴδια ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἵνα δικασθῶσι, θὰ κατεδικάζοντο εἰς αἰεφυγίαν· καὶ τὰ κτήματά των θὰ ἐδημεύοντο· ἂν δέ ποτε ἔπιπταν εἰς χεῖρας τῆς κυβερνήσεως, θὰ ἐτιμωροῦντο ὅπως ὠρίζαν οἱ νόμοι· ὅσοι δὲ ἠκολούθησαν τοὺς ὀδηγοὺς τούτους, καὶ ὅσοι γενικῶς ἔγειναν συμμέτοχοι τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος, παρηγγέλλοντο νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια, διότι ἄλλως θὰ ἐπαιδεύοντο μετὰ ταῦτα ὡς παραβάται τῆς οὐδετερότητος.

Ἡ πρώτη τῶν ἀνωτέρω δύο πράξεων εἶναι πράξις ἐντὸς τῶν ὅρων τῆς οὐδετερότητος. Σημειωτέον, ὅτι ἡ ἀγγλοϊονικὴ

κυβερνήσεις δὲν διέταττε δι' αὐτῆς τοὺς Ἴονας νὰ μὴ μεθέξωσι τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ τοὺς προειδοποιεῖ, ὅτι διὰ τοιαύτης διαγωγῆς ἐστεροῦντο τῆς προστασίας της, ὥστε τοὺς ἐθεώρει ἐλευθέρους νὰ πολιτευθῶσιν ὅπως ἤθελαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀγῶνος ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν εὐθύνῃ· ἐθετε δὲ τὰς αὐτὰς ὑγιεῖς βάσεις, ἅς ἐπὶ τῆς τελευταίας ἀποστασίας τοῦ Καναδᾶ κατὰ τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας ἐτήρησαν ἀπαραλλάκτως καὶ αἱ ὁμόσπονδοι ἐπαρχίαι τῆς ἀρκτώας Ἀμερικῆς. Κατὰ τὴν ἀποστασίαν ταύτην μέγας ἀριθμὸς πολιτῶν τῶν πλησίον τοῦ Καναδᾶ ἀμερικανικῶν ἐπαρχιῶν ἔτρεχαν καὶ ἠγωνίζοντο μετὰ τῶν λαβόντων κατὰ τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας τὰ ὅπλα, ἐν ᾧ ἡ κυβερνήσις τῶν ἐκηρύχθη οὐδετέρα. Παρεπονέθη ἡ Ἀγγλία· ἀλλ' οὔτε αὕτη ἀπῆτησεν, οὔτε ἡ οὐδετέρα κυβερνήσις τῆς Ἀμερικῆς ἐπραξεν ἄλλο, εἰμὴ νὰ κηρυξῇ, ὅτι ὅστις τῶν πολιτῶν της ἠγωνίζετο ὑπὲρ τοῦ Καναδᾶ ἐστερεῖτο τῆς προστασίας της, ἂν ἐπιπτεν εἰς χεῖρας τῶν Ἀγγλῶν. Ἡ δὲ δευτέρα πράξις ὑπὲρβαίνει τοὺς ὅρους τῆς οὐδετερότητος καὶ ἐδείκνυε φανεράν μεροληψίαν ὑπὲρ τῶν Τούρκων, διότι κατεδίωκε καὶ ἐτιμῶρει βαρέως τοὺς ἀγωνιζομένους μετὰ τῶν Ἑλλήνων Ἴονας. Ἀναμφιβόλως ἂ καθήκοντα τῆς οὐδετερότητος ἀναγκάζουν τὴν κυβέρνησιν ἢ νὰ μὴ δίδῃ παντάπασιν, ἢ νὰ δίδῃ τὰ αὐτὰ βοηθήματα πρὸς τοὺς ἀλληλομαχοῦντας. Ἀλλ' ὁ ὑπῆκοος τῆς οὐδετέρας Δυνάμεως δὲν κεῖται ὑπὸ τὸν αὐτὸν κανονισμόν, καὶ δύναται νὰ βοηθήσῃ ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ εὐθύνῃ καὶ διὰ ξίφους καὶ διὰ παντὸς ἄλλου τρόπου τὸν ἀγῶνα τοῦ ἐνός ἢ τοῦ ἄλλου τῶν διαμαχομένων· ἀλλὰ, καθὼς οὗτος δὲν ἔχει δίκαιον ν' ἀπαιτήσῃ τὴν προστασίαν τῆς κυβερνήσεώς του ἐν τοιαύτῃ περιστάσει, διότι πολιτεύεται παρὰ τὴν πολιτικὴν αὐτῆς, οὕτω καὶ ἡ κυβέρνησις του δὲν ἔχει ἄλλο τι κατ' αὐτοῦ νὰ πράξῃ εἰμὴ νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ, ἢ καὶ νὰ τὸν παύσῃ τῆς ὑπηρεσίας της, ἂν τύχῃ ὑπάλληλός της. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἶδμεν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος συστηθείσας ἀναφανδὸν ἐν πολλαῖς ἐπικρατεῖαις ἐταιρίας ἐξ ἰδιωτῶν εἰς ὑποστήριξιν τοῦ ἀγῶνος δι' ἀποστολῆς εἰς Ἑλλάδα τρωφῶν, χρημάτων, ὀπλῶν, πολεμοφοδίων καὶ πολεμιστῶν, ἐν ᾧ αἱ ἐπικράτειαι ἐκείναι ἐπρέσβευαν καὶ ἐτήρουν μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος οὐδετερότητα· εἶδμεν καὶ πολλοὺς εὐρωπαίους ὑπὸ τὸ ὄνομα Φιλελλήνων ἐλθόντας εἰς Ἑλλάδα καὶ πολεμήσαντας, ἀλλὰ μηδισμῶς κατατρεχθέντες.

παρὰ τῶν οὐδετέρων κυβερνήσεων των. Ἡ παραβαίνουσα δὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς ὅρους τῆς οὐδετερότητος δευτέρα αὕτη πράξις ἦτο καὶ ὑπὲρ τὸ δέον σκληρὰ καὶ ἀσύνητος, διότι μὴ ἀμνηστεύουσα τοὺς ἐνόχους μήτε καὶ ἂν μετανοοῦντες ἐπανήρχοντο εἰς τὰ ἴδια, ἀλλὰ βάλλουσα καὶ τότε αὐτοὺς ὑπὸ δίκην δὲν ἐθάρρυνε τὴν ἐπάνοδόν των, ἥτις ἦτον ὁ κύριος σκοπὸς τῆς. Ὁ λόρδος Βύρων καὶ τόσοι ἄλλοι Ἀγγλοὶ ἠσπάσθησαν τὸν ἐλληνικὸν ἀγῶνα παρὰ τὴν οὐδετερότητα τῆς κυβερνήσεώς των. ἀλλ' οὔτε εἰς ἀειφυγίαν κατεδικάσθησαν, οὔτε εἰς δίκην εἰσήχθησαν, οὔτε τῶν κτημάτων ἐστερήθησαν. Ἡ οὐδετέρα αὐτὴ τῆς Ἰωσσίας ἐκάθηρε τὸν Ὑψηλάντην ὡς ὑπάλληλόν της καὶ τὸν ἐγκατέλειπεν ὡς ὑπήκοόν της, ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο κατ' αὐτοῦ, ἂν καὶ ἀρχιαποστάτου, ἔπραξεν. Ἐπταῖσαν ἀναμφιβόλως οἱ ὑπογράψαντες τὴν προκήρυξιν Ἴονες ἐπονομασθέντες « ἀρχηγοὶ » καὶ στρατηγοὶ τῶν ἠνωμένων δυνάμεων τῆς Ἐπτανήσου, καὶ εἰς ρανέρωσιν τῆς ἀληθείας καὶ ἱκανοποιήσιν τῆς Πύλης, καθῆκον οὐδετέρως Δυνάμεως ἔπραξεν ἡ κυβέρνησις των στηλιτεύσασα τὸν ψευδῆ τοῦτον τίτλον· ἀλλ' ὁ μέγας ἀρμοστής ἠκολούθησεν ἐν ταύτῃ τῇ περιπτώσει τὰς ἀρχὰς τῆς ὀργῆς του, καὶ ἐφῆρμωσε τὸν κώδικα τῶν παθῶν του· καὶ ὅμως οὐδ' αὕτη ἢ πράξις, οὐδ' ἄλλαι μεταγενέστεραι τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἰσχύσαν νὰ μεταβάλῃσι τὸ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων φρόνημα καὶ πολιτεύμα τῶν Ἰόνων, ὧν ὁ φιλογενὲς ζῆλος ἔμεινε διακαὲς μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος ἐν μέσῳ ἀπειλῶν, δημεύσεων, καταδιώξεων καὶ τιμωριῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'

Συνέλευσις ἐν Καλτετσειαῖς καὶ σύστασις πελοποννησιακῆς γερουσίας. - Ἐλεύσις τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου εἰς Ἑλλάδα καὶ διενέξεις αὐτοῦ καὶ τῆς γερουσίας.

ΚΟΙΝΗ ἐπιθυμία συστάσεως γενικῆς Ἀρχῆς εἰς τακτοποίησιν τῶν κατεπειγουσῶν υποθέσεων ἐπεκράτει ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος· ἀλλ' οὔτε δυνατὴ οὔτε ωφέλιμος ἦτο καθ' ἣν ὥραν εἰσβάνοι οἱ Ἕλληνες τὰ ὄπλα τοιαύτη τακτοποίησις, ὥς τείνουσα εἰς τὸ νὰ ἐλκύσῃ πρὸς τὰ πολιτικὰ τὴν προσοχὴν τῶν δυνατῶν τῆς Ἑλλάδος, ἣν ἀπῆτει ὅλην ὁ πόλεμος. Συνήθως ἐπὶ τῶν ἐπαναστάσεων ἀνατρέπονται τὰ ἐνυπάρχοντα πολιτικὰ συστήματα, ἀλλὰ διατηροῦνται τὰ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, τὰ συντηροῦντα τὴν κοινωνίαν. Ἀλλ' ἐν τῇ Ἑλλάδι, καθ' ἣν ὥραν κατεστράφη ἡ ἐξουσία τοῦ σουλτάνου, συγκατεστράφη καὶ ὅλη ἡ δημοσία ὑπηρεσία· ὥστε διὰ μόνης τῆς ἐπιρροῆς τῶν προκρίτων τῶν ἐπαρχιῶν ἀνεπληροῦντο τὰ ἐλλείποντα. Εἶναι δὲ παρατηρήσεως ἄξιον, ὅτι ἡ εὐταξία διετηρεῖτο ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, τὰ συμφέροντα τῶν πολιτῶν δὲν ἔπασχαν καὶ ἡ ὑπηρεσία ἐνηργεῖτο. Ἐπειδὴ δὲ εἰς σύστασιν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος Ἀρχῆς οὔτε ἐθνικὴν συνέλευσιν οὔτε τακτικὴν ἐκλογὴν πληρεξουσίων ἐπέτρεπεν ἡ κατὰστασις τῶν πραγμάτων, ἀπεφάσισαν οἱ προκρίτοτεροι τῆς Πελοποννήσου, ἐκκλησιαστικοί, πολιτικοί καὶ πολεμικοί, νὰ συστήσωσι προσωρινῶς πελοποννησιακὴν μόνον Ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ ταύτην ὄχι διὰ συνδρομῆς τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ. Εἶχε συστηθῇ ἐν Καλαμάτᾳ τὴν 2^η μαρτίου «μεσσηνιακὴ γερουσία»· ἀλλ' ἦτο μόνον τοπικὴ τοῦ μέρους ἐκείνου Ἀρχή, καὶ ἐσυστήθη καὶ αὕτη διὰ τοῦ προϊσταμένου τῆς Μάνης. Εἰς εὐδωσιν δὲ τοῦ προκειμένου ἤδη σκοποῦ συνῆλθαν διάφοροι πρόκριτοι τῶν πλείστων τῆς Πελοποννήσου ἐπαρχιῶν εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ὁρίων τῆς Λακεδαιμόνος μονὴν τῶν Καλτετσειῶν, ὡς πλησίον τῶν περὶ τὴν Τριπολιτσᾶν στρα-

τοπέδων, καὶ ἔχοντες τὴν γνώμην καὶ τῶν ἐξ αἰτίας τοῦ πολέ-
μου ἀπόντων προκρίτων υπέγραψαν τὴν 26 μαΐου πράξιν, ἣν
ἐκδίδομεν ολόκληρον, διότι ὅλα τὰ πρακτικὰ τῆς συνελεύσεως
εἶναι αὕτη καὶ μόνη, δεικνύουσα πρὸς τίνα σκοπὸν συνῆλθαν οἱ
συγκροτήσαντες αὐτήν, ἐκ τίνων ἐσύστησαν τὴν Ἀρχήν, ἣν
ἐκάλεσαν πελοποννησιακὴν γερουσίαν, ποίαν ἐξουσίαν τῇ ἔδω-
καν καὶ ποίαν διάρκειαν αὐτῆς ὥρισαν.

« Πατρίς·

« Ἡ γενικὴ εὐταξία τῶν υποθέσεων τῆς πατρίδος μας Πελο-
ποννήσου, καὶ ἡ αἴσια ἔκθασις τοῦ προκειμένου ἱεροῦ ἀγῶνος
« περὶ τῆς σεβαστῆς ἐλευθερίας τοῦ γένους μας, ἐπειδὴ καὶ
« ἀναγκαίως ἀπῆλθον τὴν γενικὴν συνέλευσιν καὶ σκέψιν, συν-
« κηροῖσθαι ἐπὶ τούτου οἱ υπογεγραμμένοι ἀπὸ μέρους τῶν
« ἐπαρχιῶν μας, ἔχοντες καὶ τὴν γνώμην καὶ ὅλων τῶν λοιπῶν
« ἀπόντων μελῶν κατὰ τὴν σεβαστὴν μονὴν τῶν Καλτεζιῶν,
« κατ' εὐλογον καὶνὴν ἡμῶν γνώμην καὶ ἀπόφασιν καὶ ὅλων
« τῶν ἀπόντων, ἐκλέξαντες τοὺς φιλογενεστάτους κυρίους τόν
« τε ἅγιον Βρεσθένης Θεοδώρητον, Σωτήριον Χαραλάμπην,
« Ἀθανάσιον Κανακάρην, Ἀναγνώστην Παπαγιαννόπουλον,
« Θεοχαράκην Ρέντην καὶ Νικόλαον Πονηρόπουλον (α), καθ'
« ὑπακοὴν καὶ συγκατένευσιν καὶ αὐτῶν εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν
« ταύτην πρότασιν, τοὺς διορίζομεν διὰ νὰ παρευρίσκωνται
« μετὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου κοινοῦ ἀρχιστρατήγου μας Πετρόμ-
« πεη Μαυρομιχάλη, καὶ πάντες οἱ ἀνωθεν ἐπέχοντες τὴν γε-
« ρουσίαν ὅλου τοῦ δήμου τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Πελοποννήσου,
« προηγουμένου τῆς ἐνδοξότητός του, νὰ συσκέπτωνται, προ-
« βλέπωσι καὶ διοικῶσι καὶ κατὰ τὸ μερικὸν καὶ κατὰ τὸ γε-
« νικὸν ἀπάσας τὰς υποθέσεις, διαφοράς, καὶ πᾶν ὅ,τι συντεί-
« νει εἰς τὴν κοινὴν εὐταξίαν, ἁρμονίαν, ἐξοικονομίαν τε καὶ
« ευκολίαν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος μας καθ' ὅποιον τρόπον ἡ Θεία
« πρόνοια τοὺς φωτίσει καὶ γνώρισωσιν ὠφέλιμον, ἔχοντες κατὰ
« τοῦτο κάθε πληρεξουσιότητα, χωρὶς νὰ εἰμπορῇ τις νὰ ἀν-
« τιτείνῃ ἢ νὰ παρακούσῃ εἰς τὰ νεύματα καὶ διαταγὰς των.
« Καὶ τοῦτο τὸ ὑπουργημὰ των καὶ ἡμετέρα ἐκλογὴ θέλει
« διατρέξει καὶ θέλει ἔχει τὸ κύρος μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Τρι-
« πολιτσᾶς καὶ δευτέρως κοινῆς σκέψεως. Καὶ περὶ μὲν τῆς
« ἀπὸ τὸ μέρος των εἰλικρινοῦς, ἀπαθοῦς καὶ μετὰ τῆς δυνα-
« τῆς ἐπιμελείας καὶ σκέψεως· εἰς τὸ ἀνωθεν ὑπουργημὰ των

• ἐξακολουθίας, καθὼς καὶ τῆς ἀπὸ τὸ μέρος ἡμῶν τε καὶ ὅλων
• τῶν ἀπόντων ὑπακοῆς καὶ ἀνευ τινος ἀνθιστάσεως, προφα-
• σιολογίας καὶ ἀναβολῆς τῆς ἐξακολουθίας καὶ ἐνεργείας τῶν
• νευμάτων καὶ διαταγῶν των, ἐλάβομεν ἀμφοτέρα τὰ μέρη
• τῶν πρέποντα ὄρκον ἐνώπιον τοῦ ὑψίστου Θεοῦ ἐν βάρει συν-
• ειδότος καὶ τῆς τιμῆς μας, καὶ οὕτως ἐπεδόθη αὐτοῖς τὸ
• παρὸν ἐνυπόγραφον ἀποδεικτικὸν καὶ κυρωτικὸν γράμμα μας».

Πλατυτάτη καὶ πάντῃ ἀνεύθυνος ἦτον ἡ δοθεῖσα τῇ πελο-
ποννησιακῇ γερουσίᾳ παρὰ τῆς ἀρχαιρεσιαζούσης συνελεύσεως
ἐξουσία, διότι οὔτε ὑπὸ περιορισμὸν τινὰ ἐδόθη, οὔτε ὑπ' ευ-
θύνην περὶ τῆς χρήσεως αὐτῆς ἐτέθησαν οἱ ταύτην ἐμπιστευ-
θέντες. «Διοικῆσατε», τοῖς εἶπαν οἱ ἐντολεῖς των, «καθ'
• ὅποιον τρόπον ἡ Θεία πρόνοια σας φωτίσει καὶ
• γνωρίσετε ὡφέλιμον· ἐγγύησιν δὲ οὔτε ἐζήτησαν οὔτε
ἔλαβαν ἄλλην παρὰ τὸν εἰς Θεὸν ἐν βάρει συνειδήσεως καὶ
τιμῆς ὄρκον· καὶ τὸ περιεργότερον, ὠρκίσθησαν ταύτοχρόνως
καὶ οἱ λαβόντες καὶ οἱ δώσαντες τὴν ἐξουσίαν, ἐκεῖνοι μὲν
ἵνα ὑπηρετῶσιν εὐκρινῶς, ἀπαθῶς καὶ ἐπιμελῶς, οὗτοι δὲ
ἵνα ἐκτελῶσιν ἀνεξετάστως τὰς διατάγας των καὶ ὑπακού-
ωσιν εἰς τὰ νύματα των. Ἡ πρὸς ἀλλήλους αὕτη ὀρκοδοσία
χαρακτηρίζει τοὺς καιροὺς, καὶ δεικνύει τὴν τότε πρὸς ἀλλή-
λους πίστιν. Ἀλλ' ὅσον πλατεῖα καὶ ἀνεύθυνος ἦτον ἡ δοθεῖσα
ἐξουσία, τόσον περιωρισμένη καὶ συνετὴ ἐγένετο αὐτῆς χρῆσις,
λαβόντων κυρίως ὑπ' ὄψιν τῶν ἀναδεχθέντων ταύτην ὅσα συν-
έτειναν εἰς ὑποστήριξιν τοῦ ἀγῶνος.

Ἄφ' οὗ δὲ ὑπεγράφη ἡ ἀνωτέρω συστατικὴ τῆς πελοποννη-
σιακῆς γερουσίας πρᾶξις, ἐψάλη πάνδημος δοξολογία ἐπ' ἐκ-
κλησίας· καὶ, ἀπολύσεως γενομένης, ὁ ἐνάρετος, ὁ ταπεινόφρων,
ὁ φιλόπατρις ἐπίσκοπος Ἐλους, Ἀνθιμος, ἐπῆρεν ἐκ τῆς ζώ-
νης τοῦ Χαραλάμπη τὰς δύο πιστόλας του, ἔκαμε δι' αὐτῶν
τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τῆς εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ, καὶ προ-
τείνας αὐτάς πρὸς τοὺς παρεστῶτας εἶπεν ἔνθους καὶ μεγαλο-
φώνως· «Ἕλληνες, ὁ Κύριος εὐλόγησε καὶ ἀγίασε
• τὰ ὅπλα σας». Οἱ φιλοπόλεμοι λόγοι τοῦ ἁγίου ἀνδρός
ἠλέκτρισαν ὅλον τὸ ἀκροατήριον. Μετὰ ταῦτα ἡ συνέλευσις
διελύθη, ἡ δὲ γερουσία μετετόπισεν εἰς Στεμνίτσαν, ὅπου συνε-
δρίασε καὶ ἐξέδωκε τὴν 30 εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Πελο-
ποννήσου ἐγκύκλιον, δι' ἧς διέταττε τὴν σύστασιν γενικῶν ἐφο-

ριῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ πάσης ἐπαρχίας καὶ ὑπεφοριῶν ἐν τοῖς χωρίοις, προσδιώριζε τὰ διοικητικὰ καθήκοντα τῶν δημοτικῶν τούτων Ἀρχῶν, καὶ εἵλκυε κυρίως τὴν προσοχὴν των εἰς τὴν προμήθειαν τῶν ἀναγκαίων τοῦ στρατεύματος ἐκάστης ἐπαρχίας. Ἡ τουρκικὴ Ἀρχὴ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἀπέσκατονεν ὅλα τὰ προϊόντα τῆς γῆς· οἱ δὲ Τούρκοι, οἱ μισθοῦντες τὰ κτήματά των ἀπελάμβαναν τὸ πέμπτον τῶν προϊόντων. Τὰ κανονικὰ δὲ ταῦτα δέκατα καὶ γαιόμορα καὶ τὰ παντὶς εἶδους ζῶα τῶν Τούρκων διέταξεν ἡ γερουσία νὰ λαμβάνωνται εἰς χρῆσιν τοῦ κοινοῦ καθὼς καὶ οἱ καρποὶ ὅλων τῶν τουρκικῶν χωραφίων τῶν εἴτε ὡς παρασπορίων, εἴτε παρ' αὐτῶν τῶν Τούρκων ἐσπαρμένων, ἀφ' οὗ ἐξεπίπτοντο τὰ ἔξοδα τῆς συγκομιδῆς. Ὅλα δὲ τὰ τρόφιμα ταῦτα ἐχρησίμευαν πρὸς διατήρησιν τοῦ στρατεύματος τῆς ἐπαρχίας, διότι πᾶσα ἐπαρχία ἔτρεφε ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων τὸ στράτευμά της, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐμισθοδότηι. Μόνοι οἱ Μανιάται ἐτρέφοντο ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν καὶ ἐμισθοφόρου. Ἡ γερουσία ἀπηγόρευσε καὶ τὴν ἐξαγωγὴν ὅλων τῶν τροφίμων καὶ λοιπῶν προϊόντων τῆς Ἑλλάδος (6), καὶ διέταξε νὰ τρέφωνται παρὰ τοῦ κοινοῦ αἱ γυναικες καὶ τὰ τέκνα τῶν ἀποθησκόντων ἐν πολέμῳ, καὶ νὰ καταγράφωνται τὰ ονόματα αὐτῶν ἐν τῷ κώδικι τῆς ἐπαρχίας· παρήγγειλε καὶ ἐπαγρύπνησιν ἀστυνομικὴν, καὶ τὴν μὴ ἐπέμβασιν τῆς Ἀρχῆς μιᾶς ἐπαρχίας εἰς τὰ τῆς ἄλλης, καὶ ἔδωκεν ἐξουσίαν ταῖς ἐφορίαις νὰ τιμωρῶσι τοὺς πταίστας κατὰ τὰ πταίσματά των, ἀπαγορεύσασα μόνον τὸν φόνον καὶ τὴν δήμευσιν.

Εἴτε διὰ τὸ κατεπεῖγον τῶν περιστάσεων, εἴτε διὰ τὴν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν εὐτυχῇ ἀγνοίαν πολιτικῶν θεωριῶν, τὰ μέλη τῆς ἐν Καλτετσιαῖς συνελεύσεως καὶ τῆς γερουσίας περιωρίσθησαν δι' ὧν ἐπραξαν εἰς ὅσα ἀπῆτει τὸ ἀληθές συμφέρον τῆς πατρίδος, ἤγουν εἰς τὴν πρόσδον τοῦ πολέμου, καὶ τὰ πάντα ἐφαίνοντο ἡσυχᾷ· ἀλλ' ἡ κατὰστασις αὕτη διήρκεσε μόνον δύο ἐβδομάδας.

Ἰουνίος

Τὴν 7 ἰουνίου ὁ Δημήτριος Ἰψηλάντης πληρεξούσιος τοῦ αὐταδέλφου του Ἀλεξάνδρου, ἔφθασεν εἰς Ἰδραν ἐκ Γεργέστης. Χαρὰς καὶ ἐλπίδων ἐπλήρωσε τὰς καρδίας ὅλων τῶν Ἑλλήνων τὸ ἀκουσμα προσδοκόντων καὶ τὰ τῆς ἀγνώστου Ἀρχῆς παρ' αὐτοῦ νὰ μάθωσι, καὶ τὰ περὶ συμπράξεως τῆς Ῥωσσίας νὰ βεβαιωθῶσι, καὶ βοηθήματα νὰ λάβωσιν. Ἐπειδὴ δὲ διαβάς

διὰ Σπετσῶν θ' ἀπεβιβάζετο εἰς Ἄστρος, κατέβησαν ἐκεῖ ὅλοι οἱ γερουσιασταὶ καὶ οἱ περὶ τὴν Τριπολιτσάν εὐρεθέντες σημαντικώτεροι, ἐκκλησιαστικοί, πολιτικοὶ καὶ πολεμικοί, τὸν ὑπεδέχθησαν ὡς ἄλλον Μεσσίαν τὴν 9, τὸν ἀμβίβασαν εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην, τὸν συνώδευσαν εἰς τὸ ἐν Βερβένοις στρατόπεδον τὴν 10, καὶ τῷ ἔδωκαν τὴν ἐπαύριον ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ 200 φρουρῶν· τὴν δὲ 12 συνήλθαν ὅλοι εἰς τὰ ἀλώνια τῶν Βερβένων, ὅπου ἐδοξολόγησαν τὸν Θεόν, ὡς ἀποστείλαντα τὸν λυτρωτὴν των. Μετὰ δὲ τὴν δοξολογίαν ἀνεγνώσθησαν εἰς ἐπήκοον ὅλων γράμματα, τὰ μὲν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, τὰ δὲ ὡς στελλόμενα παρὰ τῆς ὑπερτάτης Ἀρχῆς, δι' ὧν ἐδίδετο τῷ Δημητρίῳ Ὑψηλάντῃ πᾶσα ἐξουσία. Ἐν μέτῳ δὲ τῶν εἰς τιμὴν τοῦ πυροβολισμῶν καὶ τῶν ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας ζητωκραυγῶν ἠκούσθησαν καὶ φωναὶ λέγουσαι «νὰ μὰς ζήσῃ ὁ ἀφέντης τοῦ τόπου». Ἄλλ' εὐθὺς ἤρχισαν νὰ λογοτριβαὶ καὶ αἱ διαιρέσεις.

Ὁ Ὑψηλάντης ἤξευρεν ὅ,τι ἕως τότε ἡγνούν οἱ Πελοποννήσιοι, δηλαδὴ, ὅτι ἡ πολυθρύλλητος Ἀρχὴ ἦτον ἀπάτη· καὶ ὅμως ἐν ὀνόματι τῆς ἀπάτης ἀπήτησεν εὐθὺς τὴν καταργήσιν τῆς γερουσίας καὶ τὴν εἰς χεῖράς του συγκέντρωσιν ὅλης τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἐξουσίας. Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ὅσον ὠφέλιμος καὶ ἀν' ἦτο κατ' ἐκείνας τὰς περιστάσεις ἡ γερουσία, ἡ συγκέντρωσις ὅλης τῆς ἐξουσίας εἰς χεῖρας ἐνὸς καὶ μόνου ἦτον ὠφελιμωτέρα, διότι ὅπου ἀπαιτεῖται δραστηριότης, ἡ πολυαρχία εἶναι πρόσκομμα. Ἄλλ' οἱ ἄρχοντες τῆς Πελοποννήσου ἀπέκρουσαν τὴν ἀπαίτησιν ταύτην ὡς ὑποδουλοῦσαν καὶ ἐξευτελίζουσαν αὐτούς· ἐπροθυμήθησαν ὅμως καὶ συμπράκτορά των ἐν τῇ γερουσίᾳ νὰ τὸν παραλάβωσι, καὶ πρόεδρον αὐτῆς νὰ τὸν ἀναγορεύσωσι, καὶ μηδὲν ἔργον νὰ τῇ ἐπιτρέψωσι ἀνεὺ τῆς γνώμης αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς ὁ Μαυρομιχάλης, ὅστις ἐπρώτευνεν, ἔσπευσε νὰ τὸν τιμήσῃ ὡς ἀνώτερόν του· ἀλλ' οὐδεμία τοιοῦτου εἵδους παραχώρησις εὐχαριστεῖ τὸν Ὑψηλάντην· ἤθελε νὰ ἦναι μόνος αὐτὸς ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ· ἤθελε νὰ ἦναι ἐν τῇ Ἑλλάδι ὅ,τι ἦτον ὁ ἀδελφός του ἐν Βλαχομολδαυία· ἀφ' οὗ δὲ εἶδεν ὅ,τι ὁ σκοπὸς οὗτος δὲν εὐωδοῦτο, καὶ ὅτι οἱ γερουσιασταὶ ἐλογομάχουν μετ' αὐτοῦ πικρῶς, τόσον ἠπόρησε καὶ δυσηρεστήθη, ὥστε ἀνεχώρησεν εἰς Καλαμάτῃν.

Μεγάλη ἦτον ἡ προδιάθεσις τοῦ κοινοῦ ὑπὲρ τῆς Ἀρχῆς τῆς φιλικῆς Ἑταιρίας, καὶ μεγάλαι αἱ ἐκεῖθεν προσδοκίαι. Τὸ κοινὸν ἐθεώρησε τὸν Ὑψηλάντην ἐλθόντα ὡς πλήρωμα τῶν προσδοκιῶν του, οἱ δὲ στρατιῶται ὡς δοτῆρα μισθῶν, τιμῶν καὶ βαθμῶν· διὰ τοῦτο ἡ ἀναχώρησίς του ἐξηγρίωσε τὸ ἐν Βερβένοις στρατόπεδον, καὶ τόσῳ μᾶλλον καθ' ὅσον διεδόθη λόγος, ὅτι διὰ τὴν δυστροπίαν τῶν προκρίτων τῆς Πελοποννήσου διεννοεῖτο νὰ ἐγκαταλείψῃ ὀλοτελῶς τὴν Ἑλλάδα. Ἡρέθιζαν τὸ στρατιωτικὸν ἔτι μᾶλλον καὶ τινες τῶν περὶ τὸν Ὑψηλάντην ὥστε καθ' ἣν ὥραν ἦσαν οἱ πλείστοι τῶν γερουσιαστῶν καὶ ἄλλοι πρόκριτοι συνηγμένοι παρὰ τῷ Μαυρομιχάλῃ, καὶ ἐσκέπτοντο περὶ τῆς ρήξεως, καὶ κατεγίνοντο νὰ εἰδοποιήσωσι περὶ τούτου τοὺς γείτονάς των προκρίτους Ὑδρας καὶ Σπετσῶν, ἦλθαν ἔξωθεν πάμπολλοι στρατιῶται βοῶντες τὰ μύρια κατὰ τῶν προκρίτων, καὶ ἀπειλοῦντες νὰ τοὺς σφάξωσιν ὡς ἀποδιώξαντας τὸν σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος. Εὐρέθησαν καλῇ τύχῃ ἔξω τῆς οἰκίας διάφοροι Μανιάται καὶ ἄλλοι στρατιῶται ἀκόλουθοι τῶν προκρίτων καὶ ἐμπόδισαν τὴν πρώτην ὁρμὴν τῶν φιλοταράχων. Ἐξῆλθε μετὰ ταῦτα καὶ ὁ παρευρεθείς Κολοκοτρώνης, τοὺς καθυσύχασε, καὶ τοὺς ἀπέστειλεν εἰς τὰ ἴδια, ὑποσχόμενος τὴν ταχεῖαν ἐπιστροφὴν τοῦ Ὑψηλάντου εἰς τὸ στρατόπεδον. Τῷ ὄντι ἐστάλησαν πρὸς αὐτὸν ἀνυπερθέτως οἱ ὀπαδοί του, Ἀναγνωσταρᾶς καὶ Δικαῖος, οἱ καὶ ὑποκινήσαντες τὴν στρατιωτικὴν ταραχὴν, τὸν ἐπρόφθασαν εἰς Λεοντάρι, τὸν μετέπεισαν καὶ τὸν συνώδευσαν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Τρικορφῶν.

Ἄν ὁ Ὑψηλάντης εἶχε τόσῃν πολιτικὴν τόλμην ὅσην ἔδειξε πάντοτε ἀνδρίαν ἐν πολέμῳ, ἡ περίστασις ἐκεῖνη ἦτον ἡρμοδιωτάτῃ νὰ τὸν περιβάλλῃ ἦν ἐπεθύμει ἐξουσίαν· τὸν ἐτίμων καὶ τὸν ὑπήκουαν αἱ ναυτικαὶ νῆσοι καὶ ὅλη ἡ στερεὰ Ἑλλὰς· τὰ ἐν Τρικορφοῖς καὶ ἐν Βερβένοις στρατόπεδα τὸν ἐχαίρετisan ἐπανελθόντα ἀγαλλόμενα καὶ ἦσαν ὑπὸ τὰ νευματά του· ὁ λαὸς τῆς Πελοποννήσου τὸν ἠγάπα, καὶ αὐτοὶ οἱ πρόκριτοι ἠθελαν μόνον νὰ περιστείλωσι τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν του, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ τὴν καταργήσωσι, διότι ἐφοβοῦντο τὴν Ἀρχὴν τῆς Ἑταιρίας ἀγνοοῦντες ὅτι ἦτο μῦθος· ἐν συντόμῳ πολιτικοὶ καὶ πολεμικοὶ, οἱ τῆς θαλάσσης καὶ οἱ τῆς ξηρᾶς, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὅλοι εἰς τὸν Ὑψηλάντην ἠλπίζαν· ἀλλ' ὅλα ταῦτα δὲν τὸν ὠφέλησαν. Ἐκάθητο ἐπὶ τῶν Τρικορφῶν καὶ ἀν-

ταπεκρίνετο μετὰ τῶν ἀντιπάλων του συνηγμένων εἰς Ζαράκωβαν· σχέδια ὀργανισμοῦ συχνάκις ἀντεπεστέλλοντο, καὶ οὐδὲν ἀπεφασίζετο· ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅ,τι ἔπρεπεν ὡς ἐπαναστάτης καὶ ἐδύνατο ἐν μέσῳ τόσων εὐτυχῶν περιστάσεων ὡς τολμηρὸς νὰ κατορθώσῃ ἐν μιᾷ στιγμῇ, σείων μόνον τὴν σπάθην του καὶ μὴδὲ ρανίδα χύνων αἵματος, ὡς μὴδενὸς τολμῶντος ν' ἀντισταθῇ ἐνόπλως, τὸ διεπραγματεύετο ὡς ἀδύνατος συμβιβαστῆς δι' εἰρηνικῶν πρεσβειῶν καὶ δι' ἀνωφελῶν συζητήσεων. Μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ δράξῃ τὴν ἐξουσίαν κατ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τοῦ σταδίου του, μὴδὲ εἰς τὸ ἐξῆς τὸ κατώρθωσε κατ' ὅλον τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, πάντοτε ἀντιπολιτευόμενος τὰς κυβερνήσεις, ἃς ἐθεώρει σφετεριστὰς τῆς ἀνηκούσης αὐτῷ ἐξουσίας, καὶ πάντοτε σχετιζόμενος πρὸς τοὺς στρατιωτικoὺς κατὰ τῶν ἀντιζήλων του πολιτικῶν· ἀλλὰ καὶ πάντοτε τρέχων αὐθόρμητος εἰς τοὺς κινδύνους, καὶ διαπρέπων ἐν πολέμῳ, καὶ μηδამῶς φειδόμενος τῆς ζωῆς του διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του. Κατ' ἐκείνας τὰς περιστάσεις ὑπώπτευσαν πολλοὶ τὸν Ὑψηλάντην ὡς ὑπενεργοῦντα τὸν ρόνον τῶν ἀντιπάλων του, διότι ἐφωράθησαν τῷ ὄντι τινὲς τῶν περὶ αὐτὸν ὑποκινοῦντες χεῖρας μισοφόνους κατ' ἐκείνων. Ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης ἀμέτοχος ἦτο καὶ ἀμέτοχος πικρῶς ἐγκλήματος διέμεινε μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του καὶ ἐν ἔργῳ καὶ ἐν λόγῳ.

Ἀφ' οὗ δὲ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ προεστῶτες τῆς Πελοποννήσου ἐκουράσθησαν, ἀνωφελῶς διαπραγματευόμενοι, ἀνέβαλαν τὰς περὶ Ἀρχῆς λογοτριβὰς καὶ γραφομαχίας εἰς τὴν πτῶσιν τῆς Τριπολιτσᾶς, καθ' ἣν ἔπαυε καὶ ἡ δύναμις τῆς γερουσίας κατὰ τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς τῆς ἐν Καλτετσαίῃς συνελεύσεως. Ἐν τοσούτῳ ὁ Ὑψηλάντης ἐπηξεν τὴν καλύβην του ἐπὶ τῶν Τρικόρφων καὶ ἔστησεν ἐκεῖ καὶ τὴν ἀρχιγραμματίαν του ὑπὸ τὸν διδάσκαλον Βάμβαν, ἐνεργῶν μὲν ἀδιαφρονεικῆτως καθ' ὅλην τὴν ἐκτὸς τοῦ ἰσθμοῦ Ἑλλάδα ὡς πληρεξούσιος τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου τῆς Ἀρχῆς τῆς φιλικῆς Ἑταιρίας, ἀντιφερόμενος δὲ πάντοτε ἐντὸς τοῦ ἰσθμοῦ πρὸς τὴν γερουσίαν καὶ ἀντικρουόμενος ἐν τῇ χρήσει τῆς ἐξουσίας του.

Τοιοιουτρόπως παρίστατο ἐν Πελοποννήσῳ τὸ φαινόμενον δύο ἐνόπλων καὶ ἀντικαταδιωκομένων, ἀλλὰ καὶ μὴ ἐνόπλως συγκρουομένων κυβερνήσεων, τῆς μὲν μονοκρατορικῆς, τῆς δὲ ὀλιγαρχικῆς, ἅλλ' οὐδεμίας αὐτῶν δημογενοῦς.

Ἐκτός ὀλίγων ἐξαιρέσεων ὠνόμασα τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς τόπους, οὓς ἀναφέρω, ὅπως ὠνομάζοντο τῷ καιρῷ ἐκείνῳ. Τοῦτέστι «Νῆτρον, Κώστατον, κτλ. δὲν ἔγραψα δὲ «Λαμίαν ἢ Ἀμπεττανό ἀλλὰ «Νη-
τουῖν καὶ Σάλωνα».

Ἐπροτίμησα τοῦ «δὲ ἰὰ νὰ» τὸ «ἰ' ν α». Καὶ τοῦ μετὰ τῆς αἰτιατικῆς «μὲν» τὴν μετὰ τῆς γενικῆς πρόθεσιν «μ ε τ ἄ».

Ἐγραψα «ἦτον» ἐπομένου φωνήεντος· «ἦτο» δὲ ἐπομένου συμφώνου.

Πολλάκις εἰς ἀποφυγὴν χασμωδίας ἔγραψα «μην» ἐπομένου φωνήεντος ἐπὶ ῥημάτων, πάντοτε δὲ «μὴ» ἐπομένου συμφώνου.

Τὴν πρόθεσιν «ἀπό», τὴν συνήθως συνταττομένην μετὰ αἰτιατικῆς, συντάξα μετὰ γενικῆς «ἀ πό τ ω ν π ο λ λ ῶ ν φ ρ ο ν τ ῖ δ ω ν» καὶ ὅχι «ἀ πό τ ῶ ν π ο λ λ ῶ ν φ ρ ο ν τ ῖ δ ω ν».

Ἐγραψα ἀνὰ δέ χ ε τ α ἰ νὰ γράψετε», κτλ. ὀριστικοφανῶς, καὶ ὅχι «νὰ δέ χ η τ α ἰ νὰ γράψετε», κτλ. ὑποτακτικῶς, διὰ τὸ εὐφωνότερον. Ἰκολούθησα δὲ τόσοι μᾶλλον τὴν ἐν κοινῇ καὶ ἀπαράβατῳ συνηθείᾳ ταύτην χρῆσιν, καθ' ὅσον ἡ ὀριστικοφανὴς γραφὴ αὕτη ἐπὶ τῆς ὑποτακτικῆς εὐρίσκεται συχνάκις καὶ παρ' Ὀμήρου, καὶ γελοῖον μ' ἐφάνη ἀπομακρυνόμενοι τῆς κοινῆς συνηθείας ν' ἀπομακρυνόμεθα καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὀμήρου.

Ἡ κοινὴ γλῶσσα ἀπῆλλαξε τοὺς παρακειμένους τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν· ἀλλ' οἱ λόγιοι ἐπανέφεραν καὶ τοὺς ἀναδιπλασιασμούς καὶ τὰς αὐξήσεις. Ἐγὼ ὁδηγὸν ἔχων τὴν εὐφωνίαν ποτὲ μὲν μετεχειρίσθην τὸν ἓνα τρόπον ποτὲ δὲ τὸν ἄλλον.

Παρέλειψα τὰ ἄρθρα «τὸ» καὶ «τοῦ» ὡς ὑπονοούμενα ἐπὶ τῶν ἐξῆς φράσεων «ὁρθὸν νομίζω τὸ νὰ συνέλθωμεν»· «φροντίζω τοῦ νὰ κατορθωθῇ» τὸ ποθούμενον», κ.τ.λ.

Δὲν ἔγραψα κατὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν «ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους ἐξεστράτευσαν», ἀλλ' ἐνεολόγησα ἐπὶ τὸ γλαφυρότερον, γράψας συνθέντως «ὑπερδισχίλιοι ἐξεστράτευσαν» καὶ τῶν παρομοίων ὡσαύτως.

Ἐπροτίμησα τοῦ σχηματισμοῦ τῶν παρατατικῶν τῆς παλαιᾶς γλώσσης τὸν σχηματισμὸν τῶν παρατατικῶν τῆς σημερινῆς, ὡς καὶ λογικώτερον, διότι δὲν συγχέει ἡ φωνὴ ἐν τούτοις ὡς ἐν ἐκείνῃς τοὺς ἀριθμούς καὶ τὰ πρόσωπα καὶ ἔγραψα «ἔ τ ρ ω γ α » ἀντὶ τοῦ «ἔ τ ρ ω γ ο ν » τοῦ πρώτου προσώπου τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ· καὶ «ἔ τ ρ ω γ α ν » ἀντὶ τοῦ «ἔ τ ρ ω γ ο ν » τοῦ τρίτου προσώπου τοῦ πληθυντικοῦ. Ὁ σχηματισμὸς οὗτος ὃν δὲν παραδέχονται οἱ πλείστοι τῶν ἡμετέρων λογίων, ἦτον ἐν χρήσει πρὸ δισχιλίων ἐτῶν. Ἰδοὺ τί παρατηρεῖ ὁ παραδεχόμενος καὶ συνιστῶν αὐτὸν Κοραῆς ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν του· «Ὁ Ἡρακλείδης λέγει, ὅτι οἱ Ἕλληνίζοντες ἐν Κιλικίᾳ ἀποβάλλοντες τὸ ν καὶ μετατιθέντες τὸ ο εἰς βραχὺ α, προφέρονται, ἔλαβα λέγοντες καὶ ἔφαγα· καὶ τρίτα τούτων πληθυντικὰ εἰς ἀν λήγοντα λέγουσι. Εὐρίσκονται δὲ καὶ ἐν τῇ τῶν ἑβδομήκοντα μεταφράσει συχνάκις, ἔ φ υ γ α ν, ἔ λ α β α ν, ἔ γ κ α ν τ έ λ ε ι π α ν, ἡ λ θ α ν καὶ ἄλλα τοιαῦτα».

Ἐπροτίμησα ἐπίσης τοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σχηματισμοῦ τοῦ τρίτου προσώπου τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἐνεστώτος καὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου τῆς ὀριστικῆς τὸν παρ' ἡμῖν κατὰ συγκοπὴν σχηματισμὸν ὡς ὀλιγοσυλλαβότερον, καὶ ἀντὶ τοῦ «π ε ρ ι π α τ ο ὕ σ ι καὶ π ε ρ ι π α τ ῆ σ ο υ σ ι ν » ἔγραψα «περιπατοῦν καὶ περιπατήσουν», ἀλλ' ἐπὶ τῆς ὑποτακτικῆς διετήρησα τὸν σχηματισμὸν τῆς παλαιᾶς καὶ ἔγραψα ἀνὰ π ο -

«ριπατήσωσι» καὶ ὄχι «νά περιπατήσουν» εἰς ἀποφυγὴν τῆς ταυτότητος καὶ συγγύσεως τῆς φωνῆς ἐπὶ τῶν αὐτῶν χρόνων τῆς ὀριστικῆς ἐγκλίσεως καὶ τῆς ὑποτακτικῆς.

Μετεχειρίσθην ἀδιαφόρως κατὰ τὸ εὐφυνότερον ἄλλοτε τὴν συνηρημένην καὶ ἄλλοτε τὴν βαρύτονον κλίσιν τῶν ρημάτων τῆς τρίτης συζυγίας, ἤτοι τῶν εἰς «ωω» κατὰ τοὺς ἀρχαίους, καὶ εἰς «ονω» καθ' ἡμᾶς σχηματιζόντων τὸ πρῶτον πρόσωπον τοῦ ὀριστικοῦ ἐνεστώτος· «Χρυσῶ χρυσῶ «χρυσόνω» «ἀναπληρῶ ἀναπληρῶ ἀναπληρόνω». Ἀπέφυγα δὲ τὴν εἰς μι κατὰληξιν τῶν ρημάτων ὡς πάντη παρ' ἡμῖν ἀσυνήθη.

Ἡ φύσις τῆς σημερινῆς γλώσσης ἀπαιτεῖ πάντοτε τὴν ἐπὶ τῶν παρωχημένων συλλαβικῇ αὔξειν ἔξωθεν τῶν προθέσεων. Ἀλλ' οἱ ἡμέτεροι λόγιοι τὴν ἔθεσαν ἰσῶθεν, ἐν ᾧ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀρχαίοις ἦτον ἐν χρήσει ὡπως καὶ παρ' ἡμῖν· ὡς τὸ «Καθεύδω ἐκάθευδον· Κάθημα ἐκάθημην, Καθαίρω ἐκάθηρα», ἐγὼ παρεδέχθην ποτὲ τὸν ἕνα τρόπον καὶ ποτὲ τὸν ἄλλον κατὰ τὸ εὐφυνότερον. Ὁ Ὅμηρος (δὲν ἀναέρω αἰλ-λους ποιητᾶς) πολλάκις παραλείπει ὀλοτελῶς τὴν αὔξιν ὡπως τὴν παραλείπει ὀλοτελῶς καὶ ἡ συνήθεια λέγουσα «μᾶς πρόσταξε» «μῆτι συγ-» «χώρησε» ἀντὶ τοῦ «μᾶς ἐπρόσταξε, μᾶς ἐσυγχώρησε».

Ὁμηρίζουσα ἡ κοινὴ γλῶσσα ἐφύλαξεν ἄτρεπτον τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν τῶν ρημάτων ἐπὶ τῶν παρωχημένων, λέγουσα «ἄρχισεν, ἐρώτησεν, ἀναγ-» «κασμένος». Ἀλλ' οἱ λόγιοι παρορῶντες τὸν Ὅμηρον παρακούοντες καὶ τὸν λαόν, ἔτρεψαν τὸ φωνῆεν κατὰ τοὺς Ἀττικοὺς γράφοντες «ἄρχισαν, » ἠρώτησαν, ἠναγκασμένος». Ἐπειδὴ ὁ τρόπος οὗτος τοῦ γράφειν τοὺς παρωχημένους ἐγενικεύθη, ἠναγκάσθην νὰ τὸν παραδεχθῶ καὶ ἐγὼ ὑπὸ μικρὰς τινας ἐξαιρέσεις πρὸς ἀποφυγὴν κακοφωνίας.

Πρὸ δισχιλίων σχεδὸν ἐτῶν δὲν μετέτρεπαν οἱ συγγραφεῖς τὴν εὐ δίφθογγον εἰς ηὐ ἐπὶ τῶν παρωχημένων χρόνων, καὶ ἔγραψαν ὡς καὶ παρ' Ὁμήρῳ καὶ Ἡροδότῳ, εὐδόκησα, εὐτύχησα, καὶ ὄχι ηὐδόκησα, ηὐτύχησα· τὸν καὶ παρ' ἡμῖν συνήθη τοῦτον τρόπον τοῦ σχηματίζειν τοὺς παρωχημένους παρεδέχθην καὶ ἐγὼ.

(6)

Ὅρα Ξενοφῶντος Πολιτεῖαν Ἀθηναίων. Ἐτήρησα τὸ ἐν κοινοτατῇ χρήσει «θά», καὶ ἀπεσκοράχισα τὸ «θέλω», ἀπορων πῶς καὶ αὐτὸς ὁ Κοραῆς ἐπροτίμησε τοῦ «θᾶ» τὸ ἄχαρι καὶ χαλαρὸν «θέλω», ἐν ᾧ οὔτε ἡ παλαιὰ γλῶσσα ἐπὶ τῆς περὶ τῆς ὁ λόγος χρήσεως τὸ συνιστᾷ, οὔτε λόγος τις δικαιοῖ, οὔτε ἡ κοινὴ συνήθεια παραδέχεται. Ἐθεώρησα δὲ τὸν μετὰ τοῦ «θᾶ» χρόνον ὡς μέλλοντα τῆς ὀριστικῆς ἐγκλίσεως οἷα τοῦτο καὶ δὲν τὸν ὑπέγραψα.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

(α.)

Ὁ πόλεμος τῆς Ἑλλάδος εἶχε καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ ἐπαναστάσεως ὡς ἀνατρέψας τὰ καθεστῶτα, καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ ἀποστασίας ὡς ἀποστήσας τὴν Ἑλλάδα τῆς οθωμανικῆς αυτοκρατορίας, εἰς ἣν ὑπέκειτο· διὰ τοῦτο μεταχειρίζομαι ἀδιαφόρως τὰς δύο ταύτας λέξεις, συγγενομένης παρ' ἡμῖν ἂν καὶ διεκρίνοντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. (Ὁρα Θουκυδίδην, βιβλίον γ', παράγραφος λθ'.)

(β.)

Ἡ ἄξια προσοχῆς καὶ ἐφαρμοζόμεναι εἰς τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος περιστάσεις τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων εἶναι ὅσα ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης ἐν τῷ ἀκολουθίῳ παραγράφῳ περὶ τῆς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ληστείας ἐπὶ τῶν ἐργαίων χρόνων τῆς Ἑλλάδος.

«Οἱ γάρ Ἕλληνες τὸ πάλαι καὶ τῶν βαρβάρων οἱ τε ἐν τῇ ἡπείρῳ πικραθαλάσσιοι καὶ ὅσοι νήσους εἶχον, ἐπειδὴ ἤρξαντο μᾶλλον περιουσιῶσθαι ναυσὶν ἐπ' ἀλλήλους, ἐτράποντο πρὸς ληστείαν, ἡγουμένων ἀνδρῶν οὐ τῶν ἀδυνατωτάτων κέρδους τοῦ σφετέρου αὐτῶν ἕνεκα καὶ τοῖς ἀσθενέσι τροφῆς, καὶ προσπίπτοντες πῶλεσιν ἀτειχίστοις καὶ κατὰ κωμὰς οἰκουμέναις ἤρπαζον καὶ τὸν πλεῖστον τοῦ βίου ἐντευθεν ἐποιούοντο, οὐκ ἔχοντός πω αἰσχύνην τούτου τοῦ ἔργου, φέροντος δέ τι καὶ οὐξ ἡμέτερον· ἀλλ' ὅτι τῶν τε ἡπειρωτῶν τινες ἔτι καὶ νῦν, οἱς κόσμος καὶ λῶς τοῦτο δρᾶν, καὶ οἱ παλαῖοι τῶν ποιητῶν, τὰς πύστεις τῶν καταπλεόντων πανταχοῦ ὁμοίως ἐρωτῶντες εἰ λησταί εἰσιν, ὡς οὔτε ὧν πυνθάνονται ἀπαξιούντων τὸ ἔργον, οἱ τ' ἐπιμελες εἶη εἶδεναι οὐκ ὀνειδιζόντων. Ἑληθίζοντο δὲ καὶ κατ' ἡπειρον ἀλλήλους· καὶ μέχρι τοῦδε πολλὰ τῆς Ἑλλάδος τῷ παλαιῷ τρόπῳ νέμεται· περὶ τε Λοκρούς τοὺς Ὀζόδας καὶ Αἰτωλοὺς καὶ Ἀκαρνανᾶς καὶ τὴν ταυτὴν ἡπειρον. Τὸ τε σιδηροφορεῖσθαι τοῖς τοῖς ἡπειρωταῖς ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ληστείας ἐμμεμένηκεν».

(γ.)

Εἰς πλήρη γνώσιν τοῦ δημογεροντικοῦ τούτου συστήματος παραπεμπὴν τῶν ἀναγνώστην εἰς τὸ ΚΙ' Κεφάλαιον τῆς ἱστορίας ταύτης.

Ἡγεμονίαν γράφω τὸν ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα τόπον, ἡγεμονίαν δὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἡγεμόνος πρὸς διάκρισιν.

(ε.)

Ἡ πρώτησάν τινες, διατί δὲν συμπαρέλαβα ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας ἱστορίᾳ καὶ τὰ κατὰ τὸν Ῥήγαν. Ἰδοὺ ἡ ἀπάντησίς μου.

Συγγραφῶν τὰ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὥφριλα νὰ ἐξετάσω κατὰ πρῶτον τίς ὁ ὀργανίσας καὶ τίς ὁ κινήσας αὐτήν. Τοῦτου χάριν, ἐνδιέτριψα εἰς τὰ τῆς φιλικῆς Ἑταιρίας, ἥτις τὴν ὠργάνισεν καὶ τὴν ἐκίνησεν· οὐδεὶς δὲ σύνδεσμος ὑπάρχει αὐτῆς καὶ τῶν κατὰ τὸν Ῥήγαν, οὐδὲ λόγος προὶ τούτων γίνεται ἐν τοῖς ὀργανισμοῖς ἢ ἐν τοῖς ὅρκοις ἐκείνης· μαρτυρεῖ δὲ τὰ λεγόμενα καὶ ὁ συνεταῖρος τοῦ Ῥήγα καὶ ἀπόστολος τῆς Ἑταιρίας Περραιοῦς ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασί του. Σχέσιν τινὰ εἶχεν ἡ φιλικὴ Ἑταιρία μόνον πρὸς τὴν ἐν ἔτει 1813 συστηθεῖσαν ἐν Ἀθήναις φιλόμουσον Ἑταιρίαν, καὶ τὴν σχέσιν ταύτην δὲν ἀπεσιώπησα. Οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ, ὅτι τὰ σημερινὰ συμβάντα εἶναι γεννήματα τῶν χθесινῶν, καὶ ὅτι εἰς ἀκριθεῖ γνῶσιν ἐκείνων ἀναγκασία ἡ διήγησις τούτων· ἀλλὰ, ἐν ἐνεκῇ τούτου χροὸς εἶχα νὰ συμπαράλάβω τὰ κατὰ τὸν Ῥήγαν, χροὸς διὰ τὸν αὐτὸν λόγον θὰ εἶχα νὰ συμπαράλάβω καὶ τὰ κατὰ τὸν Παπαθύμιον, τοὺς πολέμους Σουλίου καὶ Ἀλήπκας, τὰ ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τούτου, τὰ κατὰ τὸν Λάμπρον Κατσώνην καὶ τὰ ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης, νὰ εἰψῶ τὸ βλέμμα εἰς τὰ διάφορα πολιτεύματα τῆς Ἐπτανήσου, νὰ ἐπεξέλθω τοὺς πολέμους Ἑνετῶν καὶ Τούρκων, νὰ διατρεξῶ τὰ κατὰ τὸν Σκενδέρμπεην, καὶ ἄλλους τοπάρχας, ν' ἀνιῶμι εἰς αὐτοὺς τοὺς καιροὺς τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ν' ὄχι ἀπώτερον καὶ νὰ ἐξετάσω ὅποια ἡ ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ κατάστασις τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, ὅποια ἡ τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ πόθεν ἡ πρόοδος ἐκείνου καὶ ἡ παρακμὴ τούτου. Τοιαύτη δὲν ἦτον ἡ προθεσίς μου· ὑπαινίττομαι ὅμως ἐν προοίμῳ τὰ σκοπιμώτερα. Τόσον ἀπῆλθι ἡ οἰκονομία τοῦ συγγράμματος νὰ εἴπω, καθ' οὓς ἔδεσα ὅρους, καὶ τόσον εἴπα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

(α.)

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς Ἀρχῆς δὲν ὠρίσθη, ὡς κοινῶς πιστευτο εἰς δεκάξ. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐπεκράτησεν, διότι τὸ ἐποδιαστικὸν τῶν ἱερῶν εἶχε 16 στηλάς καὶ τὸν δεκάξ ἀριθμὸν δεξιῶθεν καὶ ἀριστερόθεν τοῦ ἐν αὐτῷ σημείου τοῦ σταυροῦ, καὶ διότι ἐρωτωμενος ὁ συστημένος ἡ ὁ ἱερεὺς ὑπὸ πινος τῶν συναδελφῶν, « πὸς ἔχει » ἀπεκρίνετο, « δεκάξ », εἰς αἰτίας τῶν 16 στηλῶν τοῦ ἐποδιαστικοῦ τῶν ἱερῶν. Ἐκα-

στον δὲ μέλος τῆς Ἀρχῆς ἐλάμβανεν ὡς γνώρισμά του τὸ στοιχείον Α καὶ ἐν ἄλλο τῶν στοιχείων τοῦ ἀλφαβήτου, τὸ πρῶτον τῶν μὴ εἰσέτι παραληφθέντων. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ἐν τῶν τελευταίων, ἴσως καὶ τὸ τελευταῖον μέλος τῆς Ἀρχῆς, ἐγνωρίζετο διὰ τοῦ στοιχείου τοῦ ἀλφαβήτου Ρ, καὶ ἐντεῦθεν συνάγεται πότος ἦτον ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς ἀγνωστοῦ Ἀρχῆς, ὁ ἐστὶν ὅσων ἤξευραν, ὅτι ἡ ὑποτιθεμένη Ἀρχὴ ἦτον ἀπάτη.

(β.)

Κατ' ἄλλους μόνον ἔξ, μὴ συμπαρλαμβανομένου τοῦ τῶν ἀρχιποιμένων. Ἐγὼ ἐδέχθην τὴν βαθμολογίαν ταύτην ὡς κανονικὴν ἀλλὰ ἠξέυρω ὅτι τὸ δίπλωμα τοῦ Γρηγορίου Δικαίου ἔφερε πρᾶξιμα λέγον ἐπὶ τῆς περιφέρειας του ἡ ἀρχιερεὺς δικαιοσύνης. Τοῦτο ἀπιδεικνύει, ὅτι δὲν ἐφυλάττετο ἀκριβῶς ἡ ρηθεῖσα βαθμολογία, ἡ τοῦλάχιστον ἡ ρηθεῖσα ὀνοματοθεσία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

(α.)

Ἴδου τὸ ἔγγραφον.

• Ἀγαθὴ τύχη.

« Οἱ ὑπογράφοντες κινοῦντες ὅλην τὴν μηχανὴν τῆς φιλικῆς Ἐταιρίας καὶ μέλλοντες νὰ χωρισθῶσι, καθὼς συμφώνως τοὺς ἐφάνη εὐλογον, λαμβάνων καθίς ἐτέραν διζύθουνσιν διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς ἰδίας κρῖνουσι καὶ ἀποφασίζουσι τὰ ἀκόλουθα, τὰ ὅποια θέλει τοὺς χρησιμεύσουσι κανόνες τῶν ἰδίων των πράξεων καὶ τῶν σχέσεων των μετὰ τοὺς ἄλλους.

« ατον. Οὐδεὶς ἀπὸ τοὺς κινοῦντας εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θέλει ἐνεργεῖ ἢ πράττει πρὸς ἰδιαίτερον τέλος· ἀλλ' ὅλαί αἱ πράξεις του θέλουν εἶναι ὅλως διόλου διὰ τὴν Ἐταιρίαν. Εἰς αὐτὴν τὴν ὑποχρέωσιν ὑπόκεινται καὶ οἱ ἀπόντες γνωρίζοντες καὶ λαμβάνοντες μέρος ὅπως οὖν εἰς τὴν κίνησιν κατὰ τὸ παρόν. Πλὴν πρὸς τελείωσιν καὶ παῦσιν τῶν μερικῶν ὑποθέσεων των διδεται διορία τῶν μὲν Ἀντωνίου Κομιζόπουλου καὶ Ἀθανασίου Σέκρη μῆνες ἔξ, τοῦ δὲ Ἀνθίμου Γαζῆ μῆνες τρεῖς ἀπὸ τῆς σήμερον, οἱ ὅποιοι ἀνίσως, δὲν κάμωσι κατὰ ταύτην τὴν ἀπόρριψιν θέλει θεωροῦνται εἰς τὸ ἐξῆς ὡς ἀπλᾶ μόνα μέλη· μόνον τοῦ Παναγιώτη Σέκρη, ἐπειδὴ καὶ ἡ παρουσία του εἶναι καλὴ εἰς Κωνσταντινούπολιν, συγχωρεῖται νὰ ἐξακολουθῇ τὸ ἐμπόριόν του ὅπως ὁ ἴδιος τὸ κρίνει εὐλογον.

« βον. Ὑποχρεοῦνται οἱ κινοῦντες νὰ εἰδοποιῶνται ἀναμεταξύ των διὰ τὰς πράξεις των, διαθέτοντες ἐκ συμφώνου διὰ τὰ χρήματα τῆς Ἐταιρίας πρὸς ὠφέλειαν αὐτῆς, καθὼς καὶ διὰ τὰ γράμματα χωρὶς

• νὰ ἔχη οὐδεὶς τὸ δικαίωμα νὰ τὰ κατακρατῇ ἢ νὰ τὰ μεταχειρίζεται
• κατ' ἀρέσκειάν του.

«γον. Οὐδεὶς δὲν θέλει φανερῶσαι τὴν κινήτικὴν Ἀρχὴν μήτε κανένα
• ἀπὸ τοὺς κινουῦντας, μήτε τὸν αὐτὸν του ὡς κινουῦντα, μήτε ὅτι ἡ-
• ξευρεῖ τι περὶ τῆς Ἀρχῆς· δὲν θέλει δεχθῇ ἢ κάμει συνθήκην μὲ
• ἄλλοις θεοῖς· δὲν θέλει ἐπιχειρισθῇ τι σχετικὸν ἀποστασίας γενικῆς ἢ
• μερικῆς χωρὶς τὴν συναίνεσιν καὶ τῶν ἄλλων κινούντων ἀδελφῶν·
• εἰς περίστασιν διαφωνίας αἱ περισσότεραι γινῶμαι ὑπερισχύουσιν.

«Γίνεται ἡξαίρεσις ὡς πρὸς τὴν φανέρωσιν μόνον τῆς κινήτικῆς Ἀρχῆς
• τοῦ Ἐμμανουὴλ Ἐάνθου, ὑπάγοντος εἰς ἀντάμωσιν τοῦ κόμητος
• Ἰωάννη, ἔχων τὴν ἀδειαν νὰ φανερῶσιν τὴν Ἀρχὴν εἰς αὐτὸν μό-
• νον, ὅστις ἐμβαίνειν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν κινούντων θέλει ὑπογράψει
• τοῦτο τὸ ὑποχρεωτικόν, ὑποχρεούμενος ὅμως ὁ Ἐάνθος νὰ δώσῃ εὐ-
• θυς εἰδήσιν εἰς τὰ πλεῖστα μίλη τῶν κινούντων ὅλων τῶν σχέσεών
• του καὶ ἀναφορῶν του μὲ τὸν Κόμητα.

• Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 22 Σεβρίου 1818.

- Ἀνθιμος Γαζής.
- Ἐμμανουὴλ Ἐάνθος.
- Ἀθανάσιος Ν. Τσακάλωφ.
- Παναγιώτης Α. Ἀναγνωστόπουλος.
- Παναγιώτης Σέκερης.
- Νικόλαος Μ. Πατζιμάδης.
- Γεώργιος Λεβέντης.
- Ἀντώνιος Κομιζόπουλος.

Τὸ ἔγγραφο τοῦτο, ἐν ᾧ φαίνονται ὀκτὼ οἱ προϊστάμενοι τῆς Ἑται-
ρίας, αναφέρει τινὰς τῶν ὑπογεγραμμένων ὡς ἀπόντας. Τῷ ὄντι, καθ-
ὸν καιρὸν συνετάχθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ Γαζής, ὁ Πατζιμάδης, ὁ
Λεβέντης καὶ ὁ Κομιζόπουλος δὲν παρῆσαν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ τὸ
ὑπέγραψαν ὅπου τότε ἕκαστος διέτριβε.

(β.)

Πολλοὶ ἠπόρησαν πῶς ἄνθρωποι νουνεχεῖς καὶ ὑψηλῆς θέσεως ἐν Ἑλ-
λάδι, ὅποιοι ὁ Π. Πατρῶν, ὁ Ἀνδρέας Ζαήμης, ὁ Πανοῦτσος Νοταρᾶς,
ὁ Ἀνδρέας Λόντος καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι παρεδέχθησαν τὴν Ἑταιρίαν ἀνε-
ξετάστως. Ἰδοὺ τὴ ἤκουσα. Ὁ Ἀντώνης Πελοπίδας Καρυτινὸς ἐστάλη
τὸ 1818 παρὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑταίρων εἰς Πελοπόννησον ὡς
κατηχητής. Ἐπειδὴ τινες αὐτῶν ἐγνώριζαν τὸν Π. Πατρῶν καὶ τὸν Ἀν-
δρέαν Καλαμογδάρτην, πρόκριτον τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐσύστησαν αὐτοῖς
τὸν κατηχητήν. Ὁ Πελοπίδας ὑπέδειξε πρῶτον τὸν σκοπὸν τῆς ἀπο-
στολῆς του τῷ Καλαμογδάρτη, ἀλλὰ μὴ εὐρὼν αὐτὸν εὐδιάθετον ἐδο-
κίμασε τὴν διάθεσιν τοῦ Π. Πατρῶν, ὅστις, ἂν καὶ νουνεχῆς καὶ πο-
λυπράγμων, ἐδέχθη προθύμως τὴν πρότασιν διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν.

Πρὺ τινων ἡμερῶν εἶχε λάβει γράμμα τοῦ ἐν Πίση τῆς Τσολκάνης

*Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου πολλά περιποιητικόν. Διὰ τοῦ γράμματος τούτου ὁ Μαυροκορδάτος τῷ ἔλεγεν, ὅτι ἤλπιζε μίαν ἡμέραν « ἀξιωθῆναι ἀσπασθῆναι τὴν ἱερὰν δεξιάν του ἐπ' ἀγαθῇ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Μαυροκορδάτος συνώδισε τὸν αὐθέντην Καταστὰν φυγόντα ἐκ Βλαχίας· ὁ δὲ Π. Πατρῶν οὔτε προσωπικὴν, οὔτε ἐξ ἀλληλογραφίας εἶχε πρὸς αὐτὸν σχέσιν· διὰ τοῦτο τὸ περὶ οὗ λόγος ἀπροσδόκητον καὶ αἰνιγματῶδες γράμμα τὴν ἔφερεν εἰς πολλοὺς διαλογισμοὺς ἀποροῦντα πῶς ὁ Μαυροκορδάτος, φυγὰς, ἤλπιζε ν' ἀσπασθῇ τὴν δεξιάν του, ἐν ᾧ ἦτον ἐπίσης πάντῃ ἀπὸ θανος ἢ μετὰ θάνατος τοῦ Π. Πατρῶν, ὡς ἀρχιερίως, εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας· ἡ δὲ φράσις ἐπ' ἀγαθῇ τῆς Ἑλλάδος τῷ ἐφαίνετο ἔτι μᾶλλον μυστηριώδης. Διὰ τοῦτο μάλιστα ἤκουσε τὴν πρότασιν τοῦ Πελοπίδα, ἐνόμισεν, ὅτι ἦμεν λύσειν τοῦ αἰνιγματώδους τούτου γράμματος. Ὑποθέσας δ' ἐντεῦθεν ὅτι οἱ σημαντικώτεροι καὶ οἱ συνενώτεροι τοῦ ἔθνους ἔσαν μέλη τῆς Ἑταιρίας, ἐδέχθη προθύμως τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ μυστηρίου καὶ κατετάχθη ὡς ἱερεὺς ἐν τῷ χορῷ τῶν Φιλικῶν· διέταξε δὲ καὶ τὸν Πελοπίδαν νὰ μὴ κατηχήσῃ ἄλλον ἐν Πατρίαις σκοπῶν αὐτὸς νὰ κατηχήσῃ τοὺς ἀξίους· ἀλλὰ νὰ μεταβῇ εἰς Βοστίτισαν καὶ νὰ κατηχήσῃ τὸν ἐκεῖ προϊστώτα Ἀνδρέαν Δόντον. Οὕτως ἐγένεεν. Ὁ Λόντος κατηχήθη ἐπὶ τῇ συστάσει τοῦ Π. Πατρῶν, καὶ ἐπὶ τῇ συστάσει ἀμροτέρων κατηχήθησαν οἱ Νοταράδες, οἱ Ζηῆμαί καὶ ἄλλοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

(α.)

Οἱ λεγόμενοι Πανδοῦροι εἶναι χωρικοὶ τῆς μικρᾶς Βλαχίας, ὁπλοφόροι παιδιόθεν, φιλόθροιοι μᾶλλον καὶ ὀκνηροί, ἢ φιλόπονοι καὶ γεωργοί· στρατολογοῦνται δὲ ἐπὶ μισθῷ εἰς ὑπηρεσίαν καὶ εὐταξίαν τοῦ τόπου· εἶναι ἐν ἐνὶ λόγῳ τὰ παλληκάρια τῆς Βλαχίας.

(β.)

Κατ' ἄλλους ὁ Γεώργιος Καντακουζηνὸς ἦλθεν εἰς τὸ Ἰάσι τὴν ἀκλούθον ἡμέραν τοῦ ἐργαίου τοῦ Ὑψηλάντου.

(γ.)

Ὁ νέος στρατηγὸς ἦρθεν ἐν Φωξάνῃ τρεῖς δυστυχεῖς μεταπράτας Τούρκους· « ὃ βαπτίζεσθε », τοῖς εἶπεν, « ὃ σὰς σκοτώνω »· οἱ δὲ εὐβαπτίσθησαν, ὁ δὲ τρίτος ἐσκοτώθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

(α.)

Πολλοὶ πολλάκις εἶπαν, ὅτι ὁ Πετρόμπεης ἔλαβε σημαντικὰς πισύτητας χρημάτων εἰς προετοιμασίαν τοῦ ἀγῶνος. Ἐρωτήσας αὐτὸν περὶ

τούτου ἤκουσα, ὅτι ἱκατὸν μαχητοὺς διέδωκε ἔλαβεν ἅπασι διὰ χειρὸς τοῦ Περσέαιου καὶ πλέον οὐδέν.

(6.)

Εἰς ἀκριβεστέραν γνῶσιν τοῦ χαρακτήρος τοῦ Χουρσέδπασα σημειοῦ-
μεν τὰ ἀκόλουθα ἀνέκδοτα.

Διορισθείς ἡγεμὼν τῆς Πελοποννήσου ἦλθε διὰ θαλάσσης εἰς Ναύπλιον· ἐπειδὴ δὲ ἔφερε καὶ ἀμάξας, ἔγεινε φροντίς νὰ ἐξομαλυνθῇ ἡ ἄγουςα εἰς Τριπολιτσάν οδός. Ἀλλὰ τὴν νύκτα πρὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἀνέβαινε, ἔπασε τόσον ραγδαία βροχή, ὥστε μία τῶν αμαζῶν τοῦ ἐκόλλησε καὶ ἐμπόδισε τὴν πρόδον ὅλης τῆς συνοδίας. Ὁ Χουρσῆδης ὑπολαβὼν ἔνοχον τὸν ἡνίχον τὸν ἐπιστόλτιεν ζυτοχειρὶ ἀνεξτάστως· διανυκτερεύσας δὲ κατὰ τὸν Ἀχλαδόκαμπον ἔμαθε τὴν ἐπαύριον, ὅτι ἐξ αἰτίας πεσοῦσης καὶ αὐθις τὴν νύκτα ραγδαίας βροχῆς καὶ τοῦ νυκτερινοῦ ψύχους τινὲς ἀγωγιᾶται ἔφυγαν κρυφίως ἐγκαταλείψαντες τὰ ζῶα τῆς ἐπαρχίας τῶν, καὶ μεταπεμφόμενος αὐθιρρεῖ τὸν ἐν Τριπολίτῃ ἀνθηγεμόνα Μουσταζάμπην τὸν διέταξε ν' ἀποκεφαλίσῃ εὐθὺς τὸν προεστῶτα τοῦ ἁγίου Μέτρου, Γιαννοῦλην Καραμάνον, διὰ τὴν φυγὴν τῶν ἀγωγιατῶν τῆς ἐπαρχίας του. Ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς Μουσταζάμπης ἀνέβηλεν ἐπιτηδῶς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς, ἔως οὐ οἱ προσετώτες τῆς Πελοποννήσου, λαθόντες καιρὸν, ἐπαιλέσαν τὸν ἄγριον ποσᾶν δι' ἄδρᾶς δωροδοκίας. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν εἰσήρχετο εἰς Τριπολιτσάν ἐφέρετο ἐπὶ λαμπρᾶς ἀμάξης ἔλκομένης ὑπὲρ ἑξ λευκῶν ἵππων. Τρία σχεδὸν τέταρτα τῆς ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως ἐν τῶν ζῶων τούτων ἀπεζεύχθη, ἀπέπτυσε τοὺς χαλινούς καὶ ἔφυγεν. Ὁ Χουρσῆδης, ἐκλαβὼν τὸ συμβᾶν τοῦτο ὡς κακὸν οἰωνόν, ἔσπασε θυμοῦ πλήρης τὴν ὑαλινὴν θυρίδα τῆς ἀμάξης καὶ διέταξε τὴν συνοδίαν νὰ στραφῇ. «Ἄ τυχ' ἦς, ἐφώνησεν, εἶναι ἡ ἡγεμονία σου· ἀλλὰ νὰ ἐκτρέψῃς τὸν δειλὸν καὶ ἀνέμεινον εἰς τὴν πρὸ τῆς πόλεως κρήνην». Ἀλλ' ὁ Σχενατσίπης, ὁ τιμώμενος διὰ τὴν ἀγιότητά του, γονατήσας ἐνώπιόν του τὸν ἔπεισε νὰ παραβλέψῃ τὸν κακὸν οἰωνόν. Εἰσελθὼν δὲ ὁ Χουρσῆδης εἰς τὸ παλάτιόν του ἠθέλησε νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς εἰς χρῆσιν τῶν αὐλικῶν τοῦ θαλάμου· μὴ παρעureθέντος δὲ κατὰ τύχην τοῦ κλειδοῦχου καὶ μετ' ὀλίγον ἔλθόντος διέταξε νὰ τοῦ σπάσῃ τὸς ἐμπροσθίνους ὀδόντας. Παράταξιν δὲ μεγαλοπρεποῦς γενομένης τὴν ἐπαύριον, ἀφ' οὗ ἀνεγνώσθησαν τὰ ἐγγράφα τοῦ διορισμοῦ τοῦ εἰς ἐπήκοον τῶν ἀγᾶθων καὶ τῶν προσετώτων, ἔγερθεῖς τοῦ θρονίου τοῦ ἔριψεν κύκλω βλεψυρὶν βλέμμα καὶ διέλυσε τὴν συνέλευσιν εἰπὼν βροζία τῆς ρωνῆς. «Ὁ Θεὸς καὶ ἡ Ζωὴ τοῦ κόσμου εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἐν τῇ συνόδῳ τῶν ἁγίων ἐπέστησαν τὸν δειλὸν καὶ ἀνέμεινον εἰς τὴν πρὸ τῆς πόλεως κρήνην. Τὸν καὶ θηρία ἐστέλλονται νὰ διοικήσωσι τοὺς ἀθλίους Ἕλληνας!

150

Ἐπέστρεψεν οὗτος μετ' ὀλίγον εἰς Μάνην ἀδεία τῆς ἐξουσίας εἰς ἐξ-
 ὑπλισιν δῆθεν τῶν Μανιπτῶν κατὰ τῶν κακὰ βουλευσάμενων.

(δ.)

Ψευδὴς εἶναι ἢ ἐν Ἑλλάδι επικρατοῦσα ἰδέα, ὅτι ἐν τῇ μενῇ τῆς ἁγίας
 Λαύρας ὑψώθη κατὰ πρῶτον ἡ σημαία τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως.
 Τὴν ἰδέαν ταύτην ἐξέφρασα καὶ ἐγὼ ἐν τῷ ἐπικηδεῖω μου λόγῳ εἰς Ἀν-
 δρῆαν Ζαΐμην πρὶν ἐξακριβώσω τὴν ἀλήθειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

(α.)

Δὲν ἐγνώρισα ἀνθρώπον τόσον ὀλιγόλογον ὡς τὸν Ἀσημάκην Ζαΐμην·
 τὸν εἶδα πολλάκις ἐν συναναστροφῇ πολλῶν καπνίζοντα καὶ σιωπῶντα
 σιωπὴν βαθεῖαν καθ' ὅλην τὴν ὁμιλίαν.

(β.)

Ὁ διερμηνεὺς τοῦ Ἀγγλικοῦ προξενείου, Βαρθόλδης Σταυροδρομίτης,
 κατηγορήθη ὡς προδόσας τὴν ὑπόνομον. Τὸν δὲ ἐν τῇ πόλει τῶν Πατρῶν
 πρόξενον τῆς Ἀγγλίας οἱ πολιορκουῦντες καὶ πολεμουῦντες τοὺς ἐκεῖ Τούρ-
 κους Ἕλληνες ἐθειώρῃσαν πάντοτε ὡς ἐχθρὸν τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος καὶ
 ὡς βοηθούντα ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς οὐδετερότητος τοὺς Τούρκους δι' ὧν
 ἐδύνατο τρόπων· διεμαρτυρήθησαν δὲ καὶ κατὰ τῆς διαγωγῆς του. Ἀλλ' ὁ
 πρόξενος ἀπηνήθη πᾶσαν ἐνοχλήν. *Ora Green's Sketches on the War
 in Greece.*

(γ.)

Πλησίον τοῦ χωρίου τῆς Μανολίδας κατέφθασαν οἱ ἐχθροὶ τὸν δυστυχῆ
 Ἀναστάσην Χαμαματσόπουλον φεύγοντα, τὸν ἔφεραν εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ
 τὸν ἐλιάνισαν.

(δ.) Προκήρυξις.

« Πρὸς τὰς ευρωπαϊκὰς αὐλὰς ἐκ μέρους τοῦ φιλογενοῦς ἀρχιστρατή-
 » γου τῶν σπαρτιατικῶν στρατευμάτων Πέτρου Μαυρομιχάλη, καὶ τῆς
 » μεσσηνιακῆς γερουσίας τῆς ἐν Καλαμάτῃ.

« Ὁ ἀνυπόφορος ζυγὸς τῆς οὐραμικῆς τυραννίας εἰς τὸ διάστημα ἐνὸς
 » καὶ ἐπείκεινα αἰῶνος κατήντησεν εἰς μίαν ἀκμήν, ὥστε νὰ μὴ μείνη
 » ἄλλο εἰς τοὺς δυστυχεῖς Πελοποννησίους Ἕλληνας εἰμὴ μόνον πνοή,
 » καὶ αὐτὴ διὰ νὰ ὠθῇ κυρίως τοὺς ἐγκαρδίους αναστενχιμούς των. Εἰς
 » τοιαύτην ὄντες ἀθλίαν κατάστασιν, στερημένοι ἀπὸ ὅλα τὰ δίκαιά μας,
 » μὲ μίαν γνώμην ἡμορῶνως ἀπεφασίσαμεν νὰ λάβωμεν τὰ ἄρματα καὶ
 » νὰ ἐρμήσωμεν : ἐπὶ τῶν τυράννων. Πᾶσα πρὸς ἀλλήλους εὐαγρία καὶ

« δειχόναι, καρπὸς τῆς τυραννίας, ἀπερρίφθησαν εἰς τὸν βυθὸν τῆς λήθης,
 « καὶ ἅπαντες πνέομεν πνοὴν ἐλευθερίας. Αἱ χεῖρές* μας, ὅπου ἦσαν δε-
 « διμέναι μετὰ τοῦ νυν ἀπὸ τῆς σιδηρᾶς ἀλύσου τῆς βαρβαρικῆς τυραν-
 « νίας, ἐλύθησαν καὶ ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τῶν τυράννων. Οἱ πόδες μας,
 « οἱ περιπατοῦντες ἐν νυκτὶ καὶ ἡμεῖς εἰς τὰς ἀγχαρεύσεις τῆς ἀσπλαγ-
 « χνίας, τρεχουν εἰς ἀπόκτησιν τῶν δικαιωμάτων μας. Ἡ κεφαλὴ μας,
 « ἡ κλίνουσα τὸν αυχένα ὑπὸ τὸν ζυγόν, τὸν ἀπατεῖλαξε καὶ ἄλλο δὲν
 « φρονεῖ εἰμὴ τὴν ἐλευθερίαν. Ἡ γλῶσσά μας, ἡ ἀδυνατοῦσα εἰς τὸ νὰ
 « προφέρει λόγον, ἐκτὸς τῶν ἀνωφελῶν παρακλητέων πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν
 « τυράννων, τῶρα μεγαλοφώνως βοοῖ καὶ κίανει νὰ ἀντηγῇ τῷ γλυ-
 « κυτατῶν ὄνομα τῆς ἐλευθερίας. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀπραξίσταμεν, ἢ νὰ ἐλсу-
 « θερωθῶμεν ἢ νὰ ἀποθάνωμεν. Διὸ καὶ προκαλοῦμεν τὴν συνδρομὴν
 « ὅλων τῶν ἐξευγενισμένων εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, ἵσταν νὰ δυνηθῶμεν νὰ
 « θυσιασῶμεν εἰς τὸν ἱερόν καὶ δίκαιον σκοπὸν μας καὶ νὰ λίδωμεν τὰ
 « δίκαιά μας καὶ νὰ ἀναστησῶμεν τὸ τεταλαιπωρημένον ἑλληνικὸν γένος
 « μας. Δικαίῳ τῷ λόγῳ ἡ μήτηρ μας Ἑλλάς, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ σὺς
 « ἐρωτήσθητε, ἀπαιτεῖ ὅταν τὰ χρίστα τὴν φιλεὺςθρωπὸν συνδρομὴν σας.
 « διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἡμεῖς θέλομεν διίξει ἐν καιρῷ πραγματικῶς τὴν
 « εὐγνωμοσύνην μας.

« Ἐν τῷ σπαρτιατικῷ στρατοπέδῳ τῆς Καλαμάτας τῇ 25 μαρ-
 « τίου, 1821.

« Πέτρος Μαυρομιχάλης, ἡγούμεν καὶ ἀρχιστράτηγος, καὶ ἡ μεσση-
 « νιακὴ Γερουσία ἡ ἐν Καλαμάτῃ».

Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγαν ὅ ἀκροκόρινθος, καὶ ὅχι, ὡς ἅπαντες ἡμεῖς οἱ νεώ-
 « τεροι, ὅ ἀκροκόρινθος, ἢ παρὰ γαρος καὶ ὅχι ὅ παρὰ γαρος, ἢ ἐνέδρα καὶ
 « ὅχι ἢ ἐνέδρα, κούθημερον καὶ ὅχι κούθημερόν, χειρουργός καὶ ὅχι χει-
 « ρουργός.

Οἱ κάτοικοι τῆς παλαιᾶς Ἀρχαδίας ἐλέγοντο Ἀρχαδῆες ἢ ἀλλὰ ἢ καθ' ἡ-
 « μάς Ἀρχαδῖαι δὲν εἶναι ἡ παλαιά, καὶ Ἀρχαδῖοι ἢ Ἀρχαδῖνοι λέγονται
 « οἱ κάτοικοι αὐτῆς διὰ τοῦτο ἐπρετιμήθη τῆς παλαιᾶς ἢ νῦν ὀνομασίαν
 « Ἀρχαδῖαι».

(Ζ.)

Αἱ νύκτες μηνολογοῦνται ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ὅπως αἱ προηγού-
 « μεναι αὐτῶν ἡμέραι κατὰ τὴν παρ' ἡμῶν συνήθειαν· οἷον εἰπεῖν, νύκτα
 « τῆς 25 Μαρτίου λογίζομαι τὴν νύκτα τὴν μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς 25.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

(α.)

Ἔπονται τὰ ἐγγραφα.

« Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας
 « Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

« Οἱ τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῳ, πατριάρχῳ, ἀποστολικῷ καὶ οἰκου-
 « μενικῷ θρόνῳ ὑποκείμενοι ἐσώτατοι μητροπολῖται καὶ ὑπέρτιμοι καὶ
 « θεοφιλέστατοι ἀρχιεπίσκοποι τε καὶ ἐπίσκοποι, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγα-
 « πητοὶ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί, καὶ ἐντιμότατοι κληρικοὶ τῆς καθ'
 « ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἐκάστης ἐπαρχίας· εὐλαβε-
 « στατοι ἱερεῖς καὶ ὁσιώτατοι ἱερομόναχοι, οἱ ψάλλοντες ἐν ταῖς ἐκκλη-
 « σίαις τῆς πόλεως, τοῦ Γαλατᾶ καὶ ὅλου τοῦ Καταστένου καὶ ἀπαντα-
 « χου, καὶ λοιποὶ ἀπαξάπαντες εὐλογημένοι Χριστιανοί, τέκνα ἐν Κυρίῳ
 « ἡμῶν χαρητά, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δε-
 « ευχή, εὐλογία καὶ συγχώρησις! Ἡ πρώτη βάσις τῆς ἡθικῆς, ὅτι εἶναι
 « ἡ πρὸς τοὺς εὐεργετοῦντας εὐγνωμοσύνη εἶναι ἡλίου λαμπρότερον· καὶ
 « ὅτι εὐεργετούμενος ἀχαριστεῖ εἶναι ὁ κακίστος τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὴν
 « τὴν κακίαν βλέπομεν πολλαχοῦ στηλιτευομένην καὶ παρὰ τῶν ἱερῶν
 « γραφῶν καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀσυγχώρη-
 « τον, καθὼς ἔχομεν τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰούδα. Ὅταν δὲ ἡ ἀχαριστία
 « ᾖ ναὶ συνωδευμένη καὶ μὲ πνεῦμα κακοποιῶν καὶ ἀποστατικὸν ἐναντίον
 « τῆς κοινῆς ἡμῶν εὐεργέτιδος καὶ τροφῇ, κραταιᾷ καὶ ἀητετήτῳ βα-
 « σιλείας, τότε ἐμφαίνει καὶ τρόπον ἀντίθεον, ἐπεὶ οὐκ ἔστι, φησί, βα-
 « σιλεία καὶ ἐξουσία εἰμὶ ὑπὸ « Θεοῦ τεταγμένη »· ὅθεν καὶ πᾶς ὁ ἀντι-
 « ταττόμενος αὐτῇ τῇ θεῷ ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένην κραταίᾳ βασιλείᾳ, τῇ
 « τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκε. Καὶ τὰ δύο ταῦτα οὐσίωδῃ καὶ βάσιμα
 « ἡθικά καὶ θρησκευτικά χρεὶ κατεπάτησαν μὲ ἀπαραδειγμάτιστον θρα-
 « σύτητα καὶ ἀλαζονείαν ὃ, τα προσδιορισθεὶς τῆς Μολδαβίας ἡγεμῶν,
 « ὡς μὴ ᾤφειλε, Μιχαήλ, καὶ ὁ τοῦ γνωστοῦ ἀγνώμονος καὶ φυγάδος
 « Ὑψηλάντου αγνώμων υἱὸς Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης. Εἰς ὅλους τοὺς
 « ὁμογενεῖς μας εἶναι γνωστὰ τὰ ἄπειρα ἐλέη, ὅσα ἡ αἰνικὸς τῆς ἐφ'
 « ἡμᾶς τεταγμένης κραταιᾷ βασιλείας πηγὴ ἐξέχευεν εἰς τὸν κακόβουλον
 « αὐτὸν Μιχαήλ· ἀπὸ μικροῦ καὶ εὐτελοῦς τὸν ἀνύψωσεν εἰς βαθμοὺς
 « καὶ μεγαλείᾳ· ἀπὸ ἀδύτου καὶ ἀσήμευ τὸν προήγαγεν εἰς δόξας καὶ
 « τιμὰς· τὸν ἐπλούτισε, τὸν περιέβαλε, τέλος πάντων τὸν ἐτίμησε καὶ
 « μὲ τὸν λαμπρότατον τῆς ἡγεμονίας αὐτῆς ὀρόνον καὶ τὸν κατέστησεν
 « ἀρχοντα λαῶν. Αὐτὸς ὅμως, φύσει κακόβουλος ὢν, ἐφάνη τέρας ἐπιψυ-
 « χον ἀχαριστίας καὶ συνειφύνησε μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, υἱοῦ
 « τοῦ ὁραπέτου καὶ φυγάδος ἐκείνου Ὑψηλάντου, ὅστις παραλαβὼν μερι-
 « κούς ὁμοίους τοῦ βοηθοῦ ἐτόλμησε νὰ ἔλθῃ αἰφνης εἰς τὴν Μολδαβίαν,
 « καὶ ἀμρότεροι ἀπονενοημένοι ἐπιστῆς, ἀλαζόνες καὶ ὀδομανεῖς, ἤ, μάλ-
 « λον εἰπεῖν, ματακόρρονες, ἐκήρυξαν τοῦ γένους ἐλευθερίαν καὶ μὲ

« τὴν φωνὴν αὐτὴν ἐπείλκυσαν πολλοὺς τῶν ἐκεῖ κακοήθεις καὶ ἀνοήτους,
 « διασπείραντες καὶ ἀποστόλως εἰς διάφορα μέρη διὰ τὰ ἐξαπατήσωσι καὶ
 « τὰ ἐπελκύνωσιν εἰς τὸν ἴδιον τῆς ἀπωλείας κρημνὸν καὶ ἄλλους πολ-
 « λούς τῶν ὁμογενῶν μας. Διὰ τὰ δυνηθῶσι δὲ τρόπον τινὰ τὰ ἐνωαργύ-
 « νωσι τοὺς ἀκούοντας μετεχειρίσθησαν καὶ τὸ ὄνομα τῆς ῥωσικῆς Δυ-
 « νάμειως, προβαλλόμενοι, ὅτι καὶ αὐτὴ εἶναι σύμφωνος μὲ τοὺς στοχα-
 « σμούς καὶ τὰ κινήματα τῶν πρόβλημα διόλου ψεδῆς καὶ ἀνύπαρκτον,
 « καὶ μόνον τῆς ἰδικῆς τῶν κακοβουλίας καὶ ματαιοπροσύνης γέννημά τε
 « καὶ ἀποκύημα· ἐπειδὴ, ἐν ᾧ τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀδύνατον ἠθικῶς καὶ
 « πολλῆς πρόξενον μομφῆς εἰς τὴν ῥωσικὴν αυτοκρατορίαν, καὶ ὁ ἴδιος
 « ἐνταῦθα ἐξογώτατος πρέσβυς αὐτῆς ἔδωκεν ἔγγραφον πληροφορίαν, ὅτι
 « οὐδεμίαν ἢ εἰδῆσιν ἢ μετοχὴν ἔχει· τὸ ῥωσικὸν κράτος εἰς αὐτὴν τὴν
 « ὑπόθεσιν, καταμεμφόμενον μάλιστα καὶ ἀποτροπιαζόμενον τοῦ πράγ-
 « ματος τὴν βδελυρίαν· καὶ προσεπιπλέον αὐτοῦ ἐξοχότης εἰδοποίησεν
 « ἐξ ἐπαγγέλματος τὰ διατρέχοντα, ὑπομνήσας τὸ βασιλεῖον κράτος, ὅτι
 « ἀνάγκη πᾶσα τὰ φροντίσῃ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὸν ἀποσκορακισμόν καὶ τὴν
 « διάλυσιν τῶν τοιούτων κακῶν· καὶ τόσον ἐκ τῆς εἰδοποιήσεως ταύτης
 « ὅσον καὶ ἀπὸ τὰ ἔγγραφα, τὰ ὅποια ἐπιάσθησαν ἀπὸ μέρους τῶν μου-
 « χαφισιδίων τῶν βασιλικῶν σεργατιῶν, καὶ ἀπὸ ἄλλους πιστοὺς ὁμογε-
 « νεῖς ἐπαρρησιάζεσθαι, ἔγεινε γνωστὴ εἰς τὸ πολυχρόδιον κράτος ἡ ρίζα
 « καὶ ἡ βάσις ὅλου αὐτοῦ τοῦ κακοήθους σχεδίου. Μὲ τοιαύτας ραδιουργίας
 « ἐσχμητίσαν τὴν ὀλεθρίαν σκηπὴν οἱ δύο οὗτοι καὶ οἱ τούτων συμπρά-
 « κτορες φιλελευθεροί, μᾶλλον δὲ μισελευθεροί, καὶ ἐπεχείρησαν εἰς ἔργον
 « μικρόν, θεοστυγὲς καὶ ἀπύνητον, θέλοντες τὰ διατρέξωσι τὴν ἄνυσιν καὶ
 « ἡσυχίαν τῶν ὁμογενῶν μας πιστῶν ῥηγιδίων τῆς κραταιᾶς βασιλείας, τὴν
 « ὅποιαν ἀπολαμβάνουσιν ὑπὲρ τὴν ἀμφιλαφὴ αὐτῆς σκιάν μετὰ τῶσα ἐλευ-
 « θερίας προνόμια, ὅσα δὲν ἀπολαμβάνει ἄλλο ἔθνος ὑποτελεῖς καὶ ὑπο-
 « κείμενον, ζῶντες ἀνενόγητοι μετὰ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν, με-
 « τὰς περιουσίας καὶ καταστάσεις, καὶ μετὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς τιμῆς τῶν.
 « καὶ κατ' ἐξοχὴν μετὰ τὰ προνόμια τῆς θερησκείας, ἥτις διεφυλάχθη καὶ
 « διατηρεῖται ἀσκανδάλιστος μέχρι τῆς σήμερον ἐπὶ ψυχικῇ ἡμῶν σω-
 « τηρίᾳ. Ἀντί λοιπὸν φιλελευθέρων ἐφάνησαν μισελευθεροί, καὶ ἀντί φι-
 « λογενῶν καὶ φιλοθρησκῶν ἐφάνησαν μισογενεῖς, μισόθρησκοι καὶ ἀντί-
 « θεοί, διοργανίζοντες, ρεῦ, σὶ ἀσυνείδητοι μετὰ τὰ ἀπονεννημένα κινή-
 « ματα τῶν τὴν ἀγανάκτησιν τῆς ευμενοῦς κραταιᾶς βασιλείας ἐναντίον
 « τῶν ὁμογενῶν μας ὑπηκόων τῆς, καὶ σπεύδοντες τὰ ἐπιφέρωσι κοινόν
 « καὶ γενικὸν τὸν ὀλεθρον ἐναντίον παντὸς τοῦ γένους. Καὶ ἀρχαλὰ εἶναι
 « γνωστόν, ὅτι, ὅσοι εἶναι κατηρτισμένοι τῶ ὄντι εἰς τὴν εὐσέβειαν, ὅσοι
 « νουνεχεῖς καὶ τίμιοι καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ θείων νόμων ἀκριβεῖς
 « φύλακες δὲν θέλουν δώσει· εὐχκοίαν εἰς τὰς ψευδολογίας τῶν ἀχρείων
 « ἰσχυρῶν καὶ κακοβούλων, ἐπειδὴ ὅμως εἰν' ἐνδεχόμενον τὰ συνηροπά-
 « ρησάν τινες καὶ παρασυρθῶσι καὶ ἄλλοι, διὰ τοῦτο προκαταλαμβάνον-
 « τες ἐκ προνοίας ἐκκλησιαστικῆς ὑπαγορευόμεν πᾶσιν ὑμῖν τὰ σωτήρια,
 « καὶ γράφοντες μετὰ τῶν περὶ ἡμῶν ἱερωτάτων συναδελφῶν, τοῦ μακα-

» ριωτάτου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων, τῶν ἐκλαμπροτάτων καὶ πε-
 » ριφανεστάτων προυχόντων τοῦ γένους, τῶν τιμιωτάτων πραγματευτῶν,
 » τῶν ἀπ' ἐκάστου ρουρετίου προκρίτωτέρων καὶ ὅλων τῶν ἐν τῇ βασι-
 » λευοῦσῃ ὀρθοδόξῳ μελῶν ἐκάστης τάξεως καὶ ἐκαστοῦ βαθμοῦ, συμ-
 » βουλευόμεν καὶ παραινοῦμεν καὶ ἐντελλόμεθα καὶ παραγγέλλομεν πᾶσιν
 » ὑμῖν τοῖς κατὰ τόπον ἀρχιερεῦσι, τοῖς ἡγουμένοις τῶν ἱερῶν μοναστη-
 » ρίων, τοῖς ἱερεῦσι τῶν ἐκκλησιῶν, τοῖς πνευματικαῖς πατράσι τῶν ἐνο-
 » ρίων, τοῖς προσετώσι καὶ εὐκαταστάτοις τῶν κυμοπέλεων καὶ χωρίων,
 » καὶ πᾶσιν ἀπλῶς τοῖς κατὰ τόπον προκρίτοις νὰ διακηρύξετε τὴν ἀπά-
 » τὴν τῶν εἰρημένων κακοποιῶν καὶ κακοβουλῶν ἀνθρώπων, καὶ νὰ τοὺς
 » ἀποδείξετε καὶ νὰ τοὺς στηλιτεύετε πανταχοῦ ὡς κοινούς λυμεῶνας
 » καὶ ματαιόφρονες, καὶ νὰ προσέχετε ὅσον τὸ δυνατόν εἰς τὰς ἀπάτας
 » αὐτῶν καὶ ραδιουργίας, γινώσκοντες, ὅτι ἡ ἀνὴ ἀπόδειξις τῆς ἀθωό-
 » τητός των εἶναι: νὰ ἐμφανίσωσιν ὅσα γράμματα λήθωσι τυχόν εἰς
 » χεῖρας περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, ἢ εἰδῇσιν μάθωσι, καὶ νὰ παρ-
 » ρησιάζωσιν οἱ μὲν ἐνταῦθα ἐν βασιλευοῦσῃ πρὸς ἡμᾶς, οἱ δ' ἐν τοῖς
 » ἔξω μέρεσιν εἰς τοὺς κατὰ τόπον ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς διοριζομένους
 » παρ' ἡμῶν ἐκκλησιαστικῶς ἐξάρχους καὶ τοὺς βασιλικούς ἐξουσια-
 » στὰς καὶ διοικητάς, δηλοποιοῦντες καὶ παραδίδοντες καὶ ἐκείνους
 » τοὺς ἀπλουστέρους, ὅσοι ἤθελον φωραθῇ ὅτι ἐνεργοῦν ἀνοίκεια τοῦ
 » βεαγιαδιακοῦ χαρακτήρος· καθότι οἱ τοιοῦτοι διαταράττουσι τὴν γυ-
 » νικὴν ἡσυχίαν, καὶ κατακρυσνύζουσι τοὺς ἀδυνάτους καὶ ἀθῶους
 » ὁμογενεῖς μας εἰς τῆς ἀπωλείας τὸ βάραθρον. Καὶ τόσον ὑμεῖς οἱ
 » ἀρχιερεῖς, οἱ μοναστηριακοί, οἱ ἱερωμένοι, καὶ οἱ προσετώτες καὶ
 » εὐκατάστατοι καὶ πρόκριτοι ἐκάστου τόπου μὲ τὴν ἀγρυπνὸν προσο-
 » χήν σας, ὅσον καὶ οἱ λοιποὶ ἐκάστης τάξεως καὶ βαθμοῦ ἄνθρωποι μὲ
 » τὰς ἐκ μέρους σας ἀδιαλείπτους συμβουλὰς καὶ νοουθεσίας, καὶ κατὰ
 » τὰς πατρικὰς καὶ προνοητικὰς ἐκκλησιαστικὰς ἡμῶν ὁδηγίας καὶ πα-
 » ραινέσεις νὰ γινῇτε ἐδραῖοι καὶ ἀμετακίνητοι ἐπὶ τοῦ κέντρου τοῦ
 » βεαγιαδικίου, καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας σας νὰ διαφυλάττετε
 » τὴν πίστιν καὶ καθὼς ὑποταγὴν καὶ εὐπείθειαν εἰς αὐτὴν τὴν Θεῖον
 » ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένην κραταίαν καὶ ἀήττητον βασιλείαν, καὶ νὰ ἀπο-
 » δεκνύετε ἐντελῶς μὲ ὅλα τὰ πραγματικά τῆς εἰλικρινείας σημεῖα·
 » καθότι ἡ μετ' εὐχαριστίας καὶ εἰλικρινείας ὑποταγὴ χαρακτηρίζει
 » καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην καὶ πίστιν, καὶ τὴν πρὸς τὰς θείας αὐτοῦ
 » ἐντολὰς καὶ τὰς ὑπαγορεύσεις τῶν Θεῶν νόμων καὶ ἱερῶν κανόνων
 » ὑπακοήν, καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς καρδίας ἡμῶν διὰ τ' ἀπειρα
 » ἐλέη, ὅπου ἀνυλαμπάνομεν πρὸς τῆς βασιλικῆς φιλανθρωπίας. Ἐπειδὴ
 » δὲ πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐγένετο γνωστόν, ὅτι οἱ τὸ σατανικὸν τῆς δημο-
 » γερσίας φρόνημα ἐπινοήσαντες, καὶ ἐταίριζαν τοιούτην συστησάμενοι
 » πρὸς ἀλλήλους, συνεδέθησαν καὶ μὲ τὸν δεσμόν τοῦ ὅρκου, γινώσκέ-
 » τωσαν, ὅτι ὁ ὅρκος αὐτὸς εἶναι ὅρκος ἀπάτης, εἶναι ἀδιάκριτος, καὶ
 » ὁμοιος μὲ τὸν ὅρκον τοῦ Ἡρώδου, ὅστις, διὰ νὰ μὴ παύῃ παραβάτης
 » τοῦ ὅρκου του, ἀπεκεφάλισεν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν. Ἄν ἤθελεν

• αθετήσει τὸν παράλογον ὄρκον τοῦ, τὸν ὁποῖον ἐπενόησεν ἡ ἄλογος
 • ἐπιθυμία τοῦ, εἴη βέβαια τότε ὁ θεὸς πρόδρομος· ὥστε ἐνὸς ἀπλοῦ
 • ὄρκου ἐπιμονὴ ἔφερε τὸν θάνατον τοῦ προδρόμου. Ἡ ἐπιμονὴ αὐτοῦ
 • ὄρκου εἰς διατήρησιν τῶν ὑποσχεθέντων παρὰ τῆς πατρὸς αὐτῆς,
 • πραγματευομένης οὐσιωδῶς τὴν ἀπώλειαν ἐνὸς ολοκλήρου γένους,
 • πόσον εἰναι ολεθρία καὶ θοοίσητος εἶναι φανερόν· ἐξ ἐναντίας, ἡ
 • ἀθέτησις τοῦ ὄρκου αὐτοῦ, ἀπαλλάττουσα τὸ γένος ἐκ τῶν ἐπερχομέ-
 • νων ἀπαρμυθῶν ὄσινων, εἶναι θεορίλης καὶ σωτηριώδης. Λιὰ
 • τοῦτο τῇ χάριτι τοῦ παναγίου Πνεύματος ἔχει ἡ ἐκκλησία αὐτὸν
 • διαλελυμένον, καὶ ἀποδέχεται καὶ συγχωρεῖ ἐκ καρδίας τοὺς μετα-
 • νοῦντας καὶ ἐπιστρέφοντας, καὶ τὴν προτέραν ἀπάτην ὁμολογοῦντας.
 • καὶ τὸ πιστὸν βραγιαλίκι αὐτῶν ἐνταχλιζόμενος εἰληκρινῶς. Ταῦτα
 • ἀμέσως νὰ κοινολογήσῃτε εἰς ὅλους τοὺς γνωστοὺς σας, καὶ νὰ κατα-
 • σταθῇτε ὅλοι προσεκτικώτεροι, ἀνατρέποντες καὶ διαλύοντες ὡς ἀνα-
 • χινώδη ὑφάσματα, ὅσα ἡ ἀπάτη καὶ ἡ κακοβουλία τῶν πρωταίτιων
 • ἐκείνων καθ' οἷονδὲν τρόπον συνέπλξε. Ἐπειδὴ, ἰάν, ὁ μὴ γε-
 • νοίτο, δὲν ἦθελς καθαρισθῇ ἡ θανατηφόρος αὕτη λύπη, καὶ φωραθῶσι
 • τινες τυλμώντες εἰς ἐπιχειρήματα ἐναντία τῶν καθηκόντων τοῦ βρα-
 • γιαλικίου, κοντὰ ὑποὶ οἱ τοιοῦτοι ἔχουσι νὰ παιδευθῶσι χωρὶς εὐσεύς
 • καὶ οἰκτιρμῶν, (μὴ γένοιτο, Χριστέ βασιλεῦ!) ἀμέσως θέλει ἐξαρθῇ
 • ἡ δικαία ὀργὴ τοῦ κράτους τοῦ καθ' ἡμῶν, καὶ ὁ θυμὸς τῆς ἐκδικη-
 • σεως γενικός τῶν ἐχλιίσταμιδων, καὶ θέλουν ἐκχυθῇ τόσων αἱμάτων
 • αἵματα ἀδικίας καὶ παραλόγως, καθὼς ἀποκριματίστως ταῦτα πάντα
 • διεσάλπισεν ἡ κραταιὰ καὶ ἀγένητος βασιλεῖα διὰ τοῦ ἐκδοθέντος
 • καὶ ἐπ' ἀκράσει κοινῇ ἡμῶν ἀναγνωσθέντος ὑψηλοῦ βασιλικοῦ προσ-
 • κλητοῦ ἔρισμοῦ. Ἐκείνους δὲ τοὺς σθεθεῖς πρωταίτιους καὶ ἀπονε-
 • νοημένους φυγάδας καὶ ἀποστάτας ολεθρίου νὰ τοὺς μισήτε καὶ
 • νὰ τοὺς ἀποστρέψετε καὶ διανοίᾳ καὶ λόγῳ, καθότι καὶ ἡ ἐκκλη-
 • σία καὶ τὸ γένος τοὺς ἔχει μεμισημένους, καὶ ἐπισωρεύει κατ'
 • αὐτῶν τὰς παλαμναιοτάτας καὶ φρικωδεστάτας ἀράς· ὡς μέλη,
 • σσηπότα, τοὺς ἔχει ἀποκεκομμένους τῆς καθαρᾶς καὶ ὑγιαίνου-
 • σης χριστιανικῆς ὁλομελείας· ὡς παρὰβάται δὲ τῶν θείων νό-
 • μων καὶ κανονικῶν διατάξεων, ὡς καταφρονεῖται τοῦ ἱεροῦ χρέματος
 • τῆς πρὸς τοὺς εὐεργέτας εὐγνωμοσύνης καὶ εὐχαριστίας, ὡς ἐναν-
 • τίοι ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ὄρων, ὡς τὴν ἀπώλειαν τῶν αἰῶνων καὶ
 • ἀνευθύνων ὁμογενῶν μας ἀσυνειδήτως τεκταινόμενοι, ἀφωρισμένοι
 • ὑπάρχειεν καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι, καὶ μετὰ θάνατον ἄλυ-
 • τοι, καὶ τῷ αἰωνίῳ ὑπόλοιποι ἀναθέματι, καὶ αὐτοί, καὶ ὅσοι τοῖς
 • ἔχουσιν αὐτῶν κατηκολούθησαν ἢ κατακολουθήσωσι τοῦ λοιποῦ, ἀν-
 • μὴ θελήσωσιν ἐννοῆσαι τὴν ἀρπαγὴν καὶ ἀπάτην, καὶ ἐπιστραφῆναί
 • τε· καὶ βαδίσαι τὴν εὐθειαν τῆς σωτηρίας οδόν, ἂν δὲν ἀναλάβωσιν,
 • ὁ ἔστι, τὸν ἐντελὴ χαρακτῆρα τοῦ βραγιαδικοῦ αὐτῶν ἐπαγγέλλμα-
 • τος. Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ κατὰ τῆς ἀρχιερωσύνης σας καὶ ἱερωσύνης σας
 • ἐπανατείνωμεν, ἐν μὴ βαδίσητε, εἰς ὅσα ἐν Πνεύματι ἀγίῳ ἀπο-

ραινόμεθα διὰ τοῦ παρόντος ἐκκλησιαστικῶς, ἐάν δεν δείξετε ἐν ἔργῳ
 τὴν ἐπιμελειάν σας καὶ προθυμίαν εἰς τὴν διάλυσιν τῶν σκευωριῶν,
 εἰς τὴν ἀναστολὴν τῶν καταχρήσεων καὶ ἀταξιῶν, εἰς τὴν ἐπιστρο-
 φὴν τῶν πλανηθέντων, εἰς τὴν ἄμεσον καὶ ἔμμεσον καταδρομὴν καὶ
 ἐκδίκησιν τῶν ἐπιμενόντων εἰς τὰ ἀποστατικά φρονήματα, ἐάν δεν
 συμφωνήσετε τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, καὶ, ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἐάν καθ' οἶον-
 δῆτιν ἄ τρόπον δολιευθῆτε καὶ κατενεχθῆτε κατὰ τῆς κοινῆς ἡμῶν
 εὐεργέτιδος κραταιᾶς βασιλείας, ἔχομεν ὑμᾶς ἄγους πάσης ἱεροπρα-
 ξίας, καὶ τῇ δυνάμει τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐκπτώτους τοῦ βαθ-
 μοῦ τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ ἱερωσύνης καὶ τῷ πυρὶ τῆς γαστρὸς ἐνό-
 χους, ὡς τὴν κοινὴν τοῦ γένους ἀπώλειαν προτιμήσαντας. Οὕτω
 τοῖνον γινώσκοντες, ἀνανήψατε πρὸς Θεοῦ καὶ ποιήσατε καθὼς γρά-
 ρομεν ἐκκλησιαστικῶς καὶ γνικῶς παρακελεύομεθα, καὶ μὴ ἄλλως
 ἐξ ἀποφάσεως, ὅτι περιμένομεν κατὰ τάχος τὴν αἰτίαν τῶν γραφο-
 μένων ἀποπεράτωσιν, ἵνα καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος
 εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

« αὐχά' ἐν μηνὶ μαρτίῳ.

• Ὑπεγράφη συνοδικῶς ἐπὶ νῶθεν τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου παρὰ τῆς
 ἡμῶν μετριότητος καὶ τῆς μακαριότητός του καὶ πάντων τῶν συνα-
 δελφῶν ἁγίων ἀρχιερέων.

• Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποφαίνεται.

• Ὁ Ἱεροσολύμων Πολύχαρος συναποφαίνεται.

• Ὁ Καισαρίας Ἰωαννίκιος.

• Ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος.

• Ὁ Δέρκων Γρηγόριος.

• Ὁ Ἀδριανουπόλεως Δωρόθεος.

• Ὁ Βιζύης Ἱερεμίας.

• Ὁ Σίφνου Καλλίνικος.

• Ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος.

• Ὁ Νικαίας Μακάριος.

• Ὁ Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ.

• Ὁ Βερροίας Ζαχαρίας.

• Ὁ Δυδιμοταίχου Καλλίνικος.

• Ὁ Βάρνης Φιλόθεος.

• Ὁ Ρέοντος Λιονύσιος.

• Ὁ Κυζίκου Κωνσάντιος.

• Ὁ Χαλκηδόνος Γρηγόριος.

• Ὁ Τουρνόδου Ἰωαννίκιος.

• Ὁ Πισιδίας Εὐγένιος.

• Ὁ Δρύστας Ἀνθιμος.

• Ὁ Σωζοπόλεως Παῖσιος.

• Ὁ Φαναρίου καὶ Φερσαίων Δαμασκηνός.

• Ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης Ἀνθιμος.

• Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

• Ἰερζώτατε μητροπολίτα ὑπέρτιμε καὶ ἐξαρχε πλα-
• γηγῶν, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφε, καὶ συλλειτουργγὲ τῆς
• ἡμῶν μετριότητος. Κύρις (ὁ δεῖνα) χάρις εἰη σου τῇ ἱερότητι καὶ εἰ-
• ρήνῃ, παρὰ Θεοῦ.

• Πόσον διετάρταξε τὰς καρδίαις οὐ μόνον τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλὰ
• καὶ παντῶν τῶν ἐν τῇ βασιλευούσῃ κατοίκων ὁμογενῶν ἀπὸ μικροῦ
• ἕως μεγάλου τὸ ἀπροσδόκητον ἀποστατικὸν αὐτόθι κίνημα, ἀδυνατοῦ-
• μιν γραφῇ παραδοῦναι· ὅλοι πενθούντες καὶ σκυθρωπάζοντες μένομεν
• ἐκστατηκότες, ὅτι καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς θεότης ἐν ἡμῶν τεταγ-
• μένης κραταιᾶς καὶ ἀληθείᾳ βασιλείας ἐφθασεν ἐπὶ τοσοῦτον ἀγνώ-
• μων καὶ ἀχάριστος νὰ φανῇ ὁ ἐπὶ τὴν ἡγεμονεῖαν αὐτὴν, ὡς μὴ ὥσει-
• λε, προαχθεὶς Μιχαὴλ, καὶ μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ἐλευθερίας νὰ κη-
• ρυθῇ τῷ πράγματι καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἐχθρὸς τοῦ γένους ἐπίσημος, συμ-
• φωνήσας τῷ φυγᾷ ἐκείνῳ. καὶ ἐπίσης ἀγνώμονι Ἀλεξάνδρῳ τῷ
• Ὑψηλάντῃ. Αὐτοὶ μῆτε τὰ πρὸς Θεὸν ὅσια, μῆτε τὰ πρὸς ἀνθρώ-
• πους δίκαια διατηρήσαντες, καταπατήσαντες καὶ θρησκευτικὰ καὶ
• ἠθικὰ, οὐ μόνον ἐξηπάτησαν τοὺς αὐτόθι οὐτιδανούς καὶ ἀφελεστέ-
• ρους, ἀλλὰ καὶ τὸ γένος ὅλον ἀσυνειδότης ἐσυκοφάντησαν, προδελ-
• λόμενοι τὸ κακοθέστατον σχέδιον αὐτὸ ὡς ἐθνικόν. Ἀλλ' ἡ θεία
• πρόνοια καὶ ἡ ἐπαγρύπνησις τῆς κραταιᾶς καὶ ἀληθείᾳ βασιλείας.
• διὰ τῶν κατὰ τόπους φωραθέντων γραμμάτων, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπαγ-
• γελματικῆς δοθείσης εἰδοποιήσεως τοῦ ἐξοχωτάτου πρέσβεως τῆς
• Ῥωσσίας, ἀνεκάλυψε τὴν σκηνὴν, καὶ ἐγνώσθη ἡ βάσις καὶ ἡ ἀρχή,
• πόθεν καὶ ἐφωράθη τὸ ψεῦδος τοῦ προβλήματος καὶ ἡ ἀπάτη, τὴν ὁποίαν
• ἀναισχύντως μεταχειρίζονται, ὡς ἔχοντες ὁθεν συνεργὸν εἰς τοιού-
• τους σκοποὺς ὀλεθρίους τὴν Ῥωσικὴν Δύναμιν, καθὼς ταῦτα πάντα
• διεκηρύχθησαν καὶ διὰ τοῦ ἐπίτης ἐπ' αὐτῇ τῇ ὑποθέσει ἐκδιδέν-
• τος, καὶ σήμερον ἐπ' ἀκρούσει κοινῇ πάντων ἡμῶν ἀναγνωσθέντος,
• ὑψηλοῦ βασιλικοῦ προσκυνητοῦ ὀρίσμου.

• Τὸ βασιλικὸν κράτος ἐπεχείρησεν εὐτάκτως τὴν ἀνατροπὴν τοῦ κα-
• κοήθους σχεδίου, καὶ ἡ ἀγία τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία κατὰ χρεὶς ἀπα-
• ράιτητον ἐπαγρυπνοῦσα ὑπὲρ τῶν ἀπανταχοῦ ὁμογενῶν, ἐξέδωκε γράμ-
• ματα καὶ δίνειμε δι' ἐξάρχων, ὑπαγορεύουσα τοῖς ὁμογενέσι κοινῶς
• τε καὶ κατὰ μέρος τὰ σωτήρια καὶ στηρίζουσα πάντας εἰς τὸ πιστὸν
• τοῦ βασιλικοῦ καὶ τὰ χρεὶ τῆς εἰλικρινούς εὐπειθείας καὶ ὑποτα-
• γῆς· ἐκείνους δὲ τοὺς πρωτουργοὺς καὶ τοὺς ἀμεταμελήτως αὐτοῖς
• κατακολουθοῦντας καὶ συμφωνοῦντας ἀραῖς ἀλύτοις καθυποβάλλει
• καὶ ἀναθέμασιν, ὡς προφανῶς ὀλετήρας καὶ τὴν ἐκχυσιν τόσων καὶ
• τόσων ἀθῶων αἱμάτων ὁμογενῶν ἀσπλάγχυνος καὶ ἀπανθρώπως ἐπι-
• θυμήσαντας. Τοιαῦτα γράμματα στέλλονται προσφόρως καὶ εἰς τὴν
• ἐπαρχίαν τῆς ἱερότητός σου, καὶ τῶν θεωρισεσάτων ἐπισκόπων σου,
• ἐκ τῶν ὁποίων γραμμάτων καὶ ἀκριβέστερον πληροφορεῖσαι· ἴδωκε

« δὲ γράφοντες καὶ διὰ τῆς παρουσίας ἐντελλόμεθα σοὶ ἐκκλησιαστι-
 « κῶς νὰ διασαλπίσης εἰς ὅλους τοὺς ὑπὸ τὴν πνευματικὴν σου προ-
 « στασίαν Χριστιανοὺς τὰς ἐννοίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας γραμμά-
 « των, νὰ ἀγωνισθῇς ἐκ παντὸς τρόπου εἰς τὸ ν' ἀποδείξης τὴν πλά-
 « νην, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται, νὰ διαλύσῃς τοὺς ματαίους στοχα-
 « σμούς των, καὶ τέλος πάντων ν' ἀποδείξῃς, ὅτι: μὲ τὴν ἐπιμονὴν αὐ-
 « τῶν εἰς τὸ ἀπανενοχμένον τοῦτο κίνημα διοργανίζουσι τὸν ὄλεθρον
 « ὅλου τοῦ γένους, νὰ πληροφρήσῃς αὐτούς, ὅτι, ἂν δὲν διορθώσωσι τὸ
 « σφάλμα μὲ τὴν ἐκείνην καὶ ὑπερτερὴν μεταρρίθωσιν, ἡ ἐκκλησία τοῦ
 « ἔχει ἀποσκομμένους τῆς τῶν πιστῶν ὁλομελείας καὶ ἀποθλήτους καὶ
 « ἐνέχους τῷ αἰωνίῳ ἀναθέμει.

« Πρὸ πάντων δὲ προσεκτικώτατος ἔστω ἡ ἐξορκία σου, ἀγαπητέ
 « ἀδελφε! ἐννόησον ὅτι ἔχεις νὰ δῶς ἀπολογίαν ἐπὶ τοῦ ἀδεκάστου
 « βήματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐν τῇ φοβερᾷ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ τῆς ἐτάσεως
 « περὶ ὅλων τῶν αὐτέθι ὁμογενῶν καὶ τῶν ἀλλαχοῦ εὐρίσκομένων καὶ
 « ἐξ αἰτίας αὐτῶν κακόν τι ὑποστισσομένων. Ἐκ τῆς χειρὸς σου ἐκ-
 « τηθήσεται τὸ αἷμα αὐτῶν, ἂν μὴ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ δὲν προῠπάξῃς
 « εἰς τὴν ἀντιπαρῆλθεν καὶ ἐκτελέσῃς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰ ἀρχι-
 « ερατικά χρέη σου, μεταπειθῶν τοὺς ἐξαπτηθέντας, ἀπολαχόμενος καὶ
 « συγχωρῶν τοὺς μετανοοῦντας, καὶ τῶν ὁρκῶν ἐκείνων τῶν σατανικῶν
 « ἀπαλλάττων, μισῶν, ἀποστρεφόμενος, καταλιπῶν καὶ κατατρέχων
 « τοὺς λειποτακτήσαντας, καὶ κατὰ πάντα συμφρονῶν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκ-
 « κλησίᾳ καὶ τῇ ἐφ' ἡμᾶς θεοδότην κριταίᾳ βασιλείᾳ· καθότι, εἴν, ὃ μὴ
 « γένοιτο, ἀντιδιασθεῖς καὶ ἄλλα παρὰ τὰ ἐκκλησιαστικῶς γραφόμενα
 « ἐπιχειρήσῃς, ἢ λόγῳ, ἢ ἔργῳ ἢ διανοίᾳ, σὲ ἔχομεν ἐξ ἐκείνης τῆς
 « ὥρας ἐκπτώτον τοῦ ἀρχιερατικοῦ βαθμοῦ, αὐτοκατάκριτον, καὶ μέ-
 « λος ἀλλότριον καὶ ξένον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, καὶ καθαρῆς
 « ἀμετακλήτῳ ἔνοχον. Διό, περιπόθητε ἀδελφε! ἀγωνισθητὶ ὅσον τὸ δυ-
 « νατόν, διὰ ν' ἀποφύγῃς τὸν ψυχικὸν κίνδυνον, ὅτι ἐν ὀχρεοῖς δακρυῶν
 « καὶ τῷ στελλόμενόν σοι συνοδικόν γράμμα ἐπὶ τοῦ θείου ὑπεγράφη θυ-
 « σιασθηρίου· οὕτως ἐξεκλύθη ἡ δικαία τῆς ἐκκλησίας ἀγανάκτησις
 « κατὰ τῶν κοινῶν φθορῶν καὶ λυγρῶν. Περιμενομεν νὰ χαροποιή-
 « θῶμεν μὲ τὰς ταχίας ἀποκρίσεις σου, δηλωτικὰς τῆς αἰσίας τῶν
 « γραφομένων ἀποπερατώσεως διὰ νὰ σὲ καταστήσωμεν καὶ μὲ τὰς και-
 « νὰς ἡμῶν εὐχὰς καὶ εὐφημίας· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις εἴη μετὰ τῆς
 « ἀρχιερωσύνης σου.

« Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ Ἀδελφός.

« ἡ καὶ μαρτίου ια'.

« Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ, ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας
 « Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

« Ἰερῶτατε μητροπολίτα... ὑπέρτιμε καὶ ἑταίρε πλαινηνῶν, ἐν
 « ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητέ ἀδελφε καὶ συλλειτουργέ, καὶ εὐγενέστατοι
 « ἄρχοντες οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ, αὐτόχθονές τε καὶ ἡμεδαποί, τι-

• μιώτατοι πραγματευταί, γήσιμώτατοι πρόκριτοι τῶν αὐτόθι εὐλογη-
 • των ρουφετιῶν (συντεχνιῶν), καὶ λοιποὶ ἀπαξίπαντες εὐλογημένοι.
 • Χριστιανοὶ ἐκάστης τάξεως καὶ βαθμοῦ, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἡμῶν ἀγα-
 • πητά, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ.

• Ἡ πρώτη βίαις τῆς ἠθικῆς ὅτι εἶναι ἡ πρὸς τοὺς εὐεργετοῦντας
 • εὐγνωμοσύνη, εἶναι ἡλίου λαμπρότερον, καί, ὅστις εὐεργετούμενος
 • ἀχαριστεῖ, εἶναι ὁ κακίστος πάντων ἀνθρώπων. Αὐτὴν τὴν κακίαν
 • βλέπομεν πολλαχοῦ στηλιτευομένην παρὰ τῶν ἱερῶν γραφῶν καὶ παρ'
 • αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ αὐτογώρητον, καθὼς ἔχομεν
 • τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰούδα. Ὅταν ἡ ἀχαριστία ᾔνοι συνωδευμένη καὶ
 • με πνεῦμα κακοποιῶν καὶ ἀπιστικῶν ἐναντίον τῆς κοινῆς ἡμῶν εὐερ-
 • γείδος καὶ τροφῶν κραταιᾶς καὶ ζητήτου βασιλείας, τότε ἐμφαίνει:
 • • καὶ τρόπον ἀντίθεον, ἐπειδὴ οὐκ ἔστι, οἱσι, βασιλεία καὶ ἐξουσία εἰ-
 • • μὴ ὑπὸ Θεοῦ τεταγμένη, καὶ πρὸς ὁ ἀντιτασσόμενος αὐτῇ, τῇ θεῷ
 • • ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένη κραταιὰ βασιλεία τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκε.
 • Αὐτὰ τὰ δύο οὐσιώδη καὶ βίσιμα ἠθικά καὶ θρησκευτικά χρέη κατ'-
 • • πίτησαν μὲ ἀπικραδεγμῆτιστον θρασυτητα καὶ ἀλαζονίαν, ὅτε προ-
 • • διοριθεὶς τῆς Μολδαβίας ἡγεμῶν, ὡς μὴ ὤφειλε, Μιχαὴλ καὶ ὁ
 • • Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης. Εἰς ὅλους τοὺς ὁμογενεῖς μας εἶναι γνωστά
 • • τὰ ἀπειρα ἐλέη, ὅσα ἡ αἰένως τῆς ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένης κραταιᾶς βα-
 • • σιλείας πηγὴ ἐξέχεν εἰς τὸν κακίδουλον Μιχαὴλ. Ἀπὸ μικροῦ καὶ
 • • εὐτελοῦς τὸν ἀνύψωσεν εἰς βαθμοὺς καὶ μεγάλῃ ἀπὸ ἀδόξου καὶ
 • • ἀσχημοῦ τὸν προσηγάγεν εἰς δοξὰς καὶ τιμὰς τὸν ἐπλούτισεν τὸν πε-
 • • ριεβαλψεν τέλος πάντων τὸν ἐτίμησεν καὶ μὲ τὸν λαμπρότατον τῆς ἡγε-
 • • μονείας αὐτῆς θρόνον καὶ τὸν κατέστησεν ἄρχοντα λαῶν. Αὐτὸς ὅμως,
 • • φύσει κακίδουλος ὢν, ἐρίνη τέρας ἐμψυχον ἀχαριστίας, καὶ συμφω-
 • • νήσας μὲτα τοῦ δραπέτου καὶ φυγῆδος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ἀμ-
 • • φότεροι ἀπονειροημένοι, ἐπίσης ἀλαζόνες, δοξομανεῖς, ἡ μάλλον εἰπεῖν
 • • ματαιόφρονες, ἐκήρυξαν ἐλευθερίαν τοῦ γένους. καὶ μὲ τὴν φωνὴν
 • • αὐτὴν ὑπέιλκυσαν καὶ πολλοὺς τῶν αὐτόθι, διασπείσαντες καὶ ἀπο-
 • • στόλους εἰς διάφορα μέρη διὰ νὰ ἐξαπατήσωσι καὶ νὰ ἐρελκύσωσιν
 • • εἰς τὸν ἴδιον τῆς ἀπωλείας κρημνὸν καὶ ἄλλους πολλοὺς τῶν ὁμογε-
 • • νῶν μας. Διὰ τὰ δυνηθῶσι δὲ τρόπον τινὰ νὰ ἐνθαρρύνωσι τοὺς
 • • ἀκούοντας, μετεχειρίσθησαν καὶ τὸ ὄνομα τῆς ῥωσικῆς Δυναμείας.
 • • πρυβαλλόμενοι, ὅτι καὶ αὕτη εἶναι σύμφωνος μὲ τοὺς στοχασμοὺς καὶ
 • • τὰ κινήματα των, πρόβλημα διόλου ψευδὲς καὶ ἀνυπαρχτον, καὶ μὲ-
 • • νης τῆς ἰδικῆς των ματαιοφροσύνης ἀποκύημα· ἐπειδὴ, ἐνῶ τὸ τοιοῦ-
 • • τον εἶναι ἀδύνατον ἠθικῶς, καὶ πολλῆς πρόξενον μομφῆς εἰς τὴν
 • • ῥωσικὴν αὐτοκρατορίαν, καὶ ὁ ἴδιος ἐνταῦθα ἐξοχώτατος πρέσβυς
 • • αὐτῆς ἔδωκεν ἔγγραφον πληροφορίαν, ὅτι οὐδεμίαν ἢ εἰδῆσιν, ἢ μετο-
 • • χὴν ἔχει τὸ ῥωσικὸν κράτος εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, καταμαμφό-
 • • μενος μάλιστα καὶ ἀποτροπιαζόμενος τοῦ πράγματος τὴν βδελυρίαν.
 • • Μὲ τοιαύτας ραδιουργίας ἐσχημάτισαν τὴν ὀλεθρίαν σκηνὴν ἡ δύο
 • • οὗτοι, καὶ οἱ τούτων συμπράκτορες φιλελεύθεροι, ἡ μάλλον εἰπεῖν

«μισελεύθεροι, καὶ ἐπεχείρησαν εἰς ἔργον μιᾶν, θεοστυγές καὶ αἰ-
 νον, θέλοντες νὰ διαταράξωσι τὴν ἁνῶν καὶ ἡσυχίαν τῶν ὁμογε-
 νῶν μας, πιστῶν βασιλέων τῆς κραταιᾶς βασιλείας, τὴν ὁποῖαν ἀπο-
 λαμβάνουσιν ὑπὸ τὴν ἡμφιλαφεῖαν αὐτῆς μετὰ τὸσα προνόμια εὐ-
 θερίας, ὅσα δὲν ἀπολαμβάνει ἄλλο ἔθνος ὑποτελές καὶ ὑποκείμενον,
 τὰ τε ἄλλα καὶ εἰς τὴν τῆς θρησκείας μας κατ' ἐξοχὴν, ἥτις διεφυ-
 λάχθη καὶ διατηρεῖται ἀσκανδάρις μέχρι τῆς σήμερον ἐπὶ ψυχικῇ
 ἡμῶν σωτηρίᾳ. Ἀντὶ λοιπὸν φιλελεύθεροι ἐφάνησαν μισελεύθεροι·
 ἀντὶ φιλογενεῖς καὶ φιλόθρησκοι ἐφάνησαν μισογενεῖς, μισόθρησκοι καὶ
 ἀντίθετοι, διοργανίζοντες, πρῶτον, οἱ αἰσυνείδητοι μετὰ τὴν ἀπονένομένην
 κινήματά των τὴν ἀγανάκτησιν τῆς εὐμενοῦς κραταιᾶς βασιλείας
 ἐναντίον τῶν ὑπηκόων τῆς ὁμογενῶν μας, καὶ σπεύδοντες νὰ ἐπιφε-
 ρωσι κοινὸν καὶ γενικὸν τὸν ὄλεθρον ἐναντίον παντὸς τοῦ γένους.

«Τοιαῦτα τοῖνον ἀκούσαντες ἡμεῖς τε καὶ πᾶσα ἡ περὶ ἡμᾶς ἱερὰ
 ἀδελφότης, καὶ ὅλα τὰ ἐνταῦθα μέλη τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν γένους ἐκα-
 στης τάξεως, κατηρτίσθησαν ἐπλησθημεν πολλῆς καὶ καιρίας οὐδύνης, καὶ
 προήχθημεν ὑπὸ φιλοστοργίας πατρικῆς καὶ προνοίας ἐκκλησιαστικῆς
 αἰμέως εἰς τὸ νὰ ἐμπνεύσωμεν ὑμῖν τὰ σωτήρια. Καὶ δὴ γράφοντες
 ἐντελλόμεθα καὶ παραγγέλλομεν τῇ ἀρχιερωσύνῃ σου, καὶ ὁ τοῖος
 αἰμέως καὶ διὰ τῶν ὑπαλλήλων σοι ἡγουμένων, ἱερομοναχῶν καὶ
 πνευματικῶν πατέρων νὰ διακηρύξῃς τὴν ἀπάτην τῶν εἰρημένων κα-
 κοβούλων ἀνθρώπων, καὶ νὰ κατερτίσῃς τοὺς ὑπὸ τὴν πνευματικὴν
 προστασίαν σου Χριστιανούς ἐκάστης τάξεως εἰς τὴν διατήρησιν
 τοῦ πιστοῦ βασιλικοῦ, καὶ τῆς ἄκρας ὑποταγῆς καὶ δουλικῆς ευ-
 πειθείας πρὸς αὐτὴν τὴν θεοθὺν ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένην κραταιὰν βσι-
 λείαν· νὰ διαλύσῃς μετὰ τὰς πραγματικὰς ἀποδείξεις τῆς ἀληθείας τὰς
 πλεκτάνας τῶν ὀλεθρίων ἐκσίνων ἀνθρώπων καὶ νὰ τοὺς ἀποδείξῃς κοι-
 νούς λυμεῶνας καὶ ματαϊόφρονες, χωρὶς μὴτε ἡ ἀρχιερωσύνη σου, μὴτε
 τὸ λογικόν σου αὐτὸ ποίμνιον νὰ δώσῃτε εἰς τοὺς λόγους των καὶ εἰς τὰ
 κινήματά των κάμψαν προσοχὴν· μάλιστα δὲ νὰ τοὺς μισῇτε καὶ νὰ
 τοὺς ἀποστρέφεσθε, καθότι καὶ ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ γένος τοὺς ἔχει μεμι-
 σσημένους, καὶ ἐπιτωραεῖ κατ' αὐτῶν τὰς παλαμνασιότατας ἀρας, ὡς μέλη
 σεσηπότα τοὺς ἔχει ἀποκεκομμένους τῆς καθαρᾶς καὶ ὑγιαίνουσας χρι-
 στιανικῆς ὁλομελείας. Ὡς παραβάται τῶν θεῶν νόμων καὶ ἀποστολι-
 κῶν διατάξεων, ὡς καταφρονεταὶ τοῦ ἱεροῦ χρηματος τῆς πρὸς τοὺς
 εὐεργετήσαντας εὐγνωμοσύνης καὶ εὐχαριστίας, ὡς ἐναντίοι τῶν ἡθι-
 κῶν καὶ πολιτικῶν ὅρων, ὡς τὴν ἀπώλειαν τῶν ἀθῶων καὶ ἀνευθύνων
 ὁμογενῶν μας αἰσυνείδως τεκταινόμενοι, ἀρωγισμένοι ὑπάρχουσι
 καὶ κατηρσιμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ ἄλυτοι μετὰ θάνατον, καὶ τῷ
 αἰωνίῳ ὑπόδοικοι ἀναθέματι καὶ τυμπανιστοὶ αἱ πέτραι, τὰ ξύλα καὶ
 ὁ σίδηρος λυθήτησαν, αὐτοὶ δὲ μηδαμῶς σχισθεῖσα ἡ γῆ καταπίοι
 αὐτούς, οὐχ' ὡς τὸν Δαθὴν καὶ Ἀβειρών, ἀλλὰ τρώπῃ δὴ τινὶ πα-
 ραδόξῳ, εἰς θάυμα καὶ παράδειγμα· πατάξαι Κύριος αὐτοὺς τῷ ψύ-
 χει, τῷ πυρετῷ, τῇ ἀνεμορροῇ καὶ τῇ ὥχρᾳ· γεννηθῇ τὸ εὐρα-

• νός, ὁ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν, χιτῶνας. καὶ ἡ γῆ, ἡ ὑπὸ τοὺς πόδας
 • αὐτῶν, σιδηρὰ· ἐκκοπήσαν αὐρῶς τῆς παρούσης ζωῆς καὶ προσζη-
 • μιωθεῖσαν καὶ τὴν μέλλουσαν· ἐπιπροσάψαν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν
 • κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ ὑπακοήν· ὡς καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν· ὡς καὶ τὰ
 • τέλῃ ἀρανισμὸν καὶ εἰς ἐξολόθρευσιν· γενηθήτωσαν τὰ τέκνα αὐτῶν ὅς-
 • • φανὰ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν· ὡς καὶ ἐν γενεᾷ μιᾷ ἐξαλειφθεῖν τὸ ὄνομα
 • αὐτῶν μετ' ἡχοῦ, καὶ οὐ μὴ μένη αὐτοῖς λίθος ἐπὶ λίθου· ἄγγελος
 • Κυρίου καταδιώξει αὐτοὺς ἐν πυρίνῃ ρομφαίᾳ, ἔχοντας καὶ τὰς ἀράς
 • πάντων τῶν πρὸ αἰῶνος ἁγίων καὶ τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέ-
 • • ρων, καὶ αὐτοὶ καὶ δοκτοῖς ἔχουσιν αὐτοῖς κατηκολούθησαν ἀμετα-
 • • μελήτως, ἡ κατακολουθήτωσι τοῦ λοιποῦ. Τοιαῦτα ἀπαρώμεθα κατ'
 • αὐτῶν, κρουνοὺς δακρύων ἐκ τῶν ὀρθαλμῶν ἡμῶν ἀρίεντες καὶ πλή-
 • • ρεις ἀγανακτήσεως δικαίας ὑπάρχοντες. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τοῖς ἄλ-
 • • λοις ἐγνώσθη, ὅτι οἱ τὸ σατανικὸν τῆς ὁμηγερέσιας ρρόνημα νοησαν-
 • • τες καὶ ἐταιρίαν τοιαύτην συστησάμενοι· πρὸς ἀλλήλους συνεδέθησαν
 • καὶ μετ' ὅνδεσμον τοῦ ὅρκου, γινωσκέτωσαν, ὅτι· ὁ ὅρκος αὐτὸς εἶναι
 • ὁ ὅρκος ἀπάτης, εἶναι ἀδιάκριτος καὶ ἀσεβής, ὅμοιος μετ' ὅρκον τοῦ
 • • Ἡρώδου, ὅστις, διὰ τὴν μὴ φανῆ παραβάτης τοῦ ὅρκου του, ἀπεκε-
 • • φάλεσεν Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν· ἐν ᾗ θείλιν αθετήσῃ τὸν παράλογον
 • ὅρκον, τὸν ὁποῖον ἐπενόησεν ἡ ἄλγος ἐπιθυμία του, ἔζη τότε βέβαια
 • • ὁ θεὸς πρόδρομος, ὥστε ἐνὸς παραλόγου ὅρκου ἐπιμονὴ ἔφερε τὸν
 • • θάνατον τοῦ προδρόμου· ἡ ἐπιμονὴ, ἄρα τοῦ ὅρκου εἰς διατήρησιν
 • τῶν ὑποσχεθέντων παρὰ τῆς πατερίας αὐτῆς, πραγματευομένης οὐσίω-
 • • δως τὴν ἀπώλειαν ἐνὸς ὁλοκλήρου γένους, πόσον εἶναι ὀλεθρία καὶ
 • • θεομίσητος, εἶναι φανερόν· ἐξ ἐναντίας ἡ ἀθέτησις τοῦ ὅρκου αὐτοῦ
 • ἀπαλλάττουσα τὸ γένος ἐκ τῶν ἐπερχομένων ἀπαρμυθῆναι δεινῶν,
 • • εἶναι θεοφιλὴς καὶ σωτηριώδης. Διὰ τοῦτο τῇ χάριτι τοῦ παναγίου
 • • Πνεύματος ἔχει ἡ ἐκκλησία διαλελυμένον τὸν ὅρκον αὐτῶν καὶ ἀπο-
 • • δέχεται καὶ συγχωρεῖ ἐκ καρδίας τοὺς μετανοοῦντας καὶ ἐπιστρέ-
 • • φοντας καὶ τὴν προέραν ἀπάτην ὁμολογοῦντας καὶ τὸ πιστὸν τοῦ πα-
 • • τριᾶρχου αὐτῶν ἐναγκαλιζομένους εὐκρινῶς· ἀποτείνοντες δὲ τὸν
 • • λόγον ἰδίως καὶ πρὸς τὴν ἀρχιερωσύνην σου ἀποφαινόμεθα· ἐάν
 • • μὴ βαδίσῃς εἰς ὅσα ἐν πνεύματι ἁγίῳ παραινοῦμεν διὰ τοῦ παρόντος
 • • ἐκκλησιαστικῶς, ἐάν δὲν δείξῃς ἐν ἔργῳ τὴν ἐπιμέλειάν σου καὶ προ-
 • • θυμίαν εἰς τὴν διάλυσιν τῶν σκευωριῶν, εἰς τὴν ἀναστολὴν τῶν κα-
 • • ταχρήσεων καὶ ἀταξιῶν, εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τῶν πλανηθέντων, εἰς
 • • τὴν ἄμεσον καὶ ἔμμεσον καταδρομὴν καὶ ἐκδίκησιν τῶν ἐπιμενόντων
 • • εἰς τὰ ἀποστατικά φρονήματα, ἐάν δὲν συμπρονήσῃς τῇ ἐκκλησίᾳ,
 • • καὶ ἐνὶ λόγῳ, ἐάν καθ' οἷονδήποτε τρόπον κατενεχθῇς κατὰ τῆς
 • • κοινῆς ἡμῶν εὐεργετιδὸς κραταιᾶς βασιλείας, σὲ ἔχομεν ἄργον πάσης
 • • ἀρχιεροπραξίας, καὶ τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπεπαιστωτοῦ τοῦ
 • • βαθμοῦ τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ τῶν ἱερῶν περιβάλων ἐκβλήτων καὶ τῆς
 • • θείας χάριτος γυμνωμένον καὶ τῷ πυρὶ τῆς γέννης ἔνοχον, ὡς τὴν
 • • ἀπώλειαν τοῦ γένους ἡμῶν σίρετησάμενον· καὶ προτιμήσαντα·

«Οὕτω τοῖνυν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἀνανήψατε πρὸς Θεοῦ καὶ ποιή-
 »σατε καθὼς ἐκκλησιαστικῶς ὑμῖν γράφοντες κελεύομεθα, ὅτι περιμέ-
 »νεμεν κατὰ τάχος τὴν αἰσίαν τῶν γραφομένων ἐκτέλειςιν, ἵνα καὶ ἡ
 »τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

«ῥωκά ἐν μηνὶ μαρτίῳ.

«Ὑπεγράφη συνοδικῶς ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπεζῆς παρὰ τῆς ἡμῶν με-
 »τριότητος, καὶ τῆς μακαριότητος τοῦ καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἀρχιερέων.

• ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ἀπορρίνεται.

• ὁ Ἱεροσολύμων ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ συναποφαίνεται.

• ὁ Καισαρείας ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ.

• ὁ Ἡρακλείας ΜΕΛΕΤΙΟΣ.

• ὁ Κυζίκου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ.

• ὁ Νικομηδείας ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ.

• ὁ Νικαίας ΜΕΛΕΤΙΟΣ.

• ὁ Χαλκηδόνος ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

• ὁ Δέρκων ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

• ὁ Θεσσαλονίκης ΙΩΣΗΦ.

• ὁ Τυρνόβου ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ.

• ὁ Ἀδριανουπόλεως ΔΗΡΟΘΕΟΣ.

• ὁ Προύσης ΜΕΛΕΤΙΟΣ.

• ὁ Δυδιμοτοῖχου ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ.

• ὁ Ἀγκύρας ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ.

• ὁ Ναζίκης ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

• ὁ Σίφνου ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ.

• ὁ Φαναρίου καὶ Φερσάλων ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ κτλ. κτλ.».

(β.)

Ἰδοὺ δύο ἄλλα νεώτερα ἔγγραφα τοῦ σουλτάνου περὶ τῶν αὐτῶν,
 τὸ μὲν πρὸς τὸν κεχαγιάμπεην, τὸ δὲ πρὸς ὅλον τὸ ἔθνος τῶν Μουσουλ-
 μάνων. Τὸ πρὸς τὸν κεχαγιάμπεην ἔλεγεν·

«Οὐδεὶς ἀγνοεῖ τὰ κατὰ τὰς ἐπαρχίας τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολ-
 »δαυίας ἐσχάτως συμβάντα, καὶ τὴν παντοτεινὴν τοῦ ἔθνους τῶν Ἑλ-
 »ληνων ἀπιστίαν. Ἄς ἐλπίσωμεν εἰς τὸν Θεὸν ὅτι ἡ τυτυχία θὰ ἐπα-
 »νέλθει. Εἶναι ὁμῶς ἀναγκαῖον νὰ φέρεται εἰς τὸ ἐξῆς ἕκαστος Μου-
 »σουλμάνος ἀξίως τῶν σημερινῶν περιστάσεων, αἵτινες ἀπαιτοῦν τὴν
 »ὑπέρβασιν πάσης τρυφῆς, ἥτις τοὺς ἡχμαλώτους, τὴν ἐπινόδον εἰς
 »τὴν ἐν τοῖς στρατοπέδοις ζωὴν ὡς ἀνέκτιστον καὶ τὴν κατ' ὅλγον μί-
 »μησιν τῶν θηῶν τῶν προγόνων μας. Εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖον καὶ οἱ
 »ὑπουργοὶ τοῦ κράτους καὶ οἱ ὑπάλληλοι καὶ οἱ γραφεῖς ν' ἀπαρνηθῶσι
 »πᾶσαν ἡδυπάθειαν καὶ νὰ ἐτοιμασθῶσιν εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος με-
 »ταβολὴν τῶν θηῶν ἀγοράζοντες ὅπλα καὶ ἵππους».

Ἰδοὺ τὸ πρὸς τὸ ἔθνος τῶν Μουσουλμάνων.

« Οἱ ἄπιστοι, μάρτυρες τῶν ἀκολασιῶν τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ κράτους μου, καὶ προβλέποντες ὅτι οὗτοι δὲν ἦσαν ἱκανοὶ ν' ἀντισταθῶσιν, ἐτολμήσαν νὰ κινήσωσιν ἐνοπλον χεῖρα. Ἐξέφρουσαν τοῦτο ὅλοι οἱ μεγιστάνες, οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ ὑπάλληλοι τοῦ κράτους μου· καὶ ὁμῶς οὐδεὶς δεικνύει τὸν πρίποντα ζῆλον· μόλις οἱ γραφεῖς ἐρχονται εἰς τὰ ἔργα τῶν τῆν γ' ὥραν· αἱ ὑποθέσεις δὲν διεξάγονται πρεπόντως κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον· ὅλαι αἱ ὥραι δὲν εἶναι ὥραι τρυφῆς. Ἰδοὺ τὰ ἐλεεινὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης ζωῆς. Ἐψυχράνθησαν οἱ Μουσουλμάνοι. Τινὲς κακεντρεχεῖς δὲν παύουν χλευάζοντες καὶ κατηγοροῦντες τοὺς ἄλλους· διὰ τοῦτο δὲν θὰ συμβουλευῶ εἰς τὸ ἐξῆς, ἀλλὰ θὰ παραδίδω εἰς τὰς χεῖρας τοῦ δημοῦ τούτου ζῶντας ταύτην τὴν ζωὴν, τοὺς ὀλιγωροῦντας τὴν ἐντολήν τοῦ νὰ θεωρῶσιν ὡς ἀδελφούς τοὺς ἄλλους, τοὺς τρέφοντας μῦθος κατ' αὐτῶν, τοὺς μὲν φροντίζοντας διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων, τοὺς ἐρχομένους παρ' ὥραν εἰς τὰ ἔργα τῶν καὶ τοὺς κακολογοῦντας ἀλλήλους. Ἄς ἀνοίξωσιν οἱ τοιοῦτοι καλὰ τὰ ὄμματά των. Αἱ σημεριναὶ περιστάσεις δὲν εἶναι ὥς αἱ παρελθούσαι. Πρόκειται περὶ θρησκευτικῆς. Ὁ αὐτοκρατορικὸς σκοπός μου εἶναι νὰ κερδίσω τὰς καρδίας τῶν ἀληθῶν πιστῶν καὶ νὰ ἐνισχύσω τὸν νόμον τοῦ Μωῦ μεθ. Εἴθε νὰ φανῇτε ὅλοι ἄγρυπνοι! Ἀμήν! »

Σημειωτέον, ὅτι δσα τουρκικὰ ἔγγραφα ἐκδίδω μετεφράσθησαν ὅλα ἐκ γαλλικῶν μεταφράσεων.

(57)

Μετά τινας ἡμέρας ἀπεκεράλυσεν ἡ Πύλη, καὶ ἐν τῶν υἱῶν καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Παπαρρηγοπούλου.

(58)

Ὅτι ἀκρίτως καὶ ἀνεξετάτως καὶ ἐπὶ ἀπλῇ ὑποψίᾳ ἐφρόνουν οἱ Τούρκοι τοὺς Χριστιανοὺς, ἔρκετ' ν' ἀνιέρω, ὅτι τὸ ἔγγραφον τῆς καταδίκης τοῦ Γεωργίου Μαυροκορδάτου ἔλεγεν, ὅτι «κατεδικάσθη εἰς θάνατον, διότι μετέφρεν ἐξωθεν κανόνια ἐμπροσθεν τῆς οἰκίας του εἰς ἀνατροπὴν τῆς τουρκικῆς Ἀρχῆς». Ἡ δὲ παραμορφωθείσα ἀλήθεια ἔχει οὕτως. Ἡ οἰκία του ἦτο παραθαλάσσιος, καὶ ἐμπροσθεν αὐτῆς ἤγχεροδύλου πλοῖα ἀποβιάζοντα συνήθως χάριν ἐπισκευῆς τὰ κανονία των.

(59)

Ἐξωρίσθη καὶ ὁ μέγας νύκτος διερμηνεύς καὶ κληθεὶς εἰς γέφυρα ἐπὶ τῆς ἐξορίας του παρὰ τῷ διατρίβοντι ἐν τῇ ἰερωῇ διοικητῇ ἐδολορο-

νήθη καθ' ἑδδὸν ὑπὸ τινων τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ τοῦ διοικητοῦ ὑποκρίθεντων ὅτι ἦσαν λησταί.

Ἰδοὺ αἱ ὁδηγαί δι' ὧν ὁ σουλτάνος ἐφωδίασε τὸν νέον ἀρχιεπίσκοπον Μπεντερλή-Ἀλήπασαν.

• Ἀλήπασα.

• Σὺ, ὁ ευπολήπτως ἀρχιεπίσκοπος μου καὶ ὁ γενικός ἐπίτροπός μου, μετὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χαιρετισμούς μου μάθε, ὅτι ὁ προκατόχος σου Σαῖδ-Ἀλήπασας δὲν ἔδειξε τὴν ἀναγκαίαν σταθερότητα ἡγάπα τὰς ναυπαύσεις καὶ τὰς τρυφάς καὶ δὲν ἦτον ὁ ἀνθρώπος τῶν σημερινῶν περιστάσεων, διὰ τοῦτο τὸν ἔξωσα ὕψωσα δὲ εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπιτρόπου μου σὲ, τὸν διακρινόμενον μετὰ τῶν βεζιρῶν μου διὰ τὴν ζῆλόν σου, τὴν ἀνδρίαν σου, τὴν πρὸς ἐμὲ πίστιν σου καὶ τὴν εὐθύτητα σου, καὶ τὸν δόσαντα μέχρι σήμερον δεῖγματα φρονήσεως διὰ τῆς διαγωγῆς σου καθ' ἃς σοὶ ἐνεπιστεύθην ὑποθέσεις ἀναμένει δὲ νὰ ἴδω καὶ τὰς πράξεις σου ἐν τῇ σημερινῇ ὑπηρεσίᾳ σου. Ὁ σημερινὸς καιρὸς δὲν ὁμοιάζει τοὺς ἄλλους. Παράστησε διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου σου, διὰ τῆς τιμιότητός σου καὶ διὰ τοῦ πρὸς τὴν θρησκείαν ζήλου σου, ὅτι εἶναι ἐπάναγκες ὅλοι οἱ πιστοὶ νὰ ἐνωθῶσι κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἱερὸν βιβλίον τοῦ κορανίου, «ὃ δὲ Θεὸς βλάπτει ἰλαρῶς τοὺς πειστούς τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ὑπὸ τὸ δένδρον καὶ τοὺς ἀξίους τῆς «θείας χάριτος». Διότι καὶ τοὺς ἀγαπητοὺς μου οὐλεμάδας, τοὺς βεζίρας καὶ ὑπουργοὺς τῆς αὐτοκρατορίας μου, τοὺς ἀρχηγούς τῶν γενιτσάρων νὰ ζῶσιν ἐν ἡμενοίᾳ, καὶ νὰ μὴ κατηγορῶσιν εἰς τὸν ἄλλον οἱ ὑπουργοί, οἱ μεγιστάνες, οἱ ἀγάδες τῶν γενιτσάρων, οἱ ὑπηρεταί μου ἐν γένει ὁρσεῖλουν ν' ἀρήσωσιν εἰς τὸ ἐξῆς πᾶσαν ἡδυσπάθειαν καὶ πολυτέλειαν καὶ ἐν γένει τὸν συνήθη τρόπον τοῦ ζῆν, μόνον ἀνεκτὸν ἐν καιρῷ εἰρήνης· μήτις δὲ ν' ἰσωτεύωσι πρέπει ἢ ν' ἀργώσιν· ἀλλὰ, καθὼς διατάττει ὁ νόμος τοῦ προφήτου, νὰ προσεύχωνται οἱ μὲν μετὰ γιστᾶνες τῆς αὐτοκρατορίας μου ἰδία καὶ δημοσία, ὃ δὲ κοινὸς λαὸς ἐν τοῖς ζαμίοις καὶ τοῖς εὐκληρίοις. Προμήθευσέ δὲ πρὸ πάντων τὴν βασιλεύουσάν παντὸς εἶδους τροφῶν καὶ ἐπαγρύπνει μεθ' ὧν τῶν ὀρθῶς φρονούντων καθὼς καὶ μετὰ τῶν ὑπουργῶν καὶ λοιπῶν ὑπαλλήλων τὴν ἀσφάλειαν τῆς βασιλευσύνης καὶ τῶν ὁρίων. Κοινοποιεῖ μοι πᾶσαν ὑπόθεσιν ἀξίαν λόγου, ὥστε οὐδεμία ν' ἀμειλῇται ἢ ν' ἀναβάλλεται.

• Εἴθε ὁ Παντοδύναμος νὰ εὐλογῇσῃ καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ὅλους ὅσοι σὲ τιμωροῦμαι καὶ ὅσοι ὑπακούουσιν τὴν θέσιν σου τὴν λέγουσαν «ἔσω ταπεινὸς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ εὐπειθὴς εἰς τὸν προφήτην». Αὕτη εἶναι ἡ δοθεῖσα πρῶτη ἐντολή.

Ἰδοὺ τὸ χατί σερίφι περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ Μπεντερλῆ-Ἀλήπασα καὶ περὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ διαδόχου του Σαλήχπασα.

« Σαλήχπασα.

« Δεξοὺ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χαιρετισμούς μου καὶ μάθε, ὅτι ἄρ' ἔτου ἔγεις; φανερά ἡ ἀπροσδόκητος ἀποστασία τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων, ὅλοι οἱ βεζίραι, ὅλοι οἱ ἀνθρώποι τοῦ νόμου, ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ καὶ σημαντικοὶ τῶν στρατευμάτων μου, γνωρίζοντες ὅτι ὅλοι οἱ Μουσουλμάνοι εἶναι ἀδελφοί, ἠνώθησαν χάριτι θεῖα καὶ ἀγρυπνοῦν ἐνοπλοὶ νύκτα καὶ ἡμέραν εἰς ἀπόσβεσιν τῆς ἀποστασίας παιδεύοντες τοὺς πρωταίτιους τῆς ἀλλ' ὁ προκατόχος σου Μπεντερλῆ-Ἀλήπασας, ὅστις ἐφάνη ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τῆς ὑπηρεσίας του μῆτε τῶν νόμων τῆς αὐτοκρατορίας μου, μῆτε τῶν αἰτιῶν τῆς ἀποστασίας γνωσιν ἔχων, ἠθέλησεν νὰ ρεῖσθῃ τῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἡ προδορία εἶναι πασίγνωτος, μὴ κατανοήσας τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνακαλυφθείσης ἀποστασίας. Τολμηρὸς ἐδίχθη ἐξ αἰτίας τῆς ἀγνείας του καὶ ἐπολιτεύθη ὅπως δὲν ἔπρεπε· παραδείγματος χάριν, ἐτόλμησεν νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὴν τιμωρίαν τοῦ ἀξιοκαταφρονήτου τούτου ἔθνους, νὰ φυγράνῃ τὸν ζῆλον τῶν Μουσουλμάνων, νὰ διαλύσῃ τὴν ὑπάρχουσαν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιάν των καὶ νὰ σπείρῃ μεταξὺ ἑλῶν τῶν κλάσεων τὰ ζιζάνια τῆς διαφωνίας. Ἐπειδὴ τοιαύτη διαγωγὴ ἐδύνάτο νὰ φέρῃ ἀποτελέσματα ἐλκεϊνὰ, ἐκρίθη ἀναγκαῖον ὅχι μόνον νὰ μὴ ἀναβληθῇ ἡ πτώσις του, ἀλλὰ καὶ ν' ἀπομακρυνθῇ καὶ μείνῃ ἱκανὸς πάσης ὑπηρεσίας.

« Ἐπειδὴ σὺ εἶσαι ἐκ τῶν παλαιότερων ὑπουργῶν μου καὶ γνωρίζεις ἐπίσης καλῶς καὶ τὰς αἰτίας καὶ τὰ ἀποτελέσματα παντὸς ἔργου, προσδοκῶ παρὰ σου τιμωρίαν καὶ ζῆλον δι' ὃ καὶ σὲ ἀνέδειξα ἀρχιβεζίρην. Φανερὸ λοιπὸν τοιοῦτος ὁποῖον σὲ νομίζω· πολιτεύσου μετὰ τῆς συνήθους σου τιμιότητος καὶ τοῦ ζήλου σου· ἐνώσω μετὰ τῶν βεζιρῶν μου, τῶν ὑπηρετῶν τοῦ νόμου, τῶν ὑπουργῶν τῆς αὐτοκρατορίας μου καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν στρατευμάτων μου κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ προφήτου, καὶ πρόσεχε μηδεμίαν ὑπόθεσιν ν' ἀμειλῇται· ἀναγέρων πρὸς ἐμέ ταχέως τὰς κατεπιγούσας· διατάξει δὲ ὅλους τοὺς Μουσουλμάνους ν' ἀπαρνηθῶσι τὴν ἡδυπάθειαν, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ἀσωτίαν, μεταβάλλοντες τὴν κατάστασιν τῆς εἰρήνης εἰς κατάστασιν πολέμου καὶ πράττοντες κατὰ τοὺς νόμους τοῦ προφήτου. Φρόντισε νὰ ἐνεργηθῶσι τὰ διαταττόμενα.

« Εἶθς ὁ Παντοδύναμος ν' ἀνταμείψῃ καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ὅλους τοὺς μὴ τὴν παρούσαν ἀποστασίαν ὡς ἀσημάντων ἐκλαμβάνοντας, τοὺς θεωροῦντας τὴ βασιλείον μου ὡς βασιλείον τοῦ Μωάμεθ, τοὺς πεπεσμένους ὅτι τὸ συμφέρον ὅλων τῶν Μουσουλμάνων κρίνεται ἀπὸ τῆς εὐκρινούς ἐνώσεως ὅλων καὶ τοὺς ενεργούν-

» τας ἐκ συμφώνου καὶ σεβόμενους τὰς διαταγὰς σου. Αὕτη εἶναι ἡ
 « ἐπιθυμία μου !»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

(α.)

Ἰδοὺ τὸ αὐτοκρατορικὸν κατὰ τοῦ Ἑψηλάντου διάταγμα.

«1. Ὁ Πρίγκηψ Ἀλέξανδρος Ἑψηλάντης ἀποβάλλεται τῆς ὑπερ-
 « σίας τῆς Ῥωσσίας.

«2. Νὰ τῷ γνωστοποιηθῇ, ὅτι ὁ μεγαλειότατος αὐτοκράτωρ ἀποδο-
 « κριμᾶζει ἐπισήμεως τὴν ἐπιχείρησιν αὐτοῦ καὶ ὅτι εἰς ὑποστήριξιν αὐτοῦ
 « μηδεμίαν ἔμπροσθέν τοι νὰ προσδοκᾷ συνδρομὴν παρὰ τῆς Ῥωσσίας.

«3. Νὰ στυλῶσι βηταὶ διαταγαὶ πρὸς τὴν κόμητᾶ Βιτγενστέην, γε-
 « νικὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐπὶ τοῦ Προύθου καὶ ἐν Βισσαρὰβία Ῥωσικῶν
 « στρατευμάτων, ὅπως διατηρῇ αὐστηροτάτην οὐδετερότητα καὶ ἀμει-
 « ροληψίαν ὡς πρὸς τὰς ἐκσχέσεις ἐντὸς τῶν ἡγεμονικῶν ταραχῶν.

«4. Νὰ κοινοποιηθῶσιν αἱ ἀποφάσεις αὗται τῷ ἐν Κωνσταντινουπό-
 « λει πρέσβει τῆς Ῥωσσίας, ὅπως τας γνωστοποιήσῃ τῇ Ἑψηλῇ Πύλῃ
 « ἐπαναλαμβάνων ἐν ταύτῃ τὰς εἰλικρινεῖς καὶ καθαροὺς διαδοχαιώ-
 « σεις τὰς παρ' ἡμῶν ἐπὶ τῆς ἀποστασίας τῶν ἡγεμονικῶν δοθείσας·
 « νὰ ἀναγγεῖλῃ δὲ αὕτη βητικῶς, ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ μεγαλειοτάτου αὐ-
 « τοκράτορος εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἀλλοτρίᾳ τῶν ραδιοουργιῶν, δι' ὧν
 « ἐπαπειλεῖται ἡ ἡσυρία ὑποιοιυδῆποτε τόπου· ὅτι πᾶσα τοιαυτὴ φύ-
 « σις ἐνοχλῇ ἀντίκειται εἰς τὴν εὐθύτητα τῶν σκοπῶν του, καὶ ὅτι
 « περὶ τῶν πρὸς τὴν Πύλιν σχέσεων τῆς ἡ μεγαλειότης του δὲν τρέ-
 « φει ἄλλον σκοπὸν οὐδ' ἄλλην ἐπιθυμίαν παρὰ τὴν διατήρησιν καὶ
 « τὴν ἀκριβὴ ἐκτέλεσιν τῶν συνθηκῶν τῶν δύο Δυνάμεων».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

(α.)

Ἀφ' οὗ ὁ Πεντεδόκας ἤρπασε τὴν ἐξουσίαν, οἱ ἄρχοντες τῆς Μελ-
 δαυίας διέσωσαν τοὺς βηθέντας Τούρκους στείλαντές τοὺς εἰς Βισσα-
 ραβίαν.

(β.)

Ἐπαινέτεται ὁ Ἑψηλάντης τὸ πρὸς αὐτὸν ἐξ ονόματος τοῦ αὐτο-
 κράτορος γράμμα τοῦ Καποδιστρίου καταχωριζόμενον ἐνταῦθα ὅπως
 ἐδημοσιεύθη τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐν ταῖς ἡγεμονεῖαις.

* Ἐν Λαυδάχῃ, τὴν 14 μαρτίου τοῦ 1821 ἔτους.

« Κομισάμενος τὴν ἀπὸ 24 φεβρουαρίου ἐπιστολὴν σας ὁ Αὐτοκράτωρ ἐδοκίμασε λῦπην τοσοῦτον μᾶλλον βαθεῖαν, ὅσον ἔτιμα τὸ εὐγενες τῶν αἰσθημάτων σας, τῶν ὑπῳίων ἐδώκατε πεῖραν ἐν ὑπηρεσίᾳ τῆς μεγαλειότητος του. Ἡ αὐτοκρατορικὴ μεγαλειότης του ἦτο λοιπὸν μακρὰν παντὸς φόβου, ὅτι ἡδύνασθι ποτε αἰφνης νὰ παρασυρθῇτε ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τῆς σκοτοδινιάσεως, ὅπερ φέρει τοὺς ἀνθρώπους τοῦ αἰῶνός μας νὰ ζητήσωσιν εἰς τὴν λήθην τῶν πρώτων χρυσῶν των ἐν ἀγαθόν, τὸ ὅποτον οὐδέποτε τις δύναται νὰ τὸ ἐλπίσῃ εἰ μὴ μόνον ἀπὸ μίας ἀκριβοῦς διατηρήσεως τῶν κανόνων τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς. Τὸ λαμπρὸν τοῦ γένους σας, ἡ ὁδὸς τὴν ὁποίαν ἤρχισατε, ἡ δὲ καὶ αὐτὴ ὑπέβλησε τὴν ὁποίαν ἀπέκτισατε, ὅλα αὐτὰ σας ἐχορήγουν τὴν περίστασιν καὶ τὰ μέσα νὰ φωτίσητε πρὸς τὰ συμφέροντα αὐτῶν τοὺς τὰ πρώτα φέροντας τῶν Γραικῶν, οἱ ὅποιοι σας ἔδειξαν μίαν τόσον δικαίαν ἐμπιστοσύνην. Βέβαια ἀνθρώπινον εἶναι ἡ ἐφesis τῆς βελτιώσεως τῆς τύχης τοῦ βέβαια παλαιᾶ περιστάσεως ἐμπνέουν εἰς τοὺς Γραικοὺς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ μὴ μείνωσιν ἀλλήτριοι εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν τύχην. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἀνταρσίας τάχα καὶ δι' ἐμφυλίου πολέμου δύναται νὰ ἐλπίσῃσι τὴν ἀριζὴν τοῦ μετῴρου σκοποῦ των; μήπως διὰ σκοτεινῶν ὑπορύχων καὶ ζοφωδῶν σκευωριῶν δύναται ἐν ἔθνος νὰ ἐλπίσῃ ἀναβίωσιν καὶ ὑψώσιν εἰς τὸν βῆθμόν τῶν ανεξαρτήτων ἐθνῶν; ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν τὸ φρονεῖ· ἔσπευσε ν' ἀσφαλίσῃ εἰς τοὺς Γραικοὺς τὴν υπέρσπισίν του διὰ τῶν μεταξὺ τῆς Ρωσσίας καὶ Πόρτας γεννηθειῶν συνθηκῶν. Τὴν σήμερον αἱ εἰρήνικα αὐταὶ ὥρεται εἶναι ἡσυχασμένα, καὶ νόμιμοι ὁδοὶ ἐγκαταλειμμένα, καὶ φαίνεται, ὅτι θέλετε νὰ προσηλώσητε τ' ὄνομά σας εἰς συμβιβηκότα, τὰ ὅποια ἀδύνατον ἄλλως ἢ ἀπαρῶδεκα νὰ ᾖναι τῇ μεγαλειότητί του τῷ αὐτοκράτορι πασι τῶν Ῥωσιῶν. Ἡ Ῥωσσία εἶναι εἰς εἰρήνην μετὰ τῆς ὀθωμανικῆς μοναρχίας. Ἡ εἰς τὴν Μολδαυίαν διαρρηγείσα ἀθμεγεργία δὲν δύναται κατ' οὐδένα λόγον νὰ δικαιώσῃ δι᾿ ἄρρηξιν μετὰ τῶν δύο Δυνάμεων. Ὅθεν ἤθελεν εἶσθαι δι᾿ ἄρρηξιν μετὰ τῆς ὀθωμανικῆς διοικήσεως, ἤθελεν εἶσθαι τρόπος ἐχθρικός πρὸς αὐτήν, ἤθελεν εἶσθαι ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀθέτησις τῆς πίστεως τῶν συνθηκῶν, βοηθοῦντες καὶ τοὶ διὰ σιωπηλοῦ αἰσθηματος μίαν ἀποστασίαν, τῆς ὁποίας τὸ σκοπούμενον εἶναι νὰ καταστρέψῃ μίαν Δύναμιν, πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ Ῥωσσία ἐκήρυξε καὶ κηρύττει ὅτι ἔχει στερεὰν ἀπόφασιν νὰ διαφυλίττῃ σταθερὰς σχέσεις εἰρήνης καὶ φιλίας.

« Ἀλλως, ὅπου καὶ καὶ ἐξελέξατε νὰ πολεμήσητε τὴν Πόρταν; αὐτὴν τὴν ἰδίαν στιγμήν, καθ' ἣν αἱ πτυχματεῖται καθήμεραν εὐφρόνεται μετ' ἐπιτυχῶν ἀποβάσεων ἐπεριτριγύριζον αὐτήν, τὴν εἰρήνην μὲ νέας ἐγγυήσεις τὴν στιγμήν, καθ' ἣν αἱ ἀπαιτήσεις τῆς οἰκογενείας σας ἐμελλον νὰ ἱκανοποιηθῶσιν. Ἡ ἐκλαμπρότης σας ἐξέκυρτε, ὅτι ὁ σουλτάνος ἐσκόπευε νὰ σῆς ἀποδώσῃ μίαν πλήρη καὶ εντελὴν δικαιοσύνην. Ἰδόντες τὰς περιστάσεις ταύτας, καὶ γνωρίζοντες τὰς ἀριστοκρατίας ΕΛΛ. ΕΠΙΦΑΝΑΣΤ. ΤΟΜ. Α'.

• χας, αἱ ὑποταί ἔχουσι· νὰ εὐθύνωσι πάντοτε τὴν πολιτικὴν τῆς μο-
 • νορχίας, πῶς ἐτολήσατε νὰ ὑποσχεθῆτε εἰς τοὺς κατοικοὺς τῶν
 • ἡγεμονικῶν τὴν ὑποστήριξιν μίαν μεγάλης Δυνάμεως; ἂν πρὸς τὴν
 • Ῥωστίαν ἠθελήσατε νὰ στήσῃτε τὰς ὁφείας τῶν, αἱ συμπατριῶται
 • σας θὰ τὴν ἰδῶσιν ἄκίνητον, καὶ μετ' ὀλίγον θὰ αἰσθανθῆτε πίπτου-
 • σαν ἐπάνω σας μ' ὅλον τῆς τῷ βάρους τὴν ἀπολογίαν μίαν ἐπιχειρή-
 • σεως, τὴν ὑποίαν τὰ ἐν μανίᾳ πάθη μένα ἡδύνοντο νὰ ὑπαγορευ-
 • σωσι. Μολοντοῦτο δὲν εἶναι ποτὲ πολλὰ ἄργα ν' ἀποδωσῇτε τὸ ἀνῆ-
 • κον εἶδος εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ εἰς τὴν ἀλήθειαν· εἰσέτι εἰς χεῖ-
 • ρας σας ἔχετε τὴν σωτηρίαν τῶν περιστοιχοῦντων σας πεπλανημέ-
 • νων ἀνθρώπων, δύνασθε νὰ τοὺς φέρητε εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ἐπα-
 • κολουθημάτων τοῦ σκοποῦ τῶν καὶ τοῦ ἰδικοῦ σας. Ἐπανελθετε ἐκ
 • ταύτης τῆς οὐθερίας τυφλότητος· δύνασθε νὰ τοὺς ἀποσύρῃτε καὶ ν'
 • ἀποφύγητε ὁ ἴδιος ἐκ τῆς ἐκδικήσεως μίαν διοικήσεως, εἰς τὴν ὑποίαν
 • τὰ πολυτιμότερά της συμφέροντα ὑπαγορεύουσι νὰ ἐκβῇ κατὰ σοῦ
 • καὶ κατ' αὐτῶν μίαν δικαιοσύνην αὐστηρότητα. Οὐδεμία βοήθεια
 • ἄμμετος ἢ ἔμμετος δὲν θέλει σᾶς χορηγηθῇ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος·
 • ἐπειδὴ, ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι ἀνάξιον εἶναι νὰ ὑποσκάπτωμεν τὰ
 • θεμέλια τῆς ὀθωμανικῆς μοναρχίας διὰ τῆς αἰσχίτου καὶ ὑπευθύνου
 • ἐνεργείας μίαν μυστικῆς Ἑταιρίας. Ἄν ἡ Ῥωσσία εἶχε μέμψεις ἐν-
 • νόμους κατὰ τῆς Πόρτας, καὶ ἡ Πόρτα ἀπέφυγε νὰ δικαιώσῃ αὐτάς,
 • ἂν ἐνὶ λόγῳ ἢ χρῆσις τῆς δυνάμεως τῶν ὅπλων κατήντα ἀφρευτος,
 • εἰς αὐτὴν τὴν δύναμιν ἔπρεπε νὰ καταφύγῃ· ἀλλ' ἐξ ἐναντίας σχε-
 • σεις διόλου ἐιρηνικαὶ συνίστανται μεταξὺ τῶν δύο Δυνάμεων, καὶ αἱ
 • πραγματεῖαι τὰς ὁποίας αἱ ὑπουργοὶ τῶν ἡρχισαν, ἐπιβεβαιουσι
 • καθήμεραν ἐπὶ πλείω τὴν ἐλπίδα τῶν εὐτυχιστέρων αποτελεσμάτων.
 • Σταθμίσατε, πρίγκηψ μου, τὰς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος προταθιμέ-
 • νας σοι παρατηρήσεις πρὸς ἀπόδοσιν τῆς τελευταίας ἀποδείξεως τῆς
 • πρὸς τὴν ἐκλαμπρότητα σας καλοκἀγαθίας του, ὡφελήθητε ἀπὸ μίαν
 • σωτηρίου ὑποθήκης, διορθώσατε τὸ κακόν, ὅπερ ἤδη ἐπράξατε, προ-
 • λάβετε τὴν καταστροφὴν, τὴν ὑποίαν μέλλετε νὰ ἐπισύρῃτε ἐπὶ τὴν
 • καλὴν καὶ δυστυχῆ πατρίδα σας. Ἄν μᾶς ἐνδείξητε τὰ μέσα νὰ κα-
 • ταπαύσωσι αἱ ταραχαὶ χωρὶς νὰ χαλασθῶσι αἱ ὑπάρχουσαι συν-
 • θῆκαι μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ τῆς ὀθωμανικῆς Πόρτας, χωρὶς νὰ ἐπι-
 • φρεθῇ ἡ παραμικρά παρέκκλισις εἰς οὐδὲν τῶν συμφωνηθέντων, ὁ
 • Αὐτοκράτωρ δὲν ἀπεφεύγει νὰ μεσιτεύσῃ πρὸς τὴν ὀθωμανικὴν διοί-
 • κησιν νὰ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ λάβῃ μέτρα συνετά, τὰ ὅποια νὰ μετα-
 • φέρωσιν εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν τὴν γαλήνην, τῆς ὑποίας αὐταὶ αἱ
 • ἐπιρραΐαι ἔχουσι τόσῃν ἀρέσκειως ἀνάγκην· εἰς πᾶσαν δὲ ἄλλην ὑπό-
 • θεσιν, ἡ Ῥωσσία θέλει εἶσθαι θεατὴς τῶν συμβεβηκότων, καὶ τὰ
 • στρατεύματα τοῦ αὐτοκράτορος εἰσονται παύλιστα.

• Μῆτε ἡ ἐκλαμπρότης σας, μῆτε οἱ ἀδελφοὶ σας εἰσθε πλέον εἰς τὴν
 • ὑπηρεσίαν τῆς αὐτοκρατορικῆς τοῦ μεγαλειότητος. Ἡ πριγκηπέσσα
 • Ὑψηλάντη θέλει εἶσθαι ὅμως ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν του· ἀλλ' εἰς ὅ, τι

- αποβλέπει τὸ ὑποκείμενόν σας, ὁ αὐτοκράτωρ ἐν συγχωραῖ ἐπ' οὐ.
- δεμὰ υποθέσει νὰ ἐπανέλθῃτε εἰς τὴν Ῥωσίαν.

« Αὕτη ἡ ἐπιστολὴ θελεῖ σας ἀποσταλῇ διὰ τοῦ βαρώνου κυρίου
 • Στρογανόφ, ὅστις ἀρ' οὐ τὴν κοινοποιήσῃ εἰς τὴν Πόρταν, εἶναι
 • προσταγμένους νὰ σας τὴν ἐξαποστείλῃ· εἰς αὐτὴν προστίθεται συμβου-
 • λὰς, τὰς ὁποίας ὁ αὐτοκράτωρ σας παρακινεῖ καὶ πάλιν νὰ τὰς ἀκο-
 • λουθήσῃτε.

» Ἴσον ἀπαράλλακτον

• Ἀλέξανδρος Πίνκεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

(α.)

Ὁ Παῖς οὗτος κατέφυγεν εἰς τὸ αὐστριακὸν λοιμοκαθαρητήριον, καὶ
 • τοβληθεὶς ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ τῶν Τούρκων ἐπανῆλθεν εἰς Βλαχίαν, ἐσυλ-
 • λήρθη μαχόμενος καὶ ἐστάλῃ εἰς Σιλιστρίαν ὅπου καὶ ἐκριμάσθη. Ὁ
 • ἀνδρεῖος οὗτος ἀλλὰ κουρόνους παπᾶς ἡγάπα νὰ κρεμᾷ ἐπὶ τοῦ στή-
 • θους του πολλοὺς σταυροὺς ὡς παράσημα.

(β.)

Τὰ περιστατικά ταῦτα μᾶς ἐνθυμίζουν τὰς πρὸ τοῦ θανάτου ἐν Θε-
 • μοπύλαις εἰσιμασίας τῶν περὶ τὸν Λεωνίδα.

(γ.)

Ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ Θανάσης Κερκενησιώτης, ὁ Κοντογύνης Πελοπον-
 • νήσιος, ὁ Σοριανὸς Κεῖτος, οἱ δύο ἀδελφοὶ Μιγγλιάραι Κεφαλληνεῖς, ὁ
 • Σταυράκης Ἀγιομαυρίτης, ὁ Ἰντσές, ὁ Τρύφων Κλήρης καὶ ὁ Πάτρος
 • Κερδουνιώφ. Διηγούμενος ὁ Ῥίξος τὰ ἐν Σκουλενίῳ συμβάντα λέγει·
 • • Εἶδα τὸν στρατιωτικὸν διοικητὴν τῆς Βεσσαραβίας ἐπιστρέφοντα ἀπὸ
 • • τοῦ λοιμοκαθαρητηρίου, ὅπου ὑπῆγε καὶ αὐτὸς εἰς θέαν τῆς μάχης,
 • • καὶ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ὅτι ἂν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἦτο τότε
 • • τυχερὸς ὥστε νὰ ἔχη ὑπὸ τὰς ὁδηγίας του δεκακισχιλίους ὁμοίους
 • • τῶν μαχητῶν τοῦ Σκουλενίου, ἤμπορει ευκόλως ν' ἀνέβῃ ἐναντίον
 • • τετραπλασίων Τούρκων».

(δ.)

Ὁ Ὑψηλάντης κατηγορήθη ὅτι ἐν τῇ κατὰ τὸ Τεργόβιστον κατοικίᾳ
 • του ἐστήσεν ἰδιαιτέραν κλίμακα αἰγούσαν κατ' εὐθεΐαν εἰς τὰ δωμάτιά
 • του πρὸς χρῆσιν μόνον τῶν ἀδελφῶν του καὶ τῶν τιτοφόρων· ἀλλ'
 • ἔγω ἐβεβαιώθην, ὅτι ἡ κοινὴ χρῆσις τῆς κλίμακας ταύτης ἀπηγορεύετο
 • ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ νὰ ἐμποδίζετα· ἢ εἰ· αὐτῆς εἰς τὰ ἰδιαιτέρα δω-
 • μάτια ἀνάβαιναι ὑπέπτυν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Τὸ περὶ τῆς κινήσεως τῶν πλοίων διαγραφόμενον σύστημα εἶναι ἀκριβῶς τὸ τῆς "Ἰδρας" τοιοῦτον ἦτο καὶ τὸ τῶν Σπετσῶν. Ἐν δὲ τῶν Ψαρῶν διέφερε, καὶ τὰ πλοῖα αὐτῶν ὡς ἐπὶ τὴ πλείστον ἐναυλόνοντο.

Ἰδοὺ τὸ ἔγγραφον τῆς πληρεξουσιότητος.

«Δηλοποιεῖται: διὰ τοῦ παρόντος κοινῷ ἐνσφραγίστου τε καὶ ἐνυπογράφου γράμματος ὅτι, συνελύσεως κοινῆς γενομένης διὰ τὴν καλὴν σύστασιν τῆς πατρίδος μας, ἐκρίναμεν ἄξιον διὰ τὰ ἀναδεχθῆ τὴν προντίδα τῆς τοπικῆς διοικήσεως τὴν τιμιώτατον πατριώτην μας κυρίον καπητάν-Ἀντωνίου Οἰκονόμου, τῷ ὁποίῳ δίδομεν πᾶσαν πληρεξουσιότητα εἰς τὸ νὰ διοικῇ μετὰ τῶν κατὰ καιρὸν συμψηφισθέντων προεστώτων περὶ κρίτων, κίτωθεν ὑποσημειωμένων, τὴν πολιτείαν ταύτην, κρίνων καὶ ἀνακρίνων πᾶσαν ἐπιτυχούσαν ὑπόθεσιν πολιτικὴν τε καὶ ἐμπορικὴν.

«Ὁ ἀναγορευθεὶς κοινῇ ψῆφῳ διοικητὴς κύριος καπητάν-Ἀντώνιος ἔχει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ δύοδρακα συμβούλους ἐκλεγμένους ὑπὸ αὐτοῦ, οἱ μὲν δύο θέλει ἔχουσιν εἰς πᾶσαν συνέλευσιν ἐλευθέραν τὴν εἰσοδὸν καὶ τὴν ψῆφον ἰσοδύναμον τοῖς κατὰ καιρὸν προσεστώσι προκρίτοις, οἱ δὲ δύο μόνην τὴν αὐτοπρόσωπον παρίστασιν πρὸς ἡσυχίαν τοῦ λαοῦ.

«Ὁ ρηθεὶς διοικητὴς καπητάν-Ἀντώνιος ἔχει ἀπόλυτον ἐξουσίαν, χρείας τυχεύσης, νὰ ἐκστρατεύσῃ διὰ ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης κατ' ἀρέσκειαν πᾶσαν ἀναγκαιοῦσαν δύναμιν ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ὑποίας δύναται νὰ ἀπέλθῃ καὶ ὁ ἴδιος ὁψέ ποτε βουληθῇ. Πιεῖς δὲ οἱ κάτωθεν γεγραμμένοι προσεστώτες αἱ φέροντες τὸ πρόσωπον τοῦ κοινῶς τοῦτο ὑποσχεόμεθα ἐτοιμῶς καὶ ἀντιτερόντως προμηθεύσαι τὴν τοιαύτην δύναμιν καὶ τὴν ἐξοδὸν τοιαύτης ἐκστρατείας.

«Ἡ ἀναγκαία κουστωδία τῆς πατρίδος θέλει εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ διοικητοῦ κυρίου καπητάν-Ἀντωνίου καὶ θέλει εἶναι εἰς χρέος δι' αὐτῆς νὰ διατηρῇται ἡ εἰρήνη, δικαιοσύνη καὶ ἡ καλὴ διαγωγή πάντων τῶν κατοίκων χωρὶς νὰ παραβλέπεται ἡ παραμικρὰ ἀταξία.

«Οἱ κατὰ καιρὸν προσεστώοντες θέλουν εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τοῦ διοικητοῦ κυρίου καπητάν-Ἀντωνίου.

«Οὕτως εὐχαριστῆσέ ἡμῶν τελεῖα συνεφωνήθη, διὸ καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου ἐνδειξὴν ὑπογραφόμεθα αὐτοχειρὶ πάντες.

« Ἰδρα 31 Μαρτίου 1821 ».

(γ.)

• Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ Παντοκράτορος.

• Το Ἑλληνικὸν ἔθνος δεσβαρμένον πλέον νῆ στενάῳ ὑπὸ τὸν σκληρὸν ζυγόν, ὑπὸ τοῦ οὐοίου τέσσαρας περίπου αἰῶνας καταθλίβεται ἐπονιδιστικῶς, τρέχει μὲ γένικὴν καὶ ὁμόρῳνον ὁρμὴν εἰς τὰ ὄπλα. διὰ τὰ κατασυνερίψῃ τὰς βαρεῖας ἀλύτους τὰς ὑπὸ τῶν βερβάρων Μωαμεθανῶν περιτεθείσας εἰς αὐτό. Τὸ ἱερὸν ὄνομα τῆς ἐλευθερίας ἀντηχεῖ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, καὶ πᾶσα ἐλληνικὴ καρδίᾳ ἀναρλέγεται: ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ πλῦτιμον τοῦτο δῶρον τοῦ Θεοῦ, ἧ ν' ἀπολεσθῇ εἰς τὸν ὑπὲρ τοῦτου ἀγῶνα.

• Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Ὑδρας δὲν θέλουν μείνει ὀλιγώτερον πρόθυμοι εἰς τὸν ευγενῆ τουτον ἀγῶνα: ἀλλὰ καταφρονοῦντες πάντα κινδύνον δια νὰ καταστρέψωσι τοὺς τυράννους τῶν, θέλουν μεταχειρισθῇ τουτο τὸ μόνον μέσον, τὸ ὁποῖον ἡ φύσις τῆς τοπικῆς αὐτῶν θέσεως δίδει εἰς αὐτοὺς πρὸς τὸν σκοπὸν τουτον. Ἡμεῖς οἱ προϋχοντες, οἱ συγκροτοῦντες τὴν διοίκησιν τῆς νήσου ταύτης, ἐπιτρέπομεν εἰς τὸν καπητὰν-Γιακουμάκην Νικολάου Τουμπάκη, τοῦ πλοῖου ὁ Θεμιστοκλῆς, τὸ ὁποῖον ἔχει κανόνια δέκα ἕξ καὶ ἄλλα πολεμικὰ ὄπλα ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν, νὰ ὑπάγῃ, μετὰ τοῦ πλοῖου τοῦτου ὅπου ἤθελε κρίνῃ ἐφ' ἑλπίμον καὶ ἀναγκαῖον εἰς τὸν κοινὸν ἀγῶνα, καὶ νὰ ἐνεργῇ, κατὰ τῶν ὀθωμανικῶν δυνάμεων οἷα ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης πᾶν ὅ,τι συγχωρεῖται εἰς νόμιμον πόλεμον ἕως οὗ ἡ ἐλευθερία καὶ ανεξαρτησία τοῦ ἑλληνικοῦ γένους νὰ ἀποκατασταθῇ με στερήσων.

• Παρακαλοῦμεν τοὺς ἄρχοντας τῶν θαλασσίων καὶ ηπειρωτικῶν δυνάμεων πασῶν τῶν ευρωπαϊκῶν ἐξουσιῶν, ὅχι μόνον νὰ μὴ ἐπιφέρωσι κανένα ἐμπόδιον εἰς τὸ πλοῖον τοῦτο καὶ εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ προσφέρωσι πᾶσαν βοήθειαν καὶ υπερασπισιν συγχωρημένην ἀπὸ τὴν ουδετερότητα αὐτῶν. Ταῦτα ἐλπίζομεν ἐκ μέρους τῆς γενναιότητος τῶν πολιτευμένων ἐθνῶν, καὶ ἤθελον εἶσθαι ὕβρις πρὸς αὐτοὺς ἐὰν ἀμφιβάλλαμεν κιν μίαν στιγμήν περὶ τῆς προθύμου αὐτῶν εὐνοίας εἰς τουτον τὸν ἀγῶνα μας, ὅστις γίνεται ὑπὲρ τῶν δικαιομάτων τῆς ἀνθρωπότητος.

• Οἱ ἀπόγονοι τῶν ἐνδόξων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐτίμησαν τὸ ἀνθρώπινον γένος μὲ τὰς ὑψηλὰς αὐτῶν ἀρετὰς καὶ ἐφώτισαν τὸν κόσμον, μίχονται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐναντίον εἰς τοὺς τυράννους τῶν βερβάρους ἀπογόνους τοῦ βερβάρου Ὀσμανοῦ, τοὺς ἐξολοθρευτῶν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν καὶ ἐχθροὺς τῆς ἱεράς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τίς θέλει εἶσθαι ποτε τοσοῦτον ἀπ' ἀνθρώπου ὥστε νὰ γένῃ ὀχληρὸς εἰς τὴν φοβεράν ταύτην περίστασιν μας, ἧ νὰ μὴ εὐχεται ὑπὲρ ἡμῶν;

• Ἐξεδόθη εἰς τὴν καγγελαρίαν τῆς νήσου Ὑδρας, τὴν 16 ἀπριλίου 1821.

• Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Ὑδρας.

« Διάταξις περί διανομῆς τῶν λειῶν.

« Α'. Ἡ διανομή τῶν θαλασσιῶν λειῶν θέλει γίνεσθαι ὡς ἀκολού-
 « θως. Τὸ ἐν τρίτον. ἐκ τούτων θέλει μερίζεσθαι εἰς τὰ διαμαχόμενα
 « πλοῖα, τὸ ἕτερον τρίτον εἰς τοὺς ναύτας, καὶ τὸ διαμένον ἐν τρίτον
 « θέλει ἀποταμιεύεσθαι εἰς τὸ κοινὸν τῆς πολιτείας. Τὰ δὲ λάφυρα,
 « ὅπου ἤθελε πορισθῶσιν οἱ ναῦται μας εἰς τὴν πρώτην κατὰ τοῦ ἐχθροῦ
 « προσβολήν, ὥσπερ ἄρματα, βούχα καὶ ἄλλα τοιαῦτα μικρὰ πράγματα,
 « μὴ ὑπερβαίνοντα τὴν πωρότητα τῶν ἐκ τῶν γροσίων, αὐτὰ ἀναλογούν
 « εἰς ἐκεῖνα μόνον τὰ καράβια ὅπου ἤθελαν ἐφορμήσει κατὰ τῶν ἐχ-
 « θρικῶν πλεουμένων.

« Β'. Τὰ πλοῖα, ὅπου παραδίδονται χωρὶς πόλεμον, αὐτὰ λογίζονται
 « κοινά, καὶ οὐδεὶς ἐκ τῶν μαρινάρων ἐκείνων τῶν καραβίων, ὅπου θέλει
 « κάμειν τὴν τοιαύτην λείαν, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνῃ τὸ
 « παραμικρὸν πᾶγμα, ἀλλ' ὅλα θέλει εἶναι τῆς κοινότητος.

« Γ'. Διὰ τὴν ὑπάρχῃ εὐταξίαν καὶ σύμπνοιαν εἰς ὅλα τὰ καράβια μας,
 « ὅπου δουλεύουσιν τὴν πατρίδα, ἀπερρασίσαμεν ὡς δίκαιον καὶ νόμιμον.
 « ὅσαι λείαι γίνονται, αὐταὶ νὰ ᾖναι κοιναὶ εἰς ὅλα τὰ ἐκπλεόμενα
 « πλοῖα διὰ τὴν μάχην, τὰς πολιορκίας καὶ καταδρομὰς, ἐξαιρουμένα
 « ὅσα μέλουν ἀκίνητα εἰς τὸν λιμένα, ἢ εἰς κανένα ἄλλο μέρος.

« Δ'. Κρίνομεν ὡσαύτως νόμιμον, ὅσα καράβια περιφέρονται διὰ κα-
 « ταδρομήν, μετὰ παρέλευσιν ἐνδὲς μηνὸς νὰ ἐπιστρέφουν εἰς τὴν πα-
 « τρίδα διὰ νὰ ἀλλάσσουν τὸ διαβατηρίου των, διευθυνόμενα ἐκ νέου ὅπου
 « τὰ προσδιορίσουν οἱ ἔφοροι. Ἄν δὲ καὶ δὲν ἐπιστρέφουν εἰς τὴν αὐ-
 « τὴν προθεσμίαν ἄνευ λόγου, θέλει λογίζονται οἱ πλοῖαρχοι τούτων
 « ὑπεύθυνοι.

« Ε'. Ὁφείλουσα ἡ πατρίς νὰ ἀντιθραβεύῃ τὸν συμπολίτην, ὅστις
 « ἤθελε πάθει μαχόμενος εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο στάδιον, κρίνομεν δίκαιον
 « νὰ ζωοτρέφετα διὰ βίου ἀπὸ τὸ κοινὸν ταμεῖον, καὶ ἂν θανατωθῇ, νὰ
 « τρέφετα διὰ κοινῶν ἐξόδων ἢ ὀρφανῇ οἰκογένειά του, καταγράφον-
 « τες εἰς τὸν κώδικα τῆς πολιτείας τὸ ὄνομα ἐνδὲς ἐκάστου διὰ νὰ μα-
 « καρίζεται ἀπὸ τὰς ἐπέρχομενας γενεάς, καὶ νὰ τιμῶνται οἱ τούτων
 « ἀπόγονοι.

« ΣΤ'. Ἐπειδὴ καὶ ὁμοφώνως εἰ καπητάνοι εὐρήκαν εὐλογον νὰ μα-
 « ρίζωνται ἐκ τρίτου μετ' αὐτοὺς ναύτας των τὰς λείας τῶν ὅσα πλοῖα
 « ἐξέπλευσαν πρὸς ὑπερίσπισιν τῆς πατρίδος, οἱ ἴδιοι καπηταναῖοι
 « κρίνουν ὀρθὸν καὶ δίκαιον νὰ δουλεύωσιν οἱ αὐτοὶ ναῦται χωρὶς νέον
 « μισθὸν ἕως νὰ τελειώσουν τὰ δύο μηνιαῖα ὅπου ἐπληρώθησαν, καὶ
 « εἰς τὸ τέλος αὐτῶν τῶν δύο μηνῶν τότε ἐπιστρέφοντα εἰδὼ τὰ κα-
 « ράβια νὰ μερίζωνται αἱ λείαι, καὶ νὰ γίνετα δευτέρα σκέψις παρα-
 « τῶν ἐφόρων διὰ τὴν νέαν ἐξόδον τῶν αὐτῶν καραβίων καὶ περὶ τοῦ
 « τρόπου ὅπου μέλλουν νὰ ευχαριστήσουν τοὺς ναύτας των.

« Σπένσεϊς τῇ 22 ἰαπριλίου 1821».

• Ἐντιμέτατοι κύριοι καπητέανοι τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου.

• Ἐγερσεις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ τῶν τυράννων του καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ στόλου μας γίνεται μόνον ἐπὶ σκοπῷ νὰ βλάψωμεν τὸν κοινὸν ἐχθρόν. Ἔως οὐ νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ δίκαιά μας καὶ τὴν ἐλευθερίαν μας ὅλαι αἱ φροντίδες μας πρέπει νὰ ἦναι προσηλωμέναι. • τοῦτο τὸ τέλος, τοῦ ὁποίου τὴν ἐκβασιν ἐπιθυμοῦμεν καὶ βέβαια θέλομεν ἱπολιτεύσει, ἐάν ὁδηγηθῶμεν μὲ φρονήματα ἀξία ἐλευθέρων ἀνδρῶν. • Τὰ πολιτισμένα ἔθνη τῆς Εὐρώπης θέλουν βέβαια εὐφημήσει τὴν ἀπόφασίν μας· πρέπει ὅμως καὶ ἡμεῖς νὰ πορευθῶμεν πρὸς αὐτὰ μὲ ὅλην τὴν ὑπόκλισιν. σιθόμενοι τὰ δικαιώματά των καὶ προσφέροντες ἀνήκουσαν εὐλάβειαν εἰς τὴν ουδετερότητά των.

• Ἀνάγκη λοιπὸν εἶναι νὰ σῶς ἐνθυμίσωμεν, ὅτι ἡ εὐδετέρα σημαία σκαπίζει καὶ διαφυλάττει τὰς ἐχθρिकास πραγματείας· μάλιστα δὲ σῶς διορίζομεν νὰ ἀπέλγῃ ἀπὸ κάθε πρᾶξιν, ἡ ὁποία ἤθελεν ἐπιφέρει σύγχυσιν ἢ δυσπρόσχειαν εἰς τοὺς καπηταντίους τῶν ἐμπορικῶν καραβίων φερόντων σημαίαν τινος τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων· νὰ μὴ συγχωρήσῃτε νὰ τοὺς γίνεται βίβλια βιαστικῶς, οὔτε νὰ τοὺς ζητήτε τὰ χαρτία των διὰ νὰ τὰ ἐξετάσῃτε· ἡ μόνη προσοχὴ σας θέλει περιορίζεται νὰ βιβιωθῇτε ἐάν τοιαῦτα καράβια μετακομίζουν πολεμικὰ ἐφόδια καὶ στρατεύματα ἐχθρικά, καὶ εἰς αὐτὴν μόνην τὴν περίστασιν θέλετε ἐμποδίσει τὴν προόδόν των καὶ θέλετε παραλάβει τὰ ἐφόδια, πληρύνοντες τὸν ναῦλον, ἢ ἐάν φέρουν στρατεύματα, νὰ διορίσῃτε νὰ ἐπιστραφοῦν εἰς τὸν τόπον ἀπὸ τὸν ὁποῖον τὰ ἐπαράλαβαν. Ὑγιαίνειτε.

• Ὑδρὰ 19 ἀπριλίου 1821.

• Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Ὑδρας.

• Πανοσιώτατοι ἱερεῖς καὶ ὁσιώτατοι μοναχοὶ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν.

• Ἡ φιλογενεστάτη πατρίς μας βλέπουσα τὴν γενικὴν κίνησιν τῶν ὁμοπίστων καὶ ὁμογενῶν εἰς τὸ νὰ ἀποσειῇ τὸν ἀσεβῆ καὶ τυραννικὸν ζυγόν, ἐκινήθη καὶ αὐτὴ μὲ ὅλας τῆς τὰς δυνάμεις, ὕψωσε μὲ ἱερὰν καὶ δημοσίαν τελετὴν τὴν πανευερόσυτον σημαίαν τῆς ἐλευθερίας τοῦ γένους τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, καὶ προσκαλεῖ μετὰ τῆς κοινῆς πατρίδος ὅλους εἰς τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἱερὸν πόλεμον. Ἀνδρες θεῖοι, μεστῆται Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, γένητε τώρα συνελουθερωταί· ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ οὐρανίου Βασιλέως καὶ τὰ ἐπίγεια ὄπλα ὁμοῦ κατὰ τῶν βλασφημούντων τὸ πανάγιον ὄνομα τοῦ Ὑψίστου, κατὰ τῶν βεβηλούντων τοὺς θεῖους του νεοῦς, κατὰ

• τῶν ἀσθεατάτων καὶ τυραννικωτάτων Ὀθωμανῶν. Αἱ ἱεραὶ χεῖρες
 • σας, αἱ εὐλογοῦσαι τοὺς ὀρθοδόξους Χριστιανούς, ἄς λάβωσι τῶρα
 • μάχαιραν καὶ πῦρ κατὰ τῶν τυραννούντων τοὺς ὀρθοδόξους. Μιμή-
 • θητε τὸν Μωϋσῆν, τὸν καταβαλόντα τὸν Αἰγύπτιον. Τὸν Ἰησοῦν τοῦ
 • Ναυῆ τὸν καταπολεμήσαντα τοὺς Ἀμαλικήτας. Τὸν Θεοδότην Ἠλίαν,
 • τὸν ἐν στόματι μαχαίρας ἐξαφανίσαντα τοὺς ἱερεῖς τῆς Αἰσχύνης·
 • ἐμῆρθητε Χριστιανοὶ ἥρωες. Ὁ Κύριος τῶν Δυνάμεων εἶναι μεθ'
 • ὑμῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας τοῦ γένους ὁ ἀγὼν ὑπὲρ ἐλευθερίας τῆς πί-
 • στεύας μάχεσθε, εὐλογεῖτε, ἐνθαρρύνεσθε, κανεῖς ἄς μὴ μείνῃ ἀργός
 • εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον πόλεμον. Παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς εἰδοποιήτε περὶ
 • τῶν νικητικῶν προόδων σας.

• Ἐξεδόθη ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν στόλον, συναινέται τῶν προϋχόντων
 • τῶν τριῶν νήσων Ἰῶρας, Σπυτιῶν καὶ Ψαρῶν.

• Προκήρυγμα ἐθνικόν.

• Γενναῖοι ἀδελφοί, φιλελεύθεροι Ἕλληνες, ἔφθασε τὸ τέλος τῶν
 • στεναγμῶν σας διὰ τὰς ἀδικίας, τὰς ὕβρεις, τὰς αἰτιμίας καὶ τ' ἄλλα
 • ἀπειρα κακὰ ὅπου ἐπάσχετε. Ἐπιοκέφατο ἡμᾶς ἐξ ὕψους ὁ Σωτὴρ
 • ἡμῶν. Εἰς ὅλους ἐνέπνευσεν ὁ Θεὸς ἀμετάτρεπτον ἐνθουσιασμὸν τοῦ
 • νὰ ἀποτεινάξωμεν τὸν σκληρότατον καὶ ἀνυπόφορον ζυγὸν τῶν βαρ-
 • βάρων καὶ ἀσεβῶν τυράννων μας. Χιλιάδες ἀνδρεῖοι ἀδελφοί μας
 • μὲ τὸν ἀρχιστράτηγον πρίγκηπα Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην προχω-
 • ροῦν καὶ καταβαίνουν μὲ γιγαντιαῖα βήματα ἀπὸ τὸν Δούναβιν εἰς
 • τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ καταβάλωσιν ἐκ θεμελίων τὸν τύραν-
 • νον, ἑποῦ ἤδη κλονεῖται. Ἡ Πελοπόννησος καὶ ὅλη ἡ Ἑλλάς ἐσκή-
 • σαν τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας καὶ ὁ σταυρὸς τῶρα βασιλεύει. Εὐσε-
 • βεῖς ἀπόγονοι ἀνδρειοτάτων προγόνων, κατοικοὶ τῶν νήσων καὶ τῆς
 • ξηρᾶς, ὅσοι μένετε ἀκέμη εἰς τὸν τουρκικὸν ζυγόν, σηκωθῆτε, πιά-
 • σετε τὰ ὅπλα διὰ τὴν κοινὴν ἐλευθερίαν· ὅσοι ἔχετε καράβια μικρὰ
 • καὶ μεγάλα ἀρματώσατέ τα καὶ ἐνωθῆτε μὲ τὸν ἑλληνικὸν στόλον,
 • ὅπου συγκροτεῖται ἀπὸ τὰς ναυτικὰς δυνάμεις τῶν Ὑδριωτῶν, Σπε-
 • τσιωτῶν καὶ Ψαριανῶν, καὶ σᾶς ὑπόσχεται τὴν ἐλευθερίαν ὅλου τοῦ
 • Ἀρχιπελάγους. Μὴ δειλιάσατε ἀπόγονοι τοῦ Μιλτιάδου καὶ Θεμι-
 • στοκλέους· μὴ φανήτε ἀνάξιοι τῆς ἐλευθερίας σας. Ὁ πόλεμος γίνε-
 • ται διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα. Συλλογισθῆτε πόσα κακὰ, πό-
 • σας τυραννίας ὑποφέρετε ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Συλλογισθῆτε πόσα
 • κακὰ θέλουν κάμει, ἐάν (ὅπερ μὴ γένοιτο) ξαναπιάσωσι τὰ ἄρματα.
 • Δὲν πρέπει νὰ λυπηθῆτε μήτε ἄσπρα μήτε κορμιά, μήτε κανὲν ἄλλο
 • πρᾶγμα, διὰ νὰ κερδίσητε καὶ ζωὴν καὶ ἐλευθερίαν. Τῶρα εἶναι
 • καιρὸς εἰς τὸν ὁποῖον ὁποῖος θέλει νὰ σώσῃ τὴν ψυχὴν του, πρέπει
 • νὰ τὴν ἀπολέσῃ. Ὅποιος ἡμπορῶν νὰ συναγωνισθῇ καὶ νὰ συντρέξῃ
 • μὲ ὁποῖον τρόπον ἡμπορεῖ, ἤθελεν εἶναι ἀδιάφορος εἰς τὸν κοινὸν πό-

- λεμον τοῦ ἔθνους, ὁ τοιοῦτος εἶναι· ἔθνοκατάρτατος, βδέλυγμα ἀνθρώ-
- πων καὶ ἐξουθένημα λαοῦ. Ἄλλα μὴ γένοιτο νὰ φανῇ κανεῖς τοιοῦ-
- τος· ἀνδρίζεσθε λοιπὸν ἀδελφοί· σηκωθῆτε ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρ-
- δίας· πιάστε τὰ ὅπλα καὶ κατακόψετε τοὺς τυράννους. διὰ τὰς
- ὁρῆτε τὴν ἐλευθερίαν ὅπου ὅλοι κοινῶς ἐπιθυμοῦμεν.
- Διαδίδεται διὰ μέσου τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου.»

• Προκήρυγμα τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου.

- Φίλοι ὁμογενεῖς προσεστῶτες τῶν ἐλληνικῶν νήσων καὶ παραλίων,
- καὶ λοιποὶ κάτοικοι αὐτῶν.

- Ὅμογενεῖς, οἱ προσεστῶντες τῶν ἐλληνικῶν νήσων καὶ ὅλοι οἱ κά-
- τοικοι αὐτῶν. Ὁ πόλεμος, τὸν ὅποιον κάνομεν κατὰ τῶν ἀσεβῶν τυ-
- ράννων δὲν εἶναι κλεπτικός, ἀλλ' ὅλου τοῦ ἔθνους μας, ἀποφασι-
- σμένος Θεοῦ καὶ ὀργανισμένος ἀπὸ μεγάλους ἀνδρας. Ζητοῦμεν
- τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ γένους μας, καὶ δι' αὐτὴν συνεισπέρομεν ὅλοι
- καὶ ὅπλα καὶ πλοῖα καὶ σώματα. Πρέπει λοιπὸν νὰ προσέχωμεν εἰς
- ὅλα μας τὰ κινήματα· νὰ ἔχωμεν ἐνωμένην τὴν ἀνδρίαν μὲ τὴν τι-
- μὴν, τὰ ὅποια χαρακτηρίζουν τοὺς ἀληθινούς φίλους τῆς ἐλευθερίας·
- νὰ μὴν ἐνοχλῶμεν τοὺς ὁμοπίστους καὶ ὁμογενεῖς μας· ἐξ ἐναντίας
- μάλιστα πρέπει καὶ νὰ βοηθῶμεν τὴν ὑπὲρ τοῦ γένους ἀγαθὴν προ-
- θυμίαν των· ὁμοίως πρέπει νὰ σέβησθε καὶ τῶν ἄλλων Δυνάμεων
- τὰ πλοῖα καὶ τοὺς ὑπηκόους. Ἡμεῖς δὲν πολεμοῦμεν παρὰ μόνους
- τοὺς τυράννους μας Ὁθωμανούς, τὰς δὲ ἄλλας Δυνάμεις σεβόμεθα
- καὶ τιμῶμεν. Προσεῖχετε λοιπὸν, ἀδελφοί, νὰ μὴ πειράξη κανεὶς
- οὔτε ἄνθρωπος ὁμογενὴ οὔτε πλοῖον ἐλληνικόν, ἀλλὰ νὰ φέρησθε ὅλοι
- πρὸς ἀλλήλους μὲ ἀγάπην καὶ φιλελευθερίαν· κατὰ δὲ τοῦ τυράννου
- με ἀμετάτρεπτον ἐνθουσιασμόν. Ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ πειράξη
- ἀδίκως καὶ ληστρικῶς πλοῖον ἐλληνικόν, ἢ ἄνθρωπος Χριστιανόν, ἢ ἄλ-
- λης Δυνάμειος οὐδέτερας, ὁ τοιοῦτος θέλει κρίνεται ἐχθρὸς τοῦ γέ-
- νους καὶ ὡς τοιοῦτος θέλει κατατρέχεται.

- Ὑγιαίνοντες εὐτυχοῦντες ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ καὶ ὁμονοίᾳ κατὰ τοῦ
- κοινού ἐχθροῦ.

- Ἐξεδόθη ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸν στόλον συναινέσει τῶν τριῶν νήσων
- Τήρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν.»

(5)

Τυφλοτερον καὶ φονικώτερον εἶναι τὸ πρὸς ἀλλήλους μῖσος τῶν ὁμο-
 θρησκων καὶ μὴ ὁμοδόξων παρὰ τὸ μεταξὺ αλλοθρησκων. Ἀπέδειξις
 τρανὴ τῶν λεγομένων εἶναι ὅσα κακὰ ὑπέφεραν οἱ Λουθηροκαλδῖνοι
 ὅπου ἐπικράτει τὸ δόγμα τῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης. Ἰδοὺ ἐν φρικτῇ
 ἀκουσμα.

Ο βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας Φίλιππος ὁ Β' ἐγγυήθη τοῖς Μωαμεθανοῖς τῆς Γρενάδης τὰ τῆς θρησκείας των, ἀφοῦ ἐγέναν ὑπῆκοοί του· ἀλλὰ τοὺς Λουθηροκαθόλικους Χριστιανοὺς τῶν Κάτω-Χωρῶν, τοὺς πρὸ πολλοῦ πιστοὺς καὶ ὠρελίμους ὑπηκόους του, τόσον κατεστράνευσεν, διότι δὲν ἐπρέσβευαν τὸ δόγμα τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ὅπου ἐπρέσβευε· αὐτός, ὥστε τοὺς ἐδίωξε νὰ κινηθῶσι καὶ εἰς φανεράν ἰκροστασίαν. Ὁ χριστιανικώτατος οὗτος βασιλεὺς ἐσύστησεν ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ δεκαοκτὼ δικαστήρια καταγινόμενα ἀκαταπαύστως νὰ καταδικάζωσι· εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον ὅλους τοὺς μὴ δεχόμενους τὸ ῥωμαϊκὸν δόγμα Χριστιανούς. Δεκατρεῖς ἐκάστην μίαν ἡμέραν ἐνώπιόν του, καὶ ὅχι μόνον δὲν ἐκινήθη εἰς συμπαθείαν, ἀλλ' εἶπε παρρησία πρὸς τινὰ τῶν εὐγενῶν ἐλκόμενον εἰς τὴν πυρὰν καὶ ἐπικαλούμενον τὸ ἔλεός του, ὅτι ἐτοιμοσ ἦτο νὰ καύσῃ οἱᾶ τῶν ἰδίων χειρῶν καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν του, ἂν ἦτον αἱρετικός. Τόσον αἱ αἱρέσεις ὑπὸ τας ἀντιχρίστους μάλιστα εἰσηγήσας φανατικῶν κληρικῶν νοθεύουν τὸ ἐπισκόπικόν πνεῦμα τοῦ θεοῦ χριστιανισμοῦ!

(η.)

Ἰδοὺ τι ἔγραραν συγχρόνως καὶ οἱ Ὑδραῖοι πρὸς τὸν στόλον.
 « Προσέξατε, ἀδελφοί, πάντες ἀκριβῶς, καὶ τοῖς Ψαριανοῖς καὶ
 « λοιποῖς Ἑλλήσι παραγγείλατε, νὰ μὴν ἐνοχληθῇ οὐδεὶς ἐκ τῶν
 « εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, διότι ἀντιπράττοντες θέλετε ὑποπέσει εἰς τὴν
 « ἀγανάκτησιν καὶ ἐκείνων καὶ τοῦ γένους ἡς.
 « Ὑδρα 20 ἀπριλίου 1821.
 « Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Ὑδρας. »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

(α.)

Ζήτηι τὴν σημασίαν τῶν ὀνομασιῶν Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ ΚΕ' κεφαλαίῳ.

(β.)

Κατὰ τινὰς τῶν ἐντοπίων οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἐλογίζοντο, χριστιανοὶ μὲν 200,000, τοῦρκοὶ δὲ 150,000.

(γ.)

Ὅστις ἀμφιβάλλει περὶ ὧν διηγούμεθα, ἵς ἀναγνώσῃ τὴν περὶ Κρήτης ἐν ἔτει 1837 ἐκδοθέν σύγγραμμα τοῦ Ἀγγλοῦ περιηγητοῦ Πασλέη (Pashley). ὅπου εὐρίσκεται ἡ ἐπικύρωσις τῶν λεγομένων ὅχι μόνον ἐκ τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀποσπασμάτων ἐπισήμων γραμμάτων τῶν τότε ἐν Κρήτῃ προξένιων Γαλλίας καὶ Αὐστρίας.

Ὅρα τὰ ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Πασλέη ἐπίσημα ἔγγραφα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Ἀκούσαντες οἱ ἐν Ἀργεὶ τὰ περὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ κεχαγιάμπεη καὶ θέλοντες νὰ βεβαιωθῶσιν ἂν οὕτως εἶχαν, ἔστειλαν τινὰ συμπατριώτην τῶν ἑπιππων εἰς κατασκοπὴν δόσαντές τω καὶ γράμμα πρὸς τὸν Δικαῖον. ἦν τὸν ἀπῆντα. Ὁ σταλείς ἔτυχε νὰ ἦναι ὠνοπότης καὶ δὲν ἔπαυσε πίνων, ἐν ᾧ ᾤδευε πρὸς τὴν Κόρινθον, ἕως οὗ ἐμέθυσε· φθάσας δὲ τὴν νύκτα ἔπεσεν εἰς τὴν ἐχθρικὴν φυλακὴν. « Ποίος εἶσαι » τὸν ἠρώτησεν ὁ φύλαξ· « ἐγὼ εἰμαι, ἀδελφία », ἀπεκρίθη, νομίζων ὅτι ἦτο μεταξὺ φίλων. « Χριστὸς ἀνέστη καὶ τοῦ χρόνου τὰ κόκκινα αὐγά »· Τότε ὁ φύλαξ τὸν ἐξεπέλευσε καὶ τὸν ἔφερον ἐνώπιον τοῦ κεχαγιάμπεη τραυλίζοντα καθ' ὁδὸν ἐκ τῆς μέθης τὰ ἔξῃς. « Δόξα σοι ὁ Θεός! τὴ κερδίσαμε, ἀδελφία, τὸ ρωμαϊκόν, τὸ κερδίσαμε ». Ἰδὼν δὲ τὴν γενειάδα τοῦ κεχαγιάμπεη τὸν ὑπέλαβεν ὡς ἀρχιερέα καὶ τῷ εἶπε « προσκυνουῦμεν ἀφέντη ὁ δεσπότης ». Ἀλλ' ὁ κεχαγιάμπεης, λαβὼν γινῶσιν τοῦ γράμματος, τὸν ἐξέλαβεν ὡς ὑποκρινόμενον τὸν μεθυσμένον καὶ διέταξε νὰ σουβλιτθῇ καὶ νὰ ψηθῇ.

Τὸ κωμικοτραγικὸν τοῦτο ἀνέκδοτον διηγήθησαν μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Τριπολιτσᾶς Ἀλβανοὶ ἐκ τῶν ἐκστρατευσάντων μετὰ τοῦ κεχαγιάμπεη.

(6.)

Τόση ἦτον ἡ πολεμικὴ φήμη τοῦ Κολοκοτρώνη ἐργασμένου τοῦ ἀγῶνος ὥστε ὁ Σταΐκος εἰς σύστασιν τῆς ὑπολήψεώς του ὑπεγράφετο Κολοκοτρώνης.

Σημειῶνω ἐνταῦθα τὸν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως κατ' ἐπαρχίαν ἀριθμὸν τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἑλλήνων καθ' ὃν κατάλογον οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου κατέστρωσαν ἐπὶ τοῦ κυβερνήτου Καποδιστριαῦ κατ' αἰτήσεις τῶν εἰς Πόρον συνελθόντων πρέσβων τῶν τριῶν συμμάχων Αὐλῶν.

Ἑπαρχίαι	κῆτοιχοι Χριστιανοὶ	κῆτοιχοι Τούρκοι
Κόρινθος καὶ Δερβενοχώρια	38,000	2,000
Βοττίτσα	10,000	300
Καλάβρυτα	40,000	150

Πάτραι καὶ Ῥίον.	30,000	3,500
Γαστούνη, Πύργος καὶ Λάλα	40,000	5,000
Φανάρι.	13,000	2,500
Ἀρχαδία	26,000	3,000
Νεόκαστρον.	3,000	1,000
Μεθώνη	6,000	2,500
Κορώνη	12,000	1,000
Καλαμάτα.	12,000	50
Ἐμπλάκικα	15,000	
Ἀνδρούσα καὶ Νησί.	10,000	750
Μικρομάνη	2,000	
Λεοντάρι	13,000	1,500
Καρύταινα.	10,000	200
Μιστράς καὶ Πραστὸς	60,000	6,000
Τριπολιτσά	25,000	7,000
Μονεμβασία	8,000	1,500
Ἅγιος Πέτρος	10,000	
Ἄργος.	18,000	1,000
Ναύπλιον καὶ Κάτω - Ναυραγίς	10,000	3,500
Μάνη	30,000	
	471.000	42,750

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Τὸ ῥῆμα «σουβλίζω» εἶναι, ὡς εἰκάζω, τὸ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις «οβε-
λίζω» ὀλίγον παρηλλαγμένον· τὸ ἐπρωτίμησα δὲ τοῦ πάντη ασυνήθους
ταυτοσήμου ῥήματος «ἀνασκολοπίζω» ὡς συνηθέστατον παρ' ἡμῖν.

(β.)

Κατ' ἄλλους ὁ φονεύσας τὸν δερβίσην ἦτον ὁ παρακλουθὼν πάντοτε
τὸν Ὀδυσσεύα μαωμεθανὸς Μουσταφᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

(α.)

Ἐπὶ τῆς πρώτης ἐκστρατείας, ὡς εἶδαμεν, ὁ Γιακουμάκης Τομπάζης
κατέστη ἀρχηγὸς τοῦ ὑδραῖκου στόλου ὑπὸ τῶν πλοιάρχων τοῦ στόλου·
ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας ταύτης ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς Ἰῆδρας.

(6.)

Εἶχαν καὶ οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες τὰ πυρπολικά των. Ὁ Θουκυδίδης ἐν τῇ Ζ. συγγραφῇ, ὅπου ἀναφέρει, ὅτι οἱ Συρακοῦσιοι καὶ οἱ σύμμαχοί των ἐνίκησαν κατὰ θάλασσαν τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐκυρίευσαν 18 πλοῖά των, προστίτει· «Καὶ ἐπὶ τὰς λοιπὰς (ναῦς), ἐμπρῆσαι βουλόμενοι ὅλ-
 » καῖα παλαιὰ κληματίδιον καὶ δαδὸς γεμίσαντες (ἦν γὰρ ἐπὶ τοὺς
 » Ἀθηναίους ὁ ἄνεμος οὐριος) ἀρεῖσαν τὴν ναὺν πῦρ ἐμβαλόντες. Καὶ
 » οἱ Ἀθηναῖοι δεισαντες περὶ ταῖς ναυσὶν ἀντεμυχανήσαντό τε σθεστή-
 » ρια κωλύματα, καὶ παύσαντες τὴν φλόγα καὶ τὸ μὴ προσελθεῖν ἐγγύς
 » τὴν ὁκάδα τοῦ κινδύνου ἀπηλλάγησαν».

Κατασκευάσαν τοιοῦτόν τι πλοῖον καὶ οἱ Τύριοι ἐπὶ τῆς πολιορκίας των· ἰδοὺ πῶς περιγράφει τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ ὁ Ἀρριανός.

«Οἱ οὖν Τύριοι πρὸς ταῦτα ἀντεμυχανῶνται τοῖόνδε. Ναυν ἱππαγω-
 » γόν κλημάτιον τε φερῶν καὶ ἄλλης ὕλης εὐρλεκτοῦ ἐμπλήσαντες, δύο
 » ἴστους ἐπὶ τῇ πρῶτῃ καταπηγνύουσι, καὶ ἐν κύκλῳ περιφράσσουσιν ἐς
 » ὅσαν μακρότατον, ὡς ρογυτὴν τε ταύτη καὶ ὁδοῦ ὥσας πλείστας δι-
 » ξασθαι. Πρὸς δὲ πίσσαν τε καὶ θεῖον καὶ ὅσα ἄλλα ἐς τὸ παρακαλίσαι
 » μεγάλην φλόγα ἐπὶ ταύτῃ ἐπεφόρησαν. Παρέτευναν δὲ καὶ κεραῖαν
 » διπλὴν ἐπὶ τοῖς ἴστοις ἀμφοτέροις, καὶ ἀπὸ ταύτης ἐξήρτησαν ἐν
 » λίθῃσιν ὅσα ἐπιχυθέντα ἢ ἐπιβληθέντα ἐπὶ μέγα τὴν φλόγα ἐξάψειν
 » ἐμελλεν. Ἑρματὰ τε ἐς τὴν πρύμναν ἐνέθεσαν τοῦ ἐξἄρτι εἰς υψος
 » τὴν πρῶταν κιεζομένης κατὰ πρύμναν τῆς νεῶς· ἐπειτα ἄνεμον τη-
 » ρήσαντες ὡς ἐπὶ τὸ γῶμα ἐπιφέροντα, ἐξάψαντες τριήρεις τὴν ναὺν
 » κατ' οὐραν εἰλκον. Οἱ δὲ ἐπείλαζον ἤδη, τῷ τε γῶματι καὶ τοῖς πύρ-
 » γοις, πῦρ ἐμβαλόντες εἰς τὴν ὕλην, καὶ ὡς θιαιότατα ἕμα ταῖς τριή-
 » ρεσιν ἐπανεγκύσαντες τὴν ναὺν ἐνσεύουσιν ἄκρῳ τῷ γῶματι. Αὐτοὶ
 » οὖν οἱ ἐν τῇ νηὶ καιομένη ἤδη ἐξενήξαντο οὐ χαλεπῶς καὶ ἐν τούτῳ
 » ἢ τε φλόξ πολλὴ ἐνέπιπτε τοῖς πύργοις καὶ αἱ κεραῖαι περικλασθεῖσαι
 » ἐξεῖχον εἰς τὸ πῦρ ὅσα ἐξέψιν τῆς φλογὸς παρσκευασμένα ἦν. Οἱ
 » δὲ ἀπὸ τῶν τριηρῶν πλησίον τοῦ γῶματος ἀνακωχέοντες, ἐτέβουν
 » ἐς τοὺς πύργους ὡς μὴ ἀσφαλὲς εἶναι πιάσαι ὅσοι σθεστήριόν τι τῇ
 » ρλογί ἐπεσφρον. Καὶ ἐν τούτῳ κατεχόμενοι ἤδη ἐκ τοῦ πυρὸς τῶν
 » πύργων, ἐκδραμόντες ἐκ τῆς πόλεως πολλοὶ καὶ ἐς καλήτεια ἐμβάντες
 » ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ ἐποκρίλαντες τοῦ γῶματος, τὸν τε χάρακα οὐ χαλεπῶς
 » διεσπασαν τὸν πρὸ αὐτοῦ προειδημένον καὶ τὰς μηχανὰς ξυμπάται·
 » κατερλίσαν ὅσας μὴ τὸ ἀπὸ τῆς νεῶς πῦρ ἐπέσχε».

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πυρπολικῶν. Περὶ δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκθίτω ἐνταῦθα χάριν τῶν περιέργων ὅσα ἐπορίσθην ἐκ τινῶν ἀνεκδότων ὑπομνημάτων τοῦ πυρπολητοῦ Κωνσταντίνου Νικοδήμου πρὸς γνῶσιν τῆς παρασκευῆς, τῆς ἐφοπλίσεως καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν.

Τὸ μεταποιούμενον εἰς πυρπολικὸν πλοῖον ἔπρεπε νὰ εἴη δύο πατώ-
 » ματα· τὸ ἑπάνω, ἦγευν τὸ κατὰστρωμα ἢ κατὰφραγμα, καὶ τὸ κάτω ἢ
 » ὑπόφραγμα, τὸ κοινῶς λεγόμενον κεραιδοῦρον· ὁσάκις δὲ τὸ πλοῖον ἐξ

αίτίας της μικρότητός του είχε μόνον τὸ ἐπάνω, κατασκευάζετο τεκνῶν ἐκ τοῦ προχείρου, διότι ἐπ' αὐτοῦ παρεσκευάζοντο τὰ εἰς ἐμπροσθὴν ἀναγκαῖα. Γυρῶθεν τῶν ἄκρων τοῦ ἐπάνω πατώματος καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ κατὰ μήκος ἠνοίγοντο κατὰ σειράν στίγματα, κοινῶς λεγόμενα βουποι. Ὁ ἀριθμὸς των ἦτον ἀνάλογος τοῦ μήκους τοῦ πλοίου, τὸ σχῆμα τετράγωνον, αἱ δὲ πλευραὶ δύο γαλλικῶν ποδῶν. ἠνοίγοντο δὲ καὶ τέσσαρα στίγματα δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν τοῦ καταρτίου τῆς πρῶρας· καὶ ὑποκάτω μὲν αὐτῶν καὶ δύο τριῶν ἄλλων ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς μέσης τοῦ πλοίου ἐτίθεντο πίθοι (βαρέλια) προσηλωμένοι, κλίνοντες πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, καὶ ανοικτὸν μὲν ἔχοντες τὸ ἐπάνω μέρος, τρυπημένον δὲ τὸ κάτω· ὑποκάτω δὲ ἐνὸς ἐκάστου τῶν λοιπῶν στομιῶν ἐτίθετο ἐσχάρα ὑπὲρ τεσσάρων δοκῶν βρασταζομένη ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνιῶν τοῦ στομίου προσηλωμένων καὶ ἐπὶ τοῦ κάτω πατώματος στηριζομένων· ἐτίθεντο δὲ καὶ ἐπιστόμια εἰς προφύλαξιν ἀπὸ τῆς βροχῆς καὶ τῆς θαλάσσης μὴ ἀφαιρουμένα ἰσμή καθ' ἣν ὥραν ἐπρόκειτο νὰ καῇ τὸ πλοῖον· ἐπὶ δὲ τοῦ κάτω πατώματος προσηλοῦτο γυρῶθεν ὅλου τοῦ πλοίου ἀπὸ τῆς μιᾶς θυρίδος τῆς πρύμνης μέχρι τῆς ἄλλης ἀσκεπῆς τετράπλευρος σωλὴν ἐκ σανίδων, δύο δακτύλων ἔχων ὕψος καὶ πλάτος δύο ἡμισυ· ἀπὸ τοῦ σωλήνους δὲ τούτου ἐξεπορεύοντο ἄλλα ταυτέσχημα σωληνάρια ἀπολήγοντα ὑπὲρ τὰς ἐσχάρας καὶ πίθους· τὸ δὲ ἐφόλκιον (ἐφόλκιον δὲ καλῶ ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ τὴν λέμβον τοῦ πυρπολικοῦ) ἐσύρετο πάντοτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ εἰς προφύλαξιν αὐτοῦ ἀπὸ πάσης ἐχθρικής βολῆς ἠνοίγοντο συνήθως ἐκατέρωθεν τῆς πρύμνης δύο θυρίδες, καὶ δι' αὐτῶν ἐσύρετο τὸ ἐφόλκιον κατὰ τὰς περιστάσεις ποτὲ δεξιὰ καὶ ποτὲ ἀριστερὰ διὰ σχοινίων διδωμένων πρὸς τὴν πρῶραν τοῦ πλοίου· ἠνοίγοντο δὲ καὶ ἄλλαι θυρίδες ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου εἰς ἐπιτυχεστέραν φλόγισιν αὐτοῦ ἐν χειρὶ δι' εἰσαγωγῆς αἵρος, καὶ εἰς ταχύτεραν διάδοσιν τῶν φλογῶν πρὸς τὰ ἔξω. Αἱ εἰς χρῆσιν δὲ ὕλαι ἦσαν ἡ πυρῖτις, τὸ οἶνόπνευμα βελουῶν 36 μέχρι 42, ἡ νάφθα, τὸ θεῖον, οἱ κληματάνθρακες, ἡ πίσσα, ἡ ρητίνη, αἱ δοκὲς καὶ τὰ ἐχινυπόδια (εἶδος φρυγανῶν). Ἐκ τῶν πέντε δὲ πρῶτων εἰδῶν κατασκευάζοντο φλογιστικαὶ σφαῖραι κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον· ἐρρίπτετο ἐν ζυλίνῳ ἀγγεῖῳ ποσότης τις πυρῖτιδος, ἐπεχείοντο οἶνόπνευμα καὶ νάφθα, καὶ ἂν οὐ ἔπινεν ἡ πυρῖτις τὰ ρευστὰ ταῦτα, ἐρρίπτοντο ἐν τῷ ἀγγεῖῳ θεῖον καὶ κληματάνθρακες τριπτοί, συνειμυγνύοντο ὅλα ταῦτα τὰ εἶδη, ἐρρίπτοντο καὶ αὖθις εἰς ζύμωσιν οἶνόπνευμα καὶ νάφθα, καὶ ἐκ τῆς συμπεφυρμένης ταύτης φλογιῶδους ὕλης ἐσχηματίζοντο αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος σφαῖραι καὶ ἐξηραίνοντο ἡλιαζόμεναι. Τὸ δὲ ἐσωτερικὸν τοῦ πλοίου, δηλαδὴ τὸ κάτω πάτωμα καὶ τὸ πρὸς αὐτὸ βλέπον πρόσωπον τοῦ ἐπάνω πατώματος καὶ αἱ πλευραὶ αὐτοῦ, ἡλείφοντο διὰ πίσσης, ρητίνης, οἶνοπνεύματος, θεῖου καὶ νάφθης. Καὶ αὗται μὲν ἦσαν αἱ πρὸ τῆς ἀναγωγῆς τοῦ πυρπολικοῦ προπαρασκευαί.

Μετὰ δὲ τὴν ἀναγωγήν ἐβάλλετο κατὰ πρῶτον ἐν ἐκάστῃ τῶν πρὸς τὴν πρῶραν ἐστίων 15 ἕως 20 ὁκάδων πυρῖτις ἐντὸς τῶν τρυπημένων πίθων ἢ καὶ πλειοτέρα κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ πλοίου, ἡλαττοῦτο δὲ βαθμη-

δὸν ἢ ἐπιτομὴν ποσότης ἐν ἑκάστη τῶν ἐν τῷ μίσῳ τοῦ ἐπάνω πατώματος ἄλλων ἐστὶν ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως αὐτῶν ἀπὸ τῆς πρῶρας, καὶ ἀπετίθεντο ὑφ' ἑκάστην τῶν λοιπῶν δύο ἢ τρεῖς φλογιστικαὶ σφαῖραι καὶ ἐπ' αὐτῶν μέχρι τῆς ἐσχάτης μεταξὺ τῶν τεσσάρων δοκῶν ἐκινεπόδια, ἐπὶ δὲ τῆς ἐσχάτης δαδὶς ἐρριπίζοντο οὐ αὐταὶ καὶ τὰ ἐκινεπόδια διὰ νάρθηος ἢ οὐνοπνεύματος. Ἐν ᾧ δὲ ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἐπλησίαζε τὸν ἐχθρὸν, ἔρριπταν πυρίτιδα εἰς τὸν μεγάλον σωληνᾶ ἀπὸ τῆς μίας μέχρι τῆς ἄλλης ἅκρας, προσέχοντες μὴ τύχη καὶ μείνη κενόν τι μέρος αὐτοῦ· ἔρριπταν πυρίτιδα καὶ εἰς τὰ σωληνάρια, ἐξεσκέπαζαν τὰ ἐπὶ τοῦ ἐπάνω πατώματος στόμια, καὶ ἐπέθεταν πίθους, τρυπητοὺς ὑποκίτωθεν, ἀνοικτούς ἐπάνωθεν, καὶ περιέχοντας ἀνὰ 40 ἢ 50 σφαῖρας καὶ ὀλίγην πυρίτιδα· ἐκρέμων δὲ ἐπὶ τοῦ δόλυντος (μπομπρέσου) καὶ πίθον φερόντα τοιαύτας ὕλας ἔβαλλαν καὶ ἐπὶ διαφόρων μερῶν τοῦ ἐπάνω πατώματος ἀκούς πλήρεις πίσεως καὶ ρητίνης καὶ ἄγγαια πλήρη οὐνοπνεύματος καὶ νάρθηος· ἐτόλμιζαν ὅπισθεν τοῦ πηδάλιου τοὺς κάδους εἰς ἀντιπάλους αὐτοῦ μετακινῶντας εἰς τὰ πλεῖστον πολεμικὸν κινῶν καὶ τριῶν, τὸ φερόντα, καὶ ὅτι περὶ τῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῇ πρῶρᾳ καὶ αὐτῶν, ἐν τῇ ἐκείνῃ μετακινῶντες ἀπὸ τοῦ κινδύνου ἐπεσθῆμι νὰ μεταβιβάσθῃ εἰς ἄλλο πλοῖον.

Ἐφουμένον δὲ τοῦ σημείου τῆς μάχης παρὰ τοῦ ναυάρχου, ἐκρέμων οἱ πυρπολῆται ἐπὶ τῶν ἀκροκεραίων ἀρπάγας (τσιγκέλια) πρὸς ἀντιλαβὴν, καὶ εἰσέρχοντο τινες τῶν ναυτῶν εἰς τὸ ἐρόλικιον ἔχον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δύο κανόνια, τὸ μὲν ἐπὶ τῆς πρύμνης τὸ δὲ ἐπὶ τῆς πρύρας, καὶ ἐτοιμάζοντες ἐν αὐτῷ τὰ πάντα εἰς πλοῦν καὶ εἰς κωπηλασίαν ἀναπταν πῦρ ἐν σιθῆρᾳ σκαφῇ ἐπὶ τῆς πρύρας αὐτοῦ καίματος καὶ τὰ πυρῶματα ἀπὸ τοῦ ενός εἰς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ πλοίου κατὰ τὰς περιστάσεις μὴ πάθη τὸ πυρπολικόν, δὲν δ' αὐτοὶ ἐπὶ τὴν σωτηρίαν τῶν.

Εὐνοῦν αὐτοὺς ἔχοντες, ἀφ' οὗ τοῦ πυρπολικῶν ἐν μίσῳ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ὑπὸ τὴν ἀοσκήσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κανονοβολήν, καὶ τουρκοβολήν τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπὶ αὐτῶν δὲ καὶ οἱ ἐν τῷ πυρπολικῷ ἔχοντες συνήθως δύο κανόνια πρὸς τὴν πρύραν. Συνέβαινεν οὖν τῶν τριῶν καὶ τὰ τουρκικὰ πλοῖα ἐστῆσαν τοὺς δοκίμους καὶ ταμπάσια) εἰς πύλινον αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπείτρεψαν συνήθως ἔπραττεν εἰς αὐτοὺς τὰς πύλας καὶ τῆς ἐπιθετικότητος τῶν Ἑλλήνων.

Καθ' ἣν δὲ στιγμήν ἐπρόκειτο καὶ περὶ τὸ πυρπολικόν ἐπὶ τὸ ἐχθρικόν πλοῖον, ἐπεσθῆναι τὰ πάντα ἂν ἦσαν ἐν τάξει, ἐνδιέμενεν ὁ πλοίαρχος καὶ τρεῖς ἢ τεσσαρεσθίαι, καὶ οἱ λοιποὶ κατέβαιναν εἰς τὸ ἐρόλικιον· οἱ δὲ ἀνέμεντες, ἀρ' οἱ ἐκείλων τὸ πυρπολικόν, ἔδεναν τὸ πηδάλιον ὅπου ἔπαυε καὶ ἔρριπτον, καὶ οὗτοι εἰς τὸ ἐρόλικιον, ὕστερος δὲ πάντων ὁ πλοίαρχος, καὶ τότε ὁ ἰστάμενος παρὰ τὴν καιμένην ἀνθοσκιάν ἐντὸς τοῦ ἐρόλικίου ἔρριπτεν αὐτὴν διὰ χαλκίνης κυφίλης ὥς τῶν ἐπὶ τῆς πρύμνης ἢ τῶν πλευρῶν τοῦ πυρπολικῶν θυρίδιον, δηλαδὴ ὅθεν ὁ κίνδυνος ἦτον ὀλιγώτερος, καὶ ἡμίτως ἀπεμακρύνετο τὸ ἐρόλικιον καὶ διεσώζοντο οἱ ἐν αὐτῷ ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ πλοίου παρακολουθοῦντος ἐπὶ τῷ

σκοπῶ τούτῳ ὅσον ἐδύνατο πλησιέστερον τὸ πυρπολικόν. Ὁ κυριεύων δὲ πύθος τοὺς Τούρκους ἐπὶ τῇ θείᾳ τοῦ πλησιάζοντος πυρπολικοῦ καὶ ἡ ἐντεῦθεν σύγχυσις καὶ ταραχὴ ἦσαν ἀνέκφραστα.

Περὶ τοῦ πλοίου τούτου ὅρα κεφάλαιον III'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

Εἰς ἀπόδειξιν τοῦ μεγάλου φόβου, ὃν συνέλαβαν εἰ πρόξενοι τῶν ευρωπαϊκῶν αὐλῶν καὶ πρὶν συμβῶσι τὰ δυστυχήματα ταῦτα, ἐκδίδω τὸ ἀκόλουθον γράμμα σταλὲν παρ' ὧλων ὁμοθυμαδὸν μετ' αὐτοῦ τοῦ μαΐου πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ τόπου. Ἐντεῦθεν φαίνεται ἡ δεινὴ θέσις τῆς Σμύρνης.

« Ἐπιστεύαμεν ὅλοι ἀδιστακτως τὴν πλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεών σας· ἀλλὰ παρὰ τὰς διαβεβαιώσεις σας τὰ κακὰ ὅχι μόνον δὲν ἔπαυσαν, ἀλλὰ καὶ ἠῤῥηξαν· συνηύξησαν διὰ τοῦτο καὶ οἱ φόβοι τῶν γυναικῶν μας καὶ τῶν τέκνων μας. Πιστεύομεν, ὅτι ἐνηργήσατε ὅ,τι ἐδυνήθητε. Ἀλλὰ δὲν εὐρίσκεται τάχα τρόπος συντελεστικώτερος πρὸς πλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεών σας; ὕβρεις καὶ ἀπειλαὶ ἐξεργύγονται καθ' ἡμέραν ἀπὸ τοῦ συναθροιζομένου ὄχλου διτραπεύονται τόσον τρέμον εἰς τὴν ἐνορίαν τῶν Φρύγκιων, ὥστε τὸ μᾶλλον κινδυνεύον αὐτῆς μέρος κατέφυγεν εἰς τὸ ἄλλο. Τιοῦτη κατάστασις πραγμάτων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαρκέσῃ. Οἱ Φράγκοι εὐρίσκονται ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν συνθηκῶν· ὁ σουλτάνος τοὺς ἔθισε πάντοτε ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἀνδρείων του γενιτσάρων· αἱ συνθήκαι τοῖς ὑπόσχονται ἀσφάλειαν· ἂν ἐναντίον τῶν ἱερῶν τούτων δικαίων δὲν παύσωσιν αἱ κατ' αὐτῶν ὕβρεις καὶ οἱ μέχρι θανάτου φοβερισμοὶ ἐξ αἰτίας πέλλης ἀλλοτρίας θ' ἀναγκασθοῦν νὰ μεταχειρισθῶσιν εἰς ἀσφάλειάν των τὸ ναυτικόν των καὶ νὰ φύγωσι διὰ παντὸς ἐκ πόλεως, ἥτις τόσον ἤκμαζε πρὸ ὀλίγου ἐξ αἰτίας τῆς ὁμονοίας τῶν ἐγκατοίκων, καὶ τὴν σήμερον καταπατᾷ ὅλα τὰ καθήκοντα τῆς φιλοξενίας. Τί θὰ καταντήσῃ ἡ πόλις αὕτη, ἂν πέσῃ τὸ ἐπὶ τόσους αἰῶνας πλουτίσαν αὐτὴν ἐμπόριον; τί θὰ καταντήσουν αἱ περὶ ἐπιδιόδεις της, ἂν οὐδεὶς ἀγοράσῃ πλέον τὰ προϊόντα της; μὴ λησμονήσετε, ὅτι διὰ τοιαύτας αἰτίας παλαιαὶ καὶ πλούσιαι πόλεις ἔπесαν. Ἐξ αἰτίας τῆς καύσεως τοῦ ἐμπορίου τῆς Σμύρνης ἔπαυσαν ἀπὸ τοῦδε τὰ εἰσδήματα τοῦ τελωνείου. Πολλαὶ χιλιάδες κατείκων εἶναι ἀργοί. Ἡ φήμη τῶν τωρινῶν κακώσεων θὰ διαδοθῇ εἰς ὅλην τὴν Ευρώπην καὶ θὰ φθάσῃ καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ὅσοι ἔμελλαν νὰ φέρωσιν ἐδῶ πλοῦτὴ δὲν ἔρχονται πλέον, καὶ τὰ ἔξωθεν εἶδη ὃ' ἀκριβύνουν διπλάσιον ἢ καὶ τετραπλάσιον. Ἀνδρεῖοι γενίτσαροι, πρόξενοι, γέροντες, ἀρ-

« χηγῶι στρατιωτικοί οἱ ἔχοντες τὰ ὄπλα, μεταχειρισθῆτέ τα εἰς παῦ-
 « σιν τῆς γενικῆς δυσπιστίας· ἐπαγρυπνεῖτε τοὺς ραγιαῖδας σας, ἀροπλί-
 « σατέ τους, ἀλλὰ μὴ στερεῖσθε τῶν διὰ σας ἐργαζομένων χεερῶν· καὶ
 « πρὸ πάντων αὐτῶν συγγέετε ἡμᾶς καὶ ἐκείνους· ἐστὶ βέβαιον, ὅτι ἂν εἶχαν
 « εἰ ἡμέτεροι κακοὺς σκοποὺς, ἡμεῖς πρῶτοι θὰ τοὺς ἐμπυδίζαμεν. Δὲν
 « ἔχομεν ὀλιγώτερον συμφέρον. Τὸ συμφέρον τῶν Φράγκων εἶναι τὸ
 « συμφέρον τῶν Μουσουλμάνων. Μὴ ἐπιτρέπετε λοιπὸν νὰ συμπεριλαμ-
 « θάνωσι καὶ ἡμᾶς οἱ μὴ εἰδότες τὰ πράγματα εἰς τὰ ἐκδικητικὰ τῶν
 « σχέδια· ἐμπυδίσατέ τους ἐπίσης νὰ παιδεύωσι τοὺς ἀθῶους διὰ τὰ
 « πταίσματα τῶν ἀποστατῶν. Οἱ ἀποστάται μόνοι εἶναι ἄξιοι τιμωρίας,
 « καὶ ἡ τιμωρία τῶν δὲν θὰ ἀργήσῃ· διδάξατε τοὺς ἀμαθεῖς, φωτίσατε
 « τοὺς τυφλοὺς τοὺς βάλλοντάς σας εἰς κίνδυνον, εἴπατέ τοις νὰ μὴ πι-
 « στεύωσιν, ὅτι ἔχετε φερμάνι διατάττον τὸν ἐξολοθρευμὸν ὅλων τῶν
 « Χριστιανῶν. Ἄν μας ἀσφαλίσετε τὴν ζωὴν, δὲν θὰ παύσωμεν φέρειν-
 « τες εἰς τὴν πόλιν σας πλοῦτον καὶ ἀφθονίαν· ἀλλ' ἂν δὲν παύσωσιν αἱ
 « ὕβρεις καὶ αἱ ἀπειλαί, σᾶς λέγομεν, ὅτι ἀναχωροῦμεν εἰς τὰ ἴδια».

Ἄν ὑποθέσῃ τις ὅτι ἐνοχοποιῶ τοὺς Τούρκους ὑπὲρ τὸ δέυν, τὸν πα-
 ραπέμπω εἰς τὸ ΧΙ κεφάλαιον τῆς ἱστορίας τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως
 τοῦ Ῥαφενίλου, συγγραφῆως ἁλλοεθνοῦς καὶ καθολικοῦ, ἀλλ' αὐτόπτευ
 ὅσων διηγεῖται περὶ Σμύρνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

(α.)

Ἐναπέμεινάν τινες γυναῖκες μετὰ τῶν τέκνων, ὡς ἀπόντων τῶν ἀνδρῶν.

(β.)

Παρόμοιόν τι ἔπραξαν καὶ οἱ Πέρσαι ὅτ' ἐπολιόρκουν τὰς Ἀθῆνας. Ἰδοὺ τί διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος βιβλ. Η'.

«Οἱ δὲ Πέρσαι ἰζόμενοι ἐπὶ τὸν καταντίον τῆς ἀκροπόλεως ὄχθον, τὸν
 « Ἀθηναῖοι καλέουσι Ἀρήϊον πάγον, ἐπολιόρκεον τρέπον τοιόνδε· ὅκως
 « στυπεῖον περὶ τοὺς οἰστοὺς περιθέντες ἄψιαν, ἐτάξευαν ἐς τὸ φράγμα».

(γ.)

Ἀξία σημειώσεως κρίνω τὴν πρὸς τὸν πρόκριτον τῶν Καλαρρυτίων
 Κωνσταντῖνον Τουρτούρηνην ἀκόλουθον ἐπιστολὴν ἀπαιδεύτου τινὸς Ἀλ-
 βανοῦ, τοῦ Ἰβραῖμ-Πρεμέτη, διὰ τὰ ἐν αὐτῇ ὕγιῃ καὶ γενναῖα φρο-
 νήματα. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ἣν ἀντίγραφον ἔκ τοῦ πρωτοτύπου ταύτο-
 λεξεί, χρησιμεύει καὶ ὡς παράδειγμα τοῦ ἐν κοινῇ χρήσει ὕφους τοῦ
 ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛ. ΕΠΑΝΑΣΤ. ΤΟΜ. Α'.

γράφειν παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν ἡμικαιδεύτων ἐπιστολογράφων ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Ἀλήπασα Τεπελενλή.

« Κατὰ πολλὰ ἡγαπημένε μου κύρ Κωσταντῇ σέ χαιρετῶ ἀδελφικά
• καὶ σοῦ φιλῶ τὰ μάλιστα.

» 1821, ἰουλίου 4, Καλαρύτες

« Ἐλαβα τὸ ἀγαπητόν μου γράμμα σου καὶ εὐχαριστῶ τὴν ἀδελφικήν ἀγαπὴν σου καὶ φιλίαν· εἶδα καὶ τὰ ὅσα φιλικὰ μοῦ λέγεις καὶ
• τὰ ἐκατάλαβη, διὰ τοῦτο σοῦ ἀποκρίνομαι. Ἐγώ, φίλε μου, καλὰ εἰξεύ-
• ρεις, διὸ ἐσταλθῆκα ἐδῶ ἀπὸ τῶν πολυχρονεμένων βεζιράδων μου διὰ
• φύλαξίν σας, μαντὰμ ὅπου τὰ ταξεράτια τοῦ πολέμου ἔτσι εἶναι, φίλε
• μου, ἐγὼ δὲν ἔλαβα τὴν χώραν σας οὔτε ἐλтиζάμι, οὔτε βοηθοδαλικήν,
• μὲ ὁλον ὅπου ἦλθα καθὼς ἐδῶ καὶ ἔραγα ψωμί εἰς τὴν χώραν σας, δὲν
• σὰς ἀγάπησα τὸ ζαράρι, ἀμὴ ἔβαν τὸ κεφάλι του διὰ τὸ διάφορον
• σας καὶ διὰ τὴν ἀγάπην σας. Ὅμως τὸ ἐπῆρετε λάθος καὶ ἔπρεπε νὰ
• μᾶς τὸ εἰπῆτε ἐσκερῆ, ὅτι ἡμεῖς ἄξιοι διὰ πόλεμον δὲν εἴμασθον,
• καὶ ἡ αὐθεντία σας νὰ πάρετε τὰ μέτρα σας· τότε ἡμεῖς ἀληθινὰ
• ἐπέρναμεν τὰ μέτρα μας καὶ δὲν ἀκολουθοῦσαν αὐτὰ ὅπου ἀκολου-
• θησαν τὰ ταξεράτια τοῦ πολέμου ἔτσι εἶναι· διὰ δὲ τὸ νὰ μοῦ γρά-
• φης ὅτι εἴμασθον πέντε ἀδελφία καὶ ὅλα εἰς τὸν πόλεμον, εἶναι ἀλή-
•θεια, καὶ ἐγὼ ὅπου ζῶ μὲ ἔδωσεν ὁ Θεὸς καὶ βιὸ καὶ τσευτιλίγια
• καὶ ἡμπορῶ νὰ ζήσω αὐθεντικά· μαντὰμ ὁ ἄνθρωπος εἰς τοῦτον τὸν
• ψεύτικον τὸν τουνιὰ μίαν φορὰν θὰ ἀποθάνῃ, καθὼς μίαν φορὰν γεν-
• νᾶται, ὅμως πρέπει, φίλε μου, νὰ ἀποθάνῃ μὲ πίστιν, μὲ τιμὴν καὶ
• μὲ ὑπόληψιν, καὶ ἰταέτι εἰς τὰς βσιλικὰς προσταγὰς· καὶ ὅποιος
• ἀπεθένει ἔτσι, αὐτὸς εἶναι τιμημένος εἰς τοῦτον τὸν τουνιὰ. Ἐγώ,
• φίλε μου, στοχαζομαι πῶς ἔχω πίστιν, τιμὴν, ὑπόληψιν καὶ ἰταέτι εἰς
• τὸ δεβλέτι, καὶ δὲν κάμνω αὐτὸ, ὅτι ἐγγίξω τὴν πίστιν μου καὶ τιμὴν
• μου, καὶ ἔχω ἀξίωσιν μαζὺ μὲ τὸν Χουσεΐναγα καὶ Ματούσιαγα
• νὰ σταθοῦμεν κατὰ τὴν τιμὴν μας καὶ νὰ ἀποθάνωμεν μὲ αὐτήν.
• Ἡμεῖς διὰ αὐτὴν τὴν τιμὴν ἀποφασίζομεν νὰ πολεμήσωμεν ἀνδρειω-
• μένα ἕως ὅπου ἔχωμεν ζαερέν, καὶ ἔπειτα ὅπως μᾶς τὸ ἔχει ὁ Θεὸς
• ταξεράτι. Δὲν ἔπρεπε νὰ κάμετε αὐτὸ τὸ λάθος, μάλιστα ὁ ἀδελφός
• σου, ὅταν ἐκινήσαμεν ἀπὸ τὰ Γιάννινα, μοῦ ἔδωσεν ὅλην τὴν πίστιν
• του καὶ ἔδωσα ὅλην τὴν πίστιν μου, ὅπου ἔξω ἀπὸ μίαν πίστιν τὸν
• ἔκαμα ἀδελφόν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔπρεπε αὐτὸς νὰ κάμῃ αὐτὸ
• τὸ λάθος καὶ νὰ ἐγγίξῃ τὴν τιμὴν του εἰς ἐμένα καὶ νὰ ἀκολουθή-
• σουν αὐτὰ ὅπου ἀκολούθησαν· καὶ μάλιστα εἶσαι βέβαιος ὡς μοῦ
• τὸ γράφεις ὅπου εἰς ἕνα χρόνον μού ἠκολούθησαν τόσα ταξεράτια.
• Διτκήμ, φίλε μου, ἂν ἀποφασίσετε νὰ χαλάσῃτε ἐπαχόσους Ἀρ-
• θανίτας, μὴ στοχασθῇτε νὰ σώσετε τὴν Ἀρθανιτιάν, καὶ ὅποιος ἤθε-
• λεν αὐτὰ τὰ ἀνακατώματα καὶ αὐτὰ τὰ κακά, ἃς τὸ ἔβρι ἀπὸ τὸν
• Θεόν. Ἐγὼ κάνω τέλος εἰς τὸ γράμμα μου μὲ τοῦτο, ὅτι μὴ στοχα-
• στήτε ὅπου ἐκλεισθήκαμεν ἡμεῖς διὰ τὸ ὅποιος ἡξέυρει ἀπὸ τουρῆκι,
• τὸ στοχαζέτε ὅτι κλείονται καὶ ρηγάζα διὰ τὴν τιμὴν τους καὶ βε-

- * ρέδες γίνονται καὶ εἰς τοὺς βασιλιᾶδες, καὶ ἐντροπή δὲν εἶναι. Φίλε
- * μου, ἐγὼ θέλω ἀνταμῶσω καὶ τὸν Χουσεΐναγα καὶ τὸν Ματούσιαγα
- * νὰ τοὺς εἰπῶ τοὺς χαιρετισμούς σου νὰ μοῦ δώσουν τὴν γνώμην τους,
- * καὶ νὰ ἔχω τὸ τσεβάπι σου, καὶ ὑγίαινε.

«Ὁ φίλος Σας

»Ἰμπραήμ Πρεμέτης».

(Τ. Σ.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

(α.)

Ἡ λέξις «Ἑπτάννησος» ἐγράφετο ἕως χθὲς διὰ δύο ν· καὶ οἱ περιώ-
 νυμοι Εὐγένιος, Θεοτόκης, καὶ Κοραῆς διὰ δύο ν τὴν ἔγραφον καὶ αὐτοί.
 Οἱ πλείστοι σήμερον τὴν γράφουν δι' ἐνὸς θεωροῦντες ἴσως ἀδικαιολό-
 γητα τὰ δύο· ἀλλ' ἰδοὺ τί λέγει ὁ Στράβων ἐν βιβλίῳ ΙΓ' περὶ τοῦ
 πλεονάζοντος ν.

«Κατὰ δὲ τὸν πορθμόν, τὸν μεταξὺ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λέσβου, νη-
 » σία ἐστὶ περὶ εἵκοσιν. . . . Καλοῦνται δ' Ἑκατόννησοι συνθέ-
 » τως, ὡς Πελοπόννησος, κατὰ ἔθος τι τοῦ ν γράμματος πλεονάζοντος
 » ἐν τοῖς τοιοῦτοις, ὡς Μυόννησος καὶ Προκόννησος λέγεται καὶ Ἀλόν-
 » νησος, ὥστε Ἑκατόννησοὶ εἰσιν, οἷον Ἀπολλωνόννησοι».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

(α.)

Ἀνηγορεύθησαν μετὰ ταῦτα μέλη τῆς γερουσίας ὁ Π. Πατρῶν Γερ-
 μανὸς καὶ ὁ Ἀσημάκης Ζαήμης.

(β.)

Ἡ γερουσία ἀπηγόρευσε τὴν εξαγωγὴν τῶν μὲν τροφίμων, ἵνα μὴ
 πεινᾷσῃ ὁ τόπος· τῶν δὲ λοιπῶν προϊόντων ἵνα μὴ οἰκαιοποιῶνται καὶ
 ἰδιῶται τὰ δημόσια, ὅ ἐστι τὰ Τουρκικά, καὶ τὰ πωλῶσιν ὡς ἴδιαι.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΠΑΛΑΤΕΣ